

Fiatı 500 Kuruş

İstanbul Ankara Caddesinde 131 No. (Gayret) ve 67 No. (Ankara)

kitapevlerinde satılan kıymetli eserlerden bazıları:

Ruh ve Kâinat 1—3 cilt, Ciltli	Dr. Bedri	1500
Hipnotizma	Dr. Pierre Janet	200
Manyatizma ve manyatizmalı adam		300
Dinde ilimde Rüya		100
Bütün Esrara Vakıfım		150
Ruhlar arasında, Ciltli	Dr. Bedri	350
Abdülkadir Geylânî	Mustafa Ertugrul	100
İslâm Tasavvufı, Ruh, ölüm ötesi	" "	150
Hakikat Yollarında 1—5	M. Rahmi Balaban	300
Felsefe Tarihi	M. Rahmi Balaban	400
Tarih Boyunca Ahlâk	M. Rahmi Balaban	350
Yaşıyan Ölü, Ciltli	Semiha Ayverdi	200
İnsan ve Şeytan, Ciltli	" "	200
Yolcu Nereye Gidiyorsun, Ciltli	" "	300
Son Menzil, Ciltli	" "	200
Yusufçuk, Ciltli	" "	200
Ateş Ağacı, Ciltli	" "	125
Mabetde Bir Gece, Ciltli	" "	125
Mesihpaşa İmamı, Ciltli	" "	300
Elektirik Senayide Tatbikat, 1—3 Ciltli		500
Ameli Tavukçuluk rehberi, Ciltli	Fahri	350
Doğramacılık, Marangozluk, Silicilik		500
Ağaç, Ağaç işleri teknolojisi, 1—3		350
Madeniyat ve arziyat	Malik Bey	500
İhtiraklı Makinalar	Abdülkerim	350
Senayi Demir Teknoloji		350
Yeni Türkçe Sözlük, Ciltli	Kemal	200
Çocuk Masalları 1—12 Kitap, Ciltli		300
Yeni Türkçede Lügat	Baha Bey	350
Türkçede Osmanlıca, Osmanlıcada Türkçe Lügat		250
Türkçede İngilizce (Redhouse) Büyük Lügat		2000
Bebek Beslemek	Dr. Zeki Cemal	100
Çocuk Düşürmek	Dr. Zeki Cemal	100
Gebelik, Doğum, Lohusa	Dr. Zeki Cemal	100
Kadın Rahatsızlıkları	Dr. Zeki Cemal	100
Hocasız defter usulü ve Muhasebe		300
Amerikan Usulü Defteri		100
Senayi Hendese 1—2		300
Otomobil Motör Traktör 1—2		300
Teşkilât ve Kıyafeti Askeriye		250
İslâm Tarihi 1—10, Ciltli	H. Cahit	2000
Türklerin Tarihi Umumisi	H. Cahit	2000
Tiryaki Sözleri	Cenap Şehabettin	150
Nasrettin Hoca	Köprülü Fuat	150
Hâristan ve Gülistan	Ahmet Hikmet	300
Kara Davud 1—3	Nizamettin Nazif	750
Köroğlu 1—2	Nizamettin Nazif	350
Deli Deryah	Nizamettin Nazif	350
Aşk Bahçesi, Ciltli	Burhan Cahit	200
Ayten, Ciltli	Burhan Cahit	200
Donjuan	Mişel Zevako	125

rü Kütüphanesi : GİZLİ İLİMLER

SPIRİTUALİZM

Spiritizm - Fakirizm - Manyetizm

RUH ALEMİ

Yazanlar :

İSHAK L. KUDAY

Dr. ALİ S. AKAY

İçindekilerden : Önsöz—Spiritualizmin mahiyeti — mediyomluğun mahiyeti ve nev'ileri — Artık inanınız — Meşhur Medyomlardan Amerikalı dâhi. A. J. Davis — İsveçli âlim Swedenborg — Ruh nedir?— Ruhlarla konuşulabilir mi, nasıl konuşulur?— Rüya nedir?— Yogizm, Fakirizm—Teozofi, Tasavvuf, İslâm Tasavvufu — Manyetizma ve ipnotizma nedir, nasıl yapılır, Tedavideki rolleri — Spiritizm ve Allan Kardek, Spiritizmin memleketimizdeki akisleri — Materyalizm — Telepati, Klervayans, Klerod yans - Opsesyon - Hâbis ruhlar - Melek, çin, Şeytan - Maji ve astroloji - İlâhî vahiy - Mehdi akidesi - Ahmedî Kadyanî (Yirminci asrın en büyük medyum). Ölüm - Hayat v.s.

GAYRET KİTABEVİ İSTANBUL

1 9 4 9

SPIRİTUALİZM

Spiritizm — Fakirizm — Manyetizm

Yazanlar:

İSHAK L. KUDAY

Dr. ALİ S. AKAY

İçindekilerden: Önsöz — Spiritualizmin mahiyeti — Ruh nedir — Medyomluğun mahiyeti ve neveleri — Meşhur Medyomlardan Amerikalı dâhi A. J. Davis — Ruhlarla konuşulabilir mi - Nasıl konuşulur? — Muhtelif din ve felsefelerin Tanrı, hilkat ve âhiret telâkkileri — Rüyalar — Materyalizm — Maji ve Astroloji — Manyetizm ve Hipnotizme nedir, Nasıl yapılır; Tedavideki rolleri — Değneklerle yer altında Su, Petrol, Altın ve Gümüş gibi kıymetli madenler bulanlar — Spiritizm ve Allan Kardec; Spiritizmin memleketimizdeki akisleri — İlâhî Vahiy — Yozgizm, Fakirizm — Telepati - Klervayans - Klerodyans - Opsesyon - Habis ruhlar — Mehdi akidesi ve Ahmedî Kadyanî (Yirminci asrın en büyük medyumu). Ölüm - Hayat.

Nâşiri ve Satış yeri:

GAYRET KİTABEVİ

İstanbul, Ankara Caddesi No. 131

— 1949 —

ÖN SÖZ

Son harbde akan kan selleri görüş ve anlayış kabiliyeti olanlara hayatta yalnız maddeye kıymet vermenin büyük felâketlere yol açacağını bir kerre daha isbat etti. Yanıp yıkılan Avrupada ve birçok evlâdını kaybetmiş olan Amerikada eskiden maneviyata karşı kalblerini kilitlemiş bulunan birçok kimselerin şimdi ona kostukları görüldü. Bütün Dünyada ıstırapı yakından duyanlar arasında materyalizme karşı derin bir nefret ve kin uyandı. Bolşevik Rusyada bile... Takdir ediliyordu: Harbleri doğuran, yaşatan, uzatan, mamureleri kül eden, medeniyetleri yıkan sebepler arasında materyalist zihniyet başta gelir. Eski devirlerdeki din kavgalarının altında bile ona rastlanır: Milyonların zararına birkaç kişinin hırs ve tama'ı ...

Materyalist filozoflar kaba enerji ile ilgili her nevi taşkınlıklara karşı esaslı tek hail olarak ruhlarda yükseltilmiş bulunan maneviyat kal'alarında gedikler açmışlar, ferdlerde, milletlerde itidali aşan Dünya sevgisi, sınır tanımayan mülkiyet arzusu, merhamet bilmeyen rekabet duygusu gibi iyi komşuluğu ve barışı öldürücü ihtiraslara başı boş cereyanlar vermişlerdir. Felsefe onlar hakkmda ne hükme varırsa varsın gözyaşı dökenler döktürenleri daima lânetle anacaklardır.

Avrupa ve Amerikada maneviyat lehinde kabaran bu hissiyat dalgası memleketimize de erişmiş bulunuyor. Garp âleminin her iyi şeyi bize ya geç geçmiş, yahut bizi atlamıştır. Fakat bu, bir istisna teşkil ederek gecikmemiş ve atlamamıştır. Türk Milletine iyilik müjdeliyor. Tedbirli siyaset adamlarımız sayesinde biz son harp âfetinden masûn kalabildikse de materyalizmin sarsıntılarına uğramaktan masûn kalamadık. Hem de, vehleten sanılacağı gibi şu birkaç yıl içinde değil, ondan daha evvel, birkaç yüz senedenberi.

İnsanları Moloh iştehasından, Finike mabudu gaddarlığından kurtaracak en pratik çare onlara geniş mânasında mânevîyat bilgisi veya ruh kültürü, ruhaniyet hersi demek olan spiritualizmin sesini duyurmaktır. O bütün dinlerin, ruha, vicdana müteallik bütün fikir ve felsefelerin materyalist zihniyete, egoist düşünceye karşı tek kuvvet haline gelmiş verimidir. Bu itibarla hiç çekinmeden bir müslüman, hristiyan, yahudi veya bir brehmen, budist, yahut da klâsik dinlerin artık lüzumu kalmadığına kani bulunan bir spirit veya yalnız mefkûresine tapan bir humanist... velhasıl şahsî endişelerin fevkine çıkmağı

gaye edinen herkes kendini spiritualist, yani «ruhanî» sayabilir. Bu muayyen bir dinin veya bütün dinlerin rahibliği demek değil, materyalizme ve bunun diğer bir kılığı demek olan egoizme karşı alelittlak mâneviyatın, umumiyet güden ideallerin müdafiliği demektir. Hiçbir din ve umumiyet güden hiçbir yüksek ideal milliyetperverliğe mâni olmaz. Mâni olmak şöyle dursun, onu teşvik eder. Çünkü insaniyet, (Fichte) nin dediği gibi, millet sevgisi ile milletler yükseltirirse yükselecektir.

Kitabımızı ve onu takibedecek kitaplarımızı okuyacaklar spiritalizm branşlarında dolaşacaklar, gerek ruh nazariyatı, teoloji (ilâhiyat, din), teozofi (Tanrı ve âhiret bilgisi; tasavvuf) gibi «metafizik» ve «metapsişik» bahisleri üzerinde; gerek medyumluk, «fakirlik», yoğilik, manyetizme, hipnotizme, spiritizme ilh gibi ruh ile ilgili olup eskilerin «ulumu nafiye-gizli bilgiler» dedikleri mevzularda esaslı etüdlere rastlıyacaklardır.

Muharrirlerin biri hekim, diğeri eski bir mülkiye kaymakamıdır. Bu bakımdan dar mânasında ruhanîlikle ilişkileri yoktur. Fakat Tanrı, ruh, Ahiret gibi mânevî kıymetler üzerinde düşünmek, konuşmak yalnız din idarecilerinin hakkı değil, bütün ruh sahiplerinin hakkıdır. Ruh mevzuundan zevk almaları aralarındaki fikir ayrılıklarına rağmen bu iki kimseyi birbirine yaklaştırmış, kendi aralarında ve başkaları ile senelerce süren münakaşaları onları yeni etüdlere, yeni ufuklara sevketmiştir. Bu itibarla onlar, ellerinde resmî bir ruhanîlik vesikası bulunmamasına, yani ne hoca, ne papaz, ne haham... ne de teoloji veya felsefe doktoru olmamalarına rağmen müşterek dostları Gayret Kütüphanesi sahibi Garbis Fikrinin teşvik ve delâletiyle okuyucular huzuruna çıkmağa ictisar etmişlerdir.

Bu kitapta ve diğerlerinde muharrirler, hem eski münakaşalarının bir hâtırası ve devamı olarak, hem müşterek fikir ve kanaatler kadar birbirine aykırı fikir ve kanaatlerin de spiritualizm adlı mâneviyat müdafiliğinin birleştirici kadrosu içinde ikiliğe, kırgınlığa değil, güzel geçim ve arkadaşlığa yol açtığını göstermek için ayrı ayrı sahifelerde yer tutacaklardır.

Binlerce senedenberi büyük mütefekkirlerin inceledikleri mevzularda yeni fikirler ortaya atmak iddiasında değiliz. Biz sadece muhtelif din, mezhep ve felsefe erbabının o mevzulara ait düşüncelerini kendi zaviyemizden yazılarımızda toplamağa, böylece okuyucuya lehde ve aleyhte paraleller vermeğe, şayet kendini madde rıbkasına kaptırmışsa taraflardan birine iltihak etmek üzere onu düştüğü uçurumdan kurtarmağa çalışacağız.

İşimizi bazı meşhur psişik vak'aları, şarkta, garpta tanınmış

medyomları, medyomluğun mahiyet ve nevilerini, muhtelif din ve felsefelerin Tanrı, hilkat, Ahiret telâkkilerini, materyalizmi, spiritizmi, spiritizmin memleketimizdeki akislerini, reenkarnasyonu, yani ruhların tekrar maddeye, ete girmeleri, Dünyaya dönmeleri felsefesini, teozofiyi, tasavvufu, İngiliz ve Amerikan spiritualizmini ilh anlatarak başarmak istiyoruz. Neticede en iyi Dünya görüşü ve Dünyaya nizamı hakkındaki kanaatlerimizi okuyucularımız ayrıca biz açıklamadan kavriyacaktırlar. Nazariyatı ve tenkidlerimizi psişik hâdiselerin tahkiyeleri arasına serpmegi muvafık bulduk. Bu tarzda hareketimizin sebebi ilk bakışta şathiyat ve sathiyat gibi gözükən şeylerden kolaylıkla ciddiyetin mihrakına girmektir.

Yazılarımızda ortakesim okuyucuyu göz önünde tuttuk. Yabancı kelimeler icabeden yerlerde izah edilecektir.

Spiritualizm gibi derin ve şümüllü bir tetkikte bazan farkında olmadan çıkmazlara girmemiz, hatalara düşmemiz mümkündür. Tenvirlerini bizden esirgemiyeceklerle şimdiden minnettarlığımızı sunarız.

Tevfik Allahdandır.

Kuday

SPIRİTUALİZMİN MAHİYETİ

Spiritizm ile spiritualizmi birbirine karıştıranlar çok olur. Bunu bazan bilgisiz denemiyecek kimseler de yaparlar. Fakat her halde bunları yerine göre birbirinden ayırmak lâzımdır. Çünkü şumulleri, her iki kelimedede aynı olan spirit - ruh köküne rağmen başka başkadır. Önsözümüzde kısmen belirttiğimiz gibi spiritualizm mâneviyat bilgisi, ruhaniyet - kudsiyet harsi, umumî din kültürü, ruh felsefesi (panteizm, vahdeti vücut), ruh bilgisi, ruha müteallik marifet, irfan, etüt (teozofi, tasavvuf, psişik tecrübeler), ideal terbiyesi (okültizm, içtimaî maji, içtimaî psikoloji), ahlâka cehit (humanizm) ilh gibi muhtelif mânaları ile pek umumî bir tâbirdir. Öyle ki vicdanla ilgili her fikir manzumesine, terbiye sistemine onunla işaret edilebilir. Bu bakımdan spiritizmi o içine alabilirse de spiritizim onu ifade edemez. Spiritizmin kadrosu ilerde yapılacak tarifinde görüleceği vecihle pek dardır.

Spiritualizmin delâleleri arasında ehem, mühim farkı yoktur. Hepsi esaslı yerler tutarlar. İlâhiyatçılar onu dinden ayırmazlar veya dine ek yaparlar. Kitabı Mukaddes mevzularını psişik - ruhî tecrübelerle isbata çalışan anglo - amerikan spiritualistleri de bu görüşe yakınlaşarak spiritualizimle din arasında sarıh bir münasebet, mevzu ve gaye birliği görürler. Onlara nazaran spiritualizim doğrudan doğruya din demek değildir. Din iman, spiritualizim tecrübedir. Fakat tecrübe eliyle imana varılır. Biri vahyedilen sözler ve Ahiret ise, diğeri vahyın, Ahiretin isbatıdır. Yeni terimleriyle spiritualizim eskiye geçni verir.

Bu fikrin esası bize hiç yabancı gelmez. Çünkü, bahsettikleri tecrübeler daha ziyade objektif mahiyette olmakla beraber bize islâm mutasavvurlarının yaptıklarını hatırlatır: Derunî müşahede ile dinin sihhatını kontrol ve isbat... Evliya menkıbelerinden anladığımıza göre (ruhî temrinlerle medyomlaşarak meşhudat âleminin dışında mânevî seyahatlara çıkan içleri aydın kimseler Ahiret hallerini bizzat yaşayarak Kur'ana olan imanları çelikleşmiş bir halde madde âlemine, normal hayata dönmüşlerdir.) Bu şüphesiz umumî bir ilim değil, yalnız bir sergüzeşt, enfüsî bilgi, «marifet», şahsî tecrübedir. Fakat pek mühim bir başarıdır. Beş duyugudan biriyle sezilmediği ve istidlâl kudretleri yetmediği için Ahireti inkâr eden-

ler velilerin, büyük mutasavvıfların, büyük medyumların sınıadıkları yoldan «altıncı» bir duygu edinerek iddiayı yoklamadan önce ağız açmak hakkını haiz değillerdir. Açarlarsa... haksızlık ederler.

Spiritualizim ruh ile başlar. Ruh nedir, bilmiyoruz. Fakat vardır. Beş duygumuz âleminde yaşadığı gibi, onun dışında olan âleminde de yaşar. Bir vakitler ekzakt - tam bilgiler devrinin açılması ile kanunlarına nüfuz edebildiğimiz müşahedeler yanında nüfuz edemediklerimize hor bakılmağa başlanmış, birçok hakikatler sırf sebepleri anlaşılamadığı için aklın almayacağı hırafeler damgası ile bazı müsbet ilmi mühayranları arasında baştan atılmış, böylece az bilgilerin az bilgileri münevverliğe mi'yar yapılmıştı. Şimdi ise... günümüzün pozitivistleri, müsbet ilimlerin ötesinde hakikat görmiyen ruh ve Ahiret mümkirleri, atom fizikinin peşinde, atom içi keşiflerinin icbarı ile, müfrit inkârlarından sıkılmış bir halde pek güvendikleri mihanikî âlem kanunlarını, yani müsbet tam ilimleri atom kapısında bırakmışlardır. Madde içinde tecelli eden bir irade önünde şimdi onlar ilimsiz, cahil diz çökmüş bulunuyorlar: Atom içi âlemi mihanikî kaideler, prensipler değil, fevkalâdelikler âlemdir. Orada ilmî mânasında zarurî münasebet, kanun değil, ihtimal ileri sürülebilir. Manzume yok, her ânın müstakil nazımı, kuvveti, idarecisi vardır (Heisenberg). Bir hayvanın gelecekte ve yapacağı, nereye gideceği, nerede gözükeceği kestirilemediği gibi atomun dahilî hareketleri de kestirilemiyor. Onlar yıldızların hareketi gibi değil (Zeno Bucher).

Atomun iç âlemindeki hareketlerin idarecisi hayat sahiplerindeki idareciye pek benziyor. Çünkü, muayyen gayeleri olmakla beraber keyfince hareket etmektedir. Bu sebepten ona başka isim aramağa lüzum görmeden «can» adını verebiliriz. Bu canın hareket serbestisi üstün bir aklın fermanı ile tahdit edilmiş bulunuyor. Müşahedeler bunu gösteriyor. Asıl idareci budur (Zeno Bucher).

Atomdan itibaren nebat ve hayvan atlamaları ile insana kadar giden hayat mevcelerine insanda daha esrarlı bir şey katılıyor. Buna ruh diyoruz. Pozitivistler artık atomun verdiği ders ile ekzakt ilimler dışında, bilinen kanunlar haricinde hakikat bulunabileceğini anladıklarından eskisi kadar kuvvetle ruha, onun kaba maddelerden yapılmış beden dışında yaşaması imkânına itiraz edemiyorlar. Şaşırmışlardır.

Ruh tezahürleri itibariyle akıl, irade ve duygu kuvvetidir. İdrak sahamızda maddeye mülâsık halinde kanunlara tâbi gözüktür. Fakat kendi hariminde arzî ölçülerin tamamen dışında, insan mantığının üstündedir. Pek uzağa yetişemiyen aklımızla onun içine sokulamayız. Ruhun özü hakkında ilâhî kanunlara tâbidir demek bile,

bu kanunları zihnimizin yapılışı icabı yalnız kavriyabildiğimiz ka-
ba âlem kanunlarından ibaret görmek zarureti hasebile yerinde bir
nisbet olmayabilir. Çünkü o kanunlar nedir diye soran olursa, hak-
larında gözümüzün şahitliğine dayanacak hiçbir şey bilmediğimizden
cevabımız belki felsefî olabilecek, **fakat ilmi olmayacaktır**. O halde
idrakimizin lâıyık ile yetmediği yerlerde kanundan bahsetmeğe,
Kantın dediği gibi, salâhiyetimiz yoktur, yahut tam değildir. Kanun
etrafılı tam bilgi demektir. Ruh duyuyor, fakat onun hakikatte ne
olduğunu, hangi prensiplerle vücade geldiğini, nasıl hem doğuran,
hem doğurulan olarak faaliyette bulunduğunu bilmiyoruz, bilmi-
yeceğiz. Ruh bilgi sahasında yalnız tecelliyatı ile vardır. Öyle var
kalacaktır. Fakat... bu tahdit normal durumdaki insanlar zaviye-
sinden objektif ilim hakkında, kanun mânasındaki umumî bilgi için-
dir. Normal üstü durumlarındaki insanların enfüsü müşahedeleri,
marifetleri, «umumî duygu» ları mânasındaki bilgi için değildir.
Varlıklarının özgeç kısmı olan «altıncı» duyguları ile meşhudat âle-
minin, yani beş duygu âleminin dışında câri ilâhî kanunları yakın-
dan kavradıklarını ısrarla söyleyen pek akıllı, zeki, evham ve haya-
lâta kapılmaktan uzak insanları tarih ve hal sahifeleri az kaydetmi-
yor. Bunlara «mükâşefe» erbabı, teozof, tasavvuf ehli diyorlar ki
spiritual - ruhî, mânevî terbiye ile «yüksek şuur» a irişmiş spiritu-
alistler, yüksek kudretli medyomlar demektir. Dinler ilâhî kanunla-
rın in'ikâsı olabildikleri nisbette kıymetlenirler. Bütün devirlerde
dinler nüveleri itibariyle, seçkin yaratılışlı bazı kimselerin «vedü
istigrak», «gaşiy», «rüyayı sadıka», «hâleti vahip» gibi normal üstü
durumlarında edindikleri malûmata dayanmışlardır. Objektif - afa-
kî bir bakımdan dinler arasındaki fark malûmat menbainin inanç
zaviyelerine göre «rahmanî» veya «şeytanî» sayılmasından ibaret-
tir. O müstesna yaradılışlı kimselere klâsik spiritualizm ıstılahın-
da «prophet (profet) - peygamber», «Nebî», yeni spiritualizm ıstı-
lahında «yüksek tabiî medyom» denir ki mâna ve delâlet itibariyle
aynı şeydir. (Medyomlar faslına bakınız.).

Spiritualizmi, mâneviyat bilgisini, takibedebilmek için ruhtan
sonra medyomlardaki altıncı duygu hakkında mücmel de olsa bir
fikir edinmek lâzım gelir. Bu öyle bir duygudur ki onun kendine
mahsus bir uzvu yoktur; yahut her uzuv onundur. Bu sebepten ona
ruhun umumî duygusu da denir. Bazı insanlarda böyle bir duygu
olduğu, onların diğer insanların mahsusatı dışında kalan şeyleri sez-
dikleri, gördükleri, işittikleri, kısa deyimle idrâk ettikleri muhâk-
kaktır. İdrak sahası genişledikçe bilgi tabiatıyla artar, yeni bilgiler
doğar; yeni zarurî münasebetler tesbit, kanunlar keşf olunur. Hem
beş duygu, hem altıncı duygu ile olan idraki insanda aklın idraki

takibederek muhakeme, istidlâl, istintac yapılacağı bedihidir. Altıncı duygu tezahürleri artık günümüzde müsbet hâdiseler arasında sayılıyor. Telepati (duygu ve fikirlerin meşhut bir vasita olmadan intikali), klervayans (gaibi görme), klerodiyens (gaibi işitme), hissi kablelvuku gibi ruhî hâdiseler en inatçıların gözünü açmağa kâfidir. Fennin terakkisi sayesinde kulağımız bugün fazla duyuyor. Sessizlik içinde bulunan bir odada radyo makinesini açınca Dünyanın uzak köşelerinden konserler, sözler dinliyoruz. Halbuki biraz evvel odada çıplak kulak için bunların hiçbirisi yoktu. Şayet radyo âletinden istifade edecek yerde doğrudan doğruya işitmek kabiliyetimizi arttırabilirsek —ki Medyomlar faslında görüleceği veçhile mânevî cehidlerle mümkündür— aynı şeyleri ve radyo makinesinin alamadığı birçok şeyleri, pek küçük titremeleri duyarak duyma sahasında idrakimizi arttıracağımız şüphesizdir. Duyma - işitme gibi görmede, koklamada, tatmada, dokunmada (lemis) bu tarzda bir tarakkiye kavuşabilirsek, artık bizim için «normal üstü» durum başlamış, önümüzde yeni âlemler açılmıştır. Artık, evvelce farkında olmadığımız birçok varlıkların vibrasyonlarını alır, mânalarını kavrarız. Bu durumumuza normal üsetü denmesi eski halimize kıyasendir. Yoksa haddizatında bu da normaldir. Medyomluk bahsettiğimiz altıncı duygu demektir. Bunun kuvveti nisbetinde tabiata sokulunur, tabiat sırları çözümlür, âlelâde insanlara kapalı muhitlerde yaşanır. Bu muhitler o duyguya sahip olanlar için hayalî değil, reel, hakikîdir. Binaenaleyh... melekâtı aklîyelerinin yerinde olması, hayallere kapılmadıkları; bersamlar görmedikleri anlaşılması ve ayrıca lâtife, şiir şeklinde bile olsa asla yalan söylemeyecek, kimseyi aldatmıyacak karakterde olduklarının bütün ömürleri boyunca temiz, lekesiz masabakları ile tebeyyün etmesi şartı ile medyomların sözlerine diğer insanların inanmamalarında makul, ciddi hiçbir sebep dermeyan edilemez. Fakat yukardaki şartlara ancak akıl ve zekâ, hak ve hakikat sevgisi, insaniyet aşkı ile teferrüt ederek mükemmel insanlığa yükselen yüksek medyomlarda rastlanır ki pek nadirdirler. Hele onların medyomluk kudretinde ve fevkalâde vasıflarda haddi kuvvayı bulan peygamber nevi artık yer yüzünde görülmez olmuştur ve görülmiyecektir. (Mucip sebebi için Medyomlar faslına bakınız.). Normalüstü, yani insanların ekseriyeti bakımından malûm âdet ve kaideler üstü ruhî hâdiselerin varlıklarını spiritualizim hem mutasavvufların, yogîlerin, fakirlerin, hem Anglo - Amerikan tipindeki medyomların harikulâde işleri ile, umum tarafından bir nebze sezilenden daha esaslı ve derin olarak, herkesin gözü önüne sermiş bulunuyor. Artık bunların tetkiki yalnız ulumu hafiye adeptlerine,

gizli ilimler âşinalarına, ve bunların ıraklarına saklanmış, mürşit ile mürit arasında sır olarak kalmış değildir.

Spiritualizmin dinle tezada düşmemesi, onu kuvvetlendirmesi, âdeta hem nazari, hem tecrübî mahiyette umumi bir ilmi « kelâm » olması ona bütün Dünyada büyük bir rağbet sağlamıştır. O ayrıca her mefkûrenin desteğidir. Bu bakımdan onun hakkında şöyle denebilir: — « Spiritlik dinine girmeden spiritualist olmak veya spiritualist olduğu halde müslüman, hristiyan, musevî, mecusî kalmak kabildir. Hodgâm olmıyan, vicdan tanıyan herkes spiritualisttir. Bütün dinlerin mensupları ve dinlerden birine bağlı olmadıkları halde ruhlarını yüksek bir ideale bağlı tutanlar onun çatısı altında toplanarak imanlarını kuvvetlendirebilirler. Spiritualizim Dünya vatandaşıdır. Her din, mezhep, tarikat ve her milletle uzlaşır. Yer yüzünde temin ettiği tesanüde büyük bir kuvvettir. Karşısında tek düşman tanır. O da materyalizmin doğurduğu marazî egoistliktir. ».

Spiritualizmin delâletlerinden ruh felsefesi hakkında lâzım gelen ızahatı vermezsek spiritualizmin mahiyetini lâyıkı ile karakterize edememiş oluruz. Spiritualizim denince felsefe ilminde materyalizmin zıddı olan felsefe anlaşılır. Bu felsefeyi, ruh felsefesini, mevzuumuzu itmama yaramasına ve ikerdeki bahislerimiz için de gerekli bir ön hazırlık teşkil etmesine mebni burada hülâsa ediyoruz:

Kâinat herşeyi kuşatan şuurlu bir kuvvetin, Küllî - Umumî Ruhun maddî, gayrî maddî varlıklar halinde tecelli eden fikir ve tahayyüllerinden ibarettir. Muhtelif plânlarda ayrı ayrı gözüken şeyler aslında tek şeydir. Meselâ ben kendimi iki milyar beş yüz milyon insan içinde bu yazıyı yazdığı sırada yarım asra yakın yaşamış ehemmiyetsiz bir kimse olarak biliyorum. Bu bilgim kendi zaviyemden benim, o büyük Ruh zaviyesinden onundur. Hattâ ben de oyum. O büyük ruh kendini sayısız büyük yıldız kitleleri arasında kaybolmuş Arz adlı küçücük bir toz parçası üzerinde şahıslarını müstakil şuur ve idrake sahip ayrı ayrı varlıklar sanan insanlar halinde görmek istemiş, bu vaziyeti tahayyül etmiş ve görmüştür - veya düşünmüş, « Ol » demiş, hepsi düşünceleri sırasını takibederek olmuştur. Haddizatında O büyük varlıktan maadâ ortada ne insan, ne hayvan, ne nebat, ne taş, toprak, hava, su, ateş, ne Güneş, Ay, yıldız... hiçbir şey yoktur. Herşey o büyük Ruhur. En küçük cüzünde fevkalâdeliği ile, ondan itibaren yukarıya doğru intizamı ile akla durgunluk veren muazzam madde kâinatı, hudutlara sığmıyan muazzam mâneviyat âlemi, fizik ve metafizik, ferdlere ait kısa, uzun, acı, tatlı ömürler, acayip sergüzeştler... hep küllî, umumî ruhun gerçekleşen tahayyül ve tefekkürleridir. Küllî Ruh mahiyeten

abzolut - mutlaktır. Tezahuratı haricinde hakkında bir şey söylene-
mez. Çünkü bilinmez...

Bu görüşü şarkta ve garpta Mevlâna Clalüddini Rumî kadar ve-
ciz bir surette dile getiren kimseye az tesadüf olunur: — «Ne ben
ben'im, ne sen sen'sin ve ben'sin. Hem ben ben'im, hem Sen Sensin ve
ben'sin.».

Üzerinde fikir yormayanlara tuhaf gelebilecek olan bu söz Ruhu
Küllî vechesinden tezahuratı ve tezahuratı vechesinden Ruhu Küllî
gözönünde tutulursa, yani zihnen objektifden sübjektife ve sübjek-
tifen objektife bakılırsa pek güzel anlaşılır.

Ruh felsefesinin birçok şekilleri, kolları vardır. Bunlar arasın-
da Panteizm - Hey'eti Umumiye'nin Tanrılığı (pan: heyeti umumiye,
theisme: Tanrılık) adı altında toplanan ve bir kısım mistik ve teo-
zoflar tarafından hâlâ müdafaa edilen eski Mısır -, İran -, Hind -,
Yunan ve Hristiyan kolları ile İslâm kolu mühimdir. Burada şu ci-
hete işaret etmeliyiz: İslâm âleminde tasavvufla kendine mahsus bir
çıgır açan «Vahdeti Vücut» felsefesi Panteizimden çok ayrılır. O ka-
dar ki onu aynı felsefenin bir şubesi saymaktansa, müstakil bir fel-
sefe saymak daha doğrudur. Fakat esas itibariyle Ruh felsefesi ol-
ması burada aynı grupta zikrini icabettirmiştir. Başka bir yazımızı
ona tahsis edeceğiz.

Felsefî spiritualizimden bahsedince onun zıddı olan materyali-
zim ve «Materyalizim Monizmi» hakkında bir şey söylememek doğ-
ru olmaz. Sonuncuyu anlatırken birinciye de anlatmış olacağız.

Materyalizim monizminde —ki bizdeki mukabili veya muvazisi
«Vahdeti Mevcudat» felsefesidir— madde canlı ve yaratıcıdır. Ken-
diliğinden vardır. Ezelî ve ebedidir. Elemanlar, basit cisimler, hiçbir
suretle kaybolmaz ve yeniden vücut bulmaz. Dünyamız kâinat vücu-
dünün bir hücrelerini teşkil eder. O vücutta en küçük zerreden, en bü-
yük cisme kadar herşey birbirini tamamlar. Böylece mevcudat bir
kül, bir vahdet vücuda getirir. Değişen yalnız şekillerdir. Cevherler,
elemanlar, hep bâki kalır. Tanrı umumî kâinat organizminden, uzvi-
yetinden, vücudünden, kendiliğinden mevcut ve kendiliğinden canlı
ve yaratıcı madde topluluklarının heyeti umumiyesinden ibarettir.
Bu bakımdan bir kimse «Ben Tanrıyım» derse maddeliğinin verdiği
salâhiyetle yanlış bir şey söylemiş olmaz. Hayat, ruh, kuvvet mad-
denin sıfatlarıdır. Onun dışında mevcut olamazlar.

Yukardaki felsefeden Tanrı hazfedilir ve ona sarahaten «günah,
sevap, uzviyet haricinde ruhî hayat, Ahiret yoktur» kayıtları ilâve
edilirse geriye koyu materyalizim kalmış olur. Bu sebepten mater-
yalizm felsefesini ayrıca burada anlatmağa lüzum görmüyoruz.

Gerek materyalizim monizminde, gerek panteizimde hey'eti umu-

miye Tanrıdır. Bir farkla ki panteizm heyeti umumiyenin masdarı halinde mahiyeten meçhul, mutlak bir varlık kabul eder ve bu varlığa veya kuvvete Ruhu Küllî adını verir. Heyeti umumiye, mevcudat bu ruhun tecelliyatı ve dolayısı ile zahirde o ruhun kendisidir. Materyalizim monizmi böyle bir varlık tanımaz. Onu temelsiz bir spekülasyon addeder. Fakat bilhassa «Mutlak» spekülasyonu (nazariyatı) ilerde göreceğimiz veçhile temelsiz değildir.

Materyalizim monizmini panteizmin başka suretle ifadesi sayanlar da vardır. Bunlar aradaki bariz farkı, birinde ruhun, diğerinde maddenin esas olduğunu görmiyen kimseler değildir. Yalnız, maddenin hafifledikçe kuvvetten ibaret gibi kaldığına bakarak iki felsefeyi birleştirmek istemişlerdir. (Haeckel) e tâbi materyalist monistler madde - kuvveti «Esîr» den neş'et ettirirler ki Yunancadaki mânasının da akla getireceği vecihle Esîri ruh telâkki etmek pekâlâ mümkündür. Mamafih, Haeckel bunu kabul etmez. O, Esîri bir nevi madde saymağa mütemaildir.

Hem içtimaiyatçı, hem fizikçi olan dâhi fransız âlimi Güstavlöbon (Gustave le Bon) un yarım asır kadar evvel açtığı çığır tutan son atom araştırmaları materyalizimdeki gayri mahlûk ezeli, ebedî madde ve materyalizim monizmindeki maddî Tanrı telâkkisini tahtından indirmiş, basit cisimlerin, elemanların, taksim kabul etmiyen, taksim edilirse ortada basit cisim, eleman namına bir şey kalmıyan kısmı demek olan atomu dahilen hakikaten canlı bulmakla beraber onun «Ölmez», mahvedilmez olmadığını, maddenin kuvvete inkilâbî ve yavaş yavaş kaybolması demek olan radyoaktivite zayıyatı hasebiyle Lavazye kanunu (1) aksine mukabil bir madde vermeden tedricen, pek uzun, fakat hesaplanması kabil bir zaman zarfında kat'iyyen mahvolduğunu, hattâ sun'î vasıtalarla mahvolma keyfiyetinin tâcil edilebileceğini atom infilâkı — Atom Bombası ile isbat etmiş, netice olarak materyalist taassubunu yenmeğe muvaffak olan tabiat felsefecilerine atomun arkasında onu var yapan ve içini cevval kılan gayri maddî, müteâl ve pek büyük bir varlık sezdirmiş, onlara sipiritualist monistlerin inandıkları mânada madde dışından maddeye müessir ve maddede bilkuvve mevcut bir yaratıcıya işaretle: —Deus Maximus in Minimis - Tanrı en küçükte en büyüktür, dedirmiştir. —(Die Innenwelt der Atome— Atomların iç âlemi, Zeno Bucher, 1946.).

Burada Spiritualist monistler tâbiri ile maddiyat, zaman, me-

(1) Lavazye zamanında her cismin «siyah ziyalar» neşrederek başka bir cisme inkılâp etmeden yavaş yavaş ortadan kaybolduğu bilinmiyordu. Bu bilgi Radiomun keşfi ile başladı. Lavazye kanunu ecsamda nisbeten kısa müddetler için muteberdir.

kân gibi kayıtlardan münezzehe olduğu halde her yerde hazır ve nazır olan bir Tanrıya inananları ve Tanrıyı ruh kabına tamamen dolduğu takdirde mü'min ve âşıkların vicdanî hüviyetleri ile bir tutanları kastediyoruz.

Radyo aktiviteler, (Gustave Le Bon) un taktığı adla «Siyah ziyalar» her hali delip geçerek nereye gidiyor? Atom fiziğinin cevabı sükûttur. Çünkü müsbet ilim maddenin öbür yakasına karışmaz. O gerek basit, gerek mürkkep cisimlerde maddenin kuvvete tahavvül ettiğini ve artık ortada madde tarifine, basit veya mürkkep cisim vasfına uyan bir şey kalmadığını görmüş ve susmuştur. Maddenin bittiği yerde maddenin öbür yakası bilgisi, daha doğrusu münakaşası demek olan madde ötesi —Metafizik başlar. Metafizik bize ne diyor? Birbirine zıt birçok şeyler ve bu arada radyo aktivitelerin Esire rücuu... Fakat Esir nedir?... Burada münakaşacılar arasında çarpışmalar artıyor. Kimi sıfırdır, hiçtir, kimi ruhtur, herşeydir. Kimi ise madde ve kuvvetin mastarıdır, diyor. Radyo aktivitelerin akibetinde sıfır taraftarları ağır basıyor gibi geliyorlar. İddealarının onların tekrar maddî bir varlığa inkılâp etmemesi mahvolduklarının delilidir: Enerjinin çıktığı kaynak kalmayınca enerji kalmaz. Dinamo veya akümülatör yok olursa cereyan yok olur. Radyo aktivitelerle madde, gerek basit, gerek mürkkep cisimlerde, uful ediyor. Tahavvül ve tahaffuzu kudret kanunu Lavazyne kanunu gibi radyo aktiviteler karşısında iflâs etmiştir. Radyo aktivite enerjisinin başka bir enerjiye tahavvül ettiğı ve daima mevcut kaldığı, mecmuu cebrice değişmediğı görülmemiştir. Çünkü bir semti meçhule, ihtimal kâinatın, varsa, öbür yakasına çıkıp gitmiştir. Esir müsbet bir varlık değildir ki onu teşkil veya ona rücu suretiyle mevcudiyetini muhafaza etsin... Burada Esirin bir nevi madde olduğuna inananlar şiddetle itiraz ediyorlar. Fakat Sıfırcılar Onlara maddenin tarifini göstererek madde Atomda bitmiştir, diyorlar. Sıra Esiri ruh sananlara geliyor. Onlar da ruhun bir nevi kuvvet olduğuna ve bu itibarla kuvvetin akibetine uğraması lâzım geldiğı cevabını alıyorlar. Cevabı cevaplar takip ediyor. Söz uzuyor ve kat'i bir netice alınmıyor. Çünkü Metafizik fizik sahası olmadığından hasmı laboratuvarlarda olduğuna gibi tecrübelerin belagati ile susturmak mümkün değildir...

Netice şudur: Şayet madde gibi enerji de kayboluyorsa, yalnız materyalizm ve materyalizm monizmi yıkılmakla kalmaz, ruhun bakası fikri de hırpalanır. Çünkü kuvvetin sıfırlaşabilmesi şuurlu kuvvet veya şuur kuvveti demek olan ruhun da bir gün hiç olabilmesi ihtimalini akla getirir ve ruhun ebediyeti akidesini sarsar. Bu sarsıntı Ruh felsefesinde Ruhun, uluhiyetin künhü olan «Mutlak

Mertebesi» ne kadar gider. Fakat ondan öteye geçemez, orada durur. Ezeliyet, ebediyet, layetenahiyet zaten o dereceye mahsustur. Enerji hakikaten kayboluyorsa ruhu ebedî telâkki eden din ve felsefeler ziyandadır. Ruha ebedî bir hayat vadetmiyen din ve felsefeler ise bittabi böyle bir durumdan müteessir olmazlar. Büyük dinler arasında biz burada üçünü ele alarak ruhun ebediyeti zaviyesinden kısaca gözden geçireceğiz. Bunlardan biri musevilik, diğeri budistlik, üçüncüsü müslümanlıktır. Elimizdeski vesikalara nazaran Musa şariatında ahiret bahis mevzuu olmamış, mükâfat ve mücazat Dünyaya hasredilmiştir. Bugünkü yahudilerin Ahirete inanmaları Musadan sonra gelen İbrânî peygamberlerinin keşiflerine müstenit tradisyonlarıdır. Hattâ bazıları Zerdüştilikten alındığını söylerler. Fakat biz bu fikirde değiliz. Çünkü zerdüştilik musevilikte ahiret fikrinin görülmesinden sonra meydana çıkmıştır. —(The Ruins, Volney)... Buda ise «Karma» doktrini ile karakterlerin payedar kalıp insandan insana geçebileceğini kabul etmekle beraber, uzvî beden dışında ferdî ruhun yaşayacağına inananlara gülmüş, Budistler de museviler gibi sonradan ahiret realitesine irişmişlerdir. —(The Sotry of Oriental Philosophy, L. Adams Beck). Müslümanlığa gelince, her işte olduğu gibi bu din bu işte de orta yolu tutmuş, ruhun ebediyetini değil, basülbadelmevt, Cehennem, Cennet safhaları ile ancak uzun müddet varlığını muhafaza edebileceğini kabul etmiştir. Kur'an âyetleri sarihdir. Ebedî ancak Cenabı Haktır. Hâdis olan herşey gibi bir gün ferdî ruhun da varlığı sona erecektir. (Bu ciheti ilerde ayrıca âyetlerini göstererek tafsil edeceğiz).

Bu sebepten Kur'anî gavamızı müdrık müslümanlar —ki bunların içinde mutasavvuf olanlar da vardır— Ruhu Külliyyi veya Aklı Evvel'i bile Panteistlerin ve bir kısım Hristiyanların itikadı hilâfına Tanrı değil, Tanrının mahlûku saymışlar, Tanrıyı küllî mânası ile de Ruh bilmekten tevakki etmişlerdir.

Ferdî ruhun, şahsiyetin ebedî olmaması şüphesiz birçok kimseleri, bu meyanda spritleri hayal sukutuna uğratacaktır. Fakat ne yapalım ki, itikat bertaraf, devaii akliye daha ziyade bu cihete, bu ihtimale meyyaldır: Ahiretin ahireti olamaz. Ahiret ergeç şahsiyetlerin sonu demektir. Materyalizme mütemayıl kıymetli bir doktor arkadaşımız ile, Dr. Saim Aksan ile, bu mevzu üzerinde konuşurken gördük ki son atom keşifleri ile maddenin ölümüne işaret edildikten sonra ahiretin devamlı olmamasına bilhassa materyalistler isyan etmektedir. Onlar şimdi vaktiyle mütemerridane inkâr ettikleri metafiziğe sığınarak maddenin atomdan daha küçük partiküller veya kuvvet hamili parçacıklar halinde mevcudiyetinde berdevam bulun-

duğunu iddeaya başlamak suretiyle «müteveffa» maddeye bir Ahiret bulmağa, hem de devamlı bir ahiret bulmağa çalışıyorlar.

Şahısların ruhu ebedî değil ise sipiritualizmin ne kıymeti kalır sualinin bazı karilerimizin aklına geleceğini tahmin ediyoruz. Sipiritualizm tolerans alanıdır. Orada her fikir yer alabilir. Çünkü muhtelif fikirlerin çarpışmasından hakikat şimşeginin çıkacağını bilir. Ruhun ölümü mukadder ise o takdirin yerini bulmasına çok zaman, insanî ölçülere sığmayacak kadar çok zaman vardır. Binaenaleyh telâşa mahal yoktur. İsteyenler eskisi gibi ruhu ebedî farzedebilirler. Sonra bu, son atom tetkiklerinin neticesine göre ihtimalî olarak zihinde tertiplenmiş bir felsefedir. Bazı dinlerin o fikri tutması başka meseledir. Yalnız o dinlere inananları alâkadar eder. Yarının «son» atom tetkiklerinin neyi bildireceğini, imanımıza tesir etmiyeceğine iman bakımından hüküm etsek te, şimdiden kestiremeyiz. Bu sebepten herkesin imanı kendinde kalmalıdır. Çünkü imanımız kuvvetimizdir.

Akidelerin, dinlerin, felsefelerin çokluğu, birbirine aykırılığı sipiritualizmin zaafından ziyade kuvvetini teşkil eder. O, her taraftan kendisine katılan sularla beslenen geniş ve derin yataklı bir göl gibidir. Hiç taşmaz ve bulanmaz. Herkes ondan istediği kadar su alır, istediği yere götürür, istediği fikir bitkilerine revnak, teravet verir. Başkalarının fikir ve buluşlarından istifade etmek istemeyen din ve felsefeler bir gün başkaları tarafından sahalarının istilâ edildiğini görürler. Dünyanın ilerlemesi, ihtiyaçların günden güne değişmesi veya artması, dinleri tesanüde, bilgi mübadelesine sevk etmiştir. Günümüzün Brehmenliğinde Budizim esasları, Budizmde Hristiyanlık düsturları, Hristiyanlığında Müslümanlık kaideleri bariz bir surette göze çarpar. Bilmukabele Müslümanlıkta orijinalliğine munzam bir halde Hristiyanlığı, Budizmi, Brehmenliği ilâh bulmak mümkündür. Bugün için dinleri hali aslilerine irca etmek pek zordur. (Vehhabi) lerin ve (Kadyani) lerin Müslümanlık hakkında arzu ettikleri gibi böyle bir şey yapılabilirse ortada tek din kalacak, bu din de akli selime uyan hangi din ise o olacaktır. Bu halin tahakkuku tabii insaniyet bakımından pek ziyade şayanı temennidir. Fakat şimdilik imkânsızdır. Mamafih medeniyet —hakikî medeniyeti, manevî kemali kastediyoruz— duyulur bir hızla o istikamette yol alıyor.

Sipiritualizmin delâletlerinden her biri ayrı fasıllarda tafsil edileceğinden onların her biri hakkında burada uzun uzadıya tafsilâta girişmek istemiyoruz. Yalnız onun şu dar mânalarına da burada göz atmak icmal bakımından faydalı olacaktır. Spiritualizm:

A — :Ölülerle (ruhlarla) temas ve muhabere etmek sanatı,

B — Ruhlardan alınan tebligata ve bu tebligatın «bilir kişiler» tarafından yapılan tefsir ve izahına göre yer yüzünde hayat sürmek mesleği.

Bu mânaların birincisi ile kısmen okültizmin, yani gizli ilimlerin tatbikatı kast olunmuş, ikincisi ile «Spiritizm» in, yani (Spirit dini) nin tarifi yapılmıştır. Öbür âlem katlarından dünyaya haber salan eski yeryüzü sakinlerinin tavsiyelerine göre yaşamak Spirit dinini tutmak demek olmakla beraber, İngiltere ve Amerikada ahi-retle irtibat halinde bulunduklarını ve ruhların irşadı ile amel ettiklerini söyleyenlerin ekseriyeti spirit, spiritlik - spiritizme gibi isimleri daha ziyade Avrupa kıt'asındaki akidedaşlarına bırakarak Spiritualist ünvanını muhafaza ederler. Bunun sebebi Spiritualizmin geniş çerçevesi içinde dinlerle uyuşarak materyalizme karşı müttehit bir cephe teşkil etmek arzusudur. Avrupa kıt'ası Spiritleri dinlere karşı takındıkları müstehzi tavırlar ve bilhassa ruhların tekrar tekrar yeryüzüne dönecekleri hakkındaki iddaaları ile bu kısım İngiliz ve Amerikan Spiritualistlerinin pek ziyade canını sıkırlar. Bizim de birkaç spiritimiz içinde ruhlardan dost, arkadaş, «üstad» edindikleri halde dini tuhaf karşılayanlar maatteessüf eksik değildir. Avrupa Spiritlerinin piri olan (Allan Kardec) i ve onun reen-karnasyon - ruhların maddeye dönmeleri tezini gelecek bahislerimizde tetkik edeceğiz. Bu arada muhterem hemşehrimiz (Dr. Bedri Ruhselman) ın (Ruh ve Kâinat), (Ruhlar Arasında) adlı kitapları ile bunlarda tesis ettiğini iddia ettiği Neo Spiritualizm felsefesinin tenkidini de yapacağız. Mumaileyhin yüksek toleranslarına şimdiden güveniyoruz.'

Spiritualizmde müddehar bulunan şeylerin istisnasız insaniyet için her vakit faydalı, hayırlı olduğunu iddia etmiyoruz. Orada böyle olanlar yanında olmayanlar da vardır. Hem de pek çoktur. Princi taşından ancak göz ayıracak, hayrın, yüksekliğin baş kaynağı olan Tanrıdan sudur edeni etmeyenden iz'an seçecektir. Efsane kıymetlerini realite kıymetlerinden ayıramayanların, semboller altında parlıyan hakikatleri göremeyenlerin Spiritualizm sahasında dolaşmaları manevî muvazeneleri bakımından tehlikeli olabilir. Yahut böyleleri pek yanlış kanaatlere varabilirler. Bu sebepten Spiritualizmi ihtisas sahibi olmayanlara menedenler çok olmuştur. Fakat matlûp olan tehlikeden kaçınmak değil, bilgiyi arttırarak tehlikeyi yenmektir. Olgun insanlar müteassıpların küfür, bilgisiz veya acelecilerin boş, saçma, delilik, batıl itikat ilâh diye küçülttükleri şeyleri çiğneyip geçmezler. Fğer onlar hakikaten öyle ise, onlardan da istifadeler temin etmenin yolunu araştırırlar. Meşhur sözdür: Şeytan olmasaydı, hidayet olmazdı.

Kuday

Medyomluğun Mahiyeti

Ve

Nevileri

Tecrübi spiritualizmde yani ölümden sonra ruhun yaşamasına devam ettiğini, Ahireti subjektif ve objektif tecrübelerle isbata çalışan spiritualizm şubelerinde sık sık tesadüf olunan tâbirlerden biri şüphesiz (medyom) tâbiridir. Kelimenin delâleti basit, fakat delâletinin nazarı yoldan izah ve isbatı zordur. Bu sebepten hakikî bir medyomla karşılaşmıyanlarda beliren şüphe ve tereddütleri mazur görmek lâzımdır. Fakat şüphe ve tereddütleri mâruz görmek inkârları da mâruz görmek değildir. Çünkü medyomluğu inkâr edebilmek için yeryüzünde medyomlar olmadığını isbat etmek gerekir ki böyle olan kimselerin fi'len mevcudiyeti iddiacıyı tekzibeder. Öyle ki, o, başka kimseleri bulamasa bile, teozofların, yogilerin, fakirlerin usullerini kendi nefsinde tatbik ettiği takdirde bizzat medyomlaşarak inkârından döner.

Medyom, Spiritualizmin Mahiyeti bahsinde söylediğimiz gibi, altıncı duygusu ile bu duyguya malik olmıyanların görmediklerini, duymadıklarını, bilmediklerini gören, duyan, bilen, başkalarının yapamadıklarını yapan kimsedir. Bu altıncı, veya kendine mahsus bir uzvu olmaması hasebiyle umumî duygu ve iktidar manevî cehidlerle elde edilebildiği gibi, fitrî, tabiat, Tanrı vergisi de olabilir. Doğuşla beraber veya bir müddet sonra meydana çıkar.

Teozofi ve okültizim üstadlarından Leadbeater mânevî cehidlerle elde edilen medyomluk hakkında şöyle bir mütalâa yürütür: «İnkişafını tamamlamamış halinde insan gözü ve kulağı herşeyi görmez, duymaz. Fazla görsün, duysun diye (ilmi zahir) erbabı göze gözlük, teleskop, hurdebin ve kulağa mikrofön verir. (İlmi ledün) ehli olan biz ise usullerimizle doğrudan doğruya ruhu techiz ederek aynı şeyi ve daha fazlasını yaparız. Böylece müşahade sahamız artar. Bizim gibi hazırlanmayanların gözlerinden, kulaklarından kaçan varlıkları görür, duyar, anlarız. Hazırlıksız olanların beş duyguları dışında kalan öbür Dünya bizim için gaip, nazarı veya münkirlerin zannı veçihle mevhum, hayalî bir âlem değil, gözümüzün gördüğü, kulağımızın duyduğu, elimizin dokunduğu, burnumuzun kokladığı, ağzımızın tatdığı şeyleriyle hakikî bir âlemdir. Onu umumî duygumuzla her duygudan daha iyi duyarız. Bildiğimizi kendimiz uydurmamız. Ruh laboratuvarında, tabassur rasathanesinde mükerreren bizzat yokladıklarımızdan ediniriz. Bu hususta fizikçilerden, kimyagerlerden, heyetşinaslardan asla farkımız yoktur. Onlar kadar biz de tecrübeye, mü-

şahedeye dayanırız. Fark ancak, onların bizim kadar teccehüz etmemelerindedir. Şayet bir gün ederlerse aynı şeylere onlar da şahit olurlar» — Grundlinien der Theosophie.

Teozofların, yahut bize daha munis gelen bizdeki mukabili ile tasavvuf ehlinin, mutasavvıfların öbür âlemin her sahasında bilgi sahibi oldukları ve tecrübelerinin hiçbirinde yanılmadıkları iddia edilemez. Ancak, bunlar tarafından bazı esaslarda asırlardanberi hep aynı şeylerin söylenmesi, ekseriyeti itibariyle ahlâk, fazilet sahibi oldukları şüphesiz bulunan bu kadar kişinin yalan üzerinde birleşmesini mahal derecesine çıkarmaktadır. Şu sırada omuzumuzun üstünden bu satırların yazılmasına göz misafiri olan bir arkadaşımızın ileri sürdüğü gibi bunların topuna birden deli denebilseydi, akıllıları çok akıllı oldukları eserleriyle sabit olan bu insanlar arasında değil, kıt kavrayışları gözle göremedikleri için akıllı da inkâr edecek dereceyi bulan kimseler arasında aramak lâzım gelirdi.

Cehdi manevî ile medyomluk kudreti iktisap edenlere eskilerimiz (ilmi batın), (ilmi ledün) sahibi derlerdi. Şimdi biz daha ziyade okültist - gizli bilgi sahibi diyoruz. (İlmi batın), (ilmi ledün), (okültizm) nefisde, subjektifde, ruhun gizliliklerine sokulmak, benlikten, şahsiyetten feragat ederek hayatta iken Ahiretin gayesine, ruhu safiye kavuşmağı bilmektedir. Nefis dışında, objektifde ise o iyice anlaşılmış olan ruh bilgisiyle diğer insanlara tesir etmektir. Bu bakımdan teozoflar, mutasavvıflar, yogiler, fakirler kadar hakikî bir kudret izhar edebilmeleri şartiyle majisyenleri de okültist saymak lâzımdır. Okültizm: ilmi bâtın, ilmi ledün, gizli bilgi, hulâsa edersek, subjektifde teozofi - tasavvuf, yogilik, fakirlik; objektifde (maji) dir, insanlara tesir eder. Majiyi burada geniş mânada almak, yalnız sihir ve efsundan ibaret saymamak icabeder. Majide sihrü efsunun da yeri olmakla beraber o daha ziyade ruhların zabıt ve teshiri ile insan topluluklarının sevk ve idaresidir. Bu sebepten majiye yüksek sevkü idare diyenler vardır ki, haksız değildirler. Siyaset adamı, edip, artist, filosof, âlim gibi icraat ve eserleriyle insanlara tesir eden kimseleri kabiliyetlerine göre majisyen saymak yanlış olmaz. Fakat bunların majisi, insanlara hayranlık vererek onları peşlerine takma kudreti nadiren ehemmiyet kesbeder. Çünkü ekseriya birbirlerini karşılıyarak kuvvetlerini kaybederler. Asıl maji muhitleri üzerinde maddî, manevî tesir ve nufuza malik kimseleri umumun tasvibine mazhar açık bir gaye etrafında manen bir araya getirip onları birbirinin işini bozmıyacak surette muhtelif ön merhaleler arkasında gizlenmiş hakikî hedeflere fark ettirmeden iletmehtir ki müthiş, muazzam, önünde durulmaz bir kuvvet teşkil eder. Bu tarzda maji ile tarih boyunca büyük işler başarılmış; dinler, akideler, devletler

devrilmiş, devletler kurulmuş, insanlara büyük hatveler atırılmıştır. Tarakki hatveleri mi?... bu telâkki meselesidir. Muhtelif mizac ve kabiliyetlerde, hattâ muhtelif milletlere, dinlere mensup birçok zeki, malûmatlı, mesleklerinde ilerlemiş insanı adeptliğe, mahremliğe ayrılanlardan başkasına sezdirmeden gizli bir maksadın istihsalinde kullanma kalelâde kimselerin harcı değil, dâhilerin işidir. İşte dâhilerin bu nevi ekseyeti dehâlarını ceydi mânevî ile medyumlaşarak ilmi bâtın, ilmi ledün, okültizim kaynaklarından, teozofi - tasavvuf pınarlarından edinmişlerdir ki asıl majisyen bunlardır ve medyumluk kudretleri nisbetinde majide iktidarları vardır.

Majisyen büyük medyomlardan, dâhi teozof veya mutasavvuf-lardan insaniyet az faydalanmamıştır. Lâkin bunlar arasında hasis gayelerle hareket edenler, şahıslarına, ailelerine, sınıflarına imtiyazlar, hâkimiyetler teminine çalışanlar, halkı kendilerine taptırarak derecede gurur ve nahvete düşenler, ahlâk kaidelerini kaldıranlar, içlerinde yaşadıkları milletleri imhaya teşebbüs edecek, insanları maktellere sevkedecek kadar insaniyet akidesinde dalalete sapanlar... kısa bir deyimle kötü, pek kötü kimseler de az çıkmış değildir. Ancak kabahat okültizmin, teozofinin, tasavvufun, majinin değil, iyilik yerine kötülüğü ihtiyar eden müntesiblerindir. Müslim, gayri müslim birçok milletlerin za'fında ve bu arada Türk milletinin vaktiyle düştüğü büyük za'ıfda bu kısım mükâsefe erbabına büyük bir mes'uliyet payı yükliyenler haksızlık etmezler. Ledüniyat mekteplerinde yetişen büyük medyomlar, büyük majisyenler, dâhiler meleklerle, yüksek ruhlara yol buldukları kadar, şeytanlara, habib ruhlara yol bulurlar. Onlarda hayır ve şer mücadelesi kendi kab-larının dışına çıkamayanlarda olduğundan bittabi çok şiddetlidir. Bu mücadelede onların bazıları şer tarafını tutarak insaniyet için hakikî bir felâket olurlar. Böylelerine faaliyet fırsatı vermemek yine kendi aralarından iyilere düşer. Şeytanî dehâlarla ancak melek hasletli dâhiler uğraşabilir. Diğer insanların tedbirleri birleşemedikleri takdirde pek kısa menzillidir, hiç yetişmez. Majisyen medyomların rolü birçoklarının zannı gibi dar mânasında büyü yapıp efsun okumalarında değil, güzel söz, güzel yazı, güzel eserle insanlara tesir etmelerinde, başka bir deyimle telkin ve propağanda ile zihinlerde imajinasyonlar tevlit ederek ferdleri, milletleri o imajinasyonlar peşine düşürmelerindedir. İmajinasyonlar insanları iyiliğe veya kötülüğe çeken miknatistlerdir. Bir kerre doğdular mı yerlerini başkalarına kaptırmıya kadar tesirlerini icra ederler. Şimdiki halde devamlı bir sulhle yeni bir harp arasında bocalıyan Dünyamız okültizim örtüsünün biraz altına bakabilenler için "beyaz" maji ima-

jinasyonları ile «siyah» maji imajinasyonlarının çarpışma sahnesidir. Temenni ederiz ki beyaz taraf galip gelsin.

Başkalarında hamilini muayyen hedeflere sürükleyecek imajinasyonlar tevlidine muvaffak olanların muhakkak medyom olması lâzım gelmez. Fakat medyom olanlar ilhamlarla desteklendiklerinden daha kuvvetli ve devamlı imajinasyonlar yaratabilirler.

Medyomlar yalnız teozof sınıfından, metodları tahtında devamlı çalışmalarla medyom olanlardan ibaret değildir. Fıtrat mevhibesiyle medyom olanlar da vardır. Evvelce zikirleri geçmişti. Tabii medyomların başında şüphesiz peygamberler gelir. Okuyucular arasında peygamberlerin medyom olduklarının söylenmesinden irgilenler, bu isimle anılmalarını hürmete mugayir bulanlar olabilir. Fakat temin ederiz: Peygamberlere hürmetimiz kimseninkinden aşağı değildir ve medyom kelimesinden tavahhuş mânasının tahlil edilmemesinden ileri gelir. Medyom normal insanların mahsusatı dışında kalan bir sözcünün sözlerini onlara bildiren, açıklıyan normal üstü iktidarda kimse demektir. Normal üstünden kasdolanın mânayı tekrar edelim: Malum kaide, adet üstü; gayri tabii değil. Bu sözcü insan ruhu gibi hüviyeti itibariyle bir şahıs veya bunun dışında, şahsiyet gibi bir tahdit kabul etmiyen meçhul bir kuvvet, yahut ta herkesin közü önünde olduğu halde meali keşif ve istihraç istiyen tabiat gibi maddî bir varlık olabilir. Tabiatın sözcülüğü, dilinden anlamıyanlar için mahsusat haricindedir. Tabiatın dilini ilim adamları normal havasla öğrenmeğe çalışırlar. İlmin gayesi budur. Medyom ise normal duygusuna munzam fevkalâde duygusu ile, umumî duygusu ile, tabiata daha fazla nüfuz ederek o dili daha fazla kavrar ve gerekli yerlerde kendinden daha âli varlıkların ilhamlarına mazhar olur. Medyom bu varlıkları her vakit sezmez. O zaman ilhamını doğrudan doğruya tabiatten almış gözüktür. Bazı san'at dâhilerinde vaziyet böyledir. Tabiatın müfessiri olan bu âli varlıklar tabiatın haricinde değildir. Şu halde medyom, hakikî medyom, bütün ruhu ile tabiatı duyan, okuyan kimsedir. Bu tarif bundan evvelki tariflerin hülâsası hükmündedir. Tabiat zahiren madde, batınen mâneviyattır. Tanrının fikirleridir. Medyomluk, nihayetlerin nihayetinde, Tanrının fikirlerini almak, nakil etmek olunca peygamberleri medyom saymakta bir mahzur varit olamayacağı kendiliğinden anlaşılır. Çünkü peygamber lûgatte ve dinde o fikirleri, sözleri, emirleri, kanunları alelâde insanlara taşımağa yaradılışındaki fevkalâdelikle memur edilmiş, Tanrıya, Tanrı fikirlerine herkesten fazla yakın kimsedir. Bu ise, izah ettiğimiz mânada medyomluk, vasıtalık demektir. Medyom kelimsei aslında Lâtinedir; vasita veya mutavassıt mânasına gelir. Peygamber de böyledir. Farisîde pey-

gamber; Arabcada resul, nebi; Yunancada prophet; Lâtince apostel (havari mânasiyle beraber) haber taşıyana, postacıya verilen addır— İlâhî haberleri taşıyan postacıya... Burada bir cihete işaret etmek lâzımdır. Peygamberler medyum, yüksek medyomdur. Fakat her medyum yüksek ve her yüksek medyum peygamber değildir. İlâhî fikirler kaynağına, tabiata her medyumun sokulma kabiliyeti bir olmuyor. Böyle olduğu medyumların verdikleri, getirdikleri haberler seviyesinden anlaşılıyor. Yine o seviyeden anlıyoruz ki tabiat müfessirleri arasında aldatıcılar çoktur. Birçok medyumlar meleklerin, yüksek ruhların, hattâ Tanrının ilhamları diye insanlara sayısız şeytanî iğvaat taşımışlardır. Melek, yüksek ruh, şeytan... bunlar nedir? Burada şimdilik şu kadarını söyleyelim ki, bunlar insan ruhuna iyilik ve fenalık diye akseden, orada öyle terceme edilen tabiat kuvvetleridir. Biz peygamberlerin medyumluğundan ilâhî kâinat kitabını doğru okumak, o kitapdan insanlara ahlâkî fikirler terceme etmek, yer yüzünde tabiat kanunlarının moral - ahlâk dili ile ifadesi halinde zamana karşı mukavim ideal bir vicdan otoritesi kurmak iktidarını anlıyoruz. Kanaatimizce hakikî din tekdir. Bütün peygamberler, hakikî büyük medyumlar aynı şeyleri söylemişlerdir. Hakikî dinin prensipleri değişmez. Çünkü, umumî karışıklık gününe kadar tabiat kanunları değişmez. O dini arayanlar mevcut dinleri insan tabiatine en ziyade uygun olmak, onun mânevîyatı kadar maddiyatına da ehemmiyet vermek bakımından ellerse aradıklarını bulmakta gecikmezler. Zamanla ahkâmın değişmesi tâli yerlerdedir.

Kitabımız spiritualizmdir, yalnız bir dinin propagandası değildir. Onu hissiyat bakımından incinmeden her dinin dindarı okuyabilir. Burada müslümanlıktan, ötede hristiyanlıktan, yahudilikten, daha ötede spiritlikten ilh bahsedeceğiz. Müslümanlıktan bahsederken kendi imanımız olması itibariyle, kanaatlarımızı çok kerre yabancılardan kanaatları ile desteklememize rağmen, tarafsızlığımızı muhafaza edemememiz mümkündür. Fakat diğer dinlerden, akidelardan, felsefelerden bahsederken onları müslüman gözü ile çürütmemeye son derece çalışacağız. Bu sebepten, onlar hakkında kendi fikirlerimizi geriye bırakarak evvelâ kendilerinden olanların fikirlerini ileri süreceğiz.

Yukardaki istitratdan sonra şu ciheti belirtebiliriz ki Kur'an'daki (Sûretül Alâk) ve bu surenin ilk âyeti olan (İkra' Bismi...) nin nüzülü suretine dair olan hadîsler (kâinat kitabını ve insan tabiatını oku!) mânası gözönünde tutularak takib edilirse İlâhî Nur zamanımızda herkes tarafından daha kolay kavranır. İslâm menkulâtına göre (İkra' Bismi...) âyeti Hazreti Muhammede gelen ilk

ayetdir. Cebrail Aleyhisselâm bir gün itikâf yerinde onun karşısına çıkmış, (Oku!) demiştir. Hz. Muhammed — Neyi okuyayım, okuma bilmem, cevabını vermiş, tekrar oku emrini almıştır. Mumaileyh okuma bilmediğini söylemekte ısrar etmiş, bunun üzerine Cebrail onun yakasından tutarak çok şiddetle sarsmış, vücudünü sıkmış, Hz. Muhammed de bu sarsıntılar ve tazyik karşısında nihayet okumuştur. Bu okumanın spiritualizmdeki delâleti yüksek şuura irme, şuurla (şuur altını) okumadır. Sarsıntılar ve tazyik makrokozmosun (büyük âlemin) mikrokozmosdaki (küçük âlemde, insandaki) reflekslerini teşkil eder.

— «Oku..., Rabbinin adıyla! O Rabbin ki yarattı. O Rabbin ki kan pıhtısından insanı yaptı. Oku ki Rabbin taşkın keremlidir. Rabbin kalemle öğretti, insana bilmediğini belletti... İnsan bollukla istignaya düşüp ihtiyaçtan vareste kaldığını görürse azar. (Fakat) rücu Rabbmadır... (Surenin son âyeti) Secde et — yere başını koy, toprağı dinle; yaklaş — duyduklarınla Rabbine ulaş!...

L. Adams Beck şark cihan görüşünü anlatırken ilerde bir spiritualist sıfatı ile Hazreti Muhammede vaki İkra' Bismi tecellisi üzerinde sureti mahsusada durmaktadır. — (The Story Of Oriental Philosophy — Şark Felsefesinin Hikâyesi, Philadelphia). Bu surede ve İbni Abbasın rivayetine göre (İkra Bismi) yi müteakip nazil olan (Kalem suresi) ndeki kalemde murat ayrıca bir tetkik zeminidir: — «Nun ve malûm kalem ve satıra dizilenler (hakkı için)... Sen Rabbinin nimetiyle mecnun değilsin.» — (Suretülkalem)... Mevzuu bahis olan (malûm kalem) nasıl kalemdir? Adı kalem mi, yoksa kâinat kitabına Tanrının fikirlerini yazan kudret kalemi mi? Adı kalem olduğuna göre: 1 — Yazılmış ve yazılacak olan kitaplar, tedvin edilmiş ve edilecek olan ilimler maksuddur. Nitekim bir kısım müfessirler bu fikirdedir. 2 : Tecrübî spiritualistlerin pek iyi tanıdığı otomatik yazıda medyumun elinde kendiliğinden harekete gelen ve yazı yazan kalem... Böyle bir tezahüre ilk defa mâruz kalan bir kimsenin kâğıda, kuma elinde tuttuğu bir kalemin veya çubuğun kendi kendine bir şeyler yazdığını görünce pek ziyade şaşıracağı, bilhassa okuma yama bilmiyorsa hayret ve teaccübünün sonsuz olacağı şüphesizdir. Hâdisenin reel olamayacağına hükmettiği takdirde o kimse kendi aklî muvazenesinden emin olmamağa başlayabilir. Bu hükme başkalarının daha kuvvetle iştiraki tabiidir. Muhtemeldir ki Hazreti Muhammedte böyle bir tezahür da olmuştur. Kalemin ve satır haline gelenlerin hatırlatılmasını müteakip ona mecnun olmadığının söylenmesi böyle bir şeyi akla getirebilir. Mafih bildiğimiz kadarına göre bize mumaileyhin otomatik olarak yazı yazdığına veya şekil çizdiğine dair hiçbir rivayet gelmemiştir.

İleri sürdüğümüz bir iddia değil, sadece bir ihtimaldir. Conan Doyle, Spiritualizm tarihinin din faslında Tevrat ve İncil'de otomatik yazının mühim bir rol oynadığını söylüyor. (Kur'anı Kerim) de bu cihete de işaret edilmiş olabilir. Çünkü Kur'an, diyebiliriz ki, Tevrat ve İncilin müslümanlık zaviyesinden, tevhit akidesine göre, tashihi edilmiş metnidir.

Kalem suresinin başında göze çarpan nun harfi bazı müfessirlere göre hokka ve Elmalılı Hamdi Merhuma göre nunluğunun ifade ettiği ihtizazla daha ziyade kozmik vibrasyonlara delâlet eden bir remizdir.

Esrarlı haber hazinelerine sokulanların kervan başlığını şüphesiz bahsettiğimiz peygamberler: din ve ahlâk gibi içtimai nizamların en köklüsünde büyük işler başarmış bulunan yüksek medyumlar, dâhiler yaparlar ki, bunlara vaki olan vahiy ve ilhamların büyüklüğünü reddetmek mümkün değildir. Bu zevat doğru rüyalarla başlayan fevkalâde hallerine ilâveten Cebrail (Gabriel) adı verilen ve ilâhî mâna kaynağı ile kontakt halinde bulunan yüksek ve getirdiği haberlere hilâf karıştırmıyan «Zikuvvet» bir varlık delâletiyle dimağlarında beşeriyete selâmet temin edecek ulvî mânaların birdenbire belirdiğini veya ses ihtizazları halinde kulaklarında bir müddet uğuldadıktan sonra şuurlarına aksettğini, hattâ bazan o kaynağın muhtevası hükmünde olan mutavassıt kuvvetin doğrudan doğruya insanî hüviyette kendilerine hitaplarda bulunduğunu beyan etmişlerdir. Peygamberlerden Hazreti Muhammedin «Siyeri Nebevîsi», biyografisi hepsinden fazla mazbuttur. Mumailayh vahym keyfiyeti vusulü hakkında şöyle diyor: — «Gaipen kulağına birdenbire çan sedası gibi şiddetli ve heybetli bir ses geliyor. O zaman bende bir nevi istimdat isteği ve ıztırap hâsıl oluyor. O ses kesilince vahiy olunan ilâhî kelâmı anlamış ve ezberlemiş bulunuyorum. Bazan da emini vahy olan melek — Ruhül Emin, Ruhül Kudüs — İnsan suretinde bana gözüküyor. Tebliğine memur olduğu Tanrı sözünü söyledikçe anlıyorum, kavıyorum» — (Buharî Sahih) den.

Hazreti Muhammette vahiy sırasında görülen haller ihtimamla tespit olunmuştur: Bağırma isteği, ağırlık ve meşakkat, gaşiy haline yaklaşma, istiğrak, teneffüsün zorlaşması veya azalması neticesi bazan hançerede hırıltı, çok terleme... «En serin günlerde bile vahiy ilâhî nazil olup kesildiği zaman parlak alınlarından yağmur gibi ter daneleri dökülürdü» — (Aişei Sıddıka). Müfessirler (feze') denen istimdat veya bağırma isteğini, sıkıntı, ağırlık, meşakkat veya ıztırap gibi halleri «Kavli Sakil» lâfzı ile Tanrının işareti mucibince Kur'an yüküne, meal azametine, vahiy sırasında ruhun bedenden

mufarekata yaklaşmasına mebni teneffüsde husule gelen zicrete atfederler. Tecrübî spiritualizm bu görüşün doğruluğunu tasdik eder: Bu haller hakikî yüksek medyomluk alâmetlerindendir. O kadar ki diğer medyomların medyomluk kudretleri bu alâmetlere yaklaşma derecesiyle ölçülür.

Vahıysız Peygamberlik, ilhamsız dâhilik olmaz. Vahıy ve ilham mahiyeten aynı şeydir. Sadece din ıstıhlâhında peygamberlere vaki olan ilhama daha ziyade vahıy denir. Fakat bu kelime, bilhassa müslümanlıkta, yalnız Peygamber hakkında kullanılmaz. Kur'anda diğer insanlara, hattâ hayvanlara Tanrının vahıyı vardır. Şu halde Peygamberlerden maada olan insanlar hakkımda ilham ve hayvanlar hakkında sevki tabiî mânasına gelir. Her sınıf dehânın yüksek medyomluk işi olduğu dâhilerin durumları ile sabittir. Onlar daima fevkalâde bir kuvvetle desteklenmişlerdir.

Vahıy ve ilhamın ve dolayısı ile vahyü ilhamla fevkalâde işler başarma kabiliyeti demek olan yüksek medyomluğun, dâhiliğin acaba mahiyeti nedir? Bu hususta İtalyan âlimlerinden Lambroso Hipnotizme ve Spiritizme adlı kitabında şu fikirde bulunuyor: — «Bazı hallerde dimağda bazı merkezler atıl kalır. Bu esnada her vakit faaliyette bulunmayan merkezler faaliyete geçmek üzere uyanır ve harikulâde bir kuvvet gösterirler. Birçok hususlarda sar'a nöbetlerine benzeyen dehanın ilhamı bu yoldandır. Bu nöbet teşennüce müptelâ bir adamın dimağında husule geldiği vakit sadetten hariç sözler, cinayetler yahut sadece spazmozlar hasıl olur. Kuvvetli bir dimağda gözüktüğü zaman dahiyâne bir eser vücuda gelir. En büyük deha eserlerinin şuurun en az bulunduğu zamanda doğması şayanı dikkattir. Edebiyat ve Sanayii Mefiseye müteallik birçok büyük eserler rüyada sânih olmuş, bazı gâmız riyaziye meseleleri rüyada halledilmiştir. Rüyanın dahilerdeki büyük rolü (Inconscient) ın — yani normal halde sezilmeyen ruh kısmının, şuur altının — rolü ile izah olunur. İnkonsiyanın galebe ve hâkimiyeti dahilerde sık sık görülen ve sara'lıların dalgınlıklarına benzeyen dalgınlık hallerini izah eder... İnkonsiyan durumu az çok unutulmuş fikir ve hâdiseleri uyandırıp müsmir bir terkipte cem edebilir. Lâkin bir kimsenin hiç bilmediği bir şeyi zihnine koyamaz... Bunu yapan ruhlardır.

Lambroso sprittir. Fakat spiritleği saikasıyla yukardaki fikri ile ri sürmemiş, harikulâde bir malûmat hazinesinden istifade ettikleri umurun tahdî tesliminde bulunan dâhilerin, yüksek medyomların fevkalâdeliklerini dimağlarında birdenbire faaliyete geçen merkezlere atfederken hem kendisinin, hem diğer kompetanların ilmî kanaatine tercüman olmuştur. Ancak, mumaillehin şuur altını tahdit

ederek ilham verici ruhlardan haricî varlıklarmış gibi bahsetmesi üzerinde selâhiyettar âlimlerin, psikologların ittifakı yoktur. Birçok psikoloğlar, bu arada ileride görüleceği vecihle tanınmış Fransız psikoloğlarından J. Bois ve keza psiko analizeyi, ruh tahlilini müdevven bir ilim haline getiren Freud başka fikirdedir. Şuur altı her şahsiyeti, hattâ her varlığı muhittir. Müstakil şahıslar engin bir denizdeki dalgalara benzerler. Rakit halde her dalga deniz, muvakkat veya ebedî uykuya yattığı zaman her şahıs şuur altıdır. Fakat yaşar. Şuur altı hayatsızlık değil, bilâkis hayatın, şuurun kendisidir. Ona şuur altı denmesi uyanıklık halinde sezilmemesindendir. Yoksa şuuruz olmasından değildir.

Dâhiler, yüksek medyumlar eriştikleri yüksek şuur merhalelerine göre aralarında derece alırlar. Yüksek medyumluk, dâhilik şuurun yüksek şuura kalbolma, şuur altı hâdiselerini içe mütevec cih bir uyanıklıkla takip ve hazmetme, anlama derecesine göre ilerde, parlak sayılır. Bu parlaklık en ziyade Peygamberlerde ve onlardas sonra aziz, veli gibi mistiklerde görülmüştür. Yüksek medyumlarda, dâhilerde vecd ve istiğrak hali tayakkune tesir etmez. Onlar herşeyi lâıkiyle hatırlarlar ve bilirler. Böyle olmasa idi, yüksek medyumluğun, dâhiliğin kıymeti kalmaz, dehâdan istifade edilemezdi! Bu cihet alelâde basit medyumlarla yüksek medyumlar arasındaki farikalardan birini teşkil eder. Basit medyumlar hayrete değer bazı işlerde bulunabilirler. Fakat onları yaparken ne yaptıklarını bilmezler. Yahut pek zayıf hatırlarlar. Kendilerine trans hallerindeki işleri, sözleri hakkında tafsilât verilirse hayrete düşerler. Hele fevkalâde müşahadelere kavuşmak, harikulâdelikleri kavramak, derunî yüksek temaşa ile yüksek şuura ermek, normal hayata büyük fikirlerle dönmek, onların harcı değildir. Zaten uykuda dolaşma, bayılma, sar'a, histeri nöbetleri, hezeyanlar, birsamlara kapılma, hayaller görme ilâh gibi sinir ve akıl hastalıkları ile basit medyumların halleri arasında açık bir yakınlık vardır. Hele sun'î uykuya daldırılmış medyumlarda bu cihet daha ziyade göze çarpar. Adetâ diyebiliriz ki bu nevi medyumlar muvakkaten bu marazlara uğratılmış kimselerdir. Dimağî faaliyet merkezlerinden bir kısmı manyetik, hipnotik telkinlerle diğer merkezler lehine felce uğratılmış, asabî ve ruhî muvazeneleri bozulmuş, o devre içinde sinir hastalarından veya delilerden farkları kalmamıştır. Manyetizme, hipnotizme, telkin gibi mânevî sayılan vasıtalarla başvurmadan küül, afyon, esrar, kokain ilâh gibi zehirli maddelerle bir insanı şuur altı seyahatlerine çıkarmak, ona orada pek hoş veya pek korkunç rüyalar hazırlamak, bu yoldan manyetizme, hipnotizme, telkin neticelerinin aynına varmak, hattâ daha zengin ve kolay bir surette

varmak mümkündür. Bu iş eski çağdanberi yapılagelmıştır. Delhi kâhinleri kudretlerini bir rivayete göre sarhoşluklarından alırlardı. Birçok esrarkeşler şuur altı dolaşmalarında bazı spiritlerin ellerindeki medyomlardan pek ileri gitmişlerdir. Hint yogîlerinin bir kısmı afyon yutar veya esrar çeker. Bunlar şayanı hayret işlerini irade ve teneffüs idmanları kadar afyon ve esrarla genişleyen mânevî muhitlerine de borçludurlar. Vaktiyle Londra kibarlarının dadandıkları bir esrarkeş kulübünde muntazam spirit celseleri akdolunarak dalgaya düşenler ihtimamla sorguya çekilirdi. Merhum büyük üstad Hüseyin Rahmi (Muhabbet Tılsımı) adlı romanında hipnotizme veya manyetizme ile uyutulan medyomları gıptaya düşürecek derecede parlak ve canlı sahnelerle dolu enfes bir esrarkeş dalgası hikâye etmektedir. Üstad bize bu eserinde bir masala inanmak ve sonra esrar içmek neticesi ruhta doğan vizyonların bir genci, kadınlar üzerinde nasıl harikulâde muvaffakiyetlere sevkettiğini anlatmak suretiyle mükemmel bir gizli bilgi, maji, örneği de veriyor. Batınî Şeyhlerinden Hasenüssebbahın uyuşturucu menkûlarla birçok kimseleri şuur altı hayatına sevk ederek onlardan ölümü hiçe sayan fedai çeteleri teşkil ettiği tarihte meşhurdur. Fazla uykusuzluğun da manyetik, hipnotik telkinler veya esrar ve esmsali gibi zehirli maddeler yerine geçtiğini tecrübe göstermiştir. Manastırlarda, Tekyelerde ibadet ve taat ile günlerce uyumadan vakti geçirdikten sonra kendilerini birdenbire başka âlemlerde bulanlar, gözlerini kapamadıkları halde rüya görenler, rüya ile hakikî hayatı birbirine karıştıranlar çok görülmüştür. Bunların hepsi basit, alelâde medyomluk sahalarına ait haller olup yüksek medyomlukla ilgili değildir. Vâkıa, yüksek medyomların bir kısmı bir müddet basit medyomluk basamaklarında durarak evvelâ alelâde uyku vizyonları ile işe başlamışlarsa da, sonra doğru rüyalar devrine girmişler ve daha sonra şuur altının asıl derinliklerine dalarak insaniyete tabiat kanunları gibi dünya durdukça duracak değerde mânevî hazineler çıkarmışlardır. Bir medyomun derecesini, medyomluğunun şekli değil, beşeriyetin kalbinde, fikrinde tatbikat sahasına koyabildiği mânevî kıymetler tayin eder. Yüksek medyomlar insanları milyonluk kitleler halinde yüksek hedeflere sevketmeğe muvaffak oldukları için yüksektir. Buna muvaffak olamayanların yüksekliği, zahiridir. Bunlar şuur altı yolculuğunun müntehasma da yaklaşırsalar, kâinat kitabının doğru tercemesini yapamamış ve insan ruhunu doğru okuyamamış olmaları hasebiyle tercemede ve okumada muvaffak olanlarla bir tutulamazlar. Medyomlar hakkında kullandığımız yüksek, basit veya alelâde gibi sıfatlar onların insanlığa verdiği faydalar bakımından olduğu kadar, mahiyetlerine de mutabıktır. Beşeri-

yeti büyük ölçüde destekleyebilen yüksek medyomların bilâ istisna hepsi müstesna bünyede yaratılmış, kudretlerini cehdi mânevîden ziyade fitretlerine borçlu tabiî medyomlar olup hiçbiri manyetizme, hipnotizme, alkol, esrar vesaire ile şuur altı yoluna düşmüş değildir. Tabiî medyomluk yüksek kutbunda dâhilik, yüksek medyomluk; alçak kutbunda sar'a, histeri, cinnet gibi maraz tezahurlarından biridir. Dehâ ile sinir ve akıl hastalıkları tezahurlarının aynı mihverin iki kutbunu teşkil etmesi cidden gariptir. Fakat bilginimizin bugünkü durumuna göre vaziyet bu merkezdedir. Böyle olması dehânın sun'î değil, tabiat verimi olduğunu ve bu itibarla dâhilere tevarüt eden fikirlerin doğrudan doğruya tabiata bağlılığını isbat eder. Mazhar oldukları vahiy ve ilhamlarla insanlar arasında devamlı mânevî cereyanlar tevlidine muvaffak olan Peygamber, Aziz, Veli gibi şuur altı adamlarının tabiatın ve dolayısıyla tabiata aksetmiş bulunan Tanrı fikirlerinin dili, ağzı olduklarında başka burhan aramağa lüzum yoktur. Onların şuur altı hayatı herşeyi izah eder. Onlar daldıkları şuur altı âlemlerinde şuurularını muhafaza edemeydiler, akıl hastahanelerinde emsalini çok gördüğümüz zavallılardan olacaklardı. Duygularının sağlamlığı, akıllarının üstünlüğü, onları o derekeden kurtarmış, üstün insanlık seviyesine çıkarmıştır. Teozof ve yogi usulü cehdi manevînin, riyazetin ehemmiyeti büyüktür. Fakat bu yoldan medyomlaşarlarda, müsait bir tabiat yoksa, yüksek medyomlukta devam da yoktur. Böylelerinin malûmat menbaları çabuk kurur. Manyetik, hipnotik telkinler, alkol, afyon ilâh ile medyomlaştırılanlara gelince, bunlardan operatörler, yani bu nevi medyomları idare ve isticvap eden kimseler ne kadar gayret etseler büyük bir verim alamazlar. Delillerle uğraşan akıl doktorları, psikoloji tetkikleri bakımından daha kıymetli neticeler elde etmişlerdir. Bunlar, deliller, operatörlerin emirlerine râm olmadıklarından tecrübelerle alınmazlar. Akıl hastalarını manyetizme veya hipnotizme ile sun'î uykuya daldırmak, bu yoldan telkin altında tutmak imkânsız gibidir. Fakat bazı hekimler, histeriklerde olduğu gibi, onlar üzerinde de bu çareye başvurarak şifa bulmalarını temine uğraşıyorlar.

Medyomluğun yalnız muhayyelenin otomatik velûdiyeti demek olan şekillerinde medyomların ruh âlemlerinde dolaşmaları, yüksek, alçak, yani mütekâmil ve az mütekâmil veya hiç tekâmül etmemiş ruhlarla konuşmaları tamamen şuur altı benliklerinin icadıdır. Bunlar hiçbir realitesi olmayan vizyonlar, fantomlar, hayaletler görürler. Fakat şuur altı realitesi intibai almış bir halde başkalarına anlatırlar. Söylediklerinin yahut yazdıklarının hakikî ruh âlemi ile alâkası yoktur. Uyanık muhayyeleri ile iş görenleri medyomdan

sayıp saymamak hususunda tereddüt edilebilir. Doğrudur iddia-
siyle yalan söyleyenleri, yalan adlı habis bir ruhun tasallutuna uğ-
ramış akıl hastaları sayanlar olduğundan, bunları da medyom, hem
de tabii medyom, düşük kaliteli tabii medyom saymak mümkündür.
Lâkin cinnet birsamlarından ne beklenebilirse, bunların da yalanla-
rından insaniyet hesabına o beklenebilir.

Buraya kadar olan sözlerimizi hulâsa edersek neticemiz şudur:
Medyomlar tabiatle birleşmek için şuur altı yollarına cezbedilmiş
kimselerdir. Kimi hedefe varır, kimi yollarda kalır. Hedefe varan-
lar, vardıklarını hallerindeki fevkalâdelikler ve sözlerindeki derin
mânalarla belli ederler. Bunlar medyomların yüksek kısmıdır. Yük-
sek medyomlar bizim için kuvvettir, destektir. Kendi aklımızın, bil-
gimizin, gücümüzün, cesaretimizin yetmediği yerlerde onların kıla-
vuzlukları ile kestirme yoldan, kalp yolundan en iyiye, en güzele,
en doğruya gideriz.

Tanınmış fransız ruhiyatçılarından Jules Bois şuur altı hakkında
şunları anlatıyor: «Yeni psikolojinin bize öğrettiği şudur ki insan
benliği şimdiye kadar zannedildiğinden daha müteaddit, daha zengin
ve daha karışıktır. Yeni bilginin ışığı altında eski ehli bâtının, giz-
li hikmet erbabının keşifleri mâkul ve tabii gözüküyor. Şahsî şuur
sahamız pek dardır. Onu etrafı esrarlı bir okyanus ile çevrilmiş kü-
çük bir adaya benzetebiliriz. Bu okyanusta müteaddit zekâlar, dehâ-
lar, iradeler hüküm sürmekte, dalgaları ile mütemadiyen adayı döğ-
mektedir. Bu okyanusa Fransada oldukça yersiz olarak inconscience
(adimüşşuur veya gayrı şuur) namını verdiler. Bereket versin ingi-
lizlerden Mayers (benliğin eşiği altı, şuuraltı,) tâbirini buldu da en-
konsiyansın delâletini anlayabildik. Şuuraltı şuursuzluk demek de-
ğildir. Orada şuura sahip müteaddit benliklerimiz vardır. Yalnız, şu-
urumuz, yani tertip itibariyle en üstteki benliğimiz normal durumda
onları sezemez. Şuur altını şuurun biraz dibi sanarak hafızadan öte-
ye geçiremeyenler ancak kıt görüşlülerdir... Spiritlerin rehberleri,
teozofların Rab ve mevlâları, Sokratın şeytanı, Plotenin Tanrısı, Pa-
raselsiyusun seyarata mensup perisi, rahip Vilların semenderi ilh. hep
şuur altındadır...

İçimizde birçok şuur altı benlikler, ruhun bir nevi bölümleri, bir
nevi kuyuları, mağaraları vardır. Orada rüya, ilham, önsezi, ileri
duygu ilh gibi harikaları doğuran birtakım meğhul varlıklar, işçiler
olduğu anlaşıldı... Vücudumuzun nihayeti cildimiz değildir. Muhak-
kak ki bedenimizin çok ilerisine uzanıyoruz. Bazı kimseler tarafın-
dan görüldüğü için ressamlar tarafından azizlerin başları etrafında
resmolunan o parlak haleler nedir? O ışıklar telepati, telkini zihnî,
hissi kablelvuku, keşif, ilham gibi işlerde fasılasız herkes için çalış-

makta gibi gözüküyor... İnanınız! Eğer imanınıza bir istinatgâh lâzımsa bizim ancak kısa bir dalgası olduğumuz uçsuz bucaksız, derin, tükenmez okyanusa inanınız! Lâkin o okyanusun bütün lâyetenahiliği bir küçük köpüğünde mündemiçtir. Bizim şahsî (ene) miz, ilâhî (ene) mizin muhtasarıdır... Hakiki varlığımızı teşkil ettiği halde normal durumda meçhulümüz olan o âli nefis bizim cisim ve ruhu-muza hâkimdir. Bunları kendi esrarı içinde toplar. Onun kabiliyetleri hudutsuzdur... Ruhu beşer imansızların ve herşeye pek çabuk inananların sandıklarından çok derindir. Onun mebdde ve müntehası lâyetenahidedir. Miyop gözlerimizde pek ziyade büyüyen hayat ve mematımızın ona tesiri yoktur.»... Her şahsın şuur altında birçok şahıslar, benlikler bulunması ve şuur altlarının birleşerek bir tek engin denizde toplanması pek eski bir telâkkidir. Fakat eskiliği kıymetine hâlel vermez. Hind teozofları kadar islâm mutasavvıfları da onu müdafaa etmişlerdir. Şimdi modern psikolojide onu duymamız bize hayret vermiyor. Çünkü bazı hakikatlerin toprak üstünde giderken toprak altına geçen ve sonra yine toprak üstüne çıkan su cereyanlarına benzediğini biliyoruz. Sayısız ruhlara, şahsiyetlere rağmen tek şuur altı, tek ruh, tek şahsiyet fikri birçok kim-selere vahleten garip gelebilir. Fakat iki taraflı düşünmesini bilenler bilirler ki ortada tezat yoktur: Ruhlar ne kadar çok olurlarsa olsunlar, hepsi ruh sıfatıyla ruh mefhumu küllisinde veya ruh cevherinde birleşirler. O halde hepsi bir Güneşin şuaları hükmündedir. —Sübjektifde kesret, objektifde vahdet... Gariptir, Spiritizm bahsinde görüleceği veçhile, bazı spiritler namütenahî teselsül ettirdikleri ervah hiyerarkisi - ruh dereceleri zinciri ile sübjektifi görürler de objektife karşı zihinlerini kaparlar. Bunun sebebi mantikî değil hissîdir. Bunlar akidelerini gölgede bırakmasından olacak, ne olursa olsun teozofiden, tasavvuftan ayrılmak isterler. Hakkı teslimlerinde biraz ümidimiz olsa idi, onlara daha açık bir misal olarak halen yer yüzünde mevcut iki buçuk milyar insanı gösterir ve buna gelmiş, gelecek trilyonlarca insanı da katar, bu kadar kişinin hep, bir tek insan tipi içinde kımıldandığını söyledik. Bu tip mânevî bir varlıktır, ruhdur.

Şimdi okuyucuların müsaadesiyle bugünkü psikolojinin esas itibariyle red etmiyeceği bir tezle medyomlar hakkındaki mütaleatımızı tamamlamaya çalışacağız:

Çok eski bir zamanda şuurla şuuraltı arasında fark yoktu. İnsan rüyada mı yaşıyor, yoksa bugünkü şekilde günün yarısından fazlasında gözü açık bir hayat mı sürüyor, ayırmak ihtiyacını duymuyordu. Çünkü ne isterse onu derhal olmuş görüyor, hiçbir şeyin istihsalinde zahmet çekmiyordu. Bu, bir bakımdan bugünkü tâbiri-

mizle Cennet hayatı idi. Fakat bazılarının sanacağı veçhile hayal değil, reeldi. İnsanın o zaman da maddî varlığı vardı. O yalnız ruhtan ibaret değildi. Ancak henüz kendini bilmiyordu. Yani asıl mânâsında henüz insan değildi. Kaş çatmakla dağları devirmek, bir adımda kıt'alar, denizler aşmak gibi madde âleminde rü'yayî fevkalâdeliklere muvaffak olması bir tek sebebe dayanıyordu: Tanrının bugün şuuraltında saklı tuttuğu kuvvetler henüz ondan şuur haddi ile ayrılmamış, bunların tasarrufu insiyakî arzusuna açılmıştı. Vakit ilerledi. ilerledikçe insanın ruhuna yaradılışında ekilmiş bulunan tecessüs tohumu inkişaf ederek onda şuur ve şuuraltı diye aynı ruh cevherinin iki ayrı tecellisine yol açtı. İnsan böylece eski kolaylıkla kuvvet ve kabiliyetlerine hüküm edememek ve iç âlemini kolayca yaşayıp seyredememekle beraber iyiyi kötünden tefrik ederek mümtaz bir duruma girdi. Fakat kendini ve muhitini tanıyınca herşeyi olduran Cennet hayatına veda etmek lâzım geldiğinden artık yalnız istemesiyle herşey olmayarak arzusuna sıkıntı çekmeden, güçlükleri yenmeden kavuşamamak acılığını —ve zevkini tatdı. Dünyaya yükü sırtında dünya bayırlarına tırmandı. Mukaddes kitapların dediği gibi alın teri ve gözyaşı ile ekmeğini topraktan çıkardı ve buna sevindi. Asıl insan budur. Bu insan şuur kısmının bütün melekâtına şimdiki insanlardan farksız olarak malik olmakla beraber onlara nazaran şuuraltından çok az ayrılmıştı. Rüyalarında Cenneti görüyor, yine o hayatı yaşıyordu. Uyanıklığında eşyanın mahiyeti hakkında çok az şey biliyordu. Fakat kendini şeytana uydurarak cennetten kovdurmuş bulunan o tecessüs saikasıyla herşeyi kurcalıyor, bugün için doğru veya yanlış, her hâdiseyi bir köke, sebebe bağlıyor, tecrübesini, bilgisini arttırmaya çalışıyordu. Yani o şuuraltına bizden çok uzanabildiği halde dış ve iç âlem karşısında tamamen şimdiki mentalite ve mantığımızla düşünüyordu. İlk insandan sonra neslinde akıl melekesi terakki etmediği halde gittikçe mütezayit bir şuuraltı ayrılığı görüldü. Fakat bazı müstesnaları vardı. Cedlerinin her haline tevarüs eden bu müstesnalar tabîî yüksek medyomlardır. Bunlar şuurlarını muhafaza ettikleri halde harikulâde görüş ve işlerle cennet adamı durumuna yaklaşabiliyorlar ve üstelik şuurun da en yüksek katlarına çıkarak idraklerini tamamlıyorlardı. Ruhun şuur, şuuraltı ve yüksek şuur durumlarını nefislerinde cem etmişlerdi. İnsan kabiliyetinin azamî haddi budur. Buniardan peygamberler uzun fasılalarla, ihtiyaclar yer yüzü insanının şuuraltı benliklerinde tekâsüf ettiği vakit yer yüzünde görülmüyordu. Bu devir şimdi mazide kalmıştır. Yüksek medyomların bu kısmı ile şuura kâfi derecede ana prensip gösterilmiş olacak ki üç şuur muhitinde yaşayabilenlerden artık peygamberlik kudreti

gösterenler çıkmamıştır. Azizlik, evliyalık sıraları ile dereceler küçülmüş ve gitgide evliyadan ziyade bugünkü medyomlar, fakirler veya yogiler ayarında kimselere yer verilmiştir. Muvaffakiyetlerini ilhamlara borçlu olmaları hasebiyle yüksek medyomların bir nevi sayılan güzel sanatlar, edebiyat, felsefe, ilim ve fen sahaları dâhilerinin de gittikçe azaldığını görüyoruz. Bu sebepten gözler şimdi daha ziyade eski üstadlara dikilmiştir. Heykeltraşlıkta artık eski yunan san'atkârlarını, mimarlıkta (A. Dürer) i. (Mimar Sinan) ı... Resimde (Michel Angelo) yu, (Rafael) i..., musikide (Bethoven) i, (Dede efendi) yi..., edebiyatta (Shakspeare), (Goete)... ayarı garplırlarla (Esmâî), (Ebûlalaülmuarrî), (Firdevsî Tusi), (Hafızı Şirazi), (Fuzuli), (Nedîm)... ayarı şarklıları, felsefede (Sokrat) ı, (Eflatun) u, (Kant) ı ilh göremiyoruz. İlim ve fen eskiye nazaran çok ilerlemiştir. Fakat bu ilerleme eskiye nazaran ferdî hamlelerden ziyade imece iledir. Yani ilimde, fende yeni bir devir açabilmek için eskisinden fazla müşterek mesaiye, kabiliyetleri bir araya getirilmesine ihtiyaç vardır. Kimyayı Simyager Cabire ve ondan sonra Lavazyeye, heyet keşiflerini Keplere, Galileye, Newtona mal edebildiğimiz halde şimdi Atom bombasını. Sulfamitleri..., ilh bir şahsa mal etmekten uzak bulunuyoruz. Devrimizde dâhiler yok değildir. Fakat bir evvelki asırdan daha azdır. O asırda da ondan evvelki asırlardan daha az dâhi bulunmaktadır. Medeniyetin karanlık çağı olan ortaçağ bile dâhi adedi bakımından asrımızdan zengindir. Fakat yirmi birinci asra nazaran asrımız daha zengin sayılacak, ihtimal o asırda bir (Gustave Le Bon) a, bir (Einstein) a rastlanamayacak, onlar gibisini bulmak için birkaç asır beklenecektr. Şuuraltının kapanışı bu seyirde devam ederse şimdiki medyom, fakir, yogi tipleri de ortadan kalkacak, hattâ insanlar daha az rüya görmeğe başlayarak belki bir gün hafızalarını da kaybedecekler, akıl melekelerinin ataletle düşmesi hasebiyle insanlıktan çıkacaklardır. Hafıza olmazsa akıl işlemez. Çünkü akıl şuuraltında saklı duran eski yaşayışların, tecrübelerin şuura çağrılması yani hatırlanmasıyla karşılaşılacak yeni eşya ve hâdiselerin mahiyetini tayin ve tahlil hususunda yapılan kıyaslardan, istidlâl ve istintaçlardan ötesi değildir. Hayvanlar, insanlar kadar zengin hafızaya malik olmadıklarından, ancak hafızalarının yettişebildiği yerlerde kıyas, istidlâl ve istintaç yapabilirler. Onları bu ka-biliyetten mahrum sananlar, onları yakından tanımayanlardır. Şüphe ediyorsanız masanızın üstüne bir karınca koyunuz. Karıncanın yolunu sigara paketi veya cetvelle kesiniz. Karınca evvelâ eski tecrübelerini hatırlayarak bunu kolayca geçemeyeceğini bilir ve yolunu değiştirir. Şayet haili yine önüne çıkmış bulursa tekrar aynı şeyi yapar. Naçar kalırsa haile hafifçe dokunur. Sonra bir müddet

durup ne olacağını bekler. Kendine bir zarar gelmediğini görünce pakete, cetvele tırmanır, geçer gider. At, köpek, kedi meraklısı iseniz tecrübenin daha zengin çeşitleri her gün gözünüzün önündedir. Meselâ atınız zorlanmayınca kendini çamura vermez, batağı görünce yolun iyi tarafını araştırır, bulur ve oradan gider. Çoban iseniz bilâ perva ağıl civarında dolaşan kurtların, köpekleri peşlerine takıp götürecek fedailer olduğunu, asıl kurt sürüsünün köpeklerin ve çoban tecrübesiz ise çobanın tacizi olmadan koyunları rahatça sırtlamak için pusuda beklediğini bilir, köpeklerin arkası sıra koşmaz, ağılda kalır, taarruzun sıklet merkezini beklersiniz. Hayvanlarda kıyas, istidlâl ve istintaç kabiliyeti olduğunu bunlar kâfice isbat etmez mi? Bilhassa kurtların ağıl baskınlarında oldukça iyi düşünülmüş bir harp plânı, muharebe taktiği göze çarpmıyor mu? Karıncalar, atlar, kediler, kurtlar... şuuraltı dağarcıklarından eski hayatlarına dair daha fazal hatıralar çıkarabilselerdi, şüphesiz daha fazla insanlara yaklaşırlardı. Hayvanların yalnız sevkitaî ile hareket ettiklerini sanmak pek yanlıştır. Çünkü ekseriya öyle hatalar yapıyorlar ki hayvan sıfatı kendilerine bilhakkın veriliyor. Eğer yalnız sevkitaî ile hareket etseler idi, hiç yanılmıyacaklardı. Zira sevki tabîi asla kör bir kuvvet değil, pek âli bir şuur tezahürüdür. Bunu bilmek için meselâ iç organlarımızın faaliyetine şöyle bir göz atmak, görülecek intizam, mükemmeliyet ve gaiyeti teemmül etmek kâfidir: Üşüdüğümüz zaman gayrı ihtiyarî titriyoruz. Çünkü titreme ile cildimiz harekete geliyor, neticede ısınıyoruz. Çok kan kaybettiğimiz zaman dalak ve diğer kan depolarından yedek kan çıkarılıyor. Aç kaldığımız zaman vaktiyle vücudumuzda biriktirilmiş olan gıdalarla yaşıyoruz. Doyduğumuz zaman eksilenler yerine konuyor. Fazla ısındığımız vakit terliyoruz. Çünkü terle fazla hararet dışarıya verilerek muvazene temin ediliyor. Midenin, bağırsakların, kalbin, ciğerlerin, tenasül uzuvlarının ilh fonksiyonlarını sayıp dökmeye hacet yoktur. Bunların hepsi başlı başına birer harikadır. Kendi isteğimiz haricinde işleyen öyle bir makinemiz var ki saniine hayran olmamak elimizden gelmiyor. Şöhreti şarkı ve garbı tutmuş olan Endülüslü hâkim şair Ebûlâlâülmuarrî bu hususta şöyle diyor: Anatomi (teşrih) okuduktan sonra Halıkı inkâr eden hekime şaşarım... Bir ağaç tohumuna da bakalım: Bir gramdan çok eksik bir zerre... Fakat onda muazzam ormanlar saklı. Çünkü müsait vasat bulunca büyüyüp koca ağaç oluyor. Ağaçtan ağaçlar türüyor, hektarları kaplıyor. Uzviyetimizi geliştiren, çeviren, bir tohuma koca ormanları sığdıran ve ondan hakikaten koca ormanlar çıkaran hep aynı kuvvet, sevkitaîdir. Bütün icraatını muayyen hedeflere göre tertip eden ve hiç şaşmayan o kuvvete nasıl olur da kör, şuursuz denebilir.

Bu mülâhaza ile ona bazılarınca «şuuraltı büyük dimağ», «büyük akıl», «büyük ruh» denmiş, kâinatın düzeni, idaresi ondan bilinmiştir. O Tanrı mıdır?... Değil. Fakat Tanrının belki ilk büyük kudret tezahürüdür.

Şuurun sevkitabîye, daha fazla alışık olduğumuz adı ile şuuraltına bağlılığını tecrübeler teyit ediyor. O gittikçe bize kapanıyor. Sıra henüz hatıralarımıza gelmemiş ise de korkarız ki ona da bir gün gelecektir. Bu takdirde insanlık seviyesinde uzun müddet tutunamıyarak yavaş yavaş en eski halimize döneceğiz. Ve - ihtimal daha mes'ut olacağız. Şuuraltının az idrak edilmesi, hafızanın, muhayyelenin az işlemesi nisbetinde aklın az işlediği, az neticelere, hükümlere vardığı görülüyor. İnsanlar tarih sayfaları ile eskilerin şahsî tecrübelerini, bilgilerini kendilerine mevrus şuuraltlarından kolayca çıkarmanın yolunu keşfetmeleri sayesinde şimdiki şuurlu ilerlemelerine nail olmuşlardır. Yalnız kendi tecrübelerine istinat ederler ve bunun eksersini de bir daha hatırlamamak üzere unuturlarsa, akılları kâfice tutamak bulamıyarak paslanır. O zaman şimdi kendilerinde her üçü bir arada bulunan insan, hayvan, ve nebat hüviyetlerinden insanlık kısmını tamamiyle kaybederek yalnız zayıf şuur ve zayıf bir surette idrak edilen şuuraltından ibaret kalırlar. Artık insandan bahsetmemek doğru olur. Maddesi içinde insana mütesait devamlı bir tekâmül vadeden bir kısım materyalistlerle onların tezini kopya edip insandaki bilgi hamulesinin zamanla artışına aldanarak ruh cevherinde tekâmül var sanan bazı spiritlerin kullakları çınlasın!...

Bunlar yer yüzü insanındaki mânevî tedenninin izlerini görememişlerdir. Ruh cevherinde terakki gibi tedenni de yoksa da o cevherin şuuraltından şuura çarpışlarında, şuuraltının idrakinde eski devirlere nazaran bariz bir gerileme vardır. Materyalistler mazurdurlar. Çünkü mâneviyata inanmazlar. Fakat spiritlere ne demeli? Burada (materyalizm monizmi), yani vahdeti mevcudat felsefesi ile yine bir Tanrıya kalplerini bağlayan, fakat onu kâinatın heyeti umumiyesi sanan Darwini ve bu doktrinde ona yoldaşlık eden Haeckel ve arkadaşlarını değil, Tanrı tanımayan koyu materyalistleri ve ölü ruhlarına uydukları halde sıfâta malik bir tanrıyı inkâr ederek onlara yaklaşan koyu spiritleri kastediyoruz.

Bunlar, spiritlerin bu nevi, bir bakıma âlemleri kucaklayan, bir bakıma insanı âlemlere bağlayan engin şuuraltını tâbirde geçen «alt» kelimesinin sebebiyet verdiği kıt anlayışla medyomların verimlerini bozan mahdut hafıza ve muhayyele parazitleri depocuğu sanmak gafletinde bulunmuşlardır. Halbuki medyomların faaliyeti şuuraltının, sevkitabîinin ta kendisidir. Hafıza ve muhayyele parazitleri

de yok değildir. Mümkündür ki derinden gelenlere yakında bulunanlardan bazı şeyler karışsın. Zaten medyomlar verimlerinin safiyetlerine göre paye alırlar. Yüksek medyomlarda yükseklik derecesi arttıkça bulanıklığa az rastlanır.

Görülüyor ki tezimizde şuuraltının ehemmiyeti büyüktür. O nedir sualini biz kendi zaviyemizden ruh nedir suali ile bir tutarak «Tanrının bir işi» dir, cevabı ile cevaplandırıyoruz. Biliyoruz ki, bütün bilgilerimiz, tecrübelerimiz, geçmiş hayatımız, babalarımızın, dedelerimizin, atalarımızın geçmiş hayatları oradadır. Mâzi ve halimiz kadar istikbalimizin de ana hatları orada çoktan çizilmiştir. Çok kere açıkça farkederiz ki geleceği gelip geçmişler, dirileri ölümler idare eder. Şuuraltımızla birbirimize, gelmiş, geçmiş veya gelecek, geçecek bütün insanlara, bütün dünyaya, hattâ bütün kâinata ve en son yuca Tanrıya bağlarız. Hind mistiklerinden örnek alan bazı yeni psikologlar gibi şuuraltı herşeydir diyecek değiliz. Yanlış diyeceğiz ki şuuraltı ruh cevherinin ana yatağıdır. O oradan şuura uzanır. Şuurla şuuraltına dönerse yüksek şuur plânlarında ilerler. Şuuraltı sahası ile yüksek şuur sahası haddi zatında aynı şeydir. Fark idraktedir. Peygamberler, veliler, hakikî büyük medyomlar şuuraltı yoluna düşmüş, muhtelif derecelerde yüksek idrake kavuşmuş kimselerdir. Plânlardan akseden azametli mânalar onların şuuruna geçerken bazan hakikaten ses, söz, şekil olmuş, bazan ses, söz, şekil diye orta kesim insanların anlayacağı dile çevrilmiştir. İnsanları bir kül halinde seven o büyük medyomlar doğrunun bildirilmesi emrini doğrunun ma'kesi olan «yikanmış» vicdanlarında duyarken böylece meleklerle tanışmışlar, göklere çıkmışlar, «Bürak» lara binmişler, hattâ içlerinden birisi dünyevî alâkalarından sıyrılınca «Öz Doğru» ile sütre arkasından da olsa senli benli konuşmuştur. — (Tur dağında Hz. Musa - hal'i na'leyn meselesi). Veliler ise kendilerinden asırlarca evvel gelen peygamberlere şuuraltında mülâki olmuşlar, maziye gittikleri kadar istikbale de gitmişler, kerametlerinin bera-kâtı ile etraflarına kardeş cemaatleri toplamışlardır. Biliyoruz: Peygamberlerden, velilerden, dâhilerden söz açtıkça bazı spiritlerin can sıkıntısı artacaktır. Çünkü onlar ifadelerindeki modern tâbir yal-dızlarına kapılarak kendi medyomlarının daha yüksek tebligat almış olmaları ile öğünürler. Fark etmezler ki medyomların kıymeti hem istiğraklarının manevî derinliğinde, hem o derinliklerden insanların heyeti umumiyesine şâmil olabilecek muâşeret kanunları, ahlâk düsturları çıkarmalarındadır. Hani bu kısım spiritlerde eski devirlerin yüksek medyomları ayarında medyomlar? Hani bütün insanlar hakkında esas itibariyle tatbiki kabil cemiyet nizamları?... Evet ortada onların da bir felsefesi var. Fakat tatbikatı değil bu dünya-

da, tâbirlerince Spatyom, yani ahiret sakinleri üzerinde bile mümkün değil. Çünkü tabiat nizamının vicdana aksi değil. Çünkü şuuraltının derinliklerinde tabiatın köklerinden süzülmemiş, sathından toplanmış, hattâ sun'î olarak muhayelelere doğurtulmuş... İlerde göreceğiz.

Halen medyomların sayısı birçok kimseleri mvcudiyetlerinden şüpheye düşürecek kadar azalmıştır. Fakat tahkikatını tamamlayanlar indinde varlıkları muhakkaktır. Burada hakikî medyomlardan bahsediyor, medyom diye ortaya çıkan veya çıkarılan yalancılarla, telkin altında muhayeleleri fazla işleyen kimseleri nazarı itibara almıyoruz. Şimdiki medyomların sathilikleri meydandadır. Bunlar bir türlü şuuraltında eskiler kadar derinleşemiyorlar. Çünkü yukarda da söylediğimiz gibi medyomluk kabiliyeti insanlarda gittikçe azalmaktadır. Bundan başka mevcut istidatlar mâneviyata rağbetsizlik hasebile lâyıkiyle işletilmediğinden medyomluk büsbütün körleniyor. Mamafih son harp felâketinin verdiği tedip dersi ile dünya tekrar mâneviyata dönmüşe benziyor. Bu gelip geçici bir heves veya modadan ibaret değil ise, medyomluk kendine kalan kabiliyetlerin hududu içind ihtmal tekrar parlayacaktır. Bu sözlerimizden modern medyomların iktidarını çok küçülttüğümüz anlaşılmasın. Onlar eskilere makis olmamakla beraber normal insan kudretinin yine çok fevkine çıkabiliyorlar: Alelâde gözle görülemiyen şeyleri görüyorlar, uzak mesafedeki kimselerin fikirlerini okuyorlar, duygularını anlıyorlar. Hattâ bazan geleceği biliyorlar ve hastaları iyi ediyorlar...

Zamanımız medyomlarının harikulâde işleri hakkında kari'e tafsilâtımızı başka yerlerde vereceğiz. O esasen bu hususta şimdiye kadar birçok şeyler okumuş, duymuştur. Bunların ekserisi mehaz branş kitabı ve mecmualarına, onlarda zatî müşahedelerine istinaden rivayet eden kimseler olarak ileri sürülen tanınmış doktor, hâkim, profesör gibi itimad telkin edici isimlere rağmen uydurmadır. Fakat hiç olmazsa birkaçı hakikaten vaki olan örneklere göre uydurulmuştur. Sonra bu kabilden hâdiselere bizzat şahit olmak veya şahit olan yalancılıktan uzak adamlara rasatlamak mümkündür. Bu satırların muharriri münevver bir seyirci kitlesi önünde, müteaddit doktorların kontrolü altında boynunu bir metre kadar uzatarak boyun fıkralarının arasını on beş yirmi santim açan, karnını büyük bir davuldan daha fazla şişiren, kaburga kemiklerinin yerlerini değiştiren, herhangi bir askerî muayene heyetinden sakat raporu alabilecek şekilde ayaklarını, kollarını çarpıtan, bütün mafsallarını çıkaran bir fakir ile nabzını tuttuğu kimselerin zihninden geçen şeyleri anlıyarak istediklerini yapan bir macarı yakından tetkik etmiştir. Keza, İstanbulda Sarıgüzelde girdikleri kızgın furunda furunun

tavanına doğru, sigara tutup yakan ve rahatça içen dervişlerin hikâyesini eski Şeyhül İslâm Musa Kâzım Efendiden (küçük oğlu, muahharan Samsun avukatlarından mektep arkadaşı Fikri ile aralarında geçen bir münakaşada hakemliğinin reca edilmesi üzerine) bizzat dinlemiştir. Musa Kâzım Efendi Merhum monlalığında bir sabah medreseden çıkıp hamama giderken yolda o dervişler kafilesine rastlamış, sormuş, furuna girecekler cevabını almış, «her halde göz boyayacaklar» diye düşünerek peşlerine takılmış, fakat onlar fırına girdikten sonra kendi de fırına elini sokunca kavrulmağa başladığını duyarak göz boyamadıklarını anlamıştır. «Boş değil bu işler, tetkike değer» sözü mumaileyhin bu ve emsali hâdiseler hakkındaki kanaati idi. İttihad ve Terakki ricali arasında Musa Kâzım Efendi kadar Şarkı ve Garbı iyi kavramış bir münevvere az tesadüf olunur. Okuyucular içinde Rufaîlerin kalın şişelerle avuçlarını, avurtlarını deldiklerini, keskin pıçaklarla dillerini yadıklarını, kundakdaki çocukları çiğnediklerini ve sonra şişlerin, pıçakların çıktığı yerlerde hafif bir izden başka bir şey kalmadığını, çocukların ağır gövdeler altında hamur gibi yuğruldukları halde ezilip ölmek şöyle dursun «vık» bile demediklerini hatırlıyanlar her halde eksik değildir. Aldanması ve aldatması müsteb'at, hakikaten tanınmış, ciddi ilim adamlarından Tibetdeki sihirbaz lamalara, Hindistandaki yogi ve fakirlere, Efganistandaki kem gözlü ciğerhorî şeyhlerine (*) dair birçok vak'alar işitilmiştir. İstanbuldaki Ayasofya Camii ile Hahiredeki Camiülezherde veya Medinei Münevveredeki Ravzai Mutahharada aynı öğünde namaza durduğu görülen müslüman müttekişinin veya İspanyada bir kilisede vazederken Romada Papanın cenaze merasimine iştirak eden papasın, yahut havrasından dışarı çıkmadığı halde cemaatından her birinin ne yaptığını, ne düşündüğünü bilen hahamın hikâyeleri boş değildir. «Keramet gösterip halka suya seccade salmışsın» masadakınca suda yürüyenler, vasıtasız havada uçanlar, vücutlarından kendilerinin benzeri, benzemezi bir veya müteaddit vücut çıkaranlar, nefesle, el pasları, el sığazlamaları ile ağır hastaları ayağa kaldıranlar, hiç tutmadıkları halde masaları, iskemleleri, dolapları, sair ağır cisimleri oynatanlar, gedik açmadan duvarlardan geçenler, eşya geçirenler... velhasıl fevkalâde halleri ile muhitlerini hayrete, hattâ dehşete düşürenler saymakla tükenmez. Bunlar hokkabaz değil, medyomdur. Mamafih bazı hokkabazların medyomlarla yarış ettikleri görülmemiş değildir. Fakat bunların kısmen aynı şeyleri yapabilmeleri medoymların kad-

(*) Ciğer yiyen. Çünkü bir bakışta hasımlarını öldürürler, sonra azalan kuvvetlerini telâfi için onların ciğerlerini çıkararak yerlermiş. Efgan Hükûmeti bunların yaşadıkları dağlardan şehirlere inmelerin men etmiş.

rini tenzil etmez, arttırır. Çünkü hokkabazların sun'î vasıtalarına mukabil onlarda yalnız ruh kuvveti vardır. İlim ve fen de onların «uyur» şuurla başardıklarını uyanık şuurla başarmağa çalışmaktan başka ne yapıyor ki... Sayın Dr. Mazhar Osman «Spiritizme Aleyhinde» adlı kitabında medyomluğu reddetmiyerek manyatizme, «keşfi fikir», «hüddam celbi», «ayna bakıcılık» gibi işlerin bugün müsbet hâdiseler arasında sayıldığını söylüyor ve bunları «Poligon» un, şuuraltının faaliyetleriyle izah ediyor. İtirazı sadece spiritlerin ervahı müstekille telakkisine, hilekârlıklara, spiritizmenin Memleketimizde az veya yarım tahsilli kimseler arasında meşgale mevzuu olmasınadır. Mümâileyhin fikrine göre etraflı malûmatla kendini teçhiz etmeyenlerin spiritizme ve emsali ile uğraşmaları gördükleri tezahürleri yanlış tefsir edeceklerinden tehlikelidir. Kendisi sekiz sene spiritizme ve okültizm ile uğraşmış, fakat bu işi tıbbiye talebesi iken değil, ruh hekimliği ihtisasını elde ettikten sonra yapmıştır. İlmî kanaati şudur: Tetkik edilebilen zamanımız medyomlarında görülen haller biyolojik, yani hayatidir. Hayattan ileri gelir. Dünyadan çekilmiş kimselerin, ölülerin, spiritlerin iddiası gibi, Dünyadaki insanlarla alâkadar olarak onlara masaları oynatmak, kapılara vurmak ilh ile haberler saldıkları ilmen isbat edilememiştir. Buna mukabil aksi sabit olmuştur, şöyle ki: Masaları oynatan, rapslar yapan, haberleri veren medyomların poliğonları, yani alt vicdanları, şuuraltılaridir. Medyomlar poliğonlarının icat ettiği rüyaları diğer insanlardan daha canlı olarak yaşarlar. Onları kendileri fark etmedikleri halde yine poliğonları marifetiyle masa haberlerine, kendiliğinden yazı yazan kalem yazılarına, irticalen söylenen sözlerle - filân filân ruhlardan aldıkları tebligata ilh. tahvil ederler. Hattâ ayna bakıcılığında, hüddam celbinde olduğu gibi rüyalarını, hayali hislerini bir aynaya, parlak bir satha, tırnağa, şeffaf bir cam kûreye aksettirebilenler vardır. Hem de sanılacağından fazla miktarda. On kişi dikkatini parlak bir satıh üzerinde toplarsa içlerinden biri evvelâ sathın kesif bir bulutla kaplanmasını müteakip orada hayaller, manzaralar, yazılar belirmeğe başladığını görür, sinema seyir eder gibi vak'alar seyir eder. Bunlar hep poliğonun uydurduğu vak'alaradır. Medyomlar daha ileriye giderek meşhur medyom Helenin yaptığı gibi öldükten sonra yıldızlarda yerleşen insan ruhlarına misafirliğe gidebilirler. Fakat yıldızlarda veya ahiret oraları ise ahirette gördükleri yine alt vicdanlarının doğurduğu hallucinationlardan, hayali hislerden, oraları hakkında söyledikleri alt şahsiyetlerinin tertip ettiği romandan ibarettir. Helen yalnız Merihe gitmekle kalmamış, Merih lisanını da konuşmuş, lâkin konuştuğu dilin, Merih sakinlerinin Dünyadaki insanlardan çok müterakki olduklarını söy-

lemesine rağmen, poliğonu tarafından tahrif edilmiş düşük kaliteli bir fransızcadan başka bir şey olmadığı anlaşılmıştır.

1910 tarihinde yazılan, yalnız otomatik muhayyile medyomluğuna taallûk eden «Spiritizme Aleyhinde» ki kitaptan anlayabildiğimiz meal hülâsasını şimdilik bu kadarla keserek medyomralda görülen hallerden bazılarının diğer izahlarına geçiyoruz.

1 — Değajman izahı: Bu izah havası hamsesini fikir süratiyle istenilen yere tevcih eden, bir anda muhtelif mekânlarda görülen, müteaddit kılıklara giren medyomların haline taallûk eder. Medyomun ruhu muvakkat bir değajman, yani çıkma ile uzaklara gidiyor, dolaşıyor, öğreniyor. Hafif maddeleri toplıyarak aynı şahsın veya başkasının fantomunu vücade getiriyor.

2 — Vibrasyon izahı: Tabiatde herşey kendine mahsus vibrasyonlar, titremelerle tezahür eder. Vibrasyonların dalga uzunlukları muhtelifdir. Bu sebepten birbirlerine karışmazlar. Medyomların duygu uzuvları bu ihtizazları alacak tarzda ayarlanmış veya doğrudan doğruya ruhları bu işe hazırlanmıştır. Binaenaleyh onlar kâinatta her varlıkla doğrudan doğruya, zaman ve mesafe haizi ehemmiyet bir faktör teşkil etmiyerek, temas haline gelebilirler. Başkalarının bilmediklerini bilmeleri böylece medyomlarda imkân dahiline girer.

3 — Ektoplazma izahı: Levitasyon, el dokundurmadan ağır cisimlerin kaldırılması, hafifce tutulan kalemin kendiliğinden harekete gelerek yazı yazması gibi tezahüratta medyomun vücudundan bazan sis, bulut gibi, bazan jelâtine yakın kıvamda bir madde çıkar; karanlıkta fosforumsu donuk bir ziya neşreder. Bu madde medyomun üçüncü eli hükmündedir. Madam (Bisson) ile (Dr. Notzing) in (Eva) isimli medyomdan aldıkları parçasma nazaran ektoplazmanın esas terkibi tuz ve fosforiyeti potasyomdan ibarettir. Ektoplazma yeni bir keşif olmayıp çok eskidenberi malûmdur. Eski hristiyanlarda adı azizlik halesidir. Teozoflar ona «nuru marifet» derler ve onun kendilerinde zuhuru ile iftihar ederler. Ancak, nadir medyomlarda görülmesi onu henüz herkesin tanıdığı maddeler arasında saydırmamaktadır. İlerde ayrıca bahsedilecektir.

Müşbet ilim bunlardan birinci izahı reddeder. İkincisinde mütereddittir. Üçüncüsünü ise, üzerinde Sir William Crookes, Richet, Geley, Crauford, Sir Oliver Lodge v.s. tanınmış fizik ve psikoloji âlinleri ehemmiyetle durduklarından kabule mütemayildir.

Müşbet ilmin bir şeyi red ve inkârı spiritualistleri, metafizikçileri acaba ne dereceye kadar ilzam eder? Bu mesele, üzerinde cidden durulmağa lâyık bir meseledir. Müşbet ilim zarurî münasebet, kanun demektir. Binaenaleyh sarsılmaz. Fakat istinadgâhının sarsılmaması şartı ile. Müşbet ilmin, zarurî münasebetin, ka-

nunun temeli beş duygumuzdur. Bu duygular insanı aldatır, hiç bir şeyi lâıyık ile bildiremezse hakikat diye zahire, galata, tam bilgi, kanun diye noksanlığa bel bağlamış oluruz. Tecrübî, ekzakt bilginin kâinat hakkında bize söylediği hakikat hep beş duygumuza göredir. Acaba bunun dışında hakikat yok mu? İşte meselenin can evi burasıdır. Fizikin madde, cisim dediği varlık, subjektif bir lemiş ve ziya duygusu kompleksinden, halitasından ibarettir. Subjektiflik behemahal bir de objektifliği icap ettirir: Beş duyguya göre olan hakikatin bir de beş duygu dışında nefsi hakikata göre hakikati olacaktır. O hakikata aklımızın ermemesi başka meseledir. Müsbet ilim beş duyguya dayanması hasebile ne kadar ince teferruata girişirse girişsin daima subjektif durumda kalarak beş duyguya göre hakikat sahasını terkedemez. Onun objektif hakikat, kanun dediği zarurî münasebet haddi zatında asıl objektif değil, teker teker subjektifden ibaret insanların müşterek beş duyguya müstenit umumî tecrübesi, kendilerinin ve atalarının kat'i fakat şahsî malûmatıdır. Yer yüzünde insanlar bilfarz basıradan mahrum olsalardı, bu günkü şekilde ziyâî bir yıldızlar âlemini tasvir eden bir kozmoğrafya, astronomi herhalde olmazdı. Müsbet ilmin varlığı beş duygunun varlığı ile kaimdir. Duygularımızın husufu nisbetinde ilmen kâinat ta husufa uğrar. Fakat hakikatte de uğrar mı?... İlme kalırsa buna hüküm etmemiz lâzımdır. Ancak, aklımız bunu kabul etmez ve bize der ki ilim duygu rıbkasından kurtulup hakikati objektif olarak seyir ve temaşa edemediğinden onun dediği ile kalma! Sübjektif kâinatın, meşhudat âleminin herhalde bir de öbür tarafı, objektif yüzü vardır. Buna katiyetle vardır diyoruz, çünkü mademki sübjektif tarafı, bize göre olan yüzü vardır. Havasa çarpmayan bir varlık sırf teşhis edilemediği için inkâr edilemez. Fizik varsa, metafizik te vardır. Dâvanın aksi olarak metafizik, maddenin öbür yakasındaki objektif yoksa, madde veya fizik te yoktur. Lâmise ve bâsıranın bulunmadığı dünya edvarında, yer yüzünde canlı varlık yokken, iş ilmin temeline kaldığı takdirde maddî kâinatı da inkâr etmek, ondaki varlıkları insan varlığı ile kaim bilmek lâzım gelecektir. Netekim Pozitivistlerden bir kısım bu mesleğe sülûk etmiştir. Bu yola düşülünce objektif, hakikatte sübjektifden ibarettir, demek icap eder ki bu fikrin müdafaasında ileri sürülen haklılık iddiası bile bizatihi bizden, maddeden müstakil bir objektifin vücudünü iktiza ettirir. Mamafih ilim adamlarının objektif bir tabiat ve tabiat kanunları aslında objektif ve zarurî olmaya bilir. Yani sadece sübjektifden, bizlere göre vaki hâdiselerden, zarurî münasebetlerden, varlıklardan ibaret bulunabilir. Çünkü bun-

lar yanlış pek müsait olan havas ile idrak edilmişlerdir. Bu günün tabiat felsefesi artık eskisi gibi ilmî müşahedelerin önünde diz çökmüyor. Zira müsbet ilmin objektifi, asıl hakikati bulmakta aczine hükmetmiştir. O, hakikatin beş duygu dışında, madde maverasında, madde fevkinde olması gerektiği kanaatine varmıştır. O halde... o halde netice şudur: Müsbet ilme ondokuzuncu asır materyalistlerinin gözlüğü ile değil, Yirminci Asır atom âlimlerinin gözlüğü ile bakmak, onun aczini anlamak, ancak ilim adamı olmıyanların zihninde yer tutan namağlûp müsbet ilim imajinasyonuna bağlanıp kalmamak ve dolayısı ile mâneviyatı tezelden reddetmiyerek onu cedli mantikî ile değil, hakikî felsefe ile desteklemek, böylece ne gözü kapalı imana, ne de gözü kapalı inkâra düşmiyerek orta yolu tutmak lâzımdır. Medyomların ekserisi, hatta zamanımız medyomlarının hemen hepsi şuuraltı muhayyelelerinin icadını hakikî varlıklar sanmış olabilirler. Fakat bunların içinde, beş duygu dışına çıkamıyanların akıl erdiremeyecekleri bir yoldan asıl objektife, asıl hakikate erişenlerin mevcudiyeti kendi sözleri kadar dünyevî durumlarındaki fevkalâdeliklerle de sabittir. Binaenaleyh, bundan evvelki faslımızda medyomlar hakkında söylediğimiz bir sözü aynen burada da tekrarlıyarak şöyle diyeceğiz: Melekâtı akliyelerinin yerinde olması, hayallere kapılmadıkları, birsamlar görmedikleri anlaşılması ve ayrıca lâtife, şiir şeklinde bile olsa asla yalan söylemeyecek, kimseyi aldatmıyacak karakterde olduklarının temiz, lekesiz masabakları ile tebeyyün etmiş olması şartı ile medyomların sözlerine diğer insanların inanmamalarında makul, ciddi hiç bir sebep dermıyan edilemez... Zamanımızda bu şartları haiz bir tek medyom olmıyabilir. Fakat tarihte vardır. Peygamberler başda olmak üzere bir çok yüksek medyomlar akıl ve zekâ, hak ve hakikat sevgisi, insaniyet aşkı ile yer yüzüne nur saçmışlardır.

İmdi: Ey muhterem okuyucu, inan! Hakikî yüksek medyomları insaniyet camiası içinde seni de düşündükleri için muhterem tut! Bil ki dedelerinin mukaddes bildikleri, hiç bir muakis tezle yıkılmamıştır. Ona mukabil materyalizm bu gün artık tamamen göçmüş, müsbet ilim atom içine göz atınca maneviyatı karşısında bulularak şaşırmıştır. Fikir hürriyetini akide bağlarından kurtulup itikadsız, idealsiz yaşamaktan ibaret sananlara acı! Çünkü onlar bedbahtlıklarının derecesini takdir edemıyen bedbahtlardır. Şayet böylesi sana «çocukluğunda edindiğin boş zanları zihninde büyüterek büyümüşsün» derlerse hoş gör! Çünkü artık kimin zannının boş olduğu anlaşılmıştır. Müsamahan, sabru tahammülün, güzel geçim ve hareketin ile sen onları yenecek, seni metin, kuvvetli, sarsılmaz

kılan mâneviyatına nihayet onları hayran ve ram edeceksin! İman kuvvet, mâneviyat muvaffakiyettir. İnan ki seni, aileni, milletini ve bütün beşeriyeti kurtaracak odur. İmanların incelmesi, tafsil edilmesi ve neticede birleşmesi tenevvür işidir. Bütün büyük dinler, bütün büyük idealler aynı ahlâk prensiplerini geçer etmeği şiar edinmişlerdir. Roma, Kâbe, bir; yollar muhtelifdir. Kendine göre en kisasını, düzgününü seçmek senin elindedir. Bunu yap; fakat yaparken başka yolların yolcularına tariz etme. Çünkü hepinizin gayesi birdir. Şimdilik yalnız inan ve yer yüzünde tek dinin, tek idealin hâkimiyetini kaba kuvvetten değil, sulh içinde tenvir ve irşattan bekle! Zor muvaffak olsaydı yer yüzünde çoktan tek fikir hüküm sürerdi. İnsan ruhu zorbalardan nefret eder. Buna da inan, bunu da imanın bil!... İmanın kıymeti hakkında bundan ötesini «Artık İnanınız» başlıklı faslımızla (Norman Vincent Peale) e bırakarak mühim yerlerini ilerde tafsil etmek üzere medyomluğun mahiyeti ve nevileri bahsine burada son veriyoruz. N. V. Peale, New York City Marble Kilisesi pastörüdür, ilerde bir spiritualistdir. Ehemmiyetle üzerinde durulmasını herkese tavsiye ettiğimiz «Artık İnanınız» başlıklı yazısı hakkında bir müslümana karşı diyebileceğimiz şudur: Çan sesidir, (Üç) der deyip geçme! Ezanı kulağın duymuyorsa o sana (Tek) Tanrıyı hatırlatabilir.

Kuday

«ARTIK İNANINIZ» (1)

Harp sonrası dünyası hakkında kurduğumuz hayaller içimizde Tanrıya yer vermediğimiz takdirde hüsranlı bir serap olacak, ortaya attığımız projeler muhtarip insanlarla alay sayılacaktır. Harp yıllarındaki fedakârlıklarımız ancak biz hepimiz: Katolik, Yahudi, Protestan... hep birden ruhumuzun âmakından gelen sese kulak verdiğimiz takdirde boşa gitmiyecektir.

— Lovvel Thomas.

«Geçen son altı sene içinde muvaffakiyetle adam öldürmeği ve muvaffakiyetle ortalığı yakıp yıkmayı öğrendik. Keza, ciddî saiklerle, eski, pek eski bir dersi, «komşunu kendin kadar sev» irşadını bir tarafa atmanın allâmesi kesildik. Fakat şimdi, yeni bir sabahın ağardığı şu sırada milyonlarca bağırda yeni bir ümit canlanmış, bütün dünyada bizden daha âli, kuvvetli, engin ve ebedî bir varlığa tekrar inanmak iştiyakı dile gelmiştir. İmanın yapıcı kuvvetine tekrar kalplerimizi açtığımızın isbatı şudur ki mabetler tanrısına koşanlarla dolup taşıyor ve terbiyeciler mekteplerde dine yeniden ehemmiyet veriyorlar. Müthiş Atom kuvvetinin kilidini açan ilim adamları çalıştıkları sırada Tanrının kendilerini muvaffakiyet yoluna iletmesi için tam inançla dua etmişlerdir. Uçurumlar üstünden tabiatın meçhul kuvvetlerine göz saldığımız şu zamanda malûm ve onlardan daha yüksek bir kuvvetin amanına sığınmağa kendimizi mecbur görüyor, buna zorlanıyoruz.

Hakikî sulha olan bu pek geniş iştiyak ve hasret din adamlarından ziyade onlar dışında kalan kimselerin, dindar halk kadınlarının ve halk erkeklerinin bulundukları yerlerde dinleri ne olursa olsun onlardan bahsetmeleri ve icablarını yerine getirmeleri, kendilerini dinliyen ve görenlerden aynı şeyleri istemeleri ile ancak tatmin edilebilir.

Yakın maziye ait senelerde Roma Katolik Kilisesi bu işin nasıl tatbikat sahasına çıkarılabileceğini bize gösterdi. Katolik Gayreti adıyla tanınan dünyaya kollar atmış bir hareketle Kilise tarihinde ilk defa olarak (1) laiklerin, yani din işlerini meslek edinmiyenle-

(1) Yazan: Norman Vincent Peale, D. D., Marble kilisesi pastörü, New York City.

(1) Tabîî Hristiyan Kilisesi Tarihinde... T. W. Arnold'un İngilizce «İntişarı İslâm Tarihi» adlı eserinde İslâmiyetin bidayetindenberi her sınıf

rin İncili yaymak hususunda vazife almalarını istedi. Müteveffa Papa Onbirinci Pius — (katoliklerin vazifesi yalnız rahibe uymak değil, aynı zamanda birbirine rahib olmaktır) mealinde bir fetva neşretti. Böylece bütün dünyada haddi zatında rahiblik ve rahibelik ile ilişkisi olmıyan erkek ve kadınlar dinlerinin kuvvetlenmesini her günlük işleri arasına kattılar ve milyonlarca insanı saptıkları dinsizlik yolundan tekrar dine, evvelce tatdıkları başıboş hayattan daha olgun ve dolgun bir hayata döndürdüler.

Şimdi protestanların, yahudilerin buna benzer bir program kabul etmelerinin tam zamanıdır. Bu teşebbüs Amerikayı tekrar kalkındıracak bir hareket doğurabilir. Cemaatimden bir kadına ait olarak aşağıda arzedeceğim misale uydukları takdirde dine bağlı bir kaç bin kişinin gayrete gelmesi pek mümkündür ki gayeyi istihsale kâfi gelsin.

İzinde yürümesini tavsiye ettiğim kadın bir gün danışmak, dertlerine derman bulmak üzere bana gelmişti: Güzel giyinmiş, genç bir hanımefendi... Varlığını ailesinin saadetine vakfetmiş bir kocası, sevimli çocukları ve gönlü çeken bir evi var. Fakat kendini sukutu hayale uğramış, kolu kanadı kırılmış buluyor. Hayatı boş ve mânasızdır.

Ona tabiatten üstün bir kuvvete sığınarak kuvvetlenmeğe çalışmasını tavsiye ve günde hiç olmazsa üç kere bu kuvvetten yardım istemesini tenbih ettim. Tanrının yardımını yalnız kendisi, ailesi, dostları için değil, aynı zamanda sevmediği kimseler için de istiyecekti.

Bu kadın birkaç hafta sonra tekrar beni görmeğe geldi. Yüzünden kalb rahatlığı akıyor, neş'e saçılıyordu. Evvelce orada keder izlerinden başka şeyler yoktu. Tanrıya sığındığındanberi üzüntüleri birer birer dağılmıştı. Böyle dedi. Başka bir insan olduğunu seziyor, bitmez tükenmez bir kuvvet kaynağı keşfettiğinden emin bulunuyordu. Başka ne yapması lâzım geldiğini sordu.

— «Din her iyi şey gibi başkalarıyla paylaşılması gereken bir şeydir», dedim ve onun gibi imanını tazelemiş olan tanıdığım diğer bir kadınla tanışmasını ona teklif ettim.

İki kadın buluştu. Birbirini pek sevdi ve tanıdıkları arasında

Müslüman halkın hemcinsine din sunmağı boynuna borç bildiği hakkında yüzlerce sahife yazı vardır... Kilisenin bu hareketi hakikaten mühimdir. Hıristiyanlık Aleminde vaktiyle Lothar'ın yaptığından daha mühim bir adım atılmıştır. O zamana gelinceye kadar, din telkini bütün hristiyan mezheplerinde yalnız rahiblerin selâhiyeti dahilinde idi. Katolikler rasyonalistlikde protestanları geçiyorlar ve din propağandasında dedelerimizin tuttuğu yolu tutuyorlar.

sükûnetle, hiç kızmadan, taassuba kapılmadan, aykırı fikirlere hürmet göstererek çalışmağa başladı. Yeniden kavuştukları hayat zevki, mes'udane tebessümleri başkalarını da imrendirdi. Bunlar onlara da geçti. Derken dört, on, yüz ve daha ziyadesi bir araya geldi. Bugün bunlar iki yüzden fazla genç kadından mürekkep bir grup teşkil ediyorlar. Nüve... İki tazedeki müşterek imandır. Evvelce hayatlarından zevk alamıyan bu hanımlar şimdi istekle yaşıyorlar. Hristiyanca bir ömür sürmeğe azmetmişlerdir — fakat zahidane bir mağmumiyetle değil, derin bir sevinç ve taşkın bir neşe ile.

Din işte böyle kalbden kalbe geçer. Yahut (Carlyle) in vaktiyle dediği gibi «O, mukaddes bir ateş selidir, yürekten yüreğe akar».

Hristiyanlık (ülemayı din) tarafından kurulmamıştır. O Yesu'nın bildirip öğrettiklerini yaymak üzere ana — ve sapa yollara saldığı on iki basit şahıs tarafından insaniyet tarihinde büyük, mühim bir kuvvet haline getirilmiştir. Şimdi de geçmişimizin hiç bir safhasında görülmemiş kıyasıya harp, yüzünü meşin kaplamış hayasızlık, yeni şekillere bürünmüş dinsizlik devrinde söz ve işle din uluları gibi hareket ederek hasta ruhları tedavi etmek, kendilerini maddi menfaat, nefsanî haves, şehvet, zevk, eğlence... ve gaddarlık rüzgârlarına kaptırmış olan insanlara «ruh çobanlığı» yapmak yine din âlimi olmıyan kimselerin uhdesine düşmektedir.

Bir dişcinin kabinesinde hastaları karşılayan bir kadın bilirim ki, tuttuğu irşad yolunda kerli ferli bir vaiz üstadı kadar muvaffak olmuş, din hademeliğinde, Tanrı yolu rehberliğinde önemli verimler elde etmiştir. Efendisinin muayenehanesine gelen hastalarla dine dair hiç konuşmaz, sadece onlar için kendi kendine dua eder ve duası berekâtı ile onların ıstıraplarını hafifletecek güzel sözler bulup söyler, dişci kerpeteninden korkanların korkusunu giderecek avutucu şeyler yapardı. Sonra onların peşlerini bırakmaz, ertesi sabah, can acısı ile muayenehaneden ayrılanlardan telefonla hal, hatır sorardı. Böylece yüzlerce dost edindi. Bu dostlar onun sırf Tanrının «hemcinsini sev» buyuruğunu yerine getirmek için kendileriyle alâkadar olduğunu anladıkları vakit heyecana geliyorlardı. Gayrendiş sevimli şahsiyetinde mündemiç cazibe ve sırrın imanı safiden ibaret bulunduğunu ispat edince melek haslet hatunumuza hastalarını imanı ile ilgilendirmek ve dolayısıyla onu onlarla paylaşmak zor olmuyordu. Bu kadın gibi bir kaç bin «işçi» miz olsaydı Amerika bir gece içinde dinî basü badelmevtine kavuşur, dipdiri ayağa kalkardı.

Tanrı dâvasına hizmet etmek fırsatı her tarafta, en mütevazı işlerde dahi bulunur. Bu vakîâ bana geçenlerde rastgeldiğim «ha-

nende» bir taksi şoförünü hatırlatıyor (1): Trende geçen uykusuz bir geceden sonra yorgun argın New York'a dönüyordum. Bir taksi yakaladım. Soförün nezaket ve güleryüzlülüğü adetâ beni teshir etti. Tuhaf şey, bu adamda bir başkalık var... Yolda giderken bir aralık şoför «okuma» sına müsaade idip etmiyeceğimi sordu. Buna biraz şaştım. Pek hoşuma da gitmedi. Yorgunluk üstüne her rast-gelenin boğaz gürültüsü dinlenmez. Mamafih aklına eseni yapma-sını söyledim. Halinden bir fevkalâdelikle karşılaçağımı tahmin ediyordum. Aldanmamışım. Bir şoförde bulunması taaccübü mucib olacak kadar terbiye edilmiş bir sesle direksiyondan güzel bir taganni yükseldi: Eski bir kilise ilâhîsi. Beşinci Avenue boyunca ilerliyorduk. İlâhî sema efser, hançere ihtizazları nefis bir bariton idi. Yorgunluğumu çoktan unutmuştum. Allah bu şoförden razı olsun... Gideceğim yere yaklaşırken sordum:

— «Bu kadar şarkılar varken neden ilâhî okudun?»

İzah etti: «Her sabah taksimi garajdan çıkarırken tekerleğin birine başımı eğer, Yaratan'a hitaben şöyle derim: «Ulu Tanrım, bugün New York sokaklarında dolaşarak nafakamı arıyacağım, çeşit çeşit insanlar taşıyacağım. Kimi şen, mes'ut... kimi kederli, düşünceli, bitkin olacak. Ulu Tanrım, benimle beraber arabama bin. Kismetime düşen herkese hidayet edici, koruyucu ve kurtarıcı Ruhunu geçirmeme yardım eyle!»

Çökmüş medeniyetimiz kalkındırılacaksa bugün dine muhtaç olduğumuz yerler taksi arabaları, fabrikalar, yazıhane ve mağazalar. evvler, sokaklar... dır. Asrımızı ruhda, idealde sukut ve keşme-keş farıkalıyor. Bir çok insanlar eski mefkûreleri yenisini edinmeden bir tarafa sıptıp atmıştır. Geçenlerde ileri gelen bir akıl hastalıkları mütehassısı bana milyonlarca erkek ve kadının sırf nefislerinden başka kendilerine hâkim bir kuvvet tanımadıkları için bedbaht ve sefil olduklarını söyledi. Bunlar şahıslarının fevkinde bir kuvvete belbağlamayı reddettiklerinden ötürü kendilerini cesur, metin, istiklâl sahibi, hür fikirli sayarlar, sonra hakikaten cesur, metin olmak gerektiği zaman apışıp kalırlar, felâketi büsbütün üzerlerine çekerler, tımarhaneleri, müntehir mezarlarını doldururlarmış... Bu doktorun fikrine göre sahte cesurların korkaklığı, ihtiraslarını zaptedemezken kendilerini insan kütlelerine mutasarrıf sananların tereddi şaşkınlığı asrımızı kemiren musibetlerin en bü-

(1) Böyle bir şoförü Bursalılar da hatırlarlar. Yalnız merhum Şoför Hafız Bursa — Mudanya yolunda alabildiğine otomobil sürerken kilise ilâhîleri okumaz, Aşır, Mevlûd ve gazel okur, yolcularını musiki «Bürak» ında «Arşî Âlâ» ya doğru uçururdu. Allah rahmet eylesin.

yüğüdür. Din hayatı, ruh sağlığı, psikiyatri bakımından ideal hayattır.

Amerikanın dinî bir kalkınmaya ne kadar mübrem ihtiyacı olduğunu idrak eden bazı komşularım tarikatçılıkla ilgisi olmayan bir cemiyet kurdular. Adı (Guidepost Associates — Yolsağlık Veren Arkadaşlar) dir. Uyanık komşularım şimdi her ay binlerce dinî broşür çıkarıyorlar. Bunlar elden ele dolaşüyor. İlâhiyat münakaşalarına girişmeden halka izaha çalışıyorlar: Din nedir? İmanla korku, keder, hırs, kin nasıl yenilir? İstiraplardan nasıl kurtulunur? Onun sayesinde insanlarla nasıl güzel güzel geçinilir?... Ayrıca umuma mahsus kurslar açmışlardır. Bu cemiyet meslek itibariyle din adamı olmadıkları halde din ile alâkadar olmak isteyenlere ta-kibedebilecekleri bir çığırı gösteriyor.

Hemcinsimizin halini ıslaha yardım edecek bir iş tasarladığımız zaman çizdiğimiz haritadan ayrılmaması için insan ruhuna gem takamayız. Yahut, mevzuumuzun akla getirebileceği vechile, itikadı tekrar geçer etmek, yaşatmak için Parlementonun çıkaracağı bir kanunla onu kalblere yerleştiremeyiz. Fakat... biz hepimiz kendi iamnımızı yenilemeğe ve hak bildiğimiz yolu komşu ve ahbablarımız arasında yaymağa gayret edebiliriz. Hatırlayalım ki iman ondan çok uzak olduğumuzu sandığımız sırada bile yani başımızda, yanı başımızda değil, içimizde, yüreğimizin çarpışlarında bizi beklemektedir.»

Kuday

Meshur medyomlardan Amerikalı dâhi

ANDREW JACKSON DAVIS

Dedyomluğun mahiyeti ve nevileri hakkında bundan evvel bir açıklama denemesi yapmıştık. Şimdi okuyucularımızı garplı bir dâhi medyoma, Amerikalı (A. J. Davis) e götürmek istiyoruz. Me-hazımız (Britanya Ruh Bilgisi Kolleji) reisi (Arthur Conan Doyle) un The History of Spiritualism — Spiritualizm tarihidir. Conan Doyle anlatıyor, biz sadece terceme ediyoruz:

[Hakkında tam biyografik kayıtlara malik olduğumuz pek dikkate şayan dâhilerden biri şüphesiz A. J. Davis'dir. Mumaleyle 1826 yılında Hudson ırmağı kıyılarında doğmuştur. Annesi batıl itikatlara bağlı, hayaller görmek istidadında cahil bir kadın, babası ayyaş bir saraç idi. A. J. Davis çocukluğunun bütün safhalarını (The Magic Staff — sihirli değnek) adlı tuhaf eserinde yazmıştır. Bu eser geçen asrın birinci yarısında Birleşik Amerika Devletlerinin iptidaî, fakat cevval, enerjik hayatını bize yakinen hissettirir. Halk kaba ve bilgisizdi. Lâkin ruhî faaliyet bakımından çok canlı bir hal-

de bulunuyor, her yeniliğe devamlı surette el uzatmış gözüküyordu. Gerek Mormonluğun, gerek yeni spiritualizmin inkişaf ve tekâmülü (New York) un bu havalisinde bir kaç sene içinde vukua gelmiştir. Hayatının ön safhalarında sonraları büyük bir deha nuru ile gözleri kamaştıracak olan (Davis) den daha az tabîî mevhibe ve istidada malik bir çocuğa ve delikanlıya kolay kolay tesadüf olunamazdı. Vücutça zayıf, akılca noksandı. Fırsat düştüğü için bir aralık devam ettiği ilk mektep dışında on yedi yaşma gelinceye kadar ancak bir tek kitap okuduğunu söylüyor. Fakat bu zavallı varlıkta öyle bir ruh kuvveti tezahür için fırsat kolluyordu ki yirmi yaşına basmadan müsait vasat bulur bulmaz o şimdiye kadar telif edilmiş felsefe kitaplarının en derin ve orijinallerinden birinin muharriiri oldu. Bu eserde hiç bir şeyin ondan sudur etmediği, onun sadece vüsatli bir ilim hazinesinin izahı imkânsız bir tarzda mecra bulan akışlarına kanallık ettiği şüpheden varestedir. Bu hususta fitreten yarım bir gençten daha açık bir isbat olabilir mi? (Jean D'Ark) ın cesareti, (Theresa) nın ermişliği, (A. J. Davis) in filozofluğu, (Daniel Home) in normal üstü kuvveti hep aynı menbadan gelir.

(Davis) in meknuz pisişik hünerleri çocukluk çağının sonlarında, delikanlılığına doğru meydana çıkmaya başladı. Kırlarda dolaşırken bazen Jean D'Ark gibi gaipten sesler duyuyordu. — Ona güzel nasihatler veren, kalbinde rahatlık, huzur doğuran lâtif, hoş sesler. (Clairaudience) i (Clairvoyance) takip etti. Yani gaibi - gizliyi duyduktan sonra o gaibi - gizliyi görmeğe başladı. Annesi öldüğü vakit gözünün önünde bol güneşli bir memlekette gönül çekici güzel bir köşk manzarası belirdi. Orasını annesinin gittiği yer olarak bildi. Mesmerizm (1) harikalarını teşhir eden seyyar bir oyuncunun tesadüfen köye gelmesiyle onun tam kabiliyetinin izine düşüldü. Bu zat Davis üzerinde ve merakını tatmin etmek isteyen diğer bir çok genç köylüler üzerinde tecrübeler yaptı. Çok geçmeden anlaşıldı ki, Davis kuvvetli bir medyomdur. Onda bilhassa gaibi görme hassası pek fazladır. Oyuncu köyde çok durmadı ve (Davis) in kabiliyeti zikri geçen profesyonel mesmerit tarafından değil, Levingston adında aynı köyden bir terzi tarafından geliştirildi. Levingston ilgilendiği sahada, cıgır açan bir mütefekkiye benziyor. Mumaileyh mevzuunun icaznuma atiyelerine o kadar bağlanmıştı

(1) Mesmer usulünde manyetizme ile hastalık tedavisi... Mesmer Viyanalı bir doktordur. Manyetizme tedavileri ile Pariste 1778 - 1785 seneleri arasında büyük bir şöhet ve işe biraz da reklâm karıştırarak rivayete nazaran on milyon altın frank, yani bugünkü paramızla takriben 20 milyon Türk lirası kazanmıştır.

ki bol gelirli terzilik ışını bıraktı, bütün zamanını Davis'le çalışmağa hasrederek hastalık teşhislerinde onun gizliyi görme iktidarından istifadeye koyuldu. Davis normal insan gözü ile görülmesi kabil olmıyan şeyleri gözünün yardımı olmaksızın görüyordu. Psişiklerde, yani kuvvetli medyomlarda bu kudret umumîdir. Önceleri (Davis) in bu istidadı köylülerin toplantılarında gözleri bağhyken saat rakamlarını okumak gibi eğlence işlerinde kullanılmıştı. Medyomların trans denen manyetik uyku, vecit ve istiğrak, dalgınlık hallerinde vücudun her kısmı göz vazifesini görebilir. Bu hususta ihtimalî olarak şu tezi ileri sürmek mümkündür: Maddî beden uzuvlarının aynına malik olan esirî veya ruhî beden kısmen, yahut tamamen vücut dışına çıkarak serbest kalır. Ve intibaları tesbit eder. Her vaziyeti alarak her tarafa dönebildiğinden her zaviyeden görür. Bu nazariye müellifin (Conan Doyle'in) Şimalî İngilterede tesadüf ettiği tarzdaki vakaları izah eder: Şimalî İngiltere şehirlerinde meşhur medyom (Tom Tyrrell) başının arkası duvarlara dönük bir halde bir resim salonunu dolaşıyor, tabloları bu vaziyette hayranlıkla seyrediyordu.

Anlatılan vakada acaba esirî göz resmi mi görüyor yoksa resmin esirî eşini mi farkediyor meselesi hallerini bizden sonra geleceklere bıraktığımız bir çok gâmız meselelerden biridir.

Terzi Levingston böylece (Davis) i tıbbî teşhislerde kullandı. Davis alını ortasından faaliyete geçmişe benzeyen ruhunun gözleri karşısında insan vücudunun şeffaflaştığını anlatıyordu. Her iç uzuv kendine mahsus bir ışıkla açıkça belli olmakta, bu ışıklar hastalık hallerinde hastalığın nevine ve derecesine göre kararmakta imiş. Mesleklerinde müteassıp, sıkı zabıt ve rabıt taraftarı hekimlerin fikrince bu çeşit hünerler şarlatanlığa kapı açarlar. Müellif de onlarla tamamen hemfikirdir. Fakat itiraf zorundadır ki (Davis) in bütün söyledikleri (Melbourne) li Mister (Bloomfield) den bizzat duydukları ile teyyüt etmektedir. Mister (Bloomfield) sokakta yürürken kendinde birdenbire beliren gizliyi görme iktidarının önde giden iki kişinin teşrihini gözleri önüne serdiği vakit düştüğü hayreti müellife anlatmıştır. Bu gibi kuvvetler öyle güzel ispat edilmiştir ki tıp adamları için teşhislerde yardımcı olarak gizliyi görmek hasasına malik medyomlar kullanmak artık mutad dışı sayılmayabilir. Hippocrates der ki: — «Vücudun çektiği hastalıkları ruh kapalı gözle görür».

Bundan açıkça şu anlaşılıyor: Eskiler bu gibi metodlar hakkında şüphesiz bazı şeyler biliyorlardı.

(Davis) in hizmeti yalnız önüne getirilen hastalara inhisar etmiyor, onun ruhu veya esirî bedeni kendisini kullananın manyetik

el hareketleri ile serbestleşiyor ve istenen herhangi bir haberi hamilen geri döneceği katiyetle bilinen fevkalâde bir posta güvercini gibi harice gönderiliyordu. O zaman, o maddeten yerinden kımıldanmadığı halde uzaklarda cereyan eden hâdiseleri görüyor, bildiriyordu. (Davis) deki fevkalâde güvercin — buna fevkalâde diyoruz, çünkü âdi posta güvercini yalnız yuvasına doğru uçar, bu ise her yere uçuyor. — bazen de tavzif edildiği işten ayrılarak kendiliğinden göklerde dolaşıyor, bu sırada kaba ve gabi delikanlı altında nurlara müstağrak şeffaf bir dünya gördüğünü, büyük maden yataklarının kendilerine has şualar neşrederek erimiş cevher kütleleri gibi parladıklarını şairane, güzel sözlerle anlatıyordu.

Mânevi müktesebatının ilk safhasında trans halinden normal hale döndüğü vakit (Davis) in intibalarını unutmaması, yani gördüklerini, duyduklarını hatırlayamaması dikkate şayandır. Mamafih bunlar onun şuuraltı hafızasına nakşediliyor, sonra hepsini açıkça hatırlıyordu.

Davis bir müddet başkaları için bilgi kaynağı oldu. Fakat kendisi cahil kaldı. Bir aralık, inkişafı harikulâde sayılmayan ve her maneviyat müdekkikinin gördükleri, bildikleri ile musabakat kabul eden hatlar üzerinde seyir etti. Sonra araya yepyeni bir macera girdi. Çok sonraları kendisi tarafından kaleme alınan tercümeihisinde bu hususta tafsilât verilmiştir. Anlatışına göre vaka kısaca şöyle cereyan etmişti: Davis 6 mart 1844 akşamı birdenbire esrarengiz bir kuvvetin hükmüne ram olarak yaşadığı (Poughkeepsie) kasabasından ayrılıyor. Yarım trans halinde seri bir yürüyüşle yola çıkıyor. Nereye gittiğini bilmiyor. Meçhul kuvvet onu yediyor. Issız dağlara doğru çekip götürüyor. Orada iki kişiye rastlıyor. Onlarla samimî sohbetler ederek birinden tıp, diğerinden ahlâk dersi alıyor. Bütün geceyi böylece dışarda geçiriyor. Ertesi sabah akli başına gelerek önüne çıkan bir çobana nerede olduğunu sorduğu zaman kendisine evinden kırk mil uzakta (Catskill) dağlarında dolaştığını söyleniyor.

Bu hikâye subjektif bir sergüzeşte, tuhaf bir rüya veya hül-yaya benzemektedir. Bahsini ettiği âlim, fazıl iki zat tarafından ne suretle karşılandığına dair verdiği esaslı tafsilât ve dönüşünü müteakip hakikaten kırk mil yol yürümüşlere mahsus bir işteha ile yediği yemek fikrimizi iddiası lehine götürmese idi onun bu rivayetini benzerleri katogorisine idhalde tereddüt etmezdik. Dağlara kaçışın realite ve mulâkatın rüya olması da muhtemeldir. Mumai-leyh iki mürşidinden birini (Galen) ve diğerini meşhur medyomlardan astronom (Swedenborg) diye sonraları zihnî mukayeseler neticesi teşhis ettiğini iddia eder. Bu keyfiyet kendilerini bilâhare

tanıyıp ahvallerine vâkıf olduğu ölülerle ilk temasındaki fevkalâdeliği tebarüz ettirmesi itibariyle merak ve alâkamızı uyandırmaktadır. Mamafih tekrar edelim ki tek mil macera rüyada yaşanmışa benziyor ve gencin istikbaline doğrudan doğruya taallûk etmiyor. O, daha yüksek kudretlerin içinde deprendiklerini hissediyordu. Manyetik uyku halinde bulunurken kendisine derin meseleler sorulduğu vakit daima — «onlara kitabımda cevap vereceğim» demesi şahsı hakkında çıkan karakteristik rivayetlerdendir. Davis on dokuz yaşına basınca bahsettiği kitabını yazmak zamanının geldiğine duygu yolu ile hükümetmiştir.

Terzi (Levingston) nun mesmerik nüfuzu, yani manyetizmecilik kabiliyeti kitap işine yetişmiyordu. Bu sebepten Levingston, Dr. Lyon isminde bir zatı kendi yerine manyetizmeciliğe getirdi. Lyon doktorluğu bir tarafa bırakarak garip mahmisi ile birlikte (New York) a gitti. Orada yazı işlerinde kendisine yardım etmesi için Rahip (William Fishbough) a baş vurdu. İçten doğan bu intiha-bın pek yerinde olduğu anlaşıldı. Çünkü faziletli rahip derhal işini bırakarak davete icabet etti. Artık takım hazırды. Lyon delikanlıyı ardı arası kesilmeden her gün manyetik uykuya daldırdı. Sadık zabıt kâtibi de onun manyetizme ile rüyalar görürken söylediklerini kâğıda geçirdi. İş aleniyete dökmek, para kazanmak gibi şeyler bahis mevzuu değildi. En reybî münekkit bile bu üç kişinin meşgale ve hedefinin kendilerini kuşatan maddiyet perest, para yapmaktan başka bir şey düşünmez Amerikan dünyası karşısında insanı hayrete düşüren bir tezat teşkil ettiğini kabul ve itiraf etmekten başka bir şey yapamaz. Onlar maddî mülâhazaların dışına yükselmişlerdi. Bu hal fakir insanlar için öğünülebilecek bir haldir.

Bir su borusunun, kutru siasmdan fazla su nakledemiyeceği bedihidir. (Davis) in «kutru» (Swedenborg) inkinden pek farklı idi. Her ikisi manevî tenevvür halinde bilgi ediniyordu. Fakat normalde iken Swedenborg Avru panın en âlim adamı idi. Davis ise Amerikanın New York ülkesinde rastlanabilen en cahil gençti. (Swedenborg) in mazhar olduğu ilham belki daha büyüktü. Fakat anlattıklarının kendi dimağı ile retuşlanmış olması daha ziyade muhtemeldi. (Davis) inki ise kültürünün düşük seviyesinden ötürü mukayese kabul etmiyecek kadar büyük bir harika idi.

(Davis) in trans halinde söylediği sözlerin zaptı sırasında hazır bulunanlardan New York Üniversitesi İbranî Profesörü Dr. Georg Bush şöyle yazıyor:

— «Davis İbranî dilini doğru telâffuz ediyor, tahsiline nefsinin hasrettiği farzedilse dahi arz tabakaları bilgisinde o yaştaki kimse için cidden hayrete şayan bir vukuf gösteriyordu. Bunları res-

men teyid edebilirim. Ayrıca bu genç tarihe, (Kitabı Mukaddes) arkeolojisine, mitolojiye, dillerin asıllarına ve birbirleriyle olan yakınlıklarına, muhtelif dünya milletleri arasında medeniyetin seyrir ve tekâmülü suretine dair derin bahisleri harikulâde bir kabiliyetle münakaşa etmekte idi. Bu derece behre ve ihtisas sözlerinin muhtevasını elde edebilmek için hristiyanlık âleminin bütün kütüphanelerine girmek avantajına malik bulunsa bile asrımızda herhangi bir kürsü üstadına şeref bahşolurdu. Gerçekten o, Davis, uyur haldeki «takrir» lerinde verdiği malûmatı kunduracı tezgâhını terkettiğindenberi geçen iki sene zarfında değil de hiç başını kitaptan kaldırmadan bütün ömrü boyunca iktisap etmiş olsa idi, yine durumunda biricik sayılır, dünyanın o ana kadar bildiği hiç bir zekâ harikası onunla mukayese edilemezdi. Halbuki o, Davis, allâmeliğini ettiği mevzularda bir çilt şöyle dursun, bir sayfa bile kitap okumamıştı.».

Davis o sıralardaki durumunu kendi kalemiyle tasvir etmiştir. Bizden «teçhizat» ının mahiyeti hakkında bilgi edinmemizi ister ve şahsına müteallik olarak der ki: — «Bu gencin başının çevresi fevkalâde küçüktür. Eğer baş büyüklüğü zekâ kudretinin ölçüsü ise zavallının zihnî kabiliyeti pek mahdud kalmıştır. Üstelik ciğerleri de zayıftır, göğsü genişlememiştir. Muhiti icabı devamlı terbiyevî tesirlere maruz kalıp yontulmadı. Tavırları kaba, beceriksizliği tamdır. O, bir kıraat kitabı müstesna, hiç kitap okumamıştır. Gramere, lisan kaidelerine dair bir şey bilmez. Edebiyat ve ilimden anlayan adamlarla bir arada yaşamamıştır».

Ağzından şimdi veciz, selis ifadeler, fikirler çağlıyanı dökülen on dokuz yaşındaki genç, işte böyle bir gençti. Anlattıkları basit şeyler değildi. Sadelikleriyle değil, çok karışık, hurda teferruatlı ve ince olmaları, birbirlerine devamlı surette metodik bir insicam ve sağlam bir mantıkla bağlı bulunmaları, ilmî tabir ve istilâhlarla ifade edilmeleriyle son derece dikkati çekiyor, her tenkide göğüs geriyordu. Bu gibi hâdiselerin izahı sadedinde şuurlaltı zihinden bahsetmek pek yerindedir. Ancak unutulmamalıdır ki şuurlaltı zihin mefhumu düşünülen ve sonra unutulup giden fikirlerin tekrar meydana çıkması olarak kabul edilmiştir (1). Faraza, tekâmül etmiş olan Davis tekâmül etmemiş günlerindeki trans hallerinde cereyan eden şeyleri aklına getirebilirse bu hal şuurlaltına gömülmüş olan intibaların tekrar şuurl seviyesine çıktıklarına misal teşkil eder. Fakat bundan ötesine delâlet etmez. Binaenaleyh hiç bir su-

(1) Böyle bir tahdit umumen kabul edilmiş değildir. Şuurlaltını (Aklı küllî) ye kadar götürenler çoktur

retle şuuraltı plâğına alınmamış bir şeyi bahis mevzuu ettiğimiz sırada şuuraltı zihin veya müfekkireden söz açmak, kelimeleri suiistimal etmek gibi gözükmetedir.

(Davis) deki büyük ruhî tecelli (Harmonial Philosophy — Ahenk Felsefesi) adı ile ona bir çok kitaplar doldurtmuştur. Mahiyet ve mâneviyat öğretimindeki yerinden bilâhare bahsetmek üzere bunun başlangıcında duralım. Yani dâhi filozof (Davis) i şimdilik bir tarafa bırakalım. Yarım akıllı (Davis) den öteye geçmiyelim. Hayatının bu safhasında Davis sonradan Swedenborg olarak hüviyetini tâyin ettiği esirî şahsın doğrudan doğruya nüfuz ve tesiri altındadır. Swedenborg ismi ona bidayette külliye yabancı idi. Evvelce de anlattığımız gibi bir akşam o mukavemet edilmez bir kuvvetle dağın birine çekilip götürülmüştü. Bu hal tekrar etti. Davis vakitli vakitsiz gaipten bir ses duyuyor, bu ses ona — «haydi yine dağa!» diyor, o da gidiyordu. Bu dağ, bulunduğu yerin uzağında idi. Davis her seferinde orada bir ruha rastladı ve onunla konuştu. Materyalizasyonun sureti vukuuna, yani bahsi geçen ruhun ne suretle madde ile irtibat peyda ederek ona gözüktüğüne dair elimizde tafsilât yoktur. Maneviyat şahsında mütalea ettiğimiz şeyler arasında bir istisnası ile hâdisenin benzerine tesadüf edilemiyor (1). Bu istisna — adlarını hürmetle eğilerek analım — İsanın bir dağda Musa ve İlyas ile görüşmesidir. Bizce aradaki müşabehet tam gidir.

Mâneviyat ve hakikî bir ruhaniyetle cidden mahmul olmasına rağmen Davis kiliseye devam şeklinde âmiyane mânasında dindar bir adam değildi. Onun (Ktiabı Mukaddes) deki ilâhî tecelli akidesine müteallik noktai nazarı — takip edilebilirse — pek tenkit-kâranedir. Hiç olmazsa o, neticeyi tahfif için böyle diyelim, kelimelerin tefsirine inanmaz. Bu vâdideki red ve inkârı onun hakkında noksanlık teşkil etmez. Davis pek namuslu, saf, vicdanı satın alınmaz, hakikate aşık ve hakikati yaymak emrinde mesuliyetini müdrik bir kimse idi.

Kendini bilmeyen Davis iki senedenberi serairi hilka mevzulu eserini seanslarda zabıt kâtibine yazdırıyor, kendini bilen Davis ise (New York) da kıraat kitabını iyice söküp kendi kendine azıcık bilgi edinmeye çalışıyordu. Arasına (Poughkeepsie) ye sıhhatini düzeltmek üzere tebdilihavaya gitmekte idi. Ciddiyetleriyle tanınmış bazı kimselerin dikkatini üzerine çekmeğe başlamıştı. Edgar Allan Poe yoklayıcılarından biri idi.

(Davis) in mânevî gelişmesi yoluna devam etti ve o yirmi bir

(1) Böyle hâdiselerin hikâyesine bizim eski tasavvuf kitaplarında çok rastlanır.

yaşına varmadan başka birinin muavenetine iftikar etmeksizin kendi kendini trans haline sokacak duruma girdi. Şuuraltı hafızası da açılmıştı. Ruhî seyyahatlerinde ucu bucağı gelmez şuuraltı dehlizlerinde başından gelip geçen şeyleri ayıldığı zaman hatırlamağa muvaffak oluyordu. Can çekişmekte olan bir kadının yanına oturup canın bedenden ayrılışını bütün teferruatıyla seyretmesi bu zamana tesadüf eder. Büyük (Ahenk Felsefesi) nin birinci cildinde bu vakanın güzel bir tasviri verilmiş, tahkiyesi yapılmıştır. Her ne kadar bu tasvir ve tahkiye ayrı bir risale halinde de neşredilmiş ise de gerekli olduğu kadar umumun malûmu olmadığından ondan yapılacak bazı kısa iktibaslar kari ilgilendirebilir. Davis hikâyesine kendi ruhî uçuşlarının mahiyetini tâyin ile başlayarak diyor ki: — «Benim ruhî seyyahatlarım da ölümdür. Kısa süreli olduklarına bakılmazsa bunların asıl ölümden farkı yoktur. «Üstün durum» a girdiğim vakit ruhları farkedirim. Buna şaşmamalıdır. Maddî göz maddî olanı, ruhî göz de ruh olanı görür. (Şu halde meselâ: Bir ruh yanımıza gelse bizde müşahade edeceği şey maddî vücudumuz değil, esirî bedenimizdir. Mamafih her cisim esirî bir eşe malik olduğundan netice aynıdır).

Sonra Davis asıl hikâyeye giriyor: «Kadında can çıkma hâdisesi dimağ mıntakasında pek kuvvetli bir tekâsüfle belirmekte idi. Tekâsüf eden şey, ihtilâçların azaldığı, vücudun sarılığı arttığı nisbette ziyadar bir hal alıyordu. (Öyle ise pek muhtemeldir ki, insan, dünyayı terkedeceğini sezdiği sıradaki kadar vâzih bir surette hiçbir zaman düşünmez. Yahut, sıhhat halinde ihtizar halindeki kadar iç duyguya malik değildir)... Can çekişme halinde ıstıraba delâlet eder gibi gözüken hareketler ruh tarafından sezilmez. Bunlar ehemmiyeti haiz olmayan uzvî takallüs ve inbisatlardır... Vücut kısımları muhteviyatını kaybettikçe boşalan bir torba gibi yatağa seriliyor, buna mukabil baştaki ziyadar toplanı esîrden bir beden halinde geliyordu... Kadının yeni vücudu, esirî bedeni, gövdeden ilk önce başını kurtararak meydana çıkmağa başladı ve çok geçmeden büsbütün sıyrılarak vücudun sağ tarafında ayakları başa yakın durdu. Yeni vücutla eskisi arasında göbekleri birbirine bağlayan parlak bir bağ vardı: Bu hayat bağı idi. Bu bağ kopunca bir parçası cansız kalan vücuda çekildi. Cenazeyi hemen kokmaktan alakoyan bu parça olsa gerektir. Esirî vücut yeni muhitine uyuncaya kadar biraz zaman sarfediyor. Kadının esirî bedeni serbestliğe ancak yavaş yavaş alıştı. Sonra ne yapacağını kestirmiş gibi birdenbire harekete geldi. Onun bitişik odadan, sokak kapısından geçerek havaya doğru evden ayrıldığını gördüm. Yeni gök yolcusu evden çıkar çıkmaz ruhlar ülkesinden inen iki dost ruh

tarafından karşılandı. Bunlar ona kendilerini tnaıttılar, hâl ve hatır sordular. Sonra her üçü pek edalı bir tarzda kürremizin esiri zarfı içinde mailen yükselmeğe başladı. Bir arada kardeşçe o kadar tabii yürüyorlardı ki havaya bastıklarını gördüğüm halde gözlerime inanamıyordum. Her tarafını karış karış bildikleri yüce bir dağ yamacını zahmetsizce çıkar gibi idiler. Mesafe onları gözümden gizleyinceye kadar arkalarından baktım durdum.».

Davis tarafından görülen şeklinde ölüm, işte böyle, insanın fikrine ârız olan kara dehşetten pek farklı birşeydir. Mumaileyhin müşahadesi doğru ise, Dr. (Hodgson) a uyarak — «Artık beklemeğe dayanamıyorum» diye bağırabiliriz. Fakat... Acaba rivayet doğru mu? Bu hususta yalnız şunu diyebiliriz. Ortada teyitkâr mahiyette bir çok şahitlerin şahadeti vardır. Katalepsi halinde bulunan veya bir hastalık neticesi derin bir komaya dalan birçok kimseler — aynı vaziyette bazılarının hiçbir şey hatırlayamamalarına mukabil — Davis'in verdiği izahata tamamen uygun intibaları hamilen hayata dönmüşlerdir. Müellif, 1923 senesinde (Cincinnati) de dolaşırken doktoru tarafından öldü zannı ile tabuta yatırılan ve kaderin bir cilvesiyle hayata iade edilmeden önce, birkaç saat kadar ölüm sonrası hayatı yaşayan Monk adlı bir kadınla tanışmıştır. Bu kadın başından gelip geçene dair kısa bir yazı yazmıştır. Bu yazıda ölümünü müteakip Davis'in tasvir ettiği şekilde odadan çıktığını, koma halinde yatakta yatan vücuduna ruhunu tutturmakta devam eden gümüşümsü hayat bağıni pek iyi farkedip hatırladığını zikretmektedir. (Light) mecmuasının 25/Mart/1922 tarihli nüshasında bu kabilden dikkate şayan bir vak'a daha haber veriliyor: Normal gözle görülemeyen şeyleri görmek istidadına malik olan beş kız, annelerinin ölümünü seyrediyor... Anlattıkları yukarıda bildirilene pek müşabihdir. Mamafih rivayetler arasında hâdiselerin hep aynı kanunlara tab'an cereyan etmediğini akla getirecek bazı farklar da vardır. Bedeni terkeden ruhu gören medyum bir çocuk tarafından yapılan ve (Mrs. De Moran) nın (From Matter to Spirit - Maddeden Ruha) adlı eserinin (121) inci sahifesinde bahsedilen bir resimde pek ziyade ilgiyi çeken diğer bir değişiklik daha bulunmaktadır. Adı geçen eser, meşhur riyazî Profesör De Morgan tarafından yazılan mühim mukaddemesi ile Büyük Britanya'da Spiritlik cereyanına çığır açan kitaplardan biridir. Bunun 1863 senesinde neşredildiği göz önüne getirilirse, matbuata o kadar şiddetle akseden, Tanrı tebliğatı ile insan nesli arasında bunca senedenberi kara çalı gibi dikili duran

muhalefetin başarısı karşısında teessürden insanın kalbi ağırlaşır (1).

(Davis) in kehanet kudreti reybi bir zat tarafından ancak kuyudatı hiçe saydığı takdirde görülmemezliğe gelinebilir. Davis otomobili, yazı makinesini (1856) senesinden evvel teferruatıyla bildirmiş bulunuyordu. (The Penetralia — En İç Âlem) isimli kitabında aşağıdaki parçalar gözükmektedir:

«Sual — : Nakil vasıtalarını geliştirmeye çalışanlar başka türlü lokomotifler icad edecekler mi?

Cevap — : Evet. O günlerde şose yollarında meydana çıkacak olan şu arabalara bakınız!... Gözle görünür tahrik edici bir kuvvet olmadan, atsız, buharsız, şimdikinden daha büyük bir sür'atle ve daha fazla emniyetli bir halde hareket ediyorlar. Arabalar kolay tekâsüf eden, yanan mayi madde ve atmosfer gazlerinden mürekkep ve makinelerimize benzeyen bir makine vasıtası ile gözden gizli ve kabili idare bir şekilde tekerleklerle dağılan tuhaf, güzel, basit bir mahlûtle yürütülecek. Bu çeşit nakil vasıtaları az nüfuslu yerlerde yaşayanların hâlen çektikleri bir çok sıkıntıları giderecek. Bahsi geçen kara lokomotifleri için lâzım olan ilk şey iyi yoldur. Düzgün yollarda makinenizle beygirlerinizi kullanmadan süratle seyahat edebileceksiniz. Anlattığım arabalar bana sade tertibatlı gözükyor».

Müteakiben (Davis) e soruluyor:

— «Yazı işini süratlendirecek bir tasarı görüyor musunuz?»

— «...Evet. Otomatik bir psikoğraf icadına teşvik ediliyorum: Düşünüleni yazacak bir alet, piyano gibi bir şey. Aslı savtları temsil eden Kol veya mandallardan mürekkep bir skala, daha aşağıda bir başkası daha. Öyle ki bir kimse bu alet ile bir müsikî parçası çalar gibi bir vaiz veya şiir tuşlayabilecektir.».

Bu kâhin keza havaî seyrüsefer hakkında sorulan başka bir suale cevaben derin intibalar almış bir halde demiştir ki:

— «Muhelif hava cereyanlarını yenmek ve dolayısıyla kuşlar gibi kolay, emin ve hoş bir surette havada dolaşabilmemizi sağlamak için lâzım olan makine tertibatının işlemesi yeni muharrik bir kuvvet bulunmasına bağlıdır. Bu kuvvet keşfedilecek, yalnız ray üzerinde lokomotifi, şose üzerinde arabayı değil, gökyüzünde memleketten memlekete uçacak hava gondöllerini de harekete getirecektir.»

Davis 1847 senesinde neşredilen (Principles of Nature — Tabiat

(1) Spiritlik bahsinde arzedeceğimiz vechile biz (Conan Doyle) un bu fikrine iştirak etmiyoruz.

Prensipleri) isimli eserinde bir kısım Amerikan ve İngiliz Spiritualistleri ile Avrupa Spiritlerinin 31 Mart 1848 tarihinden itibaren yapacakları bir işi de haber vermiştir.

Bu eserde şöyle diyor:

— «Bir taraf maddî bedende, diğer taraf yüksek plânların birinde olduğu halde ruhların birbiriyle temasa gelmesi mümkündür. Bedendeki şahıs serbest ruhun içine akışından haberdar değildir. Bu sebepten olana bitene kolay kolay inanamaz. Fakat mavekân doğruluğu çok geçmeden canlı bir açıklama ile kendini gösterecek, o zaman dünya insanların içinin açılacağı ve şimdi Merih, Müşteri, Zuhâl yıldızları sakinleri arasında tadıldığı gibi ruhlar ile konuşma işinin kökleşeceği devri müjdeleyen o hâdiseyi (1) can ve gönülden alkışliyacaktı».

Bu hususta (Davis) in öğrettikleri sarihtir. Fakat itiraf edilmelidir ki o, (Tabiat prensipleri) adlı eserinin bir çok yerlerinde ibhama düşmüştür. Bu kısımlar zor okunur. Çünkü uzun cümleler ile çığırından çıkarılmışlardır. Hattâ (Davis) o kısımlarda kendine mahsus kelimeler uydurmuştur. Mamafih adı geçen kitap heyeti umumiyesi itibariyle yüksek bir ahlâk ve mantık seviyesine maliktir. Muhteviyatı hakkında bütün doğma izlerinden kurtarılmış, asrî meselelere tatbik edilmiş bir İsa ahlâkiyatı ile günün hristiyanlığıdır, denir ise mübalâğa edilmiş olmaz. (Davis) e göre hüccete, vesikaya dayanan din, asla din değil, felsefedir. Hüccet, vesika ancak arzî şahısların akıl ve zekâları mahsulü olan şeyler hakkında bahis mevzuu olabilir. Onun talimatının umumî hattı (Ahenk felsefesi) adını taşıyan müteakıp kitaplarında da tabiate dair bir çok açıklamalar ile karışık bir halde yazılı olduğu veçhile budur.

Gittikçe velûdlaşan (Davis) de ahenk felsefesi serisini Nature's Divine Revelation — Tabiatın ilâhî ilhamları) takip etti ve mumaiylehin ömrünün bir kaç senesini doldurdu. (Davis) in öğrettiklerinin çoğu (The Univercoelum — Kâinat) adlı bir meccmuada intişar etmiş ve mazhar olduğu ilhamların neticelerine dair umuma sunduğu konferanslar ile halk arasında çok yayılmıştır.

Davis mânevî seyahatlerinin hedefi olan ruhî keşiflerinde daha evvelden Swedenborg adlı büyük medyomun bildirdiğine ve bir kısım Spiritualistlerin yaptıkları tecrübelerle istinaden sonradan kabul ettiklerine tamamiyle mutabık olan bir âlem tertibi görü-

(1) Davis 31 Mart 1848 akşamından itibaren Amerikanın Hydesville kasabasında sakin (Fox) ailesini ziyarete başlayacak olan «Gürültücü» ruhu kastediyor. Ölü ruhlarının dünya işlerini tanzim ve idare etmek istediklerine inananlar bu tarihi takvim başlangıçları yapmışlardır. Spiritlik bahsine bakınız.

yordu: Ahiret dünyaya benzeyen bir alem idi. Orada arz dakini andıran bir hayat göze çarpıyordu. Öyle bir hayat ki buna ölüm ile hiç bir suretle değişmeyen tabiatımıza zevk ve ıstırapları ile pek uygun gelen, munis düşen yarı maddî bir hayat dense yerindedir. Orada, âhirette, (Davis) in keşiflerine göre, tahsile çalışanlar için tahsil ve tettebbü sahaları, zor bâzu sahibi kimseler için zor bâzu gerektiren işlere, artistler için güzel sanatlar, tabiatı sevenler için tabiat güzellikleri, yorgunlar için istirahat yerleri vardı. Ruhların hayatı derecelere ayrılmıştı. Ağır ağır birinden diğerine geçiliyor, yavaş yavaş ulviyete, semavîliğe intikal ediliyordu. (Davis) muhteşem müşahedelerini meşhudat âleminin, beş duygu kâinatının dışına götürmekte idi. Ruh gözü önünde bu âlemin, esasını teşkil eden ateşin sise çevrildiğini ve sonra daha yüksek bir tekâmülün yer alacağı merhaleyi teşkil etmek üzere bu sisin koyulaşıp pekleştiğini görüyordu. Aşağıdan yukarıya doğru bir tarafın en üst derecesinde bulunan ruhlar o dereceyi geçtikten sonra diğer tarafın en alt derecesinden işe başlıyor, aynı ameliye hep daha inceye, daha musaffa, ya doğru trilyonlarca senedenberi hadsiz, hesapsız defa yenilenip gidiyordu. Her yenilenme safhası başlı başına bir âlem idi. Bu âlemler dünya etrafında halkalar teşkil ediyordu.

Bu âlemlerin coğrafyasını pek harfi harfine almamalıyız. Çünkü (Davis) in müşahedelerinde zaman ve mekân açıkça belli değildir. Bunu kendi de kabul ediyor. Mumaileyhe göre içinde yaşadığımız müthiş plânda hayatın gayesi terakkiye hak kazanmak, terakkiye nail olmaktır. İnsanların ilerlemesi için en iyi yol her nevi gûnahtan sakınmak ve sıyrılmaktır. Körü körüne iman, tama'kârlık, haşinlik büyük günahlardan sayılır. Bunlar, bir gün çürüyecek olan fânî et için değil, zeval bulmaz, ebedî ruh için pek ayıp, utandırıcı şeylerdir. Nezihleşmek için basit hayata ,sade itikada ,saf ve samimî kardeşliğe dönmek lâzımdır. Para, küül, cebir ve şiddet, şehvet ve dar mânasında rahiplik insan oğlunun terakkisine engel olur.

İtiraf edilmelidir ki (Davis), takip edilebilen hayatına nazaran, başkalarına sunduğu nasihatları kendi de tutarak yaşıyordu. Pek mütevazî idi. Azizlerin hamurundan yapılmıştı. Tevazu ile yükseliyordu. Kendisi tarafından yazılan tercemei hali ancak 1857 senesine kadar uzanır. Tercemei halini neşrettiği zaman otuzunu biraz geçmişti. Bu eser onun iç âleminin pek mükemmel, hattâ bazan istediğinden fazla, gayri iradî, bir aksini vermektedir. Davis çok fakir, fakat o nisbette hakşinas ve adaletperver, merhametli, ciddî, münakaşalarında temkinli, muterizlerine karşı nazik idi. Hakkında ağır isnadlar yapılmış, kötü saikler ile hareket ettiği ileri sürülmüş-tü. O bunları kitaplarında ağzında müsamaha tebessümü ile kaydet-

mektedir. İlk iki izdivacı hakkında tafsilât veriyor. Evlenmeleri de onun her şeyi gibi adetanın dışında idi ve ona şeref ve itibar veriyordu.

«Sihirli değnek» adlı kitabının yazılmasından seksen dört yaşında vefatına kadar (Davis) i aynı suretle yazı yazmak ve yazdıklarını kürsülerde takrir etmek hayatına devam eder görüyoruz. Gittikçe dünyanın kulağını kazanıyor, dikkat ve alâkasını çekiyor. Boston şehrinde küçük bir kitapçı dükkânı edinmişti. Hayatının son yıllarını bu dükkânda geçirdi.

«Ahenk felsefesi» nin şu sıralarda (1) kırkinci defa olarak basıdan geçmesi (Davis) in durup dinlenmeden serptiği tohumun çorak yere düşmediğini gösteren açık bir delildir.

Bizce ehemmiyeti haiz olan cihet Birleşik Ameirkanın Hydesville kasabasında başgösteren ruhî tezahür arifesinde (Davis) in oynadığı roldür. O bundan evvel manen zemini hazırlamağa başlıyor. (Hydesville) de bir ruh tarafından yapılan maddî nümayişle onun yakınından alâkadar olduğu hem (Tabiat prensipleri) adlı eserinde bu vaka'ya dair kehanetinden, hem cereyan ettiği gün hâdiseden ayrıca haberdar edilmesinden anlaşılıyor. Not defterinden alınan aşağıdaki kısım 31 Mart 1848 gibi bir kısım Spiritualistler indinde takvim başı sayılan bir tarih ile farikalanmış bulunmaktadır:

— «Bu sabah güneş doğarken yüzümden sıcak bir nefes geçti. Tatlı bir sesin kuvvetli bir seda ile bana gaipten şöyle dediğini duydum: Kardeş, hayırlı iş başladı. Canlı bir açıklama yapıldı... Ses fazla bir şey söylemedi. Bu çeşit bir haber ile ne kasededilebileceğini merak eder bir halde yalnız başıma bırakıldım.»

O gün, hakikaten, kuvvetli bir hareketin başladığı gün idi. O harekette (Davis) lider rolünü alacaktı. O gün (Hydesville) de tecelli eden fizikî işaretler (1) normal üstü idi. (Davis) in mâneviyat sahasında güç yetirdiği şeyler ise aynı derecede normal üstü bulunuyordu. Bunlar birbirini destekliyordu. Kabiylîtinin na mahdud olmamasına rağmen Davis yeni cereyanın ruhunu teşkil ediyor, yeni haberlerin ahizesi oluyordu: Garip bir tarzda tebliğ edilen yeni haberlerin... Ruh âleminin tekmil tebligatını bir kimsenin alması na imkân yoktur. onlar hudutsuzdur. Fakat (Davis) onları pek güzel tefsir ediyor, telâkkilerine bugün dahi fazla bir şey ilâve edilemiyordu. Davis mânevî üstadı olan (Swedenborg) un ruhî teş-

(1) 1926 tarihine göre. (Conan Doyie) eserini bu tarihte neşretmiştir.

(1) Bir ruhun kapıya, pencerelere vurarak kendini belli etmesi, spiritik bahsine müracaat.

hizatına malik değil iken (Swedenborg) dışına bir adım atmış, kendinde Swedenborg dimağı gibi bir mareşal asâsı yok iken netice ve hükümlerini sevk ve idarede ruhlardan aldığı ilhamlar sayesinde üstadını geçmişti. Swedenborg tıpkı (Davis) in de görüp bütün teferruatı ile nakil ve hikâye eylediği tarzda bir cennet ve cehennem görmüştü. Amma, ölüm vaziyetini, ruhlar âleminin Amerikan kâhinine mekşuf olduğu şekilde geri dönmek (1) imkânı ile hakikî tabiatını açıkça müşahede etmemiştir. Bu «Marifet», enfûsî bilgi (Davis) de yavaş yavaş tahassül etmiş bulunuyordu. Onun (Galen) ve (Swedenborg) ruhlarını kasdederek «Maddeye girmiş ruhlar» dediği varlıklar ile acip şekilde mülâkatı istisnâî haller idi. O, bunlardan umumî hükümler çıkarmıyor, reincarnation akidesini ortaya koymuyordu.

(Davis) de tam delâletlerini keşfetmeğe muktedir olduğu hakikaten spiritual acayiplikler ile temas ve irtibat peydası sonraları vâki olmuştur. 1850 senesinin ilk aylarında (Connecticut) da Rahip Doktor (Phelps) in evinde (Poltergeist — Şamatacı ruh) harikasına bizzat şahit oldu. Bu hâdisenin tetkiki onu (The Philosophy of Spiritual Intercourse — Ruhî Münasebet felsefesi) (1) adlı risaleyi yazmağa sevketti. Bu risale bilâhare dünyanın henüz başaramadığı bir çok şeyleri içinde saklıyan bir kitap halinde geliştirilmiştir. Muhteviyatının bir kısmı hakîmane tahzirleri hasebiyle bazı Spiritualistlere tavsiye olunabilir:

— «Spiritualizm ile uğraşmak müstakbel hayatın canlı bir surette açıklanması olduğundan faydalıdır... Ruhlar bana bir çok defalar yardım ettiler. Fakat şahsiyetimi, akıl ve mantığımı kontrol ve idare etmediler. Dünyadakilere güzel hizmetler yapabilirler ve yaparlar. Lâkin onların faydaları bir şart ile, — efendimiz değil, öğreticimiz olmalarına müsaade etmemiz, onları tapınılacak Tanrılar değil, arkadaş saymamız şartıyla sağlanabilir.»

Ne hakîmane söz, (St. Paul) ün mühim bir sözünün modern bir şekilde teyidi. (St. Paul) şöyle diyordu: — «Peygamber kendi mevhibelerine tâbi olmamalıdır.»

(Davis) in hayatını gereğince izah edebilmek için onun normal üstü durumu göz önünde tutulmalıdır. Böyle hareket edilirse aşağıya sıralanan inkâr kabul etmez hâdiseler karşısında muhtelif

(1) Burada maksud olan tenasuh veya (reincarnation) değil kıyametten sonra başlayacak olan yeni hayat, yeni ervah âlemidir. Başta (Davis) olmak üzere Amerikan ve İngiliz ruhiyununun ekseriyeti tenasuhu, reincarnation'u reddeder. Spiritlik bahsinde görülecektir.

(1) Yahut muhteviyatı itibariyle, ruhlar ile münasebet ve temas felsefesi

izahlar yer alabilir. Bu vâkıaları şu şekilde hulâsa etmek müm - kündür:

A — Öğrettiği şeylerin hiç birini öğrenmeden evvel (Swedenborg) un materyalize olmuş ruhunu gördüğünü ve sesini duyduğunu (Davis) in ısrar ile iddia etmesi.

B — Meçhul bir kuvvetin bu cahil genci hükmü altına alarak ona büyük bir bilgi bahşetmesi ve böylece onu sonraları dâhiler arasında saydırması.

C — (Davis) e bahşedilen bilginin (Swedenborg) ınkini karakterize eden umumî istikametleri aynı derecede geniş hatlar ile takip etmesi. Fakat...

D — (Davis) deki bilginin (Swedenborg) ın ölümünden sonra elde etmiş olabileceği «serbest ruh» bilgisini de cemeder mahiyette bir adım ileri gitmesi.

Bu dört vâkıa mülâhaza edilirse acaba şu cihet geçer bir faraziye olmaz mı?! —: (Davis) i idare eden kuvvet (Swedenborg) ın ruhudur (1).

(Swedenborg) ın kurduğu «Yeni kilise» bu ihtimali hesaba kat saydı, iyi ederdi.

Davis ister yalnız başına dursun, ister kendinden daha büyük birinin inikâsını teşkil etsin, ortada şu hakikat daima bâki kalır; Davis harikalar başaran bir adam, yeni kurtuluş yolunun ilhamlara mazhar, âlim, fâzıl habercisidir. Mumaileyhin nüfuzu o kadar devamlı olmuştur ki maruf münekkid ve sanatkâr Mr. E. Wake Cook (Güzel sanatta gerileme — Retrogression'ın Art) unvanlı kitabında (Davis) in öğrettiklerine dünyayı yenileyebilecek modern bir cereyan mahiyeti ile hâlâ ehemmiyet vermektedir.

Davis Amerikan ve İngiliz Spiritualizminde derin izler bırakmıştır. Bir çok asrî kitaplarda cennet yerine kullanılan (Summerland — Yaz yurdu) tâbiri (1) ve inceden inceye düşünülmüş teşkilâtı ve ders programları ile lise mektepleri sistemi (Davis) in buluşudur. (Occult Review) nin Şubat 1925 nüshasında Mister (Baseden Butt) ın dediği gibi «Bugün bile onun tesir ve nüfuzunun tam, nihaî siyasını tâyin ve şümulünü takdir imkânsız değilse de son derece müşküldür.»]

..

Davis hakkında (Conan Soyle) in verdiği tafsilâta biz kendiliğimizden çok şey katacak değiliz. Yalnız şu ciheti okuyucuya

(1) Swemenborg hakkında lâhikamızda tafsilât vardır.

(1) Davis kitaplarında (Cennet) den «Yaz yurdu» diye bahseder. Çünkü, (Conan Doyle) in başka bir yerde izah ettiğine göre, orasını mânevî seyahatlerinde günlük, güneşlik görmüştür.

hatırlatmak isteriz: Kehanet ve tefe'üllerin ruh üzerinde tesirleri mühimdir. Okültistlere göre bir şeyi oldurmak için o şeyin olacağını kuvvetle iddia etmek kâfidir. Yani istikbal hakkında ısrar ile söylenen bir söz, bir temenni kâfi derecede kuvvetli ise muhakkak yerini bulur, gerçekleşir. Kehanet, tefe'ül bir bakımdan kuvvetli bir telkindir ve telkinlerde, tecrübenin gösterdiğine göre, yapıcılık kudreti vardır. (Davis) 1847 senesinde ruhlar ile konuşulacağını ileri sürüyor ve filhakika bir sene sonra, (1848) de Hydesville kasabasında (Fox) ailesi konuşmağa başlıyor. Bu aile efradının bir sene evvelki kehanetten haberdar olmaları muhtemeldir. Zaten aile reisi olan Mister (Fox) okültizme meraklı bir zattır. Şüphesiz (Davis) i takip etmiştir. Esasen böyle de olmasa psikoloji tetkikatının gösterdiği veçhile insanlar birbirine şuur altları ile bağlıdır. Hiç tanımadığımız bir adamın uzaktan bizim düşünce ve duygularımıza vâkif olması ve bazan bunları kendi düşünce ve duyguları sanması mümkündür. Ruhiyatta tevarüd denen hâdisenin kısmen mahiyeti budur. Binaenaleyh (Davis) in kehaneti, isteği, telkini iki taraf birbirinden haberdar olmasa da (Fox) ailesine yol bulabilir. Bir kere bu olduktan sonra pek hassas oldukları anlaşılan aile efradından birinin veya bir kaçının ektoplazmaları kendiliğinden dışarı çıkarak (Poltergeist — Gürültücü ruh) halinde kapıya, pencereye vurmak suretiyle tezahüratta bulunabilir. Bunu yapan, fikrimizce, Spiritlerin sandığı gibi alemleri uhra'dan gelen bir ruh değil, Fox hemşirelerden birinin şuuraltı benliğidir. Hydesville hâdisesini Spiritlik bahsinde ayrıca gözden geçireceğiz. Ektoplazma bazı insanların vücudundan çıkan bir maddedir. Fash mahsusunda tafsilat vardır.

Diğer taraftan (Davis) in, kendini manyetizme edenlerin fikirlerini Amerikada yeni bir sistem halinde geçer etmeğe çalışması ihtimal dahilindedir. Bunu ihtiyarî olarak yapmıyabilir. Mumaileyhdeki medyomluk kabiliyetini inkişaf ettirenler kuvvetli manyetizmecilerdir. Bunlardan bilhassa Doktor (Lyon) mühimdir. Bu zat kimdir, felsefi mesleği ne idi? Bu suale ne Conan Doyle, ne de (Davis) hakkında baş vurduğumuz başka me hazlar cevap veriyor. (Davis) i anlamak için herhalde evvelâ Doktor (Lyon) u anlamak lâzımgelir, kanaatindeyiz. Çünkü kuvvetli bir manyetizmeci süjesine istediği bir fikri bütün ömrü boyunca tesirinden kurtulamıyacak surette telkin edebilir. Artık süjenin mânevî seyahatleri o telkinin gelişmesinden başka bir şe ydeğildir. Başka bir söz ile sujenin itikadı, felsefesi manyetizmecinin itikadına, felsefesine bağlıdır. Suje kendini müstakil düşünür sansa da haddizatinde esaretlerin en fenasına tutulmuştur. Bu sebepten spiritualistlerin mühim bir kısmı, bunlar arasında bilhassa bazı teozoflar manyetizme, hipno-

tizme, telkin usulleri ile hakikat menbana yaklaşamayacağını iddia ve manyetizmecileri, hipnotizmecileri, medyumların ruhlarını emirleri ile muayyen hedef ve mevzulara tevcih eden diğer kimşeleri bilerek, bilmiyerek — çünkü bunlar farkında olmadan da kendi fikir ve kanaatlerini medyomlara aşılarlar — hemcinslerinden birini ruh serbestisinden mahrum ettikleri için telin ederler. Sujelerin isticvabı aynı şekilde onlarca makbul değildir. Çünkü birbirini kovalıyan suallerde kuvvetli bir telkin gizlidir. (Magie) adlı meşhur Almanca eserinde (A. Fankhauser) Avrupada elân faaliyetinde bulunan bir okültist cemiyetinin bir kimseyi âzalığa kabul etmeden önce, onun medyom olarak başkası emrinde çalışıp çalışmadığını araştırdığını, başkalarına medyomluk edenleri ruh serbestisinden mahrum olmaları hasebiyle âzalığa lâıyk görmediğini, bütün âzadan kendilerini manyetizme ettirmeyeceklerine, hangi şekilde ve kime olursa olsun başkalarına medyomluk etmeyeceklerine ve Operatör adı verilen medyom menajerlerinden nefret edeceklerine dair kuvvetli yeminler alındığını yazmaktadır.

(Davis) in medyomluğunda şüphe yoktur. Fakat bu medyomluk manyetizme ile ilerletilecek yerde kendi haline bırakılsaydı, tabiata sokulma bakımından daha salim bir yol takip edilmiş olurdu. Şimdi, söylediklerinin esası kendi ruhî süzgecinden geçen tabiat mıdır, yoksa Doktor (Lyon) un manyetik telkinleri midir, kestiremiyoruz. Kuday.

..

Lâhika:

SWEDENBORG

(Davis) etüdünü takip edebilmek için (wedenborg) u bilmek lâımgelir. Emanuel Swedenborg 1688 tarihinde İsveçte doğmuştur. Uzun müddet vatanında kaldı. Sonra İngiltereye giderek yerleşti ve seksen iki yaşında Londrada öldü. (18) inci asrın en büyük âlimlerindendir. Muhtelif ilim branşlarından ihtisas sahibiydi. O velûdiyette bir âlime ender tesadüf olunur. Büyük bir maden mühendisi ve metalurji otoritesi, İsveç Kırallı On İkinci (Charles) in muharebelerinden birinin tali'ini döndürmeğe yardım etmiş namlı bir istihkâmcı idi. Astronomi ve fizikte vüsatlı bilgi sahibi büyük bir mütehassıs, med ve cezre, tul ve arz derecelerinin tâyinine dair müteaddit eserleri ile engin denizlerde gemicilere rehberlik eden bir

navigation üstadı idi. Üstelik derin vukufu bir hayvanat ve teşrih âlimi, maliye ve iktisat ta (Adam Smith) in hükümlerine tekad-düm etmiş bir maliyeci ve iktisatçı idi. Nihayet o keskin görüşlü bir (Kitabı Mukaddes) müdekkiki ve (Luther) i, (Kalven) i az bu-lan bir din reformatörü idi. «Yeni kilise» ismi ile hristiyanlığa bir mezhep ilâve etmişti. Bu mezhep İngiltere ve Amerikada oldukça tutunmuş, salikleri muhitlerinde hayrat ve hasenat ile temayüz etmişlerdir. Bunlardan biri olan (Elma Anderson) u Amerikalılar pek muhterem tutarlar. Çünkü Birlesik Amerika arazisinin ekseri yerlerinin insandan ve elma ağaçlarından hali olduğu bir sırada bu zat (Swedenborg) un (İncil) i elinde, elma çekirdekleri yüklü katır önünde otuz sene müddetle durup dinlenmeden bütün Birleşik Ame-rika arazisini dolaşmış, nerede müsait toprak görürse oraya, sene-lerce sonra gelecek muhacirler istifade etsin diye elma çekirdekleri serpmiş (1), haddizatinde Amerikada nadir olan elma ağacını bu suretle yalnız başına koca ülkeye yaymıştır.

Swedenborg meleklerin, yüksek ruhların ilhamları ile (Kitabı Mukaddes) i baştan yazmıştır. Öyle söyler. Kendinde medyomluk elli beş yaşında başgöstermiş, gözden gizli varlıklardan aldığı il-hamlar ile yazılan ilmî eserlerinin çoğu ölümünden sonra neşredil-miştir. Swedenborg (İsa) yı Ortodoks, Katolik ve Protestanların aksine Tanrı veya Tanrı oğlu değil, Tanrının bir habercisi, peygam-beri telâkki eder. Kanaatine Tevrat ve İncil esasları Tanrı vahyı-dır. Fakat onları, Tevrat ve İncili, zamanında kendinden başka kim-sa anlayamaz. Çünkü zamanında kendinden başka kimseye Tanrı melekleri vasıtasıyla onların hakikî mânalarını açmamıştır. (Kitabı Mukaddes) de geçen her kelimenin zahirî mânasından başka bir de batınî, hakikî mânası vardır. Kaba sayılan kelimelerde bile böyle-dir. Meselâ: at hakikati akliyye, eşek hakikati ilmiyye, alev - ateş ıslahı nefse delâlet eder.

Muarızlarının fikrince Swedenborg hürriyeti fikriye tanımayan, her salâhiyeti yalnız kendine hasreden bir müstebittir. İddiası, (Kitabı Mukaddes) i yalnız onun anlaması, kabul edilemez. Ona böyle bir imtiyaz tanınırsa (Papa) nın lâyuhtiliği onunkinin yanın-da sönük kalır. Çünkü (Papa) fetvasını yalnız başına vermez. Kar-dinalları ile istişare ettikten sonra verir. Ancak o zaman lâyuhtidir,

(1) Başkaları hesabına bedelsiz, ivazsız ağaç dikmek şöyle dursun, dedelerinin hayrat olarak diktiği ağaçları kökünden söküp götürenleri gör-dükçe din ve mezhebi ne olursa olsun böyle bir insan karşısında bizim de duyacağımız elbette hürmet ve takdirden ibarettir. Ağaç sevgisi mâneviyat ile desteklenmedikçe memleketimizde ağaç «katliâmı» nın önüne geçilemi-yeceğine kani bulunuyoruz.

yanılmaz. Swedenborg ise yanında böyle bir kardinaller meclisi tanımaz. Tefsirlerinde garabetlere saplanmış, taraftarları ancak bazı keskin buluşlu edebiyatçıların (Shakspeare) in eserlerinde keşfettikleri şifreli mânalar ile mukayese kabul edebilen sunî bir iman âleminde kaybolmuşlardır.

Swedenborg ekanimi selâse akidesini reddetmekle beraber onu kısmen yeniden kurduğundan tam bir muvahhid sayılamaz. Maamafih Tanrının birliği akidesine diğer hristiyan mezheplerinden daha az uzak kalmıştır. Katolik, Ortodoks ve Protestanlarda müşterek olan bir telâkkiye göre Hazreti Ademin cennette işlediği günahın vebali nesline de intikal eder. İnsanlar bu vebalden ancak (Hazreti İsa) nın çarmıhda kanını akıtması ile kurtulmuşlardır (1).

Swedenborg bu noktai nazara iştirak etmiyor. Ona göre her türlü fenalığın kökü yalnız hodbinlikte, hep kendini düşünmekte, başkalarının menfaatini gözetmemektedir. Hodbinlik yükü bir kimsenin kalbini ağırlaştırdıkça (İsa) nın vaktiyle döktüğü kandan ona hiç bir fayda gelmez. Binaenaleyh selâmete ermek için hodbinliği yenmek esastır. Fakat bu yenme, benliği, şahsiyeti ifna etmek değildir. İşin bu derecesi ifrattır. O zaman hemcinsine faydalı olarak yeryüzünde yaşamak pek az kimseye nasip olur. Ekseriyet, ekseriyet için yük teşkil eder. Biraz olsun nefsinı düşünmeyen dünya işlerini ihmal eder. İtidal dahilinde benliğe, şahsiyete yer vermek de lâzımdır. Bu fikir, eskilerimizin «Hayrülumuri evsatuha — İşlerin hayırlısı ifrat ile tefrit ortasında olanıdır» felsefesinin bir şimal adamı ağzından tekrarıdır. Aynı fikre (Swedenborg) dan çok sonra (Hegel) de (1) iştirak ederek başkalarının menfaatleri ile tahdit edilmiş olan «sağlam nefis endişi» ye cemiyette mutena bir yer ayırır.

(Swedenborg) un ruhunu iyi ve fena kuvvetler aynı zamanda istilâ etmiş benziyor. Mumaiylehi cinsiyet ve şehvet meselelerinde başı boş sayılabilecek kadar liberal görüyoruz. Bu bakımdan onu bizdeki Alevî babalarına veya onlardan ziyade anladığımız mânada namussikenlik günahı tanımlıyarak aile kadınları ile münasebetler peyda eden brehmen ve lâmalara kıyas edebiliriz. İyilik ve fenalık bazen telâkkiye göre yer değiştirir. Hristiyanlara göre birden fazla kadın haram, yani fenadır. Müslümanlara göre birden itibaren kat'i ihtiyaç halinde ahkâmı dahilinde dörde kadarı caiz, ondan ötesi fuhuştur. (Swedenborg) a, Rusyadan Amerikaya hicret eden (Duhoborz) lara, müteaddit Brehmen ve Budist tarikatlarına ve bizde

(1) Die Geschichte der alten Kirche — Klisayı kadim tarihi, Dr. Philipp Schaff.

(1) İmlâya dikkat buyurulsun. Bu zat materyalist (Haeckel) değildir.

Tahtacılar ve emsaline göre senenin muayyen günlerinde yapılan toplantılarda her kadın her erkeğe helâldir. Halbuki Aztek — Târiki dünya tarikatları için bunların hepsi, tek kadın da, kötüdür, iğrençtir. Buna mukabil ileri Freibad — Çıplak hamam sporcuları (1) için sıhhat müsaade ettiği takdirde cinsî temayüllerde gelenek yasaklarına uymak fena, uymamak iyidir. İyilik ile fenalık arasında her vakit kat'î bir hudut çizilemez. Deniz iyi bir şeydir. Fakat yüzmeyeni boğar. Beşeriyet için matlup olan en faydalı dozu bulmaktır ki kanaatimizce o doz ifrat ile tefrit arasında, itidal balaınsındadır.

Swdenborg rahipliğē pek ehemmiyet verir. Onu, hiç bir şahıs haliki ile kendisi arasındaki işleri yalnız başına düzenine sokamazmış gibi mutlaka lâzım bir müessese sayar. Bu itibarla (Davis) den ayrılır. Pek üstün bilgisi hariç, medyomluk kuvveti bakımından o (Davis) ile aynı seviyededir. Bu kuvvet onda elli beş yaşında inkişaf etmiştir. Çocukluğunda pek hassas idi. Arasına hayaller görürdü. Fakat çocukluk devresini takip eden pratik, enerjik erkeklik çağı tabiatının bu ince, hassas tarafını onda derinlere daldırmıştır. Medyomluğu gizliyi görmek ve duymak iktidarı şeklinde gözüküyor. Böyle olan medyomlarda ruh uzak mesafelerden haber almak için vücudu terketmiş ve sonra topladığı haberler ile vücuda dönmüşe benzer. Yahut olduğu yerde eşyanın vibrasyonlarını alır. Bu suretle eşya hükmen onun ayağına gelir. Hangisi vakidir, kat'iyet ile bilmiyoruz. Bildiğimiz uzaktan görmek ve duymak hâdiselerinin müsbet varlıklarıdır. Tecrübi Spiritualizmde bir kanaat vardır: Fazla malûmat, âlimlik zatî psişik tecrübenin yoluna dikilir, medyomluk istidadını baltalar. Maamafih bunun bazı istisnaları vardır. Swedenborg bu istisnalardan bidir. O, büyük bir âlim olduğu kadar büyük bir medyom idi. Fazla bilgisi medyomluk istidadını vâkıa elli beş yaşına kadar körletmiş ise de ondan sonra ilmi azalmadığı, bilâkis arttığı halde uzun müddet baskı altında kaldıktan sonra harice yol bulan tahtelarz bir su cereyanı gibi şuuraltı enerjisi onda bütün kuvveti ile meydana çıkmıştı. İhtimal ruhunun fazla kuvvetlenmesinden olacak, transları pek hafif geçiyor, o başkaları ile konuşurken derin bir dalgınlığa düşmeden şuuraltı tecelliyatına mazhar olabiliyordu. Meşhur kâhin (Gothenborg) da böyle idi. Bu zat (Stockholm) dan üç yüz mil uzakta on altı kişi ile beraber bir ziyafet sofrasında bulunurken birdenbire ayağa kalkarak

(1) Almanya'da (Hitler) den evvel teşekkül eden bir spor cemiyeti mensuplarıdır. Hamamlarda, plâjlarda kadın, erkek bir arada her tarafları çıplak olarak eğlenceler tertip ederler, mütaassıp ve sıkılanları çıplaklaştırmaya çalışırlardı. Fikirlerince en salim cinsî ahlâk serbestliktir.

«bakınız arkadaşlar! ne görüyorum...» diye (Stockholm) da bir çok tarihî binaları kül eden bir yangını baş gösterdiği andan itibaren saatlerce bütün tafsilatı ile anlatmıştır. Meşhur Filozof (Kant), ki aynı zamanın adamıdır, bu hâdiseyi merak ederek tahkik etmiş, doğru bulmuş, mesafe tanımayan ruh gözüne şaşmıştır.

Swedenborg Londiradaki ilk büyük Vizyonunu ve fevkalâde hallerini şöyle anlatır: — «... o gece ruhlar âlemi, cennet ve cehennem kapıları bana açıldı. Tanıdıklarımın bir çok kimseleri oralarda buldum. Rüya görmüyordum. Bunlar hakikatti. Katiyen inanılması lâzım şeylerdi. Çünkü her şeyi dünya gözü ile gördüğüm kadar açık görüyordum... O geceden sonra Tanrım her gün öbür dünyada neler olup bittiğini tamamen uyanırken görmem ve yine pek uyanık, apayık iken melekler ve ruhlar ile konuşmam için ruhumun gözünü açık tuttu. Yine o gece vücudumun mesamelerinden su buharına benzeyen bir duman çıktı. Sis gibi yere çökerek halı üstüne yayıldı. Görmelerim başlayınca bu madde bazan ilk gecede olduğu gibi benden ayrılmaktadır. Bir keresinde yerde bit, tahtakurusu, pire gibi haşerata tahavvül etti. Sebebini siyanet meleklerine sordum. Bana orucunu tam tutmuyorsun cevabını verdiler... Ahiret hallerini seyrederken nefesim darlaşır. Daha doğrusu çok az, saatte bir nefes alırım. Etrafımızda hava ve esir vardır. Ben fevkalâde duruma girdiğim vakit az hava, çok esir ile yaşıyorum.»

(Swedenborg) un kendi vaziyeti hakkındaki sözleri pek dikkate şayandır. Vücudundan çıkarak yere yayılan madde sonraları Ektoplazma veya medyoma impoze edilen fikirlere göre şekil aldığı için İdeoplazma adı verilen maddedir. Faslı mahsusunda görüleceği gibi ciddî âlimler tarafından tetkik edilmiş, terkibi bulunmuştur. «Az hava ve çok esir ile yaşanması» Hint fakirlerindeki (Yogâ) sisteminin esasını teşkil eder. Lourence Oliphant fakirlerin harikulâde icraatını bu yoldan (Sympneumata) adlı eserinde izahe çalışır. Ondan sonra bir çok kalem tecrübeleri yapılmış, fakat onun eseri kadar bu mevzu etrafında derli toplu malûmat veren bir eser vücade getirilememiştir. Tecrübi spiritualizmin vardığı neticelerden biri her hakikî medyomda teneffüs tekniğinde bir değişiklik olması lâzım geldiğidir. Trans, dalgınlık bariz olsun. olmasın, medyomlar medyomluk işinin başlangıcında hışıltılı nefes almağa başlarlar ve sonunda derin bir nefes koyuverirler. O sırada kalbin çarpışları değişir, gayri uzvî kalb hastalıkları ârazı belirlir. Bu alâmetleri göstermeyen medyomlardan şüphelenmelidir. Çünkü bazı kimseler medyom olmadıkları halde medyomluğa heveslenenerek etrafındakileri aldatırlar. Böyle sahte medyomlara aldanarak ciltler ile kitap yazmış psişik müdekkik-

lerine az rastlanmamıştır. Fikrimizce bir medyomun hakikî medyom olup olmadığını ciğer ve halb muayenesinden ziyade ahlâkî tâyin eder. Medyom sağlam ve dürüst ahlâklı ise sadece şuuraltı muhayelesinin icad ve ihtiralarını yaşasa, ruh gözü asıl ruh âlemine ilişememiş olsa da medyomdur. Sözleri ruhiyat bakımından tetkika değer. Sağlam bir karaktere malik olmıyan kimselere, kendilerinde her türlü medyomluk alâmeti tam olsa bile itimat etmemek yerinde bir ihtiyat olur.

Şimdi (Swedenborg) un müteaddit mânevî seyahatlerinden derleyip getirdiği başlıca malûmatın nelerden ibaret olduğuna ve bunların zamanımız metodları ile elde edilenlere ne dereceye kadar uyduğuna bakalım:

Swedenborg ergeç hepimizin gideceği yer olan âhireti bir çok bölümlerden mürekkep buluyordu. Her birimiz ruhî durumumuzun bizi yakıştırdığı bölüğe gidecek, ilâhî kanunlara teb'an otomatik bir surette muhakeme edilecek idik. Neticeyi hayatımızın umumî neticesi, amellerimizin muhassalasî tâyin edecekti. Öyle ki günah çıkartma veya ölüm döşeginde imana gelip tevbe ve istiğfar etme az hüküm ifade edebilecekti. Ahiret bölümlerinde dünyamızdaki hayat sahneleri tekrar vücûde gelmekte idi. Ahirette evler vardı, köşkler vardı. İbadethaneler ve saraylar vardı. İçlerinde oturuluyor, ibadet ediliyor, saltanat sürülüyordu. Ölüm yeni bir hayatın kapısı idi. O kapıdan geçiş semavî varlıkların, meleklerin yardımı ile kolaylaştırılıyordu. Ahiret hayatına yeni başlayanlar mutlak bir istirahat devri geçiriyorlar, zamanımız ile bir kaç gün içinde sersemlikten kurtularak şuurlarına tekrar sahip oluyorlardı. Orada hem melekler, hem şeytanlar vardı. Fakat bunlar insan varlığından başka varlıklar değiller idi. Vaktiyle hepsi insan idiler. Dünyada yaşamışlar idi. Ya geri kalarak şeytanlığa düşmüş, ya tekâmül ederek melekliğe yükselmiş kimseler idi. Ölüm ile hiç değişmiyorduk. Onun ile bir şey kaybetmiyor, her cihetten yine insan kalıyorduk. Ahirete dünyadaki düşüncelerimizi, itikatlarımızı, batıl itikatlarımızı, kemal veya noksanımızı beraber alıp gidiyor idik. Çocuklar vaftizli, vaftizsiz cennet kapıcıları tarafından hoş karşılanıyorlar, asıl anneleri yanlarına gelinceye kadar huriler tarafından anne şefkati ile bakılıyorlar idi. Ebedî ceza yok idi. Cehennemlerde kiler cehd ederler ise oralardan çıkmanın yolunu bulabilirler idi. Cehennemlerden cennete, cennetten cennetlere geçiliyor, en son cennet ile asıl mealiye adım atılıyordu.

(Swedenborg) un âhiret vizyonları pek zengindir. O, onlarda her teferruata dikkat etmiş, mufassal malûmat toplamıştır. O kadar ki oraya gitmeden hayalimizde âhireti mükemmelen canlandırır-

biliriz. Çünkü bize âhiyetin her şeyinden: Sanat eserlerinden, mimarisinden, nakış ve süslerinden, musikisinden, edebiyatından, çiçeklerinden, yemişlerinden, mektep, müze ve üniversitelerinden, kütüphanelerinden, sair ilim ve irfan ocaklarından, eğlencelerinden ve... azaplarından bahsetmiştir. Söyledikleri bazı büyük islâm mutasavvıflarının keşiflerinde tesbit ettiklerine gayet yakındır.

Muhyüddini Arabî, İmamı Gazalî ruhun (Âlemi Misal ve Berzah) da dünyadaki hayatını bir çok değişiklikler ile baştan yaşadığını ileri sürmüşlerdir. Şark vâkıflarına Garp ruh sahasında yeni hiç bir şey bildirmiyor. Hattâ bu sahada garplıların şarklılardan bir hayli geride oldukları görülüyor. Ancak, «İlmüledün» naehille rin elinde suiistimale uğramasın diye şarkta saklanmış, açığa vurulmamıştır. Spiritualizmde garbin bize yeni bir çok şeyler anlatıyor gibi gelmesinin sebebi budur. Eski tasavvuf kitapları yoklanır ve şifreleri çözülürse müsbet ilim adamları olan (Bröer) ve (Freud) dan asırlarca evvel ruh tahlili ilminin bile tedvin edildiği ve şimdi histeri hastalarında tatbik olunan usuller ile ruh hastalarının iyileştirildiği görülerek hayrete düşülür. Fakat kaderin bir cilvesi ile onların naehil ve ağyar korkusu müsteşriklerin aksine tozlu kitaplar üzerinde geçirilen ömrü boşa gitmiş sayan torunlarını asıl ağyarın kucağına atmıştır. Şimdi bir (Sewddenborg) u, bir (Davis) i bir (Dede Korkut) veya (Deniz Abdal) dan daha kolay tanıyor ve ileri buluyoruz. Edebiyat tarihinde yer alabilen mutasavvıfları şöyle böyle tanıyoruz. Fakat onlar dışında kaldıkları halde psişik tecrübelerde onlardan ileri gidenleri çoktan unutmuş bulunuyoruz. Şark spiritualizminden bahis bir tarihe, hakikî tasavvuf tarihine ihtiyacımız büyüktür. Müsteşriklerin himmeti ile garplılar bizden bu hususta çok zengindir. Kendi ruhumuzu başkasının aynasından seyretmek gibi olacak ise de spiritualizm bakımından kütüphanelerimizi taramağa vaktimiz yok ise bari onların eserlerinden bir kaçını dilimize çevirelim. Bunu olsun yapmazsak ruhumuzun bugünkü akışını asla kavrayamayız. Spiritualizmin ortaya koyduğu hakikatlerden biri de şudur: Dirileri dirilerden çok ziyade ölümler idare eder.

(Swedenborg) a göre — «Bu âlemi yaşlı, alil, mariz, perişan bir halde terkedenler âhirette gençlik ve dinçliklerini yenileyip tam kuvvetlerini elde ederler. Evli çiftler beraber yaşarlar. Amma, bu birbirlerine karşı sevgi duydukları takdirdedir. Böyle değilse evlenme çözülür. Başka ruhlar ile evlenilir. Hakikaten birbirini sevenler ölüm ile birbirinden ayrılmazlar. Çünkü ölenin ruhu kalanın ruhundan uzaklaşmaz. Bu hal diğerinin de ölümüne kadar devam eder. O zaman yeni ölü eski sevgilisine kavuşur. Dünyada çektikleri ıstırap nisbetinde beraberce âhrette mesut olurlar.»

(Leylâ ile Mecnun), (Kerem ile Aslî), (Tahir ile Zühre) halkımız arasında yayılmış eski bir kanaate göre cennette buluşmuşlardır. (Swedenborg) da bunu söylüyor. Mumaileyh ölüler ile teması hakkında şunları yazmaktadır:

— «Polhem ölümünün ertesi günü benim ile konuştu. Cenaze merasimine davet edilmiştim. Cenaze arabasına baktı. Tabutu mezara indirdiklerini gördü. Hayatta olduğu halde ne için kendisini gömdüklerini sordu. Rahip (Ruzu Ceza) da mezarından kalkacağını söylediği zaman: bu da nesi, dedi, mademki şimdi ayaktayım?.. hâlâ yaşadığına göre böyle bir itikadın tutunabilmesine hayret ediyordu... (Braha) saat (10) da balta ile kafası kesilmek suretiyle idam edildi. Aynı günün gecesi saat (10) da yanıma gelerek benim ile konuştu. Ondan sonra bir çok günler hep yanımda kaldı.»

(Swedenborg) un ba'sü badelmeyt akidesinde hıristiyan ve müslümanlardan ayrılması onlar hesabına bir zarar teşkil etmez. Mumaileyh ölüm ile hayatın nihayet bulmadığını kabul etmesi itibariyle hükmen ba'sü badelmeyti kabul etmiş durumdadır. Ancak, ruhun zaten ayakta, diri olması itibariyle tekrar ayaklanmağa, dirilmeğe ihtiyacı olmaması Swedenborg ile birlikte bir kısım spiritalistlerin ve bu meyanda spiritlerin ehemmiyetle üzerinde durdukları bir meseledir. İlerde bahsedeceğiz. Şimdilik şu kadarını söyleyelim ki ba'sü badelmeyt ruhun maddî bir âlemde maddî bir beden sahibi olarak tekrar yaşamasıdır. Madde ile irtibattar olan bu yeni hayat, bilhassa müslümanlara göre, kabirde geçen ve esas itibariyle dünya hayatının bir çok tenevvüler ile hoş veya korkunç rüyalar halinde baştan yaşanması demek olan «Âlemi Misal» hayatının kuvvetli bir surette maddiyete aksinden ibarettir. Yani öleceğiz. Öldükten sonra ölüm ile sersemlemiş bir halde bulunan ruhumuz mezarda ayılarak mesuliyetini idrak edecek, hayatının hâsılası halinde karşısında beliren suallere amellerini anlatmak, onları pek değişik semboller ile baştan yaşamak, bu sırada mânevî büyük zevkler veya ıstıraplar duymak, kabir saadetini veya kabir azabını tatmak suretiyle cevaplar verecek. «Cennet bahçelerinden bir bahçe veya cehennem çukurlarından bir çukur olan kabir hayatı» (1) asıl ceza gününe kadar devam edecek. O gün maddî bir âlemde işlenen iyiliklerin, fenalıkların mukabillerini yine maddî bir âlemde bulmak üzere bütün ruhlar yer ile gökün birbirine karışmasından sonra doğacak olan yeni madde kâinatında maddî vücut sahibi olarak yer tutacaklar ve vaktiyle dünyada fiilen ekip ka-

(1) Hazreti Muhammed'in sözlerinden.

bir hayatında üzerinde bol bol düşündüklerini tekrar maddeye bağlı bir hayat ile fiilen bicecekler...

Swedenborg ve emsali garplılar, vizyonlarında, yani manevî keşiflerinde büyük islâm mutasavvıflarının aksine bu hakikate erememiş gözüküyorlar. Fikrimizce garplılar hakikatin ancak bir kısmını görebilmişler, üst tarafına ruh gözlerinin kuvveti yetişmemiştir.

Bu hükmü bize verdirenin islâmî gayretimiz olmadığını okuyucuya temin ediniz. Bu kanaate bizi sahip kılan büyük Şark - Garp medyomlarının eserleri üzerindeki etüdümüzdür. Etüdlerimiz kitabî dinleri teyid ediyorsa, sebebini ruhumuzun o cihete temayül etmesinden ziyade o dinler esasının sağlamlığında aramalıdır. Böyle olmasa, aksi vâki olsa idi, bu eserimizde çocukluğumuzda bize telkin edilen dinî akidelerin yetişkin çağımızda bizi tatmin etmediğini açıkça söyler, bazı vatandaşlarımız gibi açıkça bir spirit veya neospiritualist olur ve asıl o zaman kalemimizi aklî daîlerden ziyade his tarafına çekerdik. Biz, kendi görüşümüze göre, ön istek ile değil, ancak akıl kanunları ile Muhammedi lider tanıyan spiritualistler kafilesinden naçiz bir ferdiz.

Bir ölünün tekrar uzvî bedene kavuşması mümkün mü?... Mümkün. Bunun iki yolu vardır: 1 — Tenasuh veya reincarnation. 2 — Ba'sü badelmevt. Tenasuh ve (reincarnation) u spiritlik bahsine bırakarak burada kısaca ikincisinden bahsedelim:

Basü badelmevt, yani öldükten sonra uzviyet âlemine gönderilme — tâbirin tam tercemesi budur — akidesi hakkında bazı hristiyan ve müslüman ilâhiyatçıları göyle bir tez ileri sürerler:

İnsan vücudunda iki nevi tohum vardır. Biri ile kıyamet gününe kadar cinsini, nev'ini temadi ettirir. Diğeri ile kıyamet gününde ölümü ile kaybettiği uzvî bedenini telâfi eyler. İkinci tohum birinci tohum gibi değildir. Toprakta çürümez, suda dağılmaz, ateşte yanmaz. Kıyamet gününe takaddüm eden ve yeni bir madde âleminin doğması ile nihayet bulan umumî hercümerçde bile mevcudiyetini muhafaa eder. Vaktiyle yeryüzünü doldurmuş olan insanların maddî mümessilleri olan bu tohumlar kıyamet günü İsrâfil adlı Tanrı kuvvetinin parolası üzerine misal âleminde âkıbetlerine muntazır olan ruhlar tarafından uyandırılarak buğday tarlalarındaki yeşil buğdaylar gibi yerden fışkıрма bir halde diri insan vücutları teşikl ederler. Kıyamet, umumî ayaklanma, budur. Misal âlemindeki ruhların kendi eski maddî kalıp mümessillerine hulûl ederek tekrar uzvî bir beden sahibi olmalarıdır.

Bu teze bugünkü müsbet ilim acaba ne diyor? Hayatın mahiyetini ve başlangıcını bilemediğinden ölümün mahiyeti ve sonu hak-

kında ağız açmağa o kendini yetkili görmez. Hakikî ilim adamı ilmin bu yetkisizliğini bilir ve ilim namına ölüm ötesi işlerini tezkibe kalkmaz. Laboratuvara sığmıyan, tecrübeye girmeyen işlerde ilmin verebileceği hiç bir hüküm, söyleyebileceği hiç bir söz yoktur. Hüküm ve söz yalnız felsefenindir. Felsefenin her çeşidi ise sadece muhtelif bakış zaviyelerinden akla, mantığa uygun birer tahmin-den ibarettir. Hem de objektif hakikat olarak ileri sürüldükleri halde bu böyledir.

Aristo, Platon ve diğerleri objektif hakikatlerinde aldanabilirler. Çünkü bu objektifler yine onlara, yahut insanların heyeti umumiyesine göredir. Yani aslında objektif değil, sübjektiftir. Maamafih sağlam felsefe hakikî objektif bilgi demek olmamakla beraber kuvvetli bir hüccet teşkil eder. İnandığımız mânevî kıymetlere mantikî destekler aramak ihtiyacını duyduğumuz zamanlar olabilir. Bu zamanlarda kendi akıl ve bilgimiz bize rehberlik edemiyorsa bizden akıllı ve bilgili adamların reylerinden istifade etmek muvafık olur. Ancak, bir, iki, üç, beş akıllı ve bilgili adam da bazan yanılabılır ve bizi yanlışlıklara sevkeder. Bunun için kendi aklımızın yetmediği yerlerde akıllı, bilgili adamların ekseriyetinin fikrini yoklamak lâzımgelir. Böyle çok miktarda akıllı, bilgili adamı ise ancak felsefe tarihinde bulabiliriz. O halde felsefe tarihini açalım. Filozofların fikirlerini, tercemei hallerini, hayatlarını takip edelim. Negörüyoruz? Ekseriyet Tanrıya, âhirete ve ba'sü badelmeyte inanıyor. Bu vaziyet karşısında bize düşen, ruhun, âhiretin, ba'sü badelmeytin mantikî nehcini kavrayamıyorsak mücerredat sahasında düşünme kabiliyetimizin noksanlığına hükmederek eksigimizi tamamlamağa çalışmak olacaktır. Dinlerin temel akideleriyle ilgili tereddütlerde veya zatî içtihatlarında felsefe tarihinin hakemliğine müracaat edilir ve filozofların ekseriyetinin fikri ile hareket olunursa bir çok felâketlere yol açacak inkârlardan ve yanlış telâkki ve zanlardan çabuk kurtulunur. Teologları, din felsefecileri olmaları itibariyle filozoflar arasında sayıyoruz. Tarihi edyan ve akaid de felsefe tarihinin yanısıra nazarı itibara alınmalıdır. Din iman ise, felsefe imanının mantikî desteğidir. Bu mantikî destek ba'sü badelmeyt akidesini şöyle destekler: Mademki bugün varız. Binlerce sene evvel nev'imizin başlangıcı olması lâzım gelen ilk insanda kendimizi bilmez bir halde de olsak ve bizi temsil eden muayyen bir (hücre) de bulunmasa herhalde var idik. Ölümümüzden sonra dağılıp parçalanacağız, bizim cinsimizden veya başka cinslerden bir çok uzviyetlere dahil olacak, fakat maddesi itibariyle hiç olmazsa uzun bir müddet kaybolmıyacak olan vücudumuzun herhangi bir atom bölümünde neden meknuziyete rücu etmiş bir halde

varlığımıza devam etmiyelim? Keza neden bu meknuz varlığımız yeni bir hayat şartına kavuşunca (toprak ana) dan tekrar doğmasın?!... Yeryüzünde hayatın bulunmadığı bir devirde bilfarz yıldızların birinden ziya tazyiki ile arza bir tek mantar hücresi fırlatılsa ve bu hücre çoğalmadan mahvolup gitse, aradan bir milyar sene geçse... hayatiyat âlimleri o tek hücrenin veya parçalarının arza fırlatıldığını herhangi bir hesap ile şüpheyeye yer kalmıyacak surette bilseler... arzda ilk hayatın bir milyar sene sonra bu hücre atomlarından veya atomları aksamından türediğini ilmen ileri sürmekte tereddüt etmezlerdi (1). O halde neden, her gün toprağa verilen bu kadar insan cesedi ile zamanı gelince intaş edecek hayat çekirdekleri toprağa karıştırılmamış olsun?!.. Son incelemeler atom dahilinin zaten canlı olduğunu göstermedi mi?

Felsefe imanı katiyet ile değil, ancak imkân ve ihtimal ile destekliyebilir. Ondan, fazlası beklenemez. Katiyeti müsbet ilimler bile vermekten âcizdir. Çünkü beş duygu dışında kalan asıl objektif, mutlak hakikat beş duygu temelli ilimler ile kavranamıyor. Binaenaleyh... kat'iyet isteyen son çare olarak umumî duygu yollarına başvurmak, kendi ruhu ile başbaşa kalmak ıstırarındadır. Ruhunu dolaşan titremelerin delâletlerini anlıyabilirse ba'sü badelmevtin kat'iyetini idrak etmekte gecikmez. Tasavvuf tarihi bu tarzda idraklere kavuşanların tarihidir.

Swedenborg ba'sü badelmevti hıristiyanî mânasında lüzumsuz bir akide gibi göstermekle beraber bir nevi ceza gününe inanır: --«Arz etrafında insanların ruhî kabalıklarından, günehlarından sakil bir bulut hâsıl olur. Bu bulut bir gün arzda şiddetli anî tahavvüllere sebep olur. O zaman ruhlar muhakeme ve tasfiyeye tâbi tutulur. Bu hâdise muhtelif devirlerde tekerrür etmiştir. Zamanımızda kiliseler işi mantıksızlığa döktü. Dinden çıkanlar çoğaldı. Ma'siyet arttı. Bulut yine toplanıyor. Bunu gözümle görüyorum. Dünya-mızda tehlike çanları çalınıyor...»

Modern psişik otoriteleri, bu meyanda (Vale Owen), aynı gü-

(1) Bu yolda bir fikir zaten vardır: Yeryüzünde hayat, fezada dolaşan pek hafif uzvî maddelerden birinin veya bir kaçının tazyiki şuaî neticesi arza yol bulmasından sonra başlamış olabilir... Şimdiki halde katiyet ile «başlamıştır», denemiyor. Çünkü feza mahreçli bir uzviyet cüz'ünün arza düştüğü bilfiil müşahade edilememiştir. Bu ihtimali akla getiren, tazyiki şuaînin keşfi üzerine arzdaki küçük kuturlu uzvî maddelerin, mikrop aksamının arzdan ak-seden güneş ziyas: huzmeleriyle itilerek fezaya fırlatılmasının mümkün görülmesidir. Tabii, fezada arzdaki hayattan evvel uzvî madde parçacıkları varsa, aynı şema ile oradan arzda itilebilir ve arzda hayatın esasını teşkil edebilir. Tahakkuk ederse nazariye ilim olacaktır. Das Werden der Welten — Alemlerin Tekevvünü, S. Arrhenius.

nah bulutundan bahsederek lüzumlu temizleme ameliyesinin fazla gecikmeyeceğini ileri sürerler. Bizde de kıyametin yaklaştığına dair bazı alâmetlerden bahsedilir. Bu alâmetlerin başında utanma ve merhamet duygularının kalkması gelir. Şu halde şarkta - garpta insanların fena amelleri ile felâketlerini davet ettiklerine dair müş-terek bir seziş vardır. Bu seziş herhalde doğrudur. Çünkü umumî fenalıklar elbet de bir gün umumî bir hercümerç doğuracaktır. Bu hercümercin maddeye sirayet etmeyip ruh sahasında kalacağı, umu-mî bir kâinat katastrofuna sebebiyet vermeyeceği iddia edilemez. Çünkü madde nerede bitiyor ve ruh nereden başlıyor, bilmiyoruz. O katastroftan sonra ne olacak?... Şark psisik bilgisi otoritelerinin ekseriyetine göre dünyadaki amellerin mükâfat ve mücazâtını gör-mek üzere yeni bir madde dünyasında cennet ve cehennem... Sonra Asıl ölüm, ferdî şahsiyetin zevali, hiçlik = saadeti mutlaka (1). Daha sonra tekrar hayat, şahsiyet, tekrar ahiret... Tanrının ihyâ ve imâte çarkı böylece mütemadiyen dönecektir.

Müslümanların mukaddes kitabı olan Kur'an bunu pek güzel an-latır. İnsana vaktiyle ölü olduğunu, sonra dirildiğini, tekrar öle-ceğini, tekrar dirileceğini, tekrar mematı ve hayatı tadacağını tek-rarda devam ve istimrar ifade eden kelimeler ile söyler.

(Swedenborg) un, vizyonları ile daha ziyade ilâhiyatı kuvvet-lendirmesini spiritualistlerin spirit kısmı hiç hoş karşılamazlar. Çünkü zanlarınca eski dinler artık ölmüş, âhiretteki insan ruhla-rından aldıkları haberler ile kendileri modern bir din kurmuşlar-dır. Bunu söylemekle beraber onlar (Swedenborg) un medyumluk kuvvetini pek büyütürler ve onun keşiflerinde gördüklerini kendi medyumlarına gösterebilirlerse kendilerini bahtiyar sayarlar. Spirit-ler hücumlarını zamanen kendilerine yakın olması hasebiyle bil-hassa (Swedenborg) un «Yeni kilise» sine tevcih etmişlerdir. (Swedenborg) ise kendinden bir hayli sonra gelecek olan spiritle-rin, kilisesini yıkmak isteyeceklerini bilmiş gibi daha evvelden on-ların mesleğine şu devirici darbeyi indirmiştir:

— «Dünyada yaşıyan insanların âhiretteki insan ruhları ile ko-nuşmaları tehlikelidir. Yalan ve kötülük ile dolu olan bu ruhlardan bize gelecek en büyük tehlike yalanlarına kanmamağa çalışarak

(1) Hiçten halkedilenler şüphesiz tekrar hiç olacaklardır. Hiçi mahi-yeten takdir edemeyiz. O, absolut, yani mutlaktır. Onun bir adı da (Ruhu Sa-fî) dir. (Budha) hiç, yahut hiçliği, (Nirvana) yı ruh safî yerine kullanır. Ma-hiyeti hakkında hiçden başka söz olmadığından ona böyle demeyi tensip et-miştir. (Budha) ile hristiyan mistikleri ve müslüman ârifleri arasında ruhu safî veya mutlak telâkkisinde ihtilâf yoktur. Her üç taraf saadeti umumî kay-nağa rücûda görür.

kendilerine mukavemet ettiğimiz takdirde mutlaka bizi tasdik edip bizim noktai nazarımız ile bizi desteklemelerindedir. Onlara kanmaz isek, onlar bize kanarlar. O zaman kendi fikirlerimizin ruhlardan sudur tetiğini görünce biz de kanarız. Tanrı hikmete müstenid, hayıra hâdim maksatlarla ruhlar âlemini bizimkinden ayırmıştır. Mücbir sebepler dışında ruhlar ile temas ve muhabereye cevaz verilemez. Yalnız tecessüs ve merak mücbir sebeplerden sayılmaz...».

Spiritizmeden yeni bir iman değil, eski imanların takviyesini isteyen spiritualistler bu sözlerin doğruluğunu teslim eder ve spiritizme tecrübelerinden, ruhların kendi fikirlerini desteklemekten başka bir şeyi yapmadıklarını bilerek istifade ederler. Onlara göre ruhlardan sâdır olan fikirler ruhlar adesesi ile tevazzuh etmiş, teferruatını arttırmış, güzelleşmiş olan kendi fikirleridir. Bu sebepten ruhlardan aldıkları tebligatta kendi esas fikirlerini bulamazlar ise şüphelenirler ve ruhlar ile münakaşalara girişerek onları kendi fikirlerine getirirler. Bunların maksadı ruhların sözleriyle amel etmekten ziyade spiritizme tecrübeleri yardımı ile muhitlerini zamirlerinde olan dinî, içtimaî bir gayeye doğru hazırlamaktır. Kanaatimizce spiritlerin üstadı sayılan (Allan Kardec) bu nevi spiritualistlerdendir.

Spiritizmenin okültizm bakımından delâletini kavramak istemiyen ve vicdanlarını alelekser tenkitsiz ruhların süzlerine göre ayarlıyan spiritualistler ise — ki Avrupada daha ziyade spirit adı ile anılırlar — (Swedenborg) un hükümlerine şöyle bir mütalea ile cevap verirler:

— İddia yalnız göz alıcıdır. Tecrübelerimiz karşısında tutunamaz. İnsan tabiaten fena değildir ki insan ruhu âhirette fena olsun. Ruhlar bizi aldatmak istiyebilirler. Bu, aldanmamızın lehimize olduğunu bilmelerindendir. Tekâmül aldanmalar ile mümkün olur. Elverir ki aldandığımızı anlıyalım, bir fikirde sabit kalmıyalım. Boyuna hakikati arayalım. Tecrübelerde tuttuğumuz zabınamelere bakınız! Orada nadiren müstehcen, gayri nezih bir söze tesadüf edersiniz. Fena bir söz söyleyen ruh irşad edilir ise daima nâdim olur, teessür beyan eder. Bu gösterir ki her ruh iyidir.

Spiritlerin bu mütaleası ne dereceye kadar doğrudur, spiritlik bahsinde gözden geçireceğiz. Şimdi burada işaret etmek istediğimiz ruhlar ile temasa çalışalım mı, çalışmıyalım mı, meselesidir. Bu hususta ciddî psişik müdekkikleri şu fikri ileri sürerler: Mücbir bir sebep dışında, sırf eğlenmek, vakit geçirmek için ruhlar ile temas tecrübelerine girişmek, (Swedenborg) un dediği gibi, pek yanlış ve zararlıdır. Dünyadaki en ciddî işlerden birinin bir nevi hokkabaz

numaraları halinde çoluk, çocuk arasında, eğlenceden başka bir şey için toplanmıyanların toplantılarında ele alınması, kahkahalar arasında söz konusu edilmesi spirit olmasa bile her spiritualisti, ruh mefhumuna hürmeti olan her vicdan sahibini müteallim eder. Aklı başında, malûmatlı kimseler tarafından tertip edilen spiritizme celselerinde mücbir sebep kendiliğinden mündemidir. Çünkü zamanımızda o celselerdeki tecrübeler ile (Swedenborg) un akıl ve hayalinden geçiremeyeceği kadar materyalist olan bir devirde materyalistleri kendi topraklarında göğüsleyip yere vuracak kadar objektif bir yoldan, şuuraltı halinde veya ondan müstakil olarak, medyomlardaki ruhî tezahüratın reelliği ve normalden üstünlüğü ispat edilecektir. Aklı başında, malûmatlı mücerribler medyomlarının sıhhatini korurlar. Onlar kanalı ile ruhî malûmat hazinesini kısa bir müddet zarfında boşaltmağa kalkmazlar. Medyomların kuvvetini teenni ile kullanmasını bilmeyenlerin psişik tecrübelerde bulunması tecviz edilemez. Bunlar, mânen kendilerine tâbi olan o insanları az zamanda yıpratarak ruhen, bedenlen mariz bir hale getirirler. Bu sebepten itidal tanımayan mücerriblerden medyomlar kendilerini sakınmalıdır.

(Swedenborg) un müteaddit İngilizce eserleri arasında en ziyade spiritualizmi alâkadar eden (Heaven and Hell — Cennet ve cehennem) ve (The New Jerusalem — Yeni Kudüs) adlı iki eseridir. «Yeni kilise» dogmaları bunların münderecatı ile intıbak halindedir. Swedenborg hristiyanlık ile müslümanlık arasında bir yol tutmuştur. Hristiyanlar onu kendilerinden biraz ayrılmış ve müslümanlar onu kendilerine biraz yaklaşmış sayabilirler. Anglo - Amerikan dünyasındaki (Swedenborg Cemaati) nin mümeyyiz vasfı budur. Spiritler (Swedenborg) u ehemmiyetine binaen dogmalarından, yani akidelerinden tecrid ederek benimsemek isterler. Fakat bunun imkânı yoktur. Çünkü kilisesinden ayrılırsa ortada spiritualist veya spirit bir Swedenborg kalmaz. Ruhî astronomi keşiflerinde bile onun medyomluğu din veçhesinden faaliyete geçmiştir.

Zamanımızın kozmik fizik âlimlerinden (Stockholm) lu Profesör (Svante Arrhenius) âlemlerin tekevvünü — Das Werden der Welten) adı ile almancaya terceme edilen meşhur eserinde (Swedenborg) un mâna âlemindeki fezaî cevalânlarına kendisi koyu bir materyalist olduğu halde ilmî etütler arasında mutena bir yer ayırıyor. Çünkü Swedenborg vizyonlarına istinaden (Laplace) den evvel seyyarelerin güneşten ne suretle ayrıldığını esaslı bir surette izah eylemiş ve (Newton) un karşısına mukabil sıklet olarak çıkmıştır. Swedenborg hakkında (Arrhenius) şöyle diyor:

[Swedenborg adlı hem âlim, hem kâhin zat (Descartes — De-

kart) ın hilkati âlem nazariyesini değiştirmiştir. (Swdenborg) a göre her şey. ister küçük bir atom, ister kocaman bir güneş olsun, gayri maddî bir noktanın helezonî hareketlerinden husule gelmiştir. Bu riyazî nokta kâinatın temelidir. Süratli hareketi ile atomları ve atomlar ile güneşi, arzı, diğer seyyareleri, diğer güneşleri doğurmuştur. Anlaşıyor ki mumaileyh gayri maddilikten maddilik çıktığına, hiçten hilkat olduğuna kanidir. (Dekart) dan bilhassa şu hususta ayrılır:

Ona göre güneş seyyareleri kendinden iter (Dekart) ise aksini söylüyor, seyyarelerin güneşe itildiğini ileri sürüyordu. (Swedenborg) un bir vizyonunda gördüğü doğruya benziyor: «Güneş lekelere çoğalıyor. Güneşin bütün sathını kaplıyor. Satih kararıyor. Güneşin içindeki ateş dışarı çıkmak istiyor. Erimiş bir maden kütlesi üzerindeki kabuğa benzeyen o lekeleri fırlatıyor ve hattı üstüvası etrafında topluyor. Böylece güneş etrafında bir halka hâsıl oluyor. Bu halka yarı ateş, yarı soğumuş kül, her çeşit madendir. Güneş dönüyor, döndükçe lekelerle lekeler katılarak halka kalınlaşıyor. Dibi mayii narî olduğundan bir gün fazla tutunamıyarak büyük parçalar halinde güneşten kopmağa başlıyor. Kopan paraçaların bir kısmı tekrar güneşe düşerek erimiş madenlerin içine saplanıyor. Bunlar güneşteki şimdiki lekelerdir. Bazan muhitten kendilerine katılanlar ile artarlar, bazan eriyerek ve muhite sürülerek azalır. Kopan parçaların diğer kısmı ise güneşten tamamen ayrılarak seyyareleri, bu meyanda Arzı vücade getirmiştir. Güneş bir değil, çoktur, pek çoktur. Birdenbire meydana çıkan yıldızlar kabuklarını parçalayan güneşlerdir. Güneşlerden kopan parçalar yuvarlak toplar haline girerek güneşlerinden uzaklaşmağa zorlanırlar. Bunların tekrar güneşlerine dönmeyenleri kendilerini fırlatan hareket ile fezada öyle bir noktaya kadar giderler ki orada etraflarını kuşatan esirin hareketi onların güneşlerinden daha fazla ayrılmalarına mâni olur. Bunlar o noktadan itibaren artık daireye pek müşabih bir mahrek ile güneşleri etrafında dönerler. Bu hal havaya çıkan bir dumanın aynı kesafeti haiz bir noktada durarak ondan sonra rüzgâr ile bulut halinde rüzgârın gittiği istikamette gitmesine benzer. Kâinatta her şeyi döndüren, harekete getiren esirin hareketidir. Yıldızlar ona teb'an seyrederek. Esirde bir değil, müteaddit, sayısız helezonî hareket vardır. Her biri diğeri ile tahdit edilir...»]

(Swedenborg) da vizyona ilim, ilme vizyon tedahül eder. Bu sebepten sözleri hem âlimane, hem şairane, hem hakikat ve hem hayal doludur. Hayaller çok kere ilmin öncüleri olduklarından hayaller de kıymetlidir. (Arrhenius) un fikrine göre Swedenborg yukardaki vizyonu yani manevî keşfi ile (Laplace) a fikir babalığı ettiği-

ni ispat etmiştir. Güneş sisteminin doğuşu ve güneşteki lekelerin mahiyeti hakkında bugün de söylenecek fazal bir şey yoktur. Swedenborg (Newton) u yakından tanımak ve çok takdir etmekle beraber onun cazibei umumiye kanununu şüphe ile karşılamış, aradaki mesafelerin büyüklüğü hasebiyle ecramı semaviyenin birbirine tesirinin birbirini muvazenette tutacak kadar ileri gidemeyeceğini, binaenaleyh cazibei umumiye mevcut da olsa muvazeneti temin edecek başka bir unsur kabul etmek lâzım geldiğini, bunun ise ancak esirî hareketler olabileceğini ileri sürmüştür. Newton bu itiraza susturucu, kesin bir cevap vermek istememiştir.

Seyyareler ile güneş arasındaki mesafeler güneş kütlesinin tesirini çok küçültecek kadar büyüktür. Güneş İstanbulda sekiz on metre kutrunda bir toparlak farzedilse, seyyareler uzak semt ve şehirlerdeki darı, buğday, mercimek, ceviz... tanesini andıracak ve oralardan ona tâbi olacaklardır ki vaziyet gözönünde canlandırılır ise idrakimizi zorlamadan kabul edilemez. O halde... Bugün için müsbet ilmin hakkında bir hükmü olmasa da (Swedenborg) un ileri sürdüğü esir girdaplarına, gayri maddî, riyazî noktaların süratli hareketlerine, diğer bir söz ile ruhların, meleklerin yıldızları çevirmelerine bir hak payı ayırmak yersiz sayılmıyacaktır. Esasen büyük âlim Newton cazibei umumiye kanunu ile Tanrının bir kuvvet tezahürünü keşfettiğini beyan etmiş, hayatının sonuna kadar Tanrıya mutekid kalmıştır. Onun ile Swedenborg arasında izah kalıpları bakımından fark varsa da kalıpların muhteviyatı bakımından fark yoktur.

Arrhenius, (Swedenborg) un vizyonlarının hikâyesini onun ifadesi ile kaydetmeğe devam ediyor: — «Seyyarelerde ve diğer yıldızlardaki dostlarımı tekrar ziyaret ettim. Haftalarca, aylarca yanlarımda oturdum. Oturdıkları âlemlere dair olan esaslı malûmatı onlardan aldım. Bilhassa âdetlerini ve dinlerini bu suretle öğrenirim. Kendim görmediğim zamanlar onlar bana her şeyi açıkça bildirirler. Onlardan işittiklerimin kendi gözümle gördüklerimden farkı yoktur... Arzımızdan kısmen büyük olan seyyarelerin yalnız güneş etrafında dönmek ve bize donuk ziyalar göndermek için yaratılmadığı aşîkârdır. Ruhlar melekler bunların meskûn olduğunu bana söylediler. Oralарını dolaştım. Meskûn buldum. Seyyareler topraktırılar. Nerede toprak var ise orada insan vardır. Çünkü insan toprağın baş gayesidir. Ruhlar ile, melekler ile konuşamıyanlar da bunu böyle bilmelidir... Bir keresinde Tanrının kudretine daha ziyade hayran olmak için güneş sistemimizin hududunu aştım. Başka güneşlerin mintakalarına gittim. Oralardan güneşimize baktım. Arzdan görülen yıldızlardan daha büyük gözüküyordu. Bundan güneşin diğer güneşlerden daha büyük

olduğuna hükmettim... Ruhlara bir gün beni en küçük seyyareye götürünüz dedim. Götürdüler. Bu (500) Alman mili (1) çevresinde bir toprak kürre idi. Çok süratle dönüyordu. Sonra güneşimizden en uzak seyyarede bulunmak istedim. Beni (Saturn) a ilettiler. Bu, gürleşe en uzak olan seyyaredir dediler... (Merkûr) seyyaresine güneşin şuaları çok kuvvetle çarpıyordu. Fakat buradaki havanın hafifliği hasebiyle sakinleri sıcaktan bunalmadan lâtif bir bahar havası içinde yaşıyordu. (Merkûr) lilerin zekâları diğer seyyarelerde oturanlarından daha aza benziyor... Samanyolu kum tanesi kadar çok ve çok büyük yıldızlardan müteşekkildir...»

(Swedenborg) seyyareleri ve diğer yıldızları insanlar veya insan benzerleri ile meskûn bilenlerin ilki değildir. Ondan çok evvel (Pythagoras) aynı şeyi talebelerine söyler idi. Büyük felekiyat âlimi (Herschel) güneş lekelerinin sağlam topraklar olduğu ve üzerinde canlı mahlûklar bulunduğu fikrinde idi. (Swedenborg) u takiben meşhur Filozof (Kant), daha sonraları heyetşinas (Camil Flamaron) seyyarelerin meskûn olduğunu hararetle müdafaa etmişlerdir.

Swedenborg vizyonlarında her şeyi doğru görmüş değildir. Meselâ güneşimiz, diğer güneşlerin yanında pek küçük kalır. Şimdiye kadar keşfedilen en küçük seyyare (3750) kilometre çevresinde değil, (30) kilometre çevresindedir. Güneş manzumesine dahil olarak (Saturn) dan güneşe nazaran daha uzaklarda (1781 - 1846) senelelerinde (Uranus) ve (Neptun) seyyareleri keşfedilmiştir. (Swedenborg) un ruhları bunları ona bildirmemiş bulunuyorlar. Fakat bunlara mukabil o, seyyarelerin sureti tahassülünü bugüne nazaran iyi görmüş, Samanyolunun hakikatini anlamış, güneş hararetinin hava kesafeti ile makûsen mütenasip olarak tesir ettiğini bilmiştir. Bunlar az şey sayılmaz.

(Arrhenius) a göre (Swedenborg) hem büyük bir âlim, hem büyük bir kâhindir. Kehanetleri yalana müstenit değil, samimî bir kanaate müstenittir. Gördüğü için gördüklerini söylemiş, aldatmış ise aldandığı için aldatmıştır. Arkadaşlarından meşhur bankacı (Cuno) onun hakkında şöyle demiştir: — «Gülümseyen mavi gözleri ile bana baktığı vakit sanki doğruluk gözlerinde dile gelir idi.»

Kuday

Ruh nedir

Ruh nedir, mevzuunu aydınlatabilmemiz için her türlü doğmalardan sıyrılarak, bitaraf olmaya çalışacağız. Neticede verilecek hükmü okuyucularımıza bırakıyoruz. Maksadımız hiç bir akideye tariz olmadığı gibi samimiyetimizden asla şüphe edilmemesini de önemle dileriz. Arasıra şahsî düşünce ve hükümlerimizde hataya düşmemiz mümkündür. Okuyucularımdan beni tenvir eden olursa minnettar kalırım. Bütün samimî gayemiz, ruhun varlığı hakkında ilmî yollardan araştırma yapmak ve inandığımız hâdiselerin hangi saiklerle bizi inanmaya mecbur ettiğini belirtmektir. Elimizden geldiği kadar geniş mütalâalardan sonra bu bahsi açmıya cesaret ettik. Yazılarımızda mümkün olduğu kadar sade bir dil kullanmaya çalıştık. Böyle mevzuları herkesin anlayabileceği sade bir dil ile anlatmak biraz güçtür. Hele bizde ilmî tâbirlerin henüz yerleşmemiş olması bu güçlüğü arttıran bir âmil oluyor. Bu şratlar altında ilmî bir mevzuu avamîleştirmek (Popularize etmek)¹ külfeti ile bazı zuhullerde bulunmuş isek kusurumuzun affını dileriz. Ruh mevzuunu bütün görüşlerin toplu bir hulâsası halinde okuyucularıma sunabildiysem bahtiyarım.

I

RUH KELİMESİNİN MÂNASI

Ruh kelimesinin İngilizcesi Soul, Almancası Seele, Fransızcası Ame'dir. Bizim kullandığımız kelime (yani ruh) aslında arapçadır. Felsefe tarihi ve dinler üzerinde derin bir bilgisi olan Sir William Hamilton, bir çok dillerde bu kelimenin nereden geldiğini, hangi mânalara delâlet ettiğini araştırmış ve hemen hepsinde aynı neticeyi bulmuştur. Bugün bütün dillerde bu kelimenin nefes, rüzgâr, koku, hava gibi anlamlara geldiğini söylüyor. Bu müellife göre: Lâtince Spiritus'da teneffüs etmek mânasına gelen bir mastardan

(1) Bu kelimeyi Dr. A. Adnan Adıvar'ın eserinde (Vulgarisation) şeklinde yazdığını gördük. Daha doğrusu bu ise de biz yukarıki mânayı kesterek yazdık. — D. A. S. A.

alınmıştır. Bu da, Yunancanın (Anemos = rüzgâr, hava) kelimesine benzer. İngilizce Soul ve Almanca Seele gelimeleri de eski Gotik dilinin Saivala kelimesinden ayrılmıştır. İbranî dilinde (Nefes) ve (Revah) sözleri de nefes almak mânasına geliyor. Sanskrit, yani eski Hint dilinde Atma hem ruh hem de rüzgâr ve hava anlamlarını verir. Yunanca Atmos kelimesi de bundan alınmıştır. Ve buhar, hava mânasına gelir. Arapçada da böyle... Ruh, rayiha, riyh; rüzgâr, hava, koku demektir. (72). Mahiyeti hakkında bugün de hiç bir şey bilmediğimiz ruh için dinler, ilim, felsefe bir çok şeyler söylemiştir. Bunları tarihî seyrine göre izah ederek okuyucularımıza ruh hakkında mümkün olduğu kadar geniş bilgiler vermeye çalışacağız. Bu gün materyalist ilimle aynı mektebin felsefesine bağlı filozoflardan bir kısmı ruh diye maddeden ayrı ve ona tesir edebilecek bir kuvvet tanımıyorlar. Buna karşılık hemen bütün dinler ve akideler, filozofların çoğunluğu, spiritualistler böyle bir kudretin maddeden ayrı bir varlık olarak mevcut olduğunu iddia ediyorlar. Bütün felsefe mekteplerinin ister istemez inceledikleri ruh konusu pek eski devirlerden miras kalmış bir dâvadır. (Materyalizm - spiritualizm) kavgaları tarihler boyunca sürüp giden bir iştir. Maamafih ne kadar eski olsa da her zaman canlılığını muhafaza eder. Çünkü insanın ölümle varacağı en kaçınılmaz âkıbet budur. Eski insanların da ölüm karşısında ister istemez bazı şeyler düşünmüş olduklarını görüyoruz. Eskiler, insanın öldüğüne en büyük delil olarak nefesin kesilmesini sayarlardı. Bugün bile böyle değil mi? Ölümün hakikî olup olmadığını anlamak için nefes borusuna ayna tutmak bugün de tıbbın kullandığı bir usuldür. Yalnız eskiler, son nefesle birlikte bundan ruh denilen varlığın da çıktığına inanmışlardı. İşte bu ayrılan şeyin mahiyetidir ki bir çok fikir ayrılıklarını doğurur. Kimisi buna maddenin faaliyetinin durmasıdır der. Kimisi bunu daha ince bir madde (Esîr gibi, yahut daha kaba olarak hava gibi) sayar. Bazıları maddede bulunan enerji cinsinden bir şeydir diye inanır. Bir kısmı da hiç bilinmeyen ve bilinmiyecek olan bir nesne olarak tanır. Böylece ruha inanış da çeşit çeşit olmuş olur. İşte biz bu yazılarımızla bunları toplu bir halde gözden geçirmiş oluyoruz. Her faslın nihayetinde o kısımdaki görüşleri gösteren neticeler kısaca belirtilecektir. Bu suretle okuyucularımız, bütün dünya mütefekkirlerinin ruh hakkındaki düşüncelerini toplu ve kısaca gözden geçirmek imkânını bulacaklardır. Bu maksadı temin için şahsî tecrübe ve kanaatlerimize dayanarak hususî bir takım tasnifler yapmamızı, okuyucularım müsamaha ile karşılarlar ümidindeyim.

«Ruh nedir.» mevzuunu biz şu 4 kısımda mütalea etmeyi uygun bulduk:

- 1 — Dinlerin görüşü,
- 2 — İlmin kanaati,
- 3 — Felsefenin mütaleaları,
- 4 — Spiritualizmin iddiaları.

Bütün bu kısımlar yazıldıktan sonra kendi kanaatlerimizi de hulâsa ederek ruh hakkındaki mütaleayı tamamlamaya açlışacağız. Ruha inanış hemen her şahsın kültürü, tahayyül kabiliyeti, hâdiseleri tahlil kudretiyle ilgilidir. Onun için böyle bir konuyu yukarıki gibi 4 görüş içinde çerçevelemek pek kaba olacaksa da mütaleayı kolaylaştırması bakımından biz bu yolu tercih ettik. Hattâ bunu, 1 — ruha inananlar 2 — inanmıyanlar diye iki grupta da mütalea etmek mümkündü. Fakat okuyucuyu daha dar imkânlarla bunaltmayı istemedik. Maamafih en sonra bunu yapacağız. Yukarıda yazdığımız dört grup birer birer tetkik edildiği zaman görülecektir ki bunlarda da bir çok düşünce farklariyle yayılan inanışlar var... Meselâ en eski çağlarda yaşamış insanlar, belki de her köyün bir dini, bir akidesi olacak kadar değişik ve çok inanışlara saplanmışlardı. Bu kadar karışık ve dağınık inanışları birleştirici bazı unsurlar gözönünde tutularak bir grupta mütalea etmek elbette daha ilmi ve pratiktir. Böylece küçük gruplar birleşe birleşe ana gruplar meydana gelmiş; bunlar da bizim yukarıda saydığımız 4 kısımda birer birer yer almıştır. Milyarlarca insanın mukadderatında rol oynayan ruh mevzuunun azametini müdrükiz. Esasen bundan ötürü mehazlarda mevzua verdiğimiz ehemmiyetin ufak bir delili olarak yazılmıştır. Hiç şüphesiz bu vasıtalarımız çok fakirdir. Bunu da biliyoruz. Fakat ne yapalım ki kütüphanelerimizde ruh mevzuu ile alâkalı yerli eserlerimiz çok azdır... Biz de mecburen yetimsedik... Maamafih sonda ismini verdiğimiz kitapları, bu alanda derinleşmeyi arzulayanlar için birer ipucu olabileceklerdir.

I — DİNLERİN GÖRÜŞÜ

Bütün dünya dinlerini karakterleri ve doğuş yerlerini gözönüne getirerek şöyle bir tasnife tâbi tutmayı düşündük:

1 — Amerika, Afrika ve Avustralyada çok eskidenberi (tarihten önceki çağlardanberi) mevcut olan dinler .

Bunlar karakter bakımından ve ilmi tedkiklerde aynı gruplarda yer alan akidelerdir ki belli başlı 4 şekli vardır:

- A. Animizm,
- B. Naturizm,
- C. Fetişizm,
- D. Totemizm.

2 — Doğu Asya dinleri. Bu da:

- A. Japon dini,
- B. Çindeki dinler,
- C. Hindistanın dinleri,

olmak üzere üçe ayrılır.

3 — Batı Asya dinleri:

- A. İran,
- B. Küçük Asya,
- C. Arabistan (Musevilik, Hristiyanlık, Müslümanlık),

dinlerinden ibarettir. Biz bu sıra üzerinden onları birer birer tetkik ederek her birisinin ruh hakkında ne düşündüğünü görelim:

1 — Amerika, Afrika ve Avustralyanın eski dinleri

A — Animizm

Başta Tylor ve Max Muller olduğu halde Dawson, Roth, Parker'in Afrika, Amerika ve Avustralyada yaptıkları tetkiklere göre (Animizm ve Naturizm) bütün dinlerin anasıdır. Bugün bile serpintilerine rastlanan bu akideler iptidaî insanların dini idi. Tylor ve mektebi Animizm, diğer bir kısım âlimler de Naturizmi daha eski sayarlar. Bütün diğerlerinin bunlardan doğduklarını söylerler. Hangisi olursa olsun biz, onlardaki ruha inanış tarzını tetkik edelim:

Tylor der ki: «iptidaî insanlarda ruh fikrini doğuran şey ölüm, rüya gibi kendilerini çok yakından ilgilendiren olaylar olmuştur. Onlar bu iki hâdiseden kendilerinde cesetten başka bir şey bulunduğunu düşünmüşler. Çançekişen bir adamda hayatın sönmesini bildiren alâmetler, soluğun kesilmesi olduğundan bu olay, cesetten farklı olan bu şeyin (soluk ve hava) cinsinden olması kanaatini vermiştir. Ruh hakkındaki bu umumî akide iptidaî kabilelerce değişik şekillere sokulmuştur. Avustralya yerlilerinden her kabilenin ruhu başka bir şekildedir. Fakat hepsinde de gayri maddî bir şey gibi tahayyül edilememiş olduğu görüyor. Hattâ bazı kabileler onun dünya hayatında bile, bir takım ihtiyaçları olduğuna inanmışlardır. Bunlara göre ruh yiyip içen, hattâ yenebilen bir şeydir. Arasına bedenden dışarı çıkar. Ondan büsbütün kurtulduğu zaman da yine dünyadaki hayatına benzer bir hayat geçirir. (82). Biyoloji ilimleri insan yaşayışını 3 çeşit faaliyet etrafında toplarlar. Birincisi nebati hayat; ki yemek içmek ve tenasül gibi vazifelerden ibarettir. İkincisi hayvanî hayat; ki hareket ve akselere cevap vermek gibi ödevlerden müteşekkildir. Üçüncüsü, duygu ve düşünce gibi aklî veya insanî hayattır. Animizmde ruh tasavvuru ilk iki vazifenin çerçevesi içinde düşünülmüş gibidir. Zaten akideye bu ismin veril-

mesi de bu mülâhazalardan ileri gelmiştir. Animizmde ruhun hayvanî ve nebatî hayatı yani keyfiyeti bu şekilde düşünüldüğü gibi kemmiyeti de teemmül edilmiştir. Nitekim her insanda bir veya bir kaç ruhun da bulunabileceğine inanılmıştır. Bazıları da bu ruhları vücudün mühim uzuvlarında oturur diye itikad ederler. Hattâ bunlara isimler verildiği de görülmüştür. Meselâ (Pennefather) ırmağında oturan kabileler arasında, kalpte oturan ruha (Ngaï) döl yataklarındakine (Chau-i) nefes borusu ve ciğerlerde oturanına da (Wandiji) ismi verilmiştir. (72). Ruhların çekildikleri âlemdeki hayatları da dünyadakine benzetilmiştir. Rüya ve uyurken görülen haller, ruhun bedeni bırakıp çıkması, dolaşması şeklinde tefsir olunur. Hume «İnsanda bütün kâinattaki hâdiseleri kendisine benzetme hevesi vardır. Hattâ mevcudatı (varlıkları) kendisine benzetmek için, onlarda akıl, fikir, ihtiras bulunduğunu farzedecek kadar ileri gider. Vahşi kavimlerin, insan iradesine boyun eğmeyen hâdiseleri, serse ri ruhların kinlerine ve intikam hislerine bağladıkları gibi, dünyada ne kadar garip ve izah edilmez şeyler olursa hepsinin bu görülme yen ruhlardan geldiğini düşünmeleri bu sebeptendir. Onlar, zelle, şimşek, ay tutulması, rüzgâr, fırtına, kıtlık gibi hâdiseleri hep kötü ruhların intikamıyla; bilâkis bunların tersi olan iyilikleri de iyi ruhların tesiriyle vukua geldiklerini kabul ederler.» diyor.

B — Naturizm: Bu akideyi en iyi tarif eden (Max Muller) olmuftur: «İptidai insanların kâinatı (Evreni) seyrettikleri zaman, dikkat nazarlarını ve hayretlerini en çok çeken, kendilerini en çok işgal eden şey tabiat (Natür) olmuştur. O, insanların gözünde en çok şaşılmaya, korkulmaya değer sayılmış, onun karşısında duydukları hayranlık ve korku ruhlarında derhal din fikrini uyandırmış bu suretle de (Natürizm) akidesi doğmuştur. Fakat zamanla bazı olayların hep muntazam ve birbirine benzer şekilde tekrarlandığını görünce, bazı hâdiselerin olmadan önce de anlaşılacak leceği kanaati doğmuş ve ancak o zaman bunlar tabii hâdiseler hükmüne girmiştir. Natürizm akidesinde de ölümden sonra kaybolmıyan bir şahsiyete inanış bulunduğunu görüyoruz. Nitekim ecdada tapma natürizmde de yer almıştır (72).

C — Fetişizm: Bu da Animizme yakın bir akidedir. Fetiche kelimesini, putperestliğin (puta tapma) mevzuu olan pus = idole ile karıştırmamalıdır. Maamafih aralarında şekil bakımından yakınlık yok değildir. Din tarihi müellifleri bu Fetişizmi putlara tapmanın iptidai bir şekli olarak sayarlar. Fetiş ekseriya tesadüfen bulunmuş alelade, kaba, saba fakat dikkat nazarını çeken maddelerdir. Halbuki put işlenmiş, sun'î olarak yapılmıştır. Meselâ haçlar, heykeller, yontulmuş taş ve ağaçlar put sayılır. Buna mukabil deniz

fosilleri, renkli çakıllar, meteoritler (Eskiden Haceri semavî denilen, gökten düşme taşlar) Fetiche'dir. Fakat bunlar dayabancı kuvvetlerin, ruhların tecessüt ettiği (yani ruhların bu cisimlere girdiği) kabul edilmiştir. Binaenaleyh Fetişizmde de bir ruha inanış fikri çekirdek halinde mevcuttur.

D — Totemizm: (Durkheim) e göre Animizm ve Natürizm, her ikisi daha basit bir mezhepten (Culte) ayrılmışlardır. Bunların ana kaynağı Totemciliktir. Bazı kabileler kendi ecdadının bir hayvan veya nebattan geldiklerine inanırlar. Onun için o hayvan veya nebat o kabile tarafından mukaddes sayılır. İşte Totemizm de budur. Ve Avustralya ve Afrikadaki kabilelerde görülen bir din şekiidir. Totem bazı yerlerde değişik şekil almıştır. Hayvan ve nebat yerine, deniz, mevsimler, kar, ay, güneş, yağmur, duman ilh. gibi şeyler de olabilir. Şekilleri ve çeşitleri pek çok olan bu din Animizm ve daha ziyade Natürizme karıştığı için dolayısıyla ruh fikrini kabul etmiş sayılır,

2 — Doğu Asya dinleri

Burada A - Japon dini, B - Çindeki dinler, C - Hindistanın dinleri görülecektir:

A - Japon dini:

Japonyanın asıl resmî millî dini Shinto'dur. Maamafih bundan başka Çinin bütün dinleri, hristiyanlık ve müslümanlık da son zamanlarda Japonyada yayılmıştır.

Japonların Shimto dini çok eski dinlerdendir. Bunun üç tane kitabı vardır ki: (Shiou-i) (Nihomshok) ve (Kojiki). Bütün bu kitaplarda bilhassa ecdada ve onların ruhlarına ait bir çok meraklı hikâyeler bulunur. Bu dinin eskiden garip âdetleri vardı. Fakat sonraları bunlar terkedilmiştir. Bu âdetlerden ölülerin gömülme şekillerine ait olanı enteresandır. Eskiden Japonlar dinî geleneklere uyarak ölülerini 8 gün (matem odalarında) saklarlardı. Bu sırada ölüye — yaşıyormuş gibi — her gün yiyecekler, içecekler taşınır, dışarıda da musikinin yardımıyla şarkılar söylenir, dansedilirdi. Bu danslar yakılan büyük bir ateşin etrafında icra olunurdu. 8 gün sonra asilzade ölümler bütün eşyası ve zinetleriyle birlikte defnedilirdi. Onunla beraber, atları, hizmetçileri de diri diri gömülürdü. Sonraları bu âdet değişmiş ve atlarla uşakların diri diri gömülmesinden vazgeçilmiş ve onların yerine alçıdan veya topraktan modelleri, heykelleri gömülmeye başlanmıştır.

B — Çindeki dinler:

Çinin ilk ve iptidaî dini (Yang) ve (Ying) gibi Dualist

bir akıdeye dayanır¹. Yang ateş ve Ying suyu temsil eder. Bu çok eski Çin dini sonraları yerini 1 — (Jou - Kiao) 2 — (Tac - Kiao), 3 — (Fo - Kiao) ya bırakmıştır. Bugün Çinde çoğunluğun dini bu üç dindir. Bu sonuncusu Budizmdir. Çinde bugün hristiyanlık, Musevilik, İslâmlık da epeyi yayılmış bir durumdadır. Fakat en çok yayılan yukarıda gösterdiklerimizdir. Bunlardan Jou - Kiao asilzadelerin, prenslerin ve ilim mensuplarının dinidir. Daha ziyade felsefi bir akide mahiyetinde telâkki edilir. Bir çok siyasi ve sosyolojik sebeplerle haylı daralan ve değişen bu dinin dışında, Çin topluluğunun asıl inandığı akideler Tao - Kiao (Taoizm ve Budizm) dir. Bazı din tarihi âlimleri Konfüçyus'un doktrinlerini bir din mahiyetinde kabul etmedikleri için Konfüçyus, muasırı olan (aynı zamanda doğan) Taoizm ile birlikte mütalea etmek yerinde olur². «Sinologlardan bazıları Çinlilerin ölümden sonraki olaylara pek ehemmiyet vermemiş olmalarına bakarak dinlerini koyu bir materyalizm saymışlardır. Halbuki Çinlilerin dünya hayatlarından ziyade büyük babalarıyla (Ecdatları ile) ilgilenmeleri bu kanaatte bulunanları yalanlamıştır. Filhakika onlar, gelecek hayat hakkında pek umursamazlar. Amma bir teselli, bir yardım bekledikleri zaman ecdattan meded ummaları ölümle ruhun tamamen kaybolmadığına inandıklarını gösterir. Çünkü bu maksadı temin için adaklar kurbanlar ve âyinlere Çinde de rastlanır. Çinin Taonizm ve Konfüçyüs hattâ bunlardan pek farklı sayılmayan Budizmini daha ziyade ahlâkî ve sosyolojik bakımdan bir felsefe mektebi saymak mümkünse de tatbikatı ve bilhassa âyinlerine göre bütün bunlarda bir ruh varlığına inanış fikrinin hâkim olduğu görülür. Bu kanaat hemen bütün sinologlar ve din tarihi âlimlerince kabul edilmiştir (4). «Çinin din müceddidi Konfüçyüs ölümlere ait meseleleri bahis mevzuu etmekten çekinmekle beraber atalara tapmayı kabul ile uhrevî bir hayat tanıdığını göstermiştir. Taoizm mezhebi ise insanların liyakat ve meziyetlerinin mükâfâtı olarak onlara ebediyet vadetmiştir.» (24)

Çindeki üç esaslı dinden birisi olan Budizm Hindistandan gelmiştir. Hindistanın dinleri arasında Budizm de tetkik edileceği için ayrıca burada zikredilmekten sarfınazar olunmuştur.

2 — Hindistandaki dinler:

Din ve medeniyet bakımından bu ülke akıllara hayret verecek bir durumdadır. En eski Kint dili olan Sanskrit hemen bütün Ariyen dillerin anasıdır. Bundan, eski Acem, Ermeni, Yunan, Slav, Selt,

(1) Çincenin (Yang = Ateş) ile Türkçenin yangın, yanmak kelimelerine dikkat ediniz.

(2) Bu hususta tafsilâtı din tarihi kitaplarında bulmak mümkündür.

Cermen dilleri doğmuştur. Hindistanın en kıymetli eserleri sayılan (Veda) lar hep bu dilde yazılmıştır.

Hint dinleri ehemmiyet bakımından şöyle sıralanır¹: 1 --- Brehmen dini (% 72 nisbetinde, 2 — Budizm (% 3), 3 — Janya dini (% 0,5), 4 — Sihler (% 0,5).

1 — Brahmanizm:

Hindistanın büyük bir çoğunluğu bu dindedir. Esasını Vedalardan almışsa da Brehmen dini ile bunu birbirine karıştırmamak lâzımdır. Bu din zahiren teslis akidesine benzer.

«Üç Uknum'un ismi: (Brahma, Vişno, Sida) dır. Bu üç isim Allahın birer tezahürüdür. Fakat bunların en büyüğü Brahma'dır ki onun sırlarına ermek hiç bir aklın kârı değildir. Bu üç isimle tecelli eden hâliklik yine Brahmanın kendisinden ibarettir. Bu akideyi hristiyanlığın teslisi ile mukayese etmek yerinde olur. Brahmanizmde ruh ebedî ve lâyemuttur. «Âhiret hayatı göklerde ve ziya âleminde bulunur. Ruh oraya çıkınca cennet hayatına kavuşur.» (4).

2 — Budizm: Hindistanın en eski dinidir. Brehmen dininden önce bütün Hindistanı sarmıştır. Fakat sonraları Brahmanizmin yayılmasıyla kısmen ona karışmış yahut Çine doğru çekilerek yerini Brahmanizme bırakmıştır. Bugün Hindistanda bir çok şekillere girmiş, âdetâ inkıraz bulmuş bir haldedir. Budizm bugün Hindistandan ziyade Çin, Korea, Japonya, Tibet, Mogolistan, Seylân, Birmanya, Siyam ve Gambuç'da yerleşmiş bir haldedir. Buralarda 400 milyon kadar insan tarafından din olarak kabul edilmiştir. Budizmi kuran (Budha) nın asıl ismi Sidaratha'dır. Kendisine (Çakyamoni) ve (Gutama) isimleri de verilmiştir.

Budizmin esasını 4 hakikat teşkil eder. Bunlar (Dokha, Samudaya, Nirodha, Marga) adında, insanın felâket ve ıstıraplarını temsil eden mefhumlardır. Bu sonuncusu Nirvanada kemalini bulur. Ruh telâkkisi bakımından Budizm bütün dinlere takaddüm eder. Tena-suh fikri de buradan gelir. Budizmin eski devirlerden kalmış (Veda) denilen dinî mahiyetteki kitaplardan çıktığı bu Veda'lar dört tanedir. Hintlilerin mukaddes kitap dedikleri bu Vedalar 1 — Righ - Veda, 2 — Samma - Veda, 3 — Badjhur - Veda, 4 — Atharva - Veda isimlerini taşırlar. Righ Veda manzum kasidelerden ibaret şiirlerdir. Samma, ilâhi ve şarkılardan mürekkep olup şark musikisinin menşei olan bestelerle teganni olunur. Badjhur Veda kurbanların ve adakların şekillerinden bahseder. Athara ise bir takım sırlar, kehanet ve hünerler gibi eskilerin ulûm-u mektume dedikleri gizli ilimler ve as-

(1) Hindistanda % 20 nisbetinde müslümanlık, binde yarım nisbetinde Pars dini varsa da bunlar ait oldukları kısımda gösterilecektir. Hindistanın kendisine mahsus dini sayılmaz.

trolojiden bahseder. Bu kitapların felsefî tefsirleri de vardır. Bunlardan bilhassa (Araniaka), (Opanichad) isimli iki eser büyük bir kıymeti haizdir. Bütün bu eserlerin İsadan önce 8 - 10 bin sene hattâ daha eski olduklarına dair deliller vardır. Brahmanizm gibi Budizmin de gaip kuvvetler (yani ruhlar) ve ilâhlara, iyi ve kötülük isnad ettikleri; iyiler için adaklar adadıkları, ziyafetler çektikleri ve kötü ruhlar için de — gazablarından korunmak için — kurban kestikleri malûmdur. netice itibariyle bu iki akide de ruhları kabul etmiş olmak bakımından birbirinin benzeridir.

3 — Janyalar dini yukarıki iki âkidenin melezi sayılır. bu da Hindistanda günden güne inkıraz bulmaktadır.

4 — Sihlerin dini ise âdeta bütün Hint dinlerinin bir mahlû-tudur. Müslümanlıktan, hristiyanlıktan tutun da Budizm, Brehmenizme kadar her dinin karışmasından husule gelmiş, kararsız bir akidedir. Brahmanizmme, daha yakın olduğu için bu dine salık olanlardan bir çokları buraya doğru dönmektedirler.

Netice itibariyle, görülüyor ki bütün Hint dinlerinde, müteaddit Allahlara, ruhlara, şeytanlara inanmak vardır. Bu varlıkların bu ve öteki dünyadaki hayatları çeşitli şekillerde tasvir edilmiştir. Din tarihi kitapları bunların enteressan hikâyeleriyle dolu olduğu için isteyen okuyucularımız oralardan bol bol istifade edebilirler. Biz bu dinlerin ruha inanıp inanmadıklarını kısaca gözden geçirmek mecburiyetinde olduğumuzdan belki de okuyucularımızın pek hoşlanacakları bu meraklı hikâyeleri atlamak zorunda kalıyoruz. Buraya kadar mütalea ettiğimiz bütün dinlerde ruhun varlığına inanıldığını gördük. Şimdi biraz Batı Asya dinlerinin görüşüne geçelim:

3 — Batı Asya dinleri:

Burada görülecek olanlar A - İran, B - Küçükasya, C - Arabistan (Musa, İsa, Muhammed) dinleridir.

A — İran dini:

Eski İranın dini Zerdüştlüktür. Bu dini ilk tesis eden Zerdüşt değildir. (4) «Kendisinden pek çok evvel Hazer denizi kıyılarında yayılmış olan (Mazdoizm) den gelmiştir. Sumerler güne-ye doğru akın yaptıkları zaman bu dini de İrana getirmişler ve yaymışlardı. İranlıların (Kebir) dedikleri din budur ki «gâvur» kelimesi- nin bundan geldiğine şüphe yoktur. Arapların Mecusî ve bugünkü İranlıların ve Türklerin (Ateşperest) dedikleri din de budur. Aynı âkide daha cenuba hattâ Hindistana da buradan gitmişti.

Zerdüş tıpkı Çin'deki Konfüçyüsün yaptığı gibi bu eski mazdeizmi, ona dair kitaplar yazmak suretiyle yeniden tesis etti. Böylece

mazdeizm, zerdüşlük adını almış oldu. Zerdüş yazdığı (Zend avesta) kitabıyla bunu İrana, Hindistana yaymıştır. Zend avesta bir tek kitap değildir. Mevzuumuzu ilgilendiren bir ikisini yazalım: «Vispered» bütün başkanlar mânasına geliyor. Gökdeki ruhlara nasıl hikâye edileceğini gösteriyor. «Vandidad» mazdeizmin esaslarını ve devlerle, şeytanların kovulmasının usullerini yazar. Bu dine göre (Ahura mazda) yani (Allah) Kafkasyanın Albrez dağında oturur. Ölenlerin ruhunu «Sinvat» köprüsünden geçtikten sonra cennete giderek Ahuramazda («Hürmüz = Ormazd»)mn tahtının önüne gelir ve orada ebedî saadete kavuşurlar.

B — Küçükasya dinleri:

Küçükasya ve Mezopotamya ilk medeniyetlerdeki kıymetli rolünü dinde de göstermiştir. Asur ve Sumerlerdeki dinî inanışların daha sonraları Arabistanda çıkan dinler üzerine tesir ettiğini tarih kitapları yazıyor. Aynı sınıfta sayılması gereken Mısır dini de bu arada mühim roller onyamıştır. Bir çok istilâlar ve muhaceretlere sahne olmuş olan bu kısımlar zamanla dinlerini de hâdisata uydurmuşlardır. Bu sebepten Küçükasya dinleri hakkında pek az şey biliyoruz. Ve kitabeler ve ele geçebilecek kitaplarından öğrenebildiklerimizle yetimseniyoruz. Esasen büyük bir yayılış ve istikrara kavuşmadığı için bunların tafsilâtını din tarihi kitaplarında da bulamıyoruz. Yalnız öğrenebildiklerimiz bütün bu dinlerin yukarıdanberi anlattığımız dinler çerçevesine girecek akidelere sahip oluşlarıdır. Binaenaleyh onlarda da ruh varlığına inanışın izlerini görüyoruz. Heykeller, mâbedler ve bazı kitabeler bunun en kat'î delillerini teşkil eder.

C — Arabistan dinleri:

Bu kısımda, Doğu Asya dinleri müstesna dünyanın büyük üç dini yer alır. Doğuşları sırasıyle Musa, İsa ve Muhammed dini, ruhlara inanış bakımından tekâmül seyrini pek güzel şekilde ispat ediyor. Musa dininde mânevî kıymetlerin materyalist doktrinlere hâkim vasfını göremiyoruz. Halbuki İsada bu bariz şekilde tezahür etmiştir. Ahdi atik ile ahdi cedid denilen Tevrat ve İncilin tetkiki bunu ispatlar. Esasen her dinin kat'î hükümlerini kendi kitaplarından çıkarmak en doğru yoldur. Şimdi ruha inanış bakımından bu üç dini ayrı ayrı takip edelim:

1 — Musa dini:

Tevrat (yani ahdi atik) tetkik edildiği zaman görülecektir ki orada ruh hakkında hemen hiç bir söz, söylenmemiştir. Ne mahiyeti, ne de âhirete dair izahat yok. Biz, ahdi atikte aynınız

iki yerde şunları okuduk: «Eşiya veya İşaya — bab 42, bend 1»: (Ruhumu onun üzerine kodum ve taifelere hakkı ilân edecek-tir: (10) aynı babın 5 inci bendinde de (Semavatı halkedip anları yapan, mahsulâtiyle zemini saran anın üzerinde olan halka nefes ve onda hareket edenlere ruh veren Rab Allah böyle diyor. (10) 1885 de eski harflerle Baybilhavz tarafından tabettirilmiş Kitabı Mukaddes bunları yazar. Aynı müessese tarafından 1941 de tabettirilmiş olanında ise aynı sözler biraz değişik. (Ruhumu onun üzerine koydum. Milletler için hakkı meydana çıkaracaktır.), (gökleri yaratmış ve onları yapmış yeri ve ondan çıkanları sermiş olan; yer üzerinde Kavme soluk ve onda yürüyenlere «Ruh» veren Rab Allah şöyle diyor.) (11) Dikkate değer ki melekler, şeytanlar, ervah, âhîret... vesaire gibi ruhun nevileri, âkıbeti hakkındaki — müphem ve muhtasar da olsa — sözlere İncil ve bilhassa Kur'anda sık sık rastlandığı halde Tevratta bunları görmek mümkün değildir. Maamafih şu kadar söylenebilir ki tam bir materyalist âkideden uzak olan Musevilik, esas inancı da gözönünde tutularak ruh varlığına inanmıştır diyebiliriz.

2 — İsa dini:

İncilde ruh kelimesi daha sık geçer. (Metta veya Matta, bab 4, bend 1): «O zaman İsa şeytan tarafından tecrübe olunmak üzere ruhun sevgiyle Beriyye'ye gitti. Ve kırk gün kırk gece oruç tutup sonra acıktı.» (10). (Matta, bab 4, bend 11: O zaman şeytan anı terketti ve işte melekler gelip ona hizmet ettiler. (10); Bab 7, bend 21, (Bana Yarab, Yarab diyen her kimse Melekûtu Samavata girecek değildir. Ancak semavatta olan pederimin irâdetini fiile getiren girer.). (Bab 14, bend 49: dünyanın âhırında öyle olacaktır.) (11). Fakat İncil de ruh hakkında bize bu sözlerle hiç bir şey bildirmiş olmuyor. Ne mahiyetini ne nasıl ve neden halkedilmiş olduğunu anlatmıyor. İncilde sık geçen ruhulkudüs kelimesi de karanlıktır¹. Esasen hristiyanlığın da İbrani fikirlerinden mülhem olduğu bir çok erbabının gözünden kaçmamıştır. Çünkü Allah, ruh, ebediyet ve âhîret cezaları gibi esaslar, bir çok Allahlar tanıyan, o zamanın inanışlarına uymuyordu. Böyle bir inanış halk tabakaları arasında pek tutunamamıştı. Hristiyanlık ise düşkünleri gözetmesi, dünyadaki basit insanları zenginlere ve büyüklere tercih etmesi ve bunları ötekilerden ziyade Allahın evlâdı olmaya lâ-yık görmesi, bu dinin süratle yayılmasının sırrını teşkil eder. Hristiyan akidesi şöyle idi: Allah ezeli ve ebedidir. Maddenin ise

(1) Bunun hakkında Kur'anın bu kısma taallük eden yerlerinde iza-hat vardır.

bu vasıfları yoktur. Allah maddeyi hiç yoktan halketmiştir. Sonra Allahın kendi esas vasfına gelince bunu (Ekanimi selâse, üç uk-num) şeklinde izah ediyor. Birincisi kuvvet, ikincisi muhabbet, üçüncüsü zekâ ve akıl... bir de Allahın insan şeklinde tecellisi meselesi vardı ki bu da Hazreti İsadır. Ahiretteki mükâfat ve ceza meselesinde de: Eski mütefekkirlerin, sevap işleyenlere mahsus gökyüzü cenneti ile, günahkârlara mahsus cehennemine hıristiyanlık bir de (a'raf) ı eklemiştir. İnsanların burada ceza görerek işledikleri günahlardan kurtulmaları mümkündür (35).

3 — Muhammed dini:

Tevrat ve İncile kıyasen Kur'an, ruh hakkında çok şeyler söylemiştir. Fazla olarak ruhun mahiyeti hakkında da bir şeyler söylemek istemiştir. Hele onun âkıbetini, cehennem ve cennet gibi iki yol çizerek tâyin etmeğe çalışmıştır. Ruh hakkındaki sözler Kur'anda öbür kitaplardan çoktur. İnsan, cin, şeytan, melek, İsrafil, Mikâil, Cebrail, ruhülkudüs, ruhülemin'in de birer ruh oldukları düşünürlürse, Kur'anı bu hususta en çok şey söyleyen bir kitap olarak saymak mümkündür:

(14 inci İbrahim suresi, âyet 28: Hani Tanrın meleklerle demişti ki: Ben kuru çamurdan, biçim verilmiş kara ablıktan beşer yaratacağım.) (24), (Onun yaratılışını tek milleyip ruhumdan ona üfürdüğüm zaman yere kapanarak ona secde edin.)

(17 inci İsrâ suresi, âyet 85: Sana ruhu sorarlar: De ki ruh Tanrının emrindendir.)¹

(19 uncu Meryem suresi, âyet 16: Onlardan gizlenmek için perde germiştik, biz de ona ruhumuzu¹ göndermiştik. O da ona tam bir insan şeklinde² görünmüştü.)

(21 inci Enbiya suresi, âyet 91:... Biz ona ruhumuzdan nefhettik (üfürdük) onu da oğlunu da âlemlere örnek yaptık.)

(32 inci Secde suresi, âyet 9: Sonra onu düzelterek tamamladı, ona ruhundan üfürdü. Sizin için kulaklar, gözler, basiretler yarattı. Ne kadar da az şükrediyorsunuz.)

(38 inci Sad suresi, âyet 72: Onu tamamlayıp ona ruhumdan üfürdüğüm gibi hepiniz yere kapanıp ona secde edin demiştik.)

(40 incı Mü'min suresi, âyet 15: Dereceleri yükselten, kudret arşının sahibi insanları kavuşma günü ile korkutmak için ruhunu kullarından dilediğine kendi emriyle telkin eder.)

(1) Ömer Rıza burada ruh kelimesini vahy olarak tercüme etmiştir. Âyet aslında ruh diyor. Ve bu mâna ile âyetin mânası hakikî hüviyetini alıyor.

(2) Burada çok dikkate değer bir nokta vardır ki, spiritualistlerin materyalizasyon dedikleri hâdiseyi gösteriyor. İleride bu kısma tekrar dönülecek ve münakaşa edilecektir.

(42 inci Şûra suresi, âyet 52: Biz böylece öz emirlerimizle sana bir ruh vahy ettik'.

(66 ıncı Tahrim suresi, Ayet 12): Meryem iffetini muhafaza etmiş biz de ona ruhumuzdan nefhetmiştik.)

(70 inci Meariç suresi, âyet 4: Melekler de, ruh da ona ölçüsü elli bin sene olan bir günde yükselir.)

(78 inci Nebe' suresi, âyet 38: Ruh ile meleklerin huzurda saf saf duracağı gün ancak esirgeyici Tanrının izin verecekleri kimseler söz söyler ve doğruyu söylerler).

(97 inci Kadir suresi, âyet 4: Meleklerle ruh o gece — yani Kadir gecesi — Tanrının emirleriyle inerler. (24).

Kötü ruhları temsil ettiği muhakkak olan, ins, cin, şeytan hakkında da şu tafsîlât görülür:

(6 ıncı Enam suresi, âyet 128: Onların hepsini topladığı gün: Ey cin cemaati denir. İnsanların çoğunu baştan mı çıkardınız... «130» Ey ins ile cin cemaat i,size ayetlerimi anlatan, bugüne kavuşmanızı ihtar ile korkutan kendinizden peygamberler gelmedi mi.)

(15 inci Hicr suresi, âyet 27 :Ondan evvel cini dumansız ateşten yarattık.)

(17 inci İsra' suresi, âyet 88: De ki bunun gibi bir Kur'an daha getirmek için insler de cinler de bir araya gelseler, birbirlerine destek olsalar da onun gibisini getiremezler.)

(26 mcı Şuara suresi, âyet 212: Şeytanlar ilâhî vahyi işitmekten uzaktırlar. Ayet 213. Şeytanlar yalana, günaha düşkün olana inerler.)

(27 inci Neml suresi; âyet 17: Süleymanın cinden, insden, kuşlardan müteşekkil ordusu toplandı)...

(34 üncü Sebe' suresi, âyet 12 ve 14. Cinlerden de bir kısmı Tanrısının izniyle onun — yani Süleymanın — önünde işlerlerdi)

(55 inci Rahman suresi, âyet 14 ve 15: İnsanı ateşte yuğurulmuş gibi, kuru çamurdan yarattı, cini hâlis alevden yarattı. Âyet 33: Ey ins ve cin cemaati: Köklerle yerin kenarından çıkıp kaçabilirseniz haydi kaçın.)

Ve nihayet, «Mikâil» sure, 2 âyet 98; «Ruhülkudüs» sure 16, âyet 102; «Ruhülemin» sure 26, âyet 193; «Şeytan» sure 15, âyet 42; sure 16, âyet 99 ve 100; sure 17, âyet 65; S 4, A 119 - 120, 22 : 53, 54 hakkında bazı malûmat görülür. Keza bu ruhların vazifeleri, âkıbetleri için de haylı şeyler bulmak mümkün. 21 : 95, 23 : 100, 39 : 42 de ölülerin bu dünyadan geri dönmediklerini; 2 : 25, 10 : 10 ve

(1) Burada da ruh kelimesini «Ruh» mukabili değil belki «Kur'an» mukabili olarak kabul etmek daha doğrudur zannındayız.

25, 13 : 31, 14 : 23 ve 24, 15 : 45 ve 48, 32 : 17, 35 : 34 ve 35, 36 : 56 ve 58, 47 : 15, 50 : 35, 52 : 20 de iyi ruhların cennete gidecekleri; 6 : 129, 11 : 107, 78 : 23, 20 : 74, 87 : 12 ve 13 surelerinde de kötülük yapan ruhların cehenneme atılacakları yazılıdır. Bütün bu izahattan müslümanlığın ruhu kabul ettiği neticesi çıkıyor. Yalnız ölen bir insanın ruhunun mahşer denilen toplanma gününe kadar ne olacağı meçhuldür. Bunun hakkında Kur'anda malûmat yoktur. Bazı dinlerde bunun kısmen cevabı vardır. Meselâ tenasuh fikri — pek iptidai ve değişik olmasına rağmen — bu meseleyi kısmen izah eder mahiyettedir. Doğu Asya dinleri arasında bir çoğunun tenasuha taraftar olduklarını biliyoruz. Bu fikir, ölümden sonra ebediyetler kadar uzun bir zaman içinde ruhu âtıl bir halde bırakmak gibi lüzumsuz bir düşünceden bizi kurtarır. Kısa bir zaman dünyada kalmış bir ruh varlığını imha ettikten sonra tekrar diriltilerek ebediyetler içinde yaşamasını düşünmek de bizi ısındırmıyor. Burada şu şekilde mülâhaza etmek yerinde olur. Ruh ya yoktur. Bu takdirde uzun söz söylemeğ, yazmağa hacet kalmaz. Ya vardır ve ebedidir. O takdirde onun müstakbel revişini bilmek ve takip etmek her mütefekkir için lüzumunu hissetme nisbetinde zarurî olur. Bugünkü müsbet ilim varlıkların yok edilemeyeceğini iddia ve ispat ile uğraşırken lâtif bir varlık olarak telâkki edilen ruhun yok olacağını düşünmek yersiz olur. O kadar ki materyalizm madde ile enerjinin de mahvedilemeyeceğini ısrarla iddia ediyor. (Materyalizmin görüşü bahsine müracaat) bazı müelliflerin mahvolmayı mutlak bir adem şeklinde telâkki etmemeleri yüzünden maddenin de enerjinin de mahvolduğunu iddia ettikleri görülüyor. Meselâ bir atom parçalandığı zaman filhakika bugünkü vasıtalarımızla, bugünkü ittilaımızla ortada kabili idrak bir varlığın artık kalmadığını söyleyebilmek biraz cür'ete bağlı gibi geliyor bize. Kaldı ki atom çekirdeğini teşkil eden proton ile onun etrafında dönmekte olan elektron arasındaki — bu iki cismin cesametlerine nisbetle — muazzam mesafenin tamamen (Halây-ı mutlak = Mutlak boşluk veya yokluk) dan ibaret olamayacağını biliyoruz. Çünkü maddeler arasındaki cazibe tesirinin protondan elektrona intikali şarttır. Bu ise arada daha — aklımızın alamıyacağı nisbette — küçük maddî zerrelerin bulunmasını zarurî kılıyor. Bu kabul edilmediği takdirde de bütün fizik ve mihanik kanunlarına bir silgi çekmek icap eder. (Bu hususta daha ileride tamamlayıcı izahata girişeceğiz, Rüya ve materyalizm bahsine bakınız).

Bütün dinlerde ruha inanış şekillerini gördük. Bunlar arasında bu mevzua en çok temas edenin de müslümanlık olduğunu belirttik. Fakat bazı müphem kalmış noktaları da işaret etmekten geri

durmadık. Bu müphem kalmış veyahut meskût geçilmiş yerler hakkında felsefenin, teozofi ve bilhassa Spiritualizmin görüşlerini aşağıda göreceğiz. Buraya kadar yazılanlarla ruh hakkında dinlerin görüşü belirtildi. Mütalea ettiklerimizin arasında meselâ «Hinduizm», «Samajizm», eski Avrupanın «Dropizm» i, Aram, Asur, eski Mısır, Şaman dini ve Lamaizm gibi dinler yoktur. Maksadımız bütün dünya dinlerini sıralayarak tarih yazmak değil. Yalnız mevzuumuzla alâkası olan cihetlerin tebarüz ettirilmesi için bütün dünyanın tanıdığı ve din tarihi kitaplarında mühim yer işgal etmiş olan dinlerin görüşünü incelemektir. Esasen hakkında pek az malûmat bulunan bu son dinler, diğerlerinin birer varyasyonu veya benzerleridir. Sonra, yayılışı ve kesafeti bakımından da pek önemli bulduğumuzdan zikirlerinden vaz geçilmiştir. Şimdi tasnifimize göre ilmin ruh hakkındaki görüşüne, yani ikinci kısma geçiyoruz.

II

İLMİN GÖRÜŞÜ

İlim deyince bütün şubeleri arasından ruh fikri ile doğrudan doğruya ilgili şubeleri kastettiğimiz bedihidir. Bunlar da 1 — Psikoloji, 2 — Psikiatri dir. Yani birisi ruhiyat ilmi, diğeri de ruh has talıkları ve tedavisi ilmidir. Her ikisi de mevzuumuz bakımından aynı kanaati taşıdıklarından bu kısmı ikiye ayırarak mütalea etmeyi uygun bulmadık. Bilâkis her ikisini de birlikte gözden geçirmeyi münasip gördük. Ve ilim deyince bu kısımda münhasıran bunları kastedeceğiz. Zaruri izahlara sâpınca, eğer başka bir ilim şubesi bahis mevzuu olursa adını yazarak bir karışıklığa meydan vermemeğe dikkat edeceğiz. Yukarıdanberi zikrettiğimiz kanaatlerin tersine ilim ruh diye bir şey kabul etmez. Yani maddeden ayrı ve müstaikl, ona tesir edebilen bir cevher yoktur der. Dinlerin ve aşağıda zikredeceğimiz bazı felsefe mekteplerinin iddiasını tamamen çürütür. İlimle beraber felsefenin materyalizmi elele yürümektedir. Onun için bu kısımda yazılacaklar aynı zamanda materyalizm mektebinin de görüşlerini ihtiva edecektir. Hattâ Psikoloji, psikiatri, ilim gibi adlar kullanacak yerde doğrudan doğruya bu görüşün sembolü olan materyalizm kelimesini kullanmamız daha uygun düşecek. Aralarında Meslier, Helmholtz, Mayer, Johans Muller, Haller Hidenheim, Raymond, Moleschott, Buchner gibi cidden mühim şahsiyetlerin bulunduğu bu materyalizm mesleği mensupları, çoğunluğu teşkil eden felsefe, din ve spiritualizmacıların iddialarına rağmen ruhu kabul etmiyorlar. Kendilerine hak verdirecek bazı delillerine rağmen

men... Materyalizmin bu ademci (yokluğa inanan) düşüncelerine fizyoloji, psikoloji, psikiatri ve materyalist felsefe sadakatle bağlanmıştır. Burada sözü onlara bırakalım:

«Semayı her türlü mânasiyle tetkik ettim, araştırdım, hiç bir yerde Allahtan eser görmedim. Lalande» (18) «Kâinat ne bir Allah, ne bir insan tarafından yaratılmadı. O daima mevcuttur... «Anpedokl»: (18).

«Materyalistlerle spiritualistler (Maddiyun ile ruhiyun) arasında, henüz uzayıp giden münakaşalar dikkatle takip edilecek olursa ciddi hiç bir mânayı haiz olmadıkları ve ruhiyun mesleğinin esasını teşkil eden (Sünaiyyet = Dualisme) fikrinin ne kadar boş olduğu görülür. Bugüne kadar konulmuş olan bütün felsefe mesleklerinde bu esası görmek mümkündür. Bunlarm hepsinde de iki ayrı üs vardır: Madde ile kuvvet, cevherle şekil, vücutla mevcut, hareketle muharrik, tabiatla ruh, âlemle Allah, vücutla ruh, yerle gök, hayatla ölüm, zaman ve ebediyet, mekân ve lâyetenahiyyet her meslekte, az çok yekdiğerine zıd olarak, mevcutturlar. Halbuki, asrımızın ilimleri, gösteriyor ki sayılan şeyler arasındaki zıddiyet hakikatta mevcut değildir. Bunlar ancak fikren ve hayalen birbirinden ayrılabilirler. Maddesiz kuvvet ve kuvvetsiz madde olamayacağı gibi vücutsuz ruh ve ruhsuz vücut, intizamsız kâinat, kâinat-sız intizam, semasız yer, yersiz sema mevcut olamaz. Kezalik ebediyetin haricinde zaman olmadığı gibi zaman olmayınca ebediyet de olamaz. Bunu makân hakkında da tatbik edebiliriz.» (18) «Allah fikri insanın tahayyülleri neticesinde husule gelir. Yani Allah olmadan insanın mevcudiyeti mümkün olabildiği halde, insan olmadan bir Allah hayali mümkün olamaz. Çünkü Allahı hayalen halk eyleyen insanlardır.» «Beyin, tefekkür, irade ve hassasiyetin uzvudur. Dimağ olmaksızın bu hassalardan hiç biri anlaşılamaz. Bu bir hakikattir ki hiç bir tabib, hiç bir fizyoloji âlimi bunda tereddüt edemez.» «Bir çoklarının iddia ettiği gibi eğer ruh bedenden ayrı ve müstakil olsaydı vücudun harap olmaya yüz tuttuğu nisbette aklın da tezayüd etmesi lâzımgelirdi» (19).

«Ruh kelimesiyle bir taraftan beynin her kısmına ait olan faaliyet anlaşılır. Burada his, hareket ve irade vazifeleri tamamiyle vardır. Ve bu vazifeler beynin kabuk kısmındaki hususî merkezlerde olur. Diğer taraftan yine beyin vasıtasıyla sinir merkezlerine tesir eden, tartılabilir bir iş (Fiil) anlaşılır. Şu hale göre ruh kelimesi müşterek iki mânayı ifade eder. Ve akıl kelimesine nisbetle daha umumidir. Çünkü akıl kelimesi daha hususî bir mâna taşır. meselâ hayvanların ruhu diyebiliriz. Halbuki akıl dediğimiz zaman, bu ruha nazaran daha hususî olduğundan onu yalnız insanlar hak-

kinda kullanırız. Bir çok zamanlar ruh gayri maddî bir cevher olmak üzere telâkki edildi. O zamanların itikadına göre bu cevher kendi kendiliğinden mevcut idi. Muvakkat bir surette vücut ile birleşir. Ve ölüm ile ondan ayrılırdı. Bu nazariyeye inananlar böyle bir ruha vücut da bir makar (oturacak yer) bulabilmek için pek çok zahmet çektiler. Hakikaten, doktorluğun babası sayılan Hipokrat (İsadan beş yüz yıl evvel) ve meşhur Filozof Eflâtun ile Araplarca Calinus adıyla tanınmış olan Doktor Galiyen, dimağî ruhun makarri olmak üzere tanımışlardır.

O zamanlar ruhun bir takım kısımları olduğu farzolanduğundan bilhassa muhakeme ruhunu beyine tahsis etmişlerdi. Bu zatların tababète ait bir çok nazariyeleri on dört asır yürürlükte kaldı. Fakat Eflâtunun talebesi olan (Aristo) bu nazariyeyi kabul etmiyerek ruha bir yer (bir makar) olmak üzere kalbi göstermişti. Tivratta da gerek akla gerek ruha ait olan her türlü melekelerin yeri kalb olarak gösterilmiştir. Çinliler de böyle inanırlar. Diyojen ve Kristip de bu görüşe katılır. Öbür yünden bir takım Yunan filozofları ruhun oturduğu yeri kan, diğerleri göğüs olarak tanırlardı. Velhâsıl ruhun makarı nazariyesi eskilerce bir çok ayrılıklara sebep olmuştur.» 16 ve 17 inci yüzyıllarda gerek teşrih ilminde ve gerek fizyolojide yapılan yenilikler ve ilerlemeler sayesinde ve «1664 de Tomas Villis» in gayretiyle, ruhun makarı dimağ, (beyin) olarak gösterilbildi.» Yine Fransız Filozofu (Dekart) beyindeki bir bezeyi, Alman Filozofu (Kant) ve teşrih âlimi Summering beynin içindeki iki boşluğu ve buradaki suyu göstermişti. Daha sonra Ennemoser adındaki âlim ruhun bütün vücuda yayılmış olduğunu, Filozof Ficher sinirlere yayılmış bulunduğunu söyler T. Vignoli kendi dışında mevcut bir kuvvetin tesiri altında bir maddeyi düşünmek o kadar hatalıdır ki ancak veraset yoluyla geçmiş kör beyinlerin batıl itikadlarından doğar. Madde ile kuvvet, cisim ile ruh gibi asla birbirinden ayrı olmıyan şeylerdir. Aynı şeyin başka başka yüzleridir, diyor.

«Ruh beynin, bütünü bakımından ödevi (vazifesi) değildir. tersine, beynin kabuk kısımlarının her kısmı kendine göre hususî bir ödev görür. Bazı kısımların hafızaya, bazıları muhayyileye, mukayeseye, netice çıkarmaya, hassasiyetlere, iradî hareketler yapmaya vesaireye sebep olurlar. Ruhun yeri beyin olmak üzere kabul edilirse bedenden ayrılmış bir kafada (aşağıya bakınız) ruhu daha mevcut olduğunu görmek icap eder ki böyle bir hal kabil değildir. Eğer kesilmiş bir kafa içinde bulunan dimağın beslenmesi için icap eden kanı sun'î olarak vermek mümkün olsaydı, filhakkâ ruhun bu kafada nihayet zamana kadar mevcut olduğunu gör-

ekten daha kolay bir şey olamazdı. Bu mümkün olmadığı gibi
cuttan ayrılan bir kafada tabiatıyla kandan mahrum kalacağını
n aynı zamanda vicdan, dimağ vazifesi, ruhî faaliyet, hulâsa ha-
t mahvolur, gider.» Hulâsa, Buhner ruh diye bir şeyin mevcut ol-
adığını ve bunun ancak dimağ faaliyetinin bir ismi olduğunu kati-
tle iddia ediyor. Bu materyalistler arasında Darwin, Ludvig, Fo-
bah Dr. Gustave le Bon, Rahib Meslier en meşhurlardandır.
u son müellifin Le Bon Sens isimli kitabında materyalist görüşün
ı keskin iddialarını bulmak mümkündür (67) ruh hakkındaki fi-
rlerini beraber gözden geçirelim: «Diğer hayvanlar üzerine faik
maları hakkını, insanlar kendilerinin ezcümle ebedî bir ruha ma-
k oldukları kanaati üzerine kuruyorlar. Fakat bu ruhun neden
aret olduğu sorulursa apışıp kaldıkları, dillerinin dolaştığı, keke-
edikleri görülür. Çünkü ruh meçhul bir cevherdir, cisimlerinden
yı ve gizli bir kuvvettir. Hakkında hiç bir fikrimiz bulunmayan
ır nesnedir. Bu ruha inanan zevata sorunuz! Allahları gibi tahayyüz
yani mekân ihtiyacı olmak) dan tamamen münezze (yani ona ih-
iyacı olmayan) farzettikleri bu ruhun nasıl olup da mütehayyiz
Yani mekâna ihtiyacı olan) cisimlerle birleşiyor?. Cevap olarak
ize, bu yolda hiç bir şey bilmediklerini, bunun bir sır Mystère ol-
duğunu, bu birleşme ve uzlaşmanın Tanrının bir kudreti olduğunu...
söyler. Bütün iş ve güçlerinin kaynağı saydıkları gizli, daha doğru-
su hayalî cevher (Substance) hakkında insanların edindikleri belirli
fikirler işte böyledir.» Aynı müellifin satırlarına devam edelim:
«Bir ruhun mevcudiyeti saçma bir faraziyedir. Ölmeyen (Lâyemut)
bir ruhun mevcudiyeti ise daha ziyade saçma bir faraziyedir. İnsan-
lar her ne kadar ruhları, yahut kendilerine hayat veren mahud can
nefhası (Esprit) hakkında en küçük bir fikir edinmek imkânsızlı-
ğında bulunmakla beraber yine bu meçhul ruhun, ölmezliğine
kendi kendilerini inandırırılar. Hangi sebepten ruhun ebedî olduğu-
nu farzettiklerini sorsam, bana:

— İnsan yaradılışı iktizası olarak ölmez olmak, diğer bir de-
yimle, daima yaşamak istiyor.» cevabı verilir. Fakat ben de karşı-
lık olarak derim ki:

— Bir şeyi şiddetle istemek, isteğin olacağını bu şiddetle iste-
mekten çıkarmaya kâfi midir? Hangi garip mantıkladır ki vukuu
şiddetle arzu olunduğu için bir şeyin mutlaka olacağına hükmetme-
ye cesaret olunur? İnsanların muhayyilelerinin doğurduğu arzular
hakikatin (Realité) miyarı mıdırılar?» (67).

Materyalistlerin bu keskin iddia ve görüşleri acaba ölüm kar-
şısında da aynı kuvveti, aynı umursamazlığı taşıyabiliyor mu?.. Bir
de onu görelim:

«Metchnikoff) nikbinane tecrübeler = Essais Optimistes, adlı eserinde, yaşlıların yaşama zevkine vararak daha çok yaşamayı isteyeceklerini iddia diyor. 88 yaşındaki (Charles Renouvier) ölümünden bir kaç gün evvel şu sözleri söylediğini yazıyor:

— Ahvalim hakkında hayale kapılmıyorum. Pek yakın bir vukitte, belki sekiz veya on beş gün zarfında öleceğimi biliyorum. Halbuki mesleğim hakkında söyleyecek daha ne kadar kanaatlerim var... Benim yaşında bulunanlarda artık daha çok yaşamayı ummak hakkı yoktur. Bundan sonra günlerimiz, hattâ saatlerimiz sayılıdır.. Mütevekkil olmak lâzım. Teessüfsüz ölmüyorum. Bilhassa fikirlerimin ileride ne şekilde karşılanacağını şimdiden anlıyabilmeğe hiç bir suretle çare bulunamayacağına teessüf ediyorum. Son sözlerimi söyleyemeden gidiyorum. Zaten daima vazifeler ikmal edilmeden bu dünyadan gidilir. Bu keyfiyet dünya elemelerinin en kederlisidir... Maamafih iş bununla da bitmez. Hayata alışmış ihtiyar, çok ihtiyar olmuş olanlar, ölmekte çok zahmet çekerler. Ölüm fikrini, gençlerin ihtiyarlardan daha pek çok kolaylıkla kabul edebildiklerini zannedebilirim. İnsan 80 yaşını geçti mi korkak oluyor. Ve artık ölmek istemiyor. Ölümün yakın olduğunun bilinmesi ve bu hususta şüpheye mahal olmaması ruh için büyük bir elemdir... Ben bu meseleyi bütün safahatıyla tetkik ettim. Bir kaç gündenberi tekrar tetkik ediyorum. Öleceğimi bildiğim halde kendimi öleceğime bir türlü kandıramıyorum. Bana itiraz edenler, benim gibi öleceklerine bir türlü inanmıyan filozoflar değil, ihtiyarlardır. Çünkü ihtiyar adamın mütevekkil olmaya cesareti yoktur. Maamafih çekinilmez olan şeylere karşı her halde mütevekkil olmaktan başka da yapacak bir şey yok...» (106)

Hayatta iken bazı materyalistlerin yaratıcıyı inkâr edişi belki samimidir. Mutlak ademe dönecelkerini ve onun tatlı bir dinlenme uykusu içinde yokluğuna karışacaklarını sananların ölüm karşısındaki bu âcizane çırpınışı cidden hazin oluyor. Halbuki o, hayatında şu güzel felsefeyi ne kadar da inanırcasına haykırıyordu:

«İlk bakışta, bir düşünce ile koca bir taş parçası gibi birbirleriyle hiç de münasebeti olmıyan şeyleri birbirine karıştırmak gayri kabil görünür. Fakat derin derin düşünülecek olursa bu büyük zıdlık kaybolur.», «Bazıları, bir takım esaslara, maddeciliğe düşmekten korktukları için bağlı bulunduklarını safdilâne itiraf ederler. Ben bu meslekte — [yani spiritualizm mesleğinde, ruhlara inanan meslekte] — ölüme karşı pek tabii bir dehşet hissi de görüyorum. Ölüm bir çok kimselere — ki ben de o miyana dahilim — bir kin ve nefret hissi telkin eder. Spiritualizm mesleğine mensup bir zat, tefekkürün kat'i surette mahvolup bitmesi ihtimali karşısında bir isyan

hissi duyar, Onun için, bu felsefî mesleği kabul etmesinin büyük bir sebebi «ölmezliğe» doğru içinden bir gayret hamlesi kabarmasıdır. İşte bu gayret, biri ruh, öbürü beden olmak üzere iki cevher tahayyül edilmesi nazariyesine sürüklenmiştir.»

«Maddecilik pek eski bir meslektir. Hattâ hepsinin en eskisidir...» Maddeciliğin menşei vahşî kavmlerin itikatları arasında bulunur.» «Fizik ilimlerin nail oldukları fevkalâde inkişafın maddeciliği pek ziyade teşci etmiş olduğu itiraz kabul etmez bir hakıktır, Denilebilir ki tabiat felsefesinde maddecilik üstün bir yer almıştır. Orada kendi malikânesinde gibidir. Hücumdan masundur.»

«Asrî maddecilerin Allahı rahat bırakarak işe karıştırmamakta hakları vardır.»

«Ruh ,ancak bir maddeye tatbik edilmesi suretiyle fiil sahasına çıkan şekil gibidir... Maddesiz ruha akıl erdirmek kabil değildir.» (15).

Fizyoloji, psikoloji, psikiyatri ilimleri ruh hakkında daha katî ve kestirme yoldan fikirlerini beyan etmişlerdir: «ruh, dimağın fizyolojik vazifeleri heyeti umumiyesidir!» (3, 22, 23, 43, 49, 89, 90, 91, 92) nihayet bu bahsi kapamak için bugünkü akademinin mümes-sili sayılanlardan bir operatörün şu sözlerini yazalım: «Ben bir çok kadavra (ölü) ler teslih (ölü üzerinde ameliyat) ettim, fakat bistürü (bıçak) mün ucuna ruh diye bir şeyin çarptığını asla görmedim.» (76)

RUH İÇİN FELSEFE NE DİYOR?

Bu kısım, şayet her filozofun fikriyle kaleme alınsa ciltler dolu-su yazı yazmak gerekecek. Çünkü bugüne kadar gelip gitmiş her filozof ruh hakkında söz söylemek ızdırarında kalmıştır. Felsefede en çok yer tutan konular; madde, ruh, Allah fikridir. İş böyle olun-ca, biz buraya her filozofun hattâ her felsefe mektebinin görüşlerini yazmaktansa onları, ruh hakkındaki görüşlerine, düşüncelerine göre gruplara ayırarak mütalea etmeyi daha faydalı bulduk. Yalnız bu gruplarda kendi düşüncemize göre bir tasnif yaptık. Kitabımızın hacmi de göz önüne getirildikten sonra bu şekildeki hareketimi oku-yucularımın müsamaha ile karşılayacaklarına güveniyorum:

Filozofları: 1 — Ruhun varlığına inanmayanlar, 2 — İnananlar, diye iki grupta mütalea edeceğiz.

1 inci grup:

Ruhun varlığını kabul etmeyen filozoflar, kâinatta mad-deden başka bir cevher mevcut olamayacağını kâinatın kendi kendine var; ezeli ve ebedî olduğunu söylerler. «Materialisme» mes-

Not: 85 inci sahifede cümle karışması neticesi Budizm Hindistanda en eski din şeklinde gözükmemektedir. Brahmanizm, daha eskidir. Tavzih olunur.

leğini temsil eden bu görüş hakkında yukarıda yeter bilgi verildi. Felsefenin «Vahdet-i mevcudat» — ki bunu islâm tasavvufunun «Vahdet-i vücut» u ile karıştırmamalıdır. — dediği bu görüş, bizim eski kitaplarımızda «ademci materyalizma» nın tam kendisidir. (2, 4, 6, 16, 35) vahdet-i mevcudatçılar «Ruh» a inanmamakla beraber Allaha da inanmazlar. Bunlardan Büchner'in Türkçeye tercüme edilmiş olan «Madde ve kuvvet» adındaki (18, 19, 20) eseriyle, Rahip ve mütefekkir J. Meslier'nin «Aklı selim» — keza bu da Türkçeye tercüme edilmiştir (67) — isimli kitabı bizde hayli ilgi çekmiş kitaplardan sayılır. Bunlardan birincisine karşı 1928 de İsmail Fennî bir reddiye yazmıştır. Bu kitaplar karşılıklı iddiaları tetkik edeceklere tavsiye edilebilirse de bilhassa İsmail Fenninin kitabı eski Osmanlı üslûbiyle yazılmış bir eser olduğundan bugünün okuyucularına hitap etmekten uzaktır. Son zamanlarda çok kıymetli dostum Doktor Bedri Ruhselma'nın «Ruh ve kâinat» isimli üç ciltlik kitabı bu ihtiyacı karşılayacak kıymettedir. (76, 77, 78 - 79).

2 inci grup:

Ruha inanan filozoflar arasında da fikir ayrılıklarını görüyoruz. (34, 39, 45) bunlar arasında ,ruhu, maddenin bilemediğimiz hallerinden, son derece süptil ve «rarefiye» şekillerinden birisi olarak telâkki edenler olduğu gibi; onu bir şuuru küllî veya aklı küllînin bir zerresi sayanlar var. Mahiyeti itibariyle birisi maddecilik, diğeri tasavvuf olan bu iki görüş, konumuzun, ikinci derecede ilgisini çeker. Binaenaleyh biz doğrudan doğruya maddeden ayrı bir cevher olarak ruhun varlığını tanıyan felsefe mesleğini burada bahis mevzuu edeceğiz. Yani spiritualizmayı anlatacağız demektir. Yalnız burada şu mühim noktayı da tebarüz ettirmeliyiz:

Spiritualizma ile Spiritizmeyi bir çokları birbirine karıştırırlar. Halbuki bunlar birbirinden ayrı şeylerdir. Spiritualizm, ruh ve ruh ötesi «Metapsişik» mevzularla uğraşan, felsefî tefekküre bağlı bir akidedir. Spiritizme ise bu felsefî mektebin amelî ilmi, tecribî tatbikatıdır. Maamafih bir insanın hem spirit hem de sipiritualist olması mümkündür. Bu noktayı biraz daha vâzıhlaştırmak için yüksek mimarla, mimar kalfası misalini verelim. Yüksek mimar düşünür, hesabını, kitabını yapar; kalfa da bu hesap ve kitaplara dayanarak eseri meydana kor. Burada yüksek mimar spiritualisttir. Kalfa da spirit... Ruhun varlığına inanmanın çeşit çeşit olduğunu söylemiştik. Hemen her filozof bu hususta kendine göre bir yol tutmuştur. Ve her yol yeni bir mektebe gidebilir. Fakat ayrılma noktalarında da varlığın kabulüne ait hiç bir menfilik görülmez. Bu bakımdan biz hepsini bir çatı altında gözden geçirmeyi uygun gördük. Yoksa her filozofun görüşünü yazmaya kalsak, kitabımızın

hacmini aşarız. Son senelerde atom araştırmalarının aldığı yeni gelişme ile maddenin bildiğimiz, hattâ tahmin ettiğimizden daha seyral bir nihayetsizliğe doğru kaydığını görüyoruz. Bugünkü fizikçi dünkü gibi kat'î hükümlerle düşünceleri kilitlemekten çekiniyor. Fakat henüz ilim taassubundan kurtulmamış ve eski geleneklere bağlı ilimciler hâlâ maddenin bilinen hallerinin dışında bir varlık (Etre) olmayacağını söyler dururlar. Hattâ spiritualizmin bir felsefe, spiritizmin de bir ilim olmadığını iddia ederler. Halbuki ilimlerin tasnifi için kendisinin koyduğu esaslar gözönüne getirilirse ruhi hâdiselerin de kendilerinin aynı bir mahiyeti taşıyan ilimden başka bir şey olmadığı görülür. (97).

Ruhun varlığını kabul eden islâm filozoflarının, (Hür tefekkür nümuneleri verenler müstesna), daima dinin çerçevesi içinde hareket etmiş olduklarını görüyoruz. «Ölüm tamamen yok oluş değildir. Belki bedenle ruhun ayrılmasıdır. Ruh ölür, mahvolur diyenler günaha girerler. Tenasuha inananlar da küfür işlemiş olurlar.» (64). Ruhun varlığına inanan bütün filozoflar madde ile ruh arasında şu ayırıcı vasıfları bulunduğunu söylerler: (2, 5, 15, 16, 18, 21, 76, 99, 104).

1 — Madde âtıldır¹. Ruh faaldir.

2 — Maddede şuur yoktur. Ruhda var.

3 — Madde fizik kanunlarına tâbidir. Ruh, fizyoloji ve biyoloji (o da her zaman değil) kanunlarına uyar.

4 — Ruhta (Tekâmülüne göre) sevgi, ıstırap, hâfıza, irade, icad fikri... ilh gibi bir çok hâdiseleri yaratmak kabiliyeti vardır. Maddede yoktur.

5 — Ruh, maddeleri kendi maksat ve gayesine göre kullanır (yani aktiftir) madde bu işe uyar (passif).

6 — Ruhda icat fikri ve yaratıcılık kudreti vardır. Maddede yok.

7 — Ruhda bizzat tekâmül etmek hassası vardır. Maddede yoktur².

8 — Ruh ezeli ve ebedidir. Madde de ezeli ve ebedidir.

9 — Ruhda kendikendini idrak var. Maddede yok.

10 — Ruh, Allahın kâinattaki kanunlarını tatbik eden bir vasıttır. Madde, bu kanunlara mutavaat eden bir mevzudur. Yahut Allahın kanunlarının tatbik bulduğu bir vasıttır. Yani, ruh idare eder. Madde idare edilir.

(1) Atıl, yani atalette olan demek sükûnette bulunan demek değildir. Atalet = bir şeyin harekette ise hareketini, sükûnette ise sükûnetini ebediyen muhafaza etmesine denir.

(2) Maddede tekâmül fikrini bazıları kabul ederler. Bu kabul edilse bile, bazı şartlar ve bilhassa dış tesirler altında olur.

- 11 — Madde üç buudludur. Ruhta buud meselesi mevzubahis değildir.
- 12 — Madde zaman ve mekân mefhumıyla mukayyettir. Ruh değildir.
- 13 — Madde tecezzî eder (yani parçalanır) ruh etmez.
- 14 — Maddeler tecezzi ettikleri gibi bilâkis toplanarak kül de teşkil ederler. Ruhda bu mâna da bir şey mevuu bahsola-bilir, fakat her fert benliğini, ferdiyetini muhafaza eder.
- 15 — Maddede tahayyüz ve ademi tenafüz hassası var, ruhta böyle bir şey mevzubahis değildir.

*
**

Madde ruh münakaşalarında en çok mevzuubahs olan maddelerden en mühimlerini böylece sıraladık. Bunların ayrı ayrı ve teker teker münakaşasına kalkarsak kitabımızın hacmini aşarız. Onun için bir çok yerlerde münakaşa edilen bazı mühim noktalar üzerinde durmayı kâfi gördük:

Spiritualistlere yapılan itirazlar iki taraftan gelir. Bunlardan birisi materyalistlerindir. İkincisi de din mensuplarının. Tuhaf-tır ki din, varlığının ilmî ve tecribî bir dayanağı olabilecek bir spiritualizm mektebini her zaman şüphe hattâ küfür ile karşılamıştır. Şimdi din mensuplarının spiritualizmaya yaptığı itirazlardan bir kaçını inceleyelim.

a — (Ruh, Allahın kâinattaki kanunlarını idare eden bir vasıttadır.) fikri, onlara yabancı gelecek. Çünkü din kitaplarından Tanrının bu kanunları bizzat kendisi idare ediyor mânasını çıkarmışlardır. Tanrı'yı insanın ve bütün mahlûkların hareketlerinin bizzat ve bilfiil nâzımı ve muharriki olarak düşünürler İnsanları yaşatmak, yürütmek, ağılatmak, güldürmek hattâ tabiat hâdiselerinden yağmur yağdırmak, fırtına velhâsıl bütün kâinat olaylarını Allahın vazifesi sayarlar. Halbuki «Tanrı kâinata koyduğu nizamı ve ahen-gi — ki bu onun kanunlarıdır — yine kendi halkettiği ruhlar vasıtasıyla tedvir ettirir.» Fikri onun ululuğuna daha çok yakışır. Bu şekilde bir inanış «iradei cüz'îye ve külliye» çıkmazlarını daha tatminkâr bir vâdiye getirdiği gibi fertlerin «vicdan mesuliyeti» yükünü mantikî olarak sahibine yani insana yükler.

b — «Madde ve ruhun ezeli ve ebedî oluşu» fikri, Religionistleri şiddetle tahrik eder. Bir çok defa bu meselenin münakaşasında dostlarımızla şu yolda konuşmalar yaptık:

— Materyalistler maddeyi ebedî ve ezeli sayarlar. Bu küfürdür. Spiritualistlerin (madde ile) ruhun ezeli ve ebedî oluşunu iddiaları

da aynı şekilde küfür sayılır. Çünkü Allaha şirk koşulmuş oluyor.

— Ben böyle düşünmüyorum. Bilâkis maddeyi de ruhu da ezelî ve ebedî olarak kabul ediyorum. Bu inanışım hem ilme, hem dine, hem de felsefeye uygun.

— İlim ve felsefeye karışmam, fakat dine külliye mugayir. Çünkü Kur'anda: «Ezelî ve ebedî olan yalnız odur.» yazılı... Onun için ruhu ve maddeyi de eğer ezelî ve ebedî kabul edersek Allaha şerik koşmuş oluruz.

— Hayır. Hiç de öyle değil. Evvelâ; şerik demek benzer, eş demek. Maddeyi de ruhu da mahlûk olarak önceden kabul ettiğimiz için, bu endişe haklı değildir.

— Ezelî ve ebedî oluşu bir benzerlik, sayılmaz mı?

— Evet. Amma ayniyet değil, Sonra eğer Allahı ezeldenberi halik olarak tanıyorsak ruh ve madde de ezeldenberi var olması lâzım. Şayet sonradan halik oldu diyorsanız Allahın halik oluncıya kadar âtil, durduğunu iddia etmiş olacaksınız. Bu da Allaha nakisa, onu küçültmek değil midir?..

— ?

— İşte madem ki Tanrıyı bütün sonsuz, nihayetsiz kudretiyle halik (= yaratıcı) olarak kabul ediyoruz. O da ezelî ve ebedîdir. O halde yaratıcılığı da ezelî ve ebedîdir. Binaenaleyh ruh ve madde de ezelî ve ebedîdir. Esasen Kur'anda da «Cennette ebediyyen yaşıyacaktır.» kaydı vardır.

c — «Ruhda yaratıcılık vasfı var» demiştik. Bu iddia da mutaassıb zihinlerde küfür telâkki edilir. Halbuki, dinî esaslar daha ziyade tarafsızlıkla ve dikkatle incelenirse bunun tamamen ters olduğu görülecektir. Nitekim; Kur'anın «ruh ve yaratılışı» hakkındaki sözleri (Dinin görüşü'ne bakınız) iyi düşünülürse ruha bu imkânı bahşeder (14/28, 21/91, 32/9, 38/72, 66/12(surelerinde Tanrının, ruhlara kendi ruhundan üfürdüğünü (yani kendi mahiyetinden, kendi kudretinden bahsettiğini) yazar. O, tek kudretinden bir zerrenin iltihakiyle ruhlarımızın ne muazzam bir kabiliyet ve imkânlara mazhar olduğunu bugünün medeniyeti, felsefe... vesaire bize ispat etmiyor mu? Kaldı ki insanların yaratıcılığını, kâinattaki varlıklardan terkipler yapma, onları yeni görünüşlerde kalıplandırma şeklinde tasavvur ediyor. Ve bizdeki yaratıcılığı ancak bu mânada kabul ediyoruz. Yoksa mutlak ademden yaratma, Tanrıya mahsus bir vetiredir;

Şimdi biraz da materyalistlerin itirazlarını görelim:

a — «Onlar: maddede üç buud var, ruhda buud meselesi mevzu bahis değildir diyorsunuz... Halbuki fikir, buudsuz yahut üç buudlu düşüncenin dışında hiç bir şey, anlıyacak, idrak edecek kud-

ret ve kabiliyette değildir!» diyecekler. Onlara şöyle bir misal verilebilir:

[Yuvarlak bir lâstik top alalım. Bu, bir maddedir. Kürre şeklinde ve maddenin bütün vasıflarını havidir. Bu top elimde durduğu müddetçe onun bulunduğu yere — başka yere itilmedikçe — başka bir cisim giremez (Ademi tenafüz) Çünkü topun işgal ettiği yer kendisine mahsustur. İşte onun boşlukta böyle bir yer (mekân) tutmasına tahayyüz diyoruz.. Elimin içinde ve hareketsiz durduğu müddetçe top için söylenen bu sözler doğrudur. Topu hızla yere vuralım. Tekrar elimize gelir. Eğer saniyede beş defa vurmuşsak, top da beş defe yere değer, ve zıplayarak avucumuza — beş defa — gelir. Bu hareketi hızlandıralım. Saniyede beş yerine beş yüz defa vurabilirsek, top da beş yüz defa yere, beş yüz defa da elimize gelecek. Eğer bu hareket saniyede yüz, bin, milyon, milyar defa tekerrür ederse top da o kadar defa yere ve elimize gidip gelecek. Burada iyi düşünür ve meseleyi kafamızda canlandırırsak göreceğiz ki top bir anda bu kadar süratle kavuşunca evvelce bildiğimiz vasıfları yavaş yavaş kaybedecektir: Topun bir anda milyar defa avucumda bulunuşu, bir anda hemen daimî olarak avucumda bulunuşu demektir. Aynı düşünce ile o, hem yerde hem de yerle elimin arasındaki bütün noktalarda bir anda mev vuttur. Yani top için artık muayyen bir mekân tâyin edemiyoruz. Keza artık top için önceki 3 buud meselesi de mevzuu bahis olmayacaktır. Çünkü süratin artmasıyla top, bir anda hem elimde hem elimle yer arasındaki noktalarda hem de yerde bulunmak zorundadır. Daha doğrusu top yerle elimin arasında uzanmış üstüvanî bir sütundur. Halbuki o bir kürre idi. Görülüyor ki cisimlerdeki hareket büyük bir ölçüde olunca artık madde hakkında önce bildiğimiz vasıflar değişmeğe başlıyor. Ve üç buud realitesi kalmıyor. Demek ki buud dediğimiz şeyler bir takım şartlara bağlı... İşte buudların böyle sabit bir şey olmadığını görünce materyalistlerin yukarıki itirazları da yersiz oluyor demektir. İnsanlar hayalhanelerini işlettikten sonra üç buuddan dışarı çıkan fikirleri pekâlâ kabul edebilecek bir duruma girebiliyorlar. Böylece ruh hakkında da aynı düşünceler yolundan hareket etmekle bir şeyler sezme imkânı olabilir. Biz, Bu misalimizle üç buud mefhumunu tamamen aştığımızı iddia etmiyoruz, fakat onun hudutlarında da hapsolmadığımızı zannediyoruz.

b — «İkinci itiraz: Madde âtil, ruh faaldir.» fikri de materyalistlerin itirazına uğrar. Çünkü onlar maddenin de faal olduğunu iddia ederler.

Buna misal olarak radyo aktif maddeleri, emanasyonları gös-

termeğe yeltenirler. Maddede atomların hareket halinde olduğunu biliyoruz. Fakat bu hareket, atalet halindedir. Haricî bir müessir olmadıkça bu harekette hiç bir değişiklik olmaz. Atomlardaki bu hareketler meselâ ruhtaki gibi bazan şu ve bazan bu şekilde ve iradeye tâbi değildir. Oluş halinin değişmeden devamıdır. Halbuki ruhta böyle muayyen ve değişmez bir hareket görülmez. O, iradesine, isteklerine uyarak herhangi bir zamanda herhangi bir şekilde bu hareketini değiştirir. Bu değişmeler hiç bir kaideye, kanuna bağlı olarak muayyenlik esasına dayanmaz. Nihayet denebilir ki madde determinist, ruh fatalist kanunlarla hareket eder»

«Hareket, maddenin, umumiyetle mevcudiyetin, uzvî ve gayri uzvîlerin katî bir hassa (= Attribut) sıdır. Hakikaten İngiliz (Grow) bedahet derecesinde gösteriyor ki hareket; gerek kuvvet ve gerek faaliyet halinde daima maddede mevcuttur. Ve tabiatın hiç bir tarafında «mutlak sükûn» yoktur. Madde, umum heyetiyle olduğu gibi, en iç ve cüz'î teşekküllerinde de daimî bir hareket halinde bulunur.» (18) Bu hareket hiç bir zaman inkâr edilmiş değildir. Biz maddede sükûnetin değil ataletin mevcudiyetini söyledik. Bir hareket, bu halini değiştirmeden hep aynı şekilde hareketine devam ederse, buna atalet denir. İşte madde bu mânada bir atalet içindedir. Ve bu hareketini hep aynı şekilde muhafaza eder. Halbuki ruhda böyle bir katiyet yoktur. Sözlerimizi bir misalle aydınlatalım:

Meselâ bir A. elektronu B. protonunun etrafında saniyede N süratıyla ve tam bir daire teşkil etmek üzere hareket ettiğini farzedelim. Bu hareketin istikameti de, saatin kollarının hareketi gibi soldan sağa doğru olsun. Şimdi böyle bir madde, ebediyen bu hareketlerini, bu süratini, bu istikametini bozmadan böylece döner durur. Halbuki ruh böyle yapmaz. O isterse daire hareketi yerine helezon hareketi yapar, yahut kat'ı nakıs veyahut müstakim bir hat üzerinde ve nihayet sıçramalar şeklinde, velhasıl canı nasıl isterse öyle hareket edebileceği gibi meselâ saniyedeki N süratini M veya O, P, Q, ilh... şeklinde azaltır veya çoğaltır. İsterse sağdan sola, soldan sağa ve başka istikametlerde yapar. Hattâ bu değişmelerin hepsini sıra ile, sırasız, keyfine göre tadil etmek kabiliyetine maliktir. İşte bu mühim noktadır ki ruhla maddeyi birbirinden ayırır.

c — Üçüncü itiraz: (Maddede şuur yoktur, ruhta vardır.) sözünü de doğru bulmazlar. Onlar maddede şuurun iptidaî unsurlarını kabul etmeğe meyyaldır. (18, 19, 20, 67).

Kendi görüşlerini ispatlamak için billûrlardaki (Réparations), (tamamlanma) hadisesini öne sürerler. Filhakika kardaki billûrlar böyledir. Onlardan bir tanesinin, meselâ yıldız biçimindekinin ba-

caklarından birisi kırılacak olursa yeniden bu kırılan yerin husule geldiği görülür. Nebatatta kesilen bir dalm yerine yenisinin sürmesi gibi bir şey..

1849 da Reichert tarafından albümin ve protein billûrları üzerinde yapılan tecrübeler, bunların tıpkı uzvî maddeler gibi olduklarını, zerrelere protoplazmalarda görülen hassalara benzer hassalar gösterdiklerini isbat etmiştir. İşte bu hâdiseler hücre ile billûr, daha doğrusu «organique», âleme, gayri uzvî, «inorganique» âlem arasındaki uçurumu doldurmuş ve bunlar arasındaki münasebetleri meydana çıkarmıştır (18).

Fakat acaba bu hâdiselerde şuur var mıdır? Şuur deyince ne anladığımızı gözden geçirirsek meseleye daha iyi nüfuz edebiliriz. Psikoloji kitaplarında şuurun tarifi şudur. «Şuur: «Ben» nin bilmesi, tanınmasını ve tastikini gösterir (71) Bazı eserlerde şuur kelimesi irade, vicdan ve daha bir çok ruh melekeleriyle karıştırılmış bir haldedir. Biz daha umumî bir mâna ile şuura geniş bir ifade veriyoruz: «Ruhun; idrak, taakkul irade vesaire gibi «şuur» ismi altında umumî bir hüviyeti olduğu da söylenir» (99, 100, 101, 102, 103) şuurhlık halinin, tahteşşuur, fevkaşşuur, lâ şuur isimleri altındaki varyasyonlarını ve bunun münakaşasını başka bir bahse bırakacağız. Şimdilik ruh melekelerinin yani şuurun:

- 1 — Sevgi ve nefret, haz ve ıstırap gibi, hissi;
- 2 — Düşünce, hâfıza, keşif ve istidlâl, hâdiseler arasında münasebetler tesisi ve bunlardan yeni münasebet ve neticeler çıkarılması, gibi aklî;
- 3 — İrade, gibi harekî; olmak üzere üç ayrı mahiyette müessiriyet gösterebildiğini kaydedelim. Şu halde «şuur» denince bu üç unsur bahis mevzuu olacaktır.

Şimdi bu mütalealardan sonra bu husustaki itirazları ayrı ayrı ele alalım:

Moleschott «kuvvet, bir fiskeyle âlemi harekete getiren Allah değildir. Maddeden ayrı da değildir. Maddenin, kendisinden ayrılamaz, onun ebedî bir hassasıdır. Maddeden ayrı ve onun üzerinde serbestçe uçan bir kuvvetin idraki mümkün değildir. Azot, karbon, oksijen, hidrojen, kükürt, fosfor hepsi bir takım hassalara maliktirler ki ebediyen kendilerine mahsustur» diyor. Evet, ilk bakışta bu sözler doğrudur. Fakat kuvvetin maddeden ayrılmaz bir şey olduğu çok eski ve bugün ölmüş bir fikirdir. Çünkü bugün maddenin enerjiye ve enerjinin de maddeye tahvil edilebileceği kat'i olarak ispat edilmiştir (98).

Cotta, Mohr, Spiller, Haeckel, Helmholtz ve daha bir çok mütefekkirler «maddesiz kuvvet, kuvvetsiz madde olamaz» demişler ve

Moleschott'un fikrine iştirak etmişlerdi. Filhakika yukarda kendisinin saydığı azot, fosfor vesaire gibi maddelerde acaba duymak düşünmek hassası var mıdır? Düşünen bir fosfor maddesi veya tenasül ve tekessür kabiliyeti olan azot, velhâsıl hayatî vasıflar dediğimiz vasıfları gösteren bir kükürt zerresi görülmüş müdür? Belki buna karşı bir itiraz akıllara gelecektir. Ve denilecektir ki; bu maddeler ayrı ayrı zerreler halinde bu vasfı haiz değildirler amma, bir ahenk altında birleşince bu vasfı kazanırlar. Hattâ, buna bir misal de verilebilecektir. Su, oksijen ve hidrojenen yapılmıştır. Fakat ne hidrojende ,ne de oksijende, suda bulunan vasıflar meselâ sululuk vasfı, yoktur. Su ,ne hidrojen gibi yanıcı ne de oksijen gibi yakıcı değildir vesaire... Ve bu misallerle dâva kazanılmış sanılacaktır. Evet fikir doğrudur. Azot, kükürt, oksijen, fosfor ayrı ayrı hayatî vasıfları haiz değildirler, fakat birleştikleri zaman (meselâ beyin oldukları zaman) bu vasfı kazanırlar... Peki henüz ölmüş bir insanın beyninde kimyaca azot, karbon, kükürt diye sayılan ve yine hiç birisinin (madde bakımından) eksik olmadığı bu ölü beyni niçin düşünmez?... Belki burada da bir kaçamak noktası aranacak ve maddelerin bu birleşme keyfiyetinde değişiklikler olduğu söylenecektir. İyi amma evvelâ bu değişiklik ispat edilmiş midir? Sonra bu değişikliği izah edecek sebep nedir. Niçin bu değişiklik vukua geliyor? ve dahası bugünkü modern kimya bu maddeleri pekâlâ karıştırıp, terkipler yaparak beyin cevherinin kimyasal örneğini yaratmak kudretindedir. Fakat niçin canlı bir madde yaratılamıyor? Burada bazı tamamlayıcı tafsilâta girişmek lâzım geliyor. Bu kısımla ilgili ve faydalı olduğu için okuyucularım beni bağışlarlar zan ve temenni ederim:

«Rusların bir ilmi tecrübesini nakledelim: Kesilerek vücudundan tamamen ayrılmış bir köpek kafası uzun bir zama nsunî vasıtalarla yaşatılmıştır. Keza, vücudundan ayrılmış hayvan kalblerinin de münasip vasıtalarla uzun zaman yaşadıkları ve hareketlerini muhafaza ettiklerini biliyoruz. Son zamanlarda kazalar veya bazı hastalıklar dolayısıyla teneffüs vazifesi görmeyen akciğerleri — insanların — çelik odalarda senelerce yaşattıklarını Amerikan neşriyatından okuyoruz .Bütün bunlarda ruh ve beden münasebetlerini ilgilendiren mühim noktalar var. Bu tecrübeler ileri sürülerek maddenin muayyen şartlar altında hayat denilen kabiliyeti gösterdiği — tecrübelerin ehemmiyetine rağmen — söylenemez. Çünkü evvelâ bütün bu tecrübelerde zaten önceden hayatî bulunan kısımlar ele alınmıştır. Şayet kükürt, karbon, fosfor ih... maddeleri birleştirip bir kalp bir beyin yapmaya ve onu canlı benzerinin bütün vazifelerini görür bir halde işletmeğe muvaffak olsalardı o zaman dâvayı

onlar kaaznırlardı. Fakat böyle bir şey mevzuubahis değildir. Zaten hayattar olan kısımları hayattaki şartlarına benzer şartlar içinde (hayatıyeti) hayatılığını uzatmak başka şey; onu bizzat yapmak yine başka şeydir. Sonra hayat denilen cevherin şu veya bu uzuv (organ) ile olan münasebetleri de gözönünde tutulmalıdır. Mesela bedeninden ayrılmış bir kalb, dışarıda sun'î vasıtalarla uzun zaman vazifelerini görür. Kalb, bir takım adalelerden, onlarda hücre (goze) lerden mürekkeptir. Her hücre ise esasen canlı bir vahdettir. Beden öldüğü zaman bu hücrelerin hepsinin birden (ânide) ölmesi gerekmez. Nitekim ölen insanlarda ölümden sonra da tırnakların, saçların uzadığı, cild hücrelerinin yaşadıkları, hattâ bu derilerden alınıp derisi kalkmış veya kesilmiş olan sağ insanlara yapıştırıldığını hepimiz biliriz. Demek ki bu hücrelerde de hayat ölümden sonra henüz devam etmektedir. İşte yapılan işler bu yaşamakta olan hücrelerin hayatını uzatmaktan ibarettir.

d — 4 üncü itiraz: Maddede tefekkür kabiliyeti yoktur Sözüünü kabul etmezler: «Cisim nasıl düşmek hassasına malikse yine öylece düşünmek hassasına da maliktir. Schopenhauer.» (18, 19, 20) derler. Evvelâ düşünmek hassasma malik bir maddeyi göstermelerini istemek lâzım?.. Bu hangi maddedir. (?) Bir maddeler kompleks olan beyin ise yukarıda 3 üncü itiraza verilen cevapları gözönünde tuttuktan sonra şu mülâhazalara da girişmek icap edecek. Cazibe ile kimyevî alâka acaba sevgi midir. Birisi maddeler arasında, birisi de ruhlar arasında vukua gelen ve aynı mahiyette gibi görünen bu hâdise acaba hakikatte aynı şey midir. Bunu misallerle biraz açalım: Elimizde tuttuğumuz bir taş parçası bırakılırsa yere düşer. Bu tecrübeyi bir milyar kere tekrarlasak hep aynı neticeyi alırız. Cazibe kanununa uyan bu olay aynı şartlar altında hiç bir zaman değişmez. Keza, hidrojenle oksijen yanyana geldiği zaman (elektrik yardımıyla) daima birleşirler. Ve daima bu birleşmeden su hâsıl olur.

Bu olaylar öyle bir kanuna tâbidirler ki neticeler ve sebepler daima aynı çıkar. Halbuki iki ruh karşısında aynı tecrübeler her vakit başka başka neticeleri doğurur. Neden?... Meselâ aynı şartlar, aynı hava ve atmosfer içinde aynı iki ruhu tetkik edersek bunların hiç bir zaman maddenin değişmez kanunlarına uyarak tecrübelerimize her vakit aynı cevabı vermedikleri görülür. (76, 77, 78) «Ruh ve kâinat» dan bu mevzula alâkalı şu satırları tahlilî bir görüşün insafı hükümlerine bırakıyoruz: «Hücrenin esas olan protein maddesi cinse, şahsa, nesice ve hattâ nescin canlı veya cansız olduğuna göre değişir. Bunların nevilerinin çokluğu hakkında Huguneug şunları söylüyor: «bunların sayısı bütün adetlerin üs-

tündedir. Burada bir adet kullanmak istersek 50 hattâ 100 ziya senesiyle birbirinden uzaklaşmış olan yıldızlar arası mesafenin kilometre sayısı kadar büyük adetler bulmamız lâzım gelir.» Bununla beraber milyarlar ve milyarları bulan bu kadar albümin çeşitlerini şimik vasıtalarla birbirinden ayırmak mümkün olmuyor. Zira bütün bunlar şimik reaktifler karşısında birbirine benzemektedirler. Bununla beraber uzviyet ve nesiçleri bunların kendileriyle alâ-kadar olan kısımlarını büyük bir hassasiyetle ayırdeder. Bir albümin nevinin hangi bedene ait olduğu bu suretle anlaşılır. Bunun ticaretle ve tıbda geniş tatbik sahaları vardır. Meselâ; uzviyet bazı mikropların faaliyetlerine karşı bir takım müdafaa cisimleri hazırlar; bu maddeleri şimik reaktiflerle ayıramaz. Fakat mikropların kendilerine karşı hazırlanmış olan bu spesifik cisimleri havi kan suyu içinde derhal harap olmağa yüz tuttuklarını görürüz. albuki mikroplar başka bir mikroba karşı husule gelmiş olan cisimleri muhtevi kan suyundan müteessir olmazlar. Demek ki şimikman mevcudiyetlerinden haberdar olmadığımız bu maddelerin nevelerini mikrop bedenleri büyük bir hassasiyetle ayırdetmektedir. Bu hususta daha ziyade tafsilât için «Ruh ve kâinat» (76) kitabının sahife 29, madde ve şuur bahsine müracaat ediniz.

Nihayet bu bahsi de kapamak için materyalistlerin her mülâhazalarında delil olarak öne sürdükleri tekâmül nazariyesini ele alalım..

e— 5 inci itiraz: İnsanlar ve ruh denilen mütekâmil beyin cevheri atomların tekâmülü ile tâ nebatlardan, hayvanlardan başliyerek tekâmül ede ede bugünkü şekli aldı, diyorlar. Kâinattaki tekâmülü hiç bir zaman inkâr etmek kabil değildir. Fakat bu tekâmül vetiresinin materyalist filozoflara kötü ve ihanet eden bir vasıta olduğunu da hemen söyliyelim. Çünkü onların: «teşbih caizse insanın akli, içinde her şey inikâs eden bir aynaya benzetilebilir. Bu akıl mütevaliyen husul bulmakta olan bir takım tebeddüllerin mahsulü ve muhit ile vücut arasında bir köprüdür. Hassasiyetin en basit derecelerinden insanın zekâsına kadar bu hassa yavaş yavaş ve derece derece terakki etmiş, (ve maddelerin) bir takım ameller (aksiyon) ve aksülâmeller (reaksiyon) u neticesinde bugünkü gördüğümüz şekle girmiştir. Fakat tekâmül nazariyesini bir türlü anlayamayan bazı kimseler bu satırlarımıza bir mâna veremeyeceklerdir. Onların nazarında akıl bütün tecrübe ve müşahedelerimize rağnen insanda cibillî (oluştan) bir mevhibe (bergi), verilmiştir.» (18). Bu şekildeki iddiaları bile kendilerine ne kadar az yar olabiliyor; göreceğiz? Şimdi soralım: — Mademki insan dimağı bir ilk hücrenin meselâ bir mantar veya mikrop hücresinin milyonlarca

sene tekâmül ederek aldığı son şekildir... O halde beyin hücrelerinin yanında bugün de bulunan bu mantar ve mikrop hücrelerinin işi nedir?.. Onlar hâlâ bu tekâmülün tesiriyle akıl olamadılar mı?..

**

«Maddenin de, ruhun da varlığını» kabul eden spiritualist okuldur. Bu grupta: 1 — yalnız madde ve ruha inananlar (= dualistler); 2 — madde, ruh, Tanrıya inananlar; 3 — madde, ruh ve Tanrıdan başka kâinatta namütenahi varlıkların mevcudiyetini kabul edenler... ilh. gibi kollar varsa da biz bütün bunları yalnız materyalistlere karşı olan vaziyetlerini mütalea ettik. Onların tafsilâtı mevzuumuzla tâli olarak alâkalıdır. Onun için bunu geçiyoruz. Artık ruh, nedir mevzuumuzu şöyle umumî bir bakışla derleyip toplayabiliriz.

Ruh madde değildir. Bilâkis onu idare eden bir kuvvettir Mahiyeti hakkında hiç bir şey bilemediğimiz¹ bu cevher Tanrının âlemlerdeki kanunlarını idare eder. Tanrı bu varlıkları yoktan yaratmıştır. Fakat bu söz bir çok itirazları mucip olacaktır, biliyoruz. Çünkü insan mantığının üstünde kalan bir mefhum... Yalnız bu vâdide biraz kendimizi yormak, bu anlayışa doğru bir adım atılmasını sağlayacaktır zannederim. İmajinasyon (tahayyül) yoluyla bu alanda yürümek için şöyle bir mülâhaza yapalım. Yalnız yanlış anlaşılmasa için tekrarlayayım ki bu bize yoktan yaratılış fikrini değil belki ona doğru giden yolu ilk adımı olacaktır. Bu biçim bir düşünce ile yokluktan varlığa geçiş hakkında mühim ve pek kaba da olsa bir fikir edinilmiş olur: «Şimdi dünyayı düşünelim... Muazzam bir kürre.. bunu küçültelim, küçültelim. Bir bilya kadar oldu. Daha daha küçülttim. Bir nokta haline geldi. Fikrimizle bu küçülmeyi takip edelim... Önceki büyük kürrenin sathında bulunan noktalar birbirlerine yaklaşacak, yaklaşacaklar... Bu minval üzere asgar namütenahiye geleceğiz, ve nihayet bu satıhtaki noktalar birbirlerine yaklaşacak ve birbirinin içinde kaybolacaklar... Düşünce ve tasavvurdan silinecekler... İşte yokluğa doğru bir adım. Aynı tasavvuru ters tarafından düşünürsek ve bu olayın sonsuz bir kudret olan Tanrının iradesiyle vukua geldiğini düşünürsek yoktan halkedilme keyfiyeti hakkında bir sezış gölgesi yaratıldı demektir. Biz böyle muazzam bir kürre (Makrometrik) bir birlikden başlayacağımıza bir bilyadan da başlayarak, fakat bu sefer onu yukarı doğru büyülterek evvel bir dünya, sonra dünyaları kaplaya-

(1) Mahiyetini bilmemekle beraber tezahüratı hakkında bir çok şeyler biliniyor. Meteryalistlere bu hususta bir rüchen verilmiyor. Çünkü onlar da maddeyi bilmiyorlar.

cak azamette bir kürre.. ve ilh. şeklinde fikir yürütürsek bu sefer âzam namütenahiye ve bunun ilerisinde sisleşen muhayyilemizle yokluklara dalarız. Bu düşünce de diğerinin makûs bir şeklidir diye düşündükten sonra acaba sonsuz küçükle sonsuz büyük anlamları beyinde birleşiyorlar mı diye aklımıza bir fikir geliyor?.. Keza kürre sathındaki iki noktayı bir madde, bir varlık olarak tasavvur etmek zaruretinden — asgar namütenahide bile — bir an kurtulamadığımızda hatırdaki tutulmalıdır. Bu takdirde asgar namütenahide de olsa o madde varlığının ne olduğu, mahiyeti yani ne gibi bir şeyden yapıldığı hakkında yine hiç bir fikre sahip değiliz. Belki de ebediyen bu bir sır kalacaktır.

Şu halde «Ruhun tam bir tarifini yapmağa imkân yoktur.» (76). Ancak onun sezilebilen tezahürlerine bakarak — insanlar arasında anlaşmaya yarayacak kadr basit ve kaba bir şekilde — tarif etmeğe çalışılmıştır. Ruh maddenin vasıflarından ayıran hususiyet ondaki şuurlu müessiriyet kabiliyetidir. Bu kabiliyet onda meknîdir ve tekâmülüyle münasip şekilde inkişaf eder. Kıymetli dostum Bedri Ruhselman'la birlikte «bütün maddî vasıflarından kurtulmuş mahz-ı ruh halindeki bir varlık» bizim için bahis mevzuu olamayacaktır kanaatindeyiz.

Çünkü dimağ kabiliyetleri ve ruh melekelerimizin en mütেকâmil unsuru olan, en geniş mânasında «imajinasyon» ımıza rağmen maddî düşünceler dışında bir müessir, bir harekette tasavvur etmek kabiliyet ve imkânlarımızdan mahrumuz. Sonsuz küçük tasavvurundan ilerisi belki adem (= yokluk) dur. Fakat bunu idrak etmek ve onun şuurunu benimsemek, insan zihninin üstünde bir mahariyettir. Ruh hakkında bütün bilinen realiteler ancak onun tezahüratının bizde yarattığı «anlayış» ın bir ifadesidir. O da daima kendi dar ölçülerimize göre.. Ruh hakkında ezeli ve ebedîdir diyoruz. Bunu söylerken ezeliyet ve ebediyeti mutlak mânasında kullanamadığımızı da idrak ediyoruz. Fakat meselâ ezeliyetin mânasından anladığımız her ne ise, yani onu ne şekilde, hangi imkânlar çerçevesi içinde tasavvur edebiliyorsak o kelimeyi sarfederken de onu kasdetmiş oluyoruz. Ruh için zaman ve mekân yoktur dediğimiz zaman da böyle.. Zaman ve mekânı doğuran şeyin bir hareket mebd'ine irca edildiğini yukarlarda zikretmiştik. Zaman ve mekân mefhumunun dışına çıkmak için zihnin sarfettiği gayretlerin yine onun içindeki çırpınıları olduğunu da biliyoruz. Fakat bu ebedî bağımıza rağmen her cehtimiz belki de hudutlara yaklaşmamızı sağlayan birer hamle olduğu için yine de bu gayretten vares-te kalamıyoruz. Zamanın mazi, hal, istikbal sahnelerinden, yahut tasavvurlarından ibaret olduğunu zannetmekte haklı mıyız?.. Bu-

nun realiteleri sübjektif bakımdan bizi tatmine yeter olduğundan daha mukni izahlar bulununcuya kadar bunu kabul etmekte mahzur yoktur. O halde ruh için zaman ve mekân yoktur dediğimiz vakit ruhun hal içinde mazarını yahut istikablini yaşayabilmesi keyfiyetini teemmül ediyoruz demek olacaktır. Bu nasıl olur?. Bir misal ile izah etmemiz muvafık olacak:

Ben, farzedelim 50 yaşındayım. 50 senenin bir bir hâdisesiyle yoğuruldu. Benim için 25 sene evvel geçen hâdiseler mazidir. Bulduğum zamanda maziye doğru şöyle bir bakacak olursam, 25 yıl önceki hâdiselerin — şayet bende çok mühim bir hâtıra bırakacak tesiri olmuşsa — birisini hatırlıyabilirim. Bu bir hatırlamadan ibarettir. Bu keyfiyeti vibrasyonlar diliyle anlatmaya kalkarsam şöyle demem lâzım:

«25 sene evvel A hâdisesi beynimdeki bir hücrede A hayalinin vibrasyonlarını yarattı. Hâdisiye geçtikten sonra A vibrasyonu şuuru-mun dışında — bazıları tahteşşuur diyorlar — kaldı. Bugün dikkat ve irademle A vibrasyonlarını tekrar şuur sahama getirdim.»

Hatırlama dediğimiz hâdisede şu noktayı gözden kaçırmamalıdır: Şahıs hal içinde olduğunu bilir. Mazinin hal içinde de tekrarlandığına ait şuur ekseriya tamdır. Binaenaleyh onun için meselâ hatırlanan mazi ile hal arasındaki bütün yaşanmış hâdiseler, malûmdur.

Spiritizme tecrübeleri arasında sırası gelince zikredeceğimiz ve adına «Ecmnesie» dediğimiz bir hâdisiye vardır. Bundaki vetire bu anlattıklarımızdan başka evsafıdır ve hatırlamaya hiç benzemez. Ekminezide süje halden maziye götürülür ve orada yaşatılır. Böyle bir süje meselâ 25 sene evveline götürüldüğü zaman yukarıda söylenen A hâdisesini aynen yaşar. Burada hatırlama meselesi mevzuu bahis değildir. Çünkü hatırlamada hal ile mazi arasındaki bütün hâdiselerin şuurı var olmakta devam eder. Halbuki ekminezide bu şuur kat'iyen yoktur. Böyle bir süje 25 sene evvelki hayatında yaşarken artık onun için 26 ıncı yılın hâdiseleri tamamen istikbal olmuştur. Medyomda bunlara ait hiç bir bilgi kalmamıştır. Bu tecrübe istikbal için de varittir. Yani süje maziye götürüldüğü gibi istikbale de¹ götürülebilir. O zaman, süjenin o anda kendisi için istikbal sayılan ve meçhul olan hâdiseler hal içinde yaşanmakta imiş gibi malûm olur. İşte ruhun bu ekminezide tecrübesinde görüldüğü gibi aynı zamanda hem hal hem mazi hem de istikbal içinde yaşayabilmesi imkânı vardır.

(1) Ekminezide seanslarında istikbale ait tecrübeler fevkalâde büyük ihtiyatla yapılmalıdır. Bu ancak bilgili bir kontrol altında ve pek yakın istikbal zamanları merhale merhale aşılarak yapılmalıdır. Bunun mucip sebeplerini ve tehlikelerini sırası gelince anlatacağız.

Bu keyfiyeti kaba bir misalle izah edelim:

Siz, bir dağ eteğinde ve kıvrımlı bir yol kenarındasınız. Yolun her iki ucunu göremiyorsunuz. Ancak bulunduğunuz bir sahayı seyredebiliyorsunuz. Sizin bu dar görüş sahanıza bir otomobil girmeğe başlıyor. Siz otomobili bu dar görüş alanınız içinde takip edebiliyorsunuz. Ne önceki gelişini ne de sizi geçtikten sonraki durumunu göremiyorsunuz. Otomobilin size gelinceye kadar geçtiği yollar mazi, sizin gördüğünüz kısımlardaki seyri hal, bu görüş sahanızdan sonra gideceği, katedeceği mesafe de istikbaldir. Fakat bu uzun yolun, siz pek ufak bir parçacığını görebildiniz. Şimdi kendinizi dağın tepesinde farzediniz. Aynı yolun pek büyük kısımlarını, yani hem geldiği, hem gittiği istikamette büyük bir kısmını görmeğe başladınız. Demek oluyor ki otomobilin mazi ve istikbaline ait daha geniş bir rüyet sahanız husule geldi. Bunu çok geniş bir kadro içinde ruha tatbik ettiniz mi, size onun zaman ve mekân mefhumunun dışına çıkışını kaba bir şekilde canlandıran misalini verebilmiş oluyoruz.

Ruh ve beden münasebetlerine ait canlı bir fikir doğmasına engel olan bir meseleyi de burada izah etmek gerekiyor. Bir çokları mânevî bir kudret tasavvuruna bezettikleri ruh ile beden münasebetleri arasında bir köprü kurmakta müşkülât çekerler. Meselâ madde üzerine böyle bir mânevî cevherin neşekilde müessir olabileceğini sorarlar. Ruhun bedeninin neresinde olduğu merakı umumdur. Mademki ayrı ayrı mefhumlar olarak ruhu ve bedeninin madî yapısını mevzuu bahsediyoruz, o halde bunların arasındaki münasebetleri de gözden geçirmek ızdırarındayız. Bedenin muayyen bir yerine oturtulmuş ruh fikrini, materyalistler hahişle ıstımk etmek isterler. Çünkü tecrübî mahiyette onu bu yerde zaptetmek veya oradan uzaklaştırmak kolay olacaktır zannındadırlar. Madem ruh vardır, insan benini tahrik eden odur. O halde onun bedende oturduğu yer neresidir? Çok makul gibi görülen bu sual haddi zatinde yersizdir. Namus insanın neresindedir? Sevgi bir maymunun hangi uzvunda yer alır? İstirap kalbin hangi gözünde oturur? Sualleri ne ise bu da odur. Burada bir benzetme, fakat kaba bir benzetme yapabiliriz:

«Jökont» tablosunu yapan ressam bu şaheseri yaratırken, zihin faaliyetleri, tasavvurlar ve imajinasyonlarla hareket ediyordu. Fırçası, boyaları bu imajinasyonların her an müessir olan bin bir çeşit hamlesiyle yoğuruluyordu. Tablo bittiği zaman bu her an üstüne görünmez oklarla nüfuz eden düşünce ve tahayyüller de durdu. Şimdi bu tablo karşısına geçip düşünelim? Acaba ressamın imajinasyonları resmin neresindedir? Yani, içinde midir, dışında mıdır!

Burada iki ayrı mahiyette unsurun birbiriyle olan münasebetleri mevzuu bahis olur, yoksa bunların hangisinin altında veya üstünde yahut hangisinin içinde veya dışında oluşu mevzuu bahsolaraz. Kısacası böyle bir soru mantıksızdır. Bu tıpkı insan mefhumunun bedeninin içinde mi, dışında mı, başında mı, gövdesinde mi, sorusuna benzer, abestir. Ruhun var olduğuna bizi sevkeden sebepler, şimdiye kadar saydıklarımıza, yaptığımız mukayeselere de münhasır değildir. Biz, bazı eski müellifler gibi «icma'ı ümmet» i bir delil olarak almıyacağız. İster bütün dinler, bütün kâinat varlıkları kabul etsin ister etmesin bir şeyin mutlak hakikati bununla ölçülemez. Nitekim Galileye kadar dünyanın yuvarlak olduğunu ne din kitapları, ne bütün beşeriyet kabul etmezdi. Bir tek Galilenin muazzam bir kitleye karşı tek kalmasıyla meseleyi kaybetmesi mi gerekir. Biz doğrulara veya ekseriyetin fikrine uymuş olmaktan mütevellid mümkün ve muhtemel hatalara düşmemek için onları «yokmuş» farzederek sübjektif ve obpektif delillerden realitelerine inandıklarımıza itibar ettik. Ruhun varlığını ispat için yapılmış olan tecrübeleri bizzat tekrarladık, böylece uzun senelerin verdiği kritik ve müşahedelerle buna inanmış bulunuyoruz. Bizi bu inanca götüren olayları burada sıralıyarak takdirini okuyucularımıza bırakacağız:

1 — Spiritizme hâdiseleri birer realitedir. Her ne kadar yüzde yetmiş beşinden fazlasında hilekârlık, isabetsizlik, muvaffakiyetsizlik görülse de ciddi araştırmacılar William Crookes, Charles Richet, A. Connañ Doyle, Sezar Lombrozo ve daha bir çokları, ilim kadrosıyla izah edilemeyen hâdiselerin mevcudiyetini kabul ve tasdik etmişlerdir. De'doublement, Apor, materyalizasyon, Voie directe gibi hâdiseleri bizzat müşahade edemedik. Bunları bir tarafa bırakabiliriz. Fakat manyetik uyku ile uyuttuğumuz medyomlarla elde ettiğimiz hâdiseler bizi diğer hâdiselerin de sıhhatine inanmaya sevketti. Bu tesrübelerimizin birisinde medyomumuz bizzat bizim de bilmediğimiz bir dostumuzun evini o kadar sıhhatle anlattı ki bizzat gören bir şahıs bile bu kadar teferruatı ihmal edebilir. Cel-sede evi mevzu bahsolan şahıs da hazırды. Burada akla gelen itiraz, fikir intikalidir. Fakat bu tecrübemizde bu vâki değildir. Çünkü seans nihayetinde bu şüpheyi tamamen bertaraf eden ve derhal tev-sik ettiğimiz bir hâdisde de cereyan etmişti. Saat 12 olmuştu. Medyom tam bu sırada — derin bir manyetik uykuda olduğ uhalde — tarif etmekte olduğu eve, bir kız ve bir karı kocadan mürekkep üç kişilik bir misafir geldiğini söyledi. Tecrübe yapılan evden derhal telefonla soruldu. Hâdisde tamamen medyomun anlattığı gibi çıkmıştı. Burada beden kabiliyetlerini ve normal fizyolojik veya fizik kanunların malûm imkânlarını taşan bir realite vardır. Bu hâdisde ruh

âleminin tesiriyle vukua getirilmiş değildir. Ancak maddenin bildiğimiz kabiliyet ve imkânlarına da bağlanamaz. Olsa olsa beden bilinen kabiliyetlerinin üstünde şuurlu bir cevherin mevcudiyetini ispat eder.

2 — Ölmüş bir tanıdıktan — medyo mvasıtasıyla — bazı mesajlar geldiği de reddedilemez bir realitedir. Burada tesadüf mevzuu bahsolamaz çünkü bir matbaanın hurufat kasalarını şöyle serivermekle muntazam bir kitap yazılacağını iddia etmek gülünç olur. Gözü kapalı bir insanın böyle karışık harflerden avuç dolusunu atıp, sorduğumuz سوالın cevabını yazabileceğini sanmak deliliktir. Son zamanlarda Amerikanın bir üniversitesinde şu tecrübenin yapıldığını duyduk. Tecribi psikoloji kürsüsünün profesörü kendi icat ettiği bir aletle ve el dokunmadan bir çift tavla zarını attırıyor. Aletin karşısına geçen şahısların düşünceleriyle bu zarlara tesir edebilip edemediklerini kontrol ediyor. 37,000 vak'a üzerinde yaptığı bu tecrübe yüzde yetmiş beş, seksen menfi netice veriyor. Yani tecrübe yapan şahıs her seferinde istediği zarı — ve meselâ düşüş — atamıyor. Fakat vak'aların yüzde yirmisi muvaffak oluyor. Bu, yüzde yirmi içinden yüzde yetmişin yaptıkları her tecrübenin yüzde ellisi ile yetmiş beşi muvaffak oluyor. Geri kalan kısmın ise her seferinde muvaffakiyeti tam oluyor. Yani bazı kimseler alete dokanmadıkları halde yüz defa düşüş atabiliyorlar. Ve bunlar bir iki kişiyi değil yüzlerce adedi buluyor. Bu hesaplar, «ihtimalî hesabın» dışında bir katiyet gösterir. Yukarıda isimlerini saydığımız otoriteler ruhlardan mesaj aldıklarını kat'i olarak ifade ederler. Bu bahse misal teşkil eden bir müşahedemizi yazılarımız arasında bulacaksınız. Aynı müşahade ile birlikte sunduğumuz İngilizce «Eski Mısır konuşuyor = Encient Egypt Speakes» kitabından alınan vak'a bu hususta hiç bir itirazla bertaraf edilemez.

3 — Bu gibi hâdiselerde daha modern ve ilmî bir itiraz yapılmaktadır. İnsan beyninden bazı vibrasyonların çıktığı artık hiç kimse tarafından itiraz edilemiyor. Çünkü bunu fen de «Electro - Encephalographie» aletiyle ispat ediyor. Madde ve enerjinin ebedi olduğu fikri de destek tutularak dimağdan çıkan bu vibrasyonların kâinatta mevcut kaldığını ve herhangi bir medyumun — hattâ bir makinenin — bu vibrasyonları tesbit edebileceği düşünülüyor.

Çok ilmî ve mantıkî gibi görülen bu itiraz da çürüktür. Çünkü bu vibrasyonlar insanlar yaşarken fezaya intikal ettirilir ve çıktıkları gibi feza içindeki kozmik maddeler de vibrasyonlarına devam ederler. Bunlar gramofon plâğına tesbit ettirilmiş vibrasyonlar gibi, mahiyeti değişmeyen titreşimlerdir. Bilfarz ölmüş olan babamızın A meselesi hakkındaki fikirlerini taşır. Biz bir araştırmacı, fa-

kat kafası işleyen bir araştırmacı sıfatıyla bu A vibrasyonlarını tartmaya ve onunla münasebete geçmiye çalıştık ve muvaffak olduk diyelim. Bu vibrasyonları aynen tekrarlatabiliriz. Fakat onunla münakaşa edebilir miyiz? Yani ona hayatta iken aklına gelmemiş olan suallerin de cevaplarını verdiremeyiz ya.. Bunu mümkün görmek, karşımızdaki bir gramofon plâğıyla — bir insan imiş gibi — konuşabildiğimizi iddia etmekle birdir.

4 — Spritizme tecrübeleriyle pek ziyade uğraşmış olan Dr. Allan Kardec, Camille Flammarion, Hector Durville, Albert Pau-chard, Colonel de Rochas... v.s. nin elde ettiklerini yazdıkları harikulâde vak'alar son yirmi yirmi beş yıl içinde tekrarlanamamış olmakla beraber ehemmiyetlerini muhafaza etmektedirler. Bunların iddia ettikleri dedoublement (Yani süjenin, birisi cesed diğeri lâ-tif ve seyyalevî bedeni olmak üzere iki müşahhas varlık olarak görölmesi, ki bu fotoğrafla da tesbit edilmiştir), materyalizasyon (Ruh-ların seyyal bir bedenle görülebilir bir halde celseye gelmeleri) (Bunun da fotoğrafla tesbit edildiği bu müelliflerin kitaplarında yazılıdır.), clairvoyance, Apor gibi daha bir çok hâdiseler spiritua-lizmin izahlarından daha makul ve ilmî şekilde hiç bir suretle izah edilemiyor. Bütün bunların aklı ve mantıkî yollardan — tecrübi delil olarak — izah edilmesi için Perisperi gibi seyyal bir vasıta te-siri düşünmek ıstırarındayız. Keza Dejavüleri, erken olgunlaşma veya dâhi çocuk (Enfant Prodige) Entüvisyon, Fobi vesair bir çok ruhî hâdiselerin izah ve kabulü için bazı İngiliz spiritualistlerine rağmen «Reenkarnasyon» un kabulü zarurî oluyor. Ruh nedir mevzuumuzu bitirmeden evvel samimiyet ve realistiğimiz delili olarak, hallinde müşkülât çektiğimiz bir iki noktayı da zikretme-den geçemiyeceğiz:

A — Bedenin unsuru müşekkili olarak hücreleri tanıyoruz. Her hücre bir ruha maliktir. Bu hücreler bedenin hâkimi olan tek ve daha mütekâmil ruh tarafından idare ediliyor. Meselâ bir, solucan veya bir ağaç heyeti umumiyesiyle bir tek ruha maliktir. Kendisi bir çok hücrelerden yapılı olduğu için de, bu hücrelerin basit olan ruhlarını da haizdir. Fakat ağacın dalını başka bir yere eker veya solucanı iki parçaya bölersek bunların ayrı ayrı yaşamakta devam ettiklerini görürüz?.. Mikroplar da bu şekilde üreyorlar... Ruhlar tecezzi kabul etmediklerine göre burada, asıl bedenin ruhu nereye gidiyor? Hangi parçada kalıyor? Diğer parça ne suret-

(1) Reenkarnasyon = dünyaya bir kaç defa gidip gelme.

le hayatîyetini muhafaza ediyor? Acaba buraya yeniden bir ruh mu enkarne oluyor? Buraları biraz karışık...

B — Bedeninden ayrılmış bir köpek kafası sun'î vasıtalarla yaşılabiliyor!.. Bu yaşamada köpek ruhunun dahli var mı? Ruhun bedene tesir şartları değişmiş olduğuna göre, bu kesik başla olan münasebeti nedir?..

C — Atomlarda şuur vasfında hareket olduğuna dair — son zamanlarda — bir cereyan başlamıştır. Acaba atomlar da hücreler gibi hayat sahibi yani ruhu olan birer vahdet midirler? Şayet öyle ise onlar bildiğimiz en iptidai ve basit ruhlar mıdır? Yani ruhun ilk inkarnasyonu bu mudur?

D — Eski müellifler arasında bazıları ruhların fotoğraflarını almaya muvaffak olmuşlardı. Vasait ve bilgilerimiz arttığına göre şimdi bunları bizler de niçin yapamıyoruz?..

E — Tebligat verebilen, bu tebligatı vâzih, muntazam, hattâ edebî kıymeti olaca k kadar ahenkdar bir üslûb taşıyan ifadelerle celselerimize gelen ruhlar bazan anne, baba, evlâd gibi en yakın varlıkları tanımıyorlar. Bu suretle tebligatın bir kısmı diğer kısmıyla mantık rabitaları göstermiyor. Bu neden?..

Bu şüpheli gibi görülen noktalara rağmen hissen spiritualizme bağlı bulunduğumuzu itiraf etmeyi borç biliriz. Bu noktalar üzerinde zamanla aydınlatıcı ve tamamlayıcı izahlara destires olacağımızı umuyoruz. Şayet bu hususlarda bizimle hasbihal arzusunu gösteren okuyucularımız çıkarsa onlarla bu mevzuları deşmekten büyük bir haz duyacağımızı söylemeyi fazla sayarız.

..

«Nefsini bil» düsturiyle felsefe âleminde mühim bir yer tutan Sokrat, zamanının inanışlarından başka düşünüşlere sahipti O, ruha inanırdı. Bu inanışı o kadar samimî idi ki aşağıya nakledeceğimiz satırlar bu idealin büyüklüğünü azametle tebarüz ettirir. Sokrat fikirlerinin kurbanı olmaktan kurtulamadı. Çünkü o, ruhun varlığıyla birlikte — zamanının tersine — bir tek Allaha inanıyordu. Onu ölüme sürükleyen, bu inanışı ve onu samimiyetle müdafaa etmesi ve yaymasıydı:

Sokratı çekemiyenler zamanın gelenek ve göreneklerine uymayan, bunları yıkmayı hedef tutan bu inanışını öne sürerek dâva ettiler. Dram şairlerinden Meletius, hatiplerden Lycon ve bir de deri tüccarı Anitus, onun aleyhinde şu ithamnameyi verdiler:

«Sokrat, memleketin mabudlarına inanmıyarak başka bir mabud

öne sürdüğünden ve böylece gençleri dalâlete sürüklediğinden cezaya müstehaktır. Ve bu ceza da ölüm olmalıdır!..» dediler. Sokrat'a göre, Allah kusurlu ve noksan olamazdı. Zamanında, Allah olarak tanınanlar ise bir takım nakiselerle malûl idi. Bir çok hikâyelerle insanlaştırılmıştı. Böyle müşahhas varlıklar Allah olamazlardı. Bu hür fikirler o zamanın gençlerini teshir etmişti. Müddeiler, bunu millî birlikleri için bir tehlike saymakta tereddüt etmiyorlardı. Sokrat arasına kendisine içinden sesler geldiğini ve kendisini iyiliğe, doğru yola sevkettiğini söylüyordu¹. Herkesi bu yola sürüklemesini telkin eden bu sese kayıtsızca boyun eğiyordu. Nihayet mahkeme kuruldu. Halktan bir çoğu bu mahkemenin âzası sıfatıyla toplanmıştı. Sokrat meşhur olan şu müdafaasıyla hâkimleri üzerinde kamçılایıcı tesirler yarattı:

«— Atinalılar; hakikat şu ki, hakikî hakim (Apollon) dur. Gâibden bir sesle o hakikî mabud, demek istedi ki beşerin hakimliği, büyük bir şey değil veya hiçdir. Ben insanlara doğru yolu göstermek istedim. Bu maksadımdan beni, ölüm de döndüremez. Bir insan en şerefli zannettiği bir işe başladıktan veya o işe âmiri tarafından tâyin edildikten sonra, artık o işte sebat etmelidir. Tehlikeleri ve ölüme hiç nazarı itibara almamalıdır.

Atinalılar! Harplerde² cesaretle dövüşen, ölümden kaçmıyan, korkmıyan Sokrat, Allahın emrettiği bir işi yerine getirirken³ cesaretle dövüşenlere hak yolu gösterirken önüne çıkan ölümden elbet korkmaz. Ölümün ne olduğunu kimse bilmez. Belki ölüm insanların zannettiği gibi büyük bir musibet olmayıp en büyük bir iyiliktir. Bilinmeyen bir şeyi bildiğini sanmak en büyük cehalet değil mi? Ben hayatın ötesinde ne olduğunu bilmiyorum. Fakat şunu iyi biliyorum ki Allaha ve insanlara karşı adaletli ve itaatli olmak vazifelerimize yakışmaz...» Belig ve gür bir sesle vakar içinde söylenen bu sözler, hâkimler içinde taş yürekli cahilleri ağlatacak yerde kızdırdı. Ufak bir çoğunlukla Sokrat suçlu sayıldı. O zamanın kanunları gereğince suçlular cezalarını kendileri tâyin ederlerdi. Bu fırsat mütereddit karakterlerin işine yarayabilirdi. Sokrat, bundan istifade ederek kendisi hakkında vereceği cezayı meselâ para ceza-

(1) Bir çok medyomların böyle içlerinden ses duyduklarını ehemmiyetle hatırlamalıdır.

(2) Sokrat gençliğinde asker olarak bir çok muharebelerde bulunmuştur. Bu savaşlarda olağanüstü başarılar göstermiş, cesaretiyle kendisini tanıtmıştı.

(3) Sokrat, peygamberlerin iddiası gibi, yaptığı işlerin kendisine meçhul kuvvetler tarafından telkin edildiğini söylüyor ki bunun üzerinde dikkatle durulmaya değer.

sı veya sürgüne çevirebilirdi. Fakat kanaatlerini gizlemek veya değiştirmek şartiyle. Sokrat buna da tenezzül etmedi ve:

«— Atinalılar! vicdanene mutmainim ki kimseye fenalık etmedim. Meletius'un bana lâıyk gördüğü idam cezasından kaçmak da istemiyorum. Para cezası verebilecek param yok. Sürgüne belki hepiniz razı olursunuz. Fakat vatandaşlarım benim nasihatlerimden beni kovacak kadar usanmışlarsa gittiğim yerlerin insanları da onlardan usanacaklardır. Oralarda sus? dersiniz... Bu, Tanrının emirlerine aykırı hareket etmek ve ona itaat etmemek olur...» Hâkimler Sokrat'ın yalvarmasını, onlara sığınmasını beklerlerken onun böyle umursamadan, hiç korkmadan asilâne sözler söylemesine kızdılar. Ve çoğunlukla «ölüm!» kararını verdiler. Son bir defa daha söz alan koca filosof:

«— Bütün hayatımda, her işde ilhamı ilâhiye mazhar oldum: yapmak üzere olduğum bir şey fena ise menedildim. Bu sabah ne buraya gelirken, ne burada söz söylerken hiç bir ilham almadım. Bundan anlıyorum ki iyi bir yere gidiyorum. Ölümün fenalığını zennederek şüphesiz aldanıyoruz.

Hâkimler! iyi insan için ne bu hayatta, ne de hayatın ötesinde bir fenalık olmadığına kanaat getiriniz. Bana fenalık etmek niyetiyle hareket etmelerine rağmen, ne ithamnameyi verenlerden, ne beni haksız yere mahkûm edenlerden hiç şikâyetim yok. Sizlerden yalnız bir ricam var: Benim çocuklarım büyüdükları zaman onları faziletten başka servet ve saire arar görürseniz onları cezalandırınız... Artık ayrılma zamanı geldi.. ben ölüme, sizler de iyi yaşama-ya... Bunların hangisi daha iyi? Bunu Allahtan başka kimse bilemez.» Sokrat, idama mahkûm olduğu zaman, bir mabuda âyin yapılmak üzere limandan bir gemi kalkıyordu. O zamanın kanunlarına göre bu gemi dönünceye kadar verilmiş olan idam hükümleri infaz edilemezdi. Gemi bir ay sonra dönecekti. İdam mahkûmu Sokrat bu 30 gün içinde bir an bile metanetini kaybetmedi. Hapishanede ailesini ve dostlarını kabul ediyor, onlara ahlâkî nasihatler veriyordu. Hapishanede bulunduğu sıralarda gerek talebeleri, gerek dostları onu kurtarmak için çok ısrar ettiler.

Talebesi arasında oçk zengin birisi vardı. Cryton ismindeki bu zengin talebe para ile hapishane gardiyanlarının hepsini elde etmişti. Ona «Tsalia» ya kaçmayı, fideyi necat vermeyi teklif etti: «Tisalia» da herkes seni hürmetle beklemektedir.. diyordu. Fakat koca filosof:

— Hayır, dedi. Haksız yere mahkûm edenleri ikna edemediği için kaçmanın iyi olmadığını söyledi. Fenalığa fenalıkla; hileye hile ile mukabele etmeğe tenezzül etmedi. İdam günü son defa dostları

kendi etrafını çevirmişlerdi. Sokrat yine sakın ve gülüryüzlü idi. Dostlarına «Ölümün ve ruhun ebediliğinden» inandırıcı delillerle bahsediyordu. Gelecek hayatın kendisine faziletinin mükâfatını getireceğini ümit ettiğini söylüyordu:

«— Bugün benim sıram gelmiş gidiyorum. Hepiniz sırası geldikçe oraya geleceksiniz.» dedi (6) Sonra üç çocuğu ve karısı ve diğer akrabalarıyla son defa kucaklaştı ve onları evlerine gönderdi ve yatağına uzandı. Güneş batmaktaydı; hem de gözleri kızıl yaşlarla dolu olarak.. Sanki bu hazin manzarayı görmemek için dünyayı karanlığa boğarak gidiyordu. Bu karanlıkta siyah bir gölge siyah mak-satlarla belirmişti: Elinde zehir kâsesi taşıyan cellâd.. Tarihin sine-sine gömülecek koca bir gövde, bu siyah gölgenin elinden hiç tereddüt etmeden zehir kâsesini aldı. Bütün dostların gözleri, bu kâsedeki zehirle zehirlenmiş gibi çağladılar. Bazıları fenalıklar geçirdi. Ve artık dayanamayacakları için bu sahneyi karanlıkların seyri-ne bıraktılar. Fakat bu kadar acıklı sahneye rağmen Sokrat metin ve asıldı:

— Ne yapıyorsunuz! aziz dostlarım! ben böyle bir sahneye maruz kalmamak için kadınları eve gönderdim. Biraz metin olunuz!..» dedi. Zehiri alıp son yudumuna kadar, sanki şifa veren bir şerbetmiş gibi içti. Zehir içine aktıkça o belki de hayatın yükünden boşalıyor, hafifliyormuş gibi müsterih ve gülüryüzlü kaldı.

Artık hain zehir damarlarda yayılıyor.. ayaklardan, ellerden başlayan katılma soğukluğunu etraftan merkeze getiriyordu. Ayakta duramadı, yatağına uzandı. Bu onun ebediyete yolculuğu oldu. Yüzünü örttüler. Artık karanlığın bu asil yüze bakmaya cesareti kalmamıştı. Çünkü hâlâ da tatlı, gülüryüzlü ve faziletli görünüyordu. Son nefesinde yüzünü açarak dostlarına bir kere daha sönük bakışlarla hazin hazin baktı. Sonra şiddetli bir ağrı kalbini tıkadı.. Ruhu, artık bu zehirle, dünyanın tadiyle acılaşmış şerbetiyle kirlenen gövdeyi boş bir çuval gibi silkti attı. Ve semaya doğru yollandı. Bu yolculuk hâlâ da düşünen kafaların basamaklarında ebedî yürüyüşüne devam ediyor.

Aziz okuyucum! İşte «Ruh nedir» başlığı altında yukarıdanberi birteviye gevelediğim sözlerin panoraması burada bitiyor. Size iki ölüm vak'ası takdim ettim: Renouvier ve Sokrat... Birisindeki heyecan ve telâş, diğerindeki huzur ve sükûnu belirtmek için fazla bir şey yazmıyacağım. Materyalist ve spiritualist iki görüşün âkıbeti ve ölümü nasıl karşıladıklarını sizler yukarıki satırlarla, benden daha da iyi anlayacaksınız.

Akay

Müracaat edilen eserler — Bibliografya:

1 — Adıvar, Dr. A. Adnan	Osmanlı Türklerinde ilim	1943
2 — Adıvar, Dr. A. Adnan	Tarih boyunca İlim ve Din	1944
3 — Ahmet İhsan	Fizyoloji	1927
4 — Ahmet Mitat - Ahmet Hamdi	Tarihi Edyan	1329
5 — Bahaettin	İspirtizma (mecmualar 12)	1325
6 — Balaban, Mustafa Rahmi	Küçük Felsefe tarihi	1339
7 — Balaban, Mustafa Rahmi	Hakikat yollarında	1947
8 — Balaban, Mustafa Rahmi	Tarih Boyunca Ahlâk	1949
9 — Barthold, W. - Fuad Köprülü	İslâm Medeniyeti Tarihi	1940
10 — Baybl havs	Kitabı Mukaddes	1885
11 — Baybl havs	" "	1941
12 — Bergson, Henri - Halil Ni-
metullah	Şuur	1928
13 — Bergson, Henri - M. Şekip
Tunç	Yaratıcı tekâmül	1947
14 — Berkson, Ali Rıza	Madde ve Enerji	1946
15 — Binet, Alfred - Hüseyin Cahit	Ruh ve Beden	1927
16 — Boirac, Emil - Mehmet Emin	Felsefe, Hikmeti Nazariye	1330
17 — Bon, Gustave le - Dr. A.
Cevdet	İlmi Ruhu İçtimai	1924
18 — Büchner - Baha T., Nebil	Madde ve Kuvvet I	—
19 — Büchner - Baha T., Nebil	" " II	—
20 — Büchner - Baha T., Nebil	" " III	—
21 — Crookes, Sir William - Ba-
haettin	Kuvvei Ruhiye	1321
22 — Diker, M. Hayrulla h	Asabiye Hastalıkları	1929
23 — Diker, M. Hayrullah	Tababeti Akliye ve Ruhiye	1928
24 — Doğrul, Ömer Rıza	Tanrı Buyruğu	1947
25 — Doğrul, Ömer Rıza	Yeryüzündeki Dinler tarihi	1948
26 — Doğrul, Ömer Rıza	Tasavvuf	1948
27 — Doyle, Arthur Connan	The History of Spritualism I	—
28 — Doyle, Arthur Connan	" " " " II	—
29 — Dumas, G. - Cemil Sena	Mufasssal Ruhiyat Usulleri	1931
30 — Durkheim — Hüseyin Cahit	Din hayatının iptidai şekilleri I	1923
31 — Durkheim — Hüseyin Cahit	" " " " II	1923
32 — Dwelshauer — Mustafa şe-
Kip	Psikoloji	1938
33 — Dozy — Dr. Abdullah Cev-
det	Tarihi İslâmiyet	1908
34 — Elmalılı Hamdi	Metalip ve Mezahip	1341
35 — Fake, Emil — Ahmet Hi-
dayet	Yeni Felsefe tarihi	1928
36 — Ferid	Mebadii Felsefeden İlmi Ahlâk	1339
37 — Fenmen, Refik	Radium ve harikaları	1943
38 — Flournoy — Mustafa Rahmi	William Ceyms'in Felsefesi	1947
9 — Forlender, Karl — Orhan
Sadettin	Felsefe Tarihi	1928

40 — Frete, Jean — Vehbi Eralp	Delilik	1946
41 — Freud, S. — Mustafa Şekip	Freudizm	1948
42 — Freud, S. — Selmin Evrim	Hayatım ve Psikanaliz	—
43 — Gökay, Dr. Fahrettin Kerim	Ruh Hastalıkları	1931
44 — Guillame Refia Şemin	Ruhbilim	1945
45 — Grive, Fonce — Ahmet Naim	Mebadii Felsefe	1331
46 — Haeckel — Haydar Daner	Kâinatın muammaları	1936
47 — Hartmann, E — Memduh Süleyman	Darvenizm	1329
48 — Hasan Merzuk	Cinlerle muhabere	1328
49 — Hedon — Mustafa Dilemre	Fisiyoloji	1936
50 — Hofding — Hüseyin Cahit	Psikoloji I	1944
51 — Hofding — Hüseyin Cahit	» II	1944
52 — Hume, David — Selim Evrim	İnsan Zizni üzerine Araştırma	1945
53 — İsmail Fennî	Maddiyum Mezhebinin İzmih lali	1928
54 — İsmail Fennî	Kitabı izalei Şükûk	1928
55 — İsmail Fennî	Vahdeti Vücut ve M. Arabî	1928
56 — İvanzade Süleyman	İlmi Serair	1334
57 — Janet, Pierre — Cemil Sena	Hipnotizma	1936
58 — Janet, Pierre — Cemil Sena	Ruhî Mucizeler	1935
59 — Jeans, James — Salih Murad	Esrarlı Kâinat	1947
60 — MacI, Ernest — Sabri E. Ander	Bilgi ve Hata	1935
61 — Malbranche — Besia Akarsu	Metafizik ve din üzerinde görüşmeler	1946
62 — Maeterlinek, M. — Ferit N. Hansoy	Tanrı Huzurunda	1947
63 — Mehmet Ali Aynî (ch. Borden)	İlim ve Felsefe	1331
64 — Mehmet Ali Aynî (ch. Borden)	İntikad ve Mülâhazalar	1923
65 — Mehmet Murad	Taharrii İstikbal	1329
66 — Mehmet Refik	Aynştayn Nazariyesi	1340
67 — Meslier, J. — Dr. A. Cevdet	Aklı Selim	1928
68 — Mustafa Namık	Aristo	1931
69 — Ongun, Cemil Sena	Allah Fikrinin tekâmülü	—
70 — Ongun, Cemil Sena	Buda ve Konfüçsyüs	1941
71 — Richet, Charl — Münir Raşit	Umumi Psikoloji	1934
72 — Rıza Tevfik, Dr.	Mufasssal Kamusu Felsefe	1332
73 — Rıza Tevfik, Dr.	Felsefe Dersleri	1335
74 — Rizzo, Alfred — Asaf H. Çelebi	Harikulâde Masal	—
75 — Rousseau, P. — Erben	Atomlar, Yıldızlar	—

SPİRİTİZM — FAKİRİZM — MANYETİZM

121

76 —	Ruhselman, Dr. Bedri	Ruh ve Kâinat	I	1946
77 —	» » »	» » »	II	1946
78 —	» » »	» » »	III	1946
79 —	» » »	Ruhlar Arasında		1949
80 —	Schlick, Moritz — Hilmi Ziya	İlim ve Felsefe		1934
81 —	Şemsettin, M.	İslâm Tarihi		1341
82 —	» »	Tarihi Edyan		1339
83 —	» »	Maziden Atiye		1339
84 —	» »	Zulmetten Nura		1341
85 —	» »	Felsefei Ülä		1341
86 —	Tao - Tsu — Nabi Özerdim	Taoizm		1946
87 —	Tunç, Mustafa Şekip	Bergson ve Kudreti Ruhiye...		1339
88 —	» » »	Ruh Aleminde		1945
89 —	Uzman, Dr. Mazhar Osman	İspiritzma Aleyhinde		1910
90 —	» » » »	Tababeti Ruhiye		1928
91 —	» » » »	» » »		1940
92 —	» » » »	Akıl Hastalıkları		1940
93 —	Uzdilek, Salih Murat	Değişen dünyanın sıraları		1947
94 —	Ülgen, Hilmi Ziya	Metafizik		1928
95 —	» » »	Dinî Sosyoloji		1943
96 —	» » »	Yirminci asır Filozofları		—
97 —	Wauty, Leon	Science et Spiritisme		—
98 —	Wizinger — Muvaffak Seyhan	Maddenin Yapısı		1944
99 —	Yazır, Muhammed Hamdi	Kur'an dili	I	1935
100 —	» » »	» » »	IV	1936
101 —	» » »	» » »	V	1936
102 —	» » »	» » »	VI	1936
103 —	» » »	» » »	VII.	1936
104 —	Yener, Dr. Vâsfi	Modern ilimde Kâinat telek-kisi ve Allah Fikri		1943
105 —	Yung — M. Hayrullah	Ruhî Hayatta Lâ şuur		1934
106 —	Bohen, George — Abdülfeyyaz Tevfik	Hayat ve ölüm		1926
107 —	Ragıp Rıfkı	Manyatizma ve Hipnotizma muallimi		1235
108 —	Avram Galanti	Üç Sami Vazı Kanun		1927
109 —	İsmail Hakkı Dr.	Hıristiyanlık ve müslümanlık		1935
110 —	Budaa, H. Ömer	Hayat ve ölüm meseleleri		1935
111 —	İsmail Fennî	Küçük kitapta büyük mevzular		1934
112 —	Aşiyân, Sizin için, ve sair mecmualar Neşredilmemiş Notlar v.s. v.s.			

RUHLARLA KONUŞULABİLİR Mİ?

Konuşmak denince; ekseriya iki insanın karşı karşıya gelerek ses dediğimiz vasita ile anlaşmalarını anlarız. Bu böyle karşı karşıya olduğu gibi uzaktan ve bir takım — telefon, telgraf v.s. gibi — vastalarla da olabilir. Anlaşma, yazı ile olursa buna konuşma değil, yazışma dememiz lâzım. Keza iki sağır ve dilsizin karşılaştıkları zaman aralarında anlaşabilmeleri için kendilerince birer mâna ifade eden işaretler, kullandıkları görülür. Göz, kaş hareketleri (Mimik) ile de insanların bazı ufak tefek fikirleri ifade edebildiklerini biliriz. Demek ki insanların, kafalarındaki fikirlerini bir başkasına geçirip onu da bu fikirden haberdar kılma keyfiyeti yalnız sesle (ağızdan veya sazlardan çıkan ses) değil hareketle (Meselâ, göz, el, yüz vesaire hareketleri gibi), yazı ve şekiller (resim, yazı şekilleri, bazı remizler, plâklar, şifreler vesaire gibi) ve daha bir sürü yardımcı vasıtalarla da olabilir. Şu halde konuşmaya verdiğimiz mâna daha genişlemiş oluyor. Yalnız en az iki insanın birbirleriyle lâkırdı yoliyle anlaşmaları, herkesin (konuşma) dan anladığı mânayı ifadelendirir. Biz bu keyfiyeti haksız olarak yalnız insanlara tahsis ediyoruz. Halbuki hayvanlar arasında da (kendi kabiliyetleri ve ruhî tekâmülleri nisbetinde) bu [anlaşma] keyfiyetinin pekâlâ vukua geldiğini âlimler tesbit etmişlerdir. Meselâ odanın bir tarafına dökülmüş olan bir parça tatlıyı, şayet oradan geçen bir karınca tesadüfen bulmuşsa, kısa bir zaman sonra evin bahçesindeki karınca yuvasından bütün karıncaların odaya üşüşüklerini ve tatlının başına geldiklerini hepimiz görmüşüzdür. Buradaki hâdisede şuurlu bir maksat takip edildiği ve ilk tatlıyı bulan karıncanın bütün arkadaşlarına bu keşfi, (kendi görüşüme ve anlaşma vasıtalarıyla) bildirdiğini kabul etmek zorundayız. Bütün hayvanlarda da aynı tecrübelerin müsbet bir şekilde netice verdiğini ilim kitapları yazıyor. Şu halde konuşma yoliyle anlaşma keyfiyetinin yalnız insanlara münhasır bir şey olmadığını kabul etmek yerinde olur. Yalnız bu konuşmaların kâinattaki mevkii, kıymeti ve ehemmiyeti ne merkezdedir. Bunu da kısaca görelim:

(1) Burada konuşmayı daha geniş mânada aldığımızdan konuşma yerine anlaşmada — daha doğru olarak — diyebiliriz.

Bir karıncanın, bulduğu bir kısmeti arkadaşlarına haber vermesini bi zancak hâdiselerle, yani diğer karıncaların da oraya gelmesiyle anlıyoruz. Burada hâdiselerden ve neticelerinden bir mâna çıkarıyoruz ve bir hükme varıyoruz. Yavrusu yere düşmüş bir serçe ciyak, ciyak bağıırır. Bunu çok uzaktan işiden serçeler hemen oraya koşuşur ve yavru serçeyi kurtarma çarelerine baş vururlar.. Felâket haberini veren serçenin o anda çıkardığı ses dikkat edilirse meselâ tatlı bir ilkbahar sabahında baba serçeye okunan aşk teraneleriyle aynı ahenkte değildir.

Keza, bir maymunun sevinç duyduğu zaman çıkardığı sesle tehlike karşısında çıkardığı ses bir midir?.. En ufak ses melodilerinden seda vibrasyonundan, kelime ve hece aksanından mâna çıkarmayı bilen insan oğlu acaba bu maymunun, sercenin, karınca ve ilh... konuşma vasıtalarından ne anlayabiliyor?.. hiç!...

Bizler ki o hayvanlara nazaran daha mütekâmil, hattâ çok daha mütekâmil bir ruh seviyesinde olduğumuzu bildiğimiz halde o zavallı geri mahlûkların on, on beş ahenkten fazla olamayacağı, tahmin olunan seslerine karşı cahil kalıyoruz. Hem de yüz binlerce kelime ve ahenkli, mütekâmil lisanlarımıza rağmen... Bu acı mukayese gösteriyor ki insanlar bazan tefahür ve gururlarının esiri olarak burunlarının ucunu kaybetmişlerdir. Basit bir köylünün anladığı ve bildiği (ve ancak onunla konuşabildiği) üç beş yüz kelimelik dil servetini çok büyük bir âlimin yüz binlerce kelimelik sonsuz hazinesi ile mukayese edersek köylünün bir âlim dilinden anlamayışına hak verimiz.

Ruh denince bizden, benliğimizden, varlığımızdan ayrı, başka bir şey düşünmememiz icap eder. Bu dünyada bütün karakteri, hüviyetiyle (A) ne ise aşağı yukarı öbür dünyada da o, odur. Fakat bizim anlayamadığımız bilemediğimiz ve ancak bazı eserleriyle şöyle tahmin yollu anlayabildiğimiz bir âlemin realiteleri içinde onu bu dünyadaki gibi mütalea edemeyiz. Rüyada bir insan yürür, gezer, uçar, konuşur... vesaire... Fakat bunların hangisi budünyanın realitelerine uyar?.. Meselâ uykuda karşımızda duran vazoyu kırarız. Fakat uyanınca vazoyu yerli yerinde görürüz. Çünkü uyku içindeki seyyal halimiz, bizi dünyadaki kesif maddî realitelere müessir olmaktan meneder. Meselenin aksi de vakidir. Yani uykuda başına bir kılıç darbesi yiyerek kulağı kökünden kesilmi şbirisi uyanınca kulağını kaybetmez. Demek ki ayrı, vasat ve ve şartlar altında bulunan iki hâdiseyi her zaman kendi alışık olduğumuz muhakeme ve düşünce usullerimizle teraziye vurursak netice yanlış çıkar. O halde herhangi bir hâdiseyi hemen reddetmeden evvel o hâdisenin imkân ve şartları içinde dü-

şünmeğe alışmış olmak gerekiyor. Yukarıda verdiğimiz misallerde anlatmak istediğimiz şudur:

Biz meselâ pek basit olan bir maymunun konuşmasını anlıyamıyoruz¹. Halbuki maymunun çıkardığı sesler bizim dünyamızda hava zerrelerini harekete getiren ve bütün inceliklerini kanunlarile bildiğimiz (saniyede 16 ile 25,000 adet ihtizazlar arasında) ses dalgalarından ibarettir. Biz insanlar meselâ en basit bir dilden en çapraşık ve zengin bir dile kadar her kelimeyi anlayabildiğimiz halde bir kuşun, bir maymunun çıkardığı sesi yine tâyin ve tesbit edemiyoruz. Kanaatimizce bu şundan ileri geliyor: İnsanlar vibrasyonları birbirine girift ve birbiri içinde eriyen hudutsuz ses dalgalarını birtakım muntazam kesintilerle gruplamışlardır. Bir musiki âleti ve meselâ bir keman düşünelim. Burada «lâ» sesinin¹ saniyedeki ihtizazı bilfarz 16, «si» nin 18, «do» nun 20... ilâh olsun. Biz bu sesleri böyle (lâ, si, do) yani (16+18+20) çıkarabildiğimiz gibi lâdan doya kadar üç sesi ayrı ayrı çalmadan bir parmak kaymasile de çıkarabiliriz. Fakat bu sesi (lâ, si, do) değildir. Yani 16+18+20 değil belki 16→17→18→19→20 gibi bir âhenk içine yayılmış bir sestir. Kuş ve maymun sesleri bu müzikal neviden ihtizazlardır ve âdeta bir cümleleri inkıtasız devam eden ve Çigan müziğine veya daha doğrusu Hind müziğine yakın bir âhenk ve melodî akışı gösterir. Basit ihtizazların belirsiz bir nuansla birbirine akışı ve kayışı şeklindedir. Halbuki insanlarda aynı hâdise başka vasıftadır. Biz fikirlerimizi kelimelerle anlatırız. Kelimeler ise âdeta birbirinden keskin hudutlarla ayrılmış âhenk kalıplarından yapıldır. Kelimeler harflerden yapılma olduğu için bir kelimeyi talâffuz etmek onun harflerini kalıp kalıp dökmek ve ancak bu kalıplar arasında liyezonzlar - bağlantılar yapmakla meydana getirilir. Farflerin bazıları nisbeten basit ihtizazlı bazıları ise iki, üç veya daha çok ihtizazlıdır. Meselâ $A \rightarrow 20$, $B \rightarrow 22 + 30$, $C \rightarrow 24 \rightarrow 26 \rightarrow 30$ ihtizazlı olsun. Acaba dediğimiz zaman $(A + C + A + B + A)$ [$20 + 24 \rightarrow 26 \rightarrow 30 + 20 + 22 \rightarrow 30 + 20$] şeklinde ihtizaz kalıpları dökülecektir ve bu ihtizazlar müzikteki kaymaların yaptığı aralıksız ses ihtizazları gibi değil, kalıplar halinde ayrı ayrı dökülerek, birbirlerine karışmadan telâffuz edilirler. Bundan dolayı kelimeyi ıslık ile çıkarmamız imkânsız oluyor. Yine bundan dolayı — ıslık sesine benzeyen — hayvan seslerini de alışık olmadığımızdan hem zaptedemiyoruz, hem de mânalandıramıyoruz.

(1) Maamafih son zamanlarda hayvanların seslerini plâklarla tesbit ederek konuşma dillerinin tesbiti yolunda çalışmalar vardır.

(1) Bu rakamlar itibarîdir. Ve okuyucuya daha iyi anlatabilmek için bu şekilde tertiplenmiştir.

«Ruh» un madde olmadığını görmüştük. Böyle madde olmıyan bir şeyin anlayamayacağımız mahiyetteki hareket ve vibrasyonlarını (yani esiri mahiyetteki hareketi) kat'iyetle ve sadakatle tesbit edebilmek acaba maymunun çıkardığı basit hava vibrasyonlarını zaptetmekten daha mı kolaydır? Radyoların (3 - 5 - 9 - 11) lâmba gibi muhtelif takatte olduklarını herkes bilir. 3 lâmbalı radyo ile Amrikanın Kolombiya radyosu neşriyatını takip etmek mümkün mü?.. Hiç şüphesiz 11 lâmbalık radyo bu işi diğerlerinden daha mükemmel yapar. O halde Amerikadaki vibrasyonları zapt ve tesbit işinde en elverişli radyo 11 lâmbalı olacaktır. Ölümle aramızdan eksilmiş bir insanı tekrar görmek, onunla münasebet tesis etmek arzusunda bulunduğumuz takdirde bu dostumuzla nasıl buluşalım? Sesimiz, onun yanında karınca sesinin bize karşı mevkii ne ise öyle.. O halde nasıl konuşacağız. Ya, sesimizin mahiyetini o ölmüş dostumuzun bulunduğu realitelere uyacak şekilde tanzim edeceğiz. Yahut onun, bizim sesimizin realitelerine uymasını temin edecek çareler arayacağız. Amerikada ve dünyanın her yerinde radyolar faaliyettedir. Şu anda etrafımızda konferanslar, danslar, müzikler gibi bir sürü gürültü v.s. var. Fakat kulağımız hangisini alıyor. Bir radyomuz varsa bile radyoyu istediğimiz istasyona ayar etmeden onunla münasebete geçemiyoruz. Bunun gibi ruh âlemine geçen dostumuzla münasebete girebilmek için bir vasıtaya (yani medyum) ihtiyaç olacaktır. Bu vasıta bu medyum da acaba kaç lâmbalı.. O da mühim. Bunlardan sonra o radyoyu görüşmek istediğimiz dostumuzun istasyonuna ayarlamak da icap etmez mi? İşte ancak bunlardan sonra bu görüşme yapılabilir... Medyum dediğimiz vasıta (yani radyo) nasıl bir şeydir. Onu nasıl bulmalı, nasıl işletmeli, bu ayrı bir mesele... Bunu da sırası geldikçe okuyucularımıza bildireceğiz.

Biz şimdiden bir çok müellifler gibi diyebiliriz ki ruhlarla konuşmak mümkündür. bunu kabul etmeyenler bulunabilir. Onlar fikirlerinde serbesttirler. Fakat itiraz mahiyetinde ileri sürdükleri fikirlerin en ehemmiyetlilerini ele alarak bunlar hakkında spiritüalistlerin cevabını görelim: İtirazların başında ruhun bizzat varlığı gelir. Bir çokları onu bedenden ayrı ve müstakil bir varlık olarak kabul etmemeyi uygun görürler. Onlara, maddenin de, enerjinin de ayrı ayrı varlığı, hattâ bu iki varlığın mahvolamayacağı, ezeli ve ebedi olduğu makul gelir de; maddenin dışında bir de ruh denilen bir enerji kaynağının bulunabileceği saçma gelir.

Bu iddianın kat'i ve değişmez bir hüküm mahiyeti alabilmesi için kâinatın bütün hâdiselerini ispat etmiş olmamız gerekir. Acaba biz kâinatı tamamen keşfedebildik mi?.. Artık bildiklerimiz ve

bulduklarımızın dışında hiç bir varlık, hiç bir hâdisе kalmadı mı?.. Bu haklı suallere evet demek cür'etinde bulunabilen bir kimsenin henüz mevcut olmadığına göre hiç bir materyalist, ihtimallerin kapısını kapayamayacaktır. İnsan tekâmülü ne kadar büyük bir şahikaya erişirse erişsin kendisine meçhul kalan noktalar ebediyen bulunabilecektir. Bu takdirde de ihtimallerin ötesi mütefekkirlere, hele bazı mühim hâdiselerin anahtarlarını ve ip uclarını ellerinde tutan araştırmacılara açık kalacaktır. Bu açık kapı, bu yoldan işleyen mütefekkirlerin geniş ve serbest fikir alanlarında uçmalarına mâni olmadığı halde, münkirlerinin yolunu kapaması acı bir garabetir. Kendilerine gösterilen açık kapıları «yok» farzederek oradan geçip erişecekleri hakikatlerden mahrum bırakan taannütleri, iç huzurlarını da birlikte getirse ne ise... Bu ısrar kendi müstakbel huzurlarını yaratamadığı gibi insanlık kütlelerini derin boğuşma ve kin dalgalarıyla tütsülemeğe de yelteniyor. Beşeriyeti kemiren bu materyalist felsefe, acaba kendi eliyle mezarını kazan bir mezar kazıcısına benzemiyor mu?.. Ne yazık ki bu felsefe, insanların yaşamalarını ve refahlarını temine çalışan ilimleri haksız yere sömürüyor. İşte spiritualizmin gayelerinden birisi de bu haksız sömürgeciliğe bir nihayet vermektedir. İlim yalnız bir tek felsefenin bir tek inanışın malı olamaz. Esasen böyle olsaydı bugünkü tekâmül imkân-sızlaşırdı. Artık atom asrı, bugüne kadar gelmiş doğmalar asrını zihniyet itibariyle de «geri» bırakacaktır. Spiritualizmin inkişafıyla köhne taassub fikirleri, ilmin, hakkı ve btaraf ilmin dalgaları arasında eriyecektir. Böylece insanlar görecekler ki artık mucizeler devri geçmiştir. Bizzat mucizeleri yaratmak insan ruhu, ve onun kültürüyle elde edilir bir meta olmaktadır. Şimdiye kadar hâkim olmuş doğmaların tersine şöyle bir kaziye koymak yerinde olacaktır: «Tabiat kanunlarından korkarak değil, severek ona hâkim oluruz.» ve bu hâkimiyet, bizi ölü kudretinin asıl mahlûku olmaya daha lâ-yık ve müstaid kılar.

Munsifane düşünülürse bu telâkki şayet maddî hâdiseler, makul ve müdellel bir kat'iyetle ispat edildikten sonra yapılmış olsaydı bir diyecek kalmazdı. Fakat hâdiseler mütemadiyen bu inkârcılığın aleyhine inkişaf edince mütefekkirler de haklı bir hamle yaratır. Ruhun varlığını ispat eden delilleri başka bir kısımda görmüş-tük «Ruh nedir» e bakınız). Ruhun, bedenden müstakil olarak varlığı böylece kabul edildikten sonra onunla konuşmak ve muhabereye girişmek tâli bir teknik mesele haline girer. Mademki insanların öldükten sonra mahvolmayan bir cevherleri vardır ve bu şuurlu ve müdrik cevher kâinatın herhangi bir mekânında mevcudiyetini muhafazaya devam ediyor. O halde onunla irtibata geçmek za-

rurî bir neticedir. Bunun tekniğini ve usullerini müteakip bahiste anlatacağız.

Bir kuşla veya maymunla konuşmayı arzulasak ne yaparız?.. Ya onun dilini öğrenir veya ona kendi dilimizi öğretiriz... İşin kestirmesi hangisidir?.. Bu telâkkiye bağlı bir iş... Bizden başkalarına dışımızda-kilere hükmetmek her vakit kolay bir iş değildir. O halde bizim biraz gayret göstererek kendimizi sıkmamız ve olaya kendimizi uydurmamız daha kestirme olacak. İşte ruhlarla muhabere işinde de bu yolu görmek yerinde bir iş olur. Fakat burada dikkat edilecek noktalar var. Evvelâ ruh, karşımızdaki kemikli, etli beden gibi bir vasıtaya malik değildir. Onun esîrden daha seyyal, daha yumuşak ve ince (ileride perisperiden¹ bahsederken burası daha iyi anlatılacaktır.) bir vasıtası vardır. Bizim kaba maddelerimizdeki ihtizazlar ona, nisbeten daha kolaylıkla geçebildiği halde onun çok ince ve karışık olan ihtizazları (şijeşimleri) bizim kaba maddelerimize (ve bedenimize) güçlkle tesir edebilir. Bunu daha iyi anlayabilmek için şöyle düşünelim: Bir zili çaldığımız zaman (sulb) bir cisim olan zilden çıkan sesler sulb cisimden biraz daha seyyal olan mayi de ve çok daha seyyal olan havada inikâslar gösterir. Yani pirinç madeni gibi katı bir cisimden çıkan ses dalgaları hava gibi çok yumuşak cisimlere tesir eder ve orada da ses dalgaları yapar. Tersine olarak havadaki dalgalar, sesler vesaire acaba bu madene tesir edebilir mi? Ya hiç etmez veyahut da pek az eder¹. Bunun gibi ruhdaki dalgalar da bize ya hiç gelmez veya gelse de biz anlayamayız. Ancak bazı hususî şartlarla o da pek kaba ve yarım yamalak bazı tesirler alabiliriz. İşte spiritizmenin güçlükleri ve görülen bazı hatalar hep bu farklardan doğar... Onun için araştırmacılar bu farklara çok dikkat etmelidirler. Hükümlerini lehte veya aleyhte verirken daima bu noktalar göz önünde tutulmalıdır.

Bir insan günlük hayatının bütün dağdağalı, gürültülü işleri içinde bunalırken sinirleri aklı, fikri, iradesi, dikakti v.s. hep bu işlerle uğraşır. Beden makinesi yalnız bu, günlük hayat vibrasyonlarına göre ayarlanmıştır. Bu, dünya vibrasyonları ise beden yapımızın fiziko şimik unsurlarını ilgilendiren kaba madde titreşimlidir. Yani ya bir sulb cismin ihtizazı veya hareketidir, ya mayi veya

(1) Perisperi insanın ölümünden sonra ruhla birlikte bedenden çıkan elektronlara benzer, seyyal bir bedendir ki bunun bazı şartlar altında eserlerini ve hattâ fotoğraflarını tesbit etmek mümkündür.

(1) Tesir etse bile bu pek değişik ve aslındaki hususiyetleri taşımaz. Meselâ havanın zerrelerinde ihtizaz eden bir orkestra sesi doğrudan doğruya bu pirinçten yapılmış sulb cisimde olsa olsa ancak zilin çıkarabileceği yeknasak ve basit bir ses olabilir.

havanın ihtizazıdır. Bu kaba ihtizazla, yine kendi nevilerinden maddeleri ilgilendirir. Fizigin meşhur ve mühim bir hâdisesi var dır ki buna Rezonans «Resonance» derler. Bu, tabiatın sevgi nev'inden bir kanunudur. Mahiyeti ve mihanikiyeti hakkında hiç bir şey bilmediğimiz bir kanundur. Aynı şekilde akord edilmiş iki kemandan birisinin meselâ (Lâ) teli vurulduğu zaman diğer kemanın aynı teli — el dokunmadığı halde —, titremeğe ve (Lâ) sesi çıkarmaya başlar. Burada denir ki bu iki (Lâ) teli arasında bir sempati vardır. Onun için birisi çalındığı zaman diğeri de ona uyar... Bir beden, dünya maddelerinden yapıldır. Yani atomdan yukarı — hidrojen, oksijen, fosfor, ilh.. zerrelerinden — maddelerden müteşekkildir. Halbuki ruhun öbür dünyadaki tesir vasıtası elektrondan daha ufak ve seyyal bir haldedir. Nasıl ki bir taş parçasının ihtizazları ile hava zerreleri arasında münasebet kurmak kabadan seyyale, nisbeten kolay ve seyyalden kabaya, nisbeten zor ise bedenden ruha ve ruhtan bedene de tesir bu şekild koelay veya güç oluyor. Bir insanın bdenle birlikte bir ruha da malik olduğunu zikretmeğe bile lüzum yoktur. Fakat dünya vibrasyonlarına ayarlanmış bedeniyle doğrudan doğruya dezenkarne (yani bedeninden ayrılarak öbür âleme geçmiş olan) ruhlarla münasebete geçmesi mümkün değildir. Ancak bu ayarlanma bazı şartlarla değiştirilebiliyor. (Ruhlarla nasıl konuşulur) bahsinde bunun usullerini okuyucularımıza sunulmuştur. Ruhlarla münasebete geçmek için o kısımda sayılan usullerden birisi tatbik edilir. Avrupa ve Amerikada bu yollarla yapılmış temaslara ait binlerce cilt eser yazılmıştır. Türkçemizde maalesef bu muazzam spiritualizma kütüphanesinin bir iki cildi bile tam olarak neşredilememiştir. Ruhlarla konuşulabileceğini kabul etmeyenler arasında — ne tuhaftır — din mensupları ve materyalistler başta gelir. Müteasstb softalar ruh âlemiyle münasebete geçmek için, dinî akidelerin rasaneti ve şekli ayinlere riayet gibi şartları kat'i bir zaruret halinde ileri sürerler. Ve bu mazhariyeti yalnız «Velî» lere, «Şeyh» lere münhasır kılmaya açlışırlar. Bunun dışındaki münasebetlere şüpheli hattâ «Şeytanî» nazarla bakarlar. Materyalistler ise doktrinlerinin yıkılması endişesiyle bu vak'aları çürütmeğe yeltenirler. Ruhlarla muhabere imkânlarını esassız veya şüpheli göstermek için ileri sürülen itirazlar arasında hâdiselerin tahteşsuurla uydurulduğuna kail olanlar var. Tahteşsuur hikâyesi bilir bilmez bir çok kimselerin en kuvvetli itiraz kelimesidir (delili değil). Şuur tahteşsuur hakkında (... sahifelere bakınız) burada da biraz izahat vermek lâzım geliyor. Şuur, bir şey hakkında ruhun bilgi edinmesidir demiştik. Ruh bir şeyi ya hiç bilmez, yahut bilir. Meselâ yeni doğan bir çocuk kalem kelimesini bilmez. Eğer yaşadı-

ğı müddetçe bunu hiç görmez ve (kalem) kelimesini duymazsa, «kalem» hakkında şuur sahibi olmaz. Neden? çünkü kalem kelimesinin vibrasyonuyla kalem şeklinin vibrasyonu henüz bu yeni beynin hiç bir hücresinde bir intiba bırakmamıştır. Biz «kalem» sesinin yarattığı vibrasyonları kulağımızla alır ve onu beynimizin bir yerindeki hücrelerden birisine göndeririz. O hücrenin protoplazmasındaki atomlardan birisi bu gelen vibrasyona (rezonnans) uyarak ihtizaza başlar. Daha doğrusu o ihtizazın halıbına uyar. Bunu daha kaba ve donmuş bir misal olarak gramofon plâğına benzetiriz. Nasıl ki ses dalgaları alıcı aletin iğnesiyle plâğın üzerine oyuluyorsa, kulaktan gelen ses dalgası da beyindeki hücrenin atomuna öylece oyulur. Böylece atomdaki bu ilk intiba, her «kalem» kelimesinin tekrarlanmasıyla beyin o muayyen kısmındaki hücre atomuna, fizikteki rezonnans kaidesine uyarak tesir eder. Ve ilk intibanın derinleşmesini sağlar. Çocuk ilk defa bir kelimeyi işittiği zaman hemen bunu zaptedemez. İşte onların sık sık aynı şeyi sormaları bundandır. Şayet çocuk hayatında «kalem» sesi bir defa işitir de bir daha asla duymazsa, beynin o atomundaki ihtizaz zamanla azala azala söner ve [Unutma] dediğimiz hâdise husule gelir. Eğer bu ihtizaz tamamen sönmüş ise kelime veya o mefhum beyinden tamamen silinmiştir. Binaenaleyh hiç duyulmamış gibi o şey hakkında «şuurumuz» olmaz¹. Henüz tamamen sönmeden «kalem» sözü işitilirse o zaman [Hatırlama] denilen hâdise vukua gelir. Bu tekrarlanmalar ne kadar sık ve devamlı olursa o kelimenin beyin atomundaki ihtizazı o kadar devamlı ve derin olur. Beyin milyarlarca hücrelerden yapıldığı gibi her hücre de milyarlarca atomdan mürekkeptir. Bir hücrede milyarlarca atomun bulunuşunu ona düşen vazifenin genişliğine intibak edebilmesini kolaylaştırır... Biz her gün yüzlerce, binlerce, hattâ milyonlarca ihtizazlarla karşılaşırız. Bunların hemen büyük bir kısmı hakkında daha önceden şuur sahibiyiz. Yani o ihtizazlarla daha önceden de karşılaşmış ve binaenaleyh onların intibalarını beyin hücrelerimizin atomlarında taşıyoruz. Daha doğrusu o mefhum hakkında şuur sahibiyiz. Milyarlarca hâdise ile karşılaştıkça hepsinin şuuruna malik olacağız ve hepsi hakkında beynin atomlarımızda ihtizazlar taşıyacağız amma meselâ şu anda bir kitap okurken veya herhangi diğer bir şey ile meşgul bulunurken «kalem» mefhumu şuur sahamızda değildir. Burada bir gizli nâzım rol oynuyor demektir. Öyle ya... kafamızda milyarlarca ve milyarlarca hâdisenin ihtizazları devam edip dururken bunların hepsinin birden ortaya dökülmesi ve faaliyet sahasına akması mümkün

(1) Superpoze (Üst üste tesir eden) vibrasyonların veya tedahül hâdiselerinin yaptığı bozucu tesirleri de teemmül etmek lâzımdır.

değildir. İrade denilen bir ruh melekesi vardır ki bu ortaya dökülmesi lâzım gelen ihtizazları ayırır ve ortaya döker. Meselâ şimdi sizlere «kalem» mefhumunu anlatırken buna ait ihtizazlarımı — dikkat ve irademle — harekete getiriyorum. Fakat meselâ kozmoğrafyadan öğrendiğim «Vega» yıldızı hakkındaki şuurumu — bunun gibi namütenahi bir çok mefhumların şuurunu — bu mevzubahsetmekte olduğum meselenin görüşüldüğü anda hatırımdan, uzak bulunduruyorum. İşte şuuruna sahip olduğum halde «kalem» mefhumunu, fikrini, konuşma ve düşüncemin dışında tutmama [tahteşşuur] diyorlar. [Hariç ez şuur] mânasına gelen bu olayı bazıları tahteşşur, fevkaşşuur, lâ şuur gibi kısımlara bölmek istemişlerse de mahiyet itibariyle hepsi aynı şeydir. Belki tezahürlerde bazı nüanslar bunlara ayrı isim verdirmiştir. Görülüyor ki bir nesnenin tahteşşura girebilmesi için şuurdan geçmesi, oradan süzülmesi lâzımdır. Yalnız şuurda imajinasyon yoluyla yeni yeni hâdiseler ve varlıklar — dâhiler ve kâşiflerin bulduğu yenilikler gibi — yaratılması acaba şuurun gevşediği uyku esnasında yine aynı mihanikiyetle tahteşşuurda da hâdis olabilir mi? Burası ciddiye üstünde durulmaya değer. Biz şahsen bunun tahaddüsüne taraftarız. Ve bazı spiritik hâdiseler bunu teyid eder mahiyettedir. Hattâ meyomluğu da bu yolla geliştirmek bazı müelliflere göre en doğru bir usuldür. Bütün şuur sahası doldurulmuş bir gramofon plâğına benzetilebilir. Fakat öyle bir plâk ki her an yeni ihtizazları kaydedebildiği gibi şayet bir tarafı kırılır veya bozulursa yanındaki kısımlar eski ihtizazları aynen te'min edebilirler. İrade bu plâk üzerinde hareket eden gramofon iğnesi vazifesini görür. Yalnız gramofonda iğne muntazam bir yol takip eder ve daima aynı istikamette yürür. Halbuki şuur sahamızda gezinen «irade» iğnesi istediği herhangi bir istikameti takip edebildiği gibi bir anda iki üç noktadaki vibrasyonları harekete getirebilir. Keza gramofon iğnesi silsile tarzında ve yanyana olan hâdiseler vibrasyonlarını bunun sırasını takip etmek şartıyla hareket ettiği halde bizim irademiz bu kaideye uymaz. Plâkta iğnenin temas ettiği noktanın vibrasyonları o andaki şuuru temsil eder. İğnenin temas ettiği noktanın dışında kalan yerlerdeki ihtizazlar da tahteşşuru temsil eder.

Bütün bu izahattan anlaşılacağı gibi şuur, tahteşşur, fevkaşşuur, lâşuur isimleri hep dış âlem hakkında ruhun bilgisini ifade eden bu fiilin zaman ve mekân mefhumlarıyla hareketini tazammun eyleyen; velhâsıl hasselerimizin ihsaslar¹ karşısındaki reaksiyonlarını ifade eden tabirlerdir.

(1) Duygu organlarımız ile bu organlara tesir eden dış müssirler arasındaki münasebetler.

Burada dikkat edilirse irade herhangi bir kanun veya muayyeniyet vetîrelerine uymadan hâdiseleri kendi ruh tekâmülünün icaplarına tâbî olarak tanzim ve idare eder. Medyomların ruh âlemiyle münasebete girebilmek için «izolman» denilen tecerrüd haline, yani iradelerinin sevk ve ilcasiyle muayyen bir maksat ve hedefe doğru şuurunu kullanma keyfiyetinden muvakkaten ayrılması sebebi bu mü-lâhazalarda sonra daha vâzih şekilde anlaşılacaktır. Dikkat ve irade rehberliğinden yahut bir nevi baskısından sıyrılmış olan beynin bütün vibrasyonları mütesaviyen ve hiç bir rüchaniyete mazhar olmaktan serbestçe ihtizazlarına devam ederler. Bu hal yani milyarlar kere milyarlarca ihtizazın hiç bir iç tesire maruz kalmadan titreşimine deva metmesi dış âmillerin — yani gerek ruhlardan gelecek, gerek dünyadaki enkarneden¹ gelecek seyyal vibrasyonlara, yine rezonnans kaidesine uyarak — tesirlerine müheyya, hazır bir halde bırakır. Hiç bir muaddil veya mutavassıt hâdiseye maruz kalmadan beyindeki bütün ihtizazların, kâinattaki vibrasyonlara açık ve onlardan müteessir olabilecek bir hale girmesi demek olan bu keyfiyeti şöylece bir teşbih ile daha kolay anlatabiliriz.

Öyle bir radyo farzedelim ki istasyonları aramak için kullanılan düğmesiyle, dalgaları idare eden düğmesi yoktur. Fakat buna mukabil bu iki vazife sanki önceden yapılmış ve her faaliyette bulunan istasyonu alabilecek bir durumda olsun. Yani bütün istasyonları, herhangi dalga uzunluğunda olursa olsun hepsini birden alabilecek bir şekilde hazır ve işlemeğe amade bulunsun.

İşte bizim yukarıda tarif etmek istediğimiz hal budur. Şuuru muayyen, şiddetli ve bir istikamette çalışmaya hazırlanmış olacak yerde herhangi dış tesirleri alailecek bir passivite ile ruh âleminin seyyal vibrasyonlarından hiç olmazsa bir kısmından müteessir olabilir bir duruma girmesidir. Rezonans veya sempati yoluyla o vibrasyonlara uyacak bir hale gelmesidir. Bizce, «ruh» un dikkatini ve iradesini şuur dediğimiz (aklın vibrasyonlar tarlası) üzerinde herhangi bir noktada teksif etmesi, asıl şuur dediğimiz hâdiseyi teşkil ediyor. Bu noktanın dışındaki sahalar tahteşşuru temsil ediyor. Bu dikkat ve irade serbestçe bu vibrasyonlar tarlası üzerinde — âdeta bir projektör gibi — öteye beriye hareket ettikçe, dış âlemlerdeki vibrasyonlar kolay kolay bu aklın vibrasyonlar tarlasına müesser olamıyor. Şayet bu «dikkat ve iradeyi» muvakkaten bu tarlanın dışında bir noktada bağlar, tesbit edersek o zaman onun vibrasyonlar tarlası üzerindeki baskısı kalkacağı için dış âlemler vibrasyonlarının bu tariadaki rezonnansını kolaylaştırmış oluyo-

(1) Enkarne = bedeniyle bu dünyada yaşayan ruh.

ruz: Bizce, ilmî yollardan medyomluğun mihanikiyetini bu tarzda izah edilebilir. Gramofon plâklarını ilk dolduran Edison bu işi önce pek basit olarak halletmişti. Bir teneke kutuya yuvarlak bir deri parçası germiş, bunun ortasına da bir iğne tesbit etmişti. Teneke kutunun derisi kısmında ufak bir hünü vardı. Bu hünüden gelen ses dalgaları kutunun öbür tarafındaki gergin deriyi ihtizaza getirir. Şayet kendisine bağlı olan iğnenin ucuna bir balmumu tutulursa, derinin sallanmasıyla (ihtizaziyle) balmumu üzerinde bir takım girinti ve çıkıntılar husule gelir. Bu girinti ve çıkıntılar hünüden söylenen sözlerin şiddetine ve şekline göre değişik bir şekilde balmumuna akseder. Bu balmumu biraz katıca olur, hele bir silindir üzerine yapıştırılmış olarak, saat gibi hareket eden bir aletle muntazam surette döndürülürse iğnenin balmumu üzerindeki izleri daha muntazam olur. Böylece hazırlanmış balmumu silindirini bir fonograf plâğı gibi doldurma mümkündür. Bu iş bittikten sonra teneke kutunun hünü olan kısmı da bir deri ile kapanır ve evvelce yapılan ameliye tekrarlanırsa şaşılacak derecede mükemmel bir olayla karşılaşılır. Evvelce hünüden söylenen sözler bu sefer aynen tekrarlanır. İşte gramofonun basit tekniği budur. Havadaki ses dalgaları iğneyi ihtizaz ettirip balmumu üzerinde nasıl kendisine uygun bir iz bıraktırıyorsa kulağımızdan gelen sesler de beyin hücrelerinin atomlarında öylece iz bırakıyor. Bazan seslendiğimiz zaman odada bulunan musiki aletlerinin meselâ piyano, ud, kanun gibi aletlerin hatta ince pardak, surahi, v.s. nin ihtizaz ettiklerine dikkat etmişsinizdir. Demek ki hava ihtizazları da sempatize olabildikleri takdirde çelik tel, barsak tel, cam, ince maden sefiha v.s. üzerinde bir takım vibrasyonlar husule getirebiliyorlar. Fakat dikkat edilirse; biz meselâ «Ahmed» diye bağırdığımız halde telde veya cam kadehde (tın) diye bir ses husule geliyor. Halbuki havadaki vibrasyon bu (tın) sesinden daha karışıktır. Bu ses ise basit bir veya iki ihtizazdır. Yani birisinin «Ahmed» sesine mukabil diğerinin «tın» sesi vermesidir. Bunun gibi ruh âleminin ince vibrasyonları da bizim kaba beyin hücrelerinin kaba maddelerinde —kozmetik, enerjik veya aeriye bir çok vasıta ve yollardan geçerek— aslındaki mükemmeliyette elbet de tekrarlanamaz. Maamafih ona yakın ve benzer ihtizazları da alabilmesi mümkündür ve bu vakidir. Medyomların yaptıkları da bundan ibarettir. Medyomlar, dış âlemlerden gelen bu gibi seyyal vibrasyonları dimağları yoluyla alıp, bize ses kanalıyla bildirebildikleri gibi daha başka ve kolay bir vasıta da kullanabilirler. Bu vasıta da «yazı» dır. Ellerine kalem aldıktan sonra yazı yazacakmış gibi kâğıda tatbik edip beklerler. Burada ellerini otomatik bir alet imiş gibi, kendi dikkat ve iradesinin, ken-

di şuur akışının emrine değil de haricî müesserlerin emrine terk ediyor. Nasıl ki kendi kafasından gelen fikirler sinir seyyalelerinin akışıyle beyninden parmaklarına kadar gelerek istenen işi yapıyor — yine aynı yollar yani beyinden parmaklara kadar olan yollar — dikkat ve irade bir tarafa atılarak — dış müesserin tesiriyle bize yazı halinde aksediyor. Ve biz bu yolla da ruhlarla konuşmuş — daha doğrusu yazışmış — veya münasebet haline girmiş oluyoruz. Bu anlattığımız vetireler bugünkü müsbet ilmin bize ispat ettiği şeylerdir. Bunları gözönünde tuttuktan sonra ruhlarla konuşmanın mümkün olup olmayacağı artık sorulabilir mi?.. Ruhun varlığını kabul ettikten sonra bu muhabere keyfiyeti de zarurî bir netice olmaz mı?.. Bu izahattan sonra mütaassıb softaların veya materyalist fikirlerin söyleyecek sözleri, itirazları kalır mı?.. O softalar ki ruhun varlığını kabul ederler de spiritizmayı yadırgarlar.. O münkir materyalistler ki maddeden ayrı ve ebedî olan bir enerjiyi, hattâ şuurî vasıfta, bir enerjiyi kabul ederler de spiritizminin aleyhinde bulunmaya kalkarlar ...Biz ilme istinad etmeyen bir spiritualizmi tasavvur edemediğimiz gibi onu, dinleri tamamen esassız telâkki edebilecek bir vasıfta olmaktan da tenzih ederiz. O halde acaba spiritualizm, din ve ilmin «telifi beyn» cisi midir?.. Bir çoklarına göre bu böyledir. Bazılarına göre de değildir. Her ne olursa olsun spiritizmeciler bir çok ilmî metod yollarıyla önceleri din adamlarının kendilerine münhasır sandıkları hâdiseleri daha mükemmel bir şekilde tekrarlamış ve bu işlerin ilmini kurmuşlardır. Bugün tecribî psikoloji lâboratuvarları bu meselelerin daha henüz karanlık kalmış noktalarını aydınlatmakla meşguldürler. Yarın bu noktaların da delilli isbatlarını önünümüze süreceklerinden şüphemiz yoktur.

Ruhlarla muhaberede bulunduğunu söyleyen medyumların bir çok iddiaları yukarıda saydığımız mihanikiyetlere göre yanlış ve hatalı olabilir. Bu, hâdisenin sıhhatini ihlâl etmez. Çünkü bu eksik vak'alar yanında hiç bir delil ile inkâr veya reddedilemeyecek olaylar spiritizme kitaplarında o kadar çoktur ki yalnız bunları saymak bile yüzlerce cilt kitap doldurabilir. Şimdi artık en mühim noktaya gelmiş bulunuyoruz:

Bir medyumun ister yazı ile ister söz ile tekrarladığı fikirler acaba kendi tahteshurundan mı geliyor; yoksa hakikaten ruh âleminde mi geliyor? Bunu tesbit etmek erbabınca pek de zor bir mesele değil. Bu, sizler için de zor olmayacaktır. Çünkü kontrol vasıtalarımız daima ve her türlü tecrübe için emirlerimize âmadedir. Yalnız ruhlarla muhabere — (ileriye bakınız) — şekillerine göre lâzım gelen ufak tefek tadilatı yapmak tecrübeyi yapanın ferasetine, intikal süratine, zekâsına ve kabiliyetine kalmıştır.

Meselemizi misallerle izah edersek daha iyi anlaşılacaktır:

Bir spiritizme tecrübesinde tesadüfen merhum babamızın ismi yazıldı, farzedelim. Geien ruh o ismi vererek bize kendisini tanıttı, diyelim. O halde kendisini ürkütmeden ölçer, tartarız. Her şeyden evvel kendisinin bulunduğu pozisyonu tesbit ederiz. Oradaki hali nasıldır? Bir ızdırabı, bir üzüntüsü var mıdır? Yoksa huzur ve sükûn içinde midir?.. Ne maksatla celseye, toplantıya gelmiştir? Bu geliş kendi arzusu ile mi yoksa herhangi bir saikle mi olmuştur... Bütün bunlar önceden tesbit edilir. Burada ilk iş karşımızdakinin o andaki ruhî durumunu tâyin etmektir. Ondan sonra şuuru ve bulunduğu muhit hakkındaki bilgisi nelerdir. Bu şuur ve bilgi kendiliğinden mi olmuştur. Yoksa bir takım hâdiseler veya varlıkların tesîriyle mi husule gelmiştir. Bunlardan sonra da gelen ruhun hakikaten babamızın bizzat kendisi midir, meselesinin halli olacaktır. Burada eğer tecrübe müsbet ve kat'î olursa muterizler hemen «fikir intikali = Transmission de la Pensée» meselesini veyahut daha basit olarak tesadüf ihtimalini öne süreceklerdir. Bu gibi hâdiselerde her iki itiraz da varid olabilir. Fakat her zaman değil. Hele bir iki tecrübe ile bunlar süratle bertaraf edilebilir. Evvelâ fikir intikali meselesini bahis mevzuu yapalım: Bunun için ekseriya bazı şartların bulunması meselâ alıcı ve vericilerin passif kalmaları gerekecektir. Sonra, bu şekilde mumareselere medyomun alışık bulunması icap edecektir.

Tecrübe yoluyla başka fikirlerin de intikal ettirilebilmesi denecek; bunun da aynı neticeyle münasebeti tetkik edilecek... Fikir intikali keyfiyetini tamamen bertaraf edebilmek için cansız cisimlere ait hâdiseler ve hâtıralar — tabîî hiç kimsenin bilmediği — yoklanacak; fikir intikali keyfiyetinin vâki olup olmayacağı bu araştırmalarla tesbit edilebilir. Bunlara tecrübecinin zekâsıyla icabı hale göre bulacağı şaşırtmalar da eklenirse mesele kendiliğinden tevazzu eder. Benim yaptığım tecrübelerden birisinde kızkardeşim gelmişti. Medyom henüz tanıştığım bir bayandı. Tahteşşurunda benim hemşireme ait hiç bir bilgisi yoktu. Çünkü üne beni, de de ailem hakkında hiç bir şey bilmeyordu. Yeni tanışmıştık. İlk tecrübemiz yapılacaktı. Bazı hâdiselerden ve konuşmalardan sonra kardeşim geldi. Medyom onu bütün evsafıyla tarif ediyordu. Benim hatlarıma benzetmesi ve böylece tahteşşurundan bir şeyler uydurması mevzubahs olabiliirdi. Kontrola başladım. Ölüm tarihini, ölümün sebebini, sahih olarak söyledikten maada hiç kimsenin bilmediği, hattâ en yakın dostlarımin da haberdar olmadıkları bir sırrı açıkladı. Kendisine ait kafa tasını istiyordu. Hakikaten de hemşiremin kafatası evimde mahfuzdu. Bu bir transmisyon muydu? Halbuki

gerek o celsede gerek başka buluşmalarımızda medyoma kafamdan ısrarla telkin etme kistediğim fikirlerim boşa gitti. Hiç birisine cevap alamadım. Demek ki medyomumda bu transmisyon kabiliyeti yoktu. Diyebiliriz ki ben irademle zorlayarak bir fikir yollamak istedim amma buna muktedir olamadım. Fakat herhangi bir anda bir noktaya teksif ettiğim dikkat ve irademin dizgininden kurtulmuş olan ve benim tahteşşurumda vibrasyon halinde bulunan kafatası hikâyesi böyle dalgın ve başka bir şeyle meşgul anımda, medyoma tesir etti. Fakat bu da varid olamaz. Çünkü aynı akşam devam ettiğimiz tecrübeye benim de kat'iyen şuuruma girmemiş olan ve esasen giremeyecek olan başka bir hâdise de tekrarlandı. O hâdise de şudur:

Kardeşim henüz hayatta iken anneme kâhkülünden kestiği bir demet saçı hatıra olarak vermiş imiş. Bu saçlar bir zarf içinde konmuş ve senelerce unutulmuştu. Benim kat'iyen haberim olmıyan bu saç hikâyesi o akşamki celsede mevzubahs oldu. İşin en enteresan tarafı bilâhare kendisinden tahkik ettiğim ve tecrübe esnasında İzmirde bulunan annem bu zarfı tam 15 sene evvel tesadüfen benim kitaplarımdan birisinin arasına koymuş. O geceki tecrübeye bu yer de haber verildi. Ve ben saçları olduğu gibi söylediği yerde buldum. Transmisyon keyfiyeti ve daha bir çok itirafları kökünden halledecek en ciddî bir bir vesikayı burada sırası gelmişken okuyucularıma takdim edeyim:

İngilterede bir tecrübe yapılıyor. Medyom henüz orta tahsil çağında pek genç bir kızcağız. Bir gün bu medyomun garip bir dil ile bir şeyler konuştuğu görülüyor. Nihayet medyoma bunun ne olduğu soruluyor. O da, Eski Mısırdaki 18 inci Dinasti'ye ait bir hâdiseyi o zamanın diliyle anlattığını ve kendisinin o zamanlarda —yani bundan binlerce sene evvel— yaşamış olduğunu söylüyor. İş ciddiye alıyorlar. Ejiptologlar —yani eski Mısır dili ve yazısıyla uğraşan âlimler— geliyor. Fakat onlar da bu kadar eski bir dil hakkında pek, pek az şey bildiklerini anlıyorlar. Derken bu işin dünyada en selâhiyet sahibi üstadı Almanyada bulunup çağırılıyor. Onlar da kısmen anlayabiliyorlar. Ve hemen makineler getiriliyor, kızcağızın söyledikleri birer birer plâğa alınıyor. Bu sözler zaptedildikten sonra medyom şimdi size bu sözlerin o zamanki yazılış şekilleriyle —yani Hiyeroğlif denilen ve havas sınıfının yazısı olan bir yazı ile— yazayım, diyor. Ve bugün bile şöyle böyle ressamların hemen bir anda karalayamıyacakları kadar ustalıkla Hiyeroglifleri diziyo. Bunu da kâfi görmiyen medyom bu sefer bu yazıların seslerini, delâlet ettikleri mânaları veriyor. Ve İngiliz harfleriyle Fonetliğini de kaydediyor. Bugün bir kitap halinde neşrolunmuş olan bu

harikulâde hâdiseyi İngilizce bilen zevata tavsiye ederiz. Kitabın ismi «Ancient Egypt Speakes» dir. İngilizce bilen ciddî ruh araştırmacılarının okuması faydalı olur. Burada da görülecektir ki transmisyon keyfiyeti kat'iyen varid değildir. Çünkü bunu tamamiyle bilen dünyada hiç bir âlim yoktur. Keza hâdiseler tahtesşuur hikâyesiyle de uydurulamaz. Müsbet bir ilim heyetinin tetkikinden geçmiş ve hakikaten o zamanın hâdiseler ve tarihî vak'alarını ihtiva ettiği hayretle görülmüştür. Buna benzer hikâye ve hâdiseler spiritizme kitaplarında o kadar boldur ki her kitapta bir kaç misal bulmak mümkündür. Bütün bu olaylar insafla gözönünde tutulduktan sonra hâlâ medyomlar tahtesşuurlarından uyduruyorlar, yalan söylüyorlar, veya fikir intikali yoluyla karşılarındaki insanların tahtesşuurlarını okuyorlar denirse daha fazla ikna vasıtamız kalamıyacağı için kendilerini fikirleriyle başbaşa bırakırız. Ve onlar bizi, biz onları dalâlette yürüyenler addederek yolumuza devam ederiz.

İlmî yollardan ve onun imkânlarını kullanarak ruhlarla münasebete geçmenin mümkün olduğunu gördük. Muvaffakiyetsizliklerin yine aynı metodlar takip edilmek suretiyle sebepleri tesbit edilebilir. Biz insanların tabiat hâdiselerine, mutlak bir hâkimiyet iddiasında bulunabileceğini ummuyoruz. Maamafih o kanunların bir çoklarına da şimdiden hâkim bulunduğumuza eminiz. İleride takip edilen tekâmül safhalarının zarurî bir neticesi olarak bugünkü bilemediğimiz bir çok kanunların da kudretlerimize katılacaklarına inanıyoruz. Fakat bunu söylemekle yine de tekrardan çekinmiyeceğiz ki bu mazhariyet bize, bütün tabiat kanunlarına mutlak bir hâkim sıfatıyla bakabilmek gururunu ebadiyen bağışlamıyacaktır. Biz belki yerin hâkimiyiz, göğün bir kısmını da hüküm altına alabiliriz amma meselâ ayın dünya etrafındaki dönüşünü veya dünyanın güneş etrafındaki seyrini ebadiyen değiştirebilmek imkânına malik olamıyacağız. Bu ise kâinatın bir zerresine bile hükmedememektir. Maddeler üzerinde bile böylece tezahür eden acizimiz şuurlu, iradeli bir kudret olan ruh üzerinde ne dereceye kadar müessir olabilir. «Ben elimdeki zinciri beş yüz defa bırakıyorum. O da beş yüz kere yere düşüyor. Yaptığınız ruh tecrübelerinde böyle riyaî bir kat'iyet göremiyorum. Onun için de inanamıyorum.» diyecek kadar hâdiseler karşısında analitik muhakeme kıtlığı gösteren münevverlere rastladık. Şuur ve irade denilen melekenin kanunlara mutlak bir cebriyette uymadığını; maddenin yalnız böyle kanunların imkânına mutavaat ederken, hayatî varlıkların bu kanunlar dışındaki bütün imkânlardan herhangi birisine ya mutavaat eder ya etmez olduğunu bilmezler mi?..

Ruhlarla münasebet tesisine mâni hikemî, fizikî veya felsefî

düşünceler bizce yersizdir. En çok zihni yoran düşünce mânevî bir varlığın maddî bir varlığa nasıl tesir edebileceğidir. Biz yukarıki satırlarda bu hususta şüpheleri silici bazı fikirler söyledik. Madde-nin bizce kaba ve maddî vasıflarını taşıyan halleri zerrelere kadar gidiyor. Atoma geçince ,artık madde, bildiğimiz hususiyetleri kay-bederek cevherin aslının tek olduğunu gösterir bir hal alıyor. Hal-buki ilim bize atomun da son bir merhale olmadığını söylüyor. Onun altında âdeta namütenahiye doğru derinleşen bir korpiskül-ler âlemi çıkıyor. İşte buradan itibaren bizim alışık olduğumuz mad-dî vasıflar kayboluyor. Buna ilim şimdilik enerji ismini veriyor. lâkin biz bunun da elektron ötesi varlıklardan — yani maddî bün-yeden — müteşekkel olduğuna kaniiz. Bu hal küçüle küçüle maddî vasıflar ma'nevî dediğimiz vasıflara yaklaşıyor. İşte böyle bir «son-suz küçük» âlemin cevherlerinden yapıli bir vasita acaba aracılık yapıp da ruh ve insanlar arasındaki münasebetleri tesise yardım edemez mi?.. Esasen spiritler ruhun öbür âlemde, hattâ ne kadar tekâmül ederse etsin daima perisperi dedikleri bir seyyal vasıtaya sahip olduklarını söylerler. Bunun mevcudiyeti ve tesir dereceleri (... sahifeye bakınız) görülmüştü. Bu aracı vasitanın mahiyeti hak-kında biraz düşünmekle meselenin halli kolaylaşır. Dünyamızda da hava — mayi — sulb cisimler arasında birinden diğerine geçebilen tesirleri biliyoruz. Nitekim deniz altında dinamitle patlatılan bir kaya parçasının çıkardığı ses sulbden mayie, mayiden havaya ora-dan da (kulak - sinirler yoluyla) beyne geliyor. Tersine olarak dal-gıçların deniz altında iken deniz üstündeki havaî vibrasyonları — yani seda dalgalarını — işitebiliyorlar. Keza güneşin hararet ve ziya dediğimiz vibrasyonları dünya ile güneş arasındaki — havasız ve esirden müteşekkil — seyyalevî maddeciklerin titreşimi yardı-mıyla dünyamıza kadar geliyor. Ve dünyayı çevreleyen hava taba-kasını da ihtizaza getirerek yere kadar geliyor. Yerde de hem kaya gibi sulbleri, hem de deniz gibi mayi cisimleri aynı ihtizaza maruz bırakarak onlara da tesir edebiliyor. Bu mülâhaazlarla, ruhtan, bedene müessir olabilen vibrasyonların gelmesi hayalî sayılmama-lıdır.

Bu izahatla anlaşılacaktır ki, ruhlarla insanlar arasında muha-bere tesis etmek için ilmî bir mahzur yoktur. Bu kitabımızda yer yer göreceğiniz temas hâdiseleri de bunu ispat eder mahiyettedir. Ruh-larla konuşulabileceğini kabul ettikten sonra şimdi bunun nasıl mümkün olabildiğini ve bu hustısta şimdiye kadar gelenlerin neler düşündüklerini görelim.

II

RUHLARLA NASIL KONUŞULUR?

Tarihin en karanlık devirlerindenberi ruhî denilen hâdiselerin vukua geldiği ve ruhlarla konuşulduğu iddiasında bulunanlar görülmüştür. Bütün bunlar ilmî bir dikkatle sınıflandırılır ve tahlil edilirse üç grup iddia ortaya çıkar:

- 1 — İptidaî (Empirique). 2 — Dinî ve tasavvufî (Théologique). 3 — İlmî ve felsefî (Spiritualistique).

*
**

Eski Hint ve Çinliler, Mısırlılar, Yunanlılar ve Romalılar ruhlarla konuşurlardı. Bugün bile Hindistanda, Afrikada yerliler hâlâ bu işi yapmaktadırlar. Aşağıda tafsilatı ve usulleri bildirilecek olan bu muhabere keyfiyeti bazan iyi bazan da kötü niyetler uğruna kullanılmıştır. Bu bakımdan da ruhlarla konuşma keyfiyetinin, Maji novar (Magie noire) ve Maji blânş (M. Blanche) şeklinde mütalea edildiği görülür. Maamafih bu şekil tasnif yanlış ve hatalıdır. Bu tasnif muhaberenin maksat ve gayesine göre yapılmış ise de ekseriya birbiri içine girift olmuş bir haldedir. Bir de majilerde, ruhlarla muhabereden ziyade gizli kuvvetlerden yardım görerek olağan üstü bir iş başarmak amacı vardır. Onun için majileri doğrudan doğruya ruhlarla muhabere usulü olarak saymağa yeltenmiyeceğiz¹. Bizce, ruhlarla konuşma yollarını yukarıda yaptığımız gibi iptidaî, dinî, ilmî şekilde ve üç zaviyeden tetkik ve mütalea etmek daha uygun görülmüştür.

1 — İptidaî şekil. Bu tarzda ruhlarla konuşmaay ve te-hüratı ruhiye göstermeye ili mlisanında (Empirique) = Ampirik şekil denir. Bu işleri yapan insan, yaptığı işin neden, nasıl olduğunu düşünmez; bilmez. Bu hususta hiç bir bilgisi olmadığından, yaptığı işler karşısında kendisi de hayran kalır. Hattâ biraz da korkak. Bu bilgisizliğin verdiği korku zamanla bazı akıllılar elinde âlet olur. Ve bu işi — yani ruhî tezahürler yahut ruhlarla konuşma işini — kendilerine yüksek bir lûtuf olarak ihsan edilmiş bir şey sanır. Zamanla buna o kadar inanır ki artık o başkaları yanında kendisine kutsal bir hüviyet, bir benlik yaratır. Bu şekilde kazanılan ve başkaları üzerinde saygı uyandırıcı, korkutucu bir hüviyet, kolay kolay herkese anlatılmaz olur. Gizli bir sır olarak babadan oğula veyahut en yakın dosta öğretilen bir meta halini alır. Bugün Himalaya eteklerinde yaşayan Lamalar, Kutuplara doğru yaşayan

(1) Maamafih bu hususta sırası gelince izahat verilecektir.

Eskimolar, iptidai kabileler arasında rastlanan Yogiler ve Fakirler hep babadan kalma görenekleri sürüp giderler. Bu sınıfların başalarını gizlice öğrenmiş olabilen din adamları (papazlar, şeyhler vesaire) buna dinî bir mahiyet, bir kutsallık etiketi de ekleyerek kendilerine mal etmeğe uğraşmışlar ve bunda muvaffak olmuşlardır da... Böylece tasnifimizin ikinci kısmında mütalea edeceğimiz dinî görüş (Vue religieuse) meydana gelmiştir. Bir çok eski kavimlerin, eski insanların, beden mahvolşa bile, kendilerinde yaşayan, yaşamakta devam eden bir cevherin bulunduğu inandıklarını görüyoruz. Mısırlıların ölüleriyle birlikte buğday vesaire yiyecek gömdüklerini herkes bilir. Hindistanda yüz bin senedenberi insanlar (ölümün muvakkat (geçici) olduğunu, tekrar dünyaya gelineceği kanaatini beslerler. Binaenaleyh bu ölmüş ve muvakkaten bilinmeyn bir yere, bir âleme (?) gitmiş olan babaları, anaları, sevgilileri tekrar bulmak, onlarla konuşmak arzusu yani spiritizma bu düşüncelerden doğmuştur.

Beden yapısı bakımından bu maksada elverişli kimseler de çıkınca muhabere vukua gelmiştir. Çok eski insanlar ruh ile konuşmalarına başlayacakları zaman; devlerin, şeytanların, hayvan ruhlarının veya düşman saydıkları insanların ruhlarının da gelmesi için onları ya korkutacak veya memnun ederek toplantıdan uzaklaştıracak çarelere baş vururlardı.

Bunun için ateşler yakılır, tütsüler yapılır veyahut kurbanlar, adaklar adanırdı. Bu gibi işler dinî merasimlere de sonradan geçmiştir. Ruhla, konuşacak olan ya bir mağaraya gizlenir veya dağ başlarına, ormlara giderdi. Orada günlerce aç susuz aradığı ölü-yü çağırır ve nihayet bu emeline muvaffak olurdu.

Bütün bu gayretler de şahsın: «1 — Aç kalması, veya yalnız meyva ve nebatla yaşaması, perhiz yapması (dolayısıyla zayıflaması), 2 — Dünyadaki gürültülerden, tesirlerden uzaklaşması (fennî tabiriyle tecerrüd = (İsolement) yapması), 3 — Fikrini, düşüncelerini, duygularını yalnız konuşmayı arzuladığı ruhla münasebete geçirmeğe çalışması. (teksif = Concentration yapması) gibi üç mühim unsura — mahiyetini hiç bilmeden — baş vurarak muvaffak olabildiğine okuyucularımın dikkat nazarlarını çekerim². Yine eskilerin bu yollarla muvaffak olamadıkları zaman — Çinde, Hindistanda olduğu gibi — konuşmayı yapacak şahsa haşhaş, afyon ve daha bir çok uyuşturucu maddeler yedirdikleri görülür. Bazıları, yırtıcı hayvan derileri giymiş kimselerin bulunduğu mahzenlere atıla-

(2) Birinci unsur ilmi tecrübelerde ehemmiyetsiz sayılırsa da diğer ikisi pek mühimdir. Ve muvaffakiyetin âmilleridirler.

rak korkutulur¹. Vahşi kabilelerde görülen dinî mahiyetteki ateş yakmalar, danslar gibi hareketleri ruh çağırma ile karıştırmamalıdır. Çünkü eskiler hiç bir zaman toplu bir halde bu işe girişmezlerdi. Sonra ruhları davet ve onlarla muhabere ibadet sayılmadığı için daima gizli yapıldı. Bu davetlerin kaidesi, şekli hemen her kabileye her millete göre değişti. Aşağı yukarı herkes kendine göre bir usul ve yol tutmuş gibiydi. Bu usulleri spiritualistlerin tatbik ettiği metodlar tafsîlâtı ile gözden geçirilirken okuyucularım daha iyi kavrayacaklardır. Onun için bu kısımdaki ruh çağırma usulleri — esasen pek basit, iptidai olduğu gibi yukarıda söylediğimiz şekillere göre tatbik kaibiyeti zor olduğundan — atlayarak ikinci kısma geçiyorum. Zaten bu da iptidai şekillerin biraz developmanından biraz da dinî ibadet ve duaların karıştırılmasından ibarettir. Burada da usuller yukarıda zikrettiğimiz 3 ana prensip çerçevesinden dışarı çıkmış değildir. Yalnız bunlara dinî bir çeşni verilmiş, biraz ibadet katılmışdır.

2 — Dinî ve tasavvufî yollardan ruhlarla konuşma: Hemen bütün dinlerin ilk intişar zamanlarında ruhlarla muhabere serbest bir halde yapıldı. Fakat sonraları din üleması bu işi kendilerine hasrettiler, başkalarının meşgul olmasını menettiller. Ve günah saydılar. Hattâ daha sonraları büsbütün ortadan kaldırdılar. Bu gibi şeylerle uğraşanların şeytan, cin gibi mevhum isimlerle adlandırılmış kötü ruhların tesallutuna uğrayacaklarını ve dolayısıyla Allahın lânetine çarpılacaklarını bildirdiler. Ortaçağda 19 uncu yüzyıla kadar bu sahada belki pek gizli görüşmeler yapılabiliyordu. Maamafih Garpte böylece sıkıya alındığı halde Şarkta serbestçe yapılabiliyordu. Bazı manastır ve kilise veya tekke mensubu papazlar ve şeyhler bu işe devam ettiler. Böylece din mensupları ruh çağırma işini kendi dinlerinin bir propaganda vasıtası bile saymaya başladılar. Aynı kanaati taşıyan insnlara bugün de Şarkta sık sık rastlanır. Onlar ruh, peri, melek, şeytan, cin gibi görünmez mahlûklara hükmedebilmek kudretini, kendi din kitaplarından aldıklarına inanırlar. Okudukları ayetler, mukaddes yazılarla bu hâkimiyeti salâhiyetle kullanabildiklerini iddia ederler.

Dikkate şayandır ki bir tarafta onlar yani ruhaniler, ruh üzerindeki hâkimiyetlerine sebep olan şeyin kendi dinleri ve bunun yüksekliği olduğunu iddia ederken diğer tarafta ne din ne bir akideye bağlanmamış kimselerin de aynı işi muvaffakiyetle başardıklarını görüyoruz. İleride bazı müelliflerin, yazılarında ruhlarla

(1) Hipnotik vesirelerle yapılan muvasalalar bahsinde burası tekrar gözden geçirilecek ve izah edilecektir.

muhabere hakkında din adamlarının sahip oldukları kanaatin tersi ile ne kadar şaşılacak işler başardıkları görülecektir. Realist bir görüşe sahip insanın bu olaylar karşısında derin derin düşünmekten kendisini alamıyacağını sanırım.

Böylece ruhlarla konuşmak için hiç de bir (Dogma) nın saliki olmaya lüzum kalmıyacağı anlaşılır. Şimdi din mensuplarının hangi usullerle ruh çağırdıklarını görelim...

Burada da bir çok varyasyonlar (değişmeler) varsa da, biz hemen hepsinde müşterek olan nümunelerden bazılarını yazacağız:

Bir din mensubu ruh çağıracağı yahut ruhî bir tezahür (gösteri) yapacağı zaman; A — Bir hâzırlık devresi geçirir. B — İç - dış temizliği yapar. C — Kendi mukaddes kitabının bu maksada uygun olan fıkralarından okur. Ç — Yardımcı vasıtalar (Araçlar) kullanır.

A — Hazırlık devresi: Ekseriya perhizlerle başlar. Hayvanî gıdalar denilen et, süt, yoğurt, yumurta, peynir, içyağlar, sade yağlar, hemen başta gelen yasak yemekleridir. Bazı dinler tohumlu gıdalar (meselâ fasulye, nohut, bakla vesire) mükeyyifat denilen içkileri de yenmesi yasak olan yemekler arasına katarlar. Bunların hiç birisi yenmemek üzere gıda mümkün olduğu kadar kısılr. Böylece bazan haftalar hattâ aylarca perhiz yapılır. Biz de (Çile) adıyla 40 günlük — Farsça çil 40 demek olduğundan eskiden itikâfa çekilip 40 gün perhiz yapan insana (Çilekeş), ve onların bulundukları yere çilehane derlerdi — oruç ve ibadet meşhurdur. Bu, bir nevi ibadet ise de ervah ile münasebatta bulunanlar da bu usule müracaat ederler. Böylece bir taraftan perhiz bir taraftan kendi dininin ibadeti yapılır ve ruh çağırmaya hazırlanılır. Meselâ herhangi bir mukaddes ismi yüz binlerce defa tekrarlamak, yahut mukaddes kitabı yüzlerce defa devretmek de vardır. Bu esnada kimisi sağa, sola sallanır veya beden, el, baş, göz hareketleri yaparlar [Bizdeki zikirler, tesbihler, devir = dolanım bunlara misaldir].

Böylece hazırlanan insan ikinci safhaya girer.

B — İç - dış temizliği; her din mensubuna göre değişir. Kimisi Gusl (= bütün vücudun yıkanması)¹ yapar. (Hintlilerin bazıları, hiç yıkanmaz) abdest alır, dünya işlerinden kazanç düşüncelerinden uzak kalır... Velhâsıl sessiz ve تنها bir yere kapanarak İzolman haline geçır. Artık kendisini yapacağı işe tamamen hazırlamış sayan şahıs üçüncü safhaya girmiştir.

C — Ruhu davet için kitabının mukaddes âyetlerini okumaya başlar. Kendisine yardım etmeleri için yüksek ruhların, meleklerin

(1) Hristiyanlarda yarım belden aşağısının yıkanması.

yardımlarını ister. Onlara kalben teveccüh eder. Bazı mutekidler kendilerine her zaman yardım eden bir ruhun varlığına inanmışlardır. Bizde huddam ismi verilen bu yardımcı ruhun yardım ve rehberliğiyle diğer ruhlarla münasebete girişmeğe çalışır¹. Dualarını okur ve kalben onu düşünür. Böyle huddam¹ ile veyahut huddamsız görüşmeyi dilediği ruhun ismini içinden tekrarlaya tekrarlaya onu görür. Bazan bu davet yüksek sesle yapılır. Huddamı olan şahıs onu ismiyle bilir ve onunla çağırır. Yahut «Ey benim sevgili ruhum!», «ey hâmi ruhum!», «ey huddamım!» gibi hüviyetsiz hitaplarla daveti yapar. Uzun veya kısa bir zamanda bu ruhla münasebete geeçr. Bazan da maksada erişmek için dördüncü vasıttan faydalanmak zorunda kalır.

Ç — Yardımcı vasıtalar: Bazı aletler, sazlar, ziller, deynek, ateş, buhur, tütsüler, güzel kokular, sular, nebatlar, bazı nebatî ve madenî ilâçlar vesairedir. Bunlar bizzat ruh çağırarak tarafından yapıp hazırlandığı gibi, kendisine üstadları tarafından verilmiş muska, boncuk, para, madenî, nebatî cisimler de olabilir. Bu vasıtaları yerine vecinsine göre kullanarak ruh çağırma işinde onlardan faydalanır. Bazı şeyhlerin asaları, zincirleri, sihirli tesbihleri yahut putlar, heykeller, mukaddes taşlar, yahut da sihirbarların kullandıkları parlak cisimler, billûrlar v.s.... v.s. hep bu yolda kullanılmış şeylerdir.

*
*
*

Buraya kadar yazdığımız şeyler ilmî bir esasa, metodlu bir bilgiye dayanmadan yapılan şeylerdir. Buradan itibaren yazacağımız satırlar ilmî delillerle, tecrübe yoluyla bir ilim haline gelmiş olan spiritizminin usulleridir.

Bugün lâboratuvar aletleriyle, fotoğraf, sfigmograf¹, Ansefalograf², terazi, kimyevî maddeler, reaktifler ve daha bir sürü fennî vasıtalarla hâdiseleri kontrol ederek çalışan ilim adamları yukarıdanberi çeşitlerini saydığım ruhlarla konuşma tecrübeleri yapıyorlar. Bunların içinde, en az yirmi tane keşfi olan William Crookes, kıymetli ilim ve felsefe eserleriyle tanılan William Ceyms, her biri başlı başına birer kıymet olan Lombrozo, Charl Richet, Bright, Mesmer, Kardec; Vauty, Pauchard, Durville, Léon Denis, Konan Doyle... v.s. hepsi bu mevzuda birer otoritedir. Hepsi de ruhlarla konuşma-

(1) Huddam yardım eden, hizmet eden demektir. Ruhlarla görüşenler ekseriya böyle bir veya bir kaç ruhla sempatize olmuş, Onunla anlaşmıştır. Böyle insanlara eskiden huddamlı derlerdi.

(1) Nabzın hareketini gösteren alet.

(2) Beyin çalışmasını, düşünce ve duygularını yazan alet

nın mümkün olduğunu iddia ediyorlar. Bugün Amerikada tecribî psikoloji lâboratuvarı olmayan üniversiteye, mütekâmil naazriyle bakılmamaya başlanmıştır. Biz de, yukarda isimleri yazılan müelliflerin yürüdüğü yoldan ve aynı usulleri tatbik etmek suretiyle iddialarının bir çoklarının hakikî olduğunu bizzat müşahade ettik ve inandık. Yapamadığımız kısımlar da vasıtalarımızın kifayetsizliği âmil oldu. Bu tecrübelerimizde aldanmış olduğumuz ileri sürülebilir. Hattâ aynı itiraz yukarıki müelliflerin hepsine yapılmıştır. Onlar eserlerinin hemen hepsinde bu hususu belirtmiş ve kendilerinin aldanmadıklarını yırtınırcasına ispata kalkışmışlardır. Fakat ne çare ki resmî akademi Nuh dediğine peygamber demek yüksekliğini göstermemiştir.

Biz sırası gelince bunların münakaşasını, sevgili okuyucularımıza sunmaktan zevk duyacağız. Ruhlarla muhaberenin en modern şekillerinden bahsetmeden evvel hazırlayıcı ve açıcı bazı tafsilâta girişmek zorundayız. Çünkü bizde bu gibi mevzulardan bahseden eski eserlerin hemen çoğu yanlış yazılmıştır. Meselâ eski kitapların çoğunda spiritizme, manyatizme, hipnotizme kelimeleri birbirine karıştırılmış, sanki aynı mânada şeylermiş, birbirinin müradifi kelimeler imiş gibi yazılmıştır. Halbuki bunlardan birincisi yani sipiritizme ,ruhların varlığına inanan kimselerin, ruhlarla muhabere yapmasına denir. Manyatizme, insanlarda mevcut olduğu ilmen ispat edilmiş elektromanyetik mahiyetteki (yani bazı müelliflerin (1/26) dediği gibi (Force magnetique Humain) kuvvetlerden istifade ederek beden üzerinde bir takım şaşılacak olaylar vukua getirmektir. Binaenaleyh hipnotizör ve manyetizörün¹ muhakkak sipiritualist olması gerekmez. Hipnotizma ise manyatizmeden ayrı bir şekildir. Manyetizme ile hipnotizmayı yahut başka bir tabirle Mesmerizm² ve Braydizm'i³ şöylece birbirinden ayırabiliriz:

Yukarıda da söylediğimiz gibi insanlarda mevcut olduğu ilmen ispat edilmiş bulunan elektromanyetik enerji, her ferdde başka başkadır. Bu şarj (yük), günün muayyen saatlerinde, ve çalışma, yorgunluk ,istirahat gibi sebeplerle azalır veya çoğalır.

Bazı kimseler bu azalma, çoğalma keyfiyetine karşı hassastırlar. Yani bu azalma veya artma, kendilerinde büyük sarsıntılar,

(1) Manyatizör = manyetik kuvvetinden istifade ederek tedavi maksadiyle, gerek diğer maksatlarla şahısları uyutan veya onlar üzerinde tesirler yapan şahıs, operatör demektir.

(2) Mesmerizm = manyatizm (ilerde bu hususta tamamlayıcı bilgi vardır.

(3) Braidizm = hipnotizm.

uyuşukluk halleri ,bayılmalar, uyuklamalar husule getirir. Kimi insanlar ise buna fazla derecede mukavemet ederler. Bu keyfiyeti daha iyi anlatabilmek için insanları elektrik akkümülatörlerine benzeceğiz. Akkümülatör nasıl çalışıkça elektrik miktarını sarfederek zayıflar yahut başka bir elektrik menbaya bağlandığı zaman kudreti artarsa insan da öyle... Fakat bu canlı akkümülatör kendisinde depo edilmiş olan bu elektromanyetik kudretin değişmelerine karşı değişik derecelerde reaksiyon (cevap) verir.

İşte manyatizma, hipnotizme tecrübelerinde biz bu değişmelerden istifade ediyoruz. Medyom denilen şahıslar bu değişmelere karşı hassas olan, operatörler ise büyük derecelerdeki değişmelere mukavemet edebilen kimselerdir. Böyle iki akkümülatör birbiriyle birleştirildiği zaman üç ihtimalle karşılaşılır.

1 — Ya bu iki akkümülatörün kudretleri birbirine eşittir. Yani A nın elektrik yükü B ye denktir. Bu takdirde hiç bir şey, hiç bir değişiklik olmaz.

2 — İkinci ihtimal A da B den çok fazla enerji vardır ve A enerjisinin yarısını kaybettiği halde buna mukavemet eder. Fakat B de A dan aldığı enerji yüküne tahammül edebilir. Bu takdirde yine hiç bir hâdise görülmez.

3 — Yahut A akkümülatöründen B akkümülatörüne bir elektrik akışı olur. Ve bu akış her iki akkümülatördeki elektrik yükü birbirinin eşiti oluncaya kadar devam eder. Burada A nın kudreti B den fazladır.

Farzedelim ki A kendisinden meselâ büyük miktarda bile enerji kaybolmasına tahammül edebildiği halde hiç bir değişikliğe, sarsıntıya uğramıyor. B ise pek az bir enerji artışı veya azalışı karşısında hemen müteessir oluyor. İşte medyom ile operatörü bulduk demektir. Bu olayda A operatör oluyor. Yani kendisinden verebildiği elektromanyetik kudretin kaybına karşı mukavemet ediyor. Kendisinde hiç bir değişiklik olmuyor. Fakat B, A dan aldığı ufak bir miktardaki enerji ile hemen uyku haline gelebilirse o kadar hassas bir süjedir; demek oluyor.

İşte manyatizme yoliyle yapılan tecrübelerde bu mekanizmadan istifade ederiz. Demek ki manyatizme tecrübelerinde süjelerin operatörlerden enerji alması gerekiyor. Bir tek kelime ile süje «şarj» oluyor. Şu halde manyetizme, süjeyi şarj yapmak suretiyle uyku haline getirmektir, demek oluyor. Hipnotizmede iş berakistir. Tersinedir. Hipnotik süjelerdeşarj (boşalma) yoliyle uykuya girerler.

Yine yukarıdaki akkümülatörü ele alırsak. A akkümülatörü meselâ pek az miktarda enerjinin kaybına tahammül edemesin. Bu

takdirde herhangi bir sebeple enerjisinin kaybiyle uyku haline girer.¹ İşte bu şekilde yapılan tecrübeler, hipnotik sınıfa girer. Burada medyomlar «deşarj» suretiyle uyku haline getiriliyorlar demektir. Deşarj keyfiyeti lâboratuvar usulleriyle kolayca ispat edilebilir. Bu küçük kitabımızda yer kaldığı takdirde hipnotik vetirelere de temas edilecektir. Bu yapılamadığı takdirde müteakıp neşriyatımızla bu husus uzun uzun anlatılmak suretiyle aydınlatılacaktır. Yalnız burada akla gelebilen bir soruyu yazmadan geçemiyeceğiz.

Hipnotizme tecrübelerinde telkin (= Suggestion) yoluyla da neticeler alınır. Hem de ekseriya yalnız başına bu telkin iş görür. Telkinin mahiyeti hakkında uzun tafsilât vermek kitabımızın hacminin üstündedir. Yalnız kısaca anlatalım.

Telkin, süjenin ruhu üzerinde inandırıcı kuvvetiyle bir nevi deşarj, degajman yapmaktır. Esasen hipnotizmecilerin kullandıkları — bilâhare nevi ve şekilleri anlatılacak olan — vasıtaların tesiri deşarj yoluyla iş gördüğünden, telkinin de aynı mahiyette bir müessir olduğu kanaatindeyiz. Telkin yapılmak suretiyle süjenin dimağında âni ve şiddetli bir faaliyetin (instenctif bir faaliyetin) gayri meş'ur bir neticesi oluyor. Dolayısıyla ruhî yoldan ve diğer tecrübelerde yapıldığı gibi dışarıdan içeriye (ruha doğru) bir tesir değil de içeriden, ruhtan bedene doğru (ric'î) bir tesirle deşarj husule gelerek aynı neticenin elde edildiği muhakkaktır. Bu mü-taleaları gözönünde tutarak manyetizmeyi dışarıdan içeri (santripet) maddeden - ruha; ve bilâkis hipnotizmeyi de içeriden dışarı (San-trifüj), ruhtan bedene (ric'î) tesir eder surette izah etmek mümkündür. Şu halde manyetizme direkt, hipnotizme de endirekt bir yolla müessir oluyor demektir. Yalnız bütün yapılan tecrübelerde ne sade manyetik vetîrenin ne de sade hipnotik vetîrenin tatbik edildiğini, bilâkis her ikisinin karışmasıyla muhteliî (karma) bir usul tatbik edildiğini görüyoruz. Bunlara sırası geldikçe işaret edeceğiz.

Şimdi asıl konumuzu; ilmî felsefî yoldan ruhlarla nasıl konuşulduğunu görelim:

3 — İlmî - felsefî (yahut Spiritualiste) görüşlere uygun şekilde yapılan tecrübeler: Usulleri, kanunları, şekilleri, neticeleri hakkında ilmî, tecribî neşriyat yapılan bu olaylar asıl mevzuumuzu

(1) Muhtemeldir ki bu enerji artış ve eksilişi (Humor) larda ve beyin faaliyetlerinde mühim değişiklikler yapmak suretiyle müessir oluyor.

Doktor A. S. Akay

(konumuzu) teşkil ediyor. Esasen araştırmacılara tavsiye edilebilecek olan yol da budur. Yoksa yukarıda zikrettiğimiz iki yol artık tarihe karışmış ve yalnız spiritizme tarihini yazan kitaplarda yer alabilecek, usuller olmak icap eder.

İlmî - felsefî yoldan ruhlarla konuşma

Spiritizmenin öz kısmı budur. Ruhî tezahürat bu yolla elde edilirse ilmî sayılır, ve bir kıymet ifade eder. Çünkü ilimde 1 — müşahade observation, 2 — tetkik, Etude, 3 — tahlil, Analyse, 4 — terkip, Synthèse, 5 — hüküm Jugement vardır. Bu süzgeçlerden geçmemiş hâdiseler enfûsî mahiyette kalır. Tamim edilemezler. Halbuki ilim tamimi icabettirir. Hâdiseler önce dikkatle gözden geçirilir. Bunlar birçok defalar tekrarlanır. Her tekrarlanmada aynı neticeyi verip vermediği araştırılır. Her tecrübenin muvaffakiyet veya muvafakiyetsizliğinin sebepleri nelerdir, bunlar tesbit edilir. Sonra bütün bu dağınık bilgiler toplanır. Birbirine benziyenler, benzemiyenlerden ayrılır. Bu grupların aralarındaki münasebetler kanunla tâyin edilir ve nihayet bir hükme varılır. Denir ki şu hâdiseler şu, şu şartlar altında şu şekilde tecellî eder. Ve bu tahlillerin mânası şudur. Bundan şu veya bu istifade veya zarar husule gelir, denir. Halbuki bir mistiğin yaptığı gibi kendi kabına çekilerek lüzumsuz ve bilgisiz enerji sarfetmesi ve hâdiselerin içinde boğulup kalması ilimden, bilhassa modern mânada ilimden anladığımız şeyden çok uzaktır.

İlmî yoldan ruhlarla muhaberenin bir çok usulleri vardır. Mesmer, Puisegure, ve bazılarına göre en iyi yol manyetizmedir. Buna mukabil Braydistler hipnotizmeyi¹ öne sürerler. Son zamanlarda Kalan isminde bir doktorun tesbit edip sevgili ve muhtere mkardeşim Doktor Bedri Ruhselman'ın tadilen tatbik ettiği bir usul daha vardır ki bu da «ruhî infisal» (Dissociation Psychique) ismini alır. Bu yeni metodun Amerikada da tatbik edildiğini son gelen mecmualarda görüyoruz. Bizzat bizim de kullandığımız bu usul tatbikatı ve basitliği sayesinde hemen en emin bir usul sayılmaya mazettir. Maamafih bunlardan başka, masa, fincan, kalemle yazı yazmak vesaire daha bir sürü usuller vardır. Usullerin hangisi tatbik edilirse edilsin medyum denilen ve ruhla muhabereye vasıta olan süjenin hali ve durumu bu tecrübelerde en mühim noktadır.

(1) Hipnotizme ve manyetizme hakkında mufassal malûmat için ileride bakınız.

Onun için biz, ruhî tezahüratta esas olan unsuru, tatbik edilen usulde değil, medyomun bu tatbikat neticesinde gösterdiği reaksiyonda görüyoruz. Çünkü herhangi usûl tatbik edilirse edilsin ruhî tezahürat hemen hepsinde de aynı neticeyi verebiliyor. Meselâ ruhlarla muhabere için ister manyetizme ister hipnotizme yapılınsa netice bir oluyor. Diğer taraftan aynı medyoma bütün yukarıki usuller ayrı ayrı tatbik edilsin alınacak neticeler birbirini tutmuyor. Bazısında muvaffakiyet oluyor bazısında olmuyor.

Şu halde hâdiselerin vukuunda tatbik edilen usul değil (medyanemik) hâdiselere zemin teşkil eden süjenin durumu mühimdir. Bundan dolayı biz kendimizce şöyle bir tasnif uydurduk. Bunu, okuyucularımıza hâdiseleri daha kolay ve ilmî yollardan izah edebiliriz endişesiyle ihtiyar ettik. Eğer tasnifimizde yanıldıksa hüsnüniyetimize bağışlanmalıdır.

Biz medyomların ruhî ve bedenî durumlarını gözönünde bulundurduktan sonra, onlarla yapılan spiritizme celselerindeki olayların seyrine göre hâdiseleri evvelâ 1 — Dissosyasyon psiko - fizyolojik, 2 — Dissosyasyon psiko - fizik diye ikiye ayırdık. Çünkü medyomlar spiritizme tecrübelerinde bu iki gruptaki atmosfer içinde bulunuyor. Yani medyomun bedeninden ya bir takım maddeler (ektoplazma) çıkarak hâdiseler husule geliyor ki biz o vakit bu keyfiyeti psiko - fizik hallerin vukuiyle müterafik görüyoruz.

Yahut da bu, maddî ve fizik bir olay değil de yalnız fizyolojik bir takım haller kadrosu içinde mütalea edilebiliyor. Diğer bir deyimle birisi objektif tezahürlere vasıta oluyor. Diğerisi ise sübjektif. Maamafik hemen şunu da sırası gelmişken ilâve edelim ki medyomlar tatbik edilen usul ve kabiliyetleri nisbetinde bir halden diğer bir hale de geçebilirler. Onun için bu tasnifteki grupmanlar kat'î ve değişmez olarak telâkki edilmemelidir. Esasen onu biz mütaleayı kolaylaştırmak için bu şekilde yaptığımızı da yukarıda söylemiştik.

Dissosyasyon psiko - fizyolojik ve psiko - fizik de ayrıca kısımlara ve onlar da daha hususî sınıflara ayrılacaklardır. Velhâsıl toplu olarak bir şema çizmek icap ederse hâdiseler şöyle mütalea edilecektir:

I — Dissosyasyon psiko - fizyolojik «yani ruhî - fizyolojiyai infisal.

II — Dissosyasyon psiko - fizik. «yani ruhî - fizikî infisal).

I

Dissosiation Psycho - Physiologique «Psiko - fizyolojik infisal».

1 — Mekanik: «Ayık halde yapılanlar».

A — Direkt: «Doğrudan doğru yazı yazmak suretiyle».

B — Endirekt: «bilvasıta, fikirler aldıktan sonra, bilerek yazmak suretiyle».

2 — İzolman «derin bir uykuya dalmadan, hafif tecerrüd hallerinde yapılanlar».

A — Spontane: «kendi kendisine gaşiye uğrayarak».

B — Sügjestiyon direkt: «bir operatörün telkini ile yapılanlar».

C — Sügjestiyon endirekt: «operatörün ve bir vasıtanın yardımıyla yapılanlar».

D — Mikst: «Yukarıki şekillerin karışmasıyla elde edilenler».

3 — Hipnoz: «Sun'î uyku yapılarak elde edilenler».

A — Spontane: «kendi kendine sun'î uyku halin girenler».

B — Manyetik: «Manyetizme yapılarak uyutulanlar».

C — Hipnotik: «Hipnotizme yapılarak uyutulanlar».

D — Mikst: «manyetizme ve hipnotizmeyi karıştırıp uyutulanlar».

4 — Kompleks: Yukarda yazılan 1, 2, 3 numaralı şekilleri birbirine karıştırmak suretiyle tatbik edilen usuller.

II

Dissosiation Psycho - Physique «psiko - fizik infisal» .

1 — Ektoplazmik: «bedenden maddeler çıkmak suretiyle husule gelen tezahürat».

A — Telekinezi: «Uzaktan ve temas vaki olmadan görüle hareketler».

B — Demateryalizasyon: «Maddelerin fizik vasıflarını değiştirerek ve dağıtarak».

C — Materyalizasyon: «Maddelerin fizik vasıflarını havi yeni herhangi bir teşekkül vukua getirerek».

D — Dedublman: «bedenin tezaufu».

2 — Kozmo - Perisperik: «ektoplazmik tezahürattan daha karışık olan hâdiseler».

A — Aporlar: «Uzak kıtalardan cisimler nakli keyfiyeti».

B — Vuvadirekt: «Boşlukta seslerin husulü».

C — Fakirik: «Fakirlerin bazı mühim marifetleri».

Hâdisatı ruhiye dediğimiz olayları bu tasnifte gösterildiği şekilde mütalea etmek okuyucular için daha istifadeli olacaktır zannındayız. Şimdi bunlar hakkında biraz tafsilât verelim:

Yalnız bu, usullerin ne yolda tatbik edileceğini bildirir bir usuliyat faslı olmayacak, yalnız ruhlarla münasebat tesisi yollarını gösterir kronolojik bir tasnif olacaktır. Her usulün tatbik şekilleri sırası düştükçe tafsil edilecektir

I

«Psiko - fizyolojik infisal» Dissosiyasyon psiko - fizyolojik

Medyomların maddî bedenlerine ait hiç bir değişiklik vukua getirmeden elde edilen neticelere bu ismi veriyoruz. Süjelerin sun'î uyku ,hipnoz), kendiliğinden veya manyetik yahut hipnotik yollarla yapılan uyku sonunda gösterdikleri ruhî haller bu kısımda görülecektir. Psiko - fizyolojik infisal çok ilerletilirse psiko - fizik infisale müncer olabilir. Şu halde psko - fizyolojik infisal bu gibi ruhî vetirelerin ilk kademesini teşkil ediyor demektir.

Medyomlar çok dikkatle mütalea edildikleri vakit derece derece derinleşen durumlarında ayık hallerinden ,katalepsi, letarji hallerine, hattâ Dedubleman ve demateryalizasyon sahnelerine varacak kadar ileri derecede değişmeler gösterebiliyorlar.

Bu safhaların birinden diğerine geçme, medyomun kudretine, tecrübe anındaki durumuna, operatörün mehareetine, haricî müesirlere, asistanların emnasyonlarına (inşia'larına) tâbi olmak üzere pek kaypak ve seyyal bir mahiyet gösterir. Biz bu faslımızda yalnız ruhlarla hangi yollardan konuşulabileceğini madde madde zikretmekle yetimseyeceğiz. Her madde hakkında tafsilât ve bunların tatbik usulleri ve şekilleri ayrı bir fasılda (ileriye müracaat) anlatılacaktır.

Şimdi Dissosiyasyon psiko - fizyolojinin hafif ve basit hallerinden, karışık hallerine doğru gösterdiği sahneleri görelim:

1 — Mekanik:

Dissosiyasyon psiko - fizyolojinin en basit ve hiç bir müdahale ve vasıtaya ihtiyaç hissetmeden tatbik edilebilen şekli (mekanik) şeklidir.

Süjenin, eline kalem alarak beklemesinden ibaret basit bir usuldür. Medyom sanki birisi tarafından kendisine yazı yazdırılacak bir kimse imiş gibi kalemi eline alır ve hiç bir şey düşünmeden, kendi arzu ve şuuriyle hiç bir kelime veya şekil yazmadan öylece

bekler. Bir müddet sonra el yorulacağından kâğıt üzerinde evvelâ bir takım intizamsız şekiller, çizgiler, daireler vesaire çizilmeye başlar. Bu bazan bir kaç seans devam eder. Seanslar üç beş dakikadan bir saate kadar devam ettirilebilir. Nihayet süjenin bazı yazılar yazdığı görülür. Bu andan itibaren meçhul kuvvetlerle münasebet tesis olunmuş demektir. Burada tekrar edelim ki yazı yazacak şahıs kendiliğinden kat'iyen müdahale etmiyecek ve düşüncelerinden hiç bir şey kaydetmiyecektir. Sûjelerin yazdıkları yazının kendi tahtesşurlarından veya ruh âleminde gelip gelmediği meselesi münakaşaya değer. Yalnız bu kısımda bu münakaşayı geçiyoruz. Bilâhare tekrar bu mevzua dair yazacağımız yazılar da bunun üzerinde de duracağız. Bazı medyomlar doğrudan doğruya kalemi ellerine alıp yazacakları yerde kalemi bir kutu içine koyup kutunun üstüne ellerini koyarlar. Bu hal bu fasılda mütalea ettiğimiz vak'alardan ayrıdır. Ve psiko - fizik infisalın Telekinezi bahsinde yer alacaktır. Onun için burada bahis mevzuu etmek münasip değildir. Bir de bazı medyomların yazı yazacak yerde, — ellerinde kalem olduğu halde — kendisine fikir halinde yabancı düşüncelerin geldiğini söylerler. Bu yabancı fikirleri ya ağızdan söylerler — ki bu takdirde (Medium Parleure) ismini alır.

Süje kafasına gelen ve kendisine ait olmadığını bildiği bu fikirleri kendi şuuriyle yazıya tahvil eder. Şu halde görülüyor ki psiko - fizyolojik infisalın (mekanik) olan şekli de iki kısımda yani direkt, endirekt mütalea edilebiliyor.

2 — İzolman:

Psiko - fizyolojik infisalın hafif bir dalgınlıkla elde edilebilen hâdiselerine bu ismi veriyoruz. İzolman durumundaki süje uyku hâliyle ayık hal arasındadır. Bunun da kendi kendine «Spontane» ve «Sügestion direkt ve endirekt» bir de «Mikst» karışık nevileri vardır. Medyom bir anda bir dalgınlık geçirir ve bazı ruhî hâdiselere şahit olaabilir. Bu kısımda mütalea edeceğimiz haller eskidenberi işitilmiş ve misali sonsuz derecede çok ve değişik olaylardır.

Sar'alılarda görülen «Petit mal» dan, ihtiyaçların dalgınlıkları na, «Kaal ehlinin» cezbelerine kadar bütün tecerrüd halleri buraya girebilir. Sebep ve neticeleri bakımından değişik olmalarına rağmen... İzolman halinin kendiliğinden olmuş bu tecerrüd şeklini ancak hususî kabiliyetteki ferdlerde görebiliyoruz. Bu gibi haller tecribî ve ilmî metodlara sığmıyor. Tecribî olarak husule getirilebilmeleri müşkül olduğundan burada tafsili muvafık değildir. Buradan itibaren zikredeceklerimiz ise tecrübe yollarıyla tekrarlanmala-

rı her vakit mümkündür. Ve bu yoldan alınan neticeler ilmî araştırmalara esas olacak mahiyettedir. Böylece sun'î olarak uyutulan sühelerde husule gelen akıllara hayret verici hâdiseler bir çoklarının zannettiği gibi basit ve ehemmiyetsiz hâdiseler değildir. Bütün dünyada müteassıb doktrinlere bağlı olmayan bilginler bu vetireleri ciddiyetle tetkik mevzuu yapmaktadırlar. İzolman'ın telkin yoluyla elde edilmiş safhalarında medyum konuşturulabilir, ruh âlemine öğnderilir, ekminezi denilen çok şayanı dikkat hâdiseler elde edilebilir.

İzolman ruhlarla münasebet tesis şekillerinin en basit, en kolay ve hem de en tehlikesizidir. Usulleri ve tatbikatı hakkında ileride uzun tafsilat vereceğimiz bu şeklin yukarıda da dediğimiz gibi bizi en çok ilgilendiren nev'i direkt ve endirekt sugestiyon şeklidir.

Medyomların derin bir uykuya dalmasına lüzum hissetmeden, bir yerde oturup yalnız gözlerini kapaması ve hiç bir şey düşünmemesi kâfidir. «Kalan - Bedri» usulü diyebileceğimiz bu metodla ruhlarla münasebete geçmek en kolay ve emin bir yoldur. Süje bir koltuk üzerinde oturtulur. Gözleri sıkıca kapanır. Ve kendisine «hiç bir şey düşünmemesi, fikrini hiç bir şey ile ilgili tutmaması, kafasını boşaltması» tenbih edilir. Bu şekilde hareket edeceği kendisine anlatıldıktan sonra tecrübeye başlamak için [İzolman yapınız!] tlekinde bulunulur. Bu, süjenin kafasını boşaltması, dikkat ve iradesini bir yere bağlaması ve dolayısıyla beynindeki bütün vibrasyonları dış âlemlerin vibrasyonlarından gelebilecek tesir ve «Rezonans'lara» müheyya bırakması demek olur. Bunda muvaffak olabildiği nisbette medyum dış âlemlerin vibrasyonlarını beyninde tesbit edebiliyor. Fakat burada bilhassa dikkat buyurulursa görülecektir ki dış vibrasyonlar ancak beyindeki sempatize olabilecekleri vibrasyon imkânı var. Bunlardan biz Crookes'in tablosunda gösteritesi ancak bizim şuurumuzun süzgecinden geçtikten sonra bize malûm oluyor. Burayı biraz daha izah etmek icap edecek. Şöyle ki:

Biz, insanlar mahdud bir takım müessirlere göre ayarlanmış his uzuvlarına malikiz. Meselâ kâinat [0 dan namütenahiye kadar] vibrasyon imkânı var. Bunlardan biz Crookes'in tablosunda gösterdiği gibi adacıklar halinde kısım kısım vibrasyonları alabilmek iktidarını gösteriyoruz. Meselâ 16 dan 25 bine kadar olanlarını seda ismi altında tanıyoruz. Ve ancak bu ihtizazları alabiliyoruz. Ya bu rakamların altında ve üstünde?. Hislerimiz bir müddet donuk ve hareketsiz kalıyor. Bunu daha iyi anlayabilmek için «S. William Crookes» den alınan şu tabloya dikkat ediniz: (Ruh ve kâinat - Bedri Ruhselman, cilt 1, sahife 55).

Dereceler		Bir saniyedeki titreşim «ihtizaz»	
1 inci	2		
2 "	4		
3 "	8		
4 "	16		
5 "	32		
6 "	64		
7 "	128	Ses	
8 "	256		
9 "	512		
10 "	1024		
15 "	23768	Elektrik	
20 "	1048576		
30 "	1073741824		
35 "	34359738368		
50 "	1125899906842624	Hraret - Ziya	
55 "	36028707018963968		
58 "	288230376151711744	İhtimal X şuaı	
61 "	2305763009213693952		

Burada 4 üncü dereceye kadar olan vibrasyonlar bizim için meçhuldür. Keza 15 ile 20 inci dereceler arasındaki vibrasyonlar son zamanlara kadar meçhuldü. Son zamanlarda bunlara «Ultrasonique» vibrasyonlar adı verilmiştir. Fakat hasselerimiz bunları alamamakta ancak bazı teessür halleri görülmektedir. 35 den 50 ye kadar olan vibrasyonlarla 55 den 58 e kadar olanlar ve bilhassa 61 den sonrakiler bize tamamen meçhuldür. Bunların ne mahiyeti hakkında malûmatımız var ne de duygu veya vasıtalarımızla tesbit edebiliyoruz.

Demek oluyor ki biz beş his organımızla kâinatın vibrasyonlarından — o da kısım kısım olmak üzere — bazılarını daha doğrusu mahdud miktarını alabiliyoruz. Bu alabildiklerimizin alt ve üstündeki vibrasyonlar ne oluyor?. Bunlar ne gibi şeylerdir? Şayet onları da duyabilecek uzuvlarımız olsaydı biz de ne gibi hisler uyarıracaktı?.. İşte bunları bilemiyoruz. Halbuki maddî tesir vasıtalarının seyyaliyet derecesi, bizim kaba cisimlerimize nazaran çok seyyal ve ince olan ruh'un, bize göndereceği vibrasyonlar hiç şüphesiz bu mahdud rakamlarla ifade edilenler gibi değildir. İş böyle olunca da onların gönderdikleri vibrasyonlar bizde tam mânasını bulamaz. Ruhlarla muhaberede bu noktaların gözönünde tutulmasını yukarıda bir defa daha işaret etmiştik.

Şu halde İzolman haline geçmiş bir süje beyninin vibrasyonlarını dış varlıkların vibrasyonlarına o şekilde maruz bırakacaktır ki bunlar içinde kendisiyle sempatize olanlar kendi nev'inden bir

his yaratacak ve bu kompleks o varlıkta herhangi bir şuur hali, bir realite yaratacaktır. Rüyada da keyfiyet aynıdır. Yalnız orada ve-tireler buradaki gibi bir maksat ve gayeye matuf olmadığından rastgele vibrasyonların beyindeki akislerinden ve bunların halita-sından ibaret olacaktır. Burada ise esasen tecrübe bir gayeye matuf olduğu gibi operatörün şuurlu ve maksatlı idaresiyle hâdiselerin bu maksadı temine yarıyacak şekilde ihtizarların toplanması ve onların bir intizam altında şuura aksettirilmesi ameliyesi icra edi-leceğinden, netice daha ilmî ve realiteler daha mutena olacaktır.

İzolman halinin sugjessiyon direkt şekli ile yapılan tecrübeler gibi endirekt şeklinde yapılan telkinlerde ona yakın tesirler ve hâ-diseler doğurabiliyor. Yalnız burada telkin biraz dolaşık yollardan müessir olabildiği için bazı sükûter de fevkalâde iyi neticeler verdiği halde bazılarında bilâkis hiç bir netice vermiyebiliyor. Endirekt yol-dan yapılan tecrübelerle bir çok misaller verilebilir. Bunlar bir bardak suya bakmak, parmak üzerine siyah bir mürekkep sürüp ona bakmak, isli tabaklara bakmak, gümüş, billûr vesair parlak satha, kürre... v.s. ye bakmak gibi... Maamafih bu kısımdaki tecrübeler daha ziyade hipnotik vetirelere müşabih ve hattâ bazan hipnotik tesirlerle husule gelen hâdiseler olsa gerek. Bu iki kısmı bir-birinden ayıracak mühim vasıf uyku halidir. Hipnotizme ile ya-pılan tecrübelerde süjenin fors manyetiğinin deşarj olması hedef tutulur. Bu arzu edilen keyfiyet vukua gelince süje — hipnotizme ve manyetizme nasıl yapılır bahsine müracaat — Tesirin şiddetiyle mütenasip derinlikte olmak üzere sun'î uykuya girer. Halbuki bu-rada bahsettiğimiz tecrübelerde medyum kat'iyen uyumaz, alelâde bir kitap okuyan veya dikkatle bir resme bakıp orada gördüklerini anlatan bir şahıstan farksızdır. Hipnotizme yapılan kimse tecrübe-nin devamı müddetince olduğu gibi hemen onun nihayetinde — lüzumlu operasyonlar yapılmadan — uykudan uyanamaz. Etra-fındaki hâdiseleri bilemez. Muhitiyle alâkadar olamaz. Dışarıda ya-pılan, söylenen şeylerden haberdar değildir. Bir kelime ile, hipno-tizme yapılan şahısta his unsurları körleşmiştir. Buna karşılık İzolmanın direk ve endirekt sugjestion şekillerinde ekseriya bu-nun zıddı vâkidir. Yani süje kendisini, etrafını, etrafında cereyan eden hâdiseleri, sesleri v.s. hepsini müdriktir. Tecrübe esnasında sayet bir gürültü olursa hemen dikkatini oraya verebildiği gibi tec-rübeden sonra bunları hatırlar. Keza tecrübe biter bitmez hemen gördüğü, duyduğu hâdiseleri anlatmaya başlar. Şuuru bir anda arzî hâdiselere rücu eder. Süjenin dünya realitelerine bağıanışı hemen ânidir. Dikkatini bir olaydan diğerine tevcih eden bir insanın nor-

mal hali vasfındadır. Şimdi dissosyasyon psiko-fizyolojinin en mühim safhalarından birisi olan hipnoza geçiyoruz:

3 — Hipnoz, sun'î uyku¹:

Tabiî uykudan bir çok yönlerden ayrılır. Tabiî uykuda; 1 — Biriyle konuşmak yoktur. 2 — Doktorların refleks dedikleri (akseleler) vardır. 3 — Ses ya işitilmez, yahut işitirlerse uykudan uyanırlar. 4 — Çimdik ve iğne batması vesire duyulur, hissedilir. 5 — söylenen hareketleri (işitmezlerse) yapamazlar. 6 — Tecrübe yapan şahsın, operatörün iradesine kat'iyen tâbi olmazlar, 7 — Tabiî uyku ile ruh çağırma tecribi olarak mümkün değildir. Ancak rüya şeklinde ve uyuyanın keyfine kalmış bir halde bu, bazen mümkün olabilir. Halbuki sun'î uykuda bunların tamamen tersi vâkidir. Sun'î uyku ile tabiî uykuyu birbirinden ayıran daha bir çok vasıflar varsa da hepsini burada sayamıyacağız. Bunları başka bir bahse bırakarak, sun'î uykunun, mevzuumuza uygun şekilde ne suretle kullanıldığını görelim:

Sun'î uykuyu yukarda da yazdığımız gibi a — kendi kendine olan (Spontane), b — manyatizme yapılmak suretiyle (Şarj etmek suretiyle) husule gelen şekli, c — hipnotizma yapılarak (deşarjla) husule getirilen şekli, bir de (d) karışık (Mikst) yani ya (a) ile (b) nin veya (a) ile (c) nin yahut da (b) ile (c) nin karıştırılmasından yapılmış sun'î uyku hali olarak 5 bendde mütalea edeceğiz.

a — Kendi kendine husule gelen sun'î uyku hali (Spontane): Bazı medyomlar² ya operatörlerle³ yaptıkları bir çok tecrübelerden sonra artık kendi kendine sun'î uykuya girme istidadını kazanırlar. Yahut da bu meleke kendilerinde doğuştan bulunur. Çok nadir olmakla beraber böyle medyomlar görülmüştür. Bunlar uyku haline geçince ya kayıptan sesler duyar, yahut da bazı ölmüş kimseleri görürler. Onların tarifleri ekseriya o kadar canlı ve hakikate uygundur ki, hiç görmedikleri, tanımadıkları ölüleri aynen tarif ederler. Hattâ bunların içinde resim yapmak kabiliyeti olan bazı medyomlar bu ölülerin resimlerini, fotoğraflarının aynen benzeri olarak yapmışlardır. Spiritizme kitaplarında bunlara dair ciddi etüdler az değildir. Burada fikir intikali (transmission de la pansé) meselesi mevzubahs olamaz. Çünkü hiç bir müellif bu yolla elde edilmiş bir

(1) Sun'î uyku = hipnoz hakkında ayrıca tafsilât verilecektir. Burada uykunun mahiyeti sun'î uyku ile olan münasebetleri uzun uzun anlatılacaktır.

(2) Medyom, ruhlarla konuşmaya vasıta olan şahsa derler. Buna süje de denildiği görülecektir.

(3) Operatör, medyomu uyutan veya ruh çağırma celsesini idare eden şahıstır.

vak'a zikretmemiştir. Kaldı ki fikir intikali keyfiyetinde imajların¹ her zaman aynen bir insandan bir insana geçebildiği görülmemiştir.

Kendi kendine sun'î uyku haline giren medyumların hayatlarına ait hikâyeleri sayın arkadaşım sırası geldikçe yazacaktır « .. sañi-feye bakınız». Maamafih böyle medyumları bulmak pek büyük bir şans eseridir. Şayet böyle birisi bulunursa onlardan b ve c fıkralarında yazılacak şekilde istifade edilebilir.

b — Manyetizme yoliyle yapılan sun'î uyku: Bu ve bundan sonra c fıkrasında yazılacak mevzular o kadar derin ve uzundur ki başlı başına ciltler dolusu eser yazmaya değer. Biz kitabımızın (Manyetizme ve hipnotizme nedir, nasıl yapılır ve bunların tedavideki rolleri nedir?) faslında (ileriye bakınız). Bu hususa ait biraz daha geniş malûmat vereceğiz. Burada şu kademcık söyleyelim ki, saf bir halde, yalnız manyetik kuvvetlerle uyku haline getirilen medyumlar azdır. Esasen sun'î uykuyu tevlid etmek için yapılan ameliyelerde (Operation) yalnız manyetizme yaptığını sanan operatörler aldanmaktadır. Çünkü medyomu uyutmak için yaptıkları manevralar yalnız manyetizme değil manyetizma ve hipnotizmenin karıştırılmasından husule gelmiş, ve bizim d fıkramızda zikredilmiş olan karışık (Mikst) şekildir. Buna sebep de ekser operatörlerin kuvvetli bir manyetizör olamayışlarıdır. Dünyaya gelmiş, gitmiş manyetizörlerin arasında böyle pek muazzam kudreti olan şahıslar hemen sayılacak kadar azdır: Hazreti İsa, Mesmer, Hektor Durville gibi... Keza bazı medyum gerizanlar¹ (hastalıkları iyi eden medyumlar, meselâ Avak) veya fasinatör², (meselâ meşhur Kazanova) da aynı manyetik kuvvetten istifade ederek muvaffakiyet gösterirler.

Manyetik uyku ile uyutulmuş bir süjeye — ahlâk ve seciyesine göre — telkinler yapılarak (Post hipnotik)³ hâdiseler elde edilebilir. Ruh âlemine girmesi ve orada karşılaşacağı herhangi bir ruhla konuşması söylenerek onlarla münasebete geçilir. Bu keyfiyet bazan bir tecrübeye olmaz da iki, üç tecrübe sonra olabilir. Onun için acele etmemelidir. Keza böyle medyumlarla; materyalizasyon, demateryalizasyon (aşağılara bakınız) dedoblman, — sun'î uykunun derinliği bakımından — Şarm, trans, somnambolizm, katelepsi, letarji halleri; ekminezi.. ilh.. gibi bir çok ruhî tecrübeler yapılabilir. Bu hâdiselerden trans, somnambolizm, ekminezi tecrübeleriyle ruh-

(1) İmaj = hayal, kafada suretlendirilmiş şekiller.

(1) İleride buna dair malûmat verilmiştir.

(2) Fasinatör = bir bakışı ile herhangi bir kimseyi kendisine rameden, bağlayan ve onun üzerinde tesir yapabilen kimsedir (ileriye bakınız).

(3) Post hipnotik = Uykudan uyandıktan sonra yapabileceği şeyler.

larla konuşulabilir. Diğerleri daha ziyade ruh ve beden münasebetlerine ait tezahürlerdir. Yalnız münasebet tesis edilebilmek için de yukarıki vetirelerde lüsidite¹ halinin teessüs etmesi icap eder.

Manyetizme yoliyle sun'î uyku husule getirebilmek için Doktor Ch. Richet Mesmer, Kessmann, Mouten'in tatbik ettikleri usulleri bilmek kâfidir. (Manyetizme nasıl yapılır bahsine müracaat).

c — Hipnotizme yapmak suretiyle husule getirilen sun'î uyku: Yukarıda bunun mekanizması hakkında biraz izahat vermiştik. Hipnotizmede süjeyi deşarj yapmak icap eder demiştik. Bunun için de şahsın mümkün olduğu kadar süratle fazla (Fors manyetik) kaybetmesine çalışılır. Bu ne kadar süratle ve fazla yapılabilirse uyku o kadar çabuk ve derin oluyor. Yalnız burada dikkat edilmesi gereken noktalar vardır. Bu cihetten de hipnotizm yoliyle sun'î uyku yapmak ancak bu işleri pek iyi bilen hikimlere müsaade olunur. Yoksa süjelerin ağır sinir buhranlarına uğraması mümkündür. Çünkü hipnotizmede gaye, süjenin sinir kuvvetlerini süratle boşaltmaktır. Bu suretle beyindeki asabî seyyale muvazenesi bozulur. Ve şahıs uyku haline girer. Sinir sistemi çok hassas olan kimseler asabî, müteheyyiç şahıslar nevrastenikler ve bilhassa histerikler bu usulle çabuk uyutulurlar.

Bu gibi kimselere hipnotizm yapmak kolaydır. Fakat mesuliyetini de almak güçtür. Hattâ çok kötü neticelerle de karşılaşılabilir. Bu mahzurundan ötürü son zamanlarda bu usul hemen tamamen terkedilmiştir denilebilir. Bunlar ancak tıbbî kontroller altında ve bazı istisnaî hallerde o da, yalnız tedavi maksadiyle tatbik edilmesine cevaz olan bir iştir. Yoksa spiritizm celselerinde asla saf (Pure) hipnotizm metodları ile tecrübe yapılmaz. Esasen bundan mühim bir fayda da elde edilemez kanaatindeyim.

Hipnotizmde operatörün mühim bir vazifesi vardır. O da şahsı her saniye içinde dikkatle takip etmek.. Bu böyle yapılan sun'î uyku ya âni olarak veya yavaş yavaş husule gelir. Meselâ pek hassas bir süje rahat bir koltukta oturtulurken arkasından bir mantar tabancası patlatılırsa, âni korku ve heyecan süjeyi derin bir uykuya (bazan bayılmaya) götürür. Bu pek kötü usul ancak yukarıda dediğimiz gibi tıbbî kontrol altında ve tedavi maksadiyle yapılır.

Bir çok hipnotizörler uyutacakları süjeleri çok parlak cisimlere (meselâ kristal küreler, pırlanta yüzükler, veya Fournier'nin döner yuvarlağı... ilh.) baktırırlar. Böylece yorulan sinirler vücutta evvelâ bir gevşeklik, sonra da uykuyu meydana getirir. Medyom uyuduktan sonra yukarıda söylediğimiz gibi ruhlarla münasebete geçilir.

(1) Lüsidite hali = Seyyallik hali.

Yahut bu uykuyu başka maksat ve gayelere tevcih edilir. Aşağıda bunun misalini göreceğiz.

İngiliz doktorlarından meşhur Brayd hipnotizme ile çok meşgul olmuştur. Bu alanda bir çok eser yazan ve âdeta hipnotizmeyi yeni baştan kuran bir önder olduğu için hipnotizmeye (Braydizm) de derler. Nasıl ki manyetizmeye de (Mesmerizm) denilmiştir. Bir zamanlar braydist ve mesmeristler arasında haylı dedikodulu mücadeleler olmuştur. Her iki taraf da psişik hâdiselerin münhasıran kendi metodlarıyla elde edilebileceğini, diğer metodun bu işe elverişli olmadığını iddia etmiş durmuştur. Tatbikatta her iki okulun da hakkı vardı. Nitekim alınan neticeler her iki şekilde de müsbet oluyordu. Çünkü her iki metodla çalışanlar, bunları birbirine karıştırmaktan başka bir şey yapmıyorlardı. Braydizm'i muvaffakiyetle tatbik edenlerden Pikman isminde bir zat tecrübelerini do-laştığı bir çok şehirlerin tiyatro sahnelerinde yapmıştır. Bu zat ayakta tuttuğu süjenin sol tarafında durarak, parmağındaki iri elmas yüzüğü gözlerinin önüne tutuyor Süje gözlerini yavaşça kapamaya başlayıp uykuya dalma emareleri gösterince arka tarafına geçerek sağ elini şahsın kürek kemikleri arasına tatbik ediyor. Uykuyu daha derinleştirme için süjenin sırtına ve başının arka kısmına yukarıdan aşağı doğru paslar¹ yapıyor. Bu manevralar devam ettikçe medyum yavaş yavaş arkaya devrilmeye başlıyor. Bu suretle uyku elde ediliyor. Bu uyku esnasında lüsidite kazanan süjelere, seyircilerin ceplerindeki paraları, miktarlarını, kıymetli eşyaları ve saireyi sorarak herkesi hayretler içinde bırakıyordu². Okuyucularım bunun nasıl mümkün olduğunu biraz da itimadsızlıkla kendi kendilerine soracaklardır; biliyorum. Fakat şunu temin ederim ki aynı tecrübeyi bizzat tekrarlamış ve müsbet netice almışsızdır. Burada cereyan eden hâdiseleri uzun uzun anlatmak, bunun mihanikiyeti hakkında düşündüklerimizi tafsilâtiyle izah etmek — kitabımızın hacmi gözönünde tutulursa — mümkün değildir. Maamafih ruh hâdiselerinin ne suretle vukua geldiğini «ruh nedir» bahsimizde kısmen izah etmiş bulunuyoruz. Orada okuyucularım tatmin edici yazılar bulacaklardır zannederim. Şayet daha geniş malûmat isteyen karilerimiz olursa onları da tatmin edecek neşriyatı yapmağa gayret edeceğimizi şimdiden vadederiz.

d — Karışık (Mikst) usul ile sun'î uyku: Sun'î uykunun hemen herkesçe tatbik edilen şekli budur. Bunda operatör medyumun karşısına oturur, gözlerini süjenin tam iki kaşı arasına diker. Ve

(1) Pas = Sıvama, sıvazlama.

(2) Okuyucularım dikkat ederlerse operatör burada da yalnız hipnotizme değil, paslar yapmak suretiyle karışık bir usul tatbik etmiş oluyor.

gözlerini hiç kırpmadan keskin nazarlarla ona bakar. Yalnız bu bakış çok sert ve kaşları çatarak yapılmamalıdır. Çünkü bu vaziyette uzun zaman durabilmek mümkün değildir. Tatlı ve âmirane bir bakış kâfidir. Aradaki mesafenin yarım metreden fazla olmaması muvafıktır. Çok yakın olması operatörü yorar. Gözlerinin çabucak sulanmasını, dolayısıyla göz kırpmalarını mucip olur. Çok uzak olursa iyi tesir yapılamaz. Bu vaziyette oturulduktan sonra süjenin her iki başparmağını avuç içine almak lâzımdır. Bunları sıkıca kavrar. Süjenin gözleri yorulup kapakları düşmeğe başlayınca telkinlere başlanır.

— «Gözkapaklarınız ağırlaştı, daha çok ağırlaştı. Kapanıyor, uyuyorsunuz!...» Bu telkinler evvelâ pek hafif ve tatlı bir sesle yapılır. Gözler kapandıkça ses yükseltilir ve daha âmirane telkinler yapılır.

Böylece bu uyutulan süje tecrübeye hazır demektir. Artık ruh âlemine girmesi ve ruhlarla konuşması telkin edilerek arzu edilen şekilde muhavere idare edilir. Karışık şekle bir kaç misal verelim:

Doktor Bernhaym, Rahib Fariya, Doktor Liyebenken, Kerling usulleri (ileriye bakınız) hep hipnotizme ve manyetizmenin ve telkinin birbirine karıştırılmasıyla vücade getirilmiş metodlardır. Bu metodlarla uyutulan süjeler vasıtasıyla yalnız ruhlarla konuşma değil aynı zamanda bazı mühim ruhî hâdiseler de elde edilir. Esasen klâsik spiritizminin hemen bir çok tebligatı ve bir çok ruhî olayları hep bu usullerle elde edilmiştir:

Materyalizasyon, demateryalizasyon, dedublman, aporlar, Voi direct vesaire bir çok mühim hâdiseler gibi. Ruhlarla muhabereye geçebilmek için şimdiye kadar gelip geçmiş insanların ne gibi usuller tatbik ettiğini bütün teferruatıyla yazabilmeye imkân yoktur. Bu o kadar çeşitli ve karışıktır ki âdeta herkes kendi buluşlarına göre bir yol tutturmuştur denebilir. İş böyle olunca muayyen ve ilmî bir tasnif yapılamamıştır zannedilmesin. Bir çok spiritizme kitaplarında çeşitli tasnifler yapılmış ve bu işin ilmî bir veçhe ile ele alınmasına çalışılmıştır. Fakat akademik mahiyette yeni yeni tetkik ve tetebbüllerle üniversiteye girmeye başlamış olan bu konular nihayet yüz senelik bir tarih taşıyorlar. Onun için gizli kuvvetleri keşfetmek, onlarla muhabere imkânlarını bulmak yolunda gayret sarfedenler henüz müşterek bir tasnifin etrafında birleşmiş olmadıklarından biz de kendimize göre bir tasnif yapmak ve o şekilde okuyucularımıza sunmak cesaretinde bulunduk. Tasnifimizin dışında kalmış birçok usulün mevcudiyetini de biliyoruz. Fakat bunlar model ittihaz edilen yukarıda saydıklarımızın herhangi bir şekline uyacak mahiyette olduğu için onlar tasniftan silinmiştir. Esa-

sen bu gibi ağır mevzuları dağıtıp yayacak yerde bilâkis toplayıp kısaltmak icap eder. Ancak bu şekilde mütaleayı kolaylaştırmak ve okuyucuyu sıkmadan, geniş sahalarda bunalmadan, ilerliyebilmesini sağlamak mümkün olur. Biz yukarıda söylediğimiz gibi bir (Methodologie) yapmadan ancak ruhlarla hangi yollarda, ne tarzlarda görüşülebileceğini pek muhtasar bir şekilde gözden geçirmiş olduk. Yoksa bu tasnifte yer alan metodların her birisi ayrı ayrı ve uzun, pek uzun şekilde anlatılmaya değer. Ve ancak bunu yaptıktan sonradır ki ruhlarla muhabereye girişebilmenin anahtarları verilmiş olur. Maamafih dağınık olmakla beraber bu kitabımızda ona ait paragraflar görülecektir. Okuyucularımızın en çok ilgisini çekeceğini düşündüğüm üç usul, kendilerini tatmin edecek mahiyettedir. Bu üç usul manyetizme, hiunotizme ve bilhassa kalan . Bedri usulüdür. (o bahse bakınız). Okuyucularımız orada bu usullerin ne şekilde tatbik edildiğini, teferruatıyla göreceklerdir.

Akay

RÜYA NEDİR?

Uykuda görülen, duyulan ve hissedilen hâdiselere rüya denir. Uyku dışında rüya görülür mü, görülmez mi? Bu da bir mesele... Yalnız şu muhakkak ki ayıkken görülmez. Fakat insanın bir an, bir lâhza da olsa dalgın bulunduğu zaman olabilir. Bazı hallerde de bu zaman esnasında rüya görülse bile, bu gibi istisnai halleri bir tarafa bırakaca kolursak rüya uykuda görülen bir hâdisedir denilebilir. Şu halde rüyaya girmeden evvel uykuyu anlatmak münasip olacak. Uykunun bütün hayvanlar, hattâ canlılar için bir zaruret olduğunu söylerler. Beden yapısı günlük faaliyetlerle yıpranır, yorulur. Bu yıpranma ve yorgunluğun vücutta bazı zehirli maddeler husule getirdiği tesbit edilmişti. Hattâ böyle yorulmuş, koşturulmuş hayvanların kanını, sâkin hayvanlara zerkederek onlarda da uyku veya yorgunluk halinin tevlid edildiği söylenmişti. Bir adale (kas, et) aşırı derecede iş yaparsa normal halinden beş defa daha fazla kan alıyor. Yani çalışan bir organın damarları genişliyor, bir saniyede bu damarlardan geçen kan miktarı çoğalıyor. Böylece adale veya organda bulunan ihtiyat kalori (Glikojen) sarfediliyor. Bunların süratle yanması o kısımda hararetin artmasını da neticelendiriyor. Eğer bu çalışma bu şekilde devam ederse adale de (asidlaktik) denilen bir madde toplanmaya başlıyor. Sonunda bu cisim adaleyi kaskatı bir hale getirip hareketsiz bir hale (kramp) sokuyor. İleri derecede yorulmalarda bu hâdiseler sık görülür. Halbuki yavaş yavaş yorulanlarda bir taraftan bu maddeler kan yoluyla böbreklerden dışarı atılabiliyor. Maamafih bu da bir dereceye kadar olabiliyor. Sonra bütün vücut ve bilhassa beyin bu maddelerin tesiriyle uyuşmuş bir hale geliyor ve uyku ihtiyacı beliriyor. Normal ve fizyolojik olarak bu şekilde tecelli eden uyku hali bazan pek karışık ve izah edilemez formlarda gösterebiliyor. Nitekim bazı insanların senelerce kat'iyen uyku uyumadıkları halde sıhhatlerinden hiç bir şey kaybetmediklerini biliyoruz. Bazı hastalıklarda da bu hal kısa müddetlerde devam edebiliyor. Keza bazı hayvanların çok uzun fâsılalarla uykuya ihtiyaç hissettikleri malûmdur. Böyle izahı müşkül hallerde hattâ yorgunluktan ileri gelen zehirli maddelerin hiç bir kıymet ifade etmedikleri bile söylenir. Son zamanlarda bazı tecribî fizyoloji lâboratuvarlarında gürültü ve diğer yollarla uzun

zaman uyku uyutulmamış hayvanların kanı normal hayvanlara zerkedilmiş ve bunlarda daima uykunun husule gelmediği görülmüştür. Şu halde acaba uykusuz kalan vücutta evvelce tasavvur olunan uyutucu maddeler meselesi suya mı düşüyor? Belki evet. Fakat bu maddelerin normal bedenlerde süratle eritildiğini ve imha olunduğunu ileri sürenler de vardır. Her ne ise... Henüz tecrübe mahiyetinde olan bu karışık meseleleri bir tarafa bırakarak biz klâsik yoldan yürüelim. Hâlen umumiyetle kabul edildiğine göre yorulan vücutta bir takım maddeler teşekkül ediyor veya kan ve beden hücrelerindeki sular bir takım değişmelere uğruyor. Bu değişmeler de uyku ihtiyacını ve böylece bu maddelerin kolaylıkla yakılmasını, itrah edilmesini sağlıyor. Günlerce, aylarca uykusuz kalabilen insanlarla, böyle muayyen bir uyku saati olmayan, balık, karınca, tavşan, fil v.s. gibi hayvanlarda pek kısa fâsılalarla dalgınlık halleri tesbit edilmiştir. Bu da gösteriyor ki bu gibi ferdlerde uzun bir uyku pek kısa, meselâ bir iki saniyelik bir çok parçalara bölünmüştür. Dolayısıyla onlarda uyku nimetinden mahrum olmu-yorlar demektir.

Şimdi de uyku esnasında beden ve ruh münasebetlerini, şuur ve şuursuzluk hallerini gözden geçirelim: Uyanık insan beyindeki namütenahi vibrasyonları —şuuruna önceden intikal etmiş olan—, dikkat ve iradesinin istikamet ve şiddetine göre zaman zaman ve kısım kısım ıtıla sahasına getirir.

Bir projektör nasıl ki boşluğun içinde kısım kısım yerler aydınlatır; dikkat ve irade de şuur sahalarını öylece tarar. Bu projektör gramofon plâğı üzerinde bulunan iğne gibi temas ettiği noktalardaki vibrasyonları ortaya döker ve böylece şuur hali tezahür eder. Uykuda bu organizasyon yoktur. Ruhun beyin merkezleri arasındaki zabturaptı gevşer¹. Böylece beyindeki vibrasyonlar ruhun sıkı baskı ve idaresine tâbi olmadan kendi hallerine kalırlar. Her hücredeki vibrasyon kendi kuvvet ve şiddetine göre ihtizazına devam eder. Bütün bu vibrasyonlar aynı zamanda hem dış âmillerin, harici müessirlerin tesirine serbestçe maruz kalırlar. Hem de bünyenin ve bedenin fiziko şimik hareketlerine uyarlar. Onun içindir ki akşam fazla yemek yiyen, yahut o gün heyecanlı, üzüntülü hâdiselerle karşılaşan insanlar rüyalarında o kötü ve muharriş tesirlerin sembollerini taşırlar. Keza zihnî meşguliyetleri bir noktaya inhisar ettirilmiş kimselerde ekseriya o işle ilgili rüyalar görürler. Dimağ hücrelerinde hâkim vibrasyonların rüyada bu suretle rol oynamaları hâdisesi tamamen fiziko şimik kanunların idaresi altın-

(1) Daha doğrusu ruhun beden üzerindeki dikkati gevşer.

da cereyan eder. Normal ve herkesin gördüğü rüyalar hakkında sahih olan bu mütalea, bazı hususî vaziyetlerde husule gelenlere şâmil değildir. Bazı eski kitaplarda rüyaların rahmanî, şeytanî veya âdi ve fevkalâde olarak zikredildiği görülür.

Pek nadir ahvalde vukua gelen bu ikinci nevi rüyaların mekânizması biraz evvel gördüklerimizden başkadır.

Normal rüyalar günlük hayatının bin bir tesirine uyarak, yahut da tamamen başıboş bir vibrasyonlar halitası şeklinde hiç bir müessire bağlanmayan semboller, panoramalar, bazan saçmasapan hayaletler olduğu halde bazı rüyalar bilâkis şuurlu bir maksat ve gayeye uygun şekilde tanzim edilmiş zihnî realitelerdir.

Bu iki çeşit rüyayı birbirinden ayırmak için ikincisine bir örnek verelim. Bu, başımdan geçen ve hayatımda benzerini hiç görmediğim bir rüyadır:

«Bir gün evimizde pek kıymetli bir şey kaybolmuştu. Birisi akrabam diğer ikisi onun arkadaşı olan üç şahıs o gün tesadüfen bize gelmişlerdi. Bunlardan şüphe etmek mümkün değildi. Fakat ev baştan aşağı arandı, tarandı, hiç bir şey bulunamadı. Aradan günler geçmişti. Bu kayıp hepimizi çok üzmüştü. Evdekilerin de içinde en çok üzülen bendim. Çünkü şüpheler akrabamın, belki de masum olan akrabamın üzerinde toplanıyordu. Çünkü son defa kayıp şeyin yanında o görülmüştü. Kendisi sık sık bize geldiği halde kayıptan sonra bir daha görünmedi. Muayyen ve kendisini geçindirebilecek bir geliri olmadığı halde son günlerde lüzumsuz masraflar yaparak herkesin şüphesini ısrarla ve biraz da haklı olarak üzerine çekiyordu. Nihayet bu işe bir son vermeyi şiddetle arzu ettim. Uykuda hâdiseyi bütün teferruatıyla takip edebilmem için kendi kendime derin telkinler yaptım ve uyudum. Geceleyin kaybolan şeyi radyo pikabının sağ aralığında asılı bir halde fakat gayet net ve canlı olarak görüyordum. Sabahleyin uyandığım zaman hâlâ o canlı hayal gözümün önünde imiş gibi duruyordu. Halbuki hemen her gece görmeğe alışık olduğum rüyalar, bende hiç de böyle bir tesir yapmazdı. Ve ekseriya uyandığım zamanlar, onları ya hiç hatırlayamaz, yahut da güçlkle ve muhtasaran hatırlardım. Bu gece gördüğümün tesiri, hâlâ gitmemiş gibi idi. Evdekilere kemali itminanla kaybı bulduğumu söyledim. Pikabı yere indirdim, ters çevirdim. Hakikaten de kayıp oradaydı. Hem de rüyada gördüğüm gibi... İşin tuhafı ev aranırken pikap bir kaç kere aranmış hattâ altı da yoklanmıştı.» Başımıdan geçen bu hâdiseyi alelâde ve basit bir rüya ile mukayese etmelerini okuyucularıma bırakıyorum. Yine böyle gayet mühim bir rüyayı kıymetli bir dostumdan duydum:

«Kardeşim... de vazife görüyordu. Bir yaz günü birlikte... ye

gittik bir müddet orada kaldık. Kardeşim benim aksime olaark çok şen, şakacı ve güleryüzlü bir genç idi. Fakat bulunduğumuz yerden ayrılacağımız sırada büyük bir iç sıkıntısına kapıldı. O gece rüyasında kendisinin bir tren kazasında öleceğini görmüştü. Kaza neticesinde vücudunun tam ortasından ikiye ayrıldığını görmüştü. Kendisiyle birlikte hiç tanımadığı birisinin de başı ezilmek suretiyle ölecekti. Fakat trende başka hiç kimseye bir şey olmuyordu. Rüya burada bitiyor. Kardeşim sabahleyin heyecanla uyandı. Bana rüyasını anlattı. Hâdiseyi sofrada bulunanlardan birisi şöyle tâbir eyledi: Yakında kendisi evlenecek, bir de çocuğu olacak üçü birlikte mesut bir hayat sürecekler... Fakat kardeşim sebepsiz bir üzüntü ve korku içinde hâlâ o rüyanın tesirinden kurtulamamıştı. O gece verdiğimiz karar mucibince o gün trenle... ye dönecekti. Fakat o, trenle gitmemek için o kadar ısrar etti ki kendisini ikna için yaptığım bütün telkinlere rağmen... teklifi reddetti. Esasen gideceği yer çok uzak olmadığından otomobiller daha ucuz götürüyordu. Taksi ile gitmeğe karar verdi. Ve bir kaç saat sonra da hareket etti. Henüz akşam olmamıştı ki yıldırım telgrafiyle derhal ye davet edildim. Ve müthiş faciayı gözlerimle yerinde gördüm. Kardeşimin bindiği otomobil demiryolu kavuşağında trenin altında kalmış ve kardeşim rüyasında gördüğü gibi tam ortasından ikiye bölünmüştü. Şoför da kafası ezilmek suretiyle vefat etmişti. Tren kazayı müteakip ancak 150 metre ileride durmuş. Taksidkilerden başka kimse-
nin burnu kanamamıştı.»

Böyle rüyalar hemen sayılamıyacak kadar çoktur. Burada, ya geçmiş veya gelecek hâdiselerin ortada hiç bir ipucu yokken yani bunlar şuur sahamıza girmemişken, bize tesir edebilmeleri; üzerinde ısrarla durulmaya değer mahiyettedir. Bazı eski spiritizme kitaplarında bu olayların halli için şöyle bir izah görülüyor:

— Ruh, tabii veya sun'î uyku esnasında, bedenden dışarı çıkıyor. Ve seyyal olan bedeni, yani perisperisilye kâinatın her noktasını dolaşabiliyor. Bu gezinti esnasında gördüğü, yaşadığı hâdiseler dimağ yoluyla bedene aksediyor. Aynı zamanda ruh için zaman ve mekân mevzubahis olamıyacağı için herhangi bir mukadder plânı — şayet icrasında ilâhî kanunlara aykırı bir zaruret yoksa — mazi, hal ve istikbal farkı gözetmeden okuyabiliyor. Bu suretle pek mühim ve tahakkuk zemini bulan rüyalar husule geliyor». Bu izah tarzı uzun zaman spiritler tarafından kabul ve iddia edildi. Fakat biz aynı hâdiseleri daha ilmî ve tecribî vak'alarda daha uygun bir izah tarzıyla anlatmaya çalıştık¹:

(1) Bu izah tarzımız neospiritualistik görüşlere de uygundur zannındayız. dayız.

— Uyku esnasında dikkat ve iradenin dimağdaki vibrasyonlar üzerinde ayarlayıcı tesiri gevseiyor. Bu şekilde serbestçe ve müstakillen ihtizazlarına devam eden beyin hücrelerinde ihtizazlar gerek iç ve gerek dış âmillerin, müessirlerin tesirine kayıtsızca maruz kalıyorlar.

Böylece serbest bir halde dışarıdan gelecek vibrasyonlara — rezonnans yoluyla — cevap verebilecek bir duruma girmiş oluyorlar. Şiddetle fezaya akseden vibrasyonlar şayet kendisiyle sempatize olabilecek böyle bir zemin bulursa onu ihtizaza getirir. İstikbale ait hâdiselerde bu izah içinde cevaplarını bulur. Ancak kâinatta determinizm kanularının hâkim olduğunu ve Fatalizmanın da geniş ve hudutsuz bir determinizm olduğunu düşündükten sonra..

Şimdi böyle tahakkuk zemini bulan rüyalar hakkında bazı tarihi ve mevsuk hâdiselerden bir kısmını yazalım:¹

«Aşağıdaki yazılar Derby'nin «Rüyanın sırları» isimli fransızca eserinden tercüme olunmuştur: Eski tarihlerde bir çok rüya hikâyeleri de görülür. Filozof ve müelliflerin bir çoğu bu rüyaların sebeplerini aramaksızın bunların hakikî hâdiseler olduklarını kabul ederlerdi. Bunların içinde o kadar garip ve o kadar fevkalâdeleri vardı ki bugün okuyucuların çoğu onları, eğlence için uydurulmuş nazariyle bakmaktan kendilerini alamazlar. Bununla beraber onlar umum halkı aldatmakta hiç bir istifadeleri olmayan ciddî ve akıllı adamlar tarafından zikredilmiştir. Onun için izah edilemeyen tarihi vak'aların hepsine inanmak veya onları kabul etmemek lâzım gelir. Rüyaları ve kâhinleri alaya alan «Çiçeron» kehanet ismindeki kitabında «Keşf»e müteallik dikkate değer bir kaç rüya yazar. Bunlar arasında Simoïd ve bir Arkadya'nın rüyaları vardır.

A — Simoïd bir yolun kenarında fakir bir adamın cesedine rastgelir. Onu gömer ve böylece vazifesini yapmış olur. Ertesi günü (Delos) e gitmek üzere gemiye binmesi icap ediyordu. Fakat gömüdüğü adam rüyasında görünerek o gemiye kat'iyen binmemesini çünkü geminin batacağını haber verir. Bu rüya Simoïd'e tesir ederek niyetini değiştirir. Filhakika bir kaç gün sonra geminin yük ve tayfalarıyla birlikte battığı haber alınmış...

B — Birlikte Megar'a gelen iki Arkadya'nın biri hana inmek diğeri geceyi dostlarından birisinin evinde geçirmek üzere birbirinden ayrılıyorlar. Dostunun evine giden adam rüyasında arkadaşının, kendisini öldürmek isteyen han sahibine karşı imdadına yetişmesi için onu bağırarak çağırdığını görüyor. Bu rüyadan sıçrayarak uyanır. Yatağından iner, hana doğru koşar. Lâkin sokağın yarısına ge-

(1) Maddiyun mezhebinin red ve izmihlâli sayfa 724.

lince bir rüyaya inanmak ahmaklık olduğu aklına geldiğinden dönüp tekrar yatar. Uykuya daldalmaz, Arkadaşı hançerle vurulmuş ve kan içinde olarak kendisine görünüyor. Ve müteessifane bir tavırla: «Dostum, madem ki hayatımı kurtaramadın bari katilin cezasız kalmaması için çalış. Gün doğarken şehrin şark cihetindeki kapısında dur. Bir gübre arabası geldiğini göreceksin. Benim vücudumu onun içinde bulacaksın. Katil beni oraya sakladı.» der. Genç arkadya'lı bu rüyadan evvelkinden ziyade müteessir olarak gösterilen kapiya koşar. Oraya yettikten biraz sonra bir gübre arabasının geldiğini görür ve bunu tevkif ettirir. Arkadaşının cesedini bunun içinde bulurlar. Katil de tutulup idam edilir...

C — Büyük İskenderin annesi (Olympia) doğurmadan önce baştan ayağa kadar silâhlı bir çocuk doğurduğunu görmüştü. Aşil'den daha cesur olan bu çocuk yavuz bi atı zaptederek itaati altına almış Asya ve Avrupada bir çok yerler fethetmiş, cihangir olmuş ve genç yaşta ölmüştü. Rüya burada bitiyor. İskender'in hayatı bu rüyanın tamamen aynı olarak geçmiştir. Tarih kitaplarının şehadeti bunu ispat eder.

D — Siragosa şehrini muhasara eden Anibâl rüyada bu şehirdeki sarayların birisinde akşam yemeğini yediğini görmüş, ertesi gün o şehri hücumla zaptetmişti.

E — «İkinci Hanri» ye bir cirid oyununda helâk olduğu günün sabahı karısı Cathérin onu rüyasında benzi soluk ve kan içinde gördüğü cihetle mübareze alanına çıkmaması için rica etmişti.

F — Marie Di Medici gözleri yaşla dolu olduğu halde bağırarak uyandığından IV. üncü Hanri neden dolayı korktuğunu sorar. Marie «ben rüyada biri seni öldürüyor gördüm.» cevabını verir. Hanri, onun korkusunu dindirmek için gülerek «bereket versin ki rüyalar yalandan başka bir şey değildir.» cevabını verir. Bir kaç gün sonra bir müteassıbın hançeri hükümdarların modeli olan müşarünileyhden Fransayı mahrum bırakmıştır.

G — Litvanya ahalisinden yirmi beş yaşında asıl ve sıracı hastalığına müptelâ bir genç kadın ilk hâmileliğinde bir gece müthiş bir çılgılla uyandı. Gördüğü rüyayı titreyerek kocasına şöylece anlattı: «Güya ben bir kiliseye girmişim. Mahzenlerin birine inmişim. Orada açık bir mezar içinde oturmuş bir kadın iki çocuğunu emziriyordu. Bu manzara beni çok korkuttuğundan, bana: «kızım hiç korkma, çünkü ben senin bir suretinim. İki çocuk dünyaya getirdiğin zaman sen benim yerime gelip uyuyacaksın.» dedi... Kocasını bu müthiş rüyanın bıraktığı tesiri gidermek için elinden gelen her şeyi yaptı, fakat muvaffak olamadı. Çocukluğundanberi büyücü ve cadı masalları ile zihni dolmuş olan eşi, bilhassa doğum yaklaşınca he-

yecanlanmaya başladı. Doğum günü, bir çocuk doğduktan sonra ebe, Loğsa'nın annesine rahimde bir çocuğu daha olduğunu haber verdi. Basiretli anne; «aman! kızımın bundan asla haberi olmasın!» dedi. Fakat hâdiseyi kendisinden gizlemek mümkün olamadı. Biçare kadın ümitsizce inleyerek kocasına: «gördüğüm rüya vukua geliyor!» dedi. Filhakika zavallı kadıncağız bir kaç gün sonra loğusa hummasından vefat etmiştir.

H — Aristokrat bir aileye mensup bayan B çok sevdiği oğlunu harpte kaybetmiştir. Kadın rüyasında oğlunun cesedini bir tren molozunun altında gömülü olarak görüyor. Rüyadaki rüyet o kadar açıktır ki kadın bu sayede oğlunun cesedini arayıp bulabiliyor. Ve oradan kaldırıp kasabanın mezarlığına naklettiriyor. Aradan bir kaç ay geçiyor, kadın oğlunu tekrar rüyasında görüyor. Oğlu kendisine şunları söylüyor:

«Anne ağlama, ben tekrar geliyorum. Fakat senden değil, kız-kardeşimden.» kadın bu sözlerin mânasını anlamıyor. Fakat aynı zamanda kızı da bir rüya görmüş bulunuyor. O da rüyasında müteveffa kardeşinin küçük bir çocuk haline girdiğini ve kendi hususî odasında oynadığını görüyor. İşin ehemmiyetli tarafı ne kadının, ne de kızının reenkarnasyonzmaya dair hiç bir bilgiye malik olmamaları ve böyle şeylere kulak asacak durumda bulunmamalarıdır. O zamana kadar bayan B nin kızının hiç çocuğu olmadığı halde bu hâdiseyi müteakıp kız gebe kalıyor. Doğumdan bir gece evvel Bayan B oğlunu tekrar rüyasında görüyor. Oğlu kendisine dünyaya gelmek üzere bulunduğunu tekrarlıyor. Ve kendisine yeni doğmuş bir çocuk gösteriyor. Bu çocuk siyah saçlarıyla bir kaç saat sonra kadının kucakladığı nevzada tamamiyle benzemektedir. Fakat bilâhare çocuk aynı zamanda psikolojik bakımdan da müteveffa oğluna o kadar benziyor ki doğuştan katolik olan ve reenkarnasyonzmaya inanmayan kadın nihayet buna inanmk zorunda kalıyor.

İ — Yüzbaşı Florindo Batista'nın Blanche isminde bir kızı vardı. Bu kıza Marie isminde İsviçreli bir kadın mürebbiye bakmaktadır. Bu kadın İsviçre dağlarında söylenen fransızca bir türküyü Blanche'a öğretmiştir. Günün birinde bu kızcağız ölmüş ve mürebbiyesi de memleketine dönmüştür. Bu hâdiseden üç sene sonra kızın annesi gebe kalıyor. 1905 senesi ağustos ayında henüz üç aylık hâmile bulunan kadın, bir gece yatağına girdiği zaman bir görme tezahürü «Apparition» ile karşılaşılıyor. Bu sırada kendisi henüz uyumamıştır. Kadını fevkalâde tehyic eden bu tezahür, üç sene evvel ölen kızına aittir. Bu kızcağız birdenbire annesinin yanında peyda olarak bir çocuk neş'esiyle şunları söylüyor: «Anne, ben tekrar geliyorum.» Kadın henüz kendini toplamadan aparisyon kayboluyor.

Hikâyeyi duyan kocası bu hadiseye alelâde bir Hallüsinasyon nazariyle bakara kehemmiyet vermiyor. Zira kocası reenkarnasyon bahsine dair hiç bir bilgiye malik olmadığı gibi böyle şeylerden bahsedenleri de mecnunlukla itham edecek bir durumdadır. O, bir defa ölmüş insanın tekrar dirilmeyeceğine katiiyetle kanidir. Bununla beraber zevcesinin, çocuğunu gördüğüne dair olan kanaatini sarsmak istemiyor. Bu sebepten dolayı, eğer doğacak çocuk kız olursa onun da ismini Blanche koymayı karıkoca karar veriyorlar. Altı ay sonra, 1905 şubat ayında kadın her noktasında eski Blanche benzeyen bir kız çocuğu dünyaya getiriyor. Büyük siyah gözleri, kıvrıkcık gür saçları ile bu çocuk tamamiyle eski Blanche'a benzemektedir. Fakat bütün bu benzeyişler F. Batista'nın materyalist septisizmasını ortadan kaldıramıyor. Nihayet çocuk altı yaşma giriyor.

Bir gün Batista zevcesiyle birlikte çalışma odasında bulunurlarken yatak odasında bir Bersözün söylendiğini hayretle işidiyorlar. O sırada ikinci Blanche uyumakta idi. Ve bu şarkı da dokuz sene evvel İsviçreli kadının eski Blanche'a öğrettiği bir parça idi. Müteveffa çocuğun acı hâtıralarını canlandırmamak için onun vefatından sonra bu şarkı evden kovulmuş ve tamamiyle unutulmuştu. Valide ile peder yavaşça odanın kapısına yaklaşıyor ve içeride kızcağızın yatağına oturmuş olduğu halde tam bir Fransız aksanı ile bu şarkıyı söylemekte olduğunu görüyor. Çocuğa bunu kimse öğretmemiştii. Annesi heyecanını saklamaya uğraşarak ne yaptığını kızından soruyor. O, şayanı hayret bir hazır cevaplıkla şunları söylüyor: «Fransızca türkü söylüyorum!» halbuki esasen kendisi bir kaç kelime müstesna Fransızca dilini bilmemektedir. Babası: «bu güzel türküyü sana kim öğretti?» diye soruyor Çocuk: !Hiç kimse, diyor. Onu ben kendi kendime biliyorum.»

J — Şimdi vereceğimiz misal bu gruptaki misaller arasında, üzerinde en iyi durulmuş ve fizik olduğu kadar psikolojik bakımdan da kıymetlendirilmiş misallerden biridir. Bundan başka, misalin kıymetini arttıran bir nokta da vak'ayı takdim eden zatın İtalyada ilim hayatında tanınmış bir doktor, bir ilim adamı olmasıdır. Bu zat Dr. Carmelo Samona'dır. Biz vak'ayı aşağı yukarı doktorun anlattığı gibi yazıyoruz:

1910 senesinin 15 martında çok sevgili kızım takriben beş yaşında Alexandrine ağır bir hastalığı (méningitis) müteakip ölmüştü. Deli olacak dereceye gelen zevcemle benim ıztırabımız pek derin olmuştu. Kızcağızın ölümünden üç gün sonra zevcem onu rüyasında gördü. c, tpkı sağlığındaki gibi görünmüştü Rüyasında zevceme: «Anne, ağlama... seni terketmedim. Ben senden ancak uzaklaştım. Bak, tekrar böyle küçük olarak geleceğim.» diyor. Aynı zamanda tam te-

şekkül etmiş bir küçük ambriyon gösteriyordu. Ve ilâve ediyordu: «Demek sen benim için yeniden ıztırap çekmeğe başlayacaksın.»

Üç gün sonra rüya yine tekrarlandı. Bu rüyadan bilgi edinen zevcenin bir arkadaşı, ya inanarak, ya onu teselli etmek maksadiyle bu rüyanın bir beşaret haberi olabileceğini ve küçük kızın tekrar dünyaya geleceğini söylemiş ve bu sözlerini teyid etmek için de (Léon Denis) nin reenkarnasyonizmaya dair bir kitabını getirerek zevceme göstermişti. Fakat ne rüyalar, ne bu izahlar, ne de L. Denis'nin kitabı onun acılarını yumuşatamadı. Kendisi 21 aralık 909 da bir yalancı gebelik yüzünden ameliyat geçirmişti. O zamandanberi olduğu gibi, yeni bir validelik imkânsızlığı üzerindeki inanmazlığında devam etti. Ve o, bir daha gebe kalmıyacağından hemen hemen emin bulunuyordu. Kızının ölümünden bir kaç gün sonra bir sabah mutadı veçhile erkenden ağılıyarak kalktı ve yukarıki inanmazlığında devam ederken şunları söyledi: «Küçük meleşimin ziyayına ait yırtıcı realiteden başka bir şey görmüyorum. Bu kayıp, görmüş olduğum basit rüyalara bel bağlayıp ümide düşmekliğime ve bilhassa bugünkü fizik durumdan sonra, küçük mâbudemin hayata — benim vasıtamla dünyada — tekrar başlayacağına inanmaklığıma mâni olacak kadar kuvvetli ve azlîmanedir.» Tam bu sırada, yani zevcem böylece acı acı sızlanıp dururken ve ben de onu elimden geldiği kadar teselli etmeğe çalışırken sanki içeri girmek isteyen birisinin yaptığı gibi odanın kapısına el parmağı mafsaliyle üç kuru ve kuvvetli darbe vuruldu. Bu darbeler aynı zamanda odada bizimle bulunmakta olan üç küçük oğlumuz tarafından da işitilmişti. Hattâ onlar bunu mutad olarak aynı saatlerde gelen hemşirelerinden birisine atfettiler. Ve «Catherine hala, giriniz!» diye bağırarak kapıyı açtılar. Fakat küçük salona açılan bu kapı önünde kimsenin bulunmadığını ve salonun zulmet ve sessizlik içinde olduğunu görünce hem çocukların, hem de bizim hayretimiz son dereceye varmıştı. Hele bu hâdisenin, zevcemdeki ümitsizlik ve cesaretsizliği son dereceye gelmiş bulunduğu bir anda vukua gelmesi bizi daha çok müteheyyiç etmişti. Acaba bu halle zevcemın meysusiyeti arasında metapsişik bir münasebet var mıydı?..

İşte bu akşamdan itibaren tiptolojik¹ spiritizme tecrübelerine başlamağa karar verdik. Ve buna muntazam ve metodik bir surette en aşağı üç ay; zevcem, kayınavdem, ben ve bazan da üç oğlumuzdan iki büyüğü iştirak ederek devam ettik.

İlk celselerden itibaren iki ruh geldi. Bunlardan biri kendisi-

(1) Eşyalara vurulan darbeler vasıtasıyla ve alfabe yoliyle alınan tebligat.

nin kızım olduğunu, diğeri de çok sene evvel 15 yaşında iken ölen ve küçük Alexandrine'nin rehberi olarak kendisini tanıtan kızkardeşim olduğunu söylüyordu. Alexandrine tıpkı hayatta olduğu gibi çocuk dili ile konuşuyordu. Diğeri ise doğru ve yüksek bir dille konuşuyordu. Bu sonuncusu söze, ya küçük ruhun bazan iyice ifade edemediği cümleleri izah etmek veyahut kızcağızın söylediği şeylerin doğruluğuna zevcemi inandırmak için karışıyordu. İlk celsede Alexandrine annesine, rüyasında görünen bizzat kendisi olduğunu ve bundan başka daha müessir bir vasıta ile annesini teselli etmek için kapıya vuranın da kendisi olduğunu söyledi. Ve ilâve etti: «Anneciğim, artık ağlama, çünkü ben senin vasıtanla tekrar doğacağım. Ve noelden evvel sizlerle beraber olacağım. Sevgili baba, tekrar geleceğim. Büyük anne tekrar geleceğim. Diğer akrabalara ve Catherine halaya söyleyiniz, ben noelden evvel gelmiş bulunacağım.» O, böylece kısa geçen hayatında tanıdığı bütün bildiklerine ve akrabalarına haber gönderiyordu.

Takriben üç ay zarfında elde etmiş olduğumuz bütün tebligatı yazmak uzun sürer. Çünkü Alexandrine'nin çok sevdiği kimselere söylediği değişik bir kaç tatlı cümleden başka tekrar ettiği şey hep noelden evvel geleceğine dair olan sabit ve birteviye sözlerdir. Noelden evvel geleceğine veyahut daha doğrusu tekrar doğacağına dair tebligatını, kimeseyi unutmaksızın herkese haber vereceğimizi temin ederek bir çok defa bu tekrara mâni olmak istedik. Fakat bu gayretlerimiz fayda vermedi. O, bütün tanıdıklarının isimlerini tüketinceye kadar bu tekrarların devamında ısrar ediyordu. Bu vak'a, oldukça garipti. Denilebilirdi ki, bu hal, küçük ruhun bir nevi «monoidéisme» ini teşkil ediyordu. Bütün tebliğler hemen hemen şu sözlerle biterdi: «Ben sizi şimdi bırakıyorum. Jeanne hala benim uyumamı istiyor.» Ruh, celseleri başladığındanberi bize ancak üç ay kadar tebligat verebileceğini ve ondan sonra gittikçe maddeye bağlanacağından tamamiyle uykuya dalacağını söylüyordu.

10 Nisanda gebe olduğuna dair zevcemde ilk şüpheler belirmeğe başladı. Mayısın dördünde ruhtan bir tebliğ daha aldık. Burada tekrar dünyaya geleceğini söylüyordu. Fakat bu defa sözlerine şunları da ilâve etmişti: «Anne, sende diğer biri daha var!» biz evvelâ bu cümlelerin mânasını anlamadık. Ve çocuğun yanlış bir şey söylediğini farzettik. Fakat bu sırada diğer ruh (Jeanne Hala) söze karıştı. Ve şunu söyledi: «Kızcağız aldanmıyor. Fakat iyi anlatamıyor. O, demek istiyor ki diğer bir varlık senin etrafında dolaşıyor. Aziz Adel'im. O da dünyaya dönmek istiyor.» Bugünden itibaren Alexandrine'in her tebliğinde mütemadiyen ve ısrarla küçük kız kardeşle beraber geleceğinden bahsediyordu. Bu ifadeler zevceme

cesaret vereceği ve onu teselli edeceği yerde bilâkis onun şüphelerini ve kararsızlıklarını arttırmaktan başka bir işe yaramadı. Hattâ bu son meraklı yeni tebliğden sonra o, artık her şeyin büyük bir inkişarla neticeleneceğini zannetmeğe başladı. Filhakika bütün şimdije kadar verilmiş tebliğlerin doğru olabilmesi için şu noktaların tahakkuk etmesi lâzım geliyordu:

- 1 — Zevcemin hakikaten gebe olması;
- 3 — Dünyaya iki tane varlığın gelmesi ki bu, hepsinden daha güç görünüyordu. Zira bu hâdise evvelce ne kendisinde ne ailesinde, ne de benim tarafımdakilerde vâki olmamıştı
- 4 — Doğacak ikizin ne ikisinin de erkek, ne birisinin erkek diğeri kız olmaması, iki kızın dünyaya gelmesi lâzımdı;

Hakikaten aleyhinde bir sürü zıd imkânlar mevcut olan bu kadar muğlâk bir vak'alar kompleksi hakkındaki sözlere inanınak çok güç bir şeydir.

Bütün bu güzel tefe'üllere rağmen zevcem beşinci aya kadar daima gözleri yaşlı olarak inanmıyan, acı çeken bir haleti ruhiye içinde yaşadı. Hattâ artık son tebliğlerinde küçük ruh annesinin daha memnun görünmesi için şunları söylemişti: «Anne! göreceksin ki eğer sen bu kederli fikirlerle yaşamakta devam edersen bizim bünyemizin o kadar iyi teşekkül etmemesine sebebiyet vermiş olacaksın.» fakat bu sözler de ona tesir etmedi. Nihayet son celselerden birinde zevcem Alexandrine'nin avdetine inanmanın çok güç olduğunu çünkü gelecek çocuğunun bedeninin kaybolmuş çocuğununkine benzemesinin kolay olmadığını söyleyince Jeanne'nin ruhu hemen şu cevabı verdi: «Adele, bu cihetten tatmin edilmiş olacaksın. O, tamamiyle birinciye benziyecektir. Hattâ pek fazla olmasa bile biraz da eskisinden güzel olacaktır.»

Ağustosa rastgelen beşinci ayda, Spadafora'da bulunuyorduk. Orada zevcim âlim Akuşör Dr. Vincent Cordaro tarafından muayene edildi. Muayeneden sonra doktor kendiliğinden şunları söyledi: «Kat'i bir şey söyleyemeyeceğim Zira gebeliğin bu devresinde henüz kat'i olarak tesbit edilmemekle beraber diyebilirim ki ârazın heyeti mecmuası beni bir ikiz gebelik teşhisi koydurmaya sevk ediyor.» bu sözler, zevcemin üzerinde bir merhem tesirini gösterdi. Onun ızdırablı ruhunda bir ümit ışığı belirmeğe başladı. Fakat biraz sonra vukua gelen bir hâdise onun bu halini tekrar teşviş etmekte geçikmedi: Henüz yedinci aya girmişti ki beklenilmeyen bir facialı haber onu fevkalâde sarstı. Ve o kadar müteessir etti ki bunun neticesinde kendisinde birdenbire ağrılar başladı. Diğer bazı ârazın da refakatiyle beş gün süren bu hal bizi korkutmağa başladı. Her an

ana rahmindeki mahlûkun veya mahlûkların vakitsiz doğumundan endişe ediyorduk. Zira gebelik henüz 7 inci ayı doldurmamıştı. Bu sırada zecemin maruz kaldığı şiddetli fizik acılar arasında bir de yeni belirmeğe başlayan ümidinin sönmesiyle ne hale girdiğini takdir etmeyi size bırakıyorum. Hattâ onun bu bozuk haleti ruhiyesi, vaziyeti büsbütün vahimleştiriyordu. Bu münasebetle Doktor Cordaro'ya müracaat edildi. Her türlü intizarlara rağmen şükrolsun ki bütün tehlikeler atlatıldı. Zevcem tamamiyle kendine geldi. 7 inci ay da dolduğu için Palermo'ya gittik. Orada kendisi meşhur Akuşör Giglo tarafından muayene edildi, doktor gebeliğin ikiz olduğunu söyledi. Böylece tebligatın dikkate değer olan bir kısmı tahakkuk etmiş bulunuyordu. Fakat ehemmiyetli olan diğer vak'aların tahakkuk etmesi lâzımdı. Cinsiyet, iki kızın doğuşu ve kızlardan birinin fizik ve moral bakımdan Alexandrine'e benzemesi bunlar miyanında idi.

22 Kasım sabahı çocuk dünyaya geldiği zaman cinsiyet meselesi de hallelmüştü. Çocukların ikisi de kızdı. Fizik ve moral müşahabetlerin tetkikine gelince: Bunun için tabiatıyla zamana ihtiyaç vardır. Bu, ancak kızcağızlar büyüdükçe anlaşılabilecektir. Bununla beraber şurası tuhaftır ki şimdilik görünen bazı fizik vasıflar evvelce alınan tebliğlere uygun çıkınıştır. Bu hal müteakıp müşahedeleri teşvik edici ve tebligatın aynen tahakkuk edeceğine insanı inanmağa sevkedici mahiyettedir.

Şu anda ikizler birbirine hiç bir noktada benzemiyor. Boyları, renkleri, biçimleri tamamiyle başkadır. Buna mukabil küçüğü Alexandrine'nin tam bir kopyası halindedir. Yani Alexandrine'de ilk doğduğu zaman tıpkı bunun gibi idi. Burada harikulâde olan şey, şu üç hususiyetin ölen Alexandrine'le doğan Alexandrine arasında müştereken mevcut bulunmasıdır:

a — Sol gözde Hyperhemie,

b — Sağ kulakta hafif Seborrhé,

c — Yüzde hafif bir tenasübsüzlük.

İmza

Dr. Carmelo Samona

Bu şekilde tahakkuk etmiş rüyalar, o kadar çok ve çeşitlidir ki ciltler dolusu kitabı doldurabilir. Bu gibi rüyalarda spiritualist görüş ve izahlardan başkası tatmin edici olamaz. Onları ne tesadüflerle, ne sade maddî vibrasyonlarla izah etmek mümkün değildir. Yukarıda rüyaların mihanikiyetini söylerken bunların vibrasyonlar yoluyla olduğunu yazdık. Buna bakan okuyucularımız arasında hemen tenakuz bulanlar çıkacaktır. Fakat biz orada sadece rüyanın

mekanizmasını anlattık. Asıl sebebi ve bu vibrasyonların âmilini yazmadığımızı düşünecek olurlarsa bize tenakuz izafesinden beri kalırlar. Hakikaten rüya hâdiseleri maddî kanunlar, vibrasyonlar yardımıyla vukua geliyor. Dimağdaki vibrasyonları gramofon plâğına benzetmiştik. Burada tesbit edilmiş, oyulmuş ihtizaz dalgaları ya bizzat şahsın irade ve dikkatini oraya tevcih etmesiyle veyahut dışarıdan başka bir müessirin bu vibrasyonları —şuur sahasına çıkacak surette— harekete getirmesiyle meş'ur bir hale gelir. Demek oluyor ki rüyada olsun, manyetizm ve hipnotizme tecrübelelerinde olsun aynı mekanizmalarla husule gelen bu işin kilid noktası şuradadır:

Bu hâdiseler bizzat şahsın —yani rüya gören veya sipirizma tecrübesinde bulunan medyumun— kendi şuur ve tahteşsurunun eseri midir. Yoksa spiritlerin iddia ettikleri gibi ruhlardan mı gelmiştir. Bu meselenin halli, materyalizme - spiritualizma kavgasının esas konusudur. Bu meseleyi burada bilhassa yukarıda misallerini verdiğimiz rüyalaradn sonra kısaca görüşmek yerinde olacaktır. Hâdiseleri bir müsbet ilim kafası zihniyetiyle mütalea ettiğimizi, hattâ o sahada materyalistlerden daha geniş ve daha ileri gittiğimizi farzederek bu meselenin münakaşasını öne süreriz. Bütün bu rüyalarda mazide cereyan etmiş hâdiseler materyalist görüşlerle reddedilebilir diyelim. Fakat müstakbel hâdiselerin daha önceden bildirilmesi ne ile izah edilir. Bu olsa olsa bütün kâinat hâdselerinin, yani şuurlu veya şuursuz her hâdisenin muayyen ve önceden tanzim edilmiş bir plân dahilinde cereyan etmekte olduğunu berveçhi peşin kabul etmekle mümkündür. Bu, tıpkı dönmekte olan bir çarkın A dan Z ye kadar olan dişlerinin daha önceden meselâ filân dakikada m dişinin filân dişle karşılaşacağını hesap etmek gibi bir şeydir¹ tam bir determinist görüşü ifade eden bu düşünce bizim de kanaatlerimize uygundur. Ve esasen biz de bu şekilde bir ispata doğru yönelmişizdir. İkinci nokta daha mühim ve meselenin can alıcı yeridir. O da; hariçten tesir eden bu müessirin şuurlu oluşudur. Ruhlarla nasıl konuşulur bahsimizde anlattığımız gibi bu müessirin bir gramofon plâğı gibi istikbali yalnızca okumadığı, onun hakkında münakaşa yaptığı düşünülürse bunun basit bir vibrasyon değil fakat şuurlu bir müessir olduğunu kabul etmekten başka akli ve mantikî bir izah yolu yoktur. Bu şekilde bir izah bütün rüyaları da içine alır.

Okuyucularımız; «mademki rüyalar bazan bizzat şahsın fiziko şimik durumunun bir makesi oluyor. Bazan da ruhlardan —yani

(1) Burada tesadüf veya bir uydurma keyfiyeti mevzubahis değildir.

şuurlu müessirlerden — gelen tesirlerle husule geliyor diye iddia olunuyor. Niçin hepsi makul ve bir mâna ifade eder tarzda olmuyor?» diyeceklerdir. Pek haklı olan bu sorunun cevabı basittir. Namütenahi vibrasyonların tesirine maruz kalan bir makine hankisine cevap verebilir?.. Dikkat ve iradenin uyku esnasında beyin üzerindeki tesirinin kalktığını söylemiştik. Başı boş kalan bütün vibrasyonlar gelişi güzel haricî müessirlere açıktır. Şayet bu haricî müessir, şahsın dikkat ve iradesinin yapmadığı bu tanzim işini de üzerine alarak bütün dikkatiyle bu her tesire açık beyine muntazam ve şiddetli vibrasyonlar göndermek suretiyle maksadını ve gayesini ona hakkederse, bu ikinci neviden bir rüya olur. Medyomlarla tecrübe yapan operatörlerin — bir vazifeleri de; işte buradaki gibi bir çok dış tesirlere açık kalmış sühlerini bu müessirlerden istediklerine kapalı bulundurmağa çalışmaktan ibarettir. Bunda muvaffak olabildiği nisbette tecrübelerinden iyi neticeler almak imkânına kavuşurlar.

Alelâde rüyaların hâtıraları silik olur. Ekseriya uykudan uyanılır uyanılmaz unutulur. Bu da vibrasyonların gelişi güzel ve kısa müddetler için müessir olaibdiklerini daha doğrusu muayyen bir maksat ve gaye taşımamış olmalarından ileri geliyor. Bunun tersine olarak tahakkuk yolunda veya dış âlemlerin telkini ile husule gelmiş, hususî mahiyetteki rüyalarda — dikkat edilirse bunlar hemen her vakit unutulmayan şekilde ve âdeta canlı hâdiseler şeklinde görülürler. Vizyonlar pek parlak ve hâtıraları da silinmez cinstendir. Hattâ böyle rüyalar hayat boyunca unutulmazlar. Bu karakterleri de, kendilerini alelâde rüyalardan ayırmağa yarıyabilir.

Rüyalarda, tâbircilerin sembol dedikleri bir takım tefsirler de mühimdir. Bunu da ilmî doktrinlere tatbik ederek halletmek icap eder. Ruhiyatta tedaî denilen bir şey vardır. Bunu basit bir şekilde anlatmak için bir misal verelim:

Bir yaz günü Ada seyahati yaptık. Orada bir gurup seyrettik. O esnada güzel bir motör içinde bir kaç dostumuzla birlikte bulunuyorduk. Bunlar bir takım hâdiselerdir ki yarattıkları, şekil, ziya, seda, his ve duygu vibrasyonlarıyla beynimize nakşedildiler. Aradan zaman geçti. Bir gün yine bir gurup hâdisesini gördük veya gurup hakkında bir söz işittik. İşte o zaman bizde mühim bir tesir bırakmış olan adayı ve oradaki gurupu hatırlarız. Gurup hâdisesinin yanı başında, onunla birlikte beynimize tesir etmiş olan vibrasyonlar da bulunduğundan — onların da bizdeki tesir kıymetlerine göre — hatırlama hâdisesinde yer alırlar. İşte tedaî budur. Binaenaleyh meselâ bir kırmızı ışık bir gurup vak'asını bize hatırlatabilir yahut bir orkestra bu işi yapabilir. Keza bir boru sesi de orkes-

trayı temsil edebilir. Bazı müessirler şahsın tahlil kaabiliyetlerine, kültürüne, tahayyül kudretine .. ilh. göre cevaplar bulur. Bir tokmakmak sesinin bizde bir harp sahnesi yaratabildiği gibi, bir orkestrayı da canlandırabilir. Hattâ bazı müellifler bu şekilde basit tecrübelerle şahsın karakteri hakkında da söz söylenebileceğini iddia etmişlerdir. Uykuda buluna bir insana onu uyandırmıyacak şekilde, sesler, vibrasyonlar göndermek suretiyle yapılan bu tecrübelerde şahsın ne gibi rüyalar gördüğü araştırılır ve böylece bir hükme varılmaya çalışılır. Böyle bir tecrübe şu şekilde yapılabilir: Uykuda bulunan müteaddit kimselere meselâ «su» kelimeleri tekrarlanır. Şahıslardan kimisi kendisini denizde, kimisi bir nehirde görür. Kimi yağmur altında boğulur, kimi ılık çıkaran bir yılanla karşılaşır... ilh. Velhâsıl şahsın tahayyül kabiliyetine, melekelerine, karakterlerine tedâî imkânlarına göre cevaplar alındığı görülür. Karşılıklı olarak birbirine tebdil olunabilecek olan bu tesirler sembol denen şeyi vücade getirir. Tâbircilerin tefsirlerinde dayandıkları esaslar daha başka olduğu için bu tâbirnamelerin çoğu hâdiselerin izahında cılız, âciz, hattâ terstir. Çünkü onlar, yukarıda da zikrettiğimiz gibi eski ve bugün kabul edilmesi imkânı olmayacak şekildeki esaslar üzerinde yürürler:

Onlarca ruh bir cisimi lâtif imiş gibi bedenden ayrılır ve semada pervaz eder. Yahut dünyada maddelerle haşır ve neşrolur, sonra tekrar bir tabuta girer gibi bedenine girer. Bu fikir eski spiritizmcilerde de görülür. Onlar da ruhî hâdiseleri, bedeninden muvakkaten ayrılmış bir şekilde [seyyalevî bedenli] ruhlar tarafından ika edildiğini zannederlerdi. Halbuki bugünkü modern tecrübî yollarla izahını daha ilmî bir şekilde yaptığımız sipiritualist görüşler bambaşkadır.

Bu yeni görüşlere göre ruh ve beden münasebetleri birbiri içinde duran su ve bardak yahut daha doğrusu şişe ve içindeki hava gibi bir münasebet değildir. Ve ruhun bedeninde veya dışında — ruh bahsine bakınız — oluşu mevzubahis olmıyan bir keyfiyettir. Ve onun bedenle olan münasebet ve iltisakı «dikkatini beden üzerinde teksif etmiş olmak» ile ifade edilir.

Akay

YOGİZM — FAKİRİZM

Yogizm «Yogi» lik demektir. Sanskrit dilinde «Yoga» devir, devre, iç daire, yabancılar kabul edilmeyen mahfel, gizliye müteallik veya gizli tutulan ilim mânalarına gelir. Yogi veya Yogin, Yogo ise Yoga ile uğraşan, gizliyi bilen ve saklıyan kimse mânâsınadır. Yoga esasları sırdır. Aslında yabancılar ifşa edilmez. Spiritualizm ıstılahında Yoga bir kısım Hint, Tibet, Çin, Japon mutesavvufîlarının «ilmiledün» i, «ilmibâtın» ı, yahut ruh bilgisi ve tatbikatıdır.

Okuyucuya bu fasılda rastlıyacağı tefrikine kadar Yogi'yi fakirizm tatbikatçısı demek olan «Fakir» ile bir tutmasını tavsiye edeceğiz. Arada itikad ve gaye hariç, usul ve iş verimi bakımından esaslı bir fark yoktur.

Yogi'ler (Yoga)dan şunları anlarlar:

Bedenî, ruhî mûmarese, idman ve riyazet ile vücade ve ruha tahakküm ederek meşhudat âleminin, beş duygu dünyasının dışına çıkmak (Medyomlaştırmak)... Adalî mesiaden, şehvetten kaçınmak suretiyle faaliyeti ruhiyeyi arttırmak... Sıhhati mâneviyat ile düzenliyerek hayatı uzatmak, hastalıkları yenmek... Zihni tamamen boşaltmak, boş tutmak suretiyle ruhu dinlendirip kuvvetlendirmek... [Bazan müstakil bir sistem halinde, bazan Zihnin tamamen boşaltılmasından sonra] dikkati bir noktada toplayarak ruhu marifet kademelerinde ilerletmek... Ve bu kısmın en son merhalesi olan kendi ruhunu kavramak, yahut mânevî ittihad ve vusal... Ayrıca, ayrı branş halinde: normal üstü iktidar, telkin, manyetizm, hipnotizm, büyüleme, göz bağlama... Ruh sarhoşlukları...

Mânevî ittihad ve vusal her tasavvuf yolunun baş gayesidir. Fakat Yogilik ile diğer tasavvuf yollarını: Hristiyan ve Müslüman tasavvufunu, Yahudi kabbalistliğini, hattâ Hint teozofisini birbirine denk tutmamalıdır. Yogayı anlamak bizim için oldukça zordur. Çünkü bizim anladığımız mânada tasavvuf ile Yoga arasında aşılmaz bir uçurum vardır. Türk veya Avrupalı tasavvuf dinince evveleminde cehd-i mâneviyi, Tanrı aşkını, hak sevgisini anlar. Halbuki Hindistan, Tibet ve diğer uzak Asya memleketlerindeki

Yogi tarzı tasavvuf Tanrı ile, aşk ile, kudsiyet ile bir gûna ilişiği olmıyan ruhî bir spordur. Hindular, Tibetliler, Çinliler, Japonlar arasında hiç bir dine mensup olmıyarak yaşıyan Yogi'ler ruh alanında irişilmez gibi görünen hedeflere cüretkârane atılan, şampiyonluklar elde etmiye çalışan birer sportmendir. Bedenî ve ruhî temrin ve idmanlar ile ruhî melekelerini artırmağa çalışırlar. Bu temrinler, idmanlar asla ibadet değildir. Yogi kavminin Tanrıları ile ilişiğini kesmiştir. Gayesi mabuduna varmak, ahlâka kavuşmak değil, yalnız kendi ruhunu anlamak, bilmek, kendi ruhundaki meknuz kuvvetleri inkişaf ettirmek, bu sayede akla hayret veren icraatta bulunarak kendini mesut hissetmektir. (Brahma) ve (Buda) dinleri saliklerinin imanları kıstas olduğuna göre Yogilere münkirlik isnad edebiliriz. Fakat münkir tabirini memleketimizde kullanılan mânada kullanmak, Yogilere halkın nefret ve husumetini davet edecek şekilde dinsiz, imansız demek yanlış olur. (Yoga) idmancısı Tanrıları hakikatten uzak bildiği, kendi muhayyilesinin mahsulü gördüğü için geride bırakmış, kendi ruhunun derinliğine, içinde vahdet mi var, kesret mi var, belli olmıyan sükûttan ibaret boşluğa, hiçliğe dalmıştır. Fakat halkın itikadına son derece hürmetkârdır. Brahma — Buda dinlerinin bu nevi münkirleri Yahudi, Hristiyan, Müslüman dinleri münkirleri aksine pek sakın, kendi hallerinde kimselerdir. Kimseyi din aleyhine tahrik etmezler. Kafalarında inkilâp plânları yoktur. Muhitlerini düzeltmek, dünyayı kendi fikirlerine uydurmak emeli onlardan uzaktır. Onlar yalnız kendi düzenlerine bakarlar. Bu sebepten onlara, ister isek, egoist de diyebiliriz. Fakat insaf edelim...

Yogiliğin baş şartı evlenmemek, mal, mülk edinmemek, uzun bir inziva devresi geçirmektir. Yogiliği teşvik eden Hint ve Tibet kitapları bu tarzda hayatın medihleri ile doludur: Ancak bekâr yaşıyanın varlığı tamdır. Evlenen yarımlaşır. Bir çocuğu olan üç bölük olur... Mal, mülk sahibi olan ateş ile oynar. Hiç bir şeyi olmıyanın en büyük şeyi vardır: Kaygusuzluk... Cemiyet hayatı ruhu soldurur. Kalabalık hürriyete zincir vurur... Ruh ancak dağların, ormanların ıssızlığı içinde melekelerini en iyi inkişaf ettirir... Yalnızlığa alışan hakikî hürriyetin nimetlerini tadarak hükümdarlıklara tükürür, saltanatlara tekme vurur...

Tavsiyeye uyarak cemiyet bağlarını koparmış olan Yoginin kararı muvaffak oluncaya kadar idman yapmak, çalışmaktır. Muvaffak olursa kuş uçmaz, kervan geçmez bir yerde yaşamının acısını çıkaracak: Zihninin, muhayyilesinin kendiliğinden işlemeğe başladığını

hayretle görecek, kendiliğinden tefekkür ve tahayyül mahsullerini zevk ile seyredecektir. Sonra fikirler, hayaller yavaş yavaş azalacak, bir gün zihin, muhayyile tamamiyle duracak, ruh bomboş kalacaktır. Yogi bu müşahedesi ile haricî ve dahilî muhitinin mufassal bir serabdan başka bir şey olmadığını anlamış ise kâinat ve ruh hakkında kat'î bir hüküm verecek duruma girmiş demektir. Fakat o acele etmez. Kat'î fikir ve kanaatini beş duygu uzuvlarının yardımı olmaksızın duymak, ele, ayağa muhtaç olmadan maddeye tesir etmek, iş yapmak kudretini iktisap etmesi zamanına saklar. Fakat bu kudreti bir kere iktisap etti mi, Yoginin şahsî hüküm ve kanaatinden bahsetmek abesleşir. Çünkü artık şahsiyeti kalmamış, Yogi muhitindeki eşya ile bir olmuştur. Artık onun benliği yoktur. Yogi'ye göre doğrudan doğruya görmenin, anlamının, mer'î bir vasıta olmadan iş yapmanın mânası budur.

Tatbikatçı Yogilerin kılıksızlıklarına, yahut bellerinden aşağısını örten bir kaç karış bez parçasından ibaret kılıklarına bakarak onları ince fikirlerden mahrum sanmamalıdır. Onlar arasında filozof itlâkına cidden seza bir çok kimseler vardır. Tasavvuf sistemlerinin ekserisi ruhu bir açık denize, şuun ve hâdisatı ruhiyeyi o denizdeki dalgalara benzetirler. Yogi'ler de böyle düşünürler, derler ki:

— «Çeşit çeşit yanlış felsefe ve nazariyattan ibaret fikir dalgaları Yoga idmanları sayesinde yatışınca ruh ummanın sathı düzleşir. Artık o engin denizin yüzü hiç bir esinti ile kırışmaz. O zaman bu düz satha eşya olduğu gibi akseder.»

Bu teşbih Hint, Tibet, Çin Yogileri arasında çok rağbet bulmuştur. Onlardan her vakit duyulur.

Ruhdaki efkâr ve hayalât dalgaları artık ruhu karıştırmayınca ruh sükûna varmış, Yogi ruhu ile başbaşa kalmış, muradına ermiş, ona imkân âlemi kapılarını açmıştır. Artık Yogi harikalar adamıdır. Alelâde insanların imkân ve ihtimal dışında telâkki ettikleri işleri başaracaktır.

Ruhun tam sükûn haline Yogi hiçlik der. Bu durumda ruhta hiç bir hareket, fikir, hayal, duygu yoktur. Yogi muhiti ile birleşerek manen yokolmuştur. Bu sebepten donmuş bir haldedir. Çok uzun müddet aynı zaviyette kalabilir. Yogiye göre ruhu tam sükûnet halinde tutmak, ruhu idrak etmek — hiçleşmek, şahsiyetten kurtularak saadetin haddi kusvâsına varmaktır. Hiçlik durumunu idrak eden ruh Yoginin kanaatince reinkarnasyona, tenasuha artık tâbi olmaz. Bu cihet gözönünde tutulursa ruh alanında pek cüretkâr, sporcu Yoginin reinkarnasyon korkusu ile hali hayatında hiçlikten ibaret kalmağa cehdettiği anlaşılır. Yogi daha büyük ıztıraplardan kurtulmak için ıztırapların, mahrumiyetin her çeşidine katlanmak-

tadır. Yogilerin en büyüklerinden olan (Buda) bile bu zihniyetten kurtulamamış, tekrar dünyaya gelip ızdırap çekmemek için dünyaya sırtını çevirmiştir. Hristiyan ve İslâm tasavvufu Yogizmden bilhassa bu noktada ayrılır. Hristiyan ve islâm mutasavvurlarınca ızdırap pek iyi bir şeydir. Cehennem azabı bile tasfiye edici, iyileştiricidir. Felâketin her nev'i Tanrının bir lûtfu sayılır. Onlara tahammül etmek Tanrıya yaklaşmaktır. Tanrıya ızdıraptan kurtulmak, mesut olmak için değil, sırf aşk saikasıyla kavuşmak istenir. Uhrevî saadet, cennet ikinci plândadır.

Yoga talibi gayesine varmak için muhtelif usuller ile çalışır. Her üstad telmizine beğendiği usulü tatbik ettirir. Yoga üstadı muallimden ziyade mümeyyizdir. Talebesinin ruhî maceralarını, tecrübelerini dinler. Kâfice yetişmediğini görürse diyeceği: tecrübeye devam et, sözünden ibarettir. Bu tavsiyeye başka fikir ve mütalea karıştırmaz. Ehemmiyet verdiği cihet Yoga talibini, müridini telkin altında tutmamak, herşeyi ona kendiliğinden buldurmaktır. Şahsî tecrübeler neticesi elde edilen ilim ve fazlın başkasına faydası dokunmaz. Herkes ruh hâdiselerini bizzat yaşamalı, onları boşalta boşalta ruhu kavramalıdır. Tatbikini istediği usul hakkında vereceği ihzarî bir kaç dersten sonra (Yoga) üstadının uzun uzadıya söyleyeceği söz yoktur.

Muhtelif büyük üstadların ihzarî tavsiyelerinden bir kaç nümune¹ veriyoruz:

1 — «Geçmiş düşünme... Geleceği düşünme... Nefsimi mürakabe ediyorum diye de düşünme... Boşluğu yoklukmuş gibi tasavvur etme!... Havas ve melekâtın vasıtasıyla ne intiba alır isen al. Fakat tahlil etme, ruhunu tamamen kendi haline bırak!... Müşahede ettiğin eşyaya göre mâna ve fikir sahibi olmaktan vazgeçerek ruhunu yeni doğmuş bir çocuk ruhu gibi sükûn içinde bırakır isen, boşluk nedir anlar, öğrenir, dünya yükünden kurtulursun. Boşluğu anlamak ile dünya baskısından kurtulmak, hudutsuz saadete kavuşmak aynı zamanda vâki olur.» — (Tibette Çağğnaçenpo adlı Yoga tarikatının «Gıyî Zindî» isimli usul kitabından).

2 — «Aklını harekete getirme... Tahlillere girişme... Bir şeyi tasavvur etme... Hiç bir veçhile zinini yorma!... Ne tefekküre, ne teemmüle yer ver. Nefsini mürakabe etme!... Ruhunu tabii durumunda bulundur!» — [Şakirdi «Narota» ya üstad (Tilopa) nın tavsiyesi].

(1) Bu nümuneler (Alexandra David = Neel) in (Meister u. Schüler — üstad ve tilmiz) adlı eserinden alınmıştır. Bu kadın uzun müddet Hindistanda ve Tibette kalarak Yogiler arasına sokulmuş, onların usullerini tetkik etmiştir. Eserini almanca yazmış ve 1934 senesinde (Leipzig) de bastırmıştır.

3 — «Her türlü dalgınlık ve dağınıklığın yokluğu, tam dikkat, bütün (buda)¹ ların tuttuğu yoldur. Ruhun sükûnetinden anlıyacağın şey onun asıl tabîî halinde olması, kımıldanmamasıdır. Bina-enaleyh olduğun yerde dikili ağaç gibi bekle!... Vücudunu hareket ettirme, ruhunu hareket ettirme!» — (Marmidze, aynı isimdeki Yoga tarikatı pîri).

4 — Bil ki budaların yürüdüğü biricik yolun adı devamlı tam dikkattir. Vücudunu devamlı surette zihnen kontrol et, her taraftan yokla... Beş duygu faaliyetinin köklerini, tesirlerini, tesir sebeplerini fâsılasız araştı... Bedeninin iç, dış hareketlerini durmadan tetkik et!... Tâ ki mahiyetlerini anlıyarak uzviyetinin her parçasına mutasarrıf, vücudunun hem içine, hem dışına hâkim olasın. Dediğim dikkati ihmal edersen yaptığın riyazetler, talim ve temrinler boşuna gider... Bu bitmez, tükenmez dikkate «dağınık olmamak» hali denir. Dağınık olmamak budalığın temel direğidir. — (Nagaryuna adındaki Yoga üstadı).

5 — «Telmizin boynuna borç kılınan tahatturdan maksat, ruhi temaşalarında gördüğü eşhas ve eşyayı unutmamasından, duyduğu sözleri tekrarlamasından ibarettir.» — (Abhidharma isimli Yoga kitabından).

Yukarda isimleri geçen üstadlar hâlen berhayat değildir. Zamanları ile zamanımız arasında uzun asırlar geçmiştir. Bunların ve diğer büyük üstadların muhtasar talimatı şifahen talebeden talebeye intikal ederek devrimize kadar gelmiş, bu arada bir kısmı kitaplara yazılmıştır. Bu kitapların hiç biri matbu değildir. Hindistanda olanlar sanskrit dilinde, Tibette olanlar eski Mogol lehçeleri iledir. Hâşiyemizde ismi geçen Alexandra David = Neel Sanskrit dilindekileri ele geçiremeyince kadınlığına ve altmışa yaklaşan yaşına rağmen tehlikeli ve uzun Tibet seyahatini göze almış, orada Lama'lardan dostlar, arkadaşlar edinmiş, (Delây Lama) nın itimadını kazanmış, Tibet kütüphanelerini ve esrarını kendine açtırmıştır. Hindistanda muvaffak olamamasının sebebini mumaileyha bize anlatmıyor. Fakat keşfedebiliriz: Brehmenler indinde bilgi silâhtır. Bir silâh ne kadar gizlenirse icabında o kadar müessir olur. Bu mülâhaza ile onlar bilgilerini ve dolayısıyla kitaplarını itina ile yabancıardan saklarlar. Bu yabancılar yalnız ırk ve din yabancıları değildir. Kendi sınıflarından, brehmen kastından olmıyan yer-

(1) Burada (Buda) kelimesi sanskrit dilindeki delâletlerine uygun olarak münevver kimse, kâmil insan, tam adam mânasında kullanılıyor. Budizmin vâzı'ı olan (Siddhartha Gautama) ya mükemmel bir insan sayıldığı için talebeleri tarafından (Buda) lâkâbı verilmiştir. Lâkâbın uygunluğu zamanla asıl ismi unutturmuştur.

lilerden de saklarlar. Avrupalı müsteşriklerden bazıları eski Hint kitaplarını elde edebilmek için devlet otoritesinden istifade edemedikleri yerlerde hırsızlığa bile baş vurmuşlardır. Mevzubahis kadın eski kitap tedariki için uzak, fakat yabancılara karşı daha mükrim Tibete seyahati tercih etmiş... Tibet Yogi'leri ile Hint Yogi'leri arasında büyük farklar yoktur. (Yoga) nın bütün esasları başkaca arz edileceği ve hile Hintlilerin mukaddes kitapları olan (Veda) lardan alınmıştır. Zaten Budizm de Hindu dininden, yani Brahma dininden çıkmıştır. Her iki tarafın rahib sınıfları, Hindistanda brehmenler, Tibette Lamalar, mabudları inkâr eden «dinsiz» Yogileri halka dinin sâdık evlâdları, kahraman müdafileri, azizleri, evliyalı olarak tanırlar.

Yoga talibi üstad edindiği kimseden usule dair gerekli şeyleri öğrendikten sonra açık tabiatte sakin bir köşe bularak yerleşir.

(Guro) su: üstadı — şeyhi ona meselâ Tilopa usulü Yoga tavsiye etmiş ise talib inzivagâhına yerleştiğinin ertesi günü işe başlar ve netice almadan arkasını bırakmaz: Artık kımıldanmaz. Zihnen herhangi bir mesele ile uğraşmaz. Nefsini yoklamaz. Gayesini aklından çıkarır. Hiç bir şey, ama hiç bir şey düşünmez. Hattâ kendikendine «buraya düşünmemek için geldim. Düşünmemeliyim» bile demez. Nefeslerini idare ile kullanır. Mümkün mertebe teneffüs etmemeğe, ciğerlerine hava almadan yaşamağa çalışır. İlk zamanlarda bu imkânsızdır. Fakat sonraları alışır. Ne suretle alışıldığını ilerde göreceğiz. Teneffüse hâkim olmadan, «düşünmemek», yahut bunun aksine Nagaryuna usulünde olduğu gibi her mevzuda tam dikkatle düşünceden ibaret kalmak ile Yoga'nın gayesine varılamaz. Ruhî temrinler teneffüs idmanlariyle teneffüs hâkimiyeti temin edilmemiş ise tesirsiz kalır.

Yoga usullerini başlıca üç grupta toplamak kabildir:

1 — Sükûneti mutlaka; 2 — Tam dikkat; 3 Boşluğun idrakin-den sonra tam dikkat.

Bedenî ve ruhî sükûneti mutlaka, «ruhu ana karnındaki çocuk ruhu gibi tabii vaziyette tutmak», bir şey görmemek, duymamak, düşünmemek ve kımıldanmamak usulü taraftarlarına göre beden ne kadar tazib edilirse ruh o kadar kuvvetlenir. «Açlık, uykusuzluk ruhun gıdalarıdır». «Tatil uzva kadar varan hareketsizlik ile ruh kamçılanır». «Bir elin, kolun veya bacağın hareketten kalması ruhu kanadlandırır»... Bu sebepten bazı Yogiler tatili uzva tevessül ederler. Bunun için hangi uzuv işlemekten alakonacak ise o uzuv asla harekt ettirilmez. Meselâ bu, elin başparmağı veya birkaç parmağı, yahut bütün el, kol bacak ise, aylarca senelerce, artık hareket ettirilmemesine karar verildiği anda hangi vaziyette ise, hep o va-

ziyette tutulur. Parmaklarda tırnaklar uzar, boynuz gibi kıvrılır, kolda, bacakta adaleler dumura uğrar, kurulaşır, mumya kolu, bacağı gibi olur. Tatili uzuv kararlarının uzvun en ziyade yorulacağı vaziyette verilmesine dikkat olunur. Bazı Yogiler Brahma veya Buda vaziyetinde senelerce oturmaya tercih ederler. Bunlara yiyecek, içecek veren olursa yerler, içerler. Veren olmazsa aç, susuz beklerler. Hallerinden müşteki değil, bilâkis memnundurlar. Kendilerine acıyanlara gülerler. Sefaletleri ihtar olununca, «siz anlamazsınız. Biz kâşanelerde yaşıyoruz» derler. Bu tarzda gönüllü sakat veya temelli kâid Yogilere Tibette nadiren, Hindistanda çok rastgelinir. Vaktiyle hristiyanlar arasında da vardı. Ortaçağda İskenderiyedeki «Stun azizleri» meşhurdur. Manastırlardaki çilelerini kâfi bulmıyan bazı keşişler Batlemyus¹ devrinden kalma saray harabeleri sütunlarından birine çıkarlar, senelerce oradan inmezlerdi. Halk bunlara merdivenlerle nevale çıkarır, sütunlar altında dua ederek tepedeki azizlerden dünyevî - uhrevî meded umardı. Bu azizlerden biri, ki başlıcaları üç tanedir, rivayete nazaran otuz sene sütun üstünde oturmuş, hattâ «Kıbtî Kilisesi» nin iddiasına göre leylek gibi ayakta durmuştur¹. Budistliğin yeni zuhur ettiği sıralarda ağaçlarda «tüneyen» ne kadar Yogi var ise brehmenler Hindistandan kovmuşlardı. İddialarına bakılırsa bunlar (Buda) tarafını tutmuşlar, gündüzleri ağaç tepelerinde veya ağaçlara asılı kafesler içinde zahiren dünyadan bihaber vaziyette oturdukları halde geceleri oralardan inip çeteler halinde brehmen mabedlerine tecavüz etmişlerdir. Yogilerden kimse şüphelenmediğinden uzun müddet bu çetelerin nerelerde barındıkları meçhul kalmış, sonra iş meydana çıkmış.

Vücade her istediğinin verilmemesi, yahut verilememesiyle ruhun kuvvetlenmesi arasında bir münasebet olsa gerektir. Herkes tecrübe etmiştir: Karın açken daha iyi düşünülür. Bir çok büyük siyaset ve iş adamları muvaffakiyetlerini gençliklerinde çektikleri fakru zarurete borçludurlar. O sayede kabiliyetleri artmış, azim ve iradeleri gelişmiştir. Lâkin mahrumiyetin bir hududu vardır. O aşılsa vücut mahvolur. Fakat Yogiler böyle bir had tanımaz gözükmüyorlar, devamlı mahrumiyetlere rağmen ölmüyorlar. Hattâ hiç gıda almadan aylarca yaşıyorlar. Bu nasıl oluyor, sırdır. Hakkında bazı faraziyattan başka bilgimiz yoktur. Yogilere sorulursa «ben öyle istiyorum» demekten başka cevap vermezler. İhtimal onların da başka bir şey bildiği yoktur. Diğer tasavvuf tarikatları da, işi Yogiler

(1) Ptholomeus.

(1) «Die Katholischen Missionen», sene 1882. Kıptî kilisesi bir kısım Mısır — Habeş yerli hristiyanlarının kilisesidir.

derecesine götürmemekle beraber, maddî mahrumiyetlerle ruh terbiyesine ehemmiyet vermişler, vücudun tazibini kemal vasıtası saymışlar, bilhassa fazla rahata düşmekten, konfordan sakınmışlardır. Bu son kısımda oldukça hakları vardır: devamlı olarak konfor içinde yaşayanlar ekseriya mânevî bir fakirliğe düşüyor, ruhen verimsiz bir hale geliyorlar. Servet ve sâ mân ve iktidar sahibi kimselerden eski enerjilerini muhafaza edenlerin hususî hayatlarında muhitlerinin kıstası ile orta halli bir kimse gibi yaşamaktan öteye geçmeyenler olduğu görülmektedir. Zengin aile çocuklarının itidal ile yaşamak terbiyesi almadıkları, bolluk ile şımartıldıkları takdirde orta halli ve bilhassa fakir âile çocukları kadar hayatta muvaffak olamamalarının illetini konforda, fazla rahatta aramalıdır.

Rahatın fazlası gibi, rahatsızlığın da fazlası muzırdır. Uzuvarın âtil bırakılmasından tasarruf edilen kaba enerjiyi ruhî enerjiye tahvil ederek ruhî melekâttan birini artıracamız diye kendilerini meflû bir hale getiren Yogiler tahsin edilemez. Ancak bu, kendi mânevî muhitimizin sesi olup ölüm ile hayat arasında büyük bir fark görmeyen o insanlara bunu duyurmanın imkânı yoktur. O kadar ki.. Yogizmde yenilikler yapan (Buda) bile onlara söz geçirememiş, devamlı hareketsizlik ve tatili uzuv suretiyle Yogiliğın kendine yaramadığını söylediğı halde onun zamanında ve sonraları budistler arasında bu nevi Yogiler eksik olmamıştır.

Arzettiğimiz gibi (Buda) nın kendisi de Yugi idi. Mutedil tasavvuf yollarını yokladıktan sonra nihayet kâid - oturu cu Yogi olmuş, hareket etmeden ve bir şey düşünmeden, keza yemeden, içmeden haftalarca bir ağaç dibinde oturmuştur. Sonra açlıktan ölmek rad-desine gelince bu usulün kendisi için hayırlı olmadığını anlıyarak bir kadının getirdiğı yiyecek ile açlık perhizini bozmuş, düşünmeyi unuttuğundan uzun müddet zihnini toplayamamıştır. Mumaileyh hiç düşünmemek yerine Yogilik de tam dikkat usulünü terviç eder. Uzun müddet yiyip içmemenin, tatili uzvun ve bir yerde temelli oturmanın aleyhindedir. Temelli oturmak zaten tatili uzuv demektir. Maamafih talebelerine bunları sarahaten yasak etmemiştir. Çünkü Kanaatince ruh terbiyesinde umum hakkında câri bir prensip vazolunamaz. Herkes tekâmülünü kendine uygun gelen yoldan yapar. (Buda) sadece soranlara kendi tecrübelerini anlatmış, kimseyi kendi yolunu tutmağı zorlamamıştır. İnsanların hürriyeti mutlak olabilseydi, Budanın tezi ruh terbiyesinde onlar için en hayırlı yol olurdu. Ne çare ki insan içtimaî bir mahlûktur. Öyle yaratılmıştır. Bu sebepten umumî terbiye kaidelerine baş eğmek, başkalarına uymak zarurettir. Buda felsefesi birbirleri ile alâkası olmıyarak dağlarda yaşayan münzeviler hakkında kabili tatbiktir. Cemiyetlere tatbik edilemez.

Nitekim Budist manastırlarında bile tatbik edilemiyerek ruh terbiyesinde umumî prensiplere baş vurulmuştur. Buda rahibleri manastırlarda baş rahibin ve ayrıca bir deynekçinin nezareti altında «Budanın sekiz yolu»¹ üzerinde tam dikkatlerini toplarlar. Bu yollar lâfzî formüller haline getirilmiş ve yapılacak iş bu formülleri mırıldanmaktan ibaret kalmıştır. Rahibler Buda heykelinin önünde oturunca baş rahib elinde tuttuğu küçük bir tokmağı duvarda asılı bir tefe veya gonga vurur. Rahibler «yollar» dan birini mırıldanmağa başlarlar. «Meddi fikir mahalli» uğultu ile dolar. Sonra baş rahib tekrar vurur. Uğultu durur. Tekrar vurunca, tekrar başlar. Vurma adedine göre «yol» değiştirilir. deynekçi ayaktadır. Sıraları dolaşarak rahiblerin ağzına bakar. Birinin dikkatini eksilttiğini, yani mırıldıyı kesdiğini anlar ise deyneğini var kuvvetiyle onun sırtına indirir. Herkesi yolunda serbest bırakan Buda'nın «sekiz yolu» na böylece umumî düzenin müeyyidesi halinde sopa ile bekçilik edilir¹.

Buda, telebeleriyle olan konuşmalarının birinde şöyle demiştir: «Çok sağlam ve tam akıllı olmıyanlara, fikri bulanıklara teneffüs riyazetleri yapmalarını ve bu sırada dikkatlerini bir noktaya hasreterek hep onu düşünmelerini tavsiye edemem. Amma kuvvetliler teneffüs idmanları sırasında bir nokta üzerinde kuvvetle düşünürlerse hem eski üstadların yoluna, hem benim yoluma sülûk etmiş olurlar. Ancak kimseye o veya bu yolu tut diyemem. Benim sözüm emir değil, sadece bir fikirdir. Asıl rey ve karar sizin».

Buda'nın bu sözünde kendine ait olarak bahsettiği yol Yogada tatbikini istediği tam dikkat, şuurlu faaliyeti ruhiye, varlımak istenen hedefin daima gözönünde tutulması, hatta — bilâhare Budayı usul bakımından istihlâf edecek bazı islâm mutasavvıflarında görüldüğü kadar bariz olmasa da — mânen o hedeften ibaret kalınmasıdır. Eski üstadlar ise teneffüs riyazetlerinden başkasına ehemmiyet vermeyen eski Gurolar, yani Buda zamanından evvelki Yoga şeyhleridir.

Budaya göre teksifi dikkat ile geçmiş reincarnation'ları — yani Hindu ve Budist itikadına nazaran dünyadaki son doğuştan evvelki doğuşları, tenasuh seferlerini — hatırlamak mümkündür. Buda böylece vaktiyle, dünyaya gelişlerinin birinde keklik olduğunu, tarlalar-

(1) Bu sekiz yo'la «sekiz merhaleli iktidar yolu» da denir: Doğru anlamak. Doğru hüküm vermek. Doğru söylemek. Doğru hareket etmek. Doğru yaşamak. Doğru çalışmak. Doğru dikkat etmek (veya doğru düşünme, teemmül, doğru tesbiti fikir). Doğru ruh sarhoşluğuna tutulmak (Doğru vecd ve istiğrak).

(1) «Ein Christ erlebt die Probleme der Welt — Bir hristiyan dünya meselelerini yaşıyor», G. Adolf Gedat, 1939.

da öttüğünü ve keklıklığı sırasında bir orman yangınından hayat sevgisi ile kurtulacağına inandığı ve kime olduğunu bilmeden yalvardığı için sığındığı kuru çalılar önünde ateşi durdurarak yanmaktan kurtulduğunu, sevginin, imanının, duanın kuvvet olduğunu söyler.— «Zira» der «bir tek hedef üzerinde toplanan ruh kuvveti pek büyüktür. Harikalar başarır. Olmıyacak işleri oldurur. Üstünde çok durulur, düşünülür, devamlı olarak bütün ruh ile istenirse her halde gerçek olur.»

Budanin duası Tanrıya değildir¹. Onu mutlak, yani hiç bir şey ile nisbet kabul etmez, kâinatı yaratmış mı, yaratmamış mı, dua kabul eder mi, etmez mi bilinmez, kabul ettiğinden o, Tanrı hakkındaki daima sükûtu ihtiyar etmiştir. Buda'nın meşhur sükûtu budur. Duası sadece kuvvetli istekten ibarettir. Ekser Yogilerin Tanrı hakkındaki görüşleri Budaninkinin aynıdır. Gerek o, gerek berikilre Tanrı ile hiçliği ruhun hakikati ve aynı şey sayarlar. Onlara göre Tanrının veya ruhun mahiyeti yüksek şuur dışında idraki beşere sığmaz. Yüksek şuur halinde ise insanlık ve insanî irdak bahse değmez. Buda ile beraber düşünen Yogilerin Yoga'dan bekledikleri gayenin ön safhaları: reinkarnasyonları, geçmiş hayatları hatırlamak, geleceği görmek, zaman ribkasından kurtularak istenilen yerde fikir sürati ile gözükmek, her arzuyu yerine getirmek... son safhaları: kozmik marifet ve bunun dışında hiperkozmik, kâinat üstü, kâinat maverası durumu için büyük uyanıklık (Yüksek şuur), Mutlakı umumî duygu yolu ile idrak neticesinde şahsiyetten sıyrılarak umumileşmek, hudutsuzlaşarak Mutlaktan, Hiçlikten ibaret kalmak ve dolayısıyla reinkarnasyonlardan sureti kat'iyede kurtulmaktır.

Buda kendini takip etmek isteyenlere tabiat nedir, neden hilkat olmuştur. Halik kimdir, tabiat kanunları ne için vardır, kâinat çarkı nasıl döner, neden yaşarız, ruh nedir, benliğimizi teşkil eden ve bizi düşündüren nasıl bir kuvvettir, akıl, irade ve duygu nedir?... ilh gibi normal şuur durumundaki zihni beşer ile itiraz götürmez bir surette cevaplandırılmalarına imkân olmıyan mutlak mahiyetli meseleleri aralarında boşuna münakaşa etmemelerini, şayet bu mesele-

(1) Dualar doğrudan doğruya Tanrıya tevcih edilmezse nasıl müstecab olur? Yalnız istemkle her şeyin olması mümkün müdür?... Mümkündür. Hem de kitabî dinlere göre de mümkündür. Çünkü insan ruhu ilâhî bir soluktur. Tanrı o soluk ile istediğine nail olmak kudretini insana bahşetmiş, hattâ müslüman itikadına göre insanı yeryüzünde kendisinin halifesi, vekili yapmıştır (Kur'anı Kerim, Bakara suresi, «Ben arzda bir halife yaratacağım...» âyeti). Binaenaleyh insan ruhunun kudretine payan yoktur. İnsan bir gün yıldızlara bile dünyasından hükmedecektir. Ancak... dua ile Tanrının ayrıca yardımına nail olmak yalnız kendine güvenmekten şüphesiz daha verimlidir.

leri kat'i surette halletmek istiyorlarsa Yogi, yani mutasavvıf olarak yüksek şuur durumu ile mutlaklaşmağa bakmalarını tavsiye etmiştir. Bazı islâm mutasavvıfları da aynı fikirdedir. Büyük garp filozofu Kant — ki meftunları pek haksız olmıyarak «o ancak diğer filozoflardan sonra okunursa anlaşılır» derler — esas itibariyle aynı iddiayı tekrarlamış, «aklının erebildiğinden ziyade ruhumda açıkça duyduğum için Tanrıya, ahlâka inanıyorum» demiştir¹.

İmanın kuvvet olduğundan müminler şüphe etmezler. Zaten netayici gözönündedir. Ancak, Budanın ve diğer Yogilerin bahsettiği reincarnation böyle değildir. Öldükten sonra tekrar, ruh kâfice terbiye edilmiş ise, dünyaya gelineceği hakkında kat'i bir delil ile ri sürülemez. Delil olarak gösterilen şeylerin hepsini mukabil deliller ile çürütmek mümkündür. (Reincarnation) a felsefe bakımından imkân varsa da zaruret yoktur. Ruhların dünyaya dönmelerinden maksat terbiye ve tekâmül ise dünya haricindeki ervah âleminde, meselâ kabir veya misal âleminde aynı maksat husule gelebilir. İslâm mutasavvıflarının ekserisi bu fikirdedir. Tekâmül için dünyaya dönmeğe lüzum yoktur. Ruhlar asıl misal âleminde hatalarını anlarlar ve noksanlarını tamamlarlar. Sonra kıyamette bilfiil kesif madde ile irtibat peyda ederek tekrar uzvî bedenlere sahip olurlar. Ondan sonraki hayatlarını masebakları tâyin eder. Vaktiyle iyi işlerde bulunanlar iyi bir hayata, cennet hayatına, fena işlerde bulunanlar fena bir hayata, cehennem hayatına kavuşurlar. İlâhî adaletin tecellisi bu suretle olur «Mizan - terazi» budur.

Ruhları tekrar tekrar dünyaya dönmüş görenler esas itibariyle «Mizan» ı görmek istiyorlar. Fakat, fikimizce, iyi, mantikî göremiyorlar. Bu bulanık görüşün asıl mesulü brehmenlerdir. Çünkü onlar kendilerine yeryüzü Tanrıları¹ payesini sağlayan kast teşkilâtını mazur ve muhik göstermek için ilâhî adaleti malûm şeklinde reincarnasyon ile izah etmişlerdir: Yeryüzünde bir ömür müddetinde bir sınıftan diğer sınıfa geçmek mümkün değildir. İnsan sınıfı icaplarına tahammül ederek ruhen tekâmül ederse dünyaya ikinci gelişinde bir derece yüksek sınıftan doğar. Aşağı bir sınıftan doğmuş ise bunun sebebi bir evvelki hayatındaki kabahatleridir. Binaenaleyh tazyika razı olarak sınıfı zincirlerini taşıyacaktır. Brehmenlerden maada hiç kimse reincarnasyondan kurtulmak için ruhunu tasfiye etmeğe, tasavvuf ile iştigale mezun değildir.

(1) Die Grossen Denker — Büyük mütefekkirler», Will Durant.

(1) Bu sözü gelişi güzel söylemiş bulunmuyoruz. Brehmenleri ve Buda rahiblerini halk Tanrı sayar. Onlara karşı gösterilen mutlak itaatin sebebi budur.. — «Hindistan ve hristiyanlık fırsatı» Beach.

(2) «Şark felsefesinin hikâyesi». L. A. Beck.

Buda kastları ilga etmemiş, sadece etrafına muhtelif kastlardan adam toplamıştır. Topladıklarının güzidelğine, manen berehmen (rahib) durumunda olmalarına çok dikkat etmiştir. Binaenaleyh hiç de demokrat sayılmaz. Münevver zümrenin halk üzerinde her nevi otoritesini kabul etmiştir. Gerek Buda, gerek diğer Yogiler Yoga ile medyomlaştırmadan evvl muhitlerinin reinkarnasyon itikadına bağlı kalmış kimselerdir. Budanın reinkarnasyon hâtıralarını aynen kabul etmemesi ve reinkarnasyon onu ancak kendine izafetle yadolanun Buda karması şeklinde varid görmesi sonralarıdır. Mumaileyh kırk yaşından önce reinkarnasoyna harfiyen inandığını ve tekrar dünyaya gelip azap çekmemek için Yogi olduğunu, kendini dünyaya çeken mal, mülk, kadın, çocuk gibi şeyleri zihninden çıkararak yavaş yavaş (Nirvana) ya, hiçliğe yükseldiğini ve böylece reinkarnasyondan kurtulduğunu bizzat söyler². Buda, başka bir Yogi veya Allan Kardec medyomu, kim olursa olsun zaten reinkarnasyona inanan bir kimse normal üstü durumların birinde iken derunî müşahede, ilham, saniha, ruhların tebligatı.. ilh. olarak reincarnation'dan bahsederse bunu tabiî halindeki itikadının tesirine hamletmek pek yerinde olur. Tecrübeler itikadın, bilginin, telkinin psişik - ruhî verimlere tesir ettiğini göstermiştir. Gerek tasavvuf ehlinin, gerek diğer medyomların işi uykunun bir nev'idir. Uykuda nasıl doğru çıkan ve çıkmıyan rüyalar varsa, Yogilerin, mutasavvıfların, diğer medyomların işlerinde de doğru olanlar ve — onlar sahtekâr, yalancı olmadıkları halde — doğru olmıyanlar vardır. Onlar kadar hassas olmıyan kimseler de bile herhangi bir intiba, dikkat mevzuu, bilgi, inanç, söz, vak'a... günlerce, aylarca, hattâ bazen senelerce sonra uykuda ruhun zatülhareke muhayyilesi ile rüya romanlarına inki-lâb eder. Yogilerin ve diğer medyomların psişik verimelrinden mühim bir kısmı buna müşabih şekilde normal durumdaki ruhî hamulelerinin tesiri altında doğmuştur. Onların bu kabilden olan verimlerini tiyatroda bir piyes seyreden ve sonra başkasına anlatan bir kimsenin müşahedesine, sözüne benzetebiliriz. O piyes sahneleri sahih zannedilmiş ise sahih olarak anlatılmıştır... Hepsi bu kadar mı?. Hayır. Burada psişik müdekkiki mühim bir sorgu karşısında: Mânevî hamulelerin medyomulk işlerine tesir ettiğini tecrübeler göstermiş de ruhun manevî hamuleler ile bir takım semboller ter-tip ederek uyanık şuura bazı mânalar sunduğunu göstermemiş midir?... Bunu da göstermiştir: Tamamen hayalî, uydurma veya ilâ-veli, pek mübalâğalı da olsa her romanın, piyesin metinde sarahaten zikredilmiyen, okuyucunun veya seyircinin karihasına göre zımnen anlıyacağı bir mânası vardır. Keza bir muharriri vardır. Bu muharrir psişik roman ve piyeslerde medyomun ruhu olabileceği gibi baş-

ka ruhlar da olabilir¹. Eşhasın, mevzuun, mevzua ait sözlerin, de-
korların, medyomun mükteseb malûmat hazinesinden, itikadından,
dini - felsefî fikirlerinden, görüp geçirdiklerinden... kısa deyim ile
mânevî muhitinden alınması fazla ehemmiyeti haiz değildir. İş ter-
tibde, tertip ile kadtedilen mâna ve maksattadır. Medyomun ruhu
veya ruhlar o romanlar, sahneler ile medyoma bir şey anlatır. Bu-
nun ne olduğunu anlıyabilmek için medyomun psişik müşahedelerini
rûya tahlil ve tabir eder gibi tahlil ve tabir etmek lâzımdır. Bu nok-
tai nazar ile hareket ederek brehmenlerin, budistlerin, spiritlerin
reincarnation'unu «tabir» edersek ortada mizandan, ilâhî adaletten
başka bir şey kalmadığını görür ve medyomlardan duydukları rein-
carnation maceralarını hakikat sananların psişik verimlerin rûya ma-
hiyetinde olduklarını, aynen çıktıkları sabit olmuyorsa tefsir değil,
tahlil ve tabir edilmeleri lâzım geldiğini bilmeyenler olduğunu an-
larız. Buda ve diğer büyük Yogiler reincarnation hâtıralarının aynı
ile gerçek olmaktan uzak rûyaî karakterini açıklamışlar, reincar-
nation'u ve diğer brehmen, budist doktrinlerini harfi harfine al-
mamak, simbollere değil, semboller ile ifade edilmek istenen mânaya
bakmak icap ettiğini söylemişlerdir.

Bütün psişik verimler hakkında bazı islâm mutasavvıfları, bu
arada Şeyh Bedreddini Simavî, aynı tezi ileri sürmüştür¹.

(1) Medyomun ruhu nerede bitiyor? Diğer ruhlar nereden başlıyor?
Hepsi bir tek ruhun, ruhu umuminin tezahüratı mıdır, değil midir?... meselesi
üzerinde spiritualistler ikiye bölünmüşlerdir. Fakat aradaki ihtilâf zahîridir.
İlerde bahsedeceğiz.

(1) Bunlardan «batını» adını alanlar rûya tabiri tekniği ile Kur'anı Ke-
rimde zahiri mâna aramıyacak, her kelimenin batnında — karnında lâfzî mâ-
na ile ilişiği olmıyan mânalar bularak yalnız onlar ile amel edecek, Kısası en-
biyayı vukuatı tarihiye değil, vukuatı gaiye, yani bir maksat için tertiplenmiş
vakalar sayacak kadar ileri gitmişlerdir. Bu şüphesiz ifrattır. Çünkü Kur'anı Ke-
rim «Ruhülemin — emniyetli ruh» vasıtasıyla Hazreti Muhammed'in ruhuna
aksettirilmiş olması hasebiyle psişik bir verim ise de baştan aşağı doğru rûya
karakterindedir. Hükümlerinin hepsi şeriat (kanun), fıkıh (hukuk) şeklinde
gerçekleşmiştir. İtikadiyata teallük eden kısımlar ise bunların kökleri oldu-
ğundan onlar da gerçekleşmiş durumdadır. Buna mukabil, meselâ, Hintlilerin
mukaddes kitapları olan (Veda) lar kısmen tahakkuk etmiş, kısmen etmemiş-
tir. Çünkü metinlerinin tefsirlerine ait olarak elde mevcut kalan kitaplardan
çıkarılan (Manu) kanunları çok yerinin insan tabiatına aykırılığı yüzünden
tamamen tatbik edilememiş, tatbik edilenler de bugünkü Hint kastlarını doğur-
maktan öteye geçmemiştir. Ancak, kastların tatbiki hasbiyle o kısma kök olan
Veda metafiziği de tahakkuk etmiş sayılır. Metafiziklerden hangisinin ilâhî
hakikatleri ihtiva ettiğini akıl tâyin eder. Spiritualizm başka mihenk bulama-
mıştır. Binaenaleyh tefsir ve tevil ilmi dışına çıkıp Kur'anı Kerimden rûya
tabiri usulü ile mâna çıkarmağa kalkmak doğru değildir. Keza bu,
diğer mukaddes kitapların tatbik yeri bulan kısımları üzerinde de

Yogilerin bazıları muhtelif usulleri mezcetmişlerdir. Bunlar sükûneti mutlaka ile boşluğun idrakini müteakip her fikirden tecerrüd etmiş vaziyette olan ruhu birdenbire muayyen bir mevzua sevkederler. Böylece dinlenmiş olan ruh tam dikkat ve kuvvet ile o mevzuu kavrar. Bu kısım Yogiler metodlarını şöyle hulâsa ederler: Ruh sükûneti idrak edilince ruh kuvveti bir nokta üzerine tavcih ve o noktaya tesir ettirilir. Ruh tahkika talib olanın önünde küçük bir parlak kürre veya çubuk bulunması faydalıdır. Hakikati öğrenmek isteyen bu takdirde o kürreye veya çubuğa bakar ve düşüncesini o kürre veya çubuk üzerinde temerküz ettirir. Göz vasıtasından ayrılmamalı, zihin başka tarafa kaçmamalı, fakat dikkat mevzuu ile aynı şey olmak haleti ruhiyesine de düşülmemelidir. Düşülürse cezbe fazla ve tabii hayata avdet zor olur... Dikkat mevzuu parlak kürre veya çubuk yerine bazan Yoginin mânevî üstadı kim ise odur: Bu üstad Hint yogilerinde Krişna, diğer yogilerde (Buda) dır. Ruhunu üstadı üzerinde toplıyacak ise parlak kürre veya çubuk ye-

yapılamaz. «Tabir» ancak aynen çıkmıyan psişik verimlerin anahtarıdır. Tabirde lâfzın, şeklin ehemmiyeti yoktur. Bunlar simboldür. (Swedenborg) un Tevrat kelimelerinde tatbik ettiği gibi tabir yolu ile eşekten hakikati ilmiye, beygirden hakikati akliye mânası çıkarılabilir. Fakat yanlış olur. Bu, rüya tabirlerinde denizden saadete, köpekten düşmana, yılandan dosta hükmetmek gibidir. Bunlar tecrübe neticesi verilmiş hükümler olmakla beraber aynen zuhur eden rüyalarda yersiz kalırlar. Gerçek mahiyetli psişik verimlerde tefsir ve tevilin zahiri mâna kadrosu içinde olması şarttır. Kur'anı Kerimde Cenabıhakkın Tur dağında Hazreti Musa'ya hitaben «Nalınlarını ayağından çıkar» sözünden «dünyevî alâkalarından sıyrıl!» mânasına hükmolunması gibi... Kur'anı Kerime tâbir metodunu tatbik edenlere müslüman denebilir mi? «Ehlîkal» dan olanlar, yani yalnız söz çerçevesi dahilinde kalmayı doğru bulanlar vaktiyle onları tekfir etmişlerdi. Tekfir sebebi söz çerçevesini aşmaları değil, içtihadlarında samimî olmadıklarının anlaşılmasıdır. İchtihadında samimî olan bir kimse şer'an tekfir edilemez... Batınîlerin fenalıkları çoktur. Fakat onların Ehlisalıb seferleri sırasında batınıleştirmeye muvaffak oldukları Temple — mabed şovalyeleri kanalı ile o zamanın koyu müteassıb - bakar kör garp dünyasına fikir hürriyeti tohumları serptikleri ve dolayısıyla islâm âlemine karşı çekilmiş olan taassub kılıcını zamanla kınında çürüttükleri de unutulmamalıdır.

(Thomas De quincey) ingilizce «Confessions - itiraflar» adlı külliyyatında gizli din veya felsefelerinin son merhalesi timsali olan Bahomet heykelinin mabed şovalyeleri tarafından yabancıların mahiyetine nüfuz edememeleri için gülünç şekilde, keçi başı yapıldığını ve Bahomet ile «Muhammed» e işaret edildiğini, ortaçağda yazılmış lâtince kitaplarda «Muhammed» e Bahomet dendiğini, mabed şovalyelerinin bu heykele son derece hürmet ettiklerini, onlardan bir çoklarının «Bahomet - Muhammed» heykeli karşısında müslüman akaidini tefekkür ederek rahib delâleti olmadan tek Tanrıya kalblerini bağladıklarını yazmaktadır. Bu tarzda ibadet şüphesiz müslümanlık değildir. Fakat ona doğru atılmış bir adımdır.

rine Yogi (Krişna) nın veya (Buda) nın küçük bir boy heykelini önüne koyar. Yahut doğrudan doğruya Krişna'yı, Budayı insan heyetinde zihninde canlandırır. Yahut da onların bir sözünü düşünür. Bu düşünce de tahlil ve tefsirin asla yeri yoktur ve söz bir tek kelimededen ibarettir. Bundan ötürü Yogi hududu aşmamak üzere zihnen parmak tırnağı büyüklüğünde bir daire tasavvur ve sözü kıl gibi ince bir yazı ile o daire içinde mevcut farzeder. Artık ondan sonra hep o yazıya bakar. Ruh başka cihete sapar, aynı muhayyel yazı üzerinde mütemerkiz bir halde tutulamaz ise Yogi gözlerini yere dikerek ruhunu teskine çalışır. Bir müddet her türlü cehdi, hareketi bırakır. Hiç bir şey düşünmez ve hiç bir şeye dikkat etmez. Sonra tekrar aynı işe başlar. Bazan mânevî üstadın sözü yerine doğrudan doğruya mânevî üstadın ruhu dikkat mevzuu intihap edilir. Bu takdirde mânevî üstadın ruhu zihinde bezelye büyüklüğünde parlak bir nokta halinde tasavvur edilerek temerküz hedefi yapılır.

Yoga usullerinin hepsine şamil olmak üzere şu cihetler kayda şayandır: Ruhu kendi varlığı ile başbaşa bırakmak için akla tevârüd eden fikirlere yer vermemek, onları kovmak, daha intaş halinde iken boğmak lâzımdır. Aksi takdirde fikirler pek çabuk büyür. Zincirlemesine birbirini doğurur. Asıl ruhu görmeğe mâni olur. Yoga üstadları talebeye ilk derslerde bunu öğretirler. İradî düşüncesizlik zamanı yavaş yavaş uzadıkça nihayet öyle bir devre varılır ki o devirde irade dışında zihne bir takım fikirler gelmeğe başlar ve bunlar zincirleme olarak birbirini kovalar. Bu duruma erişen kimse bir ırmak kenarında suyun akmasını seyreden kimse gibidir. Kendi cehdi olmadan teşekkül eden fikirleri seyreder. Bu fikirler düşman akıncılarına benzerler. Aldatıcıdırlar, hakikati gizlerler. Hakikat kendiliğinden teşekkül eden fikirler devresini takip eden fikirsizlikte, ruhî boşluktadır. Ruhu anlamağa çalışma sırasında kendiliğinden doğan fikirlerin tesiri altında kalmamak, onlar üzerinde düşünmemek, onlara karşı aynen koyunlarının harekâtına lâkaydane bakan çoban vaziyetinde olmak, aldıkları şekillere ve gittikleri istikametlere mâni olmamak lâzımdır. Lâkayt çoban vaziyetinde sebat edilirse bir gün o fikirler tükenerek ruhu kendi haline bırakacaklardır. Ruh bu safhada sükûna kavuşacak, taciz edilmeden hedefinde temerküz edebilecektir. — «Ruh su gibidir, çalkalanmaz ise durulur. Muayyen bir kalıba intıbak etmeğe zorlamaz, kendi tabii durumuna bırakılırsa derinliklerinde marifetin doğduğuna şahit olunur. Yükten kurtarılır, yorgunluğa düşürülmez, sakın bir ırmak suyu gibi kendi halinde ağır ağır akmağa terkedilirse hakikat onun içine çabuk akseder» — (Yoga üstadlarından Milarespa)... «Anladım ki ruh

huyly bir hayvandır. Bağlı tutulursa on cihete uzanmağa kalkar. Başı boş salıverilirse yerinden kımlandanmaz» — Nadanta Yogilerinin büyük üstadı Saraha).

Büyük Yogiler ruh sahasında çok ince tetkiklere girişmişlerdir. Bunlar sorarlar ve araştırırlar: Ruhda hareket eden, faaliyeti ruhiyeyi doğuran ve hareket etmiyen, faaliyeti ruhiyeyi seyreden kimdir, nedir?... Ruh nasıl hareketten sükûnete ve sükûnetten harekete geçer?... Ruh nasıl hareketten sükûnete ve sükûnetten hasa ruh bir yandan sakın dururken bir yandan hareket mi eder?... Onun hareketi sükûnet halindeki hareketsizliğinden başka mahiyette midir?... Faaliyeti ruhiyenin asası nedir ve ne gibi haller o faaliyeti durdurmaktadır?...

Böylece sorulan ve araştırılan şeylere Hindistanda ve Tibette derunî temaşa, yani içe müteveccih seyir yolu ile şu cevap verilemiştir: Ruhda hareket eden kısım, hareket etmiyen kısımdan ayrı değildir... Yoga üstadları tekrar sorarlar: Kendinde hareket eden ile etmiyeni tetkik eden ruh tetkik ettiklerinden müstakil midir, yoksa hareket eden ile etmiyenin cevheri, özü, yahut şahsiyeti, benliği midir?... Bu sorunun cevabı şu merkezdedir: Tetkik eden ile tetkik edilen birbirinden ayrı iki müstakil varlık değildir. O halde aynı şeydir?... Hayır... Böyle de değil. Tetkik eden ile tetkik edilene ikilik denemediği gibi birlik de denemez. Bu sebepten o iki tezahürün mahiyetine «her türlü nazariyatın, tahayyülât ve tasavvuratın — aklın, mühayyilenin dışında, ruhun öbür yakasında kalan hedef» tabir edilmiştir. O mahiyetin beri yakasında, *akıl*, *muhayyile* sahasında ruh tarafından vücade getirilen eserler, gözönünde tutulan gayeler ne kadar asıl ve yüksek olurlarsa olsunlar gelip geçicidirler... Ruhun öbür yakasında, kavrayışımızın dışında bulunan şeye mahiyet, hedef demek pek yakışık almıyor. Onu adlandırmak zordur. Hele tâyin etmek, hudut içine sığdırmak kabil değildir. Çünkü o mutlaktır, tâyin ve tahdide sığmaz... İki odun parçası birbirine sürülürse ateş alır, yanar. Hangi parça hangi parçayı yakmıştır? Ateş yalnız birinde mi gizli idi? Tetkik eden ile tetkik edilenin birbirine sürülmesinden, yahut çarpışmasından doğan zekâ, anlayış, kavrayış, buluş, uyduruş da böyledir. Hem tetkik edende, yahut kımlıdayanda, hem tetkik edilende yahut kımlıdamıyanda, hem de bu iki tezahürü «ayrı varlıklarmış, yahut değilmiş, mahiyetçe bilinirmiş, yahut bilinmezmiş» diye ayrıca tetkik mevzuu yapandır.

Yukarıdaki tarzda yapılan ruhî tetkikata «dünyaya sırtını dönenin ruhunu yoklaması, ruhunun hakikatini araması» denir. Yoga üstadları hakikat arayıcısına ruh tahlilinde mühim olan cihetleri göstermeğe devam ederler: Ruh maddî bir varlık mıdır?... Maddî

ise hangi maddeden yapılmıştır?... Şekil, renk bakımından nasıldır?... Şayet yalnız «marifet» ile, yani yakın duygudan ibaret bilgi ile kavranan şuurlu kuvvet, yahut şuur kuvveti ise vakit vakit meydana çıkan fikirlerden mi ibarettir?... Eğer ruh madde ise o fikirleri de bir nevi madde saymak mümkün müdür, değil midir?... Madde değilse, muhtelif yollardan varlığını bildiren o gayri maddî varlık nedir?... Onu ne, yahut kim vücutta getirmiştir?... Maddî olsun, olmasın, var olan ruh mürekkep midir, basit midir?... Basit ise nasıl oluyor da muhtelif terkipler halinde veya muhtelif tarz ve şekillerde gözükabiliyor?... Mürekkep ise, nasıl oluyor da yalnız teklikten ibaret «boşluk» durumuna getirilebiliyor?...

Yoga talibi kendisine gösterilen tahlil ve tefrik, terkip ve mezc basamaklarına basarak tetkikatında yükseldikçe anladığına hükmeder ki: Ruh ne maddidir, ne gayri maddidir. O, mahiyeti itibarıyla, hakkında o dur, yahut o değildir, gibi müsbet - menfi bir hüküm verilmesi kabil olan şeyler arasına sokulamaz. Ruh mahiyeten ne kesrettir, ne tekliktir. Yahut da ne boşluktur, ne hiçliktir¹. Bunlar onun beri yakası insandan tarafa olan yüzüdür. Bunlar serabdırlar, aldatırlar. Aldatmayan insanın öbür yakasında, ruhî sükûnetin, boşluğun, hiçliğin arkasındadır. Onun tarifi, tavsifi yoktur...

Talib bu kanaati ile Yoğiliğe pek yaklaşmış, ruhun iki veçhesini, tarif ve tavsife sığan ile sığmayan kavramıştır. Kavrayışı felsefi olmaktan ziyade hissidir Talibin işi henüz bitmemiştir. O tahlil yapmıştı. Şimdi terkip yapacaktır. Bu sebepten tarif ve tavsifi kabil olmayan, mahiyeten mutlak olan ruhun tezahüratından ibaret olduğuna bakarak ayırdıklarını teklik halinde birleştirir ve vecd içinde şöyle söyler: «Önümde, arkamda, altımda, üstümde, baktığım on rüzgâr istikametinde, içimde, dışımda, dışımın arkasında, her yerde gördüğüm, sezdiğim hep (O), hep (O) dur. Artık gizli âşikâr oldu. Ben de (O) yum...»

Talib artık Yogi olmuştur. Marifeti onu üstadlar katına götürür. Bundan böyle o kimseye bir şey danışmaz. Ona danışanlar bulunur.

Görülüyor ki Yogizm tam mânasiyle tasavvuftur. Diğer tasavvuf sistemlerinden farkı kudsiyet tanımamasından, vardığı (O) ya karşı hürmet, muhabbet, aşk duymamasından ibarettir. Yani Yogi objektifte «Ruhu Küllî» yi ve sübjektifte nefsinin saymaz ve sevmez. Diğer mütasavvıflar ise «ruhu küllî» aşkı ile nefislerini saymamışlar ve sevmemişlerdir.

(1) Boşluk, hiçlik ile yine bir tarif yapıldığına göredir. Böyle bir tarif mülâhaza edilmezse (Buda) nın yaptığı gibi ruha mahiyeten boşluktur, hiçliktir denebilir ve bu deyiş ruh mahiyeten mutlaklık demek ile bir olur.

(Yoga) nın esasları Yogilerce mukaddes olmamakla beraber Hinduların mukaddes kitapları olan (Veda) lardan, daha doğrusu onların Vedanta — Vedaların gayesi adlı tefsirlerinden çıkarılmıştır. Çıkararı bir kişi değil, brehmen — budist yüzlerce, binlerce kimsedir. Maamafih praksi bakımından zamanımız (Yoga) sını (Şankara) namında bir zatın kaidelere bağladığını ileri sürenler vardır. Rivayete nazaran (Şankara), (Malabar) lı bir brehmendir. Milâdî dokuzuncu asrın nihayetlerinde doğmuştur. İki yaşıında okuma - yazma öğrenmiş, üç yaşıında iken (Purana) adı verilen ve akaidi, ferazi halka hikâye, menkıbe şeklinde anlatan din kitaplarının bir çok yerlerini kimseden öğrenmediği halde ilham ile anlatmağa başlamış, bülûğ çağına varmadan Hindistanın en âlim brehmenleri arasına katılmıştır. Sonra fitri istidadını (Yoga) ile inkişaf ettirerek Yogilikde herkesi geçmiştir. Maişetini dilencilik ile temin eder idi. Dilencilik Hindistanda brehmen kastının imtiyazlarındandır. Hiç ayıp sayılmaz. Brehmenlere isyan eden (Buda) bile tesis ettiği tarikatte dilenciliği ibka etmiş, kibir ve gururunu öldürmek için Ricalık tahtından vazgeçerek bizzat dilenci olmuştur. Yine (Vedanta) lardan çıkarılan (Manu) kanunlarında — ki kısmen Hindu kastlarını, muāřeret adabını tâyin ve tanzim eder — dilenciliğin usul ve erkânına dair bir çok hükümler vardır. Dilenciye boş döndürmek ve hakir görmek büyük günahlardan sayılır. İslâm ruhuna aykırı olmakla beraber bizde de bazı tasavvuf tarikatleri dilencilige yer vermişlerdir. Vaktiyle Muharrem aylarında avazeleri¹ ile İstanbul sokaklarını dolduran ve tekkelerinde pişirecekleri aşure için evlerden seker, kuru üzüm, buğday. ilh. tophıyan (goygoycu) lar ile elde teber köy - kasaba dolaşarak sadaka ile geçinen «seyyah derviş» ler «Manu dilenciliği» nin memleketimizdeki mümessilleri idi.

Şankaranın (Yogin) olması, bu suretle elini - eteğini dünyadan çekmesi bir kehanetin tesirine atfolunur. Kâhinin biri ona otuz iki yaşıında öleceğini söylemiş, Şankara ömrünün kısalığına müteessir olmuş, (Yoga) ile hayatını uzatmak istemiştir. Fakat Yoga sayesinde hayatın mahiyetini anlayınca ölümden korkmağa bir sebep olmadığına hükmetmiş, otuz iki yaşıına basınca dünyada fazla kalmak istemiyerek ölmüştür. Tilmizlerinin kanaatine göre istese imiş, diğer büyük (Yovin) lerden bazıları gibi ilânihaye yaşayabilecekmiş.

(1) Çocukluğumuzda aklımızda kaldığına göre goygoycular sırtlarında torbalar büyük evlerin önünde durarak şöyle bağırırlardı: «Gökde melekler, yerde canlar, hey goygoy canım...». Bunun üzerine kapılar açılır, kilerlerin bir kısım muhteviyatı torbalara boşaltılırdı.

(Yoga) yı Şankara¹ tatbikat bakımından üç büyük kısma ayırmıştır: Raca Yoga, Mantra Yoga, Hatha Yoga.

Raca yoga, Yogaların racası, şahıdır. Onunla hem ruha, hem vücade tasarruf olunur. İnsan iradesine bir traftan akıl ve duygu melekesi, bir taraftan vücudun her parçası — kalb, ciğer, böbrek, dalak.. ilh. gibi iç uzuvlar dahil — ramolur. «Efendisinin her sözünü tutan sadık bir köpek gibi» o iradeye boyun eğer. (Raca Yoga) esrarına âgâh olan bir kimse isterse nefes almadan yaşar, kalbini durdurduğu halde ölmez. Kulağı ile veya erkeklik uzvu ile süt, şerbet, su içer. Vücudundan çıkan bevil, menî gibi mayileri aynı yoldan tekrar vücuduna çeker. Boynunu uzatarak beline dolar. Kemiklerini küçültür, mafsallarından ayırır, kırar, parçalarını el dokundurmadan gövdesinin herhangi bir tarafın sevkeder. Sonra her şeyi bir anda tabîî haline getirir. Onun için kendi vücudunda ve hariçte yapılamıyacak hiç bir şey yoktur. Yogi zaman bağıını koparmıştır. Bir anda muhtelif mekânlarda bulunabilir. Suda yürür. Ateşte yanmaz. Bir yeri koparılsa acı duymaz. Kuşlar gibi, fakat kanatsız, göklerde dolaşır. Bir ölünün cesedine girerek onu diriltir. Uzaktan görür, işitir. Geleceği bilir. Geçmişî tekrar yaşar. Beli bükük ihtiyar iken gençleşir. Hastalıkları yener. Ömrünü istediği kadar arttırır... Üstelik ahirete gider, gelir. Tam hakikati idrak eder...

Bu iddiaların bazıları şüphesiz doğrudur. Çünkü zamanımızda doğrulukları tesbit edilmiştir. Bazıları ise zatî müşahedelerden ibaret olduğundan doğrulukları veya yanlışlıkları hakkında aynı usuller ile kendilerini hazırlamayanların kat'î bir fikirleri olmayabilir. Ahrete gitmek, sonra oradan dönmek, tam hakikatin idraki böyledir. (Şankara) dan takriben (1400) sene önce yaşamış bulunan ve geçen sahifelerde görüldüğü gibi zamanının en büyük hakim Yogisi olan (Buda) yoga ile elde edilen fevkalâdeliklerin aslında fevkalâdelik veya mucize olmayıp tabiat kanunları dahilinde cereyan ettiğini, ancak bu kanunlara yalnız âriflerin vâkıf olduğunu söyler.

Şankara hakkında şöyle bir hikâye anlatılır: Kadının biri pek yakışıklı bir delikanlı olan (Şankara) ya âşık olur. Onunla evlenmek ister. Şankara dünyaya sırtını dönmüş bir (Yogi) sıfatı ile evlenmemeğe yemin etmiş olduğundan teklifi kabul etmez. Kadın münakaşaya girişmek istiyerek iki nefse birden zulmettiğini söyler.

(1) Sanskrit, Tibet, sair şark dilleri isimlerini Avrupalılar nasıl telâffuz ediyorlarsa öyle yazarlar. Çünkü alfabeleri alfabelerine uymaz. Bu sebepten bizde bu isim ve kelimeleri mahezimiz olan İngilizce, Almanca, Fransızca kitaplardaki imlâları ile değil, hep kendi imlâmız ile yazmış bulunuyoruz.

(Şankara) cevap vermeden kaçar. Talebeleri ile bir gün mabede yakın bir su başında otururken kadın onun karşısına dikilir ve talebeleri önünde onu münazaraya davet eder. (Şankara) bu sefer kaçamaz. Münazara başlar:

Kadın: — İktidarını bana göster!

Şankara: — Bir sözüm ile şu su akmaz veya ağaçları kökünden söküp götürecektir kadar süratli ve bol akar.

Kadın: — Daha başka?

Şankara: — Elimle havadan şimşekler toplar, şu dağı bir anda yokedebilirim.

K — Daha başka?

Ş — Denizleri taşırır, karalara hücum ettiririm.

K — Daha başka?

Ş — Rüzgârlara hükmederim.

K — Bunları Tanrılar yapar. Sen ne yapabilirsin. Onu bana söyle!

Ş — Ben de Tanrıyım. Taşıdığım ruh o dur.

K — Fakat herhalde pek toy, bilgisiz, tecrübesiz bir Tanrı olmalısın.

Ş — Ne demek?

K — Hiç evlendin mi?

Ş — Hayır.

K — O halde hayatın yarısından fazlasını anlamamışsın. Evlilik sahasında bomboşsun. Sen Tanrı değil, henüz erkek bile sayılamazsın.

Ş —

(Şankara) verecek cevap bulamamıştı. Noksanını telâfi cihetine gitmeğe karar verdi. Fakat canı teninde iken kadına el sürmeğe ahdetmiş olduğundan kendini ilzam eden kadın ile veya başkası ile doğrudan doğruya evlenemez idi. Bunun için başka bir çare aradı ve buldu: Racanın biri ölmüştü. Saray halkı, kadınları, ağlaşıyordu. Kadınlar ertesi günü cesed ile birlikte yakılacak idi. (Şankara) talebelerini çağırdı. Onlara kendisinin derin bir uykuya dalacağını, bir seneden evvel uyanmıyacağını söyleyerek bu müddet zarfında vücudunu iyi muhafaza etmelerini tenbih etti. Sonra uyudu. Ruhunu Racanın cesedine gönderdi. Raca dirildi. Matem içinde inleyen saray sevince gark oldu. Racanın karıları (Şankara) nın boynuna sarıldılar. Racanın cesedindeki artık odur. (Şankara) böylece onlar ile kendi vücudunu kullanmadan bir sene evlilik hayatı sürdü. Kâh memnun oldu, kâh sıkıntısından başını alıp dağlara kaçacak raddeye geldi. Kadınların tebessümleri kadar vırıltıları da boldu. Bir sene dolmuştu. Şankara tekrar kendi vücuduna döndü.

Uyandı, noktasını tamamlamıştı. Cansız racayı ve canlı karılarını mukaddes ateşte yakılır.

Bu hikâyede dikkatimizi çekmesi lâzım gelen cihet ikidir:

1 — Ruhun tekâmülü için evlilik hayatının tadılması lüzumu, binaenaleyh dünya evine girmemek mânâsındaki târiki dünyalığın nefsülemirde merdudiyeti. 2 — Bir insan ruhunun başka bir insan cesedine girerek onu diriltmesi. Yogiler ve diğer bir kısım spiritua-listler bunun mümkün olduğunu söylerler. (Hazreti İsa) nın ölüle-ri dirilmesi hristiyan ve müslümanlarca inanılması lâzım bir men-kıbedir. Ancak, mumaileyhin bu işi (Şankara) gibi kendi ruhunu cesede hulûl ettirerek yaptığı iddia edilemez. Çünkü Lasarus diril-diği zaman Hazreti İsa uyumuyordu. Lasarus o hâdiseden sonra İn-cillere nazaran bir çok sene daha yaşamıştır. Şu halde arada ma-hiyet farkı vardır.

Mantra Yoga ruh kuvveti ile hastaları iyi etmek, majik sözler ile ruhu zıd kuvvetlere galip getirmek bilgisidir. Başlıca vasıtaları telkin, manyetizm ve hipnotizmedir. Sihirin envaı ve gözbağcılık-lar bu bilgiye dahildir. Çok kere hayırdan ziyade şerre alet olur. Hastalar iyi edilecek yerde sağlam insanlar kötürüm edilir. Yahut mabed hademelerinin hademesi olarak ömrü süresince ruhunu saran büyüden kurtulamaz bir halde esir tutulur. Lâkin tedavide bazan müessir olduğu ve bir çok kimseleri fena itiyadlardan vaz geçir-diği de görülür. Şu halde iyi veya fena olan aslında (Mantra Yoga) değil, ona verilen istikamettir. Bununla Hatha Yoga arasında yakınlık vardır.

Hatha Yogada esas itibariyle tedavi vasıtasıdır. Fakat majik sözlerden ziyade majik maddelere, tılsımlara ehemmiyet verir. Manyetizme burada yine rol oynar. Yogiler insanlar ve hayvanlardan başka camid cisimleri manyetizme etmeyi, yani miknatıslamayı da bilirler. Böylece kendileri yerlerinden kımıldanmadıkları halde miknatıslanan şeylerle hastalara tesire çalışırlar. Burada miknatıslamak tabirinden herhangi bir maddeye demiri çekecek kuvvet vermek anlaşılmamalıdır. Maddeye Yoginin seyyalei hayatiye veya asabiyesinin teksifi mevzu bahistir. Miknatıslanacak maddeye Yogi gözlerini diker ve ellerini uzatır. Gözlerinden ve parmak uclarından çıkan seyyaleler o maddede tekâsüf eder. Artık bu madde bir nevi akümülatör hükmündedir. Başka yere götürülürse Yogi orada yok iken ihtiva ettiği seyya'eleri hastaya geçirebilir. Akümülatör - miksefe olarak ekseriya âdi su intihap olunur. Hasta suyu içer. İddiaya bakılırsa Yoginin üzerine nazar ettiği ve el tuttuğu su çok derde devadır. Bilhassa asakî hallerde tesiri büyük olur. Hasta uyuyamı-yorsa suyu içince derin bir uykuya dalar ve rahatlaşmış bir halde

kalkar. Hastaya iyi gelen şeyin ne olduğu katiiyetle kestirilemiyor. İhtimal mıknaatısı veya asabî, hayatî seyyale, ihtimal sadece telkindir. Yahut her ikisidir. Mıknaatısı veya asabî, yahut hayatî seyyale adı verilen madde her insanda vardır, herkesten çıkar. Yalnız çıkma nisbeti muhtelif, medyomlarda çok, medyom olmıyanlarda azdır. Bu madde çok hafif olmakla beraber havadan ağırdır. Kolaylıkla tartılabilir. Büyükçe bir bardak alınır, hassas bir terazide veznedilir, sonra el parmakları bir araya getirilerek bir müddet bardak içine tutulur ve bardak tekrar veznedilirse bazan bir gram kadar ağırlaşmış bulunur. Demek ki insandan bardağa bir şey akmıştır¹. Bu akan şeye hayatî, mıknaatısı seyyale demek, yahut başka bir isim vermek ehemmiyeti haiz değildir. Ehemmiyetli olan vakıanın kendisidir. İnsandan bardağa akan ve bardak başaşağı çevrilince aynen su gibi bardakta kalmıyan bu şey ile diğer bahislerimizde zikri geçen Ektoplazma arasındaki fark, fikrimizce, isimden ibarettir. Yani bu iki madde aynı şeydir. Yogiler harikulâde işlerini mıknaatısı, hayatî, asabî seyyaleleri ile yahut diğer adı ile Ektoplazmaları ile başarıyorlar. Nasıl?.. Ektoplazmalarını iradelerine tâbi kılmanın yollarını keşfetmişler... Onların yaptıklarının kısmen izahı budur. Kısmen diyoruz. Çünkü öyle işleri de var ki ektoplazma ile izah edilemiyor. Yogilere nazaran camid cisimlere hassa veren yalnız insanî Yoga kuvveti değildir. Kozmik kuvvetler, yıldızlar dünya kurulduğundanberi dünya maddelerine birçok hassalar yağdırırlar. İlâçların hastalara iyi gelmesinin sebebi onları terkip eden maddelere kozmik kuvvetlerin verdiği hassalardır. Hattâ Yoga, maddeleri manyetizme etmek kadar maddelerin havâsını bilmek, hangi maddelerin hangi hastalıkları önliyeceğini ve iyi edeceğini tâyin etmektir. Şu halde Hatha Yoga, Yogi tarzında tedavi fenni ve eczacılık demektir. L. A. Beck «Şark felsefesinin hikâyesi» nde Hindistanda Rasayana adındaki Yoga tarikatının yerli hekim ve eczacılar loncası hükmünde olduğunu, bu tarikat mensuplarının tabiat maddelerinin birinde hayat kuvvetini artıracak, her alınıшта uzviyeti yeniliyecek, böylece nihayetsiz bir müddet için insanı hayatta tutacak fevkalâde bir hassa bulunduğuna inandıklarını söyler. Bunlar o maddeyi aramakta ve bulanların filen hayatlarını uzatarak asırlardanberi yaşamakta olduklarını o kimseler ile konuşan şahitler göstermek suretiyle iddia etmekte imişler. L. A. Beck, iddianın hüccetleri zayıf olsa bile

(1) İstanbul Erkek Lisesi fizik muallimi olup talebeleri tarafından kendilerine yalnız fizik öğrettiği için değil hayatta işlerine çok yarıyan güzel nasihatleri ile ağabeylik, babalık da ettiği için çok sevilen merhum Tatar Mahmud Bey bir kısım talebesi önünde vaktiyle böyle bir tecrübe yapmış ve bardağın hakikaten ağırlaştığı görülmüştür.

garp ruhiyat ilmi gibi garp tıbbının da şarktan öğreneceği bazı şeyler olabileceği fikrindedir. Nitekim, zikredeceğimiz veçhile, Honig adında Viyanalı bir doktor on dokuzuncu asırda şarktan, bugünkü tıbbı yeni bir istikamet veren eski, fakat değerli malûmat ile memleketine dönmüştür.

Yogilerin bahsettiği hayat maddesi veya hayat suyu, «Ab-ı hayat» belki efsanedir. Fakat insanları bir gayeye tevcih eden, onları o gayeye istikametinde kamçılayarak koşturan bir efsanedir. Bir vakit simyakerlerin sun'î altunu da efsane idi. Ortaçağda, ondan evvel, altun yapılmamıştı. Fakat altun sarhoşluğuna tutulanlara o efsane altun aratırken kimyayı buldurdu ve bilâhare atom kimyası ve atom fiziği eli ile onları filen altun imaline götürdü. Şimdi sun'î altun çok pahalıya mal oluyor. İlerde olmayacaktır. Bunun gibi, «Ab-ı hayat» ihtimal tamamiyle yalan, ancak... altun hırsından çok fazla hayat hırsına müptelâ olan bazı insanları ebedî denecek kadar uzun bir hayat hedefine doğru var kuvvetleriyle koşturacak bir yalandır. İnsanlar bugün değilse yarın hayatı uzatma çarelerini de bulacaklardır. Okuyucularımıza pek eski devirlerden kalma «Ab-ı hayat» ve «sun'î altun» efsaneleri ile yüksek majinin birer örneğini de gösteriyoruz. Bu iki efsane tasavvuf menşelidir: Maddeye hâkim olan, uzviyeti hâsıl eden ruhdur. O halde ruh ile, mâneviyat ile maddeyi maddeye kalbetmek, hayatı temadi ettirmek mümkündür. Hiç bir şey yapılamazsa tertip edilen hikâyeler ve ileri sürülen iddialarla insanların dikkatleri maddenin ve hayatın sırlarını çözmek noktalarında temerküz ettirilir. Dikkat istek ve istek kuvvettir. Ruh er-geç hedefine ulaşır.

Yoga hünerverleri ruh ledünniyatı sahasında kendilerini ilerletmekten alıkoyan engelleri bertaraf edecek müessir bir vasıta keşfetmişlerdir. Bu vasıta teneffüs idmanlarıdır. Bu idmanlar Yogiliğin baş desteğidir. Bunlar olmasa, diğer mutasavvüflara kuvvet veren Tanrı aşkından Yogilerde eser bulunmadığından tuttukları yolda onlar fazla yürüyemiyerek çoktan duraklardı. Teneffüs idmanları ile Yogiler ruhlarına enerji stok ederler.

Teneffüs idmanları, ilk yorumda sanılacağı gibi, ciğerlere fazla oksijen almak değil, bunun aksine mümkün olduğu kadar az oksijen ile yaşamaktır. Bu idmanlar evvelâ burun deliklerinden biri ile nefes almak ve öbürü ile nefes vermekle başlar. Başlangıçta burun deliklerini açmak ve kapamak hususunda itiyad hâsıl oluncaya kadar parmakların yardımından istifade edilir. Sonra dakikada alınan nefes adadı yarıya indirilir. Bu temin edilince vücut onun da yarısı ile yaşamağa alıştırılır. Dakikada dört - beş defa nefes almanın mutad bir hale gelmesinden itibaren — ki normal teneffüs adadı

bilindiği gibi dakikada ortalama (16) dir — idmancı da meknuz ruhî kabiliyetlerin yavaş yavaş meydana çıkmağa başladığı görülür. Ruh gözü açılır. Altıncı duygu veya umumî duygu denen medyomluk duygusu faaliyete geçer. Bu duygunun devamı istihlâk edilen oksijen miktarı ile makûsen mütenasıptır. Ne kadar az hava ile yaşanabilirse o kadar devamlı olur. Teneffüs idmanları vücut iyice alıştırılınca kadar muhakkak üstadın kontrolü altında yapılır. Her safhanın ayrı miktar tarifesı, dozu, usulü ve erkânı vardır. İdmancının gayet sağlam ciğerlere ve damarlara sahip olması, akılca da zayıf bulunmaması şarttır. Bedenen ve ruhen sağlam olmıyanlara Yoga üstadları asla teneffüs idmanları yaptırmazlar. Çünkü beden sağlam değilse idmancı çok yaşamaz. Akıl zayıfsa büsbütün işlemekten kalır. Bu idmanlardan inceliklerini bilmezlerse sağlam olanlar da fayda yerine büyük zararlar görürler.

Teneffüs idmanlarını Asyada yalnız Yogiler değil, Çin ve Japon pehlivanları da yaparlar. Fakat usulleri oldukça farklıdır. Rivayete nazaran Ciyu-Citsu adı verilen Japon güreşini ilk Japona bir ruh öğretmiştir. Bu güreşle teneffüs tekniği arasında yakın bir münasebet vardır. Japon güreşçisinin mehareti yalnız çevikliğinden, vücudun zayıf taraflarını bilmesinden ibaret değildir. Onu temyiz eden bilhassa sür'atı intikali ve dayanıklılığıdır. Bunları ona nefes idmanları, soluk hâkimiyeti bahşetmiştir. Ancak..., hiç kimseye bu idmanları tavsiye edemeyiz. Çünkü hakkında bilgimiz pek sathîdir. Uzak şarklılar onun sırrını yabancılara kaptırmamışa benziyorlar. Bu hususta Yogileri, Çin ve Japon pehlivanlarını taklid etmek isteyen bir çok Avrupalı ve Amerikalılar feci ıztıraplar içinde can vermişlerdir.

— FAKİRİZM —

Fakirizmi Yogizmden ayrı bir şey sananlar bir bakıma yanılırlar. Usul ve iş verimi itibariyle «fakirlik» ile Yogilik arasında hiç fark yoktur. O kadar ki Fakirler ile Yogilerin mahiyeten aynı şeyleri yaptıkları gözönünde tutularak biri ile diğeri kastolunabilir. Lâkin... Bunların bilhassa Hindistanda birbirine son derece düşman iki karargâhın toplandıklarını görenler Fakirleri Yogilere karıştırmazlar. Bu ayrılığın sebebi vicdanidir. Fakirler koyu müslüman ve Hindistanda müslümanlık camiasının psişik kuvvetler ile iş gören müdafileridir. Yogiler ise Brahman ve Buda dinlerine karşı pek lâkayit oldukları halde Hindistanda brehmen sınıfından olmaları ve mabedlerde barınmaları hasebiyle brehmen-

lerin, diğer Asya memleketlerinde (Buda) yı büyük Yoga üstadları arasında saymaları hatırı Buda rahiblerinin adamıdılar. Fakirler, (Harlan P. Beach) ın İngilizce «Hindistan ve hristiyanlık fırsatı» adlı eserinde ileri sürdüğü gibi, Yogilerin sırlarına tamamiyle nüfuz etmişler, onların usullerini kavramışlar, fakat Yoga denizinde gemilerini Yogiler gibi kudsiyetten uzak Hiçlik, kudsiyetten uzak Ruh, kudsiyetten uzak Mutlak limanına değil, «Tanrı şem'ine pervane ve Tanrı aşkına kurban» olanlar durağı olan Vahdeti Vücut mersasına götürmüşlerdir. Onların riyazet ve ruhî temrinlerinde müslümanlığa uymıyan Yoga kısımları, meselâ mabud heykeli, manevî üstadın hayali, sözü, ruhu üzerinde zihnen mütemerkiz olmak gibi cihetler kaldırılmış, bunlar yerine yavaş yavaş başka şeyleri zihinden silerek ruhu Tanrı düşüncesinden ibaret bırakmak, Tanrının doksan dokuz ismi üzerine devamlı tesbih çekmek, çok oruç ve çok namaz ile ruhu terbiye etmek gibi müslümanlığa uygun esaslar ikame edilmiştir. Fakirler ruhî temrinlerini yaparlarken, ki artık buna temrin denemiyecektir, çünkü Tanrıya ibadet şeklini almıştır, teneffüslerine hâkim olurlar. Yani bu işteki meleke ve kudretlerine göre ibadetleri sırasında ya hiç nefes almazlar, yahut pek az nefes alırlar. Nefes tasarrufu cezbelerini artırır, ilâhî aşk ile tutuşarak en harikulâde icraatta bulunurlar. Onlar ruh kuvvetine tasarrufta Yogileri geçmişlerdir. Fakirler ile Yogiler arasında yapılan ruh savaşlarında galebe ekseriya Fakirler tarafında kalır. Hindistanda Fakir - Yogi karşılaşmalarının ne kadar ehemmiyeti haiz olduğunu anlamak için (Ahmedi Kadyanî) nin tesis ettiği Kadyanî tarikati neşriyatı takip edilmelidir. Ez kaza bir Fakir ruh savaşında bir Yogiye yenilirse havadis seğirdim ateşi gibi bütün Hindistanı dolaşarak milyonlarca müslümana gözyaşı döktürür. Buna mukabil milyonlarca Hindu sevince garkolmuştur. Bazan bir tarafın aşırı kederi öbür tarafın aşırı sevinci silâhlı çarpışmalara, büyük kıtallere sebebiyet verir. Fakir - Yogi karşılaşması alelâde spor karşılaşmaları nevinden psişik meharet müsabakası değil, Hindulık - müslümanlık dâvasıdır. Halkın kanaatine göre imtihan edilen iki taraf dininin hakikatidir.

Karşılaşma, kelimenin ilkönce sandıracağı gibi Fakirizm - Yozizm hünerlerinin bir meydanda gösterilmesi suretiyle olmaz. Filen karşı karşıya gelmeden, muhtelif zamanlarda, herkesi alâkadar edecek olan bir hâdiseyi vukuundan evvel keşfedip gazetelerle ilân etmek, mezara girip aylarca kalmak, uzaktan mânevî kuvvetler ile tesir etmek gibi harikulâde işler ile olur. Bir Fakir mezarda altı ay yatmış ise, bir Yogi ondan fazla yatmalı ki Hindular müslümanları yenmiş sayılsın. Bir Fakir meşhur Yogilerden birinin ne vakit

öleceğini söylemiş ise, mukabele olmak üzere o Yogi de Fakirin ne vakit öleceğini söylemiştir. Söylediği çıkmıyan mağlûptur. Bir Fakir bir Yogiye seni filân gün filân saatte kendi mescidimde mürakabeye dalarak öldüreceğim. Hak tarafını sen tutuyorsan aynı suretle daha evvel beni öldür diye meydan okumuş ise, Yogi Fakiri mabedinden ayrılmadan daha evvel öldürmeli ki Hindular sevin sin, müslümanlar yerin sin. Bu tarzda meydan okumalarını hemen daima Fakirler yapar, Yogiler müdafaada kalır ve mağlûp olurlar. Bunun sebebi meydan okuyan tarafın daha kuvvetli olduğunu bilmesi ve hakikaten kuvvetli olmasıdır. Fakirler usullerini Yogilerden almışlar ise de tekâmül ettirmişler, onu Hindistanda müslümanlığın müdafaasında hakikî bir silâh haline getirmişlerdir. Fakirler olmasa idi, müslümanların sayısı herhalde Hindistanda çok az olacak, bugünkü gibi yüz milyonu aşmıyacaktı. Çünkü brehmenler Yogilerin harikulâde icraatını dinleri lehine istismar edegelmişler, onları Brahma dininin gerçekliğinin ispatları olarak halka tanıtmışlardır. Bir Yoginin merdivensiz, ipsiz havaya yükseldiğini gören bir müslüman şayet cahil ise, vicdanî kıymetler ile bu kabilden nümayişler arasında alâka olmadığını bilmiyorsa yoginin peşisıra putperest mabedine devam a başlar ve farkında olmadan bir gün putperest olur. Fakat aynı müslüman kendi dininden olan bir kimsenin daha mükemmeline yaptığını görürse dininde durur ve berikine sadece güler. Bazı büyük müslüman mutasavvıfları bu psikolojiye nüfuz ederek Hindistanda Yogizme karşı Fakirizmi kurmuşlardır. Lourence Oliphant Fakirizmden bahis Sympneumata adlı eserinde bu cihete işaret eder. Fakirler âteşin taassubları ile Hindistanda hem Hinduları, hem Avrupalıları yıldırılmışlardır. Bazı evliya makberelerinde senenin muayyen günlerinde tertip edilen ihtifalleri Hindular ve Avrupalılar için çok tehlikelidir. Bir Hindu veya Avrupalı kalabalık arasında gözlerine ilişirse canını zor kurttarır. Hiç bir ceza bunları korkutamaz. Taassub çok fena bir şeydir. Fakat onsuz harp yapılamaz. Harp meşru ise, yani müdafa a harbi ise taassub da meşru ve makbuldür. Fakirler Hindistanda zahîrî savletlerine rağmen müdafa a durumundadırlar. Çünkü müslümanları Yoga gösterişleri ile Brahma dini hesabına ayartmağa evvelâ Yogiler kalkmıştır. Türkler Hindistanı zaptettikleri vakit aralarında dervişler vardı, fakat Fakirler yoktu. Brehmenler Yogiler marifetiyle müslümanlığı acze düşürmek istediler ve karşılarında Fakirleri buldular. Bugünkü Pakistanın istiklâlinde münevver Hint müslümanları kadar, anladığımız mânada münevver olmıyan, fakat buna mukabil gidecekleri cenneti gözleri ile gördükleri için icabında itikadları uğrunda hayatlarını feda etmekte bir an tereddüt etmiyen

çok mutaassıb, ak kor halinde mutaassıb fakirlere himmet hissesi tanımak lâzımdır. Hindistanda din ile milliyeti birbirinden ayırmak mümkün değildir. Hintli yok, müslüman Hintli, putperest Hintli vardır. Müslüman Hintlilere herhangi bir şekilde hakareti reva gören kimseler Fakirleri daima karşılarında görerek derslerini almışlardır. Bu dersleri taşkınlıklarda bulunan resmî makam sahibi Avrupalılara da vermekten fedaî Fakirler çekinmemişlerdir. Rahib Gedat Hindistandaki müşahedelerini «Bir hıristiyan dünya meselelerini yaşıyor» adlı eserinde anlatırken İngiliz memurlarının Hindistanda müslümanlara karşı hususî bir muamele takip ettiklerini, onların hissiyatına son derece riayetkâr davrandıklarını, buna mukabil müslüman olmıyan Hintlilere nüfus itibarıyla müslümanların üç misli olmalarına rağmen o kadar ehemmiyet vermediklerini, çünkü eski fatihlerin ahfadı olan müslümanların, bilhassa bunlardan «Fakir» takımının pek seriülnifial olmaları hasebiyle çabuk kızıp memurların başlarına ciddî gaileler açtıklarını söylüyor. Bu zatın kanaatine göre Gandhi şiddete baş vurduğu takdirde kavminin mağlûp olacağını bildiği için müslümanlar ile hoş geçinmek siyasetini tutmuştur... Gandhi siyasetinin kurbanı oldu. Dindaşlarından müslümanlara karşı şiddet taraftarı olanlar onu öldürttü. İstikbal Fakir - Yogi savaşının en çetinlerini hazırlıyor. Kazanan taraf bütün Hindistanı kazanacağına benziyor...

Ruh kuvveti ile uzaktan adam öldürme hâdiseleri üzerinde çok durulmuş, Fakirlere, Yogilere sorulmuş, faraziye halinde şu neticeye varılmıştır: Fakir Yogiye, Yogi Fakire fena temenni, beddua gönderiyor. Fena temenniler, beddualar birbiri ile çatışıyor. Hangi tarafın ruhî indifaları kuvvetli ise galebe o tarafta kalıyor.

Fena temennilerin, bedduaların müessir olduğu yalnız fakir - Yogi mücadelesinde değil, bir çok kimseler tarafından başka yerlerde de tecrübe edilmiştir. Keza görülmüştür ki beddua, fena temenni haddizatında iyi bir şey değildir, ruhu zayıflatır. Bilhassa haksız inkisarlar hedefine isabet edemiyen bomerang¹ gibi gittiği yerden geri döner, inkisarcıya çarpar. (Oscar Cchellbach) ın «Mein Erfolgs-system -- Muvaffakiyet sistemim» de dediği gibi «Schadenfreude»² hastalığına tutulanlar, yani başkalarının zarar görmesinden memnun olanlar sevinçleri derecesinde zarara uğradıklarını dikkat ederlerse muhakkak farkedeler. (O. Schellbach) muvaffak olmak için ruhu ne suretle hazırlamak lâzım geldiğine dair bir çok irade ve telkini binefsihi «reçete» lerini muhtevi kıymetli bir eser

(1) Avustralya vahşilerinin kullandığı bir nevi cirid.

(2) Almanca; okunuşu Şadenfroyde.

yazmış, Yogi - Fakir ve diğer tasavvuf tarikatleri usullerini asrileştirmek cihetine gitmiştir.

Fakirlere göre, azmedilirse, nefesi hiçe indirmek, bu suretle aylarca, hattâ senelerce çürümeden toprak altında yatmak ve bu sırada uzvî faaliyet durduğu, ruhî faaliyet arttığı için pek mes'udane, ideal bir şuuraltı hayatı yaşamak, sonra vakti gelince normal hayata dönmek mümkündür. İddiaları boş değildir. Çünkü ihtiyatla, mezara girerek, orada uzun müddet hava ve gıda almadan kalma ksuretiyle mükerreren isbat edilmiştir.

On dokuzuncu asırda eski şark tıbbını tatik için Viyanadan kalkıp İstanbul yolu ile Hindistana doğru uzun bir dolaşma yapan ve neticede Hindistanda hâkim olan eski arab usulü tedaviden aldığı söylediği feyiz ile yeni garp tıbbında enjeksiyon tedavisinin babası olan meşhur Doktor Honig Fakirlerin bu hali hakkında şöyle diyor: — «Bazı müstehase kurbağaların müsait şartlara kavuşunca binlerce sene sonra dirildiği görülmüştür. Eshabı Kehf veya mezarlardaki fakirler... İlim şimdilik sebebini bulamasa bile insan neden o kurbağalar gibi olamasın?!... Uzviyet uzviyettir. Bu hususta bazı hayvanların kış uykusunu ileri süremiyeceğim. Çünkü Fakirler uyumuyorlar, ölüyorlar. Uynamıyorlar, diriliyorlar.»

Dr. Honig Hindistanda rastladığı bir Fakiri ve onun mezar tecrübesini ilim adamı görüşü ile bize anlatmaktadır. Okuyucuya bu hususta esaslı bir fikir vermek üzere (Dr. Honig) in hikâyesini aynen buraya geçiriyoruz:

— «Misafiri bulduğum Racanın sarayına bir Fakir geldi. Bir çok kimseler elini öpmeğe koştu. Kara, kuru, orta yaşta, belinden yukarısı çıplak bir adamdı. Fakat kibar müslümanların âdeti üzere el vermeden selâm alıyordu. Ben de yanına gittim. Hal, hatır sordum. İyi arapça biliyordu. Bir müddet bu lisanda konuştuk. Ahbap olduk. Kendisine Fakirlerden bahsettim. Güldü. Merak ediyorsan sen de olabilirsin, dedi. Ertesi sabah büyük bir gösterişte bulunmasını rica ettim. Ricama Raca da iştirak etti. Fakir razı oldu. Bir mezar kazdırınız. Dört ay içinden çıkmıyacağım. Daha fazlasına vaktim yok dedi. İnanmıyarak ne kadar kalabilirsiniz diye sordum. İstedğin kadar, hattâ asırlaca cevabını verdi ve Kur'andaki «Eshabı Kehf» kıssasını anlattı. Uzviyet hakkındaki bilgimize nazaran böyle bir şeyin imkânsızlığını ileri sürdüm. Dört ay mezarda kaldığımı görürse bilginiz gördüğüne ihtimal verecek mi? dedi. Cevap veremedim. Mezar kazılmıştı. Fakir hazırlığına başladı: Abdest aldı, namaz kıldı. Bu iş bitince dilini göstererek bana dedi ki bak sen doktorsun, merak edersin. Dilimin altındaki sinir kesiktir. Bu sayede onu kolayca ağzımın içinde kıvrarak nefes borusunu tıkıyacağım.

Dört ay sonra mezarım açıldığı vakit ağzımı bir çomak ile aç. Dili-mi gırtlığımdan çek. Kollarımı işlet. Ağzıma üfle! O zaman yavaş yavaş nefes alır, dirilir, kalkarım... Sonra biraz pamuk istiyerek kulak ve burun deliklerini tıkadı. Mezarın başına giderken ilâve etti: Sakın ha pamukları da çıkarmağı unutma!... Ne için tıkıyor-sunuz diye sordum. Nefesim durduğu zaman kulak ve burun delik-leri açık olursa kulak zarları patlıyabilir. Beynin de zedelenmesi mümkündür, izahatını verdi. O zamanki kanaatime göre Fakir bizi aldatacak idi. İnsan nefessiz yaşayamaz, muhakkak öldü. Ölü ise dirilemez idi. Maamafih fikrimi kendime saklıyarak ona sordum: Mezarı açmazsak ne olur?...

Açıncaya kadar kalırım. Bir sene ,beş sene, yüz sene, zamanın ehemmiyeti yoktur, dedi. Ya hiç açan olmazsa?...

O zaman kıyamet günü doğrulurum... Senelerce mezarda kalan olmuş mu acaba diye öğrenmek istedim. Fakir şüphesiz şimdi bir yalan daha uyduracak idi. Fakat onun yerine Raca söze karışarak evet, dedi, babamdan duydum: Şehirde bir çeşme yıkılmış, yerine yenisini yapmak için temel eşilirken bir Fakir cesedine rastlanmış. Göğsünde bakır bir levha varmış. Levhaya Fakirin gömülme tarihi ve nasıl diriltileceği yazılı imiş. Babama haber vermişler. Gitmiş. Fakirin dirildiğini gözü ile görmüş. Yatması tarihi ile kalkması ta-rihi arasında tam yüz sene zaman geçmiş. Babam anlatır dururdu... Rivayet eden bir Raca da olsa böyle bir hikâyeye tabii inanılmazdı. Fakat hemen tekzib etmek de yakışık almazdı. Çocuk saflığı ile pek boş şeylere inandığını Racaya söylemeyi şimdiki Fakirin dört ay sonraki halini gözü ile görmesine talik ederek duyduğuma nezaketen inanmış gözüktüm. Fakir mezara atlamıştı. Zahiren son defa dünyayı görmek ister gibi ayakta etrafına bakınıyordu. Yanına yaklaştım. Her halde, dedim, arkadaşlarına bakıyorsun. Onlardan seni mezarda yaşatacak bir şey alacaksın. O nedir, bana söyler mi-sin?... Fakir bir ara hiddetle yüzüme baktı. Sonra gülümsedi: Alda-nıyorsun. Ben hakikaten öleceğim. Sen doktorsun, anlıyacaksın dedi. Doğru söylüyordu: Şayet ölürse, her halde yalandan ölmiyecekti. Ben bunu derhal farkedirdim. Fakat ondan sonra nasıl dirilecek idi? Bu imkânsızdır. Fikrimi fakire açtım. O sadece, öldüğümü ve dirildiğimi göreceksin dedi. Başka bir şey söylemedi. Etrafına bakınmağa devam ediyordu. Ne bekliyorsun, diye sordum. Seni, dedi. Biraz ürktüm: Ben de mi mezara gireceğim. Yok canım, dedi, bir şey sormak istiyorsun da, onu bekliyorum. Hakikaten bir sualım daha vardı: Fakir madem ki dirilecek. O halde mezardan kendi ken-dine çıksın. Bizim yardımımızı neden istiyor? Kuvveti mi yetmi-yor? Ölü vücudu diriltten, birkaç adam kuvvetini de ona verebilir...

Ağzımı açmak üzere iken o cevabını yetiştirdi: Kendi kendime çıkmak niyeti ile mezara yatmazsam çıkamam. O niyet ile yatarsam çıkarım. Fakat üzerime örtülen toprak fazla olmamalı. Fazla olursa çok sıkıntı çekerim. Birkaç adam kuvvetini kendimde toplamak lâzımgelir... Bu cevaptan açıkça anladım ki fakir zihinden geçenleri harfiyen okuyordu. Bu beni biraz düşündürdü.

Fakir «Allah» diyerek mezara uzandı. Dilini kıvırıp nefes borusuna tıkadığını yüzünün morarmasından anladım. Fakat debelenmiyor, ızdırıp çeker gibi gözükmüyordu. Bir müddet bekledim. Fakirin yüzü morluktan sarılığa dönüyordu. Mezara sarkarak nabzını tuttum: Atmıyordu. Sakın, hakikaten nefessizlikten boğulmasın diye endişe ederek mezarın içine girdim. O zamana kadar fakirin hakikaten öleceğine ihtimal vermiyor, o, olsa olsa mezarda iç uzuvları hayatiyetini muhafaza eder bir halde kış uykusuna yatan hayvanlar gibi derin bir uykuya dalacak sanıyordum. Aldanmışım. Kalp tamamen durmuştu. Hiç çarpmıyordu. Ciğerler işlemez olmuştu. Göğüs inip çıkmıyordu. Bir ayna getirterek fakirin ağzına tuttum. Ayna buğulanmadı: Soluk çıkmıyordu. Maamafih vücut henüz sıcaktı. Bunun için askerlere hemen mezarı örttürmüyerek birkaç saat sonra fakiri bir daha muayene etmeğe karar verdim. Fikrimi Râcaya açtım. Lüzum yok ama dediğin olsun dedi. Akşama doğru fakiri tekrar muayeneden geçirdim. Ölüm halleri tamamdı. Uzwî harareten eser kalmamış, vücut soğumuş, katılaşmıştı.

Artık indimde bir gösteriş bahasına zavallı fakir ölmüştü. Artık Avrupalı hiç bir hekim ona ölü raporu vermekte tereddüt etmezdi. Ben de böyle yaparak Râcaya fakirin kat'iyen öldüğünü söyledim. Hattâ ilâve ettim: Tecrübeye demava imkân kalmadı. Zavallı şaka edeyim derken hakikaten öldü. Başka bir yere gömsünler... Râca sözüme güldü. Öldüğünde şüphe yok. Fakat burada gömülecek ve ve dört ay bekelenecek cevabını verdi. Sonra askerlere mezara toprak atmalarını işaret etti. Askerler fakirin üstüne tah-ta koymağa veya hasır atmağa lüzum görmeden emri yerin getirdiler. Sıkışsın diye toprağa kürekler ile de vurdular.

Zavallı fakir çok çabuk çürüyecek diye düşündüm ve bu işe ben'sebebiyet verdiğim için bayağı vicdan azabı duymağa başladım. İhtimal fakirden büyük bir gösterişte bulunmasını istemeseydim, o mezar tecrübesine kalkmıyacaktı... Mezar kapanmıştı. Halk dağıldı. Şehirden de birçok kimseler seyre gelmiş, saray erkânı arkasında bahçeyi doldurmuştu... Artık olan olmuştu. Fakir artık dirilemezdi. Hele bunu çürüsün çürümesin, dört ay sonra aslâ yapamazdı. Yaparsa, öldükten dört ay sonra dirilirse, din kitaplarından maada kütüphanemde ne kadar kitap varsa yakmak lâzımgelirdi. Çünkü

onlarda mûcizenin yeri yoktur... Râca mezarın üstüne horasan ile bir taş duvar ördürdü. Üzerine kendi eliyle işaretler koydu. Askerlerine mezara kimseyi yaklaştırmamalarını sıkı sıkya tenbih etti. Bence bu ihtiyata aslâ lüzum yoktu. Fakir ölmüştü. Mezardan değil o, şeytan bile çıkamazdı. Fikrimi Râcadan saklamadım. O izahat verdi: Fakir kaçacak diye değil, ona kimse dokunmasın diye tedbirini davranmak istedim. Çünkü mezarı açıp fakirin vücudunu parçalıyacak düşman dinden kimseler olabilir. Emsali çok görülmüştür. Fakirin vücudu parçalanırsa ruhu evsiz kalan kimseye döner...

Bazı geceler ansızın fakirin mezarına giderek nöbetçileri kontrol ettim. Her seferinde tam bir uyanıklık ile onları nöbet başında buldum. Demek fakirin mezarını kalpten gelen bir arzu ile bekliyorlardı... Dört ay çabuk geçti. Tâyin edilen gün civar havaliden birçok âyan ve eşraf geldi. Askerler iki taraflı bahçeye dizildi. Mezara ilk açılış kazması vuruldu. Ben heyecandan yerimde duramıyordum. Yerliler de heyecan içinde idi. Birçokları fakirin dirilmesi için dua ediyordu. Bazan vâki olurmuş: Fakir mezara girer ve mezardan kemikleri çıkarılırmış. Bu sefer de böyle olacağından şüphem yoktu. Ancak, Râca başta olmak üzere bizim fakiri tanıyanların dirileceğine dair kuvvetli kanaatleri beni düşündürüyordu: Hakikaten dirilirse Viyana Tıp Akademisi âzasından bir doktor raporunun canlı tehzibi ile karşılaşacak, hayret mi etsin, mahcup mu olsun, şaşıracaktı. Fakat basübâdelmevt mukadder ise Avrupalı bütün doktorların muhalif raporları ne hüküm ifade eder?!... Vaziyet biraz sonra anlaşılabacak idi.

Mezarı açmakkolay olmadı. Toprak çok sıkışmıştı. Kazıcılar kazma boyları ilerledikçe gayet itinalı davranıyorlar, fakirin vücudunu kazma ile delmemeğe çalışıyorlardı. Nihayet fakirin vücudu meydana çıktı. Taş gibi kaskatı kesilmiş idi. Konduğu vaziyette mezarda yatıyordu. Toprak altında göğsü biraz ezilmiş benziyordu. Dört asker onu tahta gibi uzunlamasına mezardan çıkardı. Bu iş yapılırken fakirin dizliği dağıldı. Çürümüştü. Hemen yarı beline bir örtü attılar. Şimdi sıra bende idi. Fakirin yanına diz çöküp nabzını, kalbini yokladım. Hayattan eser yoktu. Cilt buz gibiydi. Göz kapaklarını açtım: Gözüme ilişen fersiz gözlerdi. Bu adam muhak-hak ölü idi. Yalnız her nedense, ihtimal toprağın tabiatı icabı çürümemişti. Meslekî kanaatim bu merkezdeydi. Maamafih «vasiyet» i mucibince hareket ederek ağzını açmak istedim. Dişler kenetlenmişti. Nâçar, dediği gibi, bir çomak ile dişlerini araladım. Sonra çenesini biraz ayırdım. İki parmağımı ağzı içinde dolaştırarak kıvrık vaziyette nefes borusu ağzını tıkamış olan dili oldukça müşkülât ile doğrulttum. O da donmuş, sertleşmişti. Sonra kulak ve burun delik-

lerindeki pamukları çıkardım. Ağzına kamış ile üfledim. Kollarını hareket ettirerek, hafifçe karnına ve göğsüne basarak sun'î teneffüs tatbikatına geçtim. Kollar evvelâ çok mukavemet etti. Sonra gevşedi. On dakika da ben yoruludum. Zaten ümidim yoktu. Yerimi yerli hekimlerden birine bıraktım. O, bir müddet devam etti. Sonra o da yoruldu. Yerine başkası geçti Ben saat elimde bekliyordum. Tam elli beşinci dakikada derinden gelen bir inilti ile titredim. Bu inilti fakirden çıkıyor, göğüs belli belirsiz kalkıp iniyordu. Hayretime pâyan yoktu. Sevincimden ağıyacaktım. Bir doktor iflâs etmişti ama bir ölü dirilmiş, âhiretten bir adam dönmüştü. Etrafımızdakiler derhal vaziyeti farkettiler. Dirildi, dirildi sesleri merak ile geride neticeyi bekliyen halka hakikati bildirdi. Bir tekbir gulgulesi koptu. Herkes «Allah» diyor, birçokları sevinç gözyaşı döküyordu. Râca da ağlıyanlar arasında idi. O ve teb'asının ekseriyeti müslümandır. Fakirin nefesleri çoğaldı. Sür'atle intizam kesbetti. Çok geçmeden fakir doğrularak ayağa kalktı. Dipdiri, pek diri idi. Bir alkış kasırgası bu hareketini karşıladı. Benden başka herkes «maşaallah» diye bağırıyordu.

Ben de bağırmak isterdim. Lâkin, heyecanımın çokluğundan sesim çıkmıyordu. Mûcize tanımlı olarak bunca sene yaşamıştım. Fakat işte mûcizeye şahit oluyordum. Fakir etrafına selâm verdi. Hiç mağrur değildi. Halbuki pek büyük gurur göstermek hakkı idi. Meydan muharebelerinin en büyüğünü kazanmış, ölmüşken ölümü yenmişti. Fakiri aldık, saraya girdik. Ha'k saatlerce bahçede kaldı. Fakirden ayrılmak istemedi. Sonra yavaş yavaş dağıldı. Divanhanede sedirlere bağdaş kurulunca Râca fakire sordu: Bize ne haberler getirdin ya hazret?... Koca salonu derin bir sessizlik kapladı: Fakirin vereceği haber muhakkak çıkacaktır. O mukadderat kitabını Tanrının izniyle okumuştur. Yanımda oturan saray imamı kulağıma böyle fısıldadı. Fakat fakir lakonik bir cevap ile tafsilâta girişmek istemedi:

— Hayırlar. Yazılan yazılmıştır... Fakir biraz çorba içti. Başka bir şey yemiyordu. Yemekten sonra yanına gittim, elini sıktım. Beni derhal tanıdı. Hattâ gülerek «Nasıl artık ashabı kehfî inanıyor musun? dedi. İnanmıyorum, diyemedim. Çünkü dört ay sonra dirilmek ne ise ilmen dört yüz sene, dört bin sene sonra dirilmek o idi. Uzviyet, hayat ve ruh hakkında bildiklerimiz, hiç olmazsa Hindistan'da, bilmediklerimizin yanında hiç idi. Bunu artık fakirin verdiği ders ile iyice anlamıştım.

Fakir ertesi günü herkese vedâ ederek saraydan ayrıldı. Verilen kıymetli hediyelerin hiç birini almamış, birkaç avuç kavrulmuş arpa tanesi ile çıkıp gitmişti. Bu adama bir velî idi.»

(Dr. Honig) in masal değil, hakikaten vâki bir hâdiseyi anlat-
tığında şüphe yoktur. Onun gibi ciddi birçok kimseler tarafından
aynı mealde fakir hikâyeleri nakledilegelmiştir. Manu kanunlarının
tam metnini Sanskrit dilinden on dört büyük cilt ile Fransızcaya
tercüme eden (Louis Jacolliots) fakir ve yogilerin baş hayranları
arasındadır. Onların yaptıklarını sureti mahsusada tedkik etmiş, hiç
birinde hiyle, hud'a görmemiştir. Fakirler, Yogiler onun gözü önün-
de birkaç kişinin yerinden kımıldatamayacağı su dolu büyük küp-
leri el dokundurmadan harekete getirmişler, havada musiki âletleri
dolaştırmışlar, onlara kendi kendine garip havalara çaldırmışlar, bu
yetmiyormuş gibi kendileri de havaya kalkmışlardır. Beyaz karınca
yuvalarından alınan toprak ile dolu saksılara ekilen nişanlanmış
ağaç tohumlarını bir iki saat içinde büyüttmüşlerdir. Bu sırada sak-
sıları bir örtü ile örtmek ve örtüye ellerini uzatarak donmuş vazı-
yette dikkatten ibaret kalmaktan başka bir şey yapmamışlardır.
Hezaren değneklere yapraklar geçirmişler, değnekleri yere dikmiş-
ler, el uzatınca bunlardaki yaprakları aşağı yukarı koşturmuşlardır.
Spiritizme celselerinde olduğu gibi sorgulara bu yaprakların hare-
ketleri ile cevaplar alınmıştır.

Fakirlerin, Yogilerin ifadesine göre cevapları veren kendileri
değil, kendi ruhları ile irtibat peyda eden başka ruhlardır. L. Jaquiot
böyle rivayet ediyor. Mumaileyh uzun müddet (Şendernagor) da
hâkimlik etmiş, her sınıf Hint halkı ile yakından temasa gelmiştir.
Bu sebepten Yoga ehlini iyi tetkik etmek fırsatını bulmuştur. (Lui
Jakolyo) materyalizasyondan da bahsetmekte, bir Yogi ile oturuken
karşılarında yerde küçük bir bulut hâsıl olduğunu, yavaş yavaş bu
bulutun kısa boylu zayıf bir Hint rahibine tahavvül ettiğini, rahibin
kendilerine gülümsediğini, sonra kaybolduğunu, Yoginin bu zat
hakkında ikiyüz sene evvel (Şendernagor) brehmenlerinin başbu-
ğu idi dediğini anlatmaktadır.

Yogilerin, fakirlerin müstakil varlıklar halinde veya şuur altla-
rındaki muhtelif şahsiyetler mahiyetinde ruhlara ile temas ve muha-
bereleri ikinci derecede kalan işlerdendir. Onların asıl faaliyet saha-
ları dikkat ve iradedir. Dikkat ve irade ile ölüme bile karşı koyduk-
ları anlaşılıyor. (L. A. Beck) in dediği gibi ruh bilgisinde Şark yetiş-
miş bir insan, Garp henüz bir çocuktur. Onun Şarktan henüz pek
çok öğreneceği vardır. Şark'ı yakından tanıyan Garplılar Şark'ı bü-
yük görmekte ittifak ediyorlar. Yukarıda bahsi geçen Dr. Honig bu
görüş ile Şarka tam mânasile kalbini bağlamış, Şarkta kullanılan ve
ekseriyeti itibarile eski Arap fenni tedavisinin malı olan bine yakın
reçete ile memleketi olan Avusturyaya döndükten sonra da Şark'ı
takdirinin nişânesi halinde Şark kıyafetini değiştirmemiş, Viyana-

daki (Schönbrunn) sarayında tertip edilen kabul resimlerinde sanki Hindistanda Râca sarayında imiş gibi hep o kıyafette imparatorum huzuruna çıkmıştır. Mumaileyhin «Orientalische Heilskunde — Şark Şifa Bilgisi» adlı eserinin baş sahifesinde Arap yazısı ile şu beyit vardır:

**Ve mineş'şarki tala'at bihikmetir'Rahman
Envarüddin vel'ilm vel'imran,**

Tercümesi: Din, ilim ve medeniyet nurları Tanrının hikmeti ile Şarktan doğmuştur ¹.

Kuday

(1) Hiç şüphesiz. Fakat hâlen müsbet ilim ve konfor Şarktan ziyade Garptadır. Acaba hep böyle mi kalacak?... Garplıların Şark ve Şarklıların Garba temayülleri ruhlarının ayrılıkları icabıdır. Her varlık zıddına müncezip olur. Bu Taibat kanunudur. Câmît cisimlerde müsbet-menfi elektrik ve uzviyet âleminde erkek-dişi farkından mütevellit cazibe ne ise insanî karakter toplulukları arasında esaslı farklardan doğan çekilişler de odur. Her topluluk kendinde olmayı arar... Ve böylece herşey paylaşılır. Koyu Şarklı ile koyu Garplı ergeç birbirine akacak iki muhalif ruh hâmilidir. Cihan tarihinin ana hatlarını Şark ruhunun Garba ve Garp ruhunun Şarka akışları çizegelmiştir. Bu akışlar bazan muslihane münasebetler ile mal ve medeniyet mübadlesi şeklinde, bazan istilâ, tahrip ve yağma tarzındadır. Fakat özü itibarile hep aynı şeydir. Uzun fasılalarla istikamet değiştiren daimî bir akış... Şark vaktiyle Garbe üstadlık etmişti. Şimdi Garp bazı sahalarda ona üstadlık ediyor. Bundan kuvvetle istidlâl edebiliriz ki Şark bir gün eksliğini tamamlayarak yine her sahada üstad durumuna girecektir.

THEOSOPHİE (TEOZOFİ) — TASAVVUF, İSLÂM TASAVVUFU.

Theos Yunancada Tanrı, sophie hikmet, marifet, bilgi demektir. Theosophie böylece Ma'rifetullah, Hikmeti İlâhiye, Tanrı bilgisi mânasına gelir.

Hikmeti İlâhiye, Ma'rifetullah tâbirleri dilimizde asırlardanberi kullanılagelen birer tasavvuf ıstılahıdır ve delâlet bakımından tasavvufun en kısa târifini verir¹. Büyük teozoflardan Lead Beater teozofiyi anlatırken eşyayı anlamakta âlimin normal duygu uzuvlarını cihaz ve âletler ile takviyeye çalıştığını, teozofun ise aynı şeyi ve fazlasını birtakım karışık cihaz ve âletlerle değil, doğrudan doğruya ruhun inceltilmesi, duygunun arttırılması ile yapmak istediğini ve yaptığını, böylece hakikatieshyayı, hâlikı, Tanrıyı, ruhu bilmeğe çalıştığını söyler. Mutasavvıfın işi de bunndan ibarettir. Cehdi mânevî ile kuvvetlenen melekâtı ruhiye teozofun, mutasavvıfın bilgi kaynağıdır. Biri mesleğinden neyi anlarsa, diğeri de onu anlar. Teozofi veya tasavvuf ruh aynasında kâinatın akislerini seyretmek, içe müteveccih uyanıklıkla hayatı ve esrarını yoklamak, ruh bilgisinde, Tanrı duygusunda ilerlemektir. Hakkın, hakikatin tanınması, insanın mânevî kemâli hem teozofun, hem mutasavvıfın baş gayesidir. Şu halde... arada esasa taallûk etmiyen farklı noktaları dar mâna plânına hasrederek geniş mâna bakımından teozofiyi tasavvuf ile bir tutmak pek doğru olur¹.

(1) Yoga - Yogi tasavvufu bu târifin dışında kalır. Fakat Hikmetürruh, Ma'rifetürruh şeklinde onun da târifi tamamdır. Hattâ bu suretle Psychologie'nin, yani ruhiyat ilminin de târifi yapılmış olur. İşin içine psikoloji karışınca târifin tasavvuf libasını çok görmeğe kalkmamalıdır. Yoganın ruh hakkındaki sorgu ve araştırmaları psikolojinin sorgu ve araştırmalarıdır. Yoga tasavvuftur. Psikoloji ise... kudsiyet ile ilişkisini kesmiş olan Yogi tasavvufunun dışında değildir. (Yogizm bahsine müracaat).

(1) Bu doğruluk umumî delâlet bakımından olan doğruluktur. Bir de kelime ıstılahı bakımından olan doğruluk vardır: Ciddî etüdler ile mesgul olan kimsler vaktiyle Arapça ile eski Yunanca arasında köprü kurarlarken rastladıkları Theos ve Sophie kelimelerinin birleşik şekli olan Theosophie'yi tasavvuf şek'inde benimsemişlerdir, dersek su üzerine yazı yazmış sayılmayız. Teosofî ve tasavvuf kelimelerinde üç harfin aynı olmasından ileri gelen talâffuz benzerliği, mâna ve delâlet birliği bu noktai nazarımızı desteklemektedir. Tasavvuf kelimesine Arapça sof (yün) kelimesinin tefa'ul bâbına sokulmuş şekli

Dar mânada teozofi umumî tasavvuf esasları dahilinde takip olunan hususî bir yoldur. Birçok tâli kollara ayrılmıştır. Doğrudan doğruya Teozof ismini alan ve bu ismi kendilerine tahsis etmek suretile diğer spirtüalistler arasında ayrı bir grup teşkil etmek isteyen tasavvuf şubesi mensuplarının anlattıklarına göre teozofinin esası şudur:

İnsanlar düşünmeğe başladıklarındanberi Tanrıyı ve ruhu sormuşlar, Tanrıyı ve ruhu bilmeğe çalışmışlar, insanın mazisini ve istikbalini öğrenmek için zihin yormuşlardır. O kadar ki bu meseleler üzerinde münakaşa etmek, hakikati aramak insanlığın şıarı haline gelmiştir. Ancak binlerce senedenebri hakikat olarak ortaya sürülen fikirler birbirinden okadar ayrılmış, her kanaat, iman, içtihat grubu birbirini okadar gülünç göstermiş ve küçük düşürmüştür ki birçok kimselerde Tanrı - ruh, mazi ve istikbal (âhret) meseleleri

halinde, dervişlerin şıarı veçhile yünliye bürünmek, târiki dünya libası giymek mânasını da vermek, bazılarınca ileri sürüldüğü gibi, elbette mümkündür. Ancak, eski Yunancada hikmet mefhumunun tefsiri halinde mürakabe, teemmül, ince düşünüş ve buluş mânalarına da gelen sophie (sofi) kelimesi varken derviş veya târiki dünya keşiş cübbesinin yününden tasavvufa intikale ilk plânda yer yoktur. Arapların tasavvuf medlûlüne değilse de tasavvuf lûgatine sahip olmadıkları bir devirde, Milâttan çok evvel Atinede umumî meydanlarda ruh ve kâinat mevzuu üzerinde ders veren kimseler hikmet, marifet erbabı mânasına sophos (sofos) diye anılırlardı. Pythagoras bu ünvanı tevazuunun fazlalığından kendine çok buldu da kelimenin başına dost, muhip mânasına gelen philo (filo) ekini getirdi ve böylece philosophos'ların babası oldu. Filozof: Hikmet, marifet sahibinin dostu... Tasavvuf belki Teos-sofi'nin Arab şivesine uydurulmuş şekli değildir. Fakat her halde diyebileceğimiz kadar galip bir ihtimal ile bu sofos kelimesinin tefa'ul kalıbındaki hâlidir. Sofostan nisbet ifade eden os edâtı kaldırılırsa geriye sof kalır ve tefa'ul bâbına sokulursa tasavvuf elde edilir. Bu tasavvuf artık yünlüleşmek mânasına olan ve hikmeti, marifeti ifade etmesi tefsir ve teville kalan tasavvuf değil, doğrudan doğruya hikmete, marifete delâlet eden tasavvuftur: Hakîm pâyesine ermek, marifet sahibi olmak... Mütteki, zahit veya hakka ergin: arif demek olan sofi de aslında sofos olacaktır... Medeniyet insanîyetin müşterek malidir. Vaktiyle Şarktan Yunanistana gitmişti. Oradan tekrar Şarka geçti. Şarktan tekrar Garbe döndü. Nerede sıklet merkezi itibarile fazla durursa orasını şereflendirir. Hakikî medeniyetin anası olan ince fikir ve duygu hayatı, felsefe- tasavvuf, Türk-İslâm adı ile anılan camiaya mensup milletler arasında çok durmuş, onların mânevî hayatının mühim bir kısmını teşkil etmiştir. Türkler tesavvufî verimleri ile bihakkin öğünebilirler. İnsanîyet mektebine milliyeti inkâr ile değil, milliyeti kabul ve geliştirerek başlanır. Milliyete dahil olan unsurları birkaç yabancının idealine göre değil, her milletin kendi tarihî rabıta ve kayıtlarına göre tâyin etmek lâzımdır. Bu haşiyemizi Garp kitaplarında Yunan harmanisi ile karşılırlarına çıkan Teozof adlı hakikat arayıcısını ehemmiyetle karşıladıkları halde onu mutasavvıf abası içinde kendi memleketlerinde tanıyamayan yeni teozof ve spirtlerimize ithaf ediyoruz.

hakkında aslâ kat'î bir neticeye varılamaz kanaati hâsıl olmuştur. Fakat bu düşünce çok yanlışır. Çünkü teozofi o meseleleri kat'î surette halletmiş, nice keskin zekâların usulünü bilmedikleri için göz eristiremedikleri hakikatlere göz eristirmiştir. Teozofi bu hakikatlerin nelerden ibaret olduğunu her istiyene söyler. Lâkin dinlerin yaptığı gibi hakikat olarak bildirdiği şeylere kat'iyen inanacaksınız demez. Tecrübe ederseniz siz de aynı neticelere varacaksınız der. Teozofinin istediği îman değil, devamlı etüd, devamlı tecrübedir. Bundan ötürü teozofiyi din sayanlar aldanırlar. Din herşeyden evvel imandır... Ancak ortada başka bir cihet daha vardır: Teozofi din değilse de dinin desteğidir. Öyle ki onun vasıtasile din, îman sağlamlaştırılır. Çünkü teozofi bir yandan dinî esasları tecrübe mevzuu yapar, bir yandan onların felsefesini kurar. Dinler ile ihtilâfa düşmez, dinleri izah eder. Maamafih akla, mantığa muhalif bir kısım dinî akideleri mecburî olarak bırakmış, ulûhiyyetin şânı ile telif edilemiyen iddialar üzerinde durmamıştır. Teozofi mevzu olarak dinlerden akla, mantığa uygun îman esaslarını alır, tetkik eder, sınar, sonra hepsini âhenktar bir kül haline getirerek istiyene sunar. Tanrıya, ruha müteallik meselelerin nihaî surette halledilebileceğinden, kısmen halledildiğinden, değişmiyen bazı hakikatlere varıldığından kat'iyen emin olduğundan sunduklarının hakikatında mütereddit değildir. «Teozofi bütün dinleri muhtelif bakış zaviyelerinden umumî hakikatlerin ifadesi sayar. Çünkü bütün dinler — akideler üzerinde ne kadar ihtilâfa düşerlerse düşsünler — iyi bir insanın haiz olması lâzımgelen vasıflarda, yapması ve yapmaması lâzımgelen işlerde birleşerek bütün insanlara aynı ahlâk kaidelerine riayetkâr olarak yaşamayı emrederler. Ahlâk noktasından Hinduizmin öğrettiği ne ise, Budizmin, Musa ve Zerdüşî dinlerinin, Hristiyanlığın, Muhammed şeriatinin öğrettiği odur¹»... Teozofi esasları hariciye ince dü-

(1) Lead Beater, «Theosophie'nin ana hatları». Şüphesiz katli, zinayı, hırsızlığı, rüşvet almayı, rüşvet vermeyi, israfı, sefaheti, yalanı... her din men ve iyilik yapmayı, mütesanit yaşamayı, kanaatkâr olmayı emreyleyler. Müslümanlık ayrıca büyük dinlerde müşterek olan ahlâk kaidelerine bir de «hür ve müstakil yaşamak» maddesi ilâve etmiştir. Bu madde müslümanlığın hulâsası hükmündedir. (Allah) tan başka mâbut: kulluk edecek, tapacak, boyun eğecek kimse tanımanın pratik hayattaki delâletleri arasında Mehafetüllah ile en güzel ifadesini bulan vicdan otoritesi dahilinde her sahada hürriyet ve istiklâl ön safta yer tutar. Maddeden, maddenin gayrinden, insandan hiç bir suretle put edinmemeyi ideal bir cemiyet nizamı halinde aslında ortaya süren, münevver zümre hâkimiyetini bile yol göstericiler sınıfı demek olan rahip sınıfını reddetmek suretile halk üzerinde aslında çok gören tek büyük din müslümanlıktır. Yüreğine henüz lâıykı ile işlemediğinden yalnız Tanrı saygısı - vicdan ışığı ile halk kütleleri şimdiki halde kendi kendine yürüyemiyor. Binlerce sene daha yürüyemeyecektir. Fakat yürümesi müslümanlığın baş hedefidir.

şünülmüş bir Kâinat Küllü felsefesi halinde gözükebilir. Fakat vâkıfları indinde onlar nazariye değil, hakikattir. Çünkü ilmî metodlarla tetkik edilmiş, tecrübelerden geçirilmiştir. Tetkik eden ve sınavayanlar bu gibi mevzuları lâıykı ile yoklayabilmek için gerekli olan şekilde kendilerini hazırlamak zahmetine katlananlar, usulü dairesinde ruhlarının kuvvetlendirerek beş duygu dışında kalan vibrasyonları almağa başlıyanlar, böylece şahısları zaviyesinden meşhudat âleminin hudutlarını genişletmeğe muvaffak olanlardır. «Teozoflara göre ruhî hazırlıklarını tamamlayan hakikat arayıcılarının vardıkları kat'î hakikat üçtür: 1 — Tanrı vardır ve iyidir. Her varlığın, hayatın hâlikıdır. İçimizde ve dışımızdadır. Lâyemuttur. Daima iyilik yapar. Gözle görünmez. Kulak ile işitilmez. Dokunma ile duyulmaz. Fakat kendisini duymak isteyen herkes tarafından kalb yolu ile duyulup anlaşılabilir. 2 — İnsanın varlığı dünya hayatına münhasır değildir. Ruhun istikbali mutlu ve muhteşemdir. 3 — İlâhî bir adaleti mutlaka kanunu cihana hâkimdir. Öyle ki herkes kendi kendisinin hâkimidir. Saadet veya felâketini bizzat hazırlar. Müstakbel hayatını, mükâfat ve mücazatını serbest rey ve iradesi ile bizzat tâyin eder. Bu üç hakikate Teozofinin üç temel direği denir»¹.

Garplı ve Şarklı teozoflar arasında son devrin büyük teozofi imamlarından sayılan Lead Beater ülûhiyyet hakkında şunları söyler :

— «Tanrının varlığı temel umdelerimizin başıdır. Bu hakikati ortaya koyduğumuz zaman binefsihi kuvvet ve azamet ifade eden Tanrı kelimesini hangi mânaya aldığımızı kâfice izah etmemiz lâzımdır. Çünkü çok defa o kelime yanlış anlaşılmuş ve yanlış kullanılmıştır. Buna sebep olan az mütekâmil insanların cehaletidir. Binaenaleyh cehaletin sıkıştırdığı dar hudutlardan o kelimeyi kurtarmağa ve tekrar muhteşem, yüksek mealinde kullanmağa çalışacağız. Bu meal ve mânayı aslında o kelimeye dinlerin kurucuları vermişlerdir. Biz teozoflar bu sebepten tâyin ve tahdit kabul etmiyen sonsuz varlık mânasındaki Tanrı ile bu en yüksek varlığın — ki hakkında zarurî olarak bir sıfat ve isim ile yine bir tahdit yapıyoruz, başka türlü ondan bahsetmek kabil olmuyor — kendini tanıtan, bildiren, kâinatlar yaratan ve idare eden bir Tanrı heyetinde tecelli edişi

(1) Max Müller, «Theosophie or Psychological Religion». Mumaileyhe göre Teozofi yalnız dinlerdeki esasların tahlil ve tetkiki usulü değil, aynı zamanda psikolojiye müstenit bir dindir... Hinduizm ve Budizm dinlerinin reisleri putperestlik şekillerini halka bırakarak kendi aralarında bu dine sâlik olmuşlardır.

arasında fark gözetmekteyiz. Bizce yalnız bu mahdud tecelli ve tezahür veçhesinden şahsiyete, evsafa mâlik Tanrı tâbirine cevaz vardır. Ülühiyyet kendi katında şahsiyetin öbür yakasında, herşeyde ve herşey dışındadır. O hakikaten herşeydir ve herşeyin maadasıdır. Sonsuz varlık, küllî varlık, mutlak (absolut) varlık hakkında biz ancak (O) diyebiliriz»¹.

Teozofinin üç hakikati ile diğer tasavvuf şubelerinin aynı mevzularda vardıkları hakikatler arasında esasta fark yok, izahta fark vardır. Meselâ yine ince ruh felsefesi dahilinde olmakla beraber kabbalistlerden bazıları Tivrattaki «Hiç bir şeye benzetmiyeceksin» emri hilâfına Tanrıyı, bir kısım Hint ve Tibet mutasavvıfları gibi, ruhunu cismaniyete temessül ettirmiş bir (Büyük Âdem) heyetinde tasavvur ederek mahlûkatı bunun erkekliği ve dişliliği bir arada bulunduran tenasül uzvundan türetirler. Bazı Hint - Budist mâbetlerinde gizlice tenasül uzuvlarına tapılmasının sebebi bu telâkkidir. Yakınşarktaki «Ferce tapan taifesi» de aynı düşünce ile böyle hareket eder. Dogmatiklikten kurtularak Tanrıyı ruhu küllî sıfatı ile her şahsın ruhunu teşkil etmiş bilenleri müstesna hristiyan mutasavvıfları Tanrıyı eti, kemiği ve kanı ile bir kadından doğma insan halinde ve yalnız o insanın, İsanın, şahsında yer yüzünde bir müddet yaşamış telâkki ederler. İslâm mutasavvıflarının birtakımına göre Tanrı tezahüratı bakımından, evsafı itibariyle (Büyük insan) dır. Fakat hiç bir veçhile maddî insan şeklinde değildir. Şekliyetten, cismaniyetten münezzehtir. Maksat insandaki akıl, şuur, idrâk, güzellik, iyilik duyguları gibi yüksek hasletlerin Tanrıdaki hudutsuz kemâline işaretler. Ancak kâinat Tanrının ruhu ile kaim olduğundan maddesi olan insan da her varlık gibi cevheri itibarile o ruhtur. Madde de o ruhtur. Ruh ilâhî herşeyi muhittir. İhata ettiklerinin dışında kendi sonsuz varlığı ile baş başa, yapayalnızdır.

Teozofinin ikinci hakikatinin izahı mutasavvıflar arasında büyük ihtilâflara yol açmaz. Fakat üçüncü hakikati böyle değildir. Teozofların bazıları, hepsi değil, ilâhî adaleti mutlaka kanununu reincarnation ile, yani fena huylarını âhirete beraber alıp gittikleri takdirde bir evvelki masiyyet hayatlarının icaplarını yaşamak üzere ruhların tekrar yer yüzüne dönmeleri ile izah ederler. Hristiyan ve msülûman mutasavvıflarının ekserisi mânevî keşiflerinde ilâhî adaletin bu tarzda tecellisini müşahade etmediklerinden reincarnation'u (tenasühü) kat'î surette reddetmiştir. Büyük İslâm mutasavvıflarına göre ilâhî adalet (mizan) hem yer yüzünde yer yüzü vası-

(1) «Theosophie'nin ana hatları».

talari ile, hem âhirette kabir azabı veya kabir safası şeklinde, hem de haşrüneşri müteakip bâsübâdelmevt ile Cehennem ve Cennet hayatlarında tecelli eder¹. Yer yüzünde kendi taksirleri haricinde

(1) Mizan hakkında Yogizm faslına da bakınız.

muztarip, bedbaht ve sefil olanların saadet payını Tanrı uhrevî hayatlarında mahfuz tutmuştur. Bir yavrunun ana rahminde dünyaya gözlerini açmadan ölmesi veya doğduktan sonra pek az yaşaması onun ruhunun tekrar dünyaya dönmesini icabettirmez. Tanrı bazı kimseleri dünyada çok tutmadan kendine çeker. Sebebi ni kendi bilir. Ondandır sebep sorulamaz. Tanrı ef'alini ondan ayrı durumda lâıyık ile kavrayamayız. Her sebep bize münkeşif değildir. Cehdi fikrî ile bulunan sebepler ne kadar mâkul olursa olsun uydurma ve tasavvufun «râna müşahede» prensibine mugayirdir.

Hint teozofları ile yakından temas eden müslüman Hint mutasavvıflarından bazıları ilâhî adalet kanunu hakkında şöyle düşünmektedirler: İnsanların bütün işleri mukabilini doğurmaz. Öyle işler vardır ki insan ne işlediğini bilmeden veya bildiği halde elinde olmadan yapmıştır. Bu mahiyette olan işler ile müstakbel hayatta karşılaşılması lâzım gelmez. Bundan başka Tanrı her vakit, her an faaldir. «Eden bulur kanunu» nu ve diğer kanunları koyduktan sonra yaptığı saatin işlemesini seyreden saatçi durumunda dünya ve âhiret çarklarının işleyişini seyretmekle kalmaz. Müdahalesi devamlı ve daimidir. En ufak şey ile mahlûku olarak tek o varmış, kâinat ondan ibaret imiş gibi pek yakından alâkadâr olur. Emri altında bulunan melekler, ruhlar bir hükümdarın vezirleri ve askerleri gibi değildir. Tanrı ile mahlûkatı arasında Tanrı yönünden perde yoktur. O, herşeyi yarattığı gibi herşeyi bilir ve doğrudan doğruya idare eder. Tabiat kanunları, melekler, ruhlar icraatının isimlerinden ibarettir. Tanrının dikkat ve alâkası büyük, küçük her varlığı içine almıştır. O asıl bundan dolayı büyüktür. Mahlûkatını kendi hallerine bırakmaz. Onları evvelden tâyin ettiği gayelere doğru yürütür. Muhasebe, mükâfat ve mücazâtı ancak cüz'î irade verdiklerinin cüz'î iradelerinden mütevellit işlerine inhisar ettirmiştir. Cüz'î iradenin faal olabildiği yerler pek mahdud ve birçok insanlarda o aşağı yukarı mefkut olduğundan Cenabı Hakkın adaleti mutlaka kanunu ile kendilerini kendilerine mahkûm ettireceği kimseler pek azdır. Kaza ve kader hadleri - kanunlar Tanrının mertebeli ahadiyyeti gibi hakikî mânasında mutlak değildir. Yalnız bizim gücümüz ile değişmez. Tanrı dilerse dünya ve âhiretin seyrine bir anda başka bir mecra verebilir. Amellerinin muhassalasına göre şiddetli azap çekmesi lâzımgelenleri sırf öyle istediği için affeder. Bize göre sünnet - âdet, kanun - kader şeklinde gözüken Tanrı ef'alinin

Tanrıyı kayıt altında tutacağı iddia edilemez. Ama hakikaten kanun, kader ittihaz ettiğini bizzat söylediği şeyler bundan müstesnadır. Onları Tanrı değiştirmeyeceğini vâdettiği için değiştirmeyecektir. İyiliklerin, fenalıkların âhirette karşıya çıkması ve günahkârların Tanrı mağfiretine sığınmağa mezun olmaları gibi. — (The Moslem World — Müslüman Alemi, No. 3, Vol. XXVII).

Teozoflara göre hayatıyetine munzam bir halde nefse, benliğe (şahsiyete), bunlara ilâveten nefsi nâtıkaya, ruhu sâfiye mâlik olan insan birbirinden ayrı gibi gözüken bu kadar şeye rağmen tek varlık halinde sayısız bedenler, vücutlar içinde yaşar. Bedenler, vücutlar muhtelif kesafet derecelerinde maddedirler. Bunların hepsi bir arada yeryüzü insanını teşkil eder. Etrafımızda birbirine nüfuz etmiş, biri diğerinde dahil bulunmuş nice âlemler silsilesi vardır. İnsan bu âlemlerden her birine mahsus ayrı vücutlara, bedenlere sahiptir. O âlemleri bu vücutlardan temaşa eder ve bu vücutlar ile yaşar. Yavaş yavaş vücutlarını kullanmayı öğrenirse içinde yaşadığı çok taraflı kâinat hakkında daha mükemmel bir fikir edinir. Zikredilen her biri diğerinde mevdut âlemler kâinatın katlarıdır. Katların perdeleri kalktıkça insan vaktiyle kendisine muammalı gelen, esrarlı gözüken şeyleri anlamağa başlar. Vücutları ile şahsını bir tutmaktan vazgeçer. Vücutlarını kendisi aslâ değişmeden giyip çıkarabileceği elbiseler olarak tanır.

Teozoflara göre bunlar felsefe nazariyatı veya akait değil, ilmi hakikatlerdir. Teozofi tahsiline nefislerini hasrederek ruhlarını hazırlayanlar sayısız tecrübelerle bu marifete ererler. İç içe girmiş âlemler muhtelif bünyede tabiat sahalarıdır. Kesif maddeden itibaren bu sahaların ilki beş duygu âlemdir. Teozof buna koyu madde sahası veya plânı der ve ecsamın gazüstü halini ve birtakım kesafet derecelerine ayırdığı esirin bir kısmını bu plâna dahil sayar. Tabiatın ikinci kademesine mevcudiyetinden tamamen haberdar bulunan teozof Ortaçağ simyagerleri tarafından Yıldız Parıltısı Sahası - Astral Plan adı verilmiştir. Yıldız parıltısı sahasından maksat ecsamın gazüstü hali¹ dışına çıkan daha ince şuâ hali ve esirin en hafif tabakalarıdır. Asrî teozofi bu tâbiri aynen kabul etmiştir.

(1) Radies - şuâ hali, radium, oranium ilâh şuâları gibi... bu tarzda şuâalar muhtelif nispette her cisimde vardır. Fakat bu vaziyette ortada cisim, madde târifine uyan bir şey mevcut olmadığından cisimden, maddeden bahsetmek abestir. Madde o şuâlar ile tedricen kuvvete inkılâp ediyor. Biz yukarıda sadece en son şekline göre Teozofiyi huiâsaya çalışıyoruz. Teozoflar aralarında her hususta anlaşmış değillerdir. Cisimlerin gaz üstü halini ortaya süren W. Crookes'tır. Ancak, mutasavvıf simyagerlerin aynı şeye daha evvelen vâkıf oldukları anlaşılıyor.

Astral sahası içinde daha ince maddeden yapılmış başka bir saha daha vardır. Adı Mental Plan - Şuur plânıdır. İnsanın şuuru, akıl ve zekâsı bu âlem maddeleri arasında yer alır. Şuur plânı içinde ayrıca birçok plânlar, âlemler, cihanlar tertiplenmiştir. Bahsedilen âlemlerin hiç biri mekân bakımından bizden uzakta değildir. Hepsi aynı mekâna sığmış, hepsi bizi kuşatmakta bulunmuştur. Dünyamız plânında, ki kesif madde plânıdır, ruhumuz beynimizde temerküz ederek yalnız onunla iş görür. Bu sebepten bu vaziyette yalnız kesif madde âlemini müşahade ederiz. Fakat ruhumuzu astral âlem varlıklarını tanımağa mahsus olan astral vücudumuzdaki astral dimağımızda temerküz ettirmeyi öğrenirsek istediğimiz zaman kesif madde âlemi derhal gözümüzden kaybolur, astral âlem bize açılır. Kâfice hazırlanmış isek aynı şeyi mental âlem için de yapabiliriz. Ruhumuz bu takdirde mental vehikeli - bineği ile iş görerek mental âlem hakkında müşahadelere müstenit malûmat toplar. Hazırlığımızın mükemmelliği nisbetinde mental âlemin gizlediği âlemler de bize münkeşif olmağa başlayacaktır. Zikredilen âmlerin maddeleri birbirine tahavvül edebilir. Bu maddeler arasında daima buz, su, su buharı münasebeti mevcuttur. Yani her âlemin maddesi maddenin bir halidir. Aşağıdan yukarıya hafifleşir, yukardan aşağıya ağırlaşır, kesafet peyda eder. Fakat cevher itibarile daima aynı şeydir¹. Gerekli nisbette ihtizaz ederlerse dünya maddeleri astral âlem maddeleri ve astral âlem maddeleri mental âlem maddeleri halini alır. Ameliye aksi istikamette cereyan ederse mental âlem maddeleri astral merhale ile kesif madde kâinatı maddelerine çevrilir. Madde ilânihaye yürür ve ruh bir noktada durmaz. Bu sebepten şöyle demek lâzımdır: Maddenin bir hali ruh, ruhun bir hali maddedir. Bundan kolayca istidlâl olunabilir ki ruhun derece derece kesif madde haline gelmesi, buna mukabil en ağır cismin derece derece hafifleşerek ruhtan ibaret kalması mümkündür. Kâinatın bütün varlıkları böyle vücade gelmiştir.

İnsandaki ruh Tanrı ateşinin kıvılcımı, Logos'un tezahürü, ulûhiyyetin nefhasıdır¹. İnsanda şahsiyet, benlik halinde bir müddet ana kaynaktan ayrı durur. Sonra ona rücu eder. İnsanın ölmesi şah-

(1) Fakat bu artık atom değildir. Teozofların madde mefhumunda yeri olmıyan şeyler ile madde dışına çıktıkları halde mütemadiyen maddeden bahsetmeleri maddeyi, kuvveti, ruhu birbirinden ayırmak istememelerinden ileri gelir. Onlar böylece kâinatta vahdet tezini ileri sürmüş oluyorlar.

(1) Bu cümlede kıvılcım ile hinduların mukaddes kitapları olan (Veda) ların, Logos - İlâhî kelâm ve nefha ile hem İncilin, hem Kur'anın ruh telâkkisine işaret edilmiştir. Kur'anı Kerme göre ruh Tanrının bir emri, nefhası - soluğudur. Emir: İş, buyruk, söz.

siyetinin kesif maddî bedenden kurtularak astral bedene çekilmesi, orada bir müddet eğlendikten sonra ikinci bir ölüm ile mental bedene hicreti ve ondan sonra kendindeki ağırlıkları mütemadiyen ata ata ilâhî kaynağa doğru yükselmesi, ruh safîden ibaret kalmağa cehdetmesidir. Ruhî safî durumunda artık şahsiyet, ayrılık, gayrılık mevzuu bahis değildir. Her varlığa nüfuz eden, kâinatı muhit olan ile birleşmiştir. Teozof cehdi mânevîsi, ahlâkı perhiz ve riyazetleri ile ruhunu plândan plâna dolaştırır ve tam mânasile istemişse dünya hayatından ayrılmadan mânen son hedefine vâsıl olur. Vect ve istiğrak hallerinde artık onun cismi yer yüzünde, ruhu Tanrısındadır.

Teozofları bazı müellifler şark ve garp teozofları diye iki ayrı grupta mütalâa etmek isterler. Bizce buna lüzum yoktur. Çünkü bir çok hususlarda şark teozofları da birbirinden ayrılmışlardır. Birleşilen esaslarda ise garp teozofları şarklılardan farklı düşünmezler. İttifak edilen esaslar arasında teozofinin üç hakikati ile kesif madde bedeni, astral beden, mental beden gibi insanın şahsiyetini muhafaza ettiği müddetçe muhtelif âlemlere muhtelif bedenler ile dahil olması telâkkisi başta gelir. Bu bedenler şarkta tabîî aynı isimler ile anılmazlar. Onlara Sanskrit dilinden veya Mogol lehçelerinden adlar takılmış bulunur: Stula Şarira, Linga Şarira — Kama Loki, Manu şarira... yahut: Ynimçagan, Lardogi, Bardgan Lymgin ilâh. gibi... İslâm tasavvufunda kamîs (gömlek, ten kafesi) kesif madde bedeni ve bir bakıma nefsi emmare veya nefsi levvame astral beden, nefsi natika mental beden mukabilidir.

Teozofların bir kısmı astral beden ile ahlâk arasında kesiflik cihetinden bir münasebet bulmaktadır: Çok fena insanlarda astral vücut ağır, kaba ve kapkaradır. Astral âlemine açılmış pencere hükmünde olan astral gözü böyle kimselerde kötü huylar ile astral vücudun sair tarafları gibi kararmış olduğundan ruh dünya plânından ayrıldığı vakit astral gözü ile astral âlemini zindan gibi karanlık, işkenceli, tahammülfersa görür. Fazla azap çeker. Astral âlemi azap çeken, inleyen, fenalık yüklü ruhlar ile doludur. O ruhlar ile temasa geçen teozoflar kötülük hamulelerinden korunmayı ayrıca öğrenmemişlerse ruhî seyyahatlerinden büyük zararlarla dönerler. Kara astral vücutların zararı yalnız onlara değil herkesedir: Dünyadan ayrılan ruhlar ergeç bir gün astral vücutlarını da boş elbise gibi terk ederek mental plâna göçerler. Bu «elbise» ler kesif madde vücudundan çok fazla dayanıklıdır. Kolay kolay dağılmazlar. Fena ahlâk ile kararmış iseler veba, taûn bulaşmış iç çamaşırları gibi değdiklerini felâketlerin envaina, manevî vebalara, taûnlara uğratmağa hazır bir halde astral âlemde dururlar. Kimlerin

astral vücutlarına çarparlarsa kötülük hamulelerini o vücutlara boşaltırlar. Dünyada bitip tükenmek bilmiyen şenatlerin baş sebebi bunlardır. Hemcinsini seven insanın ilk vazifesi şahsan iyi ahlâk dairesinde yaşayarak astral vücudunu karartmamak, böylece o âlemdeki kararmış vücutların sayısını artırmamaktır. İnsan kötülüklerinden sıyrılarak mental plâna geçebilir. Fakat o kötülükler başkalarına zarar vermekte devam ederler. Buna mukabil parlak astral bedenler, parlaklıkları nisbetinde iyilik, güzel ahlâk miksefeleri hükmünde olduğundan temas ettiklerine insanlığa şeref veren duygular aşılarlar. Parlak astral bedenlerin miktarını çoğaltmak içtimaî illetlerin yegâne hakikî devasıdır. Bunlar olmasaydı, dünyanın hali şimdikinden bin kat beter olurdu. Parlak astral bedenlerin kararmış astral bedenleri karşılamaı sayesindedir ki dünyada bazan rahat bir nefes alınabilmektedir. Astral vücutların güzel ahlâk ile nurlanması nisbetinde dünyanın rahat ve huzura kavuşacağını akıldan çıkarmamalı, bunu bir tabiat prensipi, Tanrı kanunu bilmelidir.

Yukarıdaki fikir (Buda) tarafından ileri sürülen (Karma) doktrininin başka bir ifade ile tekrarı gibidir. Karma: şahsiyetlerin, karakterlerin, fikir, his ve hareketlerin yeni şahsiyetler, karakterler, fikir, his ve hareketler doğurması akidesidir. Buna taraıdarları sebebiyet kanunu derler. Ruhî-ahlâkî enerjinin tahaffuz ve intikali nazariyesi dense daha doğru olur. Karmayı Buda basit Hindu reinkarnasyonu (keza basit spirit reinkarnasyonu) şeklinden kurtararak oldukça makul bir surette izah etmiştir. Cenup Budizmine göre Budanın karmasından anlaşılan şudur: İnsanın ruhu mütemadiyen vibrasyonlar neşreder. Her türlü fikirler, duygular, cehidler, vibrasyon (ihtizaz - titreme) dir. Vibrasyonlar zail olmaz. Dünya maddelerine «kayıt» olunur veya kâinatın başka bir tarafında toplanır. İnsan ölünce şahsiyeti kalmadığı halde bunlar yerinde durur. Şahsî ruh dimağı faaliyetten ibaret olduğundan dimağ işlemeyince yok olur. Fakat bu insanda her şeyin yok olması değildir. Onun lâ-yemut bir özü vardır ki anlatılamaz. Hakkında kitaplar dolusu şey söylense bir şey söylenmiş değildir. Çünkü o mutlak olduğundan tarif ve tasvire sığmaz.¹ Ruhî vibrasyonlar ziya, hararet gibi tabii

(1) Buda'nın «mutlak»ı veya «hiçlik»i cenup budistlerine nazaran «Ruh-u Safi» tezinden ibarettir. Kaba hiççilere cenup budistleri, bilhassa Burma mıntakası budistleri arasında rastlanmaz. Onlar daha ziyade şark istikametinde yayılmıştır. Şimal budistlerine gelince, bunların ekseriyeti âhirete, insanda ölüm ile şahsiyetin zeval bulmadığına inanır. Lâmaların (Bardo) adını verdikleri âhret şekli (Ruh ve Kâinat) adlı kitabın müellifi Dr. Bedri Ruhselman tarafından hararetle karie sunulan «spadiom» âhretine örnek olmuşa pek ben-

kuvvettirler. Mahvolmazlar; başka bir halde mevcut bulunurlar. Asıl kaynakları çoktan kurumuş olsa da günün birinde ana rahmine düşen hayat tohumlarına müncezip olarak yeni şahsiyetleri, karakterleri teşkil ederler. Bu suretle çocukta temayülât ve kabiliyet halinde ihtimal babasının, anasının ona verdikleri yanında, ihtimal yalnız başına bir başkasının veya başkalarının seciyesi, ahlâkı, huyu, tabiatı yaşamağa başlar. Başkasına ait şahsiyetlerin çocuğ intikali bir meşalenin elden ele geçmesi veya bir saz telindeki titremenin aynı akorddaki diğer bir saz telinde titremeler vücuda getirmesi gibidir... Bu sebepten insan müstakbel nesillerin selâmeti namına içinde kim bilir kimin ahlâkının akisleri olan kötülükleri yenmeğe, kötülüklerin başı olan benliğini hemcinsine dağıtmağa, hemcinsini sevmeye mecburdur. Hemcins sevgisi yavaş yavaş matlup olduğu veçhile benliği öldürür. İnsan bir gün bütün insaniyetten ibaret kalır. Artık şahsiyeti yoktur. Artık benliği ölmüştür. Artık hudutsuz sevgiden ibaret kaldığı zamanlarda mânen «mutlak»laşmıştır. Sevgi vibrasyonlarından insanlara daima iyilik gelir.

Karma hakkında psikoloji şimdilik kat'î bir fikir dermeyan edebilecek durumda değildir. Seciye ve ahlâkta verasetin tesiri kısmen isbat edilmiş ise de (Buda) nın bildirdiği tarzda insanda hiç tanınmayan bir yabancıнын seciye ve ahlâkının da mühim bir rol oynadığı hüccetleri tam hiç bir misal ile sabit olamamıştır. Fakat ana-baba olmasa da devamlı olarak temas edilen yabancıların bilhassa çocukların ahlâkî inkişaflarında iyiye veya fenaya doğru çok müessir oldukları görülmektedir. Bizden evvel yeryüzünde yaşamış bulunan insanların mânevî muhitleri, içtimaî ruhları dil, din, âdet, anane — hars, medeniyet halinde içimizde yaşıyor. Bunlar kendilerine kattıklarımızla birlikte bizden sonra gelecekte yaşamağa devam edeceklerdir. Bir kitap okuduğumuz zaman müellifinin kitap sayfeleri üzerinde tesbit edilmiş bulunan ruhî vibrasyonları, fikirleri ruhumuzda aynı ihtizazları husule getirmektedir. Bunu, müellif ölmüşse o kısımlarda içimizde dirilmesi, yaşıyorsa o kısımlarda içimizde dublmana uğraması gibi kabul edebiliriz. Karmanın, yahut reinkarnasyonun bu şekline kimsenin bir diyeceği yoktur. Ne çare ki karma ile, reinkarnasyon ile kastedilen mâna bu değildir.

Buda, daha doğrusu Buda nam ve hesabına cenup Budizmi rahipleri tarafından karma akidesine köhne Hindu veya asrî spirit reinkarnasyonu aksine akli her safhasında isyana zorlamıyacak bir mülâyemet verilmiştir.¹ «Buda karması»nın nazari imkânı,

ziyor. Lâmaizm bazıların zannı gibi müstakil bir din değil, Tibet budistliği veya Tibetteki bir kısım budist tasavvufudur.

(1) «Şark felsefesinin hikâyesi», L. A. Beck.

aynı insanı tekrar tekrar dünyaya getiren Hindu veya spirit reinkarnasyonuna nazaran daha fazladır.

Buda karmasında da karanlık noktalar çoktur: Vibrasyonların maddelere kaydedildiği nereden biliniyor? Keşif ve ilham ile ise neden bir çok mükâşefe erbabı aynı şeyi görmüyorlar? Şu halde mükâşafe, umumî duygu bakımından da reinkarnasyon gibi yalnız taraftarlarının şahsî müşahelerinden ibarettir. Hayat tohumları vibrasyonları ne suretle maddelerden çözerek kendilerine çekiyorlar? Aynı akorddaki iki saz teli misali kâfi bir izah mı? Kâfi ise hayat tohumlarında yalnız muayyen vibrasyonları almak için evvelden hazırlık yapılmış demektir. Böyle bir hazırlık varsa onların istidat, kabiliyet ve şahsiyetleri fitrîdir, kendilerinden evvelkilerin kopyası değildir... Bu noktalar aydınlatılsa bile nazarî imkân filen tahakkuk demek olmadığından karmayı ayrıca isbat etmek lâzım gelecektir ki reinkarnasyon şeklinden daha makul, mantikî olsa da şimdii ekadar buna kimse muvaffak olamamış, o ancak, reinkarnasyon gibi, inananlarını tatmin etmekte bulunmuştur.

Yüksek rütbeli Brahma - Buda rahiplerinin hemen hepsi teozoftur (geniş mânasında). Aralarında büyük bir tesanüt ve işbirliği vardır. Dinî husumetleri halka bırakmışlardır. Hindistandan Tibe, Çine, Japonyaya, oralardan Hindistana mutemet kuryeler müşterek idareye dair şifahî haberler taşır. Bu haberler küçük dereceli rahiplerden ve halktan daima gizli tutulur. Tibet Lamaları ile Brehmenler arasındaki münasebet bilhassa çok samimîdir. İttifaklarının hedefi yabancıların dinî, felsefî istilâlarına mâni olarak cemaatlerini sızılısız idare etmektir. Siyasî istilânın indlerinde ehemmiyeti yoktur. Korktukları yabancı fikirlerdir. Onları karşılamak için müessir bir çareye baş vurmuşlardır: Kendi fikir ve felsefelerini yabancılar arasında yaymak. Bu maksatla çok eskiden beri uzak memleketlere misyonerler göndermekte bulunmuşlardır. Yahudiliğin bozularak Tevrat arkasında Kabbala ve Şulhanaruh esrarından ibaret kalmasında, hristiyanlığın tabîi seyrinden ayrılarak bugünkü şekillerini almasında, müslümanlıkta (bazı) tasavvuf tarikatlerinin gözükmesinde bu misyonerlerin doğrudan doğruya veya dolayısıyla mühim roller oynadıklarını ileri sürenler vardır. Hattâ hristiyanlık hakkında tanınmış Hind bilgisi âlimlerinden Th. j. Plange pek ileri giderek şu iddiayı ortaya atmıştır:

«Hristiyanlıktaki mukaddes Üçübirlik : Yesû'un hem tanrılığı, hem tanrı oğulluğu, hem tanrı ruhluluğu Hind malıdır. Mer-

yemin tanrı analığı da Hind malıdır. Vaftiz, son yağlama, okunmuş şarap ve ekmek ile tanrı oğlunun kanının içilmesi ve etinin yenmesi ilh. gibi hristiyanlıkta mukaddes sayılan amellerden rahiplerin âyin elbiselerine, kıyafetlerine, saç tıraşlarına ve kiliselerde kullanılan eşyaya varıncaya kadar büyük hristiyanlık hinduizmin, budizmin «Uzak Garp» tatbikatı hükmündedir. Aradaki ayrılıklar esasta değil teferruattadır. Akideler müşterektir. Hristiyanlığın (Krist) inde Hindistanda büyük mabut Brahmanın reinkarnasyonu veya oğlu sayılan büyük mabut (Krişna) yı teşhis etmemek, tanımamak için insan gözlerini kapamalıdır. Nasiriyeli Yesû'u Krişnalaştıranlar Krist lâfzı ile isimde bile fazla bir değişikliğe lüzum görmemişlerdir...¹».

(1) «Christus ein Inder? — Hrist Hindli midir?»... Hrist veya Krist Yesû'a (Hazreti İsa'ya) verilen Yunanca lâkaptır. Tanrı oğlu mânasına gelir. Hristiyan (Kristiyan) Tanrı oğlunun tebaası demektir. Hristiyan ilâhiyatçılarının ekseriyeti Krişnanın Kriste değil, Kristin Krişnaya örnek olduğu fikrindedir. Bunlara göre Krişnaya ait Hind kitapları kayıtlarının hristiyanlıktan evvel mevcudiyeti tarihen sabit değildir. Brehmenler muhtelif devirlerde muhtelif dinlerin esaslarını kitaplarına ilâve etmişlerdir. Mabretlerde gizli, nüshaları mahdud kitapları istenildiği gibi dğşitirerek eski nüshaları imha etmek, yerlerine yenilerini koymak pek kolaydır. Bir kaç asır sonra değiştirilerek yazılanlar da eski gözükür. Hindü dinini dinlerin anası sayanlar Brehmen kastının sahtekârlığına kapılmışlardır... Hristiyan teoloğlarının bir kısmı ise Krişna'nın Krist'ten evvel olduğunu kabul ederek rahip sınıfları arasında strateji açıklamalarını zararlı görürler. Bunlar derler ki: Krist, insanlara insanlık öğretmek için yere inmiş olan Tanrıdır. Nasiriy'e de gözükmeden önce neden Hindistanda veya başka bir yerde gözükmemiş olsun? Hristiyanlık din değil, ideal insanlık, Kristlik — Tanrı adamlıktır. — [«Bir Hristiyan Dünya meselelerini yaşıyor», Gedat].

Böyle düşünenler «yeni hristiyanlar» dır. On dokuzuncu asrın sonlarından itibaren eserleri ile dikkati çekmeğe başlamışlardır. Bunlara nazaran ah-lâka kıymet veren her din insaniyete hizmet etmesi itibarıyla hayırlı, faydalı bir müessese. hattâ... asıl hristiyanlıktan farksız hristiyanlıktır. Asyalılar, Afrikalılar baştan aşağı hristiyan edilseler kalben yine Asyalı, Afrikalı kalacaklar, hristiyanlığa millî dinleri ile beraber gireceklerdir. Nitekim hristiyanlık Asyadan Avrupaya geçince bütün Yunan, Roma, Cermen mitolojisi ve o sıralarda Avrupada tutunmuş bir din halinde bulunan Mitra ibadeti hasebiyle Uzak Şark mitolojisi hristiyanlık kovalarını dolduruvermiştir. Hâlen dünya başlıca beş millî din grubuna ayrılmıştır: Hristiyanlık, Müslümanlık, Yahudilik, Hinduluk, Budistlik... Yahudilik müstesna, her millî din grubunda bir çok milletler vardır. Din grupları milletlerin müşterek ruhlarını teşkil ettiğinden takviye edilmelidir. Böyle hareket edilirse omilletlere ve dolayısıyla insanlığa hizmet edilmiş olur. Cihan sulhu ancak bu beş dine ehemmiyet verildiği takdirde devamlı olabilir. Büyük dinler arasında silâhlı çarpışmalardan artık korkulamaz. Haçlı seferleri devri çoktan geçmiş, taraflar birbirinin mukaddesatına hürmet etmeyi gereği kadar öğrenmiştir. Dünya efkârının

Uzak şark rahip sınıflarının maddî, manevî müzahareti ile geçen asrın ortalarında Hindistanda Adyar şehrinde «Teozof Kardeşler» unvanı altında bir cemiyet kurulmuştur. Gayesi bütün dünyayı uzak şark felsefelerine hayran ederek dünya münevverlerinin güzidelerini yüksek payeli Brahma, Buda rahipleri gibi düşündürmektir. Cemiyet Avrupa, Amerika büyük şehirlerinde müteaddit şubeler (localar) açmıştır. Bunların muhteşem binaları, zengin kütüphaneleri vardır. Londra ve Paris locaları fazla faaliyetleri ile şöhret almışlardır. Garp münevverlerinden bir çoklarının Sanskrit diline, Hind edebiyatına ve Hindistanda yetişme filozoflar arasında bilhassa (Buda) ya meftunluklarının sebebi garpli teozof kardeşlerin gayretidir. Bunlar şimdiye kadar garp dillerinde yüze yakın büyük eser neşretmişlerdir. Herkese teozofi fikirlerini kabul ettirmek isterler. Fakat aralarına birader sıfatı ile ancak ahlâk ve malûmat itibariyle aradıkları evsafa kimseleri karıştırırlar. Bu bakımdan «Teozof Kardeşler» e bir nevi farmasonluk teşkilâtı denebilir. Hitler'den evvel Leipzig locası faal teozofi locaları arasında idi. Bir çok münevver Almanın Budist târiki dünyası olarak Tibet manastırlarına yerleşmesine tavassut etmiştir. İki neşriyat evine sahipti.

«Teozof Kardeşler» in Brahma - Buda dinleri hesabına yapmak

vetosu din kavgalarını kolaylıkla bastırarak durumdadır... Yeni hristiyanlar ile misyonerler arasında büyük bir zıddiyet vardır. Misyonerler muvaffakiyetsizliklerini gelirlerinin azalmasına atfediyorlar ve azaltma âmili olarak da yeni hristiyanların Avrupa ve Amerikada «hristiyan etme» aleyhindeki propagandalarını öne sürüyorlar. Berikiler ise işin hakikatini şöyle tebarüz ettiriyorlar: «Şark milletleri gazetelerimizi okuyor, radyolarımızı dinliyor, sinemalarımızı seyrediyor... Sonra soruyor ve diyorlar; Kendi aranızda inanmadığınız bir şeye ne diye bizi inandırmaya çalışıyorsunuz. Hristiyanlık insan sevgisi ise evvelâ kendi kendinizi boğazlamaktan vazgeçiniz. Rahip efendiler yurdlarınıza!... Asıl işiniz oralardadır.»... Yeni hristiyanları yeni fikirlerine erdiren bu hakikattir. Ekserisi misyonerlikten yetişmedir. Memleketleri vicdan anarşisi içinde çalkanırken vicdanları zaten sakin bir halde bulunan kimseler lie meşgul olmanın mânasızlığını anlamışlardır.

Yeni hristiyanların dinler hakkındaki düşünceleri saf spiritualizmdir. Bu, hristiyanlık âleminde büyük bir yenilik olmakla beraber tarih sayfelerini karıştırırsak bizim için o kadar fevkalâde sayılmaz: Bugün üstünde yaşadığımız topraklara bizi sahip kılanlar başkalarının gözlerini koyu taassup bürüdüğü devirlerde mağlûp ettikleri milletlere kayıtsız şartsız vicdan hürriyeti bahşederken insan topluluklarının müsalemetle yaşamalarında dinler arası işbirliğinin ehemmiyetini takdir etmiş bulunuyorlardı.

Yeni hristiyanlık müstakil bir mezhep halinde değildir. Her mezhepten hristiyan rahipleri arasında o fikri güdenler vardır. Bunlar hangi dinden olursa olsun bir memlekette dinî kalkınmalardan memnun ve dine aykırı hareketlerden mükedder olurlar.

istediğini Kadyanî teşkilâtı, faslı mahsusunda görüleceği veçhile, beş kitada müslümanlık hesabına yapmağa teşebbüs etmiş ve büyük muvaffakiyetler elde etmeğe başlamıştır.

* *

İSLÂM TASAVVUFU

İslâm tasavvufundan kitabımızın muhtelif yerlerinde bahsedilmiş olduğundan burada bir kaç nokta üzerinde durmakla iktifa edeceğiz.

1 — Tasavvufun islâm kolu, klâsik tasavvuf kollarının en sonrasını ve en mütakâmilidir. Fakat bu mükemmeliyet diğer sistemler süzgeçten geçirilerek ona mal edildiği için değildir. Kur'an ruhu icabıdır. İslâm tasavvufu Kur'andan fışkırmıştır. Onda diğer tasavvuf sistemleri ile intibak eden yerler göze çarpıyorsa bu onun «yakın bilgi» telâkki ettiklerinde yanılmadığının delilidir. İslâm mutasavvıfları kendilerinden evvelki örneklerden hiç istifade etmemişlerdir, demiyoruz. Fakat mesleklerinin esasını Kur'andan almışlar, Kur'anda bulmuşlardır. Noksan etüd neticesi islâm tasavvufunu kendinden evvelki tasavvuf yollarının kopyası sananlar Kur'anın mahiyetini kavrayamıyanlardır. Kur'anı Kerim insanın tabiattaki mevkiine, ahlâkî vazifesine, şahsî, içtimâî hedefine dair Muhammedin ruhunda mütecelli ilâhî vahiyler serisidir. Cehdi fikrî ile, tetkik, tetebbu neticesi söylenmemiş, doğmuştur. Bu itibarla pek saf spiritual (ruhanî) bir verimdir. Onu tetkik etmek isteyenler yalnız zahirine bakar, ruhları ile de onu anlamağa çalışmazlarsa hakkında tam malûmat edinmiş sayılamazlar. Bu sebepten müslümanların mühim bir kısmı, tafsilî imana talip olanı yalnız dıştan Kur'ana bağliyan ilmi kelâm (din felsefesi) ile iktifa etmemiş, duygularını artırarak Kur'anı anlamağa, muhteviyatını içten seyir suretiyle yaşamağa teşebbüs etmiş bulunmaktadır. Bu yola onları sevk eden Kur'anın karakteridir. Tasavvuf müslümanlar arasında bu sebepten pek çabuk inkişaf etmiştir.

2 — Kur'an felsefe kitabı olmadığından islâm tasavvufu aslında felsefe değil, bütün ruhu kaplayan imandır. Bundan ötürü islâm mutasavvıfları arasında sakin olmaktan ziyade coşkun, kendi içine gömülmüş bir halde yaşamaktan ziyade atılgan, enerjik idealistler az görülmemiştir. Kur'an ateşi ile yürekleri tutuşmuş, Tanrı aşkı ile benlikleri kavrulmuş olan bu kimseler, islâm tarihinin kaydettiğine göre, kâh gazalarda muntazam orduların önünde şehadete susamış bir halde döğüşmüşler (Seyid Ahmet Battal, Sarı Saltık, Ge-

yikli Baba gibi), kâh yurdlarını düşman istilâsına uğratmamak, yahut düşman istilâsından kurtarmak için milis kuvvetleri başında arslanlara pes ettiricesine çarpışmışlar (Kafkasyalı Gazi Mansur, Gazi Monla ve Şeyh Şamil, Sudanlı Mehdi Mehmet, Faslı Emîr Abdülkadir gibi), kâh da misyonerlik ederek dünyanın muhtelif yerlerinde müslümanlığı yaymışlardır (halen münferiden veya teşkilâta bağlı bir halde Japonya'da ve Afrika, Amerika ve Avustralya'da çalışanlar gibi¹).

(1) Kalblerini Kur'an'a veren Kazan Türklerinden bazıları 1917 komünist ihtilâlini müteakip Japonyaya hicret etmiş, Mikadodan Tokyoda bir cami yaptırmak müsaadesini almışlardır. Cami yapılmış, Kur'an Japoncaya tercüme edilmiş, çok beğenilmiş, müslümanlık Japonyada süratle yayılmağa başlamıştır. O kadar ki, imparator ailesine mensup prens ve prenseslerden bazıları, Japon diplomat ve generallerinin bir çoğu müslümanlığı kabul etmiştir. Şimdi, tasavvufu kuvvetli iman mânâsına alanların gayretiyle Japonyanın bir çok yerinde minareler yükselmiş bulunuyor. Mağlûbiyetin Japonyada müslümanlığa hız verdiği tahmin olunabilir.

Amerika ve Avustralyada islâmiyetin intişarını Kadyanî teşkilâtı üzerine almıştır. Afrikada iş yerliler arasında tamamlanmak üzeredir. Kap mıntakasında hristiyan edilmiş «Çalı adamları» arasında bile müslümanlar günden güne artmaktadır. Afrikada faaliyette bulunan misyoner mutasavvıfların mühim bir kısmı ticaret ile işgalleri hasebiyle kervanlarının gittiği yerlere hem din, hem de servet ve refah götürmüşlerdir. Dünya işlerini terketmek şeklinde tasavvuf müslümanlıkça merduttur. Müslümanlığın yayılmasında namaz menasikinin mühim bir rol oynadığı anlaşılıyor. Namazı ilk defa seyreden bir çok yabancılar onda pek derin mânâlar bularak hayret içinde kaldıklarını söylemişlerdir. Arnold «İntişarı İslâm Tarihi» nde bu ciheti ehemmiyetle tebarüz ettirmektedir. Dinleri ve içtimâî meseleleri yerlerinde tetkik etmek maksadıyla dünyayı dolaşmış ve müteaddit eserleri ile Avrupa ve Amerikada tanınmış olan rahip Gedat Çin denizinde işleyen vapurların birinde lüks mevki yolcularından bir kısmının vapur tayfası ve arabaya koşulan hamallar ile bir arada yüzlerce kişinin gözü önünde güvertede namaza durduğunu gördüğü vakit duyduğu heyecanı anlatmakla bitiremiyor. Diyor ki: «... Bu namaz bana çok dokundu. Çok düşündüm ve bir lokantada yemek duası etmekten utanan dindaşlarım hesabına büyük teessüre düştüm» — [Ein Christ erlebt die Probleme der Welt.].

İstanbulu gezmeye gelen ecnebilerin ilk işi camileri görmek ve namazı seyretmektir. Muhammedin garplı hayranlarından Carlyle'in dediği gibi iman ateşi yangın ateşidir, sirayet eder. Sirayet kudretinde müslümanlık namazı ile başta gelir. Namaz kılanları tasvir eden tabloların Avrupada çok beğenilmesi yalnız ressamlarının sanat kabiliyetinden ileri gelmez. Namazda seyircilerine tesir eden esrarlı bir kuvvet vardır — [Unssere Vaeter — Atalarımız, M. A. Schmitz du Mulin]. Bu kuvvete Afrika kabileleri ile Japonlar pek az mukavemet gösterebiliyorlar. Çinlilerin de mukavemeti fazla değildir. Çünkü orada Müslümanların sayısı resmen elli-altmış milyon gösterilse bile seyyahların tahminine göre çoktan yüz milyonu aşmıştır.

Namaz nedir? Milyonlarca insanın nöbetleşe zihnen Tanrı düşüncesin-

3 — İslâm felsefesini, ilmi kelâmı doğuran âmiller aynı zamanda Tanrıya kuvvetli imanın, şiddetli incizabın, islâm tasavvufunun akli yoldan izahı demek olan vahdeti vücut felsefesini ve bu felsefe-deki «mutlak» doktrinini de doğurmuştur.

İslâm dairesine mensup mükâsefe erbabınca her felsefe insan zekâsının tertibi olduğundan hiç bir felsefe vahiy ve ilham derece-sinde hakikatin tecellisi sayılamaz. Bu sebepten hakikati sezen, fa-kat delile, hüccete bağlamağa lüzum görmeyen duygu adamı daima filozofa takaddüm etmiş, duymak, iman etmek sormaktan, cevap bulmaktan üstün bulunmuştur. Vahdeti vücut felsefesi «mutlak» doktrinini ile birlikte hakikatin kendisi değil, mutasavvıfın Tanrı

den ve bedenlen mükaddes hareket ve sükûnetlerden ibaret kalması ile yer-yüzünde zaman ile birlikte yürür bir halde her gün beş kudsiyet dalgası do-laştırılmasından maksat nedir? Bu mukaddes dalgalar, yahut ulvî duygu vib-rasyonları ile şarklı, garplı mükâsefe erbabının arz etrafında toplandığını sez-mekte ittifak ettikleri felâket bulutlarına karşı bir zırh kuşağı mı teşkil edil-mek isteniyor?... Devamlı ve birleşik istekler, hareketler ile erişilemeyen hangi hedef, hangi ideal vardır? İnsanlar arasında muayyen zamanlarda şaş-maz bir intizam ve ittihat ile hep aynı şeyin düşünülmesi, muayyen söz ve hareketlerin tekrarı hayatın her sahasında müşterek düşünüş ve müşterek hareket ediş itiyadını kökleştirmes mi? Tam mânasıyla bir düşünen, bir ha-reket eden fertlerden mürekkep cemiyetlerde içtimâî hastalıklardan, fakr-u sefaletten, zulümden, istismardan, adaletsizlikten, fuhuştan, sefahatten... bir kelime ile ahlâksızlıktan eser kalır mı?... Hayat hakikî bir savaş değil midir ve.. utopyalardan sarfınazar realitelere uygun bir görüşle hakikî savaştan iba-ret kalmıyacak mıdır? O savaşı disiplinli harekete vicdanlarının emri ile alış-mış olan kimseler «başı bozuk» lardan daha iyi kazanmaz mı? Spiritualizm kütle ruhiyatı olmak haysiyeti ile de bu meseleler üzerinde ehemmiyetle dur-mağa mecburdur.

Geçen asrın sathî görüşlü bazı humanistleri namazın bir harp hazırlığı olduğunu, camilerde vaktiyle dünyadan kanlı silindirler geçirmiş olan muha-riplerin cenk avazeleri, tekbir kumandaları ile kılındığını, namaz ile askerî zaptu rapt ve intizam arasında açık bir münasebet olduğunu, askerlik nasıl mezmum ise namazın da öyle mezmum bulunduğunu ileri sürmüşler ve insa-niyetperverlerden harbi doğuran sebepleri ortadan kaldırmağa çalışırlarken bil-hassa namazı ve... müslümanlığı unutmamalarını istemişlerdir. Şüphesiz na-maz bir harp hazırlığıdır. Fakat müdafaa harbine, ruhlara saldıran fenalıklar ile mücadeleyle hazırlıktır. Kur'an taarruz harbini haram ve mütearrız müslüman-ları şaki saydığından humanistlerin endişesi yersiz ve namaza tarizleri haksız-dır. Harp maneviyatı faslımızda bu ciheti tafsil edeceğiz. Burada bir cihete daha işret edelim: Müslümanlar namazı sırf Tanrı emri olduğu için kılarlar ve o-nunla varılmak istenen hedef hakkındaki mutalâaları Tanrı maksadının açık-lanması değil, ancak şahısların kendi görüşleri sayarlar. Namaz ve diğer kat'î farzların hakikî sebepleri ancak Cenabı Hakkın malûmudur. Şu, bu gibi ferdî, içtimâî bir sebep ve menfaat mülâhazası ile değil, Tanrı buyruğu oldukları için onlara ittiba olunur.

hakkındaki duygusunun mânaya çevrilebilen mikdarınca zahiridir. Öyle bir zahir ki, batın hakkında asla mükemmel bir fikir veremez. Çünkü hudutsuz bir duyguya delâletler bulunur ve o böylece akıl gerçevesine sığdırılırken mecburî olarak bir çok tahditler yapılmış, hakikatte mevcut olmıyan tahill ve terkipler ile ortaya insanî bir fikir yapısı çıkarılmıştır. İslâm mutasavvıflarına göre hakikati kavramak için duymak lâzım gelir. Hakikat ancak duyguda, sezışte, inanıştadır. Marifetten, yakın bilgiden murat budur. Göz ile olan temaşa safhaları gibi ruh ile olan temaşa safhaları da hakikatın kendisi olmaktan ziyade gölgesidir. Asıl hakikat tarif, tasvir, tertip, tefrik, taksim kabul etmiyen duygudan ibarettir. İslâm mutasavvıflarının kutuplarından İmam-ı Gazali aklın vahdeti vücut felsefesini kurması ile ruhun Tanrı duygusundan ibaret kalması arasındaki büyük farkı şöyle tebarüz ettirir: «Tasavvufun dışı ile içini anlatmak, ömründe aşk çekmiyene aşkı, sarhoş olmıyana sarhoşluğu söz ile anlatmak gibidir. Anadan doğma hangi kör tarif ile renkleri bilmıştır.»

Felsefeler yıkılabilir. Fakat hakikat bakidir. Bundan dolayı islâm mutasavvıfları «doğruyu ancak Allah bilir ve Allah bildirir» sözünü dillerinden eksik etmemişlerdir. Allah imanı, onları sığındığı en metin kaledir. Hiç bir hücum ile sarsılmaz. Allah imanından ibaret olan müslümanlık ilmi kelâm esaslarının red ve cerhi ile yıkılamıyacağı gibi Allah aşkından ibaret bulunan islâm tasavvufu da vahdeti vücut felsefesinin red ve cerhi ile yıkılamaz. İlmi kelâm esasları çürütülürse —ki şimdiye kadar hiç bir münekkide bu nasip olmamıştır— yerlerine derhal yenileri konarak sualsiz imana kalblerini açamıyanlara, yahut etraflı bir surette (dıştan) açmak isteyenlere yine bir ilmi kelâm: din felsefesi sunulur. Vahdeti vücut felsefesi çöktürülürse —ki buna da hiç bir muteriz şimdiye kadar muvaffak olamamıştır— hudutsuz Tanrı aşkına başka bir fikir yapısı ile remzolunur.

Materyalist, ruhçu veya hiçci, her felsefde müşterek olan bir ana hedef vardır. O da hakikati bulmaktır. Her filozof değişmeyen, yenilenmeyen, eskimeyen, modadan, gözden düşmeyen, red ve cerh edilemiyen, her devirde sabit kalan hakikati arar. Eşyanın hakikati, tabiatın mahiyeti diye ona der. Tetkik mevzuu hakkındaki anlayışlarını, izahlarını, buluşlarını hep o ideal hakikat mefhumunu gözönünde tutarak yapar. İdeal hakikate vardığını iddia etmiyenin felsefesi, kanaati, imanı yoktur. Bütün büyük filozoflar yalnız zamanlarını tatmin edecek zanlara değil, hakikatin kendisine varmak için uğraşmışlar ve vardıklarına inanmışlardır. Fakat inanmak başka, hakikaten varmak başkadır. Felsefelerin tetkiki göstoriyor ki

gözler hep aynı ideale müteveccih olduğu halde elde edilen neticeler grup grup birbirinin zıddıdır.

Meselâ Heraklit tabiatın hakikati hakkında «o harektir, Logostur — şuurlu bir varlığın sözüdür» demiş ise koyu materyalist «hayır, şuurdan mahrum, bizatihi müteharrik madde parçalarının tesadüfî çarpışmasıdır» diye ortaya atılmıştır. Pozitivist «hakikat müsbet ilimlerin bildirdiğinden ibarettir. Ahiret yoktur» tezini ileri sürmüş ise, spiritualist «teşrih bıçağına değmese de ölenin ruhu yaşamasına devam eder. Ahret vardır» iddiası ile hakkın kendi tarafında olduğunda ısrar etmiştir... Hakikat birdir, taaddüt etmez. Şu halde karşılıklı iddialardan ancak biri doğru, diğeri yanlıştır. Fakat hangisi? Hepsi mucip sebep serdinde aşağı yukarı aynı derecede kuvvetli bulunuyor... Bir kısım filozoflar bu neticeye bakarak hakikatin bulunmasından ümitlerini kesmişler, reybi olmuşlardır. Onları bu mesleğe sevkeden yine aynı fikir, taaddüt etmemesi gereken, tek, ideal hakikat mefhumudur. Bu mefhum kisbî değil, fitrîdir. İnsan nesli ile beraber doğmuş, her devirde ona ışık tutmuştur. Herkes değişmeyen tek hakikate uzanmağa çalışır. Onun münkiri yoktur. Fakat... O bir ad ile anıldığı vakit iş değişiyor. Aynı şey maksud olduğu halde bir çok kimseler o adı yadırgıyor. Bu hal, ileri yaşlarına, hattâ bazan filozof sıfatlarına rağmen bir çok insanların ruhan çocuk kaldıklarını, kelime majisinden kurtulamıyarak kelimeler üzerinde oynayıp durduklarını göstermektedir.

İslâm mutasavvıfına göre filozoflar değişmeyen hakikatin izi üzerindedirler. Fakat hangisinin ona daha fazla yanaştığı tarafsız bir görüş ile kat'î olarak malûm değildir. Çünkü aralarındaki yarış henüz bitmemiştir. Biteceği de yoktur. Mutlak hakikate varma, değişmeyi bulma hususunda felsefe herhalde pek dolaşık bir yoldur. En kısa yol duygudan geçer ve doğruca... Allaha gider. Mukaddes duygularına dalan müslümanlar değişmeyen hakikati, mutlak hakikati Tanrının bir sıfatı bilirler ve çok kere sıfat ile mevsufu bir sayarak Tanrıya Hak Taalâ ve Cenabı Hak derler. «Hak» dan muratları özdoğruya, zamansız, mekânsız, daima müteal, daima yüksek, zeval bulmaz. ebedî doğruya işarettir. Ona insanlar erişmemiş, O insanlara erişmiş, kendini sezdirmiştir. Herkesin gayevî hakikatte nizasız birleşmesi bunun en bariz delilidir. İhtilâflar değişmeyen hakikatin varlığında değil, muhteviyatında, değişmeyen, kta'î, mutlak bilgilerin, fikirlerin, görüşlerin tayinindedir. Bu ise tamamen başka bir meseledir. Zatı hakkın münakaşası değil, tecellisinin münakaşasıdır. Sıfatta iştirak, mahiyette iştiraki tazammun etmez. Her doğru olan Tanrı değildir. Fakat her doğrudaki Tanrının hak sıfatı mütecellidir. Hak, hakikat lâyezzaldir. Bir devir, bir va-

kit ile mukayyet, nisbî, izafî hakikat boş sözdür. Hakikat kayd altına alınamaz. Alınıyorsa hakikat değil, zandır. Bir devrin, bir vak-
tin, bir şahsın veya şahısların zannı, boş kanaatleri, yanlışlarıdır. Yuvarlak olan arzın orta çağ hristiyanları arasında düz sayılması gibi.¹

Muhiddin-i Arabî namütenahî uzayan bir adet silsilesinde mahiyetini değiştirmeyen vahidi Cenabı Hakkın riyazi ifadesi sayar. Meşhur İngiliz hakîm şairi Bernard Shaw'ın «Hak Tanrıyı ararken Karakızın başından geçenler» isimli eserinde islâm mutasavvıflarının değişmeyen vahit ve hak telâkkilerinden mülhem bir konuşma kısmı vardır ki tasavvufî karakterini daha ziyade tebarüz ettirmek içni serbest bir tercüme ile tevsian, fakat esas mealinden ayrılma-
mağa itina ederek buraya geçiriyoruz:

[Karakız (aklı selime namzet genç zekâ):

— «..... Kâinatın mebdei kendiliğinden mevcut ve yaratıcı bir şey olsa ve biz yapıldığımız toprağa döndüğümüz vakit buna benzer bir şey bizden devam edip gitse gerektir. Çocukluğumdanberi adetler üzerinde düşünür ve bir adedine şaşar dururdum. Çünkü diğer adedler sadece birlere ilâve edilmiş birlerden ibarettir. Fakat bir nedir?... Bir türlü bulup meydana çıkaramamıştım. Ancak, bir gün çölde rastladığım bir riyaziyeci bana nakıs (X) ın cezir murabbai ile taksim kâinatın anahtarıdır, demişti. Bu fikir üzerinde durunca biri nihayet kavradım: Şimdi biliyorum ki bir kendiliğinden çoğalan veya çoğaltan, ortaya başkalarını çıkarmak için eşe, ortağa muhtaç olmayan varlıktır. Başlangıcı ve sonu yoktur... Çünkü birden bir eksik, bir daha eksik, bir daha eksik diye sayabilir ve asla bir başlangıca varamayız. Keza birden bir fazla, bir daha fazla, bir daha fazla diye hesap edebilir ve yine asla bir sona ulaşamayız. Ebediyeti düşünebilmemiz ancak adetler sayesinde mümkün oluyor. Ebediyet, ebediyet... Ne derinlik?!...

Arap Centlmen (Hazreti Muhammed) — Allah birdir ve ebedîdir. Fakat, farketmen lâzım gelen bir şey daha var: Ebediyet yalnız başına hiçtir. Ebedî bir hakikatin varlığını bilip hak yolunu tutmaz, zatı hakka, Allaha inanmaz, hakkaniyete bel bağlamaz isen kuru ebediyet ne işine yarar ki...?!

Karakız — Ebedî olan ancak adedî hakikattir. Başka her hakikat çocukluk hulyaları gibi zamanla geçer gider, yanlış çıkar, boş olur. Bir, bir daha iki, bir, on daha onbirdir ve daima böyledir. Bu sebepten düşünüyorum ki bir ile Allah aynı şeydir. Yahut adetlerde Allaha benzer bir hal vardır.

(1) Bu ciheti Spiritizm bahsinde tekrar ele alacağız.

Arap Centlmen — Allah ancak kendine benzer. Onun başka benzeri yoktur. Maamafih adedî hakikate ebediyet atfedebilirsin. Çünkü temel olan bir, Allahın baş sıfatıdır. Zaman ile birin şümü-lü, hakkın mevzuu, dünya bilgi ve hükümleri değişebilir. Fakat birin, doğrunun kendisi değişmez. Yer altından akan bir su farzet, buna bir kuyu aç! Gün ışığı kuyudan suya vursun. Bir kısım su ışığa girerken bir kısım su ışıktan çıkar. Ama ışık su ile beraber akmaz. Yerinde durur... Bir devrin insanları indinde bir şey doğru-luktan çıkmış ise mutlaka başka bir şey doğruluğa girmiştir. Bu da çıkarsa başka bir şey girecektir. Suyu bakanlar suyun akışını, ışığa bakanlar ışığın sabitliğini görür. Kendisine nisbet edilenlerin tahav-vülüne rağmen hak ve hakikat mefhumu daima bakidir. Tahavvül zarureti eşyadan değil, hatadan münbaistir. Doğru bilinen bir şe-yin sonradan yanlışlığına hükmolunması bidayeten asıl doğrunun anlaşılmamasından ileri gelir. Allahın hidayeti ile insanlara kâinat durdukça duracak bazı hakikatler münkeşif olmuştur. Senin bah-settiğin adedî hakikat onlardan biridir. Bütün devirlerin insanı kan-dil etrafındaki pervane gibi hakikatin mihrakına nüfuz etmeğe ça-lışır. Nüfuz edenler ışığa kavuşan pervane gibi yanıp tutuşarak Birin mâsevâsından tecerrüt ederler. Ben bire pek ehemmiyet ve-ririm. Anlıyarak bana tâbî olanlar bunca eşyada hep biri görürler. Bir, değişmeyen hakikatin dili, Allahın tekliğinin remzi, sayıların, çoklukların başıdır. Gel! Biri, Allahı tanı!

Karakız — Tanıyorum. Fakat... Allah inkâr edilemez mi?

Arap Centlmen — Edilemez. Mucip bir sebep ileri sürerek Ce-nabı Hakkı inkâra kalkan farkında olmadan ikrar eder. Çünkü ma-demki sebep dermeyen ederek hakkın kendi tarafında olduğunu söylüyor. Hata da etse, yanlış da söylese, ortada zımnen tanıdığı bir zatı hak yine vardır. Yalnız muhteviyatında yanılmıştır. Cenabı Hak, hak fikrini insanlara vermekle silinmesi imkânsız bir surette onlara damgasını vurmuştur. İnsan hayvandan bu damga ile tefrik olunur. Hak duygusuna malik olmayan insan yoktur. Allahın rıya-ziyede adı bir, ahlâkta adı Haktır. Hak, bütün insanları birbirine bağlayan en kopmaz bağıdır. Bir, yegâne ebedî kıymet olan Al-lahın riyazî ifadesi ve isbatı olduğu gibi bütün insanlarda müşterek olan Hak fikri de ahlâkî ifadesi ve isbatıdır. Bir, haktan ve hak, birden ayrı değildir.

Putçu (münkir sanatkâr tipi) Karakıza hitaben — Sen araba bakma! Bir yiyip içemez, hak ile evlenemezsin.

Karakız — Yemek, içmek için Allah bize başka şeyler vermiş-tir. Birbirimiz ile evleniiriz.

Putçu — Pekâlâ... Ye, iç, evlen... Fakat adetlerin resmini yapamazsın. Bu bana kâfi...

Arap centlmen — Biz müslümanlar yaparız. Şu işaretin delâlet ettiği yüce varlık sayesinde dünyayı fethedeceğiz, diyerek yere eğildi ve şehadet parmağı ile kuma hepsinin esas bir çizgisi olan arap rakkamlarını¹ yazdı...].

Bir ve hak ile kasdolunanı böylece tebarüz ettirdikten sonra şimdi birin birine ve daha ötesine: vahdeti vücut felsefesindeki mutlak doktrinine geçebiliriz. Vahdeti vücut felsefesi Mutlak Akidesi ile başlar. Bu akide, umumî olarak söylediğimiz gibi, diğer tasavvuf sistemlerindeki mutlak fikrinin kopyesi değil, tamamıyla Kur'anıdır. «Kul Hüv'Allahü ahad» âyetindeki (ahad) kelimesinin mânasından çıkarılmıştır. Ahad öyle bir vahittir ki vahit mefhumu onu anlatmağa kâfi gelmez. Başka lisanlarda mukabili yoktur. Bir değil, belki birin biri... Fakat bu da değil. Bu sebepten İslâm tasavvufunda Allah'ın hünhü bârisine Kur'ana tevfikân Ahaddiyyet Mertebesi ile işaret olunmuştur. Bu mertebe mutlak mertebesidir. İslâm tasavvufunu Tühfetülmürsile adlı eserinde pek güzel karakterize etmiş olan Fazlullahülhindî ahadiyyet mertebesini izah ederken şöyle der:

— «... Cenabı Vacibülmevcudun birçok mertebeleri (plânları) vardır. Taayyünsüzlük mertebesinde, künhü bârisi demek olan mertebesi ahadiyyetinde *ıtlakı* hakikî ile mutlak olması itibarile Hak Tealâ her türlü nisbet, nuût ve sıfattan, hattâ mutlak sıfatından dahi münezzeh ve mukaddestir. Cenabı Mütealin künhü bârisi murat olunursa hakkında ancak Hüve - O denebilir. Yahut huşûu tam ile sü-kût edilir...».

Modern teozoflar kendilerini bir kısım spritlerin aksine ademi mahz hükmünde olan Aryasamacizm «mutlak» ından kurtararak İslâmî mânada bir «mutlak» kabul etmişlerdir. Asrî teozoflardan Lead Beater'in mutlak hakkındaki sözü sünniyülmezhep mutasavvıf Fazlullahülhindî'nin sözü ile karşılaştırılırsa belirtilmek istenen cihetlerin tertibinde bile tam bir mutabakat göze çarpar. Fazlullahülhindî Lead Beater, Mrs. Besant, Sinnet, Naravaka, Rabindrânt Tagor¹ vesaire gibi asrî teozoflardan çok evveldir.

(1) Şimdi kullandığımız garp rakkamlarının adı mucidi sayılan kavme nisbet ile Avrupada «Arap rakkamları» dır. Bunlar ile eskiden kullandıklarımız arasındaki fark bir çizgisinin sola veya sağa mail olmasına göre süratle rakkam sıralayabilmek için yapılması zarurî küçük değişikliklerden ibarettir. Garplılar müslümanlık camiasına dahil olan milletleri Arpların ilerde geldiği devirlerde Arap ve Türklerin büyük bir devlet halinde karşılarına çıkmasından itibaren uzun asırlar Türk adı ile anmışlardır.

(1) Meşhur Hind şairi, bir kaç sene evvel vefat etmiştir. Mumaileyhi

Tuhfetülmürsile'deki telhise göre İslâm tasavvufu Tanrıyı Tanrı veçhesinden Tanrı ve insan veçhesinden Tanrı gibi yalnız iki plânda değil, yedi plânda mütalâa etmiştir ki genişliğini gösterir. Birinci plân yukarda zikredilen taayyünsüzlük veya ahadiyyet plânıdır. Bu durumuna dair Tanrı hakkında hiç bir söz bulunup söylenemez. Tanrının Alim, Semî', Basir, Kadir, Hâlik, Hafiz, Rahîm, Cebbar² ilâh gibi sıfatları hudutsuzluklarında mutlak olmakla beraber taayyünsüzlük mertebesinde Tanrı hakkında kullanılamaz. Çünkü Kuran-ı Kerimde Tanrının bilcümle sıfâtı zâtı kibriyasının mahiyetine nisbet iel değil, tezahüratına nisbet ile beyan buyurulmuştur. Şüun ve hâdisatı kevnîyeyi tetkik edenelr Tanrının alim, semî', basir ilâh olduğunu teslimde gecikmezler. Fakat herşeyi muhit ilmin, sem'in, basarın ilâh masdarı hakkında yine hiç bir şey bilemezler. Sıfâtmdan Tanrının mahiyetine intikal mümkün değildir. Böyle bir şey kaba bir kuvvet, meselâ mıknaşsiyet hakkında bile kabil olmuyor. Mıknaşsi demirdeki çekme hassasından çekiciliğin mahiyetine kimse nüfuz edememiştir. (Elektrik tatbikatından elektriğin mahiyetine nüfuz edilemediği gibi). İkinci plân ilk taayyün veya vahdet mertebesidir. Bu mertebede Tanrı evsaf ve nisbet kabul etmenin ilk tezahür veçhesi olmak üzere, birine diğerinden fazla hususiyet ve imtiyaz vermeksizin meknuz âlemi emri ve âlemi halkı¹ varlıklarını küllî kudret ve ilmi ile kuşatmıştır. Üçüncü plân ikinci taayyün veya tezahür hâlidir. Buna Vahidiyet veya Hakikatı insaniye mertebesi denir. Bu mertebede Cenabı Hak hususiyetler tertip etmiş ve geliştirmiş, meknüz varlıklara imtiyazlar vermiştir. İlmi küllisi bu varlıklar zaviyesinden tafsîl halindedir. Bu üç mertebenin üçü de kadîmdir. Yani biri diğerinden sonra değildir. Takdim ve tehirler aklidir. Üçüncü mertebeye hakikati insaniye denmesinin sebebi zatîyeti ile Cenabı Hakkın herşeyi düşünmüş, tasarlamış olmasından, akli küllî halinde tecelli etmesindendir. Dördüncü plân meknüz âlemi emir varlıklarının olsun sözü ile fiilen vücut bulması plânıdır. Buna ervah plânı da denir. Kevinlerdeki bilcümle mücerret varlıklara, meleklerle, ruhlara, sair şuurlu kuvvetlere delâlet eder. Kadîm değil

Hindistanda hindûlar kendi azizlerinden, müslüman'lar müslüman evliyasından sayarlar. Tasavvufî şiirleri iki tarafça pek makbuldür.

(2) Bazı Spiritler Tanrının cebbar sıfatından kanuna, kadere uymağa her varlığı zorlayan mânasını çıkaramıyarak Tanrı nasıl cebbar olur, diye, sanki Cenabı Hakka tiranlık isnat edilmiş gibi, Kur'anı tahtieye kalkarlar. Sonra da kanunun cebir olduğunu farketmeden ilâhî kanunlardan bahsederler.

(1) Mevcudat, Kur'ana göre, âlemi emir (söz âlemi: Melekler, ruhlar, sair mücerredat) ve âlemi halk (meşhudat veya tanzim edilmiş madde âlemi) varlıkları olmak üzere iki büyük kısma ayrılır.

hâdistir. Beşinci plân misâl âlemi plânıdır. Âlemi halkın birinci kademesi sayılır. Parçalanmıyan, kopmıyan, yarılmıyan, yırtılmıyan lâtif cisimlere ve lâtif cisimlerden vücutlara mâlik ervah kâinatını şâmil olur. Mücerret ruhlar bu plânda hafif maddeler ile irtibat peyda ederek daha aşağı âlemlere inmeğe hazırlanırlar. Altıncı plân ağır cisimler halinde tezahür plânıdır. Bu plâna dahil olan cisimler kopar, parçalanır, dağılır ve sonra bir araya gelebilir. Yedinci mer-tebe insan plânıdır. Vahdet mertebesinden itibaren aşağıya doğru zikredilen mertebelerin cümlesini ihtiva eder. İnsan diye anılan mahlûkta birbirine dahil kâinatlar halinde Tanrının bütün tezahürleri mündemiçtir. O, gömlek üstüne gömlekler giymiş vaziyettedir. İnsan süflî arzularına galebe çalar, aşkı sâfi ile ruhunu kayıtlardan kurtarır, mânen kuvvetlenirse Tanrı da müşahede edip gayei âmal edindiği mükemmel vasıflara gittikçe yaklaşır, gittikçe mükemmel insanlığa doğru yükselir... Ölüm, yer yüzü insanının ağır cismini yer yüzünde bırakarak lâtif cismi ile misâl âlemine dönmesi ve oradan itibaren asıl rücûa hazırlanmasıdır. Ölümle dönülen misâl âlemine ikinci misâl âlemi veya kabir âlemi denir. O âlem hayatını kıyamet ve ondan sonraki safhalar takip edecektir.

Vahdeti vücut felsefesinin şeması yalnız yukardaki tertipten ibaret değildir. Muhtelif tarikatlarda bu felsefe, esası değişmemekle beraber, muhtelif şekiller alır. Hattâ her mutasavvıf onu kendi duygusuna ve zevkine göre anlatır. Bazan hadlerde ve eşyanın hakikatinde ihtilâflara düşülür. Meselâ hakikati insaniye mertebesi bazı mutasavvıflara göre kadîm değil, ervah mertebesi gibi hâdistir. Yani Tanrının müahhar bir tecellisi ile halkolunmuştur. Keza bir kısım mutasavvıflara nazaran eşyanın hakikî varlıkları yoktur. Bunlar vahdeti vücudu Spiritüalizm'in mahiyeti bahsinde anlattığımız ruh felsefesi halinde ileri sürerler: Hakikî tek varlık ruhu küllidir. Diğer varlıklar onun tahayyülleridir. Serab gibi gelip geçerler. Bu kısım İslâm mutasavvıfları da ruh felsefesini başkalarından almamışlar, anıyabildikleri kadar Kur'andan ve hadislerden çıkarmışlardır. Müslümanlarca Kur'an herkesin, her devrin sâlim fikirlerini destekliyen bir kitaptır. Bu cihetten hakikaten mûcizedir. Başka türlü olsaydı, kıyamete kadar ona inanılması mevzuu bahis olamazdı.

Bundan evvel de söylediğimiz gibi vahdeti vücut felsefesi İslâm tasavvufunun harîmi değil, zâhiridir. Onun için Allah aşkından ibaret. Allah ile bir olmak birçok kimselere garip gelebilir. Fakat onlar Monla Camî'nin «Gülü düşünen gül olur, bülbülü düşünen bülbül olur» sözü üzerinde dururlar ve dikkatlerini tam mânasiyle bir

(1) Bu safhalar hakkında evvelce izaht verilmiştir.

noktaya verdikleri vakit ruhan o noktadan ibaret kaldıklarını tecrübe ile anlarılarsa «Enel'Hak — Ben hak'ım. Mânen Hak Tanrıdan ibadet kaldım» diyenlere hak verirler.

3 — İslâm tasavvufu iki büyük kola ayrılır. Birincisi Sünnî koludur. Bu kol mensupları şeriat ile tarikatı birbirinden ayırmazlar. Ahkâmı şer'iyeye harfiyen riayet ederler. Aralarında harice karşı gizledikleri hiç bir akide yoktur. Saf müslümandırlar. İkinci kol Şîî koludur. (Abdullah ibni Sebe) in üçüncü halife olan Hazreti Osman zamanında ortaya sürdüğü imamı mâsum akidesine istinat eder. İmanı mâsumdan maksat nezahatı ahlâkiyesi hasebiyle günah işlemesine, aldanmasına, hata etmesine imkân olmıyan şef, Eflâtun'un «Devlet» isimli kitabında hararetle müdafaa ettiği hayırhah diktatördür. Abdullah ibni Sebe ancak böyle bir zatın Osman devri keşmekeşlerine nihayet vererek İslâmiyeti parlak bir istikbale kavuşturabileceğini iddia etmiş, yer yüzünde böyle bir kimse bulunamayacağı itirazına da «Bulunur, her devirde zuhur eder. Şimdi bile aranızda yaşıyor» cevabını vererek Hazreti Aliyi göstermiştir. Ali'nin ortaya çıkarılması İslâmları ikiye ayırmış, birçok kanlı boğuşmalara yol açmıştır. Şîî - sünnî dâvası eski şiddetini kaybetmekle beraber zamanımıza kadar sürüklenmiştir. Hâlen İrandan ziyade Hindistanda oldukça faal bir haldedir. Hindistanda şîîlerin miktarı çok az olmakla beraber ticaret ve sanayide, hattâ siyasette mühim mevkileri tutmaları onlara hususî bir ehemmiyet atfettirmektedir. Pâkistanda devlet ricâlinin bir kısmı şîîdir. Şîîliği yaşatan şîî ehli kali demek olan ahondlardan ziyade şîî mutasavvıflardır. Bunlara göre Abdullah ibni Sebe sünnîlerin iddiası gibi «İslâmiyete fesat karıştırmak için sureti zâhirede ihtida eden müntakim bir yahudi»¹ değil, Muhammede ve Aliye samimî olarak inanmış bir müslümandır. Muhammed hakayiki Kur'anıyeyi yalnız amcazadesi ve damadı Ali'ye açmış, Ali'ye emanet etmiştir. Ali de bunları kendi kanından gelenlere emanet etmiştir. Kur'anın iç yüzünü yalnız Ali kanından olan imamlar bilir ve maiyetlerinden mutemet kimselere gizlice bildirir. Ali vasiyeti böyledir. İmamların sonuncusu olan zat dünyanın en ziyade ıslahata muhtaç olduğu bir zamanda meydana çıkmak üzere kaybolmuştur. Bir gün gözükecek, dünyayı düzeltecektir.

Sünnî mutasavvıflara göre Hazreti Muhammed müslümanlardan hiç bir şey saklamamış ve dine dair gizli olarak Hazreti Aliye hiç bir şey söylememiştir. Böyle bir iddia kat'iyen yalandır. Hazreti Musanın Lâvî kabîlesinden yetmiş ihtiyara Tevratın hakikatini bil-

(1) Taberî ve İbnülesîr tarihleri.

dirmesi yalanına nazîre olarak kasdı mahsus ile uydurulmuştur. Aliye sünnilerden fazla mevki veren mutasavvıfların hayatı dikkatle takip edilirse Aliden devrıldıklarını iddia ettikleri sırların mahiyeti çabuk anlaşılır ve Ali tenzih olunur. Çünkü hayatının hiç bir safhasında Ali onlar gibi hareket etmemiştir: Farzları ve haramları hiçe saymak, Kur'an âyetlerine tefsir ve tevil ilminde yeri olmıyan aykırı mânalar vermek, hadisler uydurmak, uydurma oldukları bilinen hadisler ile ihticaca kalkmak, halkı aldatmak, istismar etmek, dine yahudi, eski İran ve Hind hurafatı karıştırmak gibi...

Hazreti Aliyi Tanrılaştıran eski Şia'i galiye mensupları ile «İmamı Gaib» i İsmail adlı birinin şahsında bulduklarını iddia eden eski İsmailiye şubeleri (batıniler) hakkında yukardaki isnatlar mübalâğalı değildir. Fakat bütün şii mutasavvıflara teşmil olunursa ifrata varılır. Bunlar içinde akidelerine samimî olarak sarılanlar, onları Kur'anî, İslâmî bilenler pek çoktur. Hattâ böylelerine Hindistandaki İsmailîler arasında bile çok rastlanır. Tanrıyı mutlak olması itibarile dua kabul etmekten müstağni bildiklerini söylemelerine ve Tanrı yerine peygamberlere, velilere, yüksek ruhlara dua etmelerine rağmen şimdiki İsmailîlerin Brahma - Budizm dinlerini ve Zerdüş mezheplerini İslâmiyet ile telife çalışan fırkalarını bile hüsnü niyetleri zâhirken İslâm dairesinden çıkarmak, gönülden Kelime-i Şahadet getiren kimselere ekseriyetin fikrine aykırı ictihadlarda bulundukları için sen islâm değilsin demek mümkün değildir. İslâmiyetten herkes nasibi kadarını alacaktır. Dağıtmak değil, toplamak lâzımdır.

Kuday

MANYETİZMA VE HİPNOTİZMA NEDİR?

Manyetizma, Lâtince ve Yunanca¹ nın «Magnes» kelimesinden gelmiştir. Lâtinceden Fransızcaya Magnet olarak geçmiş ve ondan da diğer dillere aktarılmıştır. Magnes'in eski Yunanistanın Lydia yahut Tessalia eyâletinde bulunan Magnesia ismindeki miknatıs taşlarına verilen isimden gelmiş olması daha çok muhtemeldir. Sonraları miknatısa âlem olmuştur. Fransızcadan dilimize ve diğer dillere geçmiş olan Magnetism = Manyetizm miknayisiyet demektir. Yani miknatıslılık ve miknatısta bulunan hassa... Viyanalı Doktor² Mesmer 1774 de ilk defa olarak kendi hususî usullerile uyuttuğu insanlarda görülen uyku haline Manyetizm uykusu adını vermiştir. Bizde ve diğer dillerde Manyetizm adıyla tanılan keyfiyet, böylece Mesmer'in verdiği isimle bütün dünyaya tanıtılmış oluyor. Hattâ bazı kitaplarda Manyetizm'in, isim babasının adıyla, yani Mesmerizm olarak mütalâa edildiği görülür.

Mesmer, kendisinde fevkalâde bir enerjinin bulunduğunu ve bununla birçok kimseleri bildiğimiz uykuya benzemiyen bir uykuya sokabildiğini iddia etmişti. Bu iddiası zamanının kışkırtıcı doktorlarını harekete getirmekte gecikmedi. Kendisi şarlatanlıkla itham ve aforoz edildi. Fakat yaptığı tecrübeler herkesi hayrette bıraktığı için az zamanda şöhreti hemen bütün Avusturya, Almanya ve Fransa'ya yayıldı.

O, kendisinden çıkan bu olağanüstü kuvvetlere Force magnetique Humain = İnsan miknatıs kuvveti diyordu. Sonraları buna «Magnetisme Animale = Hayvanî miknatısiyet» veya «Force Psychique = Ruhî kuvvet»... ilâh adları da verildi. Bazı insanlardan çok fazla miktarda, bazılarında da pek az çıktığı isbat edildi:

İçer boş olarak bir terazide darası alınan bir bardağa, parmak uçları aşağı gelmek üzere el daldırılır ve böylece uzun bir müddet beklenirse önce müvazenede bulunan bardağın yavaş yavaş ağırlaştığı görülür. Bardağın bulunduğu kefe aşağıya iner. İçinde gözle

(1) Magnes kelimesinin aslının Yunancadan mı, yoksa Lâtinceden mi geldiği belli değildir. Yaptığımız araştırmada Chambers's twentieth Century Dictionary her ikisini göstermektedir.

(2) Frédéric Antoin Mesmer 1733 de doğmuş ve 1815 de ölmüştür.

görülür hiç bir şey olmadan ağırlaşan bu bardak bazı garip hassaları haiz olur. Önceleri, Mesmer'in iddiasını çürütmek için birçok tefsir ve tevillerle kabul edilmek istenilmeyen bu Force magnetique = Miknatısı kuvvet, hakikatte hiç bir şekilde o tefsir ve tevillere sığacak bir nesne olmadı. Muarızlar, elden çıkan hararettir! dediler. Fakat hararet olsaydı bilâkis bardağın ağırlaşması değil hafifleşmesi lâzımdı. Çünkü sıcaktan bardağın içindeki hava ısınıp inbisat etmesi ve yükselmesi icabeder. Böylece genişliyen ve bir kısmı bardaktan yükseğe çıkan hava ile onun hafiflemesi lâzımgelirdi. Terle meşbu bir hale gelen — Su buharlı hava — hikâyesi uyduruldu, fakat o da tutunamadı. Bardağın içinde biriken bu miknatısı kuvvet, bardak başaşağı edildiği zaman, kısa bir müddet sonra boşalıyor ve terazi eski müvazenesine geliyordu. Demek ki bardaktaki şey havadan ağırdı. Bazı hassas süjeler bu bardakla kısa bir zaman temas ettirildikten sonra — ellerini bardağın içine sokarak — uykuya daldıkları görülüyordu. Bu şey, balmumunda ve suda eriyebiliyordu. Suda eritilmiş bu kuvvet aynı şekilde Mesmer'in manyetizma yaparken verdiği kuvvete benzer tesirler yapıyordu. Su, süjeye içtirilirse uykuya dalıyor, yahut ağrıyan yerine dökülürse ağrı geçiyordu. Bardağın içinde uzun zaman muhafaza edilebiliyorsa da bir müddet sonra kayboluyordu. Demek oluyor ki elden çıkan gizli kuvvetler maddî birer varlıktır. Son zamanlarda bu manyetik kuvvetin mahiyeti anlaşılmış ve bunun bir vibrasyon olduğu, dalga uzunluğuna kadar tesbit edilmiştir. Daha önceden, görücü denilen medyomlar bunu tayf renkleri gibi insanların — elektriğin sivri uçlardan kaçması gibi — burnundan, parmak uçlarından, gözlerinden çıktığını; renk renk olduğunu görmüş ve haber vermişlerdir.

İnsanlardan çıkan bu kudret dışarıda bazı mühim tesirler yapabilir. Bazı kimseler bu çıkan enerjiyi fazla miktarda teksif ederek, onlar vasıtasile fizikî, mihanikî hâdiseler yaratmak imkânına malik oluyorlar. İşte operatörlerle medyom denilen şahısların yaptıkları hârikalar hep bu kudretin tesiriyledir. Bedenden dışarı çıkan bu enerjinin, radyum gibi bazı maddelerden çıkan emanasyonlara benzediği belki de aynı mahiyette olduğu söylenebilir. Yalnız bir farkla ki radyumdan çıkan inş'aat başı boş dağılıp gittikleri halde bedenden çıkanlar istenilen maksada göre tanzim ve tâdil edilebiliyorlar. Hattâ bunlar bir noktada teksif edilmek suretiyle o noktaya hayret verici tesirler yapabiliyorlar.

Bazı medyomlar bedenlerinden çıkan bu emanasyonları mübalağalı bir şekilde tophıyarak kesif ve elle tutulur, gözle görülür bir hale sokabiliyorlar¹. «Materyalizasyon» denilen bu hâdisе ruhların

(1) Bu şekilde teksif edilmiş enerjiye Ectoplazm adı da verilir.

görülmesi, bazı garip hâdiselerin vukuunu ilmî yoldan izah eder. Bunu biraz daha açık izah edelim:

Radyum bir madendir. Bu maden durduğu yerde kendi bünyesindeki atomları parçalar. Yani atomlarını teşkil eden elektronlar birbirlerine sıkıca bağlı olmadıklarından dağılarak boşluğa fırlarlar. Bu dağılıp ve fırlayış, aynı zamanda bazı vibrasyonların doğmasını da mucip olur. Böylece atomların parçalanıp dağılmasile — yavaş yavaş gövdesinden maddeler kaybederek — radyum uzun seneler sonunda ağırlığının yarısına iner. Gözle görülemediği halde ancak bazı vasıtalarla tesbit edilebilen bu hâdisenin değişik miktarda olmak üzere diğer cisimlerde de vukua geldiği son zamanlarda anlaşılmıştır. Aynı hâdise insan bedeninde de oluyor. Yalnız insandan çıkan bu çok küçük elektron parçaları insan iradesine tâbi olarak azaltılıp çoğaltılabildiği gibi istikameti de değiştirilebiliyor. İşte bütün gizli ilimlerin ve spiritizmanın can alıcı noktası buradadır.

Atomlarda bulunan elektronlar, merkezde bulunan proton etrafında dönerler. Bu hareket eğer hızlandırılırsa, dönen bir tekerleğin hızı arttıkça üstündeki çamur parçalarını fırlatıp atışı gibi elektronları etrafa saçtığı düşünülebilir. Demek oluyor ki bu inşîalar, atomdaki vibrasyon hareketinin artması neticesinde vukua geliyor. Bir kelime ile emanasyon yapan cisimler atomlarında büyük bir hareket olan cisimlerdir. İnsanlar da bedenlerinden çıkan bu emanasyonları — atomlarının hareketine hız vermek suretile — azaltıp çoğaltabiliyorlar. İşte medyum, operatör, spiritizma celselerinin hâdiseleri bu yolla vukua geliyor. Hattâ daha derin düşünerek «telkin» in tesirini de bu mekanizma ile izah mümkündür. Telkin, sözle — yani seda vibrasyonlarıyla — insan beynine tesir etmek olduğundan, bu vibrasyonların dimağ yoluyla telkin yapılan şahısta — yine vibrasyonları arttırmak suretiyle — emanasyonları çoğaltarak iş gördüğü düşünülebilir.

Şayet bedenden dışarı çıkan bu elektron parçacıkları iradî olarak sevk ve idare edilebildiği düşünülürse mesele hem kolaylıkla halledilir hem de bütün hâdiselerin izahı kolaylaşır.

Manyetizma ve biraz aşağıda izah edilecek olan hipnotizma hâdiseleri eskidenberi bilinirdi. Apollon, Seres ve Endore mâbetlerinin rahipleri bundan istifade etmişlerdir. O zamanlar, bu gibi hâdiseler kehanet yapmakta kullanılırdı. Pek dikkatli birer müşahit olan eskiler, bazı hayvanların şikârları üzerinde hayret verici tesirler yaparak onları avladıklarına dikkat etmişlerdir. Meselâ gözleri bir yılanın bakışına takılan kuşlar, sersemleyip şaşırır ve yılanın ağzına düşer. Onun kaçıp kurtulmak için yaptığı hareketler; kanat çırpışları fayda vermez. Bu çırpınışlar onu sanki gizli bir kuvvetle çeki-

yormuş gibi düşmanın ağzına sevketmekten başka bir şeye yaramaz. Sansarların tavuklar üzerinde, şahinlerin küçük kuşlar, yılanın kurbağa, tazının tavşan üzerindeki tesirleri hep böyledir. Mısırlılar, Âsurlar, Romalılar ve bilhassa Hintlilerce manyetizma ve hipnotizma tarihten eski zamanlardanberi bilinir ve kullanılırdı. Fakat sonraları gerek Hristiyanlığın gerek diğer dinlerin bunları menetmesile yavaş yavaş unutuldu. Ve ancak din adamlarının bir âleti olarak devam etti. Manyetizmayı ilk defa ilmî bir şekilde tekrar diriltten Viyanalı Doktor Mesmer oldu. Onu Puisegure, rahip Faria, H. Durville ve diğer âlimler takip ettiler. Nihayet 1842 de Manşesterli Doktor J. Braid çok parlak cisimlere baktırılan bazı hassas insanların aynı şekilde uyuduklarını görüp hipnotizmayı târif etmesile tekrar canlandı. Onu da meşhur akıl doktoru Jean Martin Charcot (1825-1893), Doktor Charles Robert Richet (1850-1935)¹, Bernheim, Liebeault, Paul Clemant Jagot ve diğerleri takip ettiler. İki ayrı yoldan aynı neticeleri husule getiren Manyetizma ve Hipnotizma bu suretle dünya fikir hayatına sunulmuş oluyor. Bugün dünyanın her yerinde tatbik edilen tecrübelerde bu usuller kullanılır. Maamafih ne yalnız, saf halde manyetizma ne de hipnotizma ile her tecrübeci muvaffak olamıyor. Çünkü birincisinde yani manyetizmada muvaffak olabilmek için şahsın herşeyden evvel çok kuvvetli bir manyetizör olması lâzım. Manyetizörlük ise, Tabiat vergisidir. Bir miknatis yükü işidir. Her hevesli buna istediği kadar mâlik olamaz. Her ne kadar bazı mümareseler, tecrübeler ve çalışmalarla bu kuvveti biraz arttırmak ve onu iyi kullanabilmek melekesi elde edilebilirse de doğuştan bu kudretleri bol bol yüklü olarak gelen bir şahısla mukayese edilemez. Manyetizmada operatörlüğün mihenk'i yine tecrübedir. Ne kadar çok kimseyi ve ne kadar çabuk zamanda uyutabilirsek okadar fazla operatör olmak şansına malikiz. Bu tecrübelerde hassas süjelere rastlanırsa muvaffak olmak imkânı çoktur. Olmadığı takdirde iyi netice alınıncaya kadar değişik şahıslar üzerinde tecrübelerle devam olunur. Hipnotizmaya gelince:

Bunda manyetizma gibi hususî bir kudret ve kabiliyet meselesi mevzuu bahis değildir. Çünkü hipnotizmada sun'î uyku şu iki esas üzerine dayanır: 1 — Süjenin dikkatini bir noktaya teksif etmek, 2 — Telkin. Bu iki vetire de esas itibarile aynı gayeye müteveccih-tir. Yani şahsı muayyen bir fikir üzerinde yormak. Böylece kuvvetlerini harcatmak yani deşarj olmasını sağlamaktır. İnsanın, diğer

(1) Richet Hipnotizmden ziyade Manyetizm ile uğraşmıştır. Yaptığı tecrübelerde karışık bir usul kullanmıştır. Daha ileride bu hususta izahat verilmiştir.

bütün fikir ve düşünce tesirlerinden kurtulabilmesi için yapacağı içten gayretler büyük bir enerji sarfını mucip olur. Telkin de yukarıda mekanizmasını izah ettiğimiz yollarla bu tesiri arttırır. Böylece şahıs eğer hassas ve bu enerji kaybına tahammül edemeyecek bir durumda ise hemen sun'î uykuya varır. Bu netice- nin elde edilmesi için operatörün kendi kudretlerinden medyoma vereceği bir şey yoktur. Onun için operatörün işi kolaydır. O, yalnız medyomu telkinleri vasıtasıyla istediği gayeye ulaştırmaya çalışır, tabii bunun için derin bir bilgisi olması şarttır. Enerji kaybının med- yomun sinir sistemleri üzerinde yapabileceği (choc) tesirlerini her an için karşılayacak tedbirleri almasını bilmelidir. Onun için de hip- notizmada en iyi muvaffak olanlar hekimler olmuştur.

Hipnotizma kelimesi Yunanca (Hypnos = Uyku) dan alınmış- tır. Bunu ilkönce İngiliz cerrahlarından Doktor James Braid¹ kul- lanmıştır. Onun için Hipnotizma'ya Braydizm de denir. Zamanına kadar Spiritizmacıların uyutmakta kullandıkları manyetik usuller revaçta idi. Braid, Mesmer'in yaptığı işleri aynen fakat daha başka yollarla elde etmeğe muvaffak olduğu için manyetizmayı tamamen inkâr etmeğe kalktı. Sûjelerde görülen trans, uyku, somnambülizma, katalepsi hellerini hipnotizmanın tesirine attetti. Bir ara çok şid- detli olan (manyetizam - hipnotizma) kavgaları sonraları unutuldu hattâ birbirine karıştırıldı. Öyle ki birçokları bugün bile manyetiz- ma, hipnotizma, spiritizma, sobnambülizma kelimelerini hep birbi- rine karıştırırlar. Eski kitaplar tetkik edildiği zaman bunu görmek mümkündür. (Ruhlarla konuşulabilir mi?) bahsimizde manyetizma ve hipnotizmanın mihanikiyeti ve farkları hakkında bazı malûmat verilmişti. Burada bunların nasıl tatbik edildiği, tedavide bunlardan ne şekilde istifade edilebileceği görülecektir. Şimdi manyetizmanın tatbik usullerini görelim:

Manyetizma üç maksatla tatbik edilir: 1 — Ruhlarla münase- bete geçmek. 2 — Hâdisatı ruhiyeyi tetkik etmek için ilmî tecrü- beler yapmak. 3 — Tedavi.

1 — Ruhlarla konuşmak için yapılan maynetizma.

Bu maksat için, sùje denilen medyomu uyutmak ve bu suretle onu ruh âlemiyle münasebete geçirmek lâzımdır. Normal durumda bulunan şahıslar, ruh âleminin vibrasyonlarına karşı nötr bir du- rumdadır. Göz, kulak.. ilâh yoliyle gelen sonsuz vibrasyonlardan başka günlük düşüncelerin tesiriyle dikkatleri meşguldür. Bu kadar karışık tesir arasında ölmüş varlıklardan gelebilecek tesirlere kapı- larını kilitlemiştir. Bu hal onların ruh âleminden vibrasyonlar al-

(1) J. Braid 1795 de Manchester'de doğmuş ve 1860 da ölmüştür.

masına müsait değildir. Ruhlardan gelecek vibrasyonları almak için biran için de olsa dış tesirleri, kaba maddî vibrasyonları bertaraf etmek lâzım. İnsanların bazan bir an içinde kendilerinden geçerek — yani ilmî tâbiriyle, izolman yaparak — bazı mûtat olmıyan vibrasyonları alabildikleri görülür. İşte fikir intikali = Transmission de la Pansé denilen hâdiseler bu çok kısa kendinden geçiş anlarında vukua gelir. Hissi kablelvuku da yine böyle kısa izolmanlar esnasında¹ vukua gelmektedir. Bu hususta ruhlarla nasıl konuşulur bahsimizde biraz izahat vermiştik. Şahsın dikkat ve şuuru uyanık bulunduğu zamanlar — hâdisatı takip etmekteki dikkati ve alâkası nisbetinde — hemen devamlı bir şekilde faaliyettedir. Dikkat ve şuurun hâdisatla olan bu devamlı ilgisi, meşgul bulunduğu işten başka hâdiselerle alâkalanmasını zorlaştırır. Bu sebepten, ruh âlemiyle münasebete geçmek için şahsın dikkat ve alâkasını, şuurunu muvakkat bir zaman için dünyanın vibrasyonlarından ayırmak gerekir. Bunu temin etmek için en uygun vasıta, şahsı dünya vibrasyonlarından yalnız operatörün — yani manyetizma yaparak uyutan şahıs — kilerle bağlı kalmak üzere, ruh âleminden gelecek tesirlere açık bulundurmak lâzım ve kâfidir. Dikkat ve şuurun dünyanın sonsuz vibrasyonlarından uzak tutulması ile diğer âlemlerden gelebilecek tesirleri almaya hazır ve açık bulunması ancak onun manyetik veya hipnotik uyku ile uyutmakla mümkündür. Maamafih bu bazan müsait kimselerde otomatikman yani kendi kendine de olabilir. Bir an içinde dalan ve eskilerin «Beynennem ve yakaza» dedikleri zamanda kendiliğinden olabilir.

Manyetizma yapmak için kontakt denilen temasın vukuu şarttır. Çünkü yukarılarda da dediğimiz gibi, manyetizma; şahısta manyetik kudretlerin arttırılmas ile, şarj yapmakla elde edilir. Herkeste bulunan fakat başka başka değerde olan bu kudretler kontakt vasıtas ile² çoktan aza doğru akar. Akkümülatörlerdeki gibi...

Böylece enerjisi yüksek olan fertten, az olana bir miktar enerji geçer. Birisi enerjisinden kaybederken diğeri kazanır. Ve normal yükünden fazla manyetik enerji yükü alır. Fakat burada veren, kaybettiği enerjiye rağmen buna mukavemet eder. İşte bu şahıslara operatör deriz. Manyetik enerji yükünden mühim bir kısmını kaybettiği halde uyku haline girmiyen bu mukavemetli şahıs, bilâkis enerjisinin ufak değişmelerine, azalıp çoğalmalarına karşı mukavemet edemeyip uyuyan hassas kimselerle temasa gelince onları uyuturlar. Bu ikinci şahıs da medyom olmuş olur. İşte manyetizmada

(1) İzolman bazan insanın kendi dikkat ve şuurunu iç duyularına çevirmesi şeklinde tecelli eder.

(2) İleriye bakınız.

esas budur. Temas edilecek yerde pas denilen sıvama veya sıvazlamalarla da bu iş yapılabilir. Keza manyetize edilmiş bazı cisimlerle temasa gelmek de aynı neticeyi doğurur.

Manyetizma, birçok usullerle tatbik edilmektedir. Hemen her operatör kendine mahsus bir usul tutturmuş gibidir. Fakat tatbik edilen manevralar bakımından bunların en meşhurlarından birkaçını sıralıyalım:

Burada başta Mesmer olmak üzere Charles Richet, Kessmann, Mutain usullerini zikredebiliriz:

A — Mesmer usulü:

Süje rahat bir koltukta oturtulur. Elleri, ayakları, vücudu serbest ve kendisini uykuda rahatsız etmiyecek vaziyette bulunur. Baş ne çok dik ne de arkaya devrilmiş bir halde olmamalı. Oda çok sakin ve tenha olmalı. Tecrübeye 3-4 kişiden fazla bulunmamasına, hele gürültü yapılmamasına bilhassa dikkat etmeli. Tecrübe başladıktan sonra hiç bir hareket ve gürültü yapılmamalıdır. Böyle sakin ve sessiz bir odada uyku uyumağa hazırlanmış bir insan gibi endişesiz, heyecansız bir halde süjeyi oturtuktan sonra operatör, süjenin karşısında, aynı seviyede oturmalı. Işıklar kısılıp — süjenin gözleri önüne gelmemek ve yanlarda veya tercihan başının gerisinde bulunmak üzere — oda loş bir halde bulundurulmalı. Operatör süjenin baş parmaklarını kendi baş parmağıyla şahadet parmağının arasına almalı. Öyle ki baş parmakların iç yüzleri birbirine tamamen intibak etsin. Operatör 30-40 santimi geçmemek üzere süjeye yaklaşıp, gözlerini medyomun kaşlarının ortasında bir noktaya dikmeli. Bu şekilde gözler kırılmadan süje operatörün gözlerinin içine bakmalı. Medyomun hassasiyetine göre 5 dakikadan yarım saate kadar böylece sessiz ve hareketsiz beklenirse, süje yavaş yavaş gözlerini kapar. Bazıları operatörün yüzünün büyüdüğünü, gözlerinin korkunç bir şekil aldığını ve nihayet kafanın gölgesinin sisleşerek kaybolduğunu söylerler. Medyomun göz kapakları yorulup kapanmaya başladı mı operatör sağ elini medyomun elinden kaldırarak avuç içi alnı kavramak üzere medyomun başına tatbik eder. Bu şekilde 10-15 dakika bekler. Bu sırada medyom gözlerini tamamen kapar. Operatör, gözler kapandıktan sonra alna tatbik ettiği sağ eli ile sol elini yavaşça çeker. Ayağa kalkarak hazır ol vaziyetinde durur. Adaleleri gergin bir halde iki kol yandan yukarı doğru kaldırılır. Bu esnada parmaklar kapanmak suretiyle el yumruk vaziyetine getirilir. Ve yukarıda yumruk haline getirilen gerkin kollar yavaş yavaş önden aşağı doğru indirilir. Yumruklar süjenin alnı hizasına — alından 2-3 santim açıkta olmak üzere — gelince parmaklar gergin bir halde açılır. Birbirine müvazi bir şekilde pek yavaş bir tem-

po — bir, iki dakikada alından karına kadar inmek üzere — ile ve vücuda temas etmeden eller ve kollar aşağı doğru indirilir. Yani paslar yapılır. Bu paslar (sıvama, sıvazlama) devam ettikçe medyom daha derin bir uykuya girer. Bu şekilde paslar devam ettikçe süje somnambül ve katalepsi hallerine getirilebilir¹. Böylece uyku haline giren süjenin elleri kaldırılıp bırakılırsa cansız gibi düşer. Eller soğuk ve hareketsizdir. Süjeye sual sorulursa önceleri pek derinden ve yavaş bir sesle cevap verir. Teneffüs sathî fakat yavaştır. Kalp atışlarında mühim bir değişiklik yoktur. Süje etrafında geçen hâdiselerden tamamen habersizdir. Celsede bulunan diğer şahısların konuşmalarını hattâ bağırımlarını kati'yen işitemez. Refleks hareketleri ya kaybolmuş veya çok hafiflemiştir. Cilt, ince zarlar — muhatî gışâ — hissizdir. Batırılan iğneyi, dokundurulan ateşi hissetmez. Süje arzusuyla hiç bir hareket yapamaz: kollarını kaldıramaz, ayağını hareket ettiremez. Kapalı olan göz kapakları — operatör emir vermezse veyahut süje katalepsi veya sübnambol haline gelmezse — açılmaz. Böyle âdeta yarı canlı olan süje hiç bir haricî tesirden, gürültüden müteessir olmadığı halde operatörün emirlerini ekseriya harfiyen icra eder. Başkalarının bağırarak söyledikleri halde işitmediği sözleri operatör fısıldasa bile duyar. Hattâ bazı hassas süjeler bu zamanda operatörün zihnen yaptığı telkinleri de duyar ve icra eder. Böyleleri «Fikir intikali = Transmsision de la Pensée» yoluyla operatörün aklından geçen şeyleri kitap okur gibi okur. Medyomluğun nâdir bir şekli olan bu keyfiyet bazı medyomlara mümareseler yaptırmak suretiyle sonradan da kazandırılabilir.

Manyetizme yapılmak suretiyle uyutulan süjelerde bu saydıklarımız ilk safhayı yani «Şarm» halini gösterir. Sun'î uyku ister manyetizma, ister hipnotizma yapılmak suretiyle vukua getirilsin bu ilk safha hemen hepsinde görülür. Medyomların içinde ilk celselerde somnambül veya katalepsi devresine girebilecek kadar hassasını bulmak müşküldür.

Klâsik olarak bu birinci devreyi — yani Şarmı — ikinci devre takip eder. İkinci somnambül devresini katalepsi devresi yani üçüncü devre takip eder. Bundan ilerisi Letarji devresidir ki bu devreyi görmek herkese nasip olmaz. Esasen medyomun ileri derece — âdeta ölüme yakın — çökmesiyle husule gelen bu devre ne spiritizma bakımından ne de tecrübe bakımından hattâ ne de tedavi cihetinden ehemmiyeti olmıyan bir devre olduğu için bu devreyi elde etmeğe çalışmak doğru olmaz. Ayrıca tehlikelidir de. Sırası gelince bu hususta biraz daha tafsilât vereceğiz.

(1) İleride, karma usulle sun'î uyku bahsine bakınız.

Devrelerin Şarmdan — Somnambül, Somnambülden — Letarjiye geçişi de umumî bir kaide değildir. Bazan Şarmdan doğrudan doğruya Katalepsiye ve ondan sonra Samnambüle geçildiği vâkidir. Keza bazan ilk Şarm devresi de ya silik geçer yahut atlıyarak doğruca Somnambüle, yahut Katalepsiye girilebilir. Onun için devrelerin birbirinden farkını iyi kavramak, süjenin hangi devre, hangi safhada uyuduğunu ve bu safhalardan ne şekilde istifade edilebileceğini bilmek lâzımdır. Okuyucularıma bu hususta aşağıda çok istifade edeceklerini umduğum bir tablo takdim ettim. Bu tablo daima gözönünde bulundurulmalıdır. Sun'î uykunun bu devreleri ve devrelerin birinden diğerine nasıl geçileceği hakkında Karma usuller bendinde yeter malûmat verildi. Yalnız, maksat ve gayesi ruhlarla konuşmak olan kimselerin Şarm halinden azamî derecede istifade edebileceklerini, bundan ilerisinin britakım karışık, güç ve yorucu manevralara lüzumsuz heyecanlara ve korkulara sebep olması ihtimaline mebni, o devrelerden uzak kalmalarını tavsiye ederiz. Hele hekim olmıyanlar bu gibi vaziyetlerde mes'ul bir duruma da düşebileceklerini hatırdan çıkarmamalıdır.

İster manyetik veya hipnotik usulle uyutulan, ister «ruhî infisal» yoluyla yapılan tecrübelerde medyum Şarm denilen birinci safhaya veyahut izolman haline girince ruhlarla muhabere yapmak için süjeyi (ruh âlemine) sokmalıdır. Bunun için süjeye [Yavaş yavaş yükseliyorsunuz... ruh ve beden münasebetleriniz gevşiyor... kendinizde bir hafiflik hissediyorsunuz... yükseliyorsunuz, mütemadiyen yükseliyor... rahat, sakın bir uyku içinde, gittikeç daha derinleşen bir uyku içinde bedeninizden uzaklaşıyorsunuz... yükseliyorsunuz..] gibi telkinlerle süje ruh âlemine sevk edilir. Bu telkinler esnasında dikkat edilecek nokta şudur: Süjeye arasıra [Nasılsınız?.. Kendinizi nasıl hissediyorsunuz?.. Rahatsınız... Sâkin ve müsterih bir halde yükseliyorsunuz.] gibi sualler sorarak, durumunu öğrenmelidir. Süje şayet [Sıkılıyorum... Nefes alamıyorum... Gözlerim kamaşıyor... Başım ağrıyor... Rahatsızım] gibi rahat olmadığını ifade eden sözler söylerse tecrübeye ısrarla devam etmemelidir. Hattâ daha iyisi süje, biraz daha aşağı plâna indirilerek bir müddet oraya alışması, o plâna intibak etmesi temin edilir. Çünkü medyumun rahatsızlık hissetmesi ekseriya ânî olarak tâkatinin son haddine kadar yükseldiğini ve çıktığı plânların vibrasyonlarına birdenbire intibak edemediğini gösterir. Bir müddet daha aşağı plânlarda dolaştırıldıktan sonra tekrar yükseltilir. Şayet yine rahatsızlık hisse derse o günlük tecrübeye nihayet verilerek süje indirilir ve uyandırılır. Müteakip seansta daha yükseğe çıkılarak bu suretle (tedriç) kaidesine uyularak medyum fazla hırpalanmaktan korunur. Bu şekilde yükselmekte

olan medyum ilk sıralarda bulutları aştığını, daha sonraları karanlıklarda yükseldiklerini söylerler. Biraz sonra bu yükselme devam ettikçe karanlığın dağıldığı ve kırmızı, yeşil, mor... v.s. renkli sahalara görüldüğü, sonunda da parlak, çok parlak sahalara gelindiği görülür. Buralara gelince, medyoma, etrafında kendisiyle görüşmek isteyen bir varlık görüp görmediği sorulur. İlk rastgeldiği hayale yaklaşması ve onunla konuşması söylenir.

Bazan medyumlar kendi tanıdığı ölümlere ait hayaller görürler. Bunlar içinde (baba, anne, kardeş, yakın akraba veya eş dost) olabildiği gibi hiç tanınmıyan yahut çok eskiden tanılıp unutulmuş olanlar bulunabilir. Bazan da mecliste bulunanlara, operatöre ait kimseler gelir. Ekseriya da bunların hiç birisi değildir. Ve meçhul bir şahıs olabilir. Bu görünen hayal eğer her celsede karşımıza çıkarsa, tecrübelerde daha ihtiyatlı bulunmak gerekir. Opsession bahsinde anlatacağımız sebeplerden dolayı böyle sık rastlanan ruhların, bulunduğu âlemdeki durumunu iyice tâyin etmelidir. Bunun hüviyeti, şahsiyeti, dünyada yaşadığı devirlere ait, ölümüne ait hâdiseler etraflıca sorulur. Böylece onun hakikî bir ruh olup olmadığı tesbit edilir. Sözlerinde zapturabt, mantık, doğruluk, iyikalplilik aranır. Şuuraltından gelmediğine kanaat getirildikten ve medyumun İmajinasyon mahsulü olmadığına dair kuvvetli deliller bulunduktan sonra, şayet bunun iyi bir ruh olduğuna kanaat getirilirse tecrübelerde onunla muhabere etmekten korkmamalıdır.

Gelen ruhun değeri ve her vakit medyoma görünmesinden maksat ve gayesi ne olduğu da tâyin edilmelidir. Burada operatöre büyük ve mes'uliyetli vazifeler terettüp ediyor demektir:

Ruhun, sorulan suallere basit, alelâde cevaplar vermesi; nezih bir şekilde konuşması, yüksek ilmi hakikatlerden dem vurması mühimdir. Bazan yüksek fazilet ve ahlâk kaidelerinden, nasihatlerden, bütün celse müdavimlerinin huşû ve saygı hissi duydukları olur. Bu derece yüksek ruhlara tesadüf edildi mi ekseriya operatörün vazifesi çok kolaylaşır. Çünkü sevk ve idare inisiyatifi artık ruha devredilmiştir. Celselere galiz küfürler, kötü lâflarla iştirak eden varlıklar ekseriya opsedör (opsesyon yapan ruh), bir varlığa delâlet eder. Bu gibi hallerde operatör, bütün bir dikkat kesilmek ıztırarındadır. Bunları hemen celselerden uzaklaştırmak doğru bir hareket değildir. Çünkü bu ruhlar da ekseriya ıztırıp çeken varlıklardır. Onları irşat etmek, ıztıraplarının azaltılabilmesi için ne yolda hareket etmeleri gerektiğini göstermek bir vazifedir. Hem de hayırlı ve faziletkâr bir vazife... Onlara bu ıztıraplarından kurtulmak için, kötü hisleri bırakması, herkese karşı müşfik, merhametli olması telkin edilmelidir. Bunları yapabildiği nisbette kendisinin de ıztırapların-

dan kurtulacağı temin edilmelidir. Görülüyor ki bütün yük bu gibi celselerde operatöre teveccüh eder. Bütün yukarıki mülâhazalar göz-önünde bulundurulmak suretiyle, operatörün görgü, bilgi ve zekâsının, dikkat ve itidalinin yardımıyla ruhlarla muhabere celseleri böylece iyi bir şekilde nihayetlendirilebilir. Umumî hatlariyle çizdiğimiz bu şema altında, manyetizma usullerinin hemen hepsinde tatbik edilen bu ameliyelerle maksat temin edilmiş olur.

B — Mutain usulü:

Yukarıdaki gibi süje oturtulur ve elleri tutulur. Sonra ayağa kalkınca kolları alın hizasında tutacak yerde başın üstünde bir müddet tutulur. Üç beş dakika sonra kulaklar hizasına getirilir ve orada da 3-5 dakika beklenir, sonra omuzlar hizasına, oradan dirseklere getirilir. Bu hareketler beş on defa tekrarlanır. Böylece süje uyutulur. Uyuduktan sonra sualler sorularak münasebet tesis olunur.

C — Kessmann usulü :

Bu da yukarıdaki usuller gibi başlar. Fakat süjeye önceden gözlerini kapaması tenbih edilir. Kessmann pasları baştan ziyade göğse tatbik eder. Ve böylece uykuyu derinleştirir. Sonra sol elini süjenin başının üstüne koyar. Sağ eli ile süjenin sol elini tutar ve göbeğinin üstüne — (şersuf nahiyesine — getirip karnı tazyik eder. Bu hareketleri 10-15 defa tekrarlamakla uyku derinleşir.

D — Doktor Ch. Richet usulü:

Bu Mesmer'in tatbik ettiği usulün hemen aynıdır. Yalnız pasları baştan ayaklara kadar ağır ağır tatbik eder. Richet hipnotizma ile de meşgul olmuştur. Fakat bunu manyetizmaya tercih edilir bulmamıştır.

*
**

Manyetizma tatbikatında daima gözönünde bulundurulması gereken bazı noktalar vardır. İnsan bedenini bir elektrik akkümülatörüne benzetebiliriz. Bu elektrikiyet daha ziyade bir elektroeman = miknatısı elektrik vaziyetindedir. Bedeni tam tepesinden ve ortasından ikiye ayırırsak sağ taraf (+) sol taraf (—) elektrik ile yüklüdür. Her uzuvda yine böyle ortasından bölünürse bunun dış — eski tâbirle vahşi tarafta kalan — kısmı (+) iç kısmı (—) elektrikiyle yüklü olur¹. Şu hale göre başın burnun ortasından itibaren sağ (+) solu (—) dır. Gövdenin sağ (+) solu (—) ... Eller ve ayaklardan sağ taraftakiler (+), sol (—) dır. Keza el ayası ön tarafa gelmek üzere bir kol mütalâa edilirse onu da ortadan yani omuz başından orta parmağın nihayetine kadar olan kısımdan ikiye ayırırsak dış -

(1) Vücudun ön kısmı (+) arkası (—).

vahşi, uzak kısım (+); iç - ünsî, yakın kısım - taraf (—) olur. Aynı suretle ön + arka — dır. Elektrikte birbirine benzeyen cinsten elektrığın birbirini koğduklarını, tersine olarak benzemiyenlerin birbirini çektikleri hatırlanırsa vücuttaki bu yayılışın da tam o kaideye uygun olarak düzenlendiği görülür. Vücuda yayılmış olan bu elektrik, kemmiyet itibarile de değişiktir.

Yine yukarıda baş, gözler, karın ve bilhassa ellerde miknatısı kuvvetin çok olduğunu ve buralardan dışarıya kudret aktığını işaret etmiştik. Ellerdeki bu kudret çok eski zamanlardanberi biliniyordu. Elin bir şifa verici gibi kullanıldığı eski eserlerde yazılıdır. Birçok keramet sahibi sayılan zatların ellerinin bu şifa verici tesirlerle hastaları iyi ettiklerini işitmiyen yoktur. Bugün de manyatizörler bazı ıztırapların teskini ve tedavisi için bu el temasları veya paslarına çok kıymet verirler. Bizzat tecrübe ederek sıhhatine kanaat getirdiğimiz bu hâdiseyi meraklılarına hararetle tavsiye ederiz. Yalnız tatbikatta yanlışlığa yer vermemelidir. Zira, bu takdirde fayda yerine zarar da verilebilir. Çünkü her iki el aynı tesire malik değildir. Sağ tarafın (+) sol tarafın ise (—) elektrik hamulesini havi olduğu ve ayrı cins elektrikiyeti haiz olan kısımların birbiriyle teması münebbih bilâkis aynı cins elektrik yüklü kısımların birbiriyle teması müsekkkin tesir husule getirir. Bunu bildikten sonra yapılacak işe göre hareket edilir. Meselâ vücudun ağrılarını teskin etmek için ağırlı yerin elektrik yükünü gözönüne getirmek lâzım. Yalnız şunu da bilmelidir ki hastalıkların bazılarında bu yük artar, bazılarında ise çok azalır. Umumiyetle ağırlı kısımlarda azalmıştır. Şu hale göre ağırlı yere aynı cinsten elektrikli el tatbik edilir. Meselâ yarım baş ağrısında eğer sağ taraf ağrıyorsa sağ el tatbik edilir. Alın ağrılarında keza sağ el, sol yarım baş ağrısıyla küçük kafa ağrılarında sol eli tatbik etmelidir... ilâh.

Sağ elin alına konmasıyle şu hâdiseler — tabii hassas insanlar da — görülür:

a — Uzvî faaliyet artar, b — Hararet yükselir, c — Adalelerin kuvveti artar, d — Kalb daha kuvvetli ve hızlı atar, e — Nefes alma derinleşir.

Bu tesirler dolayısıyla süje başında bir sıcaklık, ağırlık, göğsünde bir tazyik, helecan duyar. Adalelerin ve sinirlerin gerilmesi, süjeye aynı cinsten bir enerjinin eklenmiş olduğunu gösterir. Bu tesirin devamı bu hassas şahısta sun'î uyku, daha doğrusu manyetik uykuyu husule getirir.

Sol el alına konacak olursa, yukarıkilerin aksi hâdiseler görülür. Yani; uzvî faaliyet azalır. Bedenin harareti düşer. Nefes ve kalb çarpıntıları hafifler ve yavaşlar.

Süjede düşkünlük, halsizlik görülür. Bu sebepten bir rahatlık 'serinlik ve hoş bir rehavet hissedilir. Eğer sağ el tatbik edilerek süjede uyku hâli husule getirilmiş ise sol elin tatbik edilmesile bu tesirler giderilmiş olur.

Bu tesirlerden istifade ederek bazı tecrübeciler sağ eli medyomun tepesine koymakla onu uyutabiliyorlar. Uyandırmak için de sol eli tatbik ediyorlar. Hattâ çok hassas süjelerde bu neticeleri doğrudan doğruya temas etmeden 15-30 santim veya daha uzaktan da ilde edebiliyorlar.

Bütün bu söylediklerimiz tatbik edilerek sun'î uykuya sokulan şahsıta uykunun değişik şekiller gösterdiği görülür. İspiritizme hâdiselerini bir mektep kuracak şekilde ilmî yollardan tetkik ederek ciltlerle eser yazmış olan Allan Kardec sun'î uykuyu gruplara ayırmış ve bunları sıralar takip edilerek tetkike arzetmiştir. Fakat bu sıralar her zaman ve her süjede takip edilemiyor. Meselâ sun'î uykunun ilk safhasında hafif bir uyku hali görülür. Manyetik tesir devam ettirildiği takdirde uykunun ikinci safhası yani somnambül hâli gelir, paslara devam edilirse bu hâli yani somnambül, daha derin bir uyku ve üçüncü safha sayılan Katalepsi hâli takip eder. Paslara yine devam edilirse — pek nâdir vak'alarda — 4 üncü safha yani Letarji hâli görülebilir. Maamafih hemen şunu da ilâve edelim: bu sayılan safhalar her zaman aynı sırayı takip etmezler. Bazı süjeler ilk safha yani «Charme» i atlayarak Somnambül haline gelirler. Bazıları bilâkis ilk hamlede Katalepsi haline girerler. Böyle değişik safhalar karşısında operatörün çok soğukkanlı, bilgili ve temkinli olması şarttır. Sun'î uyku hallerinin bu değişik sıraları takip etmeleri en büyük güçlüğü meydana getirirler. Ve yine bu sebeptendir ki sun'î uyku ile meşgul olacaklar alelâde heveskârlar olmamalıdır. Her ne kadar ilk tecrübelerde mühim hâdiseler görülmezse de tecrübeler ilerledikçe medyomlar daha çabuk uykuya girer ve daha geç uyanırlar. Ağır aksidanlar sık ve yorucu tecübelerden sonra daha çok görülür. Onun için de celseleri haftada bir ve nihayet iki defadan fazla yapmamalıdır. Daima tedricen daha derin uyku hallerine gitmelidir. Sun'î uykuyu manyetizma yoluyla elde etmek için operatörde manyetik kudretin çok olması zarurîdir demiştik. Bu kudret herkeste kolay kolay bulunamadığı için birçoklarının manyetizma yapıyorum dedikleri şey hakikatte manyetizma değildir. Ancak composé = karışık bir usuldür. Ve Hipnotizma bahsimizden sonra o da anlatılacaktır.

Hipnotizma nasıl yapılır?

Braid bir operatör - doktor olduğu için kendi usulüyle uyuttuğu hastalar üzerinde cerrahî ameliyatlar bile yapmıştır. Bir hastasının çürük dişini çıkarmış, bir diğerinin parmağını kesmiştir. Bu ameliyeleri yaparken hiç bir ilâç ve narkotik vasıta kullanmamış, sadece sun'î uyku ile süjeyi uyutmuştur. Braid bu uykuyu süjeye kristal bir yuvarlak, bazan büyük bir pırlanta yüzük göstermekle elde etmiştir. Ona göre herkes hemen ilk tecrübeye uyuyamaz. Bazıları üç beş tecrübeden sonra, diğerleri daha çok tecrübelerden sonra uyurlar. Bu uyku bazılarında çok derin bazılarında hafif ve sathî olabilir. Braid'in yolunda yürüyenlerden bir kısmı Hipnotizma uykusunu bazı içtimaî sahalarda da tatbik etmeyi denediler. Meselâ Liebeault kötü ahlâklı, kötü âdetli kimselerde bu ahlâk ve âdetlerin değiştirildiğini ve sahiplerinin iyi bir insan olarak cımiyete iade edildiklerini birçok misâllerıyla isbat ettiler. Bu kabîl işler için sun'î uyku esnasında şahsa telkinler yapıldığını ilâve etmeğe lüzum yoktur. İşte asıl müessir olan keyfiyet de uyku esnasındaki bu telkindir. Yalnız telkin de çok mühim olan şu nokta ehemmiyetle gözönünde bulundurulmalıdır:

«Hiç bir kimseye akıl ve şuurunun kabul edemeyeceği bir şey yaptırılmaz!» Meselâ faziletli bir insan ne kadar zorlansa, bir şey çalmaya ikna edilemez, namuslu bir insan da kötülüğe zorlanamaz. Şayet bu şekilde telkinler yapılacak olursa süje isyan eder ve uyarır. Medyomun telkin edilen bir şeyi yapabilmesi için o şeyi mâkul görmesi, kabul etmesi lâzımdır. Şu halde onu ikna etmeğe, yaptıracak şeyin iyi bir şey olduğuna onu inandırmaya çalışmak lâzımdır. Bunu yapmak için de ondaki itiraz etmek meylini kaldırmalıdır.

Uyku, bu hususta kıymetli bir yardımcı olur. Rüyada görülen mantıksızlıklar, zihin tarafından itirazsız kabul edilir. Onun için sun'î uykuda da telkin vasıtasile red ve itirazı kolayca yenmek mümkün olur.

İşte Hipnotizmada da sun'î uykuya girmiş şahıslar üzerinde, onun itirazını mucip olmadan telkinler yaparak arzu edilen neticelere sürüklemekle işe başlanır. Hipnotizma da, Manyetizma gibi üç maksatla tatbik edilir. Ya ruhlarla konuşmak, ya ilmî tecrübeler yapmak, yahut da tedavi için... Biz daha aşağıda bunlardan bahsedeceğiz. Şimdi Hipnotizma hangi usullerle yapılır onu görelim:

A — Dr. Braid usulü :

Bunun için kristal sürahi kapaklarının yuvarlağı hassas süjeye gösterilir. Yuvarlak, süjenin iki gözünün arasına ve kaşları hizasına

gelmek üzere takriben 20 santim uzaktan tutulur. Ve gözlerini bundan hiç ayırmaması ve kırpmaması tenbih edilir. Vak'asına göre beş on dakikadan yarım saate kadar bir müddet sonra eğer şahıs uyumağa kabiliyetli bir süje ise evvelâ gözleri kapanır, sonra bir uyku içine gömülür. Bu tecrübe ayakta veya oturarak yapılır. Ayakta yapılıyorsa gözler kapanacağı sırada hemen oturabilmesi ve düşmemesi için tertibat almayı unutmamalıdır. Süje uyumağa başladıktan sonra uyku derinleştirmek istenirse yüksek sesli bir di-yapazon kulaklarının yanına getirilir veya bir gong evvelâ hafifçe sonraları daha şiddetli vurulur. Böylece süje yukarıda söylediğimiz 1 — Şarm, 2 — Somnambül, 3 — Katalepsi, 4 — Letarji safhalarına — şayet hassas ve iyi bir medyom ise — girebilir. Uykuya girdiği sırada «Şimdi uyuyorsunuz!», «Daha derin uyuyorsunuz!», «Çok derin uyuyorsunuz.», «Vücudunuz kaskatı kesildi!», «Hiç hareket edemeyecek bir haldesiniz!», «Gözleriniz yavaş yavaş açılıyor. Fakat siz uyumakta devam ediyorsunuz¹.», «Dikkatinizi... üzerinde teksif ediniz!» gibi telkinlerle uykunun derinlik dereceleri idare edilebilir. Aynı şekilde takip edilen maksada göre telkinler yapılır. Meselâ tedavi etmek istediğimiz bir sarhoş ise eline bir bardak su veririz. Ve bunun mükemmel bir rakı olduğu ve bir yudum tatması emredilir. Süje bir yudum suyu ağzına alınca: «Oh ne güzel, hakikaten güzel bir rakı...» diyecektir. Demediği takdirde bütün ikna kabiliyetimizi kullanarak onu kandırmanın yolunu bulmalıyız. O, bu suyu rakı olarak kabul etti mi iş yolundadır. Artık bu rakının midede bulantı yaptığını, mideyi yaktığını, sinirleri bozduğunu... daha ilerliyerek rakının kerih bir şey olduğunu, artık onu her görüşte midesinin bulanacağı, ondan nefret ettiği ilâh... şeklinde telkinler yapılır. Yalnız geçen hâdiseleri uyandıktan sonra kat'iyen hatırlamaması da telkin olunmalıdır ki uyanınca bunun uyku esnasında kendisine kabul ettirilmiş ârizi ve ehemmiyetsiz bir fikir olduğunu sanmasın.

B — Pickmann usulü² :

Pickmann uyutacağı süjenin karşısına ve sol tarafına geçiyor. Kendisinin sol elinde taşıdığı iri ve kıymetli pırlanta yüzüğü süjenin gözlerine tutuyor. Ve sağ elini de medyomun sırtına ve iki kürek kemiğinin arasına koyuyor. Her ikisi de ayakta oldukları halde beş on dakika bekliyorlar. Bir müddet sonra medyom gözleri kapanıyor ve sallanmaya başlıyor. Böylece uyku husule getirilmiş olu-

(1) Somnambül halinde gözler kapalı olabildiği gibi açık da olabilir.

(2) Bu zatın bir vakitler İstanbulda Fransız Tiyatrosunda bazı tecrübeler yaptığını merhum hocamız Doktor Besim Ömer'in kitabından öğrendik.

yor. Bazan mücerrip sağ elini sırtı dayayacağı ylrde enseye ve bele doğru yukarıdan aşağı paslar yapıyor. Paslar yapılırken parmaklar gergin ve birbirlerine müvazi şekilde — sanki henüz açılmış bir boru çiçeği gibi — olmalı. Omuzdan parmak uçlarına kadar adaleler sert ve gergin bulunmalı. Zihnen de karşısındakini uyutmak için keskin bakışlarla gizli fakat âmirane fikir dalgaları göndermelidir.

C — Louis usulü :

Louis sun'î olarak uyuması ihtimali olan, fakat üzerinde tecrübe yapılmamış acemi insanları kolayca uyutabilmek için çok kolay bir usul bulmuştur. Aynadan yapılmış ve bir mihver etrafında durmadan dönen bir yuvarlak - (döner ayna) — yapmıştır. Süyeyi rahat bir şekilde bir koltuğa oturtuktan sonra gözlerinin karşısında bu döner aynayı işletiyor ve şahsı kısa bir zamanda uyutuyordu. Merhum Doktor Besim Ömer Paşa, Doktor Louis'in Pariste, Charité hastahanesindeki kliniğinde talebeye ders verirken yaptığı tecrübeleri bizzat gördüğünü kitabında nakleder. Hattâ, sun'î uyku için yapılacak ameliyeleri talebeye şu şekilde sıraladığını yazar:

- 1 — Deriye yapılan tahrişler ve tenbihler... bilhassa histeri doğuran — Hysterogène — noktalar üzerine yapılanlar.
- 2 — Göze yapılan tenbihler. Bakışma, göze şiddetli ışıkt tutma,
- 3 — Göz üzerine şiddetle basmak,
- 4 — Kulak sinirlerine yapılan tesirler. Saat, diyapazon, zil, çan vesaire gibi,
- 5 — Telkinler.
- 6 — Hayatî cereyanlar. (Manyetik tesirler.) (117).

D — Fournier usulü :

Bir âlet fabrikasının sahibi olan «Fournier» yukarıda söylediğimiz Doktor Louis'in aynasına benzeyen bir yuvarlak fırıldak yapmıştır. Bu yuvarlağın bir tarafında içine kloroform veya eter konabilen bir şişe oturtmuştur. Âlet dönerken aynı zamanda kloroform da saçacağından bu maddenin uyutucu tesirinin de inzimamiyle süjeleri daha çabuk uyutmak imkânını düşünmüştür. Filhakika histerik ve hassas süjeler üzerinde yapılan tecrübelerde bu usulün çok iyi neticeler verdiği söylenmiştir.

E — Jagot usulü :

Jagot'ya göre, eskiden kullanılan Hipnotizma usulleri tehlikeliydi. Çünkü ânî ve şiddetli sadmelerle süjeyi mutazarrır ediyordu. Fakat şimdi kullanılan usuller tedricî ve hafif olduğundan pek tehlikesi yoktur. Pek nâdir olarak anormal haller hariç, süjeye kat'î bir hâkimiyet bile yoktur. Esasen verilen bir telkinin müessir ola-

bilmesi için tabii temayüllere uyması hiç olmazsa zıt bir vaziyet doğurmaması lâzımdır. Jagot'ya göre yüz kişide onu «tam» olarak uyutulabilir. Yine bu yüz kişiden kırkı kısmen uyutulabilir. Diğer yüzde altmış ise uyumuyorlar. Jagot, Emile Coué gibi Hipnotizma-da telkinlere ehemmiyet veriyor. Filhakika o da süjeyi uyutmak için gözlerinin önüne parlak bir cisim koymayı tavsiye ediyor. Fakat bu, sırf süjenin fikirlerini dağıtmaması, bir noktaya teksif etmesi içindir. Bu suretle süjenin telkinlere müsait bir duruma girdiğini söylüyor. Jagot da süjesini evvelâ ayakta tutuyor. Ona uyutacağını telkin ediyor. Ve gözlerinden biraz uzakta parlak bir kristal yuvarlak gösteriyor. «Şimdi ellerinizin parmakları bükülüyor... göz kapaklarınız ağırlaşıyor... kapanıyor... uyuyorsunuz...» gibi telkinler yapıyor. Bu telkinlere mukavemet edemiyen süje yavaş yavaş sallanmaya başlayınca, düşmemesi için onu tutuyor ve oturtuyor. Telkinlere bir müddet daha devam edince süjenin uyuduğunu söylüyor.

*
* *

Bütün bu hipnotik usullerde süjeler tatbik edilen uyutma tarzına göre kısa veya uzunca bir zaman sonra gözlerini kapar ve uykuya dalarlar. Gözlerin kapanmasını hemen uyku zannetmek hatalıdır. Hafif bir dalgınlık, ağırlık hali de bunu yapabilir. Onun için süjenin hakikaten uyuyup uyumadığını kontrol etmek lâzımdır. Süjeye bazı hareketler yaptırmak, «Gözlerinizi açın!» diyerek açıp açmadığına bakmak, hareketlerinde normal bir insan gibi mi yoksa halsiz, cansız mı hareket ettiği kontrol edilir. Sözlerinin şiddetine bakılır. İlk safhada bunlar zayıf ve isteksiz olur. Daha sonraları hiç bir hareket yapamaz. İlk zamanlar celsede bulunan diğer zevatın sesleri, dışarıdan gelebilen, meselâ otomobil, satıcıların bağrışmaları, saatlerin tıkırtısı vesaire duyulabildiği halde sonraları bunlar işitilmez olur. Böylece medyomun uyduğuna kanaat getirilir. Bazen bu süjelerde «Anesthesie» hâli yani hissizlik de olur. Böylelerinin eline batırılan iğneler, vücuduna değdirilen sigara ateşi, burnuna tutulan amonyak gibi keskin kokular hiç bir tesir yapmaz. Uykunun derinliğini gösteren bu hal uykunun üçüncü safhası olan Katalepsi halinde mutlaka, birinci ve ikinci safhalarda yani Charme ve Somnambule hallerinde ekseriya görülür. Letarji yani uykunun en derin ve nâdiren elde edilebilen safhası derin bir koma içinde bulunan, Katalepsi halinden daha korkutucu hal ancak istisnâî vak'alarda ve pek mühim kontroller ve kuvvetli yetişmiş operatörlerin huzuriyle yapılabilir. Bütün bu uyku safhalarında bugün kullanılan usuller, ne daha yukarılarda söylediğimiz saf Manyetik ne de saf

Hipnotik usuller değildir. Şimdiki tecrübeciler ekseriya bu usullerin karıştırılmış şeklini «Combinet» metodları tercih ettikleri görülmüyor. Maamafih bunda birkaç âminin tesiri olsa gerek.

Evvelâ yalnız Manyetik usullerle uyku temin etmek için şu birkaç vasfın bulunması elzemdir:

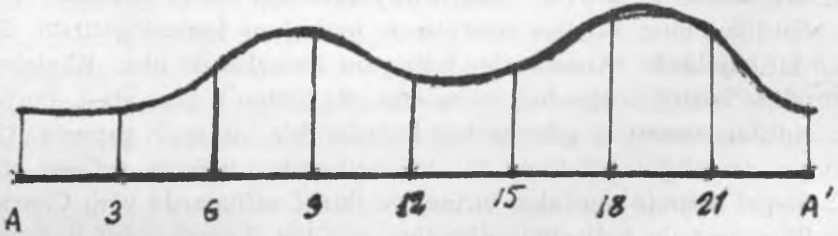
1 — Uyutulacak şahsın manyetik süje olması.

2 — Tecrübeyi yapacak operatörün çok kuvvetli bir manyetizör olması.

3 — Sükûnetle çalışılabilecek yer ve zaman.

Medyomun manyetik bir süje olup olmadığını ancak tecrübe yapmakla öğrenebiliriz. Bunun için en iyisi Manyetizma (yukarıda söylediğimiz Mesmer usulüyle) yapmak suretile süjenin Manyetizma yoluyla uyutulabilip uyutulamayacağı kontrol edilir. Maamafih bazan haftada iki üç defa yapılmak üzere tecrübenin tekrarlanması icabeder. Böyle 3-4 tecrübeye menfi netice alındı mı süjenin manyetik kabiliyeti olmadığına hükmolunur. Yahut da operatörün kâfi derecede süjeyi işbâ haline getirecek kadar manyetik emanasyonlar veremediği anlaşılır. Eğer oplratör daha evvelce birçok şahısları kısa bir zamanda uyutabilecek kadar manyetik emanasyona malik ise o halde süje hassas değildir. Süjeyi değiştirmek lâzımdır.

Tecrübenin yapıldığı yer de mühimdir. Her zaman aynı yerde tecrübe yapılması faydalıdır. Yer değiştirilmesi hallerinde bazan iyi netice alınmadığı, ancak birkaç tecrübe sonra yine eskisi gibi muvafakiyet elde edilebildiği vâkidir. Keza tecrübeye her vakit aynı şahısların (müşahit ve asistan olarak) bulunması da lüzumludur. Şahıslarda olan değişmeler de tecrübeye tesir eder¹. Bir de mühim olarak insanlardan çıkan bu emanasyonların zaman zaman azalıp çoğaldığını, yukarılarda söylemiktik. Tabii olarak bu azalma çoğalma keyfiyeti günün 24 saatinde şu Münhani ile gösterilmiştir:

Sun'i uykuda derinlik safhalarıyla bunlara giriş ve çıkış için gereken manevralar

(1) Her şahıstan emanasyon çıktığını ve bunların da medyom üzerine müsbet veya menfi şekilde tesir edebileceği gözönünde bulundurulursa bunun sebebi anlaşılır.

Bu Courbe tetkik edilince anlaşılır ki manyetik emanasyonların insandan en çok çıktığı zamanlar sabahın 9 zunda ve akşamın 6 sı ile 9 u arasındadır. Bu zamanların dışında «Force magnetique» nisbeten azalır. Keza yorgunluklar, heyecanlarla da bu kuvvet azalır. Bazı günler diğerlerinden daha verimli olabilir. Bunlar gözönünde bulundurulursa bazı günlerin muvaffakiyetsizliği izah edilmiş olur.

Hipnotizma ile yapılan sun'î uykularda ise en mühim rolü telkin oynar, demiştik. Bu telkin bazılarının zannettiği gibi keskin bir sesle verilmekle tesiri artmaz. Bilâkis gayet mülâyim ve tatlı bir ses ile iş görmelidir. Yalnız süje üzerinde hâkim olacak şekilde idare edilmesi kâfidir. Hipnotizmada da yukarıki Courbe gözönüne getirilirse manyetik emanasyonların en fazla deşarj olduğu zamanlar yani sabah 9-12 ve akşam 15-21 arası en münasip zamandır.

Bütün yukarıki mülâhazalarla sade Manyetizma yapmanın zor, sade Hipnotizma yapmanın da zararlı olabileceğini göstermek istedik. Çünkü manyetizma yapabilmek için büyük bir kuvvete malik olmak lâzımdır. Operatörün kendisinden bol miktarda çıkan emanasyonları medyoma aktarabilemsi bu esnada kendisinin — enerji kaybetmesine rağmen — hiç bir zaaf alâmeti göstermemesi, bilâkis medyumun bu fazla enerji yüküne tahammül edemiyerek¹ sun'î uyku haline girmesi lâzımdı. Bu ise öyle herkes tarafından kolayca tatbik edilebilecek bir şey değildir.

Hipnotizmaya gelince: Medyomdan kısa bir zamanda fazla enerji kaybettirmek gayesile hareket olunacağı için sınırları zayıf kimselerde ihtiyatla tatbik edilmesi icabeder.

O halde ne yapalım? İşte bugün hemen bütün dünyada kullanılan nisbeten kolay ve daha emniyetli olan karışık (= Karma usul) tatbik etmek en mâkul yoldur. Bu Combinet usul için bazı misâller verelim:

Karma usuller

Burada hem Manyetik hem Hipnotik usuller, telkin ve paslar karışık bir halde tatbik edilir. Bunlardan bazıları şunlardır:

A — Dr. Bernheim usulü :

Süje manyetizme yapılır gibi loş bir odada rahat bir koltuğa oturtulur. Uykusu gelinceye kadar gözlerini kapamaması, kırpmaması, daima operatörün gözlerine bakması söylenir. Operatör med-

(1) Manyetik kuvvetlerin müvazenesinde vukua gelen değişiklikler, ister artmak ister azalmak suretiyle hassas süjeleri uyku haline getirdiğini görmüş-tük. Bu kuvvet müvazenesini Manyetizm arttırmak, Hipnotizin de azaltmak suretiyle bozuyordu.

yomun karşısına oturur. Süjenin baş parmaklarını kendi baş ve şahadet parmağı arasında sıkıştırır. Operatör, gözlerini medyomun iki kaşı arasına tevcih eder. Beş on dakika sonra süjeye tatlı bir rehavet gelecektir. Göz kapakları ağırlaşır kapanmaya başlayacaktır. Bu andan itibaren operatör, uykunun gelmesini sür'atlendirmek için sağ el ayasını medyomun alnına dayıyarak telkinlere başlayacaktır.

Telkinler önce çok hafif ve yavaş sesle, âdeta fısıldar gibi olacaktır: «Göz kapaklarınız kurşun gibi ağırlaştı... yoruldu... kapanıyor... kapandı... uyuyorsunuz... daha derin uyuyorsunuz... uyku bütün vücudunuza yayılıyor... artık isterseniz de göz kapaklarınızı açamazsınız... gözlerinizi açamazsınız... ben sizi uyandırmadıkça uyanamazsınız... hiç bir hareket yapamazsınız... yalnız benim seslerimi, benim emirlerimi işitiyor, benim sesimden başka hiç bir ses, hiç bir gürültü duyamıyorsunuz... uyuyorsunuz... derin bir uyku içindesiniz... yalnız benim seslerimi işitmekte devam ediniz fakat başka hiç bir ses duymıyacaksınız... şimdi artık derin, çok derin bir uyku içindesiniz... vücudunuzda his kalmadı... ellerinizi kesseler duymıyacaksınız... işte şimdi ellerinize iğne batırıyorum, duymuyorsunuz... duymıyacaksınız. (Bu esnada hafifçe elleri çimdiklenir ve hakikaten bir harekette bulunup bulunmadığı, kontroll edilir). Sağ el ayası altında dururken, sol el eski vaziyetinde yani sağ baş parmağı, baş ve şahadet parmakları içinde kavramış olarak tutmakta devam olunur. Medyomun gittikçe daha derin bir uykuya girdiği kanaati hâsıl olursa telkinler gittikçe daha yüksek sesle, tatlı ve âmirane yapılmalı. Uyuduğunu anlamak için medyoma «Uyuyor musunuz!» diye sual sormak muvafık değildir. Olabilir ki hayır uyumuyorum der. Onun için süjenin uyuyup uyumadığını, ahvali ve hareketleri derin ve dikkatle tetkik edilerek hüküm vermelidir. Uyuduğuna kanaat getirilince, Manyetizma usullerinde târif edildiği gibi medyomun başından ayağına kadar paslar yapılır. Ve böylece süje derin bir uyku içine sokulur. Ondan sonra sualler sorularak maksada göre hareket olunur.

Netice olarak Şarm denilen sun'î uykunun birinci safhası şu vasıfları haizdir:

1 — Göz kapakları kapalı. 2 — Medyom etrafında olup bitenlere karşı kayıtsızdır. Operatörden başkalarının sesini işitmez. 3 — Ciltte his yoktur. İğne batırılsa duymazlar. 4 — Umumî hali normaldir. 5 — Ekseriya kendi kendilerine hiç bir hareket yapamaz. Celse esnasında operatör uyandırmadıkça uyanamazlar. 6 — Hareket bazan düşüktür. Süjenin elleri buz gibidir. Onun için tecrübeyi soğukta yapmamalıdır. 7 — Süjenin iradesi zayıflamıştır. Telkin kabiliyeti artmıştır. Bu telkin mizaç ve seviyeye göre idare edildiği

takdirde çok iyi bir netice almaya müsaittir. 8 — Hafızada şayanı dikkat değişmeler gösterir. Operatör telkin ederse uyandıktan sonra bütün olanları unutur ve hiç birisini hatırlıyamaz. Tersine, hatırlamasını telkin ederse bütün konuşulanları en ufak teferruatına kadar tekrarlar. 9 — Bu devre giriş ve çıkış diğer safhalara nazaran daha kolaydır. 10 — Gerek Spiritizma gerek tedavide bu devrenin ehemmiyeti büyüktür.

*
*
*

Bu uyku, bilhassa ilk tecrübelerde istenildiği kadar derin olmayabilir. Maamafih sun'î uykuda bir kaide vardır ki hemen bütün usullerde hükmü carîdir. O da, tecrübe celselerinin adedi arttıkça medyomlar daha çabuk uyurlar ve daha geç uyanırlar. Bu kaide daima hatırdâ tutulmalıdır. Yukarıda saydıklarımız sun'î uykunun ilk devresi yani «Şarm» dır. Manyetizma ve Hipnotizma yapılan süjelerin hemen ekserisi doğrudan doğruya bu devreye girerler. Keza, ruhî infisalde de bazı süjelerin izolman sırasında bu Şarm devresinde bulunduğu görülür. Nâdir ahvalde medyomların kendi iradelerile ve hattâ otomatikman bu devreye girebildiklerini de görüyoruz. Bu müstesna vak'alar bir tarafa bırakılırsa kaide olarak bütün sun'î uyku hallerinde Şarm ilk devreyi teşkil eder diyebiliriz. Pek nâdir hallerde sun'î uykunun ilk safhası atlanarak süje doğrudan doğruya ikinci safhaya yani Somnambül haline girer. Keza mûtat olmıyan bir şekilde bu ikinci devir de atlanarak üçüncü Katalepsi devresine girilebilir. Bunları sıra gelince yazacağız. Şimdi Şarm halinde bulunan bir medyomun, sun'î uykunun ikinci devresine sokabilmek için yapılacak hareketleri gözden geçirelim:

— 2. ci safha — Somnambül safhası —

İster yalnız Manyetik veya yalnız Hipnotik, ister Karma (yani Manyetizma ve Hipnotizma usullerini karıştırarak) usulle yapılan sun'î uykuda süjeyi daha derin olan Somnambül devresine getirmek için, önce yapılan paslar, telkinler vesaireye devam edilmekle beraber süjeye: [Daha derin uyuyorsunuz... Somnambül haline giriyorsunuz...] gibi telkinler yapılır. Aynı zamanda tam tepeye gelen kafa kısmı sağ elin baş parmağı vasıtasile sıkı bir surette oğulur. Bu oğuşturma ve tazyik bir iki defa — telkinlerle beraber — tekrarlanırsa medyom Somnambül haline girer. Tabiîdir ki bu kabiliyet her medyomda aynı derecede değildir. Şurası da dikkate değer ki gerek 3 üncü Katalepsi devresinde hattâ 4 üncü Letarji devresinde bulunan süjelere aynı iş yani «tepenin baş parmakla uğulup tazyik edilmesi» yapıldığı takdirde medyom Katalepsi veya Letarji devresin-

yomun karşısına oturur. Süjenin baş parmaklarını kendi baş ve şahadet parmağı arasında sıkıştırır. Operatör, gözlerini medyomun iki kaşı arasına tevcih eder. Beş on dakika sonra süjeye tatlı bir rahatlık gelecektir. Göz kapakları ağırlaşır kapanmaya başlayacaktır. Bu andan itibaren operatör, uykunun gelmesini sür'atlendirmek için sağ el ayasını medyomun alnına dayıyarak telkinlere başlayacaktır.

Telkinler önce çok hafif ve yavaş sesle, âdeta fısıldar gibi olacak: «Göz kapaklarınız kurşun gibi ağırlaştı... yoruldu... kapanıyor... kapandı... uyuyorsunuz... daha derin uyuyorsunuz... uyku bütün vücudunuza yayılıyor... artık isterseniz de göz kapaklarınızı açamazsınız... gözlerinizi açamazsınız... ben sizi uyandırmadıkça uyanamazsınız... hiç bir hareket yapamazsınız... yalnız benim seslerimi, benim emirlerimi işitiyor, benim sesimden başka hiç bir ses, hiç bir gürültü duymıyorsunuz... uyuyorsunuz... derin bir uyku içindesiniz... yalnız benim seslerimi işitmekte devam ediniz fakat başka hiç bir ses duymıyacaksınız... şimdi artık derin, çok derin bir uyku içindesiniz... vücudunuzda his kalmadı... ellerinizi kesseler duymıyacaksınız... işte şimdi ellerinize iğne batırıyorum, duymuyorsunuz... duymıyacaksınız. (Bu esnada hafifçe elleri çimdiklenir ve hakikaten bir harekette bulunup bulunmadığı, kontroll edilir). Sağ el ayası altında dururken, sol el eski vaziyetinde yani sağ baş parmağı, baş ve şahadet parmakları içinde kavramış olarak tutmakta devam olunur. Medyomun gittikçe daha derin bir uykuya girdiği kanaati hâsıl olursa telkinler gittikçe daha yüksek sesle, tatlı ve âmirane yapılmalı. Uyuduğunu anlamak için medyoma «Uyuyor musunuz!» diye sual sormak muvafık değildir. Olabilir ki hayır uyumuyorum der. Onun için süjenin uyuyup uyumadığını, ahvali ve hareketleri derin ve dikkatle tetkik edilerek hüküm vermelidir. Uyuduğuna kanaat getirilince, Manyetizma usullerinde târif edildiği gibi medyomun başından ayağına kadar paslar yapılır. Ve böylece süje derin bir uyku içine sokulur. Ondan sonra sualler sorularak maksada göre hareket olunur.

Netice olarak Şarm denilen sun'î uykunun birinci safhası şu vasıfları haizdir:

1 — Göz kapakları kapalı. 2 — Medyom etrafında olup bitenlere karşı kayıtsızdır. Operatörden başkalarının sesini işitmez. 3 — Ciltte his yoktur. İğne batırılsa duymazlar. 4 — Umumî hali normaldir. 5 — Ekseriya kendi kendilerine hiç bir hareket yapamaz. Celse esnasında operatör uyandırmadıkça uyanamazlar. 6 — Hararet bazan düşüktür. Süjenin elleri buz gibidir. Onun için tecrübeyi soğukta yapmamalıdır. 7 — Süjenin iradesi zayıflamıştır. Telkin kabiliyeti artmıştır. Bu telkin mizaç ve seviyeye göre idare edildiği

takdirde çok iyi bir netice almaya müsaittir. 8 — Hafızada şayanı dikkat değişmeler gösterir. Operatör telkin ederse uyandıktan sonra bütün olanları unuttur ve hiç birisini hatırlıyamaz. Tersine, hatırlamasını telkin ederse bütün konuşulanları en ufak teferruatına kadar tekrarlar. 9 — Bu devre giriş ve çıkış diğer safhalara nazaran daha kolaydır. 10 — Gerek Spiritizma gerek tedavide bu devrenin ehemmiyeti büyüktür.

..

Bu uyku, bilhassa ilk tecrübelerde istenildiği kadar derin olmıyabilir. Maamafih sun'î uykuda bir kaide vardır ki hemen bütün usullerde hükmü carîdir. O da, tecrübe celselerinin adedi arttıkça medyomlar daha çabuk uyurlar ve daha geç uyanırlar. Bu kaide daima hatırdâ tutulmalıdır. Yukarıda saydıklarımız sun'î uykunun ilk devresi yani «Şarm» dır. Manyetizma ve Hipnotizma yapılan süjelerin hemen ekserisi doğrudan doğruya bu devreye girerler. Keza, ruhî infisalde de bazı süjelerin izolman sırasında bu Şarm devresinde bulunduğu görülür. Nâdir ahvalde medyomların kendi iradelerile ve hattâ otomatikman bu devreye girebildiklerini de görüyoruz. Bu müstesna vak'alar bir tarafa bırakılırsa kaide olarak bütün sun'î uyku hallerinde Şarm ilk devreyi teşkil eder diyebiliriz. Pek nâdir hallerde sun'î uykunun ilk safhası atlanarak süje doğrudan doğruya ikinci safhaya yani Somnambül haline girer. Keza mûtat olmıyan bir şekilde bu ikinci devir de atlanarak üçüncü Katalepsi devresine girilebilir. Bunları sıra gelince yazacağız. Şimdi Şarm halinde bulunan bir medyomun, sun'î uykunun ikinci devresine sokabilmek için yapılacak hareketleri gözden geçirelim:

— 2. ci safha — Somnambül safhası —

İster yalnız Manyetik veya yalnız Hipnotik, ister Karma (yani (Manyetizma ve Hipnotizma usullerini karıştırarak) usulle yapılan sun'î uykuda süjeyi daha derin olan Somnambül devresine getirmek için, önce yapılan paslar, telkinler vesaireye devam edilmekle beraber süjeye: [Daha derin uyuyorsunuz... Somnambül haline giriyorsunuz...] gibi telkinler yapılır. Aynı zamanda tam tepeye gelen kafa kısmı sağ elin baş parmağı vasıtasile sıkı bir surette oğulur. Bu oğuşturma ve tazyik bir iki defa — telkinlerle beraber — tekrarlanırsa medyom Somnambül haline girer. Tabiidir ki bu kabiliyet her medyomda aynı derecede değildir. Şurası da dikkate değer ki gerek 3 üncü Katalepsi devresinde hattâ 4 üncü Letarji devresinde bulunan süjelere aynı iş yani «tepenin baş parmakla uğulup tazyik edilmesi» yapıldığı takdirde medyom Katalepsi veya Letarji devresin-

den 2'inci Somnambül devresine avdet eder. Hipnotik usullerle bazan Somnambül elde etmek için daha başlangıçta süjenin gözlerine gayet şiddetli (2-3 yüz mumluk) aydınlık tutulursa, medyom doğrudan doğruya Somnambül haline girer¹. Bu devrenin mümeyyiz vasıfları şunlardır:

1 — Süjenin gözleri kapalı veya yarı açıktır. Fakat görme fiili normal değildir.

2 — Eller ve ayaklar gevşektir. Baş bir tarafa düşmüştür.

3 — Kendi halinde bulunan süje, derin bir uyku içindedir. Sorulara cevap verir. Hattâ doğrulur, kalkar da... cevapları mantıktır.

4 — Bu devrede telkin kabiliyeti çok artmıştır. İstenilen şeyleri harfiyen yapar.

5 — Bütün vücudun acı duyma hissi kaybolmuştur. Hiç bir acı duyurmadan üzerinde ameliyat bile yapılabilir.

6 — Bu devrede Lüsдите denilen seyyallik hâli ziyadedir. Görme, işitme, koklama... ilâh hassaları çok artmıştır. Normal olarak hissedilemeyecek derecelerdeki müessirleri duyarlar. Hattâ «Claire-voyance» ve «Claire audiance» gibi hâdiseler bu devrede görülür.

3. cü Katalepsi safhası.

Katalepsiye elde etmek için 2. nci safhada bulunan süjenin gözlerini açmak kâfidir. Böylece medyom Katalepsiye girer. 3. üncü devre, bazan 1'inci ve 2'nci devreler atlanarak da husule gelebilir. Bunun için şiddetli ziya veya sesin tesiri lâzımdır. Yahut 1'inci devrede iken medyomun gözleri açılır ve omuzlardan kalçalara doğru paslar yapılmakla beraber «adalelerin» gerildiği ve katılaştığı telkin edilirse, süje 2'nci devreye girmeden 3. üncü devreye girebilir. Bu devrin hususiyetleri:

1 — Gözler tamamen açıktır. Bakışlar korkunç ve cansızdır. Göz yaşları akmakta devam eder. Göz kapakları kırılmadan açık kalır.

2 — Bu devrin bir hususiyeti olmak üzere süjeler müzikal seslerden fevkalâde hoşlanırlar. Hattâ dansederler. Maamafih bu müessirlerin tesiri yoksa süje tamamen hareketsiz ve kaskatıdır. Süje-ye ne vaziyet verilse öylece yorulmadan saatlerce kalabilir. Hattâ bu vaziyetler ne kadar zor ve yorucu olsa da...

3 — Bu devrede de telkin kabiliyeti çok artmıştır.

4 — Vücudun hissi yoktur. Acı duymaz, Fakat eline verilen bir fırça ile mütemadiyen fırçalar durur.

(1) Bu, gözleri bozduğu için tehlikeli ve yapılması doğru olmıyan bir usuldür.

(2) Klervayans hakkında ileride tafsîlât verilmiştir. Oraya bakınız.

5 — Taklit kabiliyetinin artması dolayısıyla karşısında yapılan her hareketi taklit eder.

4. cü Letarji safhası.

Katalepsi halinde bulunan süjenin gözleri kapanırsa Letarji haline girilir. Bu devre sun'î uykunun en tehlikeli ve derin bir devresidir. Teneffüs, nabız bozuktur. Umumî hal bir ölüyü andırır. Mühim olan bir nokta da bu devreye girmiş bir süjenin uyandırılması çok zordur. Bu devrede bulunan bir süje hâleti nezide bir bedene benzer. Bütün vücut bir lâpa gibidir. His, hareket, irade yoktur. Telkin kabiliyeti sonsuz derecede azalmış, gözler kapalı, baş yana düşmüş bir haldedir. Hissizlik tam ve mutlak bir durumdadır. Refleks hareketleri artmıştır. Adalelere dokunulsa bütün vücut «tetani» halinde takallüs eder. Kuduz ve Tetanoz hastalıklarında görülen vaziyet gibi...

Yukarıda söylediğimiz Kataleptik bir süjenin gözlerini kapayarak Letarji hali husule geldiği gibi bazan Hipnotizma yapılan histerik süjelerde 1, 2, 3 üncü devreler atlanarak doğrudan doğruya 4 üncü safhaya girildiği de vâkidir. Bu şekil, nâdiren, çok şiddetli bir ziyayı ânî olarak süjenin gözlerine tevcih etmekle olur. Letarji safhasının hususiyetleri şöylece hulâsa edilebilir:

1 — Ruhî ve bedenî çöküklük (ileri derecede).

2 — Telkine istidatsızlık.

3 — Adalelerin tetanik takallüslere müsteit oluşu.

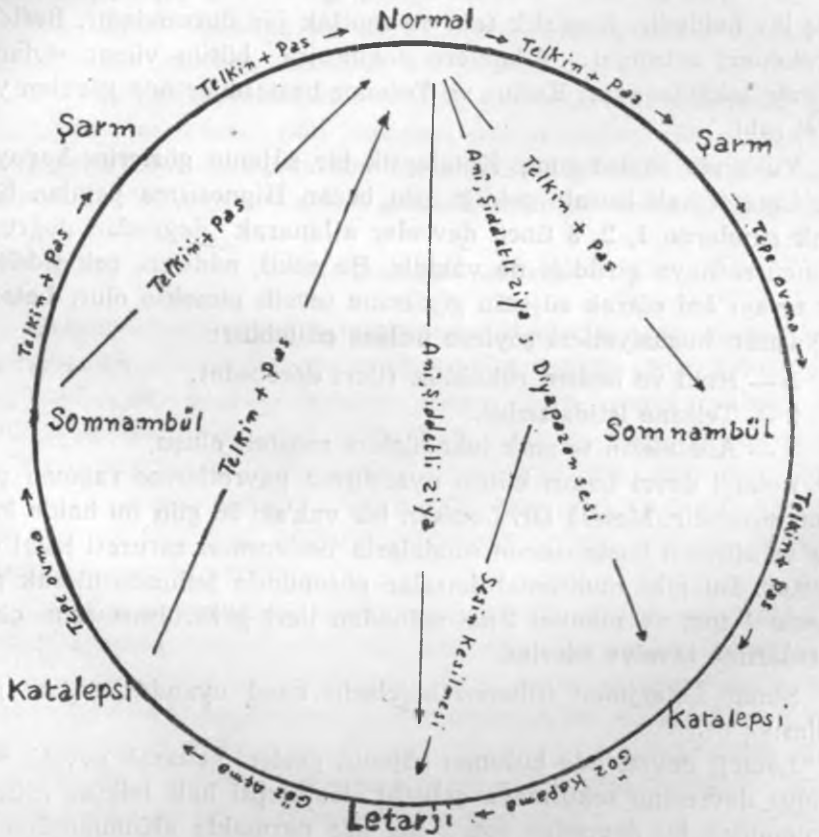
Letarji devri bazan bütün uyandırma gayretlerine rağmen çok uzun sürebilir. Meselâ Dr. Louis'in bir vak'ası 36 gün bu halde kalmış ve süjenin hastahanede sondalarla beslenmesi zarureti hâsıl olmuştur. Bu gibi muhtemel ârizalar gözönünde bulundurularak süjelerin 1 inci ve nihayet 2 nci safhadan ileri götürülmemesini okuyucularıma tavsiye ederim.

Şimdi Letarjiden itibaren süjelerin nasıl uyandırılacağını görelim:¹

Letarji devresinde bulunan süjenin gözleri açılarak evvelâ Katalepsi devresine sokulmaya çalışılır. Katalepsi hali telkine müsait olduğundan bu devreden sonra sağ baş parmakla «Kummetürreis» kafanın üst, tepe kısmı uğuşturulur ve tazyik edilirse süje Katalepsi devresinden Somnambül devresine girer. Somnambül safhasından Şarm'a geçmek için ise paslar ve telkin yapılır. Bu telkinlerle birlikte [Şimdi artık uyanıyorsunuz... rahat ve sâkinsiniz... uyandığı-

(1) Daha ileride bu hususta tafsîlât verilmiştir.

nız zaman kendinizi neşeli, sıhhatli bulacaksınız... yaptığım hareketlerle — paslar — uykunuz gittikçe hafifliyor... uyanıyorsunuz... bir iki üç diye sayacağım, üç deyince uyanacaksınız..] denilir. Böyle ekseriya Şarm'a geçmeden uyanma vâki olur. Şayet Somnambülden Şarm haline geçilmişse yine aynı şekilde telkinlere devam edilirken Degajan paslar denilen ve aşağıda zikredilmiş bulunan usulle uyandırılır. Gözlere üfleme de aynı uyandırıcı tesire maliktir. Sun'î uykunun derinlik safhalarını, bunlara giriş ve çıkış yollarını gösteren şu şemada okuyucuya toplu ve muhtasar bir fikir vermesi bakımından faydalıdır:

Şema 2 : Sun'î uykunun derinleşme safhaları ve bunların normalden en derin uykuya ve buradan tekrar normale dönüş için yapılması gerekli manevralar. Daire dışı metod, içi müstesna halleri gösterir.

B — Doktor Liebault usulü:

Süje koltukta oturtulur ve sağ el ayası alınına dayanır. Bir müddet böyle tuttuktan sonra yavaş yavaş el aşağı doğru — cildi sıva-

yarak — indirilir. Bu esnada göz kapakları da hafifçe — kapatılıyor-
muş gibi — aşağı doğru indirilir. Ve süjeye tatlı bir sesle «Uykuyu
düşünün... göz kapaklarınız ağırlaştı... iniyorlar... uyuyorsunuz...
ilâh» şeklinde telkinler yapılır. Böylece medyom hem paslar hem
de telkinlerle uyutulmuş olur.

C — Kerling usulü :

Kerling süjenin sırtı ışığa gelmek üzere bir sandalyeye oturtu-
yor. Uykuyu düşünmesini söylüyor. Gözlerini de süjenin iki kaşı
arasına dikeyliyor. Ellerini, medyomun dizleri üzerinde bulunan elleri
üzerine koyuyor. Ve medyomun önce bir sıcaklık ve sonra da tatlı
bir uykunun vücuduna yayılacağını telkin ediyor. Bu telkinleri tek-
rarlarken iki eliyle süjenin başından, omuzlarından midesine doğru
yavaş yavaş paslar yapıyor. Süje uyku alâmetleri gösterince sağ el
ayasını başına, tepesine koyuyor. Ve bir müddet sonra başından,
yüzünden, göğsünden geçmek üzere karnına kadar paslar yapıyor.
Medyom uyumaya başlayınca, her iki baş parmağıyla kapalı olan
göz kapakları üzerinde gözlere hafif tazyikler yapıyor. Ve «Artık
uyudunuz... tamamen uyudunuz... ilâh» şeklinde telkinler yapıyor.

D — Rahip Faria usulü :

Süje bir koltuğa oturtulur. Uyuyacağı telkin olunur. Bunun için
bütün dikkatiyle operatöre bakması tenbih olunur. Operatör elleri-
ni — duada yapıldığı gibi — yukarı doğru kaldırır. Ellerin içi ken-
disine dışı medyoma gelecek surette medyoma gösterir. Bu esnada
operatör ayakta duracaktır. Böyle bir müddet bekledikten sonra
medyoma doğru bir iki adım atar ve âmirane bir tavır ve edâ ile sü-
jeye «Uyu!» der. Bu sözü söylerken ellerini sür'atle aşağı doğru in-
dirir. Bu hareket bir iki defa tekrarlandığı halde süje uyumazsa,
operatör süjeye yaklaşır ve sağ elin parmak uçlarını alına daya-
yarak telkinlere devam eder.

∴

Bu usullerin her hangi birisi — arzuya göre — tatbik edilerek
sun'î uyku hali husule getirilebilir. Biz şahsen Dr. Bernheim'in usu-
lünü tercih ediyoruz. Bunlardan hangisi tatbik edilirse edilsin neti-
ce hep sun'î uyku halinin teminidir. Bu sun'î uyku teessüs etti mi
ondan sonra gayeye göre hareket etmeğe sıra gelecektir. Yukarıda
da işaret ettik. Sun'î uyku ekseriya 3 maksat için yapılır. Birincisi,

(1) Hipnoz, sun'î uykunun heyeti mecmuasının ismi ise de, diğer safha-
ların meselâ Somnambül, Katalepsi, Letarji gibi hususî isimleri olduğu için uy-
kunun bu ilk safhasına Hipnoz demekte mahzur yoktur.

ruhlarla konuşmak; ikincisi, ilmî tecrübeler yapmak; üçüncüsü tedavidir demiştik.

Ruhlarla konuşmak isteniyorsa, sun'î uyku halinin birinci safhası ekseriya bu maksada elverişli olabilir. Hipnoz¹ denilen sun'î uykunun Şarm halinde süje, operatörün her an idaresinde bulunabildiği ve serbestçe konuşabildiği için bu devre, ruhlarla muhaberede en emin bir vasıta olabilir. Bu üstünlüklerine bakılarak ruhlarla muhaberede ekseriya süje bu devrede tutulur. Bazan süje kendiliğinden bu devreyi atlayıp Somnambül haline girebilir. Somnambül hali de İspiritimza celselerinde çok iyi karşılanan bir devredir. Somnambül halinde perisperi seyyaliyet kesbettiğinden Klerveyans, Dedubluman, Apor, Ekminezi ilâh gibi hâdiseler vâzıh ve faydalı şekilde elde edilebilir. Somnambül halinde bulunan süjeler meselâ gaipten, istikbalden haber verme, uzak mesafelerde vukua gelen hâdiseleri görme ve işitme gibi olayları diğer safhalardan daha iyi ve net olarak tesbit edebilir. Bu devrenin diğer devrelerle olan farkları yukarıda verilen mukayeseli cetvelden daha iyi anlaşılacaktır.

Yukarıda saydığımız hâdiseleri Şarm halinde de elde etmek mümkün ise de bu devre, sun'î uykunun en hafif safhası olduğu gibi, irade ve şuurlu faaliyetlerin henüz faal bulunabileceği bir devre olduğundan hâdiseleri Somnambül safhasındaki kadar muvaffakiyetle elde edebilmek güçtür. Şarm halinde bulunan bir süje gözleri kapalı sâkin ve hareketsiz bir durumda, âdeta normal bir uyku içinde gibidir. Somnambülde ise süje sanki hiç uyumıyan bir insan gibidir. Gözler ekseriya yarı açıktır. Fakat bu açık gözlerle görmek mümkün değildir. Süje karşısında bulunan şeyleri gözleriyle görmez. Meselâ o anda bitişik odadaki hâdiseleri, kalın duvara rağmen mükemmelen görebildiği halde burnunun ucundaki hâdiselere karşı âdeta kayıtsız kalır. Şarmda bulunan süjenin tersine olarak Somnambül halinde kalkıp gezebilir. Dikkate değen nokta şudur: Gözler, normal halde görmemesine rağmen, karışık yollarda hiç sendelemeden ve düşmeden, bir şeye çarpmadan yürüyebilir. Telkin edilen yahut süjenin maksat ve gayesine göre tahakkuku gereken işe doğru hamlesini yapar, vazifesini mükemmelen başarır. 1 inci ve 2 inci safhalar telkine müsait olduğu için o devrede tecrübenin mahiyetine göre mühim ruhî hâdiseler elde edilebilir demiştik. Aynı devreler tedavi maksadiyle yapılacak telkinlere de çok iyi cevap verirler. Meselâ ahlâkan düşük bir insana faziletli olması telkin edilerek onu eski kötü huylarından mühim bir nisbette kurtarmak mümkündür. Keza tenbel bir insanı çalışkan, hırsız namuslu yapmak kabildir. Bazı ruhî hastalıklarda da çok mühim faydalar, salâh ve şifa temin edildiği Charcot, Bermheim, Okhorowitz, Lombroso vesair birçok

tanınmış hekimler tarafından kabul ve tatbik edilmiştir. Sun'î uykunun Katalepsi ve Letarji devreleri ancak hekimler tarafından kontrol altında yapılmak şartıyla elde edilmelidir. Bu devrenin Demonstratif mahiyette kıymeti vardır. Ve telkinlerin, Hipnotizmanın, Manyetizmanın sıhhatini tasdik ettirmek ve isbat etmek için bu kadar derin bir uykuya, o da müstesna hallerde ihtiyaç hissedilir. Sun'î uykunun safhaları arasındaki münasebetleri ve bunları birbirinden ayıran hususiyetleri şu tablo ile tesbit etmek mümkündür:

24 Karma usulle sun'î uyku.

Bedenin durumu	«Hipnoz» sun'î uykunun derinlik dereceleri			
	Şarm	Somnambül	Katalepsi	Letarji
Göz	Kapalı	Yarı açık	Açık	Kapalı
Görme	Yok	Lüsit halde var.	var	Yok
İşitme	Op = operatör	Op.	Op. ve müzik	Op. Güç
Kokualma	Var veya yok	var	Var	Yok
His	Yok	var	Var	Yok
Acı duyma	Yok	Yok	Yok	Hiç yok
Akseler	Var veya yok	var	Yok	Artmış
Hareket	Var veya yok	var	Var	Yok
Tonus	Normal	Azalmış	Çok artmış	Çok azalmış
Adeleler	Normal	Normal	Katı	Yumuşak
Nabız	Normal	Ağır	Yavaş ve zaif	Çok zaif
Teneffüs	Sathî	derin	Zor	Çok zor
Hararet	Normal veya düşük	Düşük	Düşük	Çok düşük
İrade	Çok zayıf	Yok	Yok	Hiç yok
Hâfıza	Var veya yok	Yok	Yok	Hiç yok
Şuur	Örtülü	Örtülü	Yok	Hiç yok
Umumî hâl	Normal	Normale yakın	Bozuk	Çok kötü
Telkin kabiliyeti	Var	En çok	Çok	Yok
Bu devre giriş	Çok kolay	Kolay	Zorca	Zor
Buradan çıkış	Çok kolay	Kolay	Zorca	Çok zor
İspirizmde ehemmiyeti	Pek çok	En çok	Az	Yok
Tedavide ehemmiyeti	Çok	Çok	Az	Yok

Bu cetvelin tetkikikyle, sun'î uykunun devreleri arasındaki fark toplu olarak göze çarpar. Yukarıda sun'î uyku, sade Manyetizma veya sade Hipnotizma yaparak da elde edilebilir demiştik. Fakat bunları yapmanın müşkülâtını da belirtmiştik. Bugün yapılan tecrübelerin hemen çoğunun yukarıda yazdığımız karma usullerle yapıldığını görmüştük. Maamafih sun'î uykuyu bu üç yolun dışında bazı

yollardan — ve meselâ otomatik olarak veyahut (Dissosiation Psychique) yoluyla de elde etmek mümkündür.

Şimdi bu ruhî infisal (= Dissosiation Psychique) metodunu görelim¹ :

— Ruhî infisal —

Süje çok sessiz bir odada, rahat bir şekilde oturtulur veya yarım uzanmış bir halde veyahut tamamen yatakta yatar gibi yatırılır. Bu esnada hiç bir gürültünün olmaması lâzımdır. Işıklar kısılır. Hattâ söndürülebilir de.. Tecrübede müşahitlerin çok olmaması üç, beş kişiden fazla bulunmaması münasiptir. Süjeye daha önceden bu usulün hiç bir tehlikesi, zararı olmadığı; yapılacak şeyin sadece istirahat halinde bulunan bir kimse ile yapılan bir muhavere ibaret bulunduğu anlatılır.

Müşahitler süjeden en az birkaç metre uzakta, meselâ odanın mukabil tarafında bulundurulur. Süjenin gözleri bir bağ ile kapırırsa — ki biz tecrübelerimizde bunun daha faydalı ve uygun olduğunu gördük — daha iyidir. Süjeye «izolman yapınız!» dendiği zaman kafasından bütün düşünceleri, bütün hatıra ve meşguliyetleri silmesi ve hiç bir şey düşünmemesi tenbih olunur. Bunun için kendisini meselâ semâda boşluklar içinde bir bulut imiş yahut Okyanuslar ortasında bir kaya üzerinde yahut da sonsuz sahralarda çöl ortasında yapayalnız farz ve tahayyül etmesi kâfidir.

Böylece sessizlik içinde birkaç dakika beklenir. Sonra süjeye — seviye ve görgüsüne göre — meselâ «bardak!» diye hitap edilir. Bu, bardak kelimesi süjede ya bir hayal uyandıracak ve böylece şahıs, kapalı olan gözlerinin önünde bir bardak gölgesi, hayali belirmediğini söyleyecek. Yahut böyle bir hayal görülmeyecektir. Bazan da bardak dendiği halde meselâ kaşık görülecektir. Şayet hiç bir şey görmediyse, «kalem, çatal... ilh» gibi birçok eşya isimleri söylenir. Hiç birisini görmezse tecrübeden vazgeçilir. Çünkü süje bu işe elverişli değildir. Şayet söylenen şeyi, veyahut meselâ «kalem» dendiği halde «tabak» veya «kayık» gören şahsa bu gördüğü şeyi tarif etmesi söylenir. Farzedelim ki «kalem» dediğimiz halde o, «kayık» gördü. Bu takdirde sorulur:

— «Bu kayık nerededir?» O, «denizde» veya «gölde», «sahilde», «ortada» şeklinde cevap verecektir. Suallere devam edilir:

— «Sahilde olan bu kayık boş mudur? Bilfarz şöyle bir cevapla muhabere devam eder:

— Evet boş! yahut, hayır içinde iki insan var.

(1) Kalan - Bedri usulü.

— Peki, bu insanlar hangi cinsten? Kadın mı, erkek mi?

— Birisi erkek, birisi çocuk.

— Giyinmiş bir haldeler mi? Yoksa mayo ile filân mı duruyorlar?

— Giyinmiş... Adamın üstünde hâki renkli bir perdesü var. Başı açık...

— Bu adam kaç yaşlarında, esmer mi, sarışın mı? ilh...

Böylece arada bir muhavere başlar. Bu sırada operatör medyoma:

— Şimdi tekrar izolman yapınız! der. Hayaller kaybolur. Operatör:

— Şimdi karşınızda bir balon var. Hani paraşüt gibi. Eskiden onunla insanlar havaya uçarlardı işte öyle bir balon... görüyor musunuz.

— Evet. Bir balon görüyorum. Boş bir balon...

— Bu balona yaklaşınız ve içine giriniz!

— İçine girdim.

— Şimdi yükseliyorsunuz! Balon¹ semaya doğru yükseliyor. Siz de içindesiniz. Birlikte yükseliyorsunuz... Yükseliyorsunuz değil mi?

— Eevt.. yükseliyorum. Kendimde bir hafiflik duyuyorum.

— Hiç durmadan mütemadiyen yükseliniz... yükseliniz... hep yükseliyorsunuz... Yükseldiğinizi hissediyorsunuz... Sür'atiniz nasıl? Etrafınızda ne görüyorsunuz?...

Böylece medyom evvelâ bir karanlık içinde yükseldiğini, sonra yavaş yavaş bu karanlığın azaldığını, etrafın, kırmızı, sarı, yeşil, mavi renkler aldığını söyler. Bunları sıra ile geçmesi ve daha yukarılara çıkması söylenir. Ve bu aydınlık içinde bir hayal görüp görmediği sorulur. Bazan gelip geçici hayaller, bazan bir tanıdık sima ve meselâ evvelce ölmüş olan anne, baba vesaire görülür.

Bunlar görüldüğü zaman ekseriya medyomlar ağlarlar. Bu takdirde medyom teskin olunur. Ve kendisine ağlanacak bir şey olmadığ, bilâkis insanın evvelce kaybettiği birisiyle tekrar buluşmasının memnunluk verici bir şey olması lâzım geldiği söylenir. Şayet bu görülen yabancı biri ise, ismi sorulur. Kim olduğu, medyomla ne için görüşmeğe geldiği, maksadının ne olduğu, bulunduğu âlemde nasıl vakit geçirdiği, mesut olup olmadığı, ilh... sorulur. Kendisi şayet ızdırıp çekiyorsa Tanrıdan af dilemesi ve celsede bulunanların kendisinin bağışlanması için samimiyetle ve kalpten dua ettikleri söylenir. Ekseriya bu iyi temenniler görülen hayal üzerinde çok iyi bir tesir

(1) Balon yerine tayyare, asansör de olabilir. Hattâ bazan bir kuş da bu işi yapabilir.

yaratır. Ve derhal memnun olduğunu, teşekkürlerini ifade ettiğini medyoma söyler. Yükselme esnasında sık sık medyumun ahvalı tetkik olunmalıdır. Meselâ «yükseliyor musunuz» sualine «evet yükseliyorum» cevabını aldıktan sonra «siz kendinizi nasıl hissediyorsunuz?.. Rahat mısınız?» şeklinde sorulmalı... Medyum rahat olduğunu söylemezse veya «iyi göremiyorum.. üşüyorum... gözlerim kamaştı...» şeklinde cevap verirse medyum daha çok yukarı çıkarmak tan vazgeçmeli veya biraz bulunduğu sahada durması, orada ufki olarak dolaşması söylenir. Yine rahatsızlık hissediyorsa biraz daha aşağı indirmeli. Tecrübelerde lüzumsuz acele ve kaprislere kapılmak doğru değildir. Her vakit tedricle hareket olunması unutulmamalıdır. Bu tecrübelerde medyumların ilk celselerde bir hayal görmemesi ümitsizliğe düşmeğe sebep olamaz. Birkaç tecrübe sonra muvaffakiyet görülebilir. Onun için sabır ve teenni ile haftada iki üç defa aynı tecrübe tekrarlanmalıdır. Bu çalışmalar sonunda, çok defa aynı isimle görülen hayal faydalı bilgiler vermeğe başlar. Yalnız Spiritizma celselerini falcılık veya maddi menfaat vasıtası yapmamaya dikkat olunmalıdır. Maalesef bu tecrübeler kalkan şahısların hemen büyük bir kısmı bu ciheti ihmal ederek bilâkis falcılığa kalkarlar. Meselâ «Tayyare piyangosu hangi numaraya isabet edecek.» veya «Şu işimden kaç para alacağım.» diye sorarlar. Mukadderat bahisleriyle sıkı münasebeti olan bu meseleleri uzun uzun izah etmek yerinde olurdu. Fakat başlı başına bir fasıl teşkil eden bu konu kitabımızın hacmini çok kabartacağı için üzülmekle zikrinde vazgeçtik. Maamafih şu kadar söyleyelim ki mukadderatı değiştirebilmek ancak istisnâ şartlarla ve belki büyük fedakârlıklar pahasına mümkün olabilir. O da her zaman değil. Mukadderatta mühim bir rol oynıyamıyacak meselelerin zikrinde beis yoktur. Netekim bazı İspiritik celselerde meselâ filân zatın filân gün filân saatte öleceği veya falan hâdisenin falan zamanda cereyan edeceği söylenebilir. Bu sebepten dolayı celselerde istikbale ait hâdiselerden ziyade maziye ait hâdiseler tesbit edilir. İspiritizma kitaplarında ve mecmualarında böyle istikbale ait tahakkuk etmiş olaylar eksik değildir. Bunlardan birisi' Mari Antuanet'in hikâyesidir. İstikbale ait ve vesikalarla zaptedilmiş böyle hâdiseler yanında büyük bir ekseriyeti maziye ait olanlar teşkil ediyor. Maziye ait olan hâdiselerin

(1) Mari Antuanet genç kızken, henüz evlenmeden tesadüfen Josephê Balsamo isminde birisiyle bir Spiritizme celsesinde bulunmuş ve kendi hayatını, Fransa İmparatoriçesi olacağını, muhteşem bir hayat yaşadıkdan sonra (Gilliotine) ile kendisinin ve kocasının başının kesileceğini görmüştü. Şurası bilhassa ehemmiyetlidir ki o tarihlerde henüz bu kafa kesen âlet dünya yüzünde yoktu. Ancak Fransa ihtilâli zamanında aynı isimdeki doktor tarafından senelerce sonra icat edildi.

—ekseriya — mukadderata müessir olamayacağı düşünülürse tabii sayılmalıdır. Yalnız mazideki hâdiselerin tevatüren şayi olabilmesi, meselâ habersizce şuurlatında kalmış olması, hâdiselerin kâinatta vibrasyonlar halinde ebediyen devam edebileceği nazariyeleriyle itiraza uğrarsa da bu itirazlarla izah edilemeyecek vekayi, sayılamayacak kadar çoktur. Bunlardan birisi ilmi bir heyet tarafından yapılan şu tecrübedir:

Aralarında telgrafla anlaşarak aynı gün ve saatte Londra, Paris ve Varşovada bir Spiritizma celsesi aktolunuyor. Daha önce medyumlar tayin edilmemiş ve yapılacak celsenin maksat ve gayesi de tesbit edilmemişti. Yalnız anlaşma, bir ruhtan alınacak tebliğin aynı zamanda bu üç ayrı şehirdeki celselerde yazının ilk parçası Londra, diğer kısmı Pariste ve sonu da Varşovada yazdırılması üzerine idi.

Tecrübede fikir intikali böylece tamamen bertaraf ediliyordu. Kapalı zarflardaki sualler önce açılıp lâalettayin bir medyumla ruhtan tebligat alınacaktı. Bu yapıldı. Bilâhare yazının başı, ortası ve sonu birleştirildi ve cümle ancak bu suretle tamamlandı. Bu cümlede ne medyumun, ne operatörlerin hiç birisinin şahıslarıyla ilgisi olmıyan, aynı zamanda şuurlatı hikâyesi ile münasebeti bulunmıyan bir ifade olduğu hayretle görüldü.

**

Sun'î uyku yoluyla yapılan tecrübelerden sonra uyumadan (ayık) halde yapılan tecrübeleri gözden geçireceğiz. Bu şekilde yapılan tecrübeler hemen birçok yerlerde tatbik edilen «masa ile, fincanla ruh çağırma, yazı yazdırmak suretiyle muhabereye geçmek...» ilâh. gibi denemelerden daha müteammim bir şekildir. Masa ve fincan tecrübeleri çok iptidaî ve tavsiye edilmeye değmiyecek bir usuldür. Yazı yazmak bunlara nazaran hem kolay hem de çok basit ve elverişlidir. Kalemle yazı yazmağa hazırlanmış bir insan gibi medyumun eline kalem verip beklemekten ibaret bir usul... İlk zamanlar daireler ve çizgilerden ibaret olan bu yazılar nihayet —bazan üç beş tecrübeden sonra— yazı karakterini alır. Ve mükemmel bir yazı yazılır. Bu şekilde yazıya alışmış medyumlar tecrübeler ilerledikçe o kadar sür'atle yazarlar ki hiç bir stenograf ve sür'atlı yazı yazan, bunları tamamiyle zaptedemeyecek bir hale gelir. Bu takdirde yazı da okunmaz bir hale gelir. Böyle medyumları yazı yazarken söyletmeğe de alıştırılırsa bir müddet sonra âdeta karşılıklı mübahase yapan iki şahıs gibi celsede medyum ve operatör konuşurlar. Kalem tecrübesinde medyumda nâdiren belli belirsiz bir degajman hâli bulunur. Ekseriya normal bir durumdadır.

Onun için bu gibi tecrübeler Spiritizmaya inanmıyanları ikna edecek bir delil olamıyor. Yalnız tebliğlerin medyumun hüviyeti, şahsiyeti, ilmî kudreti üstünde bir mahiyet göstermesi, velhasıl kendisinin ne şuurundan, ne de şuuraltından gelebilecek mahiyette olmayışıyle hakikî bir tebliğ olduğunu isbat eder.

Uykuya varılmadn yapılan tecrübeler arasında, içinde biraz su bulunan bardağa baktırmak, tırnağa bir parça çini mürekkebi ve bunun üzerine bir damla zeytinyağı damlatıp baktırmak, boş beyaz bir tabağa baktırmak... ilâh usuller sayılabilir. Bütün bu usullerde dikkat ve iradenin bir noktaya teksifi yani izolman yapmak — Hipnotizma— suretiyle muvaffak olunduğu şüphesizdir. Bardak veya tırnaktaki mürekkebe bakanlar ekseriya genç çocuk ve kızlardır. Bir müddet buraya baktıktan sonra orada bir şahıs görüleceği süjeye telkin olunur. Kısa bir zaman sonra hakikaten bir hayal görünür. Ona hitap etmesi, falan veya filân şeyi sorması süjeye söylenir. Böylece muhabereye girişilmiş olur.

*
*
*

Ruhlarla nasıl konuşulur bahsimizde yazdığımız cetvelde hangi yollarla muhabere edileceği gösterilmiştir. Bu bahsimizde bunların ancak en mühim birkaçının izahı yapılmış oldu. Her birisi hakkında tafsilât vermek maalesef mümkün olamadı. Belki daha ileride onları da okuyucularımıza takdime imkân ve fırsat buluruz.

Bu yazdıklarımız ve bir kısmı hakkında peh muhtasar malûmat verebildiğimiz Manyetizma, Hipnotizma ve Ruhî infisal yollarıyla sun'î uyku temini yukarıda belirttiğimiz gibi yalnız ruhlarla görüşme vasıtası olarak kullanılmaz. Bazan ilmî tecrübelerde de müracaat edilebilecek vasıtalar olabilir. Bu tecrübeler Ekminezi, Klervayyans vesaire gibi enteresan hâdiselerdir. Bu tecrübeler hakkında daha ileride «Telepati, Klervayyans, Opsesyon bahsimize müracaat» tafsilât verileceğinden burada fazla söz söylemeyi uygun bulmadık. Yalnız bu bahsimizi bitirmek için Manyetizma ve Hipnotizmanın tedavi maksadiyle tatbik edilmesinin faydalarına temas edelim:

Birçok okuyucular Hipnotizma, Manyetizma, Spiritizmanın ne gibi faydaları olabileceğini düşünmezler bile.. Hattâ bazıları bunun bir ilim olması keyfiyetini aslâ kabul etmemeğe kalkarlar. Böyle düşünenleri kendi kanatlerinde serbest bırakalım. İlim adına birçok kimselerin tarihten önce yaşamış insanların dillerini öğrenmeye kalkmaları, kimisinin yıldızlarda görülen lekelerin neye delâlet ettiğini aramaları, böylece bütün bir ömür boyunca didinmeleri hep insandaki «öğrenme hırsı» nı tatmin için sarfettiği gayretler

değil midir?... Bu gayret bazılarının bütün servetini, bazılarının hayatını alıp götürüyor. Fakat buna rağmen didinme artan bir hızla devam edip duruyor. İnsanların kaçınılmaz bir âkıbet olan ölüm ve ötesi hakkındaki düşünceleri, ölümden sonra yaşamanın devam edip etmiyeceğini öğrenmek hususunda sarfettiği gayret boşuna olmasa gerek. İnsanın beden yapısının pek karışık oluşu belki bu araştırmalarda birçok güçlükler doğuruyor. Amma insanın «öğrenme hırsını» hiç bir şey yenemiyor. Bazılarının yakaladıkları ipuçları yabana atılır şeyler değildir. Bunlar felsefe, din ve ilim görüşleriyle karşılaştırıldığı zaman, hiç de onlardan aşağı kalmadığı görülür. Çünkü onun da derin bir felsefesi var. Onun da ilim gibi tecrübe yolları, metodları var. Bu tecrübelerin verdiği yüz güldürücü neticeler, kıskanç gözlerde ne mâna taşırta taşısın ona inananlarda derin bir kalp huzuru yaratıyor. Öğrenme hırsının tatmini bakımından da, diğer ilim şubelerinden aşağı kalmadığına, bizzat bu tecrübeleri yapanlar inanıyorlar. Hipnotizma, Manyetizma, Spiritizma tecrübeleri hem tecrübe yapan operatöre, hem de medyoma şu faydaları sağlıyabiliyor:

1 — Bunlara müteallik hakikatleri tahkik, onların şümül derecesini tayin için zihnî faaliyetleri arttırıyor. İctimaî, tıbbî, ahlâkî, ruhî birtakım mevzularla insanın umumî kütlüğünü çoğaltıyor.

2 — Dikkat, hafıza, irade, muhakeme vesair ruhî melekeleri genişletiyor. Bunların mahiyeti hakkında yeni duyuşlara, düşüncelere sahip kılıyor. Bu melekelerin hangi yollarla inkişaf ettirilebileceğini öğretiyor.

3 — Bizzat ruh melekeleriyle yakini, samimî (Entim) münasebetler tesisini ve bunlar üzerinde işliyebilmek kabiliyet ve iktidarını bahşediyor.

4 — Ruhî melekelerin birçoklarınca meçhul taraflarını gözönüne koyuyor. Şuuraltı dehâsının, dimağ faaliyetlerinin sonluzluğunu belirtiyor.

5 — Bazı zayıf ve ürkek karakterlerde, destekleyici rol oynuyor. Böylece karar verme, sebat, ısrar, nefse itimat, itidal gibi meziyetleri kazandırıyor.

6 — Operatörlerde başkası üzerine nüfuz, tesir kabiliyeti yaratıyor. Söz söylemek, ikna kudreti, intikal sür'ati, hâdiseleri tahlil gibi bir sürü meziyetleri ya geliştiriyor veya yeniden doğuruyor.

7 — Hiç bir din ve akidenin yapamadığı şekilde Tanrı sevgisi, şefkat, merhamet hissi, insanları saymayı öğretiyor, faziletli olmayı Allah korkusundan, Cehennem azabından ziyade kendi refah ve istikbalinin bir garantisi olarak kabul etmeyi temin ediyor.

8 — Mukadderatın mes'uliyet yükünü bizzat yüklediği için, akıbetini bizzat çizmek ve tâyin etmek insiyakını kazandırıyor.

9 — Felsefe ve dinlerin mukayeseli tahlillerini öğretiyor.

10 — Manyetizma ve Hipnotizmanın tıbbî kullanılış yollarını ve dolayısıyla insan ızdırabım azaltmak veya kaldırmak hususundaki imkânları sağlıyor.

Bu kadar değişik ve çok faydaları hangi ilim ve marifet şubesinin temin edebildiğini sormak yerinde olur. Fakat maksat münakaş değil. Buraya kadar yazılanlarla bunun faydaları kısmen belirtilmiş oldu. Şimdi bu bahsin son iki kısmı yani Manyetizma ve Hipnotizmanın tıp bakımından faydası ve kullanılış yerlerini ve son olarak da sun'î uykulardan uyandırmak için yapılacak manevraları yazalım:

Hipnotizma, Manyetizmanın tıbbî tatbikatı

Bazı kimselerde görülebilen, seciye ve ahlâk düşkünlükleri, tıbbî bazı rahatsızlıklar ve anormalliklerde tıbbın âciz kaldığını biliyoruz. Hiç olmazsa şimdilik bunları tedavi edecek bir serom veya tablet ortaya konmamıştır. Kimisi içtimaî, kimisi adlî, kimisi tıbbî birer yara olan bu gibi olaylar karşısında beşeriyetin kolu bağlı kalmasını elbette kimse istemez. Mademki ilim kollarının insan yapısından ve onun bozukluklarından en çok mes'ul sayılan tıp bu dertlere çare bulamıyor. O halde Hipnotizma, Manyetizma ve Spiritizma bu boşluğu niçin doldurmasın? İlimde inhisar zihniyeti ve kıskançlığı korkulacak bir gerilik sayılmalıdır. Onun için bugün bu beden yapısı mimarlığı (yani tıp), kollarını ister istemez Hipnotizma, Manyetizmaya uzatacaktır ve hattâ uzatmıştır bile...

Aşağıda sıraladığımız maddeler şöylece aklımıza geliverenlerdir. Bunları daha şümüllü bir hadde vardırmak mümkündür. Maa-mafih biz kitabın hacmiyle bu kadarcık mevzuu yetimsiyeceğinizi umduk. Tedavi ve ıslah edilebilecek beden yapısı ve zihin bozuklukları şu gruplarda mütalâa edilebilir:

1 — Tütün, alkol, uyuşturucu maddeler (morfin, kokain, heroin vesair gibi) alıkskanlıkları.

2 — Kumar, hırsızlık (kleptomani), katil, cinsî dalâletler.

3 — Tembellik, kin, hiddet, cesaretsizlik, hafıza, irade, dikkat zayıflıkları.

4 — Hallüsinasyon, illüzyon, fobiler, idefiks, malihülya (melânkoli).

5 — Histeri, nevrasteni, sar'a.

6 — Maddî ve mânevî ıztıraplar, bazı nevi felçler.

Bunlar adlî, tıbbî, içtimaî, ahlâkî mevzularla sıkı sıkıya münâ-

sebetli hallerdir. Ve hemen yüzde mühim bir ekseriyette bir veya birkaçı bulunabilir. Bunlardan kurtulmak için çaresizlik içinde çırpınan nice zavallıları hepiniz tanırırsınız. Hele yetişme çağında bulunuyorlarsa cemiyet onlara nasıl el uzatıp kurtarmadan içi rahat yaşayabilir? O halde bu mevzular cemiyet, vatan ölçüsünde birer meseledirler ki bunların, bu yaraların burada değışilmesile ve gide-rilmesine önayak olucu vasıtaları yazmakla kudsi bir vazifeyi ifa etmek yolunda hayırlı bir adım atmış sayılırız.

Altı madeye sığdırmaya çalıştığımız bu yaraların unulması için elimizde Manyetizma ve Hipnotizma gibi vasıtalar vardır. Bu illetlerle malûl olan zavallıyı bu vasıtaları kullanarak yurda hayırlı bir fert haline sokmak mümkündür.

İnsanların bir kısmı manyetik uykuya müsaittir. Yani manyetizma yapılmak suretiyle sun'î uykuya girebilir.

Yukarıda söylediğimiz usuller tatbik edilmek suretiyle tecrübe yapılırsa şahsın manyetik bir süje olup olmadığı anlaşılır. Bu usullerden her hangi birisi işe elverişlidir. Maamafih şahsın bu kabiliyeti olup olmadığı şu basit tecrübe ile de tâyin edilebilir.

Tecrübe yapılacak şahsı, ayakları birbirine bitişmiş — yani hazırol vaziyette — ve ayak parmakları birbirine temas eder bir halde ayakta durdurulur. Gözleri yumdurulur. Operatör onun arkasına geçer ve her iki elini süjenin omuzlarına, kürek kemikleri üzerine dayar. Beş on dakika böyle geçer. Sonra ellerini yavaş yavaş geriye doğru çeker. Eğer şahıs arkaya doğru şiddetle çekildiğini söyler, sendeler veya geriye devrilirse şahıs manyetik bir süjedir. Şayet bunlar vukua gelmezse kendisinde manyetik uykuya kabiliyet ya yoktur yahut pek azdır. Manyetik usullerle uyutmak bazan bir tecrübe ile elde edilemez. Fakat birkaç tecrübe sonra muvaffakiyet hâsıl olur. Onun için ilk tecrübelerin menfi netice vermesi operatörü ümitsizliğe düşürmemelidir. Şayet birkaç tecrübeye bu muvaffakiyetsizlik tekerrür ederse o halde süjeye Hipnotizma usullerini tatbik ederek tecrübeyi yenilemeli. Hattâ bu da olmazsa karma usulü tatbik etmelidir. Her hangi usulle olursa olsun süje uyudu mu onu sun'î uykunun ilk safhasında tutmak ekseriya maksada uygun gelir. Böyle, Şarm haline girmiş şahsa her gün telkinler yapılır. Bu yapılan telkin tatlı bir sesle ve süjeyi ikna etmek suretiyle yapılır. Her telkinden sonra yapılan telkin süjeye tekrarlatılır. Meselâ tütün tiryakisi birisini bu huyundan vazgeçireceğiz. İlk tecrübeye hemen tütünün fenalığından, onu bırakması lâzımgeldiğinden bahsedersek şahsın itirazını mucip olabiliriz. Onun için tedricen hareket etmeğe, hiç usanmadan yavaş yavaş şahsın iradesine hâkim olmaya çalışılır. Sonra onun fenalığı ve vücuda yaptığı zararlar,

meselâ kendisini çok öksürttüğü, arasına kalbinin ağrımına sebep olduğu, iştahsız bıraktığı söylenir. Böylece sigaradan nefret ettiği telkin edilir. Ve süjeye «evet nefret ediyorum.» şeklinde itiraf ettirilir. Bu itirafı birkaç celsede aldıktan sonra «Artık kat'iyen sigara içmiyeceğim.» yollu teminat da almak lâzımdır.

Bu basit görülen tecrübenin şaşılacak kadar iyi bir sonuçla bittiği çok defa görülmüştür. Aynı usulleri kumar, hırsızlık vak'alarında, histeri, nevrasteni vak'alarında maddî ve mânevî ıstıraplarda da muvaffakiyetle tatbik etmek kabildir. Böyle tedavi edilmiş vak'alar tecribî ruhiyat lâboratuvarlarının alelâde vak'aları mahiyetindedir. Yalnız bu tedavilerde münhasıran hipnotik ve manyetik yollardan yapılan sun'î uyku ile muvaffak olmak imkânı vardır. Yalnız başına yapılacak telkinlerin veya Hipnotizma ve Manyetizmadan başka usuller elverişli değildir. Bir de Ruhî infisal yolu da tecrübe edilebilir.

Sun'î uykudan uyandırma

Manyetizma, Hipnotizma, Ruhî infisal metodlariyle elde edilen sun'î uykuların, her birisinin kendisine mahsus uyandırma manevraları vardır. Diğer tecrübelerde meselâ masa, fincan, baidak, kalemle yazı, tırnağı çini mürekkebiyle boyayıp bakma... ilâh da esasen uyumak mevzuu bahis değildir. Bu tecrübelerde uyku pek istisnâ vaziyetlerde ve pek hassas süjelerde görülebilir. Ve bu gibi hallerde uyuyanlar kendiliğinden uyanırlar. Kendiliklerinden uyanmadıkları takdirde de manyetik, hipnotik ve ruhî infisalin uykularında tatbik edilen uyandırma vasıtaları kullanılır. Sun'î uykulardan uyanmama hikâyesi boş bir lâftır. Çok nâdir ve müstesnâ vak'alarda uyanma gecikebilir. Böyle vak'alarda hiç telâş etmeğe lüzum yoktur. Süje kendi haline terkedilirse birkaç saat içinde kendiliğinden uyanır. Şimdi her usulün uyandırma metodlarını görelim.

Manyetik uykularda uyandırma¹ :

— 1 inci devreden uyandırma:

Manyetik uyku ile uyutulmuş bir şahıs, yukarda Manyetizma nasıl yapılır bahsimizde yazdığımız gibi sun'î uykunun 4 safhasından birisinde bulunabilir. İlk safha Şarm idi. Bu devrede bulunan süjeye tecrübenin nihayet bulduğu artık kendisinin uyandırılacağı söylenir. Uyandığı zaman kendisini pek iyi hissedeceği, rahat, sıhhatli, neşeli bir halde uyanacağı telkin edilir. Şayet tecrübeler devam edecekse gelecek tecrübeye daha sür'atle uyuyup çabuk uya-

(1) Yukarıda 285 ve 261 inci sayfalarda verilmiş şema ve listeyi de göz-önünde bulundurunuz.

nacağı tenbih edilir. Ve «Şimdi yapacağım her hareketle uykudan ayılacaksınız, ferahlık duyacaksınız.» «En sonunda bir... iki... üç... diye sayacağım. Tam üç sesini duyunca uyanacaksınız!» denir. Ve bundan sonra uyandırma manevrasına başlanır. Bu çok basit bir manevradır. Eski kitaplarda uyutmak için, yukarıdan aşağı uyandırmak içinde bilâkis aşağıdan yukarı paslar yapılır diye yazılıdır. Halbuki aşağıdan yukarı paslar bir çok müelliflerce doğru sayılmaz. Manyetik uykudan uyandırmak için kollar yanlardan yukarı kaldırılır ve sağ kol soldan, sol kol sağdan aşağı inmek üzere — yani her iki kol çaprazlama daire hareketi yaparak — sür'atle aşağı indirilir. Bu hareket sür'atle yapılacaktır. Bir de eller yukarı çıkarken yumruk kapanacak, aşağı inerken parmaklar ve yumruk açılacaktır. Böylece bir pervane gibi sür'atle 3-5 dakika kadar süjenin 5-10 santim açığından evvelâ başa sonraları göğse ve karna doğru bu hareketler tatbik edilir. Bu manevralarla evvelce verilmiş olan manyetik emanasyonlar dağıtılmış olur. Bu hareket bitince gözlere kuvvetle üfürülür ve (bir... iki... üç) diye sayılır. Medyom gözlerini açarak uyanacaktır. Bu pervane hareketi uyandırma manevralarının en iyi tesir edenidir.

— 2 nci devreden uyandırma:

Şayet süje uykunun ikinci devresinde yani somnambül halinde ise :

«Şimdi uykunuz daha hafifliyor. Yapacağım hareketlerle daha ziyade hafifliyecek uyanacaksınız!» şeklinde telkin yapılır. Sonra yukarıdan aşağı vücuda temas eden paslar yapılır. Bu paslar uyunurken yapılanlar gibi fakat daha sür'atlidir. Telkin devam ederken yukarıdaki gibi uyandırma¹ manevraları tatbik edilir. Süje uyanır.

— 3 ve 4 üncü devrelerden uyandırma:

Şayet medyom sun'î uykunun 3 ve 4 üncü safhalarında ise yine tepeden tırnağa kadar cilde temas eden sıvamalar, paslar yapılır. Bu esnada süjenin vücudunun hafiflediği, manyetik tesirlerin kaybolmaya başladığı, vücuttaki katılığın çözülmeğe başladığı telkin edilir. Ve kollar omuzdan parmak uçlarına kadar, ayaklar kalçadan parmaklara kadar paslarla sıvazlanır. Bir kol tutulup yukarı kaldırılır ve «İşte bak kolun hareket edebiliyor... vücudunun sertliği geçiyor... geçti... uykun hafifledi... uyanıyorsun...» şeklinde telkinler yapılır. Ve sonra da uyandırma manevraları tatbik edilir. Letarji devresinden, Katalepsiye geçmek için medyomun gözlerini açmak,

(1) Yukarıda uykunun nasıl derinleştirilip nasıl geriye dönüleceği ve uyandırılacağı şema ile gösterilmişti. Onu da bir daha gözden geçiriniz.

Katalepsiden Somnambüle geçmek için de tepe kısmının sağ elin baş parmağıyla uğulması gerekir.

Hipnotizma uykusundan uyandırma :

Hipnotizmada sun'î uykuyu yapan şey «manyetik kuvvetlerin deşarjı» ve «telkin» dir, demiştik. O halde uyandırmak için de bunları yani «telkin» ile «şarj» ı kullanmak lâzımdır. Süje artık uyana-cağını, uykusunun hafiflediği «bir... iki... üç...» deyince uykusunun kalmıyacağı telkin olunur. Başa ve omuzlara birkaç pas yapılır. Kapalı olan gözler telkin ile birlikte açılarak gözlere üflenir böylece süje uyanır.

Ruhî infisalden uyanma :

Ruhî infisal için şahsın izolman yapması sonra yukarı doğru yükselmesi lâzımdı. Uyandırmak için de: «Şimdi aşağı iniyorsunuz... iniyorsunuz...» şeklinde telkinler yapılır. Süje aşağı doğru indiğini duyar. Nihayet ilk yükseldiği yere gelince balondan — veya asansöre binmişse asansörden — iner ve dışarı çıkarılır. Sonra uykuya başlarken kendisine telkin edilen (kalem... bardak... kayık... vesaire) ters tarafından sıra ile takip edilerek en sonunda ilk telkin edilen — meselâ kalem sözüne — yere gelinir. Ondan sonra : «Siz tecrübe yaptığımız odada koltuk üzerinde oturuyorsunuz. Tamamen bedeninize döndünüz, yüksek âlemlerle münasebeti kestiniz. Şimdi size ufak bir jimnastik hareketi yaptıracam. Ellerinizi omuzunuza kaldırın... Yana açın... Derin bir nefes alın ve durun... Nefes veriniz... Bir daha... Oldu, artık gözlerinizi açabilirsiniz... Tecrübe bitti.» denir. Bu suretle süje uyanmış olur.

Yalnız şunu tekrar edelim ki gerek buradaki uyandırmada gerek diğer usullerle yapılmış sun'î uykuların uyandırılmasında süje uyanmadan önce kendisine: «Uyanınca kendinizde bir ferahlık hissedeceksiniz... Neşeli, sıhhatli ve gülbüz bir halde uyanacaksınız... Sıhhatiniz iyi... Kalbiniz, ciğerleriniz bütün âzanız normal ve sıhhatli bir halde çalışıyor... — Evvelce bir rahatsızlığı varsa onu da tedavi etmek için telkinler yapılır ve meselâ ağrılarınız geçti, midenizde hazimsizlik kalmadı... ilâh şeklinde sözler söylenir — Uyandığınız zaman bu neşe ve sıhhat halini duyacaksınız... Sıhhatiniz ve neşeniz uyandıktan sonra da, gelecek celseye kadar devam edecek.» şeklinde telkinler yapmayı unutmamalıdır. Bir de şayet süje uyanmamakta taannüt ediyorsa bizzat kendisinden uyanması için ne yapmak lâzımgeldiği sorulabilir. Medyom uykusunda kendisine yapılacak şeyi bazan târif eder. Meselâ «sağ kolumu operatörün sol koluyla temas ettirin» gibi bir şey söyleyebilir. Bu tatbik edilince medyom rahatça uyanır. Maamafih medyom böyle bir târifte bulunmasa da telâş etmeğe lüzum yoktur. Kendisi bir müddet

istirahate terkedilir. Bir müddet sonra tekrar telkinler yapılır ve uyandırma manevraları tekrarlanırsa süje tehlikesizce uyanır.

Spiritizmanın tehlikeleri.

Sırası geldikçe bunlara kısmen işaret etmiştik. Burada biraz daha izahat vermek lâzım Her hangi maksat için olursa olsun Spiritizmanın sun'î uyku yapmak suretiyle tecrübesi, uluorta herkesin tatbik edebileceği basit bir şey değildir. Bu hususta çok okumuş olmak, bu işleri çok iyi bilen kimselerin nezaretinde çalışmış bulunmak şarttır. Yoksa yapılacak tecrübeler eğlence mahiyetini aşamaz. Şunu da ısrarla belirtmek yerinde olur ki falcılık veya eğlence maksadiyle yapılacak tecrübelerde opsasyon tehlikeleri vardır. İş önceleri bir şaka mahiyetinde devam edip giderken günün birinde medyomu timarhanelere kadar sürükliyeabilen hâdiselerin zuhuru çok görülmüş hâdiselerdir. Okuyucularımın arasında böyle tecrübeleri bilgisizce tatbik etmiye heveslenecek kimselerin çıkmamasını temenni ederim. Aksî takdirde vicdanî, ahlâkî vebal altında kalmaları mümkün olabilir. Hattâ daha ileri giderek işin adlî, tıbbî veçheler alması da vardır. Onun için sun'î uyku hallerini bu işde bilgi ve meleke sahibi kimselerden başkasının yapmasına şahsan taraf tar değiliz. Esasen dünyanın birçok yerlerinde bu gibi mevzular Tıp şubelerinden mühim bir kısmını işgal etmiş bir vaziyettir. Amerikanın «Duke» ve sair üniversitelerinde bizzat tıp profesörleri tarafından ciddi olarak ele alınmış olan bu mevzu, ilim şubelerinden birisi halinde tedvin edilmektedir. Her yerde görülebilen şarlatanlar ve mütetabbipler bunları ne kadar kıymetten düşürmüşseler de hâdiselerin ciddi mahiyeti kendilerine üniversite kapılarını açtırmakta gecikmemişler. Tıp ilmini öğrenmek isteyenlerin tıp fakültesine girmesi ne kadar zaruret ise; Spiritizmayı, ilmini, felsefesini öğrenmek isteyenler de —bizzat tecrübelerle kalkabilmeleri için— bu işin ciddi ve ilmî kapılarına başvurmaları o kadar lüzumludur. Yalnız Spiritizmada hâdiselerin ne şekilde tecrübelerle yapılabileceği hususunda bir çok kitap okumuş zevatın sun'î uykularda derinleşmemek, heveslere, lüzumsuz kaprislere kapılmamak şartıyla ufak tecrübeler yapmalarında büyük bir mahzur yoktur. Husule gelebilecek ârızaların bertaraf edilmesi hususunda kısmen «Opsasyon» bahsinde malûmat verilmiştir.

Eğer kitabımız müsaade etseydi bu tehlikelerden korunmanın yollarını da uzun uzadıya ve teker teker yazacaktık. Fakat buna imkân bulamadık. Celselerde görülebilen tehlikelerin en mühimleri medyomun asabî buhranlar geçirmesi, bayılması, uyandırılmaması gibi halerdir. Bunlar da ekseriya histerik bünyeli kimselerle yapı-

lan tecrübelerde daha çok görülür. Bu gibi kimselerle tecrübe yapmakta ihtiyatlı olmak lâzımdır. Bir de müteaddit defalar işaret ettiğimiz gibi sun'î uykunun 2, 3 ve 4 üncü devrelerine heves ederek medyomu yormak ve ille bu devreleri elde edeyim diye çalışmakla bu tehlikeleri davet etmiş oluruz. Sun'î uyku vasıtasıyla yapılabilecek spiritizma, tedavi, ilmî ve «Demonstratif» mahiyetteki bütün tecrübeler ister manyetizma, ister hipnotizma yapılarak isterse daha doğru ve kolay olmak üzere karma usulle yapılan sun'î uykuda birinci şarm ve nihayet ikinci somnambül devresinin bütün maksat ve gayelerimize kâfi derecede cevap verebileceğini hiç bir zaman hatırdan çıkarmamalıdır. Yoksa sun'î uyku devrelerinin birbirlerinden farkını belirten tablo dikkatle gözönünde bulundurulursa uyku derinleştikçe tehlikenin neler olduğunu kısmen görmek mümkün olacaktır.

Akay

SPIRİTİZM VE ALLAN KARDEK

Spiritizmin memleketimizdeki akisleri

Esasa girişmeden evvel bir ciheti tebarüz ettirmemiz lâzımdır. Bu faslımızda görülecek tenkitler spiritizme tecrübelerine değil, bunlar ile isbat edildiği iddia edilen felsefî fikirlere, akidelere aittir. Spiritizme tecrübeleri ile elde edilen umumî netice hakkında bida-yette gözü kapalı bir itikat ile hareket etmiyen tarafsız müşahitlerin kanaatleri şu merkezdedir: İçlerinde bir medyom bulunan küçük, disiplinli tecrübe topluluklarında gözden gizli bir takım şuurlu kuvvetler ile temas ve muhabere mümkündür. Tecrübe topluluklarında âzaların şahsiyet, tahsil ve terbiyelerinn, itikadlarının muhassalası halinde müşterek bir manevî muhit doğmaktadır. Manevî muhitlerin müsaadesi nisbetinde o kuvvetler ile muhtelif mevzularda konuşmak, ilmî, edebî, felsefî, dinî münakaşalara girişmek kabil oluyor. Bunlar iddia etikleri gibi müstakil ruhlar mıdır, yoksa manevî muhitlerin medyomlarda canlanan tezahürleri midir, kestirilemiyor...

Ruhlar, yahut medyomların ruhunda muhtelif şahsiyetler tecelli ettiren manevî muhitler, yahut kendine mahsus muhayyele ve zihin ile sorulan suallere uygun cevaplar tertip etmek ve bunları dünyada yaşamış ve sonra göçmüş insanlar hüviyetinde veya göze görünmeyen ülkelerde yaşayan cinler, periler halinde sahneye çıkardığı figüranlar ağzından bize sunmak iktidarında otomatik işler, irade-mize gayrı tâbi şuuraltı hayatıyetimiz, uzviyetimizin nâzımı o büyük, esrarlı, şuur sahibi kuvvet ve tezahürleri... veya başka her hangi bir hipotiz... ne olursa olsun, spiritizme ve diğer pisişik tecrübelerde karşımıza çıkan o kuvvetler müsbet varlıklardır. İhtilâf bunların mevcudiyetlerinde değil, mahiyetlerindedir. Şimdiye kadar bunları inkâr eden ciddî bir ilim adamı çıkmamıştır¹.

Spiritizme, pisişik tecrübelerin kendisi değil, onlara istinat ettirilen bir felsefe nehci veya dindir. Spiritler cesetten ayrılmış ruhlardan medyomları marifetiyle aldıklarına inandıkları «tebliğ»

(1) Muhterem Doktor Mazhar Osman'ın «Spiritizme aleyhinde» adlı kitabına bu hususun teyidi olarak işaret edilebilir. Mumaileyh kitabında pisişik hâdiseleri inkâr değil, poligon'un, şuuraltının faaliyeti ile izah eylemiştir. Medyomluğun mahiyeti faslına bakınız.

lere fikir ve vicdanlarını uydurarak yaşarlar. Spiritizme tecrübeleri ile başka felsefe ve dinler de aynı derecede teyit edilegeldiklerinden tecrübelerde bulunanların manevî muhiti, «aura» sı ne ise ruhların, yahut ruh adı verilenlerin onu söylemekten başka bir şey yapmadıkları anlaşılmıştır. Spiritizme bugünkü durumunda hakikî ruh âlemlerinden veya şuuraltı derinliklerinden² fikir alma vasıtası olmaktan ziyade, aura'ya göre, mevcut din ve felsefelerden birinin takviye vasıtası halindedir. Ruhlar, yahut ruh adı verilenler spiritizme celselerinde manevî muhit Hristiyanlığa mütemayil ise Hristiyanlığa, Müslümanlığa mütemayil ise Müslümanlığa ve asıl spiritlerde olduğu gibi Hinduizme, Aryasamacizme, Budizme mütemayil ise... onlara uygun tebliğler verirler. Yüksek ruhların tebliğlerini yalnız spiritlere sakladıkları iddiası, yine spiritizma tecrübeleri eli ile boş sözden ibaret... yahut kalbî bir teveccühe taban yüksek itibar edilen bir kısım ruhlar ile temasa gelebilmek için spirit olmak, spirit aurasında yaşamak lâzım geldiğinin itirafıdır.

Spiritlik, spiritizma dini acaba nereden gelmiş, yahut nasıl doğmuştur? Bu cihet üzerinde biraz duracağız ve ondan sonra psişik bilgisi otoritelerinin spiritizma hakkındaki mütalâalarına geçeceğiz. Bu mütalâalar yukarıdaki hülâsamızın tafsili mahiyetinde olacaktır.

Avrupada, Avrupalılardan Brehmenizm, Budizm gibi uzak Şark vicdaniyatını kendilerine dünya görüşü edinmiş salon Brehmenleri, salon Budistleri vardır. Bunlardan başka Hindu ve Tibet tekva ve gizli bilgilerine hakikaten nüfuz etmiş kimseler bulunur. İçlerinde kuvevtli fikir adamlarına rastlanmaktadır. Bunlar bir asra yakın bir zamandanberi kendi aralarında yabancılara karşı daima sıkı sıkıya kapalı iç daireler halinde toplanmağa ve böylece faaliyette bulunmağa çalışırlar. Fikir ve kanaatlerini kitaplar ile yaymışlar, Hind - Tibet felsefelerinin ana hatlarını Hindistandaki Adyar¹ merkezinden verilen direktiflere uygun olarak bütün garp münevverlerinin malı etmek istemişlerdir. Fakat kitap herkesi

(2) Bu hususta şu tez leri sürülebilir: Hakikî ruh âlemleri ile şuuraltı derinlikleri aynı şeydir. Ölen bir şahıs bütün insanlarda müşterek olan şuuraltı derinliklerine dalar ve orada bir parçası olduğu büyük tabiata iltihak etmiş bir halde yaşamağa devam eder. Şahsiyetin ölüm ile hemen zail olması icabetmez. Netekim denize düşen bir damla su tevetür hassası ile bir an için deniz yüzünde damla olarak kalır ve ondan sonra nisbeten daha uzun müddet sademe vibrasyonları halinde mevcudiyetini muhafaza eder. Ruhlar Tanrının tabiata takdir ettiği yolun sonunda her varlık ile beraber menşelerine döneceklerdir.

(1) Teozofi faslındaki «Teozof kardeşler» e bakınız.

mutlaka kendisine çeken bir mıknaatı değildir. Bazı kimseler, hattâ ekseri kimseler, münevver de olsalar kitaplara karşı büyük bir sempati beslemezler. Onları başka vasıtalarla düşmeleri arzu edilen yola düşürmek, yormadan, eğlendirerek, merak ve alâkalarını uyandırarak, topluca sohbet zevkini tattırarak yola getirmek lâzımdır. Sonra dikkat edilmiştir: Münevver sınıfına dahil, okumuş, yazmış insanların bir çoğu sırf mücerret mevzulara akıl erdiremedikleri için materyalist olmuşlardır. Bu itibarla ellerinde yüksek tahsil diplomaları olsa bile hakikî entellektüellikten uzaktırlar. Nazariyat vadisinde münazara, münakaşa ile bunları Tanrıya, ruha, hattâ hukuka, ahlâka inandırmak pek zordur. Fakat havası hamseleri kanalı ile onların zihnine girmek, bu yoldan onları ruhun bekasına, ahirete inandırmak nisbeten kolaydır. Felsefî inceleme kudretine az malik olmaları, gözleriyle görüp kulaklariyle işittikleri şeyler karşısında böylelerini hararetili taraftar yapmağa kâfidir. Bundan ötürü yukarıda faaliyetlerine işaret olunanlardan bazıları muvaffakiyet ümitlerini daha ziyade hususî evlerde tertip ettikleri okültizm gösterilerine bağlamışlardır. Bu gösteriler masala, fincanlara, kalemlere, plânşetlere ilh. ruhları çağırarak, sureti mahsusada yetiştirilen medyomları manyetik, hipnotik uykulara daldırıp söyletmek, medyomlardan fantomlar çıkarmak ve konuşturmak¹ gibi esrarengiz, meraklı şeylerdir. İlk bakışta

(1) İnsandan daimî surete intişar eden hayatî seyyale, ki ona asabî, miknatî seyyale ve keza Ektoplazma, İdeoplazma adları da verilir, fizikî tezahürat medyomlarında bazan göze görünecek kadar tekasüf peyda ederek şuurlu zihinden geçen her şekli alabilir El, kol... çiçek, tanbur... keçi yavrusu veya tam âzalı insan gibi, Hayatî seyyale insan halini almış ise hakikî insandan kolay kolay tefrik edilemez. Çünkü hareket eder, konuşur, sorulan suallere cevaplar verir. Böyle bir şeyin imkânsız olduğuna derhal hükmetmemelidir. Çünkü: Jude Peterson, James Curtis, William Crookes, A. R. Wallace, E. A. Bracket, Charles Richet, Oliver Lodge, Gustav Geley, Krawford, E. D. Rogers ilh gibi ciddî glimler medyomlar üzerinde tecrübeler yaparak tecrübi spiritüalizmde madiyet ile tecelli (materialisation) adı altında toplanan ektoplazmik tezahüratın efsane olmadığına kanaat getirmişlerdir. Eserlerinde böyle söylüyorlar. Bunlar içinde tanınmış fizikçilerden Wiliam Crookes, çirkin bir medyum kızdaki çok güzel bir fantom çıkarmak ile şöhet almıştır. Fantom isminin Katie King olduğunu, İngiliz müstemlekâtı valilerinden John King'in kızı bulunduğunu, üç yüz sene kadar evvel dünyada yaşadığını söylüyor, yetmiş yaştaki ihtiyara tecrübe celselerinde samimî arkadaşlık ediyordu. W. Crookes fantom kız ile dört sene meşgul olmuş, onun müteaddit fotoğraflarını ve el kalıplarını almıştır. Hakkındaki müşahedelerinin hülâsası şudur: Katie King nefes alıyor. Nefesleri kireçli suyu bulandırıyor. Yerde baygın bir halde yatan medyumun ciğerleri zayıf olduğu halde onun ciğerleri pek sağlamdır. Nabızı daha süratli ve kuvvetli vuruyor. Yani o bütün âzası ile tam bir insandır. Yalnız normal insana nazaran çok hafiftir. Sıkleti medyumun sıkletinin üçte biri ka-

bazılarına maharetle sahneye konmuş hokkabaz numaraları gibi gözükür. Fakat yakından tetkik edilince yapılanların hokkabazlık ile alâkası olmadığı, bundan başka zahirî bir hafiflik perdesi altında pek ciddi bir maksadın gizli tutulduğu anlaşılır: Gördüklerinin, duyduklarının mahiyetine nüfuz herkesin harcı olmadığından müşahitlerin ekserisi hakikî ruh âlemi ile temasa geldiklerine inanacak ve ondan sonra böylelerine yüksek ruhanî varlıklar ağzından Uzak Şark menşeli felsefe ve akideleri sunmak, kabul ettirmek kolaylaşacaktır.

Uzak Şark vicdaniyatı hesabına okültizm tatbikatına girişenler orta çağdanberi Avrupada insanları sezdirmeden diledikleri hedeflere sevk etmek için yollar araştıran ve bulan, yahut Asya rahiplerinden öğrendiklerini tâdil ve ıslah eden kabalistlerin de müzahareti ile memleketleri bölümlere ayırmışlar, yer yer okültizm ile

dardır. Hassas terazi ile her tecrübeye tartılmıştır. Bu ağırlık ona medyumdan geliyor. Çünkü materialisation şöyle oluyor: Medyum trans haline girdiği vakit onun uzağında yavaş yavaş buluttan bir sütun beliriyor. Sütun Katie King haline gelmeğe başladıkça medyumun sıkleti azalıyor. Bu azalma ($\frac{1}{3}$) e kadar devam ediyor. O hadde Katie King medyumda eksilen ağırlık kadar ağırlığa malik olarak W. Crookes'e bütün güzelliği ile gülümsüyor. Sonra... medyum uyanınca yavaş yavaş değil, anî olarak ortadan kayboluyor ve medyum derhal normal sıkletini iktisap ediyor...

Yukarıdaki müşahadat hulâsasından bizim anlayabildiğimiz, medyumun bir kısım maddesi, hayatiyeti, duygu ve fikirleri ile fantomu teşkil etmesinden ibarettir. Katie King'in iddiası doğru mudur? Yani Fantom evvelce hakikaten dünyada yaşamış bir insan ruhunu mu temsil ediyor?... W. Crookes bu mesele etrafında kendi tâbirince çok dönmüş, dolaşmış, lehde ve aleyhte olan delilleri birbirine denk bulduğundan tecrübe arkadaşlarından bazılarının Katie King'in ruhluguna hükmetmelerine rağmen o bu ciheti bir türlü kestiremiyerek kararsız kalmıştır. — (The History of Spiritualism, Conan Doyle). Mumaileyhin bu kararsızlık kararı göz ile görülür, el ile tutulur bir varlık kaşısında bile hakikî psişik müdekkiklerini seçkin eden bir basiret ve ihtiyat örneği, inançlarına herhangi bir çürük mesnet bulabilmek için gözü kapalı tecrübeler yapan ve «tecrübe ruhları» na pek çabuk inananlara mahcubiyet vesilesidir. Lüzum görenler Katie King ve emsalini medyumların maddesi ile tezahüratta bulunan ahiret sakinleri sayabilirler. Çünkü imkân vardır. Lüzum görmiyenler ise o tezahüratı medyumların şuuraltı şahsiyetlerine atıf ve isnat ederler. Çünkü diriler ölülerden daha yakındır. Biz şahsan ahireti bu kabil tezahüratla isbata muhtaç görmediğimizden ikinci gruba iltihak etmiş bulunuyoruz.

Paris Metapsişik Müessesesi (Institut Metapsychique) ile Londra Psişik Müzesinde (Psychic Museum) fantomların fotoğrafları ve alçı, balmumu, lüleci çamuru ile alınmış el kalıpları ve ayak izleri teşhir olunmaktadır.

Gerek burada, gerek başka yerlerde tezahüratından kâfice bahsedildiğinden ve icabı halinde ileride de bahsedileceğinden ektoplazmaya dair müstakil bir fasıl açmayı lüzumsuz saydık.

müştagil misyon grupları vücuda getirmişler, hususî evlerdeki toplantılar ile sesiz sadasız muhitlerini işlemeğe koyulmuşlardır.

Uzak Şark propagandacılarının sarfettikleri gayretler boşa gitmemiş, muhataplarının irfan seviyelerine, kabul kabiliyetlerine ve mizaçlarına göre kâh ilmin son neticesi, felsefenin baş durağı, kâh duygu telinin en hoş ihtizası, humanite idealinin en yüksek kanat sahası halinde kitap yazısı veya ruh sözü olarak ortaya çıkardıkları fikirler müsait dimağlarda tutunduktan sonra kendi kendine gelişmeğe başlamış, böylece Avrupanın her tarafında, kısmen Amerikada semavî dinlerin küçük gören, fakat Brehmenlerin, Budistlerin reincarnation itikadına, absolut akidesine kalplerini, zihinlerini açan, bağliyan kimselerin türemesine, çoğalmasına sebep olmuştur. Faaliyetleri bilhassa Fransada Allan Kardec (Kardec) gibi bir baş bulduğundan fazla semere vermiş, bu zatın devamlı mesaisi sayesinde Uzak Şark itikadiyatı spiritizm adı altında daha serbestçe prozelitler devşirmiştir.

Allan Kardec ve Reincarnation

Allan Kardec müstear bir addır. Bu ad ile spiritizmde şöhret alan zatın hakiki ismi (M. Hippolyte Leon Denizard Rivail) dir. 1804 senesinde Lyons'da doğmuştur. Bir avukatın oğlu idi. Tıp tahsil etmiş ise de asıl meşgalesi okültizm ve bilâhara bunun spiritizme şekli olmuştur. Fransa ve diğer lâtin harsı memleketlerinde sipiritlerin pîri sayılır.

A. Kardec sistemi hakkında spiritualizm yerine isabetli olarak spiritizm tâbirini kullanır. Evvelce de arzettiğimiz gibi her iki kelime spirit, spiritus (ruh) kelimesini madei asliye olarak ihtiva etmekte ise de arada delâlet bakımından büyük fark vardır¹. Üstelik Kardec, spiritizme ayrıca hususî bir mâna vermiş, onu reincarnation — öldükten sonra tekrar ete hülûl etmek, yeniden dünyaya gelmek doktrini ile bir tutmuştur. Sisteminin karakteristik vasfı bu imandır. Bundan dolayı spirit denince reincarnation'a inanan bir kimse mânasını da anlamak aşağı yukarı her tarafta kabul görmüştür. Reincarnation itikadı bütün «ruhcu» larda müşterek olsaydı, spiritizmi ayrıca reincarnation ile sınırlandırmaya bittabi lüzum kalmazdı. Bilindiği veçhile ruhlar ile temas ve muhabere işi ile uğraşanların ve ölü ruhlarından aldıkları tebligatla hareket edenlerin çoğunluğu reincarnation'a: insanların tecrübelerini arttırarak mükemmelleşmek, yaratıcılık öğrenmek, yarıda bıraktıkları

(1) Spiritualizmin mahiyeti faslına bakınız.

vazifeleri başarmak ilh. gibi maksatlar ile öldükten sonra tekrar dünyaya geldiklerine inanmazlar. Bunlara göre reincarnation Hindlilerin eski tenasüh ve hulûl itikadının Darwin'leştirilmiş, materialistlerin tabii tekâmül ve istifâ nazariyesine uydurulmuş bir şeklidir. Hakikî ruhlardan sâdır olmamış, başta Allan Kardec olmak üzere reincarnation'ü tecrübelerden evvel doğma halinde veya mücerrihlerin mâneviyatına uygun psişik cevaplardan çıkarılmıştır. Psişik kuvvetler önceden edinilmiş kanaatler ile yapılan tecrübelerde daima medyumların, operatörlerin, hattâ tecrübelerde hazır bulunan diğer kimselerin kanaatlerine uyarlar. Hüsnu niyet neticeyi değiştirmez. Sada, aksi sadayı doğurmuştur. İngiliz ve Amerikan spiritlerinin büyük ekseriyeti reincarnation'ü rededenler arasındadır¹.

(1) Spiritualizmin mahiyet bahsinde arzedildiği gib İngiliz ve Amerikan spiritlerinden reincarnation'a inanmıyanlar A. Kardec yolunda yürüyenlerden ayrılmak için spirit unvanını kabul etmek istemezler. Fakat ahiretde bulunanlar-geldiğine inandıkları hakımane sözler, irşatlar, felsefeler ile Tanrı vahyinin temadi ettiğine kani olduklarından bız onlara yine spirit diyor ve kari yazımızın bu kısmında iltibasa düşürmemek için mahdud mânasında da olsa onları arzuları hilâfına spiritüalist diye anmıyoruz. Bunları İngiltere ve Amerika Kitapı Mukaddes muhteviyatını psişik tecrübelerle tahkike çalışan, itikat ve amelde diğer hristiyanlardan farklı olmıyanlarla karıştırmamalıdır. Nitekim bizde de halis müslüman oldukları halde spiritizme, manyetizme, hipnotizme tecrübeleri ve diğer okültizm branşları ile uğraşanlar vardır.

İngilterede psişik tecrübeler ile hristiyanlık akaidini teyide çalışanlardan rahip Vall Owen, psişik bilgisinde dünyanın tanıdığı otoritelerden biridir. Pek muhafazakâr Anglikan Kilisesinin psişik tecrübelerle karşı soğukluğunu izaleye muvaffak olmuştur. Çünkü akıl ve mantığın rehberliğinden uzaklaşmadığı takdirde bu tecrübelerden doğrudan doğruya veya dolayısıyla dine zarar değil, fayda geldiğini fiiliyatı ile isbat etmiştir. Mumaileyhe göre ruhi etüdler yalnız hristiyanları değil, yahudileri ve müslümanları da dinlerine ısındırır. **Facts and Future Life** — Vakıalar ve Müstakbel Hayat adlı eserinde bu hususta şöyle demektedir: — «... Psişik bilgisi ile iştigal dinlerin daha iyi anlaşılmasına hizmet eder. Ruh bilgisi bir zındık Tanrıya inandırmağa, bir yahudiye daha iyi yahudi, bir müslümanı daha iyi müslüman, bir hristiyanı daha iyi hristiyan yapmağa muktedirdir. Dinlerine sarılanlar daha mesut ve daha neşeli olurlar». Kanaat ve işinde W. Owen'e müzahir olan Anglikan rahipleri çoktur. Bunlardan Londrada Regentli's Park'da Christ Kilisesi vikarı Fielding Ould, Weston-Yorkshir vikarı Charles Tweedale, Birockenhurst-Hants vikarı Arthur Chambers müteaddit kıymetli eserleri ile temayüz etmişlerdir. Tweedale'in «The Human Existence After Death — Ölümünden sonra insanın varlığı» ve Chambers'in «Our Life After Death — Ölümünden sonraki hayatımız» isimli kitapları yüzüncü ve yüz yirminci defa basılışlarını çoktan geride bırakmışlardır. Her iki eser hristiyan ve müslüman dinlerinde müşterek olan esasların pek ince ve irtibatlı bir tefsiri sayılmaktadır..... Anglikan rahipleri içinde fizikî teza-

1848 senesinde Birleşik Amerikanın Newyork eyaleti dahilinde Hydesville kasabasında sakin Alman muhacirlerinden (Fox) ailesinin geçirdiği macera akültizm başarılarını dünyaya tanıtmak için fırsat kollıyanların gayreti ile Amerikanın her tarafında ve Avrupada büyük bir merak uyandırmış, iki kıt'ada ruhlar ile konuşmağa teşebüs edenlerin sayısı günden güne artmağa başlamıştı.

Fransada bilhassa Allan Kardec mevzuu kurcalıyor ve kat'iyet ile iddia ediyordu: — «Ruhlar ile muhabere etmek mümkündür. Ben, komşularımdan iki genç kızın medyomluğu ile her gece öbür âlemdaki varlıklar ile konuşuyorum.»

hürat medyomları ile yapılan objektif tecrübeler dahi muhalif olanlar vardır. Bunlar tecrübeleri idare edenlerin hristiyanlığa aykırı fikirler besledikleri takdirde o tecrübeler eliyle başka cereyanları da kuvvetlendirebileceklerini söylüyorlar ki hakları âşikârdır. Nitekim, onlara göre, bir çok İngilizler bu yüzden hristiyanlıktan çıkarak başka kiliseler, cemaatler teşkil etmişlerdir.

İngiliz spirit kiliseleri veya cemaatleri başlıca iki kola ayrılır; A — Unitarian'lar, yani teslisi inkâr ederek vahdaniyeti ilâhiyeyi kabul edenler. B — Trinitarianlar, yani teslis itikadına bağlı kalanlar... Bunlar kanonik hristiyanlıkla tesliste birleşmiş iseler de kefareti zünubu tanımadıkları, Ruhülkudüsün medyomlar kanalı ile aleddevam psişik tebligat halinde tecelli ettiğine inandıkları için birincileri gibi hristiyanlık bakımından dinden ayrılmışlardır.

İngiliz spiritlerinin büyük ekseriyetini unitarian'lar, yani muvahhitler teşkil eder. Bunlar İngiltere dahilinde üç yüzden fazla mükellef toplantı lokaline sahiptir. Hazreti İsayı Tanrı veya Tanrı oğlu değil, insaniyet muhibbi fedakâr bir insan sayarlar. Hazreti Muhammede hürmeti mahsusaları vardır. Esas akidelerinde nazari olarak müslümanlığa çok yaklaşmışlardır. Felsefelerini tecrübeler ile kontrol ve ruhların tebligatından kendilerine göre ahkâm istinbat ederler. Aklî yoldan şu imana varmışlardır: Tanrı tektir. İnsanlar kardeşler. Bâsübadelmeyt haktır. Mesuliyet muhakkaktır. Melekler işlerinde Tanrıyı temsil ederler. Trinitarianlara göre Tanrı bütün insanların babasıdır. İsa hüviyetinde insanlara kardeşlik öğretmiştir. Hristiyan azizleri, sair büyük ruhlar öbür âlemden medyomlar vasıtasıyla spiritleri tenvir ve irsada çalışırlar. Kıyamet günü insanlardan muhit ve veraset nazarı itibara alınarak dünyadaki işleri hakkında hesap sorulacaktır Tanrı kâinatı melekler ile idare eder.

Unitarian ve trinitarian İngiliz Spiritleri reincarnation'a inananları şiddetle tenkit ederler.

Amerika spiritleri her hususta İngiliz spiritleri gibi düşünür. Aynı fikir cereyanlarına tâbi olmuşlardır. Ana grup bakımından kısmen muvahhit, kısmen teslisçidirler. Hydesville-Fox ailesi macerasına büyük ehemmiyet verirler. Bu aileden iki küçük kızın kapılara, pencerelere vurarak, eşyayı altüst ederek kendisini belli etmek isteyen ve sonradan gürültücü ruh adı verilen bir ruh ile muhabereye giriştiği günü spiritlik tarihinin başlangıcı saymışlardır: 31 Mart 1848.

Gürültücü ruhun işi basit bir ektoplazmik tezahürdür. Ondan evvel dünyanın her tarafında tekin sayılmayan evlerde çok görülmüştür. Tahmin edildiğine göre bazı binalar, ihtimal yapılarılarından ötürü, ihtimal zeminlerinden çı-

Kardec, pek malûmatlı, ciddî bir zattı. Sözü boş sayılamazdı. Tecrübelerine tanınmış simalar devama başladılar. Herkesi müşa-hitliğe kabul etmiyor, talipler arasında eleme yapıyordu. Her med-yomu da beğenmiyordu. Böylece mütemadiyen çalıştı. Karşısına hep, «ahlâk ve fikir itibariyle dünyadakilerden farklı olmıyan al-çak plânlara mensup ruhlar» çıkıyordu. Maamafih onları sorguya çekerek ahiret hallerine dair mahfeline bir hayli malûmat topladı. Bu malûmat daha yüksek temaslar için ön hazırlık yerine geçti. Manevî muhit «yüksek tebliğat» a müsait olunca öncü ruhlardan biri tecrübe yapanlara medyomun kalemi ile müjdeledi: — «Şim-diye kadar size gelenlerden çok yüksek göklere mensup ruhlar rei-siniz ile temasa geçmek istiyor. Ona pek mühim dinî bir vazife ve-receklerdir. Ben çekiliyorum. Şimdi söğ onların, sorsun!...»

Kardec, suallerini tertip ederek minnet ve şükranları ile bir-likte «yüksek ruhlar» a sundu. Onlardan masa rapsları (darbeleri) ve plânşet¹ yazıları ile cevaplar aldı. Celseler tevali ettikçe sual-

kan bazı şualar hasebiyle sakinlerini medyomlaştırıyor. Medyomlardan bol miktarda çıkan hayatî seyyale şuuraltı benliklerinin emrinde harekete geçiyor. Kapıların kendiliğinden açılması, eşyanın yerinden oynaması, sesler, sözler duyulması, hayaller görülmesi. evlerin taşlanması... ilh. gibi hâdiselerin en kestirme izahı budur. Mamafih, bunları, isteyenler, müstakil ruhlara da atfe-debilirler. Çünkü, daha bait bir ihtimal olmakla beraber muhâlâtta değildir. Mümkündür: medyomların ektoplazmaları, yani hayatî seyyale veya kuvvet-leri kendi şuuraltı iradelerinin emrinde nasıl fizikî tezahürat vücuda getiri-yorsa o irade yerine kaim olan başka bir irade emrinde de aynı tezahüratı ve mümasillerini vücuda getirebilir. Bu takdirde ruhlar medyomların ektoplaz-malarını ödünç almış olurlar.

Gürültücü ruh, ki maktul bir kızıl derilinin ruhu imiş, medyom kızları nereye giderlerse takip etti. Kızlar onun sayesinde çok para kazandılar. Fakat başlarına az belâlar da gelmedi. Kilise aleyhlerine yürüdü. Halk üzerlerine hücum etti. Bir keresinde az kalsın linç ediliyorlardı. Kızlar ruh ile ilk defa-sında suallerine uygun kapı vuruluşları almak suretiyle konuşmuşlardı. İş seyyarlığa dökülünce gittikleri yerlerde aynı suretle, yahut masa ayaklarının vurması ile ruhtan cevaplar aldılar. Hâdisede hile yoktu. Meçhul bir şuurlu kuvvet ile hakikaten muhabere ediliyordu. Parlâmentoya bin imzalı bir istida verilerek kızların ilmî bir heyet önünde tecrübe yapmaları istendi. Parlâmento heyet azâlarını seçti. Tecrübeler heyet önünde tekrarlandı. Neticede âzalar arasında ihtilâf zuhur etti. Kimi ruh işidir diyor, kimi mahiyeti anlaşılmadı-ğını ileri sürüyordu. Kızlar Amerikada turnelerine devam ettiler. Artık büyü-müşlerdi. Senelerce faaliyette bulundular. Sonra rakipler çoğaldığından onları yere vurmak için, sihirbaz üstadlarından olan babalarının kendilerine öğrettiği bir usul ile ellerini kullanmadan istedikleri şeyi harekte getirdiklerini, spi-ritizme tezahürlerinin ruhlar ile ilişigi olmadığını iddia ettiler. Spiritler buna itiraz etti. İddialarını geriye aldılar.

(1) Ucuna kalem takılı, tahtada yapılmış, basit bir âlettir. Medyomun elinde kendiliğinden yazı yazar. Hasır şapkaya veya hafif sepete takılmış ka-

cevap dosyası kabardı. Ciltler teşkil etmeğe başladı. Her sual ve cevap muntazaman kaydediliyordu. Kardec dosyalarını tetkik ederek spiritizme esaslarını, bilhassa reincarnation'u «yüksek ruhların tebligatı» halinde ortaya çıkardı. «Mürşit» lerı olan ruhlar ile temas ve muhaberesi iki sene kadar sürdü. Sonra bu «faal zekâlar» Kardec'i kâfi malûmat ile mücehhez bularak bir gece celsesinde ona veda ettiler ve medyomların bütün gayretlerine rağmen bir daha bulunamadılar. Hikâye böyledir. Kardec nail olduğu psişik irşatlar hakkında soranlara şöyle diyordu:

— «Medyomlarıma hulûl eden yüksek varlıklar tarafından te-nezzülen bana öğrenilen şeyler insanın hayatı, mukadderatı ve dünyadaki vazifesi hakkında yepyeni bir görüşün temelini atmaktadır. Bu görüş bana pek mantıkî, tamamiyle akla uygun, son derece parlak ve teselli bahş edici, çok merak uyandırıcı geliyor.»

Allan Kardec bu sözü ile reincarnation'u kastediyor... ve reincarnation'un yeniliği hakkında yaptığı mübalâgada Rüstemi Zâl'i minare kadar uzun boylu gösteren Firdevsî'yi kat kat geçiyordu. Fakat bu iddia ile derlediklerini neşretmeyi düşündü. Düşüncesini henüz irtibatını kaybetmediği bir sırada mürşitlerine açtı. Bunlar, yüksek ruhlar, fikri beğendiler. — «Zaten» dediler «öğretilenler dünyaya yayılmak için öğretilmiştir. Yayma vazifesi mukadderatı icabı uhdenizde bulunuyor. Eserinize «Le Livre des Esprits — Ruhların kitabı» adını verebilirsiniz...»

Kitap çıktı ve... kapışıldı. O kadar ki, ilk neşir senesi olan (1856) da yirmi seferden fazla basıldı. Müteakip sene çıkarılan «gözden geçirilmiş baskı» sı Fransada muhteviyatının doğruluğuna inananlar arasında ruhlardan alınan felsefenin «resmî» metni itibar olundu. Bundan sonra Allan Kardec dosyalarını tetkike devam ederek 1861 de «Medyomlar kitabı» nı, 1864 te «Ruhların tefsirine göre İncil» i, 1865 te «Cennet ve cehennem» i, 1867 de «Kâinatın yapılışı» nı bastırdı. Bunlar onun baş eserleridir. Müteaddit küçük risaleleri de vardır. Bunlar arasında «Spiritizme nedir?» ve «En sade şekilde spiritizme» adında olanlar mühim sayılır.

Tahmin edilebileceği veçhile A. Kardec'in bütün eserlerinde reincarnation baş mevzudur. Mumaileyh, «Ruhlar kitabı» nın mukaddimesinde reincarnation hakkında şöyle diyor: — «Ruhların bir çok reincarnation'lara (hulûllere) tâbi olmaları, alettevali ete,

lem ile de aynı iş görülebilir. Esasen otomatik yazı için böyle âletlere lüzum yoktur. Hassasiyeti fazla kimseler elinde bir kurşun kalem kâfidir. Fakat, Plânşet, hileyi zorlaştırdığından tecrübelerde tercihan kullanılır. Onu bir kaç kişi tutarsa daha seri netice alınır.

bedene girmeleri, maddeye bağlanmaları zarurîdir. Biz hepimiz müteaddit vücutlara malik olduk. Bu dünyada ve diğer madde âlemlerinde yine değişik vücutlara, bedenlere sahip olacağız. Bu, mecburiyetin doğurduğu bir neticedir... İnsan ruhlarının reincarnation'ları (tekrar ete girmeleri) daima insan ırkında yer alır. Tekâmül etmiş ruhların hayvanlığa dönebileceğini sanmak pek yanlışır. Ruhların birbirini kovalıyan cismanî varlıkları daima müterakki, daima ileriye mütevecchittir. Asla mütedenni, geriye çekik değildir... Terakkimizin çabukluğu mükemmelliğe varmak hususunda yapacağımız cehitlere bağlıdır. Şahsiyetlerimizin arzettiği evsaf bize hülûl eden ruhların evsafıdır. İyi bir insan ıstıfâ ile iyileşmiş bir ruhun, fena bir insan da henüz incelmemiş kab bir ruhun incarnation'u (hulûlü)dür... Herhangi bir vücutta tecelli etmeden önce ruhun kendisine mahsus, müstakil bir şahsiyeti vardır. Vücuttan ayrıldıktan sonra da ruh şahsiyetini muhafaza eder. Ruhlar âlemine dahil olunca dünyada bildiği ve tanıdığı bütün eşya ve eşhası (tahayyül yolu ile) orada mevcut bulur ve dünyadaki mükerrer yaşayışlarında başından gelip geçen şeyleri, yaptığı iyi ve kötü işleri hatırlar... Bedene dönmüş olan ruh, et (madde) yükünün tesiri altındadır. Ruhunu tasfiye etmek ve yükseltmek suretiyle kendilerini bu tesir ve nüfuzun üstüne çıkaran kimseler et yükünden kurtuldukları vakit yüksek ruhlar katına yaklaşır ve bir gün o ruhlar arasına katılırlar. Fena arzu ve emellerin, ihtirasların zebunu olan, saadetini hayvanî şehvet ve iştihasının tatmininde arayan kimseler ise tabiatlarının hayvanlık kısmına ehemmiyet verdikleri içni kendilerini temizlenmemiş ruhlara eş kılarlar... Ağır maddeye dönen ruhlar kâinatın muhtelif kürrelerinde sakın olurlar..."

Sade yukarıdaki yazısının tahlili açıkça anlatmağa kâfidir ki A. Kardec, kendisinde medyumluk kabiliyeti olmaması¹ hasebiyle duygu bakımından değilse bile felsefe bakımından teozof (mutasavvıf) kategorisine mensuptur. Her varlığın ve bu meyanda yüksek ruhların bir gün Tanrıya rücu edeceklerini kabul etmiyerek onları ilelebet Tanrıdan namütenahi uzakta telâkki etmesi teozof sayılmasına mâni teşkil etmez. Nitekim teozofların Aryasamacist şubesi Tanrıyı hem mahiyeti, hem tezahürü ile mutlak telâkki ettiğinden —ki böyle bir Tanrı, yok demektir— Pantheisme'i, vücut birliğini ve ruhların Tanrıya döneceğini yanlış bir zihniyet mahsulü bilir. Ruhların bedenlere hulûl etmelerinin sebebi ve hedefi

(1) Bu cihet kat'i değil, daima medyumlar ile iş görmesine bakılarak verilmiş bir hükümdür.

nedir sualine cevaben Allan Kardec'in «mürşit» veya «üstat» larına izafe ettiği şu satırlarda tasavvuf¹ karakteri hiç bir inkâr ile örtülemeyecek kadar barizdir: — «Hulûl (incarnation) Ruhlara Tanrının mükemmelliğe ulaşma vasıtası olarak yüklediği bir mecburiyet, çizdiği bir yoldur. Mükerrer hulûllerin (reincarnation'ların) bazıları günahların kefareti, bazıları mukaddes bir vazifedir. Kemale erişmek için cismanî hayatın her türlü şe'niyetlerini yaşamak, değişik hâdiselerini görüp geçirmek, ızdıraplarını tatmak, elem ve kederlerini sabır ve tahammül ile karşılamak lâzımdır. Günahların ödenmesi yolu ile kazanılan tecrübe elde edilen faydayı teşkil eder. Diğer söz ile, günah kefareti ile iktisap edilen bilgi günah kefaretinin gayevî faydasını verir. Hulûlün diğer bir hedefi daha vardır. O da yaratmak, eser vücuda getirmek inşinde ruhu uhdesine düşen faaliyet hissesinin icrasına alıştırmaktır. Ruh bu maksatla gönderildiği âlemin maddî durumuna uygun bir vücut cihazını beninmsiyecek kabiliyette halk olunmuş ve bu cihaz vasıtasıyla kendisine gösterilen âleme ait hususî işleri Tanrı tertip ve nizamı dahilinde başarmağa muktedir kılınmıştır. Ruhun yaradılışı o tarzdadır ki faaliyeti ile vus'u nisbetinde, gayret hissesi miktarı umumî hilkat nehcinin dokunmasına yardım eder ve bu sırada kendi tefeyyüz ve terakkisini hazırlar...».

Burada tekrar işaret edelim ki A. Kardec duygu ummânında yaşayan yüksek medyomlarda olduğu gibi doğrudan doğruya marifete, bilgiye erişmiyor, bilgisini medyomlarına sorduğu suallere cevaplar almak suretiyle ediniyordu. O medyomlar re'sen hakikate mi eriyorlardı? Yüksek ruhlar ile temas ettikleri doğru mu idi?... Burası kat'iyet ile kestirilemez. Kat'iyet ile kestirilebilecek bir şey varsa o da şudur: Medyomların ruhları hassas fotoğraf plâklarına benzer, hemen her şeyden derin intiba alırlar. Tecrübelerden evvel onlar herhangi bir şeye inandırılmış ise tecrübe sırasında az çok transe düştükleri zaman bu şey onlardanzenin variation'lar ile sudûr eder. Bundan başka... tecrübelerden evvel hazırlanmasalar bile tecrübeler sırasında telkinî sualler ile onların muhayyelelerine her şeyi doğurtmak mümkündür. A. Kardec medyomları ve mahfelinin diğer âzaları ile reincarnation üzerinde çok konuşmuştur. Reincarnation o zamanki Fransız sosyetesinin, spiritizme moda olmadan evvel de, baş sohbet mevzularından biri idi. Pezzani'nin «Hayat Sahibi Varlıkların Çokluğu» adlı eserinde ve diğer eserlerde görüleceği veçhile A. Kardec'in faaliyetine tekadüm

(1) Tasavufu burada geniş mânasında kullandığımızı, islâm tasavvufunu kasdetmediğimizi açıklarız.

eden senelerde bile teozofların neşriyatı ile Fransada bir çok kimse-ler reincarnation idaresine kuvvetli bir iman ile bağlanmış bulunuyordu. A. Kardec de bağlananlar arasında idi.

Eserlerini İngilizceye tercüme eden Anna Blackwell'in anlatışına göre: — «Allan Kardec ortadan biraz kısa boylu, kavî bünyeli, iri yuvarlak başlı, yüzünün çizgileri derin, parlak çakır gözlü bir adamdı. Fransızdan ziyade Alman benzerdi. Enerjik, cevval, fakat aynı zamanda soğuk kanlı ve ihtiyatlı idi. Tabiatı, aldığı tahsil ve terbiye icabı bir şeye çabuk kanmaz, çabuk inanmazdı. Mantıkî düşünür, düşünce ve işlerinde kestirme yolu severdi. Mistiklikten âzade idi. Coşmaktan, hayranlığa düşmekten, ihtirastan sakınırdı. Ciddî ve vakur idi. Ağır ağır konuşur, jestleri ile değil, sözleri ile tesir ederdi. İddiaya girişmez, kimseye meydan okumazdı. Kibirli olmadan şahsiyetini, mevkiini müdrik idi. Münakaşadan kaçmaz, fakat münakaşaya da koşmaz, hayatını vakfettiği mevzu üzerinde kendiliğinden söz açmak istemezdi. Dünyanın her tarafından ziyaretçiler kabul eder, onların suallerine serbestçe cevaplar verir, takıldıkları yerleri izah eder, bu sırada hoş bir neşe inbisatı ile yüzü parlar, sözleri daha ziyade canlanırdı. Lâkin asla gülmezdi. Onun güldüğünü gören yoktu. Ziyaretçileri arasında yüksek içtimaî mevki sahibi bir çok kimseler bulunur, edipler, artistler, ilim adamları meclisinden eksik olmazdı. İmparator Üçüncü Napoleon bile hürmetkârları arasında idi. Spiritizme merakı kimse için sır olmayan bu hükümdar bir çok defa ona adam göndermiş, Tuileries sarayında bu spiritizma babası ile «Ruhlar kitabı»nın doktrinleri üzerinde uzun musahabeler yapmıştır.»

Yukarıdaki tasvir açıkça gösteriyor ki A. Kardec coşkun bir müteassıp veya gözü kapalı bir meczup değil, ne yaptığını, ne ettiğini gayet iyi bilen, hedefini tayin etmiş, plânını hazırlamış bir hesap-kitap adamı, Katolik Kilisesinin hakkındaki isnadı doğru ise —ki kuvvetli emareler doğruluğunu tasdik ettiriyor— nüfuzu altına girenleri yeni keşfedilen pisişik hakikatler etiketi ile sezdirmeden Uzak Şark doktrinlerine bağlamanın yolunu bulmuş «cin fikirli» bir Brahma veya Buda murabıtidir. İnceden inceye düşünerek tertip ettiği «açıcı» suallere aldığı cevapları medyomlarını atlıyarak yüksek ruhanî varlıklara mâl ederken kitaplarına istidadı mahsusayı haiz kimselerde tevhit etmenin yolunu bildiği imagination'ardan malzeme topladığını yakinen biliyordu.

Fakat... pisişik tecrübeleri eli ile hristiyanlığı yıkmağa çalıştığı kabul edilse bile kalben bağlandığı akidelere sonuna kadar sadakatten ayrılmamış, onları dünyaya tanıtmak istemiş büyük bir

idealist sıfatı ile A. Kardec tel'ine değil, takdire lâyıktır. Semavî dinlerin düşmanları kadar semavî dinlerin müdafilerine de ideale olan imanı ile örnek teşkil eder.

A. Kardec, «Psikolojik tetkikat cemiyeti» adı altında kendi evinde bir mahfel kurmuştu. Mahfel âzaları haftada bir kaç defa toplanır, onun riyasetinde tecrübeler yapardı. Mumaileyh La Revue Spirite isminde bir de aylık mecmua çıkarıyordu. Bu mecmua hâlâ neşrolunmaktadır. A. Kardec, 1869 senesinde altmış beş yaşında vefat etti. Ölümünden biraz evvel eserini takip edecek geniş bir teşekkül tasarlamıştı. Bu teşekkül yardım ve bağışlama akçeleri ile icabında alım - satım işlerine de girişerek idealini gerçekleştirmeye ideal din olarak zihinlerine yerleştirmeye muvaffak olduğu kimselerin işbirliği ile projesi tasavvurda kalmamış, özlediği teşekkül, hayranları tarafından «A. Kardec'in mesaisine devam etme anonim ortaklığı» adı altında kuvveden fiile çıkarılmıştır. Gaye: Spiritizme ile reincarnation'u isbata çalışmak, onu müsbet bilgilerin en yenisı halinde herkese kabul ettirmek, «mutlak» doktrini ve Realite - Verite felsefesi ile ilk plânda hıristiyanlık aleyhine —burası artık tahakkuk etmiştir— Fransada ve diğer memleketlerde sipirit cemaatlerini çoğaltmaktır.

Kardec'e bağlı spiritlerce büyük ruhların Kardec mahfeli ile temasa gelmesinden itibaren insanlara yeni hakikatler sunulmağa başlanmış, böylece yeryüzünde yeni bir devir açılarak eski devirlerden kalma dinler, felsefeler kapanmıştır. Yeni devrin harikası yepyeni bir ide olan reincarnation'dur. O sönük tenasüh değildir. Dünyayı nura gark eden parlak güneştir. «Yüksek ruh kardeşler» materyalizm ile mahv-ü perişan olmağa yüz tutan insaniyete onunla en büyük teselli ve ümidi bahşetmişlerdir.

Bu iddia karşısında bitaraf bir müdekkike düşen A. Kardec'in kitaplarını karıştırarak yenilik aramaktır. Bu yapılmış, onlarda reincarnation başta olmak üzere yeni tek şeye rastlanamamıştır. Asya mütefekkirleri vaktiyle her şeyi düşünmüşler...

Kardec spiritlerinin garplılıklarına fazla mağrur onlanları bu hükme isyan ederek gözlerini kaparlar ve temel akidelerinin hakikaten Asyalıların malı olduğunu teslim etmek istemiyerek asyâî din ve felsefelerden feyiz almak küçüklüğünü üzerlerinden atmak için inat ile derler ki: — «Asyalılar tenasühe yani bir insanın öldükten sonra hayvan olarak dünyaya gelebileceğine inanıyorlar. Biz ise insan ruhunun ancak insan olarak yeryüzüne döneceğini biliyoruz.»... Bu pek boş bir tefahurdur. Çünkü Asya puthaneleri müctehitleri de boş durmamış, onlardan bir kısım, yüzlerce sene

evvel, aynı fikri müdafaa ederek garplı spiritleri yine geride bırakmıştır¹.

Ölenlerin tekrar dünyaya geldikleri kabul edildikten sonra reincarnation'da sipiritlerin insanlık gururuna yediremedikleri şekil öyle dudak bükülüp geçilecek bir fikir değildir. Ölüler gittikleri yerden geri dönüyor ve dünyada tekrar yaşıyorlarsa neden hayvan suretinde de yaşamasınlar?... İnsanlık payesi ile hayvanlık arasında uçurum bulunması Asyalı reincarnation'cuların ekseriyetine göre zahirîdir. Ruh cevheri her vakit aynı olduğundan onun bir insan veya hayvan bedeninde tecellisi ile esas kıymetine asla halel gelmez. İnsan ruhunun hayvan bedeni ile birleşmeyeceğine hükmetmek için ana karnındaki ceninin veya bir kaç haftalık nevzadın küçük ve geri bir hayvan olmadığını ve yetişmiş insanda çok kere insanlığa galip bir hayvanlık tarafı bulunmadığını isbat etmek lâzım gelir. Ruh, insan kalıbında melekâtını inkişaf ettiriyor. Hayvan kalıbında bu inkişaf mahdud kalıyor. Fark bundan ibaret. Ruhu tat-hir ve dolayısıyla tekâmüle sevk etmek için onu tekrar hayvanlık derecatı cenderelerine sokmak, böylece terbiye etmek bazı hallerde gerekli olabilir. Meselâ hayvanlara zulmeden bir kimsenin yaptığı fenalığın mahiyetini hakkiyle takdir edebilmesi için hayvan olarak eza ve cefa çekmesi faydalı ve lâzımdır. Böyle bir kimse işlediği fenalığın derecesini hayvanlık dışında kalan bir reincarnation ile asla lüzumu kadar kavrayamaz ve dolayısıyla düzgün ahlâka kavuşamaz. Bir öküze kakılan üğenderenin ne olduğunu anlamak için karasaban önünde bizzat o üğendereyi yiyerek toprak yarmalıdır. «Hayvan vücutlarının ıztıraplarını dil ile ifadeden aciz, kabiliyetlerini açığa vuracak uzvî vesaitten mahrum insan ruhlarına mahbeslik etmediğini kim iddia edebilir?»²

Bu fikrin müdafileri de tafrâfüruşlukta spiritlerden aşağı kalmıyorlar. Onlara düşen meydan okumak değil, evvelâ dâvalarını isbat etmektir. Ortada tek isbat yoktur. Vaziyeti hayvanlara soramıyoruz. Fakat... reincarnation'a inananlar bu itiraza iştirak edemezler. Ederlerse kendi dallarını baltalarlar: Reincarnation'dan murad, ortaya sürüldüğü gibi, muhtelif zaviyelerden tecrübenin, bilginin artması ise insan şuuruna malik olarak bir hayvan vücudu içinde acz ile çırpınmak, insan iradesinin kadir ve kıymetini bilmek bakımın-

(1) «Outlines of Indian Philosophy — Hind felsefesinin bariz hatları», Paul Deussen... «İndia, what can it teach us?» — Hindistan bize ne öğretebilir?, F. Max Müller... «Ancient İndia — Eski Hindistan», H. Oldenberg... ve sair eserler.

(2) «The Hindu Wiwen of Life — Hayat hakkında Hindunun Görüşü», S. Racakrişnam.

dan pek esaslı bir tecrübe teşkil edebilir. Hiç bir mahpus, Hinduların hayvan veya nebat içinde mahpus insanı kadar hürriyetsiz değildir. Hürriyeti ise şüphesiz en ziyade onun tadını tattıkları halde ondan mahrum kalanlar anırlarlar. Allan Kardec'e tâbi sipiritlerin ortaya attıkları veçhile: tekâmüllerinin seyri icabı nebat ve hayvan merhalelerini geride bırakmış olan insan ruhlarının hayvan vücutlarına veya nebat gövdelerine dönemiyecekleri itirazı burada varit olamaz. Varit olabilmesi için nebatat ve hayvanatta bidayette insan şuuru mülâhaza etmek lâzım gelir. Çünkü bir merhaleyi hakkiyle geçmek, onu şuur ile kavramakla kabildir. Kavrama yok ise merhale ve geçme yoktur. İnsanda, insanlığı dışında hem nebat, hem hayvan yaşar. İnsanlık hareket kabiliyetini haiz nebatî bir gövdeye aşılarmış müstakil bir cevherdir. Tabiî istifâ ve tekâmül nazariyesinin ruha tatbiki kabil değildir. Çünkü her safhasında müşahedelerle taban tabana zıddiyet halindedir. Diğer taraftan haricî şlkilerin, cins ve nevilerin dahi birbirinden türeme suretiyle değil, ulûmu tabiiye bakımından meçhul (fakat metafizik bakımından malûm) bir saikin tesiri altında esrarlı atlamalar ile tahassül ettiği anlaşılmıştır. Metafizik ulûmu tabiiyenin sustuğu yerden başlar: Atlamalar tesadüfî değil, çünkü muntazam bir seyir takip ediyor, Tanrının müdahaleleri iledir.

İnsan ruhlarını hayvanlara da hulûl ettirmek ile eski tenasüh erbabı tenasühü, yani reincarnation'u —ikisi de aynı şey, yahut aynı şeyin biri arapçası, diğeri frenkçesidir— modern spiritlerden daha geniş tutuyorlar: Monu kanunları, sınıfları dışında olan kimseler ile yemek yemeğe tenezzül ettikleri takdirde Brehmenlerin dünyaya tekrar gelişlerinde sınıfsızlar (Paryalar) arasında doğacaklarını, rahiplik, memurluk, uşaklık, kapıcılık, dilencilik gibi meşgaleler ile geçinecek ve çok aç kaldıkları zaman ölü eti yiyecek yerde haysiyetlerini küçük düşüren çiftçilik, rençberlik, amellelik gibi işlere el sürerlerse bünların müteakip dünya seferlerinde köpek vücutlarına hapsedileceklerini ve şayet sınıfları esrarını başkalarına fâşetmiş bulunurlarsa köpek bağırsaklarında yaşayan solucanlar halinde fecî ruhî ıztıraplar ile kıvrınacaklarını yazar¹. Yani günahkâr insanları günah derecesine göre muhtelif reincarnation'lar ile insan veya hayvan uzviyeti hapishanelerinde ceza çekmeğe mahkûm eder. Yeni spiritler kıdemlileri olan A. Kardec'i de

(1) «Manus Gesetzbuch — Manu'nun kanun kitabı», Plange... Manu kanunları böyle garip maddeler ile doludur. Fakat onlar arasına serpiştirilmiş bir halde alım, satım, hibe, vasiyet iah. da Medenî Kanunun maddelerinin aynı olan maddelere de rastlanarak hayrete düşülür.

tahtie etmek istercesine, reincarnation günah kefareti veya ceza değil, tekâmül vasıtasıdır, derler. Fakat bu sözleri ile her günaha biçilen cezada tedip ve dolayısıyla mükemelliliğe sevk kasdı aşikâr olduğundan «hayvanlık hapishaneleri felsefesi» ni yıkabilecek duruma girmezler. Onu ancak spirit reincarnation'u ile beraber reincarnation'un hiç bir şekline inanmıyanlar yapabilirler.

«Spiritualizm Tarihi»¹ nin ikinci cildinde Conan Doyle, reincarnation ve Allan Kardec hakkında şunları yazıyor:

[— «İngiltere spiritleri reincarnation hakkında bir karara varamamışlardır. Bir kaçı inanır, pek çoğu inanmaz. Umumî fikir durumu: isbat edilemediği için doktrini aktif spiritlik kadrosundan silmenin daha muvafık olacağı merkezinde telâkki olunabilir. Miss Anna Blackwell vaziyeti izah ederken ingiliz ruhunun tahakkuk ve sübutüne kadar nazari bir teze inanmayı reddetmesine mukabil başta Fransa olmak üzere nazariyat ile oyalanmağa daha müsait olan Avrupa kıtası zihniyetinin spiritizmde Allan Kardec doktrinini kabul ettiğine işaret ediyor.

«The Spiritual Magazine» i çıkaranlardan biri olan Thomas Brevior (Shorter) İngiliz spiritliğinde hâkim olan fikri şöyle hulâsa etmektedir: «Reincarnation daha fazla ilmî bir görünüş kazanır, modern tecrübî spiritüalizm vakıaları gibi tahkik ve isbat kabul eder, gösterilmesi ve görülmesi kabil bir vakıalar topluluğu halini alır ise dikkatimizi kimsenin propagandasına hacet kalmadan kendine çeker ve ancak o zaman etraflı ve ihtimamlı bir surette münakaşa edilmeğe lâyık olur. Bu arada, müstehaklık tebarüz edinceye kadar, bırakınız: nazariyat mimarları havaî temeller üzerinde reincarnation sarayları kurarak kendilerini eğlendirip avundursunlar! Hayat çok kısadır. Bu hamaratlık dünyasında o hava binalarının ne kadar püften temeller üzerine oturtulduklarını göstermeğe çalışmak gibi vâhi bir hevese kapılarak kendimizi boşuna vakit geçirmeğe salmaktan başka yapacak pek çok işimiz vardır. Uzlaştığımız noktalar üzerinde işlemek, ayrıldığımız esaslar üzerinde boğuşmaktan evlâdır.» — The Spiritual Magazine, 1876, sahife 35.

İngilterede spiritlik cereyanının nüfuzlu büyüklerinden biri sayılan William Howitt reincarnation'un boşluğu hakkındaki hükmünde daha şiddetli davranıyor. Mumaileyh Emma Harding Britten² 'in öbür âlemden binlerce ruhun mükemmel medyomlar marifetiyle reincarnation aleyhinde protestolar yağdırdıklarına, öbür dünya-

(1) The History of Spiritualism.

(2) «On dokuzuncu asrın harikaları», «Modern Amerikan Spiritualizmi» ismindeki eserleri ile psişik bilgisinde otoritesini dünyaya kabul ettirmiş bir kadındır.

da sakın ruhların reincarnation lehinde bir gûna bilgileri bulunmadığına dair olan sözlerini kaydettikten sonra diyor ki: — «Reincarnation taraftarlarının iddiası psişik tezahürat ve tecelliyata karşı beslenen itimat ve imanı kökünden sarsmaktadır. Biz şayet, bize pek ciddi teyit ve tekidler ile pek ciddi tebligat veren ruhların hakikatinden şüphelenmeğe sevk edilirse ruh alanında takip ettiğimiz meslek nerede kalır? Eğer merdut, zavallı hali ile reincarnation doğması doğru ise öbür dünyaya gidince akrabasını, dostlarını beyhude yere aramış ve bulamayınca, yahut iddia veçhile bu hüviyetler ile karşılarına çıkanların kendi imajinasyonları, yani evham ve hayalâtı olduğunu anlayınca hüsrana düşmüş milyonlarca ruh mevcut olacaktır. Mahfillerimize tebliğler gönderen binlerce, on binlerce ruh-tan böyle bir kırık düzen hakkında şimdiye kadar bize bir fısıltı olsun geldi mi?... Asla! İşte yalnız bu cihetten, diğer sebepleri saymağa lüzum görmüyorum. Reincarnation doğmasının süflî bir kaynaktan geldiğine ve cehennemî bir mefsedeti ihtiva ettiğine, sahtekâr, kalpazan işi, yalan ve yanlış olduğuna hükmedebiliriz» — The Spiritual Magazine, 1876, sahife 57.

Mister Howitt, şiddetinin fazlalığı ile olacak, son reincarnation-dan evvel arada ondan azâde mahdut bir zaman olabileceğini unutuyor. O devreyi takiben işe iradî bir unsur karışabilir¹.

Alexander Aksakof² alâkayı çeken bir makalesinde, Allan Kardec mahfeline mensup medyomların hüviyet ve karakterlerine dair izahat verdikten sonra şöyle kalem yürütmektedir: — «Kardec'i reincarnation propagandasına başvurduran saik tecrübelerin belâgati değildir. Mumaileyhin bu doktrini yaymasında kuvvetli bir önceden isteme, peşince taraftar olma âmili vardır. Bu cihet açıktır. Reincarnation başlangıçta bir tedkik mevzuu değil, münakaşası caiz olmayan bir doğma veya bedihî bir mütearife, âşikâr, malûm bir hakikat olarak kabul edilmiş, öyle gösterilmiştir. Reincarnation'u desteklemek için Kardec daima otomatik yazı medyomlarına koşmuş, hep

(1) Yani birdenbire doğan bir istek ile ruhlar dünyaya dönebilir... Görüyoruz ki Conan Doyle reincarnation taraftarı spiritleri Howitt'in savlet şimşirinden bir saman çöpü ile korumağa çalışıyor. Anladığımıza göre anlatmak istediği Howitt'in bahsettiği tecrübe mahfillerine henüz reincarnation'a uğramıyan ve dolayısıyla onu bilmiyen ruhların tebligat vermesidir. Bu ise reincarnation taraftarlarının esas iddialarına muhaliftir: Ahirete gidince geçmiş reincarnation'lar hatırlanır... Binaenaleyh, Conan Doyle'in müdafaası kendiliğinden çöküyor. İngiliz ve Amerikan tecrübe mahfillerine reincarnation'a aleyhdar ve Fransız mahfillerine lehdar ruhların gelmesi şayanı dikkattir. Demek ahiretekiler de dünyadakiler gibi bu hususta ikiye ayrılmış bulunuyor...

(2) Muhtelif yerlerde sefirlik etmiş Rus diplomatlarındandır. Son devir okültist'lerinin en büyüklerinden sayılır.

onlara sığınmıştır. Pekâlâ bilinir ki bu nevi medyomlar önceden edinilen fikirlerin psikolojik tesiri altına kolayca girerler. Kardec'in spiritizmi işte bu yoldan bol bol doğurdu. Fizikî tezahürat² medyomları delâleti ile alınan ruh tebliğlerine gelince, bunlar hem yalnız daha ziyade objektif değil, aynı zamanda daima reincarnation aleyhinde, o doktrine muhaliftir. Kardec daima fizikî tezahürat medyomluğunu basit, ehemmiyetsiz göstermek siyasetini takip etmiş, tatbik ettiği plâna o çeşit medyomluğu uygun bulmadığından fizik medyomların mânen madunluğu bahanesini uydurmuştur. Böylece hakikî tecrübî usul Allan Kardec spiritizminde topyekûn redde uğrayarak tanınmamış bulunuyor. Yirmi senedenberi bu sistem en ufak bir terakki bile kaydedemedi. Fizikî tezahürat medyomluğuna dayanan Anglo - Amerikan tecrübî spiritualizminin tamamen cahili kaldı. Kardec tarafından neşrolunan «La Revue Spirite» te istidatlarını mükemmelen inkişaf ettirmeğe muvaffak olan bir kaç Fransız fizikî tezahürat medyomundan, hışma uğramaları hasebiyle, bir kere olsun bahsedilmemiştir. Bu medyomlar sırf kendilerine gelen ruhlar reincarnation akidesini iflâstan korumadıkları için Fransız spiritlerine tanıtılmamıştır.» — The Spiritualist, cilt VII (1875), sahife 5 - 74.

Aksakof tenkidinin nazarı reincarnation dâvasına taallûk etmediğini, sadece onun tecrübî spiritüalizm adı altında propaganda edilmesine itiraz ettiğini yazısına ilâve ediyor.

Meşhur medyom ve muharrir D. D. Home, Aksakof'un makalesini şerh ederken renicarnation itikadının bir safhasına geçiyor ve latife yollu diyor ki: — «Reincarnation'larını hatırlıyan bazı kimselere tesadüf ediyorum. Şimdiye kadar bunlar içinde en az on iki tane Marie Antoinette'likten geçmişe, altı yedi tane İskoçya kraliçesi Mary'ye, bir hayli Louis ve diğer kırallara, yirmi kadar Büyük İskender'e tesadüf etmek ile mübahiyim. Şerefim, hazzım artmış, sadece bana geçmiş hayatında mütevazı bir şahsa rastlamak kalmıştır. Rica ederim sizden, şayet böyle birine çatarsanız, onu nadir bir kuş gibi benim için kafeste tutunuz!...» — The Spiritualiste, VII, 165.]

Reincarnation hakkında Conan Doyle kendi fikrini de bildiriyor :

[— «Müellife öyle geliyor ki isbat malzemesi bilânçosu reincarnation'un bir hakikat, fakat zarurî surette umuma şamil olmu-

(2) Medyomlardan Fantomlar çıkması, göz ile görülmeyen varlıklardan sözler duyulması, eşyanın canlanıp harekete gelmesi ilh. gibi ki bundan evvelki hâşiyelerimizde misalleri vardır.

yan bir hakikat olduğunu göstermektedir. Bu noktada fizikî tezahürat medyumları ile temasa gelen ruh dostlarımızın bilgisizliği kendi istikballerine taallük eder. Nasıl biz kendi istikbalimiz hakkındaki vazıh bir fikre sahip olamıyorsak, onların da aynı tahdidat ile gelecekten habersiz bulunmaları ihtimal içindedir.¹ Doğmadan önce nerede idik diye sorulursa, cevabımız uzun istirahat fasıllarını müteakip ruhların tedricî tekâmüllerine devam etmek üzere tekrar maddeye dönmeleri sisteminde açıktır. Bu sistem dışında o suale cevabımız yoktur.² Ezeliyettenberi bir defa doğduğumuza inanılmıyacağını teslim etmeliyiz. Sonraki bir hayat evvelki bir hayatı icap ettirir gözükmektedir. Öyleyse neden evvelki yaşayışlarımızı

(1) Bundan evvelki hâşiyemizde arzedildiği gibi reincarnation'a kani spiritlerin iddiası mucibince ruhlar ahirette bütün eski reincarnationlarını hatırladıklarından ve hatırlama neticesinde idrak ettikleri noksanlarını ikmal etmek üzere müteakip bir dünya seferine bizzat karar verdiklerinden Conan Doyle'in ihtimali olarak bahsettiği bilgisizlik spirit reincarnaton'unun müdafasında ileri sürülemez. Spiritlere göre ruhlar yalnız dünyaya dönmeğe karar vermezler. Aynı zamanda müstakbel dünya hayatına ait her safhanın plânını bizzat tertip ederek şahıslarının mukadderatını bizzat tâyin idereler. Bu hususta Tanrının rolü var mı yok mu, iddiaya göre O tezahür bakımından da mutlak olduğundan, bilinmez. Yüksek ruhlar bazan, mukadderat tasarlama-larında büyük hatalara düşerler ise, onları irşad ederler. Sonra... ruhlar ahirette müstakbel ömürleri hakkında kendilerinin çizdiği program olduğu için pek etraflı malûmata sahip oldukları halde dünyaya dönerlerken her şeyi, hattâ kendi varlıklarını unuturlar ve önceden seçtikleri bir ana ve babadan dünyaya gelirler. Dünyadaki hayatları ahirette iken tertip ettikleri plân dahilinde, fakat bu sefer kendi ellerinde olmaksızın, otomatik bir surette inkişaf eder. Maamafih yine iradeleri vardır. Yani plânları hududunu aşmadan serbestçe hareket ederler... Spiritlerin bu iddiası meydanda iken onları müdafaa için ahretteki ruhlara istikbal hakkında cehalet isnadı ne dereceye kadar doğru olur? Kariin takdirine bırakıyoruz. Reincarnation'ı bilmiyen ruhların İngiltere ve Amerikada, bilen ruhların ise Fransa ve Avrupadaki sair Lâtin harsı memleketlerinde toplanmış gibi gözükmelerindeki garabet hiç bir tevil ile örtülemez. Fizikî tezahürat medyumlarına gelen ruhlar neden reincarnation'ı tekzip ve otomatik yazı medyumlarına gelen ruhlar neden ancak o medyumlar reincarnation'a inandıkları takdirde tasdik ediyorlar?... Bu nokta üzerinde düşünülürse davayı başlangıçta arzettiğimiz gibi mânevî muhit ile hal ve fasl eylemek doğru olur mütaleasındayız.

(2) «Birinci misâl âlemi» ile islâm mutasavvıflarının o suale çoktan cevap bulduklarını okuyucu hatırlıyacaktır. Ezeliyet karşısında bir defa ile yüz milyar defa doğmak arasında fark yoktur. Sırası gelen bu dünyaya ayak basar. Sonra ikinci misâl âleminde dünyaya dönmeğe lüzum görmeden haşr ve neşr gününe kadar ilerler. O gün daha başka bir hayata kavuşur. Başka yollarda yürür. İnsan üzerindeki eyretilikleri attığı nisbette çıktığı kaynağa yaklaşacaktır. Tekâmülün gayesi budur. Dünyaya bir defa gelmiş olmayı garip bulmak, bir ağaç meyvasının her sene aynı meyva olmamasına hayret etmeğe benzer.

hatırlıyamıyoruz suali burada şüphesiz akla gelecektir. Buna karşı şöylece tebarüz ettirebiliriz ki bu yolda hatırlamalar şimdiki hayatımızı altüst eder, gidişimizi şaşırtır.¹ Eski dirilikler bir tesbih çevresindeki tesbih taneleri gibidir. İhtimal nihayetine vardığımız zaman bir tek şahsiyet vetiresi üzerine dizilmiş mükerrer hayat tesbihinin tamamını kavrayabileceğiz.

Bunca Theosophy ve şark felsefesi şubelerinin «Karma² Doktrini» ile yukarıdaki hükümde birbirine yaklaşarak ruhların yalnız bir sefer dünyaya gelmelerindeki adaletsizliğe işaret etmeleri reincarnation tezi lehinde olan delillerdendir³.

Arasıra rastlanan öyle kabiliyetler ve arasıra pek vazih da olabilen öyle hatırlamalar vardır ki bunları reincarnation ile izah etmek atavizm ve saire ile izahtan ihtimal daha kolay olacaktır.⁴

(1) Bu iddia, hafızası kuvvetli olanın işleri alt üst olur demek ile birdir. Halbuki daima aksini müşahade ediyoruz. Unutma yüzünden vaziyet cidden gülünçtür. Meselâ pek âlim bir zat dünyaya kara cahil bir bebek halinde dönecek, kendi yazdığı kitapları okuyabilmek için baştan elifbe sökecektir. Dünyada hayırlı, iyi işler görebilmek için hafızamızı kuvvetlendirmek, yalnız hatıralarımızı değil, bizden evvel yaşayanların da hatıralarını bir araya cemetmek lüzumu değişmiyen bir kanun halinde gözönünde bulunmasaydı, «unutma» sebebi olarak spiritler tarafından ortaya sürülen sözlere belki kulak asabilirdik. Herhangi bir sahada mükemmel bir eser vücade getirebilmek için kendi tecrübemiz, bilgimiz, yani hafızamız, hatıralarımız yetmediğinden insan neslinin hatıralarını da kendimize mal edebilmek için mekteplere gidiyor, kitaplar üzerinde ömür geçiriyoruz. Reinkarnasyon hak ve hakikatin ifadesi olsa idi, dünyaya eski bilgilerimiz ile beraber döner, tecrübemizin çokluğu hasabiyle fena işlerden muhakkak sakınır, mükerrer dünya hayatından ancak o zaman istifade ederdik diyenlere karşı reincarnation'cılar bocalama cevaplar vermekten başka bir şey yapamıyorlar.

(2) Karma bazılarının sandığı gibi Türkçedeki karmak = karıştırmak masdarından getirilme yeni kelimelerimizden değildir. Reincarnation'un sanskrit dilindeki mukabil veya muadillerinden biridir. Sebebiyet kanunu diye tercüme olunabilir. Teozofî bahsinde hakkında izahat verilmiştir.

(3) Aynı usulerle çalışan bir çok ehli tahkikin de reincarnation'u reddetmesi aleyhinde olan kuvvetli delillerdendir.

(4) Resimde, musikide, söz ve yazıda harikalar gösteren çocukların durumunu veraset ile izah etmek reincarnation ile izaha çalışmaktan çok kolaydır. Sonra dikkat edilmiştir: Böyle olan çocuklar nadiren orta yaşa gelebiliyorlar... Şu halde çok yandığı için çok ışık veren ve çabuk tükenen mum gibi kudretlerini birden inkişaf ettirdiklerinden uzun hayata kendilerinde tatkat bulamıyorlar. Bu müşahade ortada iken o parlaklıklara bakarak hah, bu çocuk vaktiyle dünyada yaşamış olan filânca ressam, musikîşinas, hatib, edib ilh. dir, demeye kalkmak birçok kimseler indinde ancak hülya ülkesinde dünyayı unutmuşların harcıdır.

Conan Doyle'in işaret ettiği hatırlamalara gelince, bunlar ilk defa görülen yerlerde bir sokağın, bir evin tanınması, orada evvelce filânca olarak yaşandığının hatırlanması gibi vak'alardır. Spirit mecmuaları böyle vak'alardan

Bu hal de onun lehinde sayılabilir. Keza Colonel de Rochas tarafından yapılan hipnotizme tecrübeleri reincarnation lehinde birkaç sarıh isbat vermiş benziyor: Dalgın bir halde uyuyan sujeler hatırlama bakımından geriye doğru müteaddit reincarnation merhalelerine sevk edilmişlerdir. Ancak, reincarnation'ların maziye doğru uzaklaşanlarını takip ve tahkik etmekte müşkülât baş göstermiş, hale yakın bulunanları ise medyumların normal bilgilerinin tesiri ile mülhem olmak şüphesi altına girmiştir. Maamafih reincarnation hakkında hiç olmazsa şu fikre yer verilebilir: Sureti mahsusada bir işin bitirilmesi veya bir hatanın düzeltilmesi gerekli olduğu yerlerde reincarnation imkânı ilgili ruh tarafından hüsnü kabul görecektir, iştiyakla karşılanacak bir telâfi'imafat çaresi olabilir.]]

Görülüyor ki reincarnation'u müdafaa etmesine rağmen Conan Doyle onu isbattan varesten vakıalar arasında saymaktan uzak bulunmakta, karide onun hakkında nazari bir teveccüh uyandırmaya çalışırken bile pek çekingen davranmaktadır. Çünkü, aksi takdirde Allan Kardec gibi bir iman ortaya atmış ve bu imana ait nazariyat nehcini müsbet ilim diye satmağa kalkmış olacaktı. Conan Doyle kendini iddiakârlıktan kurtarmış, gözünü (de Rochas) tecrübelerinin dâvayı takviyeden uzaklığına da açmış, fazla ateşli reincarnation müdafilerinin yaptığı gibi bir takım zayıf vesikalı vaka'lar zikreterek sözü uzatmamıştır. İlmi faraziyattan ayırmayı bilen kimseler indinde hakikat şudur ki reincarnation felsefî bir mevzu olarak binlerce senedenberi bol bol konuşulmuş, fakat tatbikatı isbat etmek şöyle dursun taraftarlarının bunca gayretine rağmen muarızları susturacak nazari bir delile dahi bağlanamamıştır. Allan Kardec'in açtığı çığırda yürüyen Fransız spiritizmi mektebine mensup kimseler tecrübeler yaptılar, vak'alar tesbit ettiler. Bunlar arasında Gabriel Delanne, Henri Regnault, Leon Denis gibi tanınmış simalardan spiritizm esaslarını takviye ve reincarnation'u isbat sadedindeki gayretleri ile «pure spiritistes — halis spiritler» unvanına hak kazananlar oldu. Ne çare ki bütün gayretler boşa gitti. Reincarnation nazari bir tez olmaktan öteye geçemedi. Büyük Fran-

sık sık bahsederler. Ne dereceye kadar doğrudurlar, kestirilemez. Mesleklerinde ancak rivayetlere iman kuvveti ile durabilenlerin bazan «İcad» lardan meded ummalarını tabii karşılamalıdır. Fakat anlatılanlar doğru da olsalar reincarnation'a baş vurmadan pek güzel izah kabul ederler: Rivayet edenler o sırada gözü açık rüya görüyorlar. Clairvoyant medyumların bir kısmı böyledir. Yahut Breuer, Freud gibi ruh tahlilcilerinin bahsettikleri tezaufu şahsiyet nevinden bir hale uğruyorlar. İkinci şahsiyetin hakikaten dünyada yaşamış bir şahsı temsil etmesi o şahsın hâlâ yaşadığına delâlet etmeden hatıravî hulûllerin isbatını verebilirse de reincarnation'un isbatını veremez.

sız spiritlerinin eserleri zevkle okunur. Fakat insan, böyle pek zeki ve pek âlim kimselerin reincarnation'un isbat edilemeyeceğini ya-kinen bilmeleri lâzım geldiği halde neden onu isbat edilmiş gibi göstermeğe çalıştıklarını sormaktan kendini alamaz ve acaba diye hristiyan kiliselerinin noktai nazarına iştirak etmese bile —ki biz şahsan bu noktai nazarı sabit olmuş buluyoruz— hristiyanlığa ve dolayısıyla müslümanlığa müteveccih teşkilâtlı bir suikasd ihtimali üzerinde mecburen durur. Durdukça da görür ki, şayet böyle bir teşkilât ve kasıt varsa, spiritlik ile spiritualizm kalelerini yıkmaya teşebbüs etmek, materyalizm ile aynı işi yapmaya çalışmaktan kolaydır.

Spiritlerin hristiyanlığa ve müslümanlığa taarruz kabiliyetleri var mıdır? Varsa ne dereceye kadardır?... Bu mesele ehemmiyetle tedkik ve münakaşa edilmeğe lâyıktır. Seçtikleri yolda, fikrimizce kabil olmamasına rağmen, mânen ilerlemeğe çalışan, başkalarının mukaddesatına hürmeti olan spiritlere inandıkları şeylerden dolayı kimsenin dil uzatmaya hakkı yoktur. Böyleleri kendi hallerinde bir köşede tecrübeleri ve kitapları ile başbaşa vakit geçirirler. Ancak, spiritlerin bir kısmı, bilhassa bunlar içinde operatör adı ile spirit toplantı ve tecrübelerini idare edenlerden bazıları, hepsi değil, spiritizme ile diğer dinleri yıkmayı ideal edinmiştir. Bunlardan bir takımının spiritliğe bağlılığı kalbî değil, zahirî, bir yıkıcının kazmasına olan bağlılığı gibidir. Emellerine muvaffak olurlarsa kendilerinde spiritlikten eser kalmaz. Spiritlik ile diğer dinleri ısrara çalışanları ikiye ayırmak lâzımdır: A — faal ,samimî spiritler. B — din düşmanları. Birinci grubun gayesi spiritliği ci-hanşümül bir din haline getirmek, ikincilerin gayesi yeryüzünden alelitlak dinleri kaldırmaktır. Ellerine kalanların maneviyatını spiritizme ile altüst ettikten sonra birinciler karşılaştıkları feci haller karşısında nalân ve gıryan aciz içinde ellerini uğuştururlar. Berikiler ise o hallere aldırış etmiyerek başka kurbanlar ararlar ve kolayca bulurlar. Ahiret ahvaline nüfuz, ölümler ile temas ve dehşeti kalmıyan bir ölüm insanıyeti binlerce senedenberi kendine çeken bir mıknaş olmuştur. Spiritler ahiretle kontakt teminine muvaffak oldukları iddiası ile meydana çıktıklarından merak, tecessüs ve teessür saikası ile onların açtığı «dergâh» lara uğrayanlar çok olur. Yakınlarından birinin ölümü ile gözleri nemli bir halde yaşayan insanların bazıları kaybettikleri sevgilileri spiritizme celselerinde hakikaten bulduklarına inanmak ihtiyacı ile çırpınırlar. Böylelerinin spiritler indinde itibarı fazladır. İşlenmeleri ve çevrilmeleri kolay olur. Fakat meyusiyet ile kritik kabiliyetini kaybetmiş olanların kazanılması muvakkattir. Onlar kendilerini toplar-

yınca spiritlikte kendilerini alakoyacak bir şey göremezlerse durmazlar. Bu şeyi hem onlara, hem başkalarına vermek için spiritler asırlardanberi yüksek majide muvaffakiyet ile sınanmış ve ondan bir şube olan zamanımız propaganda fenninde tutunma âmili olarak kabul edilmiş bir çareye baş vurmuşlardır. Bu çare iddia, aksi sabit, bedihiyata aykırı bile olsa devamlı iddiadır. Böylece spiritler iddiakâr olmuşlar, spiritliğin objektif bir ilim olduğunu, eski dinler ve tasavvuf gibi sübjektif hurafelere istinat etmediğini boyuna, durmadan iddia etmişlerdir. Sözlerine kalırsa bir medyum tedarik eden herkes, obsession'dan, yani tekâmül etmemiş ruhların tasallutundan korunmanın yolunu bildiği takdirde spiritizme hakayıkına erecek, bu arada reincarnation'u kavrayacaktır. Onlara göre yahudiliği, hristiyanlığı, müslümanlığı teyit eden ruhlar geri ruhlardır. Musa, İsa veya Muhammet yalancı değildir. Fakat Musa, İsa ve Muhammede tebligatta bulunan Ruhülkudüs spiritlere üstadlık etmiş olan ruhlardan daha aşağı plâna mensup bir ruhtur. Hattâ Yehva—Allah bile böyledir. Yehva—Allah asıl Tanrı değildir. Asıl Tanrı Absolut — Mutlaktır. Yehva — Allah ancak bir kısım kâinatı yaratmış olan ruhtur. Kâinatlar namütenahidir. Yukarıya doğru Yehva—Allahtan daha mütekâmil olan ruhlar tarafından yapılmışlar ve idare edilmekte bulunmuşlardır.

Spiritlerni mütearrız kısmı kitaplarında tevil yolunu açık tutmak için bu kadar açık ifadeler kullanmazlar. Fakat yazdıklarından çıkan umumî mâna budur. Şifahî temaslarda zamirleri tamamıyla anlaşılır ve sözleri Musa, İsa ve Muhammede inananlar için daha ürkünç şekiller alır. Fakat onlara karşı müsamahakâr olmak, Yahudi metaneti, Hristiyan sabrı ve Müslüman mantığı ile onları yenmek lâzımdır. Spiritler içinde hakşinas olanlar, fazla dil uzattıkları üç din hakkında etüdlerini arttırdıkça yanıldıklarını anlayanlar, nihayet eski ta'rizlerinden nadim ve pişman olanlar ve kemalî hicap ile Allahtan af dileyerek eski dinlerine dönenler eksik değildir.

Üç din ilâhiyatında oldukça geniş malûmata sahip olmıyanların ve spiritizmenin içyüzünü bilmeyenlerin spirit hücumlarına karşı koymaları zordur. Çünkü üç dinden hiç birini inkâr etmiyorlar. Sadece her şeyi küçültüyorlar. Bu sebepten meselâ bir müslümanın bir münkire Allahı tanıtmayı, bir spirite Allahın, öyle zannı gibi, orta dereclî bir ruh olmadığını anlatmasına nisbet ile pek az zahmetlidir. Çünkü spirit (mutlak felsefesi)ni ileri sürerek asıl Tanrı sıfat ve nisbet kabul etmez. Sen Allaha alîm, semî', basîr ilh. sıfatlarını isnat ediyor ve onun böylece büyük de olsa bir ruh olduğunu itiraf ediyorsun, ondan daha büyük ruhlar neden olmasın? diye meydan okuyor. Buna cevap verebilmek için (ilmi kelâm) kitapla-

rındaki isbatı vacip delillerini karıştırmak kâfi gelmez. Çünkü Allahı inkâr eden yok. Küçülten var. Asıl Allahın sıfat kabul etmiyeceğini iddia eden var. Cevap bulmak için sıfatı zatiye ve selbiyenin mahiyetine nüfuz etmek ve bu nüfuzun şahsî bir tevilden ibaret olmayıp Kur'an icabı olduğunu Kur'an âyetleri ile göstermek, yine Kur'an âyetleri ile Cenabı Hakkın mahiyyeten Absolut—Mutlak olduğunu, sıfatların ancak tezahüratı ilâhiyeye taallûk ettiğini isbat etmek lâzım gelir. Ayrıca da spirite göstermek icap eder ki tezahüratında da mutlak olan, yani tezahüratı bakımından ef'ali meçhul kalan ve dolayısıyla hakkında icabî veya selbî, tenzihî mahiyette söylenecek söz, kullanılacak tâbir, yakışacak sıfat bulunamıyan bir Tanrı telâkkisi doğrudan doğruya Tanrıyı inkârdır. Binaenaleyh spirit âlim geçinirken cehlinden Allahı küçülterek hataların en büyüğünü işlemiş, gaflette alelâde münkiri geçmiştir. Lâkin... itiraf edilmelidir ki pek çürük temelli olan kendi felsefelerini semavî dinlere aleyhtar bütün felsefeler ile desteklemeğe kalktıklarından spiritleri susturmak ancak din felsefelerinin girdisini çıkıntısını bilenlerin harcıdır. Tertip ettikleri spiritizme tecrübelerinde hakikaten ruhlar ile temasa geldiklerine inananan kimseleri spiritler pek çabuk kendi akidelerine çekmeğe muvaffak olurlar. Meselâ o kimselerden biri mutekit hristiyan ise bir gece masaya Hazreti İsa'nın gelmesi için dua ederler. Gelir. Hürmetkârane onunla konuşurlar. Sonra hristiyana derler ki: Görüyorsun ya, çok büyük, çok yüksek bir ruh olmasına rağmen İsa Tanrı olmadığını bizzat söyledi. Tanrı olsaydı zaten biz onunla temas edemezdik. Tanrı mutlaktır. Kimse ile bağlanmaz. Tanrıyı bizim gibi bil!... İsa'nın masa morsları ile tebligatta bulunduğuna inanmış bulunan hristiyanın spiritler gibi düşünmemesinde artık bir sebep kalmamıştır. A. Kardec'in «Ruhların tefsirine göre İncil» i hristiyanlık doğmalarını altüst eden ruh tebliğleri ile doludur. Hattâ spiritlerden biri yalnız Hazreti İsa ile olan masa muhabereğini gösteren koca bir kitap yazmıştır. Saf hristiyanları hristiyanlıkta kaldıklarına ikna ederek spiritleştirmeğe teşebbüs etmeleri yüzünden A. Kardec'i ve tâbillerini bütün hristiyan kiliseleri hristiyanlık camiasından taretmişlerdir. Zaten onların da o camiada kalmağa niyetleri yoktur. Spiritlerin hristiyanlık aleyhinde tatbik ettikleri taktiklerle müslümanlığa da taarruza geçtikleri görülüyor. Spiritlik Fransadan müslüman memleketlerine de atlamış, o memleketlerde garptan gelen fikir cereyanları arsında yer almıştır.

Spiritizmenin memleketimizdeki akisler

Spiritizme tecrübelerinin Türkiyede halk arasında yayılması

İkinci Meşrutiyet ile başlar. Hasan Bedrettin merhumun Hasan Merzûk namı müstearı ile yazdığı bir kitap az zaman içinde çok satılmış, binlerce okuyucu bulmuştur. İsmi «Cinler ile muhabere» dir. Muhteviyatı ayrıca aynı adı taşıyan bir mecmua ile İstanbulun en kenar semtlerindeki evlere kadar sokulmuş, İstanbulda büyük - küçük, âlim - cahil hemen herkes spiritizme merakına tutularak geceleri masalar etrafında toplanır olmuştur. İş ifrata vardığından, spiritizme cahillerin, hattâ orta tahsilli kimselerin iş-tigal edebilecekleri mevzu olmadığından Dr. Mazhar Osman «Spiritizme Aleyhinde» isimli kitabı ile merakı frenlemek istemiş ise de muvaffak olamamıştır. O merak bazı dimağlarda derin izler bıraktıktan sonra ancak zamanla tavsamıştır. «Cinler ile Muhabere» nin spiritlik ile hiç bir alâkası yoktur. Müellifi spirit değildir. Spiritizme, manyetizme, hipnotizmeyi yalnız tecrübe bakımından tedkik etmiş, garp müelliflerinin bu husustaki fikirlerini toplamağa çalışmıştır. Sahsî kanaati tecrübelerde karşılaşılan psişik tezahürlerin ruh işinden ziyade cin işi olduğu merkezindedir. Kitabına ruhlar ile muhabere adını vermiyerek cinler ile muhabere adını vermesinin sebebi budur. Bir kaç arkadaşı ile bizzat masa tecrübeleri yaparak Cahseza isminde bir cin olduğunu söyleyen şuurlu bir kuvvet ile devamlı muhaberelelere giriştiğini yazar. Cinler de ruhtur. Fakat ölmüş insanların ruhu değildir.¹ Ancak çok kere insanları aldatmak için müteveffa filân bey veya hanım olduklarını iddia ederler.

Cinler ile temas ve muhabere Türkiyede yeni bir şey değildir. Bir çok cinciler bu iş ile asırlardanberi meşgul olmuşlardır. Spiritlerin rehberlerine muadil olarak daimî surette temas halinde bulundukları cinlere onlar hüddam adını verirler. Lûgat ve mahiyet bakımından rehber demekten çok isabetlidir. Çünkü cinci huddama değil, huddam cinciye tâbidir. Huddam hademeler, hizmetçiler demektir.

Aura kanunu veçhesinden mütalâa edilirse spirit rehberlerini de bu isimle anmak yanlış olmayacaktır. Cincilerin bazıları med-yomluk ile operatörlüğü şahıslarında toplamışlardır. Başkasının yardımı olmaksızın huddamları ile temasa gelirler. Bazısında ise medyomluk kabiliyeti yoktur. Bu takdirde öyleleri halk arasından bir medyom seçerek onunla çalışırlar. Seçtikleri medyomların ek-serisi henüz bülûğa ermemiş erkek çocuklardır. Bu çocuklardan

(1) Bu noktai nazar psikologların psişik tezahürlere sebep olarak gösterdikleri insandaki tahtessuur hayatıyet tezine çok yaklaşıır. Cinler islâmı bir telâkkiye göre insan içinde yaşayan kuvvetlerin bir kısmıdır. (Melek, cin, şeytan) faslına bakınız.

anası, babası esmer olduğu halde sarı saçlı, mavi gözlü, beyaz tenli olanlarını pek makbul tutarlar. Sebebi, böyle olan çocuklarda bülûğ çağına kadar pek kuvvetli huddam celbi istidadı' bulunması imiş.¹

Cincilerden bu memleket çok zarar görmüştür. Osmanlı tarihindeki meşhur Cinci Hoca bir padişahı avucu içine aldığı için çok göze batmış ise de bilhassa Şark vilâyetlerinde geniş muhitleri avucu içinde tutan nice cinci hocalar, fasinatör şeyhler gelip geçmiştir. Müslüman şeriatinde cincilerin sözlerine inanmak, büyülerinden, nefeslerinden, ilâçlarından istifadeler ummak haramdır. Hal-kımızın safiyetini suiistimal ettiklerinden devrimizde bir kanun ile bunların faaliyeti yasak edilmiştir.

Eski kütüphanelerimizde «İlm-i Davet», «İlm-i Kehanet», İlm-i Nücum», «İlm-i Remil ve Cifr» gibi okültizmde yeri olan ilimlere dair bir çok kitap vardır. Ekserisi arapçadır. «Genzülhavas» ismindeki kitap çok meşhurdur. Bazı ecnebileri yakından alâkadar etmiştir. Kütüphanelerimizi her sahada kendimiz de taramalı, bilginin hiç bir sahada ehemmiyetsiz, boş veya zararlı tarafı olmadığını, zararın bilgisizlikten geldiğini bilmeliyiz.

Kendilerine göre ilmi metodlar ile psîşik hakayik ve fezail keşfine çalışan Türk spiritleri adeden pek azdır. Sayıları tahminimize göre bütün memlekette elliye geçmez. Aralarında birlik yoktur. Kollara ayrılmışlar, ihtilâflara düşmüşlerdir. Kimi İngiliz ve Amerikan spiritleri gibi düşünür. Semavî dinleri küçültmeğe kalkmaz. Kimi bu hususta A. Kardec'i çok geçmiştir. Bazısı spiritlik ile islâm tasavvufunu telif etmeğe teşebbüs eder. Celselerde büyük mutasavvıfların ruhları ile temasa geldiğine inanır. Bu gruptan şair bir medyoma trans halinde hakikaten nefis tasavvufi şiirler mülhem olmaktadır. Türk spiritleri içinde en ziyade dikkatimizi çeken Neospritualizm adını verdiği felsefe ile meydana çıkan Dr. Bedri Ruhselman'dır. Mumaileyh felsefesinin izahı mahiyetinde «Ruh ve Kâinat» isminde üç ciltlik bir kitap yazmış, 1946 senesinde bastırmıştır. Ruhselman gerek bu kitabında, gerek onu takiben bir kaç ay evvel bastırıldığı «Ruhtar arasında» adlı kitabında semavî dinlere aykırı akideleri Neospritualizm adı altında toplıyarak müdafaa etmekte ve neşr ve tamime çalışmakta olduğundan her millete kendi

(1) Frenklerin Hindistanda ve Afrika zencileri arasında albino adını verdikleri yerli tipini akla getiriyor. Albino'lar ebeveynlerine nazaran koyu esmer veya simsiyah olacakları yerde en halis şimal ırkı örnekleri şekil ve şemalinde doğmuş insanlardır. Kendilerine ekseriya fevkalâde haller refakat eder. Tabii medyomdurlar.

dinini beğendirmeyi baş gaye edinen hakikî spiritualizmin sesini duyurmak lâzım gelmiştir. Evvelâ muhterem karie bir hikâyeyi hatırlatmak ile işe başlamak istiyoruz. Bu hikâyeyi Alexandre Dumas Şeyh Şamile, Leon Tolstoi Hacı Murada isnat eder. Şamil ile konuşmak için Paristen kalkıp Rusyaya gelen Alexandre Dumas'ya nazaran hikâye şudur: Hürriyet ve istiklâli insanlığın baş şerefi bildiği ve müslümanlığı hür yaşamak anladığı için yurdunu kahir bir kuvvete karşı kırk sene müdafaa ettikten sonra «İskenderi Kebirin vaktiyle dünyanın her tarafından toplanarak Kafkasyada ikamete memur ettiği soysuzların kanından gelme bir kısım yurddaşının ihaneti ile»¹ esir düşen Şeyh Şamil Rus Çarı tarafından pek büyük hürmet ile karşılanmış, «Büyük kardeş - Ağabey» hitabıyla sakalından öpülmüş. «Kahraman misafir» şerefine sarayda bir çok müsamereler, balolar tertip edilmiş. Çar, Şamili koluna takarak salonlarda dolaştırır, dekolte Rus madamlarını ona takdim edermiş. Bazan pazarları da kiliseye beraber götürürmüş. Bir gün ona, nasıl, bizim âdetlerimizi, dinimizi beğenirsiniz mi diye sormuş. Şamil bir dağlı hikâyesi ile cevap vermiş: Kurt ile Manda boğası çok döğüştükten sonra ahabap olmuşlar. Birbirlerini karşılıklı ziyafetlere çağırmışlar. Her seferinde kurt boğaya et ve boğa kurda ot çıkarır, böylece sıra kimde ise diğerini aç bırakmış. Şimdi sıra sizde ben aç kalıyorum. Sizinkiler size, benimkiler bana gerek...

Mâneviyat sahasında kökleşmiş itikatları sarsmak insaniyet hesabına zararlıdır. Çünkü ekseriya beğenilmeyenler yerine beğenilenler konamadığından vicdanî bir anarşi ile fertlerin, cemiyetlerin ahlâkî emniyetleri tehlikeye düşürülür. Bu bakımdan insaniyet muhibleri hiç bir dine inanmasalar dahi dinlerin takviyesine ehemmiyet vermek zorundadırlar. Hümanist babalarından Rousseau, Voltaire gibi büyük mütefekkirler bu mülâhaza ile «Tanrı ve ahiret yoksa icat edilmelidir» tezini müdafaa etmişlerdir. Tanrı ve ahiret vardır. İcada hacet yoktur. Sayın Ruhselman da Tanrıya ve ahirete inanır. Fakat onun ileri sürdüğü Tanrı ve ahiret ile müslümanın inandığı Tanrı ve ahiret arasında bir münasebet yoktur. Absolut Tanrı Hindistandaki Aryasamacistlere, spatiom Tibetteki Bardo müminlerine gerek...

Neospiritualizm yeni spiritualizm demektir. Fakat spiritualizmi bütün dünya kamuslarında yazılı olan umumun anladığı mânadan ayırarak spiritlikten ibaret imiş gibi göstermeğe kimsenin salâhiyeti olmadığından biz Ruhselman felsefesine Yeni Spiritlik (= yeni

(1) Samil esaretine sebep soran Dumas (Pere) e böyle demiştir. — «İmam Schamil», Karl von Seeger.

spiritizme) demeyi daha doğru buluyoruz.¹ Çünkü öz itibariyle yeni bir kılığa sokulmuş Allan Kardec felsefesinden bir arpa boyu ötesi değildir.

Öz itibariyle dediğimize dikkat buyurulsun. Yoksa teferruat bakımından yeni spiritlikte, yani Ruhselman felsefesinde cidden büyük bir gayret mahsulü bir çok değişiklikler vardır. O değişiklikler ile Kardec gibi Fransız spiritliğinin banisi olan pek geniş bilgili bir zatın mesaisi kuşatılmış ve açıkları kapatılmıştır. Değişiklik yerine yeni buluşlar demeyi çok arzu ederdik. Ne çare ki yeni spiritlikte görmek istememize rağmen —çünkü vazı çok uğraşmış, çeyrek asrı geçen devamlı mesaisi ile kendi sahasında samimi bir idealist olduğunu isbat etmiştir— bir yenilik bulamadık. İhtimal bu, bizde bulma kabiliyeti olmamasındandır. Çünkü iddia şöyledir: Neospiritualizm dünyada şimdiye kadar hiç kimsenin keşfedemediği bakir hakikatleri ihtiva eder. Öyle ki, ender simalar hariç, umum tarafından birden hazmedilemeyecek, onu anlamak için mutavassıt zekâlara hiç olmazsa vazının sarfettiği zaman kadar zaman sarfetmek lâzım gelecektir. Üzerinde senelerce mütemediyen düşünmeleri şartıyla böyle kimselerin dimağında o felsefe yavaş yavaş tan gibi ağarır. Ancak bu da kat'i değil, ihtimalidir. Gelenek bağlarından

(1) «Ruh ve kâinat» 1 okuyanlardan bazıları spiritualizmi Bedri Ruhselman'ın çizdiği dar kadrodan ibaret sanıyorlar. Bunlar «Spiritualizmin mahiyeti» faslını dikkatle gözden geçirmelidirler. Tereddütleri kalırsa dünyanın spiritualizmden ne anladığını ve Ruhselman kitaplarında müdafaa edilen teze ne ad verdiğini öğrenmek üzere muhtelif lisanlara ait lûgat kitaplarına müracaat edebilirler. Meselâ Şemseddin Saminin Fransızca kamusuna bakarlarsa rastlayacakları şu izahattır: Spiritualisme — ervah ve mâneviyatın vücudunu tasdik eden hikmet ve felsefe mezhebi ki mezhebi maddiyyunun zıddıdır. Spiritisme — gûya ervahı emvat ile ihtilât ve münasebette bulunarak onların isticvabı ile istihracı gayp (istihracı hakikat) etmek itikad ve iddiası... Spiritualiste — ervah ve mâneviyatın vücudunu tasdik eden hikmet ve felsefe mezhebine tâbi ve mensup adam. Spirite (Spirit) — ervahı emvat ile ihtilât ve münasebette bulunmak iddiasında bulunan adam.

Almanca Brockhaus lûgat kitabı: Spiritualismus — (İzahının tercümesi) mevcudiyeti âlemin ruh ile kaim olması veya mahiyeti âlemin ruhtan ibaret bulunması felsefesi, materyalizmin zıddı. Spiritismus — ölmüş insanların ruhları ile temas ve muhabere imkânına inanış.

İngilizce The Pocket Dictionary: Spiritualism — (İzahının tercümesi) kâinatta ruhtan maada hakikî bir şey yoktur doktrini (umumî mâna); ölenlerin ruhları mevcudiyetlerine devam eder ve tezahüratta bulunabilir itikadı (mahdud mâna).

Spiritualizmde alelittlak ruh, ruh felsefesi yani panteizm veya vahdeti vücud (tasavvuf), alelûmum mukaddesat: dinler, itikatlar, idealler ilh. gibi mâneviyat mevzuu bahistir. Spiritizm ve neo spiritualizmde ise ilk plânda ölmüş kimselerin ruhları ile temas ve muhabere... Bu farka dikkat etmelidir.

kurtularak fikir hürriyetine sahip olamıyan kimseler onu şimdiki dünya hayatlarında değil, bundan sonraki dünyaya gelişlerinde kavrayacaklardır. Bedri Ruhselman'ın «Ruhlar Arasında» isimli kitabı mukaddemesinde felsefesi hakkında okuyucuya söylemek istediği budur.

A. Kardec taraftarları da «Yeni buluşları» na ehemmiyet verilmesini istiyorlar. Biz şahsan iki yeni arasında yenilik ve rüchaniyet bulamadığımız için «eski» den kıl kadar ayrılmıyoruz. Akla getirelim: Reincarnation hayal değilse şahsımız hakkında yeni spiritler sebep yoksa iradenin işlemeyeceğini ve sebep varsa iradenin mefkut olacağını ileri süren orta çağ skolâstiklerinden birinin henüz pişmekten çok uzak reincarnation'u olduğumuza dair asterea kararı çıkarabilirler.

«Ruh ve Kâinat» müellifi felsefesini kendi hesabına ortaya koymak istemiyor. Fikirlerinin sıklet merkezi itibariyle «dördüncü buud» a mensup yüksek ruhların malı olduğunu söylüyor ve bu ruhları üstad diye anıyor. İsimlerini gizli tuttuğu üç arkadaşı ile birlikte psikolojik infisal tecrübeleri¹ yaparken medyomları

(1) Psikolojik infisal usulünde medyom manyetizmede olduğu gibi uyutulmaz. Uyanık olarak karanlık bir köşede sakın bir halde oturur. Operatör emreder: — Bir şey düşünmeyiniz... Medyom düşünmemeğe çalışır. Sonra operatör boşalmış zihni muayyen bir mevzua tecvîh idmanı olarak ehemmiyetsiz şeyleri medyoma hatırlatır — Kiraz... üzüm... ayva... ne görüyorsunuz?. Medyom bir şey görür, yani kirazı veya üzümü, ayvayı gözünde tecessüm ettirir ise hazırlığı tamamdır. Tecessüm ettiremiyorsa operatör onu tekrar hiç bir şey düşünmemeğe davet eder. Sonra tekrar âni hatırlatmalara geçer. Kendilerinde medyomluk kabiliyeti olanlar akıllarına getirilenleri mücesssem olarak görürler. Böylelerini operatör binip yüksemeleri için ekseriya bir balona veya asansora dikkate sevkeder: — Balon... asansör... ne görüyorsunuz?... — Bir balon görüyorum. — İçine bininiz. — bindim. — yükseliniz!. — Yükseliyorum. — Gördüklerinizi anlatınız? — Ay, yıldızlar... — Geçiniz, daha fazla yükseliniz... — Geçtim. Yükseliyorum. — Ne duyuyorsunuz — Ferahlık, sevinç... — Yükselmeğe devam ediniz. — Ediyorum... fakat... — Fakat ne demek, durmadan yükseliniz. — Artık yükselelimiyorum. — Etrafınızda kimler var? [Bu sualdeki telkine dikkat buyurulsun: Bazı kimseler olacaktır.] — Ruhlar... [Oyükselikte başka kim olabilir !]... Birini çağırıp konuşunuz! — Çağırdım. Gelmem diyor. — Gelsin! — Geldi. — Adını, dünyadaki mesleğini sorunuz. Kaç yaşında ölmüş? — Doksan, ismi Ali Rıza, yorgancımış. — Ondan evvelki hayatında ne imiş? — — Cevap veriniz! — Ruh cevap vermiyor. — Verecektir. Tekrar sorunuz: Son dünya hayatından evvelki hayatında mesleği ne imiş, nerede doğmuş?... — — Susmayınız!.. — Ruh susuyor. — Susmasın, söylesin: Eski hayatında ismi, meşgalesi ne imiş bildirsin! [Medyom eyi yetiştirilmemiş ise emirler tekrarlanır. Her emir telkindir. Medyom bu telkinler altında ruhtan (?) isteğe uygun cevap alınmaya kadar sıkıntı içinde bunalır.]... — Tekrar ediyorum: Sorunuz! Ali Rıza

bir sefernide pek ziyade yükselmiş, yani eski tâbiri ile semaya uruç etmiş —maddeten değil, mânen—, insaniyet tarihindenberi hiç kim-senin temas edemediği dördüncü buud ruhları ile temasa gelmiş-tir. Neospiritualizm böylece doğmuş...

Allan Kardec felsefesini ruhlara isnat ettiği için «Ruh ve Kâinat» müellifi de tevazu göstererek felsefesini ruhlara isnat ediyor. Ruhselmanın otuz küsur senedenberi psişik tecrübeler yaptığı doğrudur. Fakat neospritualizmin esaslarını ruhlar henüz bu husta ona ağız açmadan kanaati kâmile halinde ruhuna idhal ettiğidi de doğrudur. Neospritualizm aynen Allan Kardec felsefesi: spiritlik gibi, doğrudan doğruya ruhlardan sadır olmamış, Bedri Ruhselman sualleri ile medyomlarını daima o istikamette yürütmüştür. «Ruh ve Kâinat» ta dördüncü buud ruhlarına ait konuşma parçalarında, keza «Ruhlar arasında» kitabında dik-katli bir kari suallerle sprituel cereyanın muayyen bir maceraya zorlandığını, sualsiz ruhların tek kelime söylemediğini görür ve suallerin mahiyetini tahlil ederse bunlarda mündemiç telkinleri fark

Efendnin eski ismi ne imiş?... — Hayım Efendi... Selânikte doğmuş, İzmir-de kitapçılık etmiş. — Çok teşekkür... Ya ondan daha evvelki hayatında?... — Pariste... Madmazel Jeanette... âşkıını zehirlemiş. Giyotin ile başını kesmişler. — Vah vah... Ali Rıza Efendi o hareketine nadim mi? — Evet... Pek çok nedamet getirdim, diyor. — Anlayınız: Şimdi bir sıkıntısı var mı? — Evet... Muztarıbm diyor. — Sebep? — Paralarını çalmışlar. Hırsızları öldürmek istiyor — Öyle şeyleri bıraksın, onları affetsin- Tanrıya dua ediyorum: Ona yükseltici düşünceler versin. [Operatör burada dua eder]... — Nasıl, hâlâ intikam almak istiyor mu? — Hayır , hayır... Suçluları affetti... Çok teşekkür ediyor. Size minnettarlığını bildiriyor. — Bir şey değil. Biz insanî vazifemizi yapıyoruz. Ali Rıza Efendi kardeşimize kendini dualarımızda unutmayacağını söyleyerek veda ediniz ve ayrıca bizim de selâm ve muhabbetlerimizi bildiriniz!... — Bildirdim. Mukabele olarak ellerinizden öpüyor. — Estağfurullah... Şimdi sizden bir ricamız var: Biraz daha yükseliniz!... — Yükseliyorum. — Yükselirken nelerden geçiyorsunuz? — Ervah âlemlerinden... — Yükseliniz! — Yükseliyorum. — Etrafınızda kimler var. — Bazı varlıklar... Fakat onları göremiyorum; yalnız seziyorum. — Onlar ile konuşabilecek misiniz? Sorunuz... — Sordum. Konuşabileceğimi söylüyorlar. — Kim söylüyor? — Hepsi namına içlerinden birisi, yüksek ruhlar...

Sualler, cevaplar böylece uzar gider. Manyetizme ve hipnotizmede medyom aynı tarzda suallere uykuda cevaplar verir. Otomatik yazıda medyomun elindeki kalem kâğıda aynı tarzda cevaplar sıralar. Alman cevaplar tetkik oturumlarında tahlil olunur ve onlarda reincarnation'un, sair doğmaların isbatları bulunur. Meselâ ruh Ali Rıza Efendinin Hayım Efendi ve Madmazel Jeanette olduğunu söylemesi reincarnation'un baş isbatıdır.

Reincarnation'a ve bu kabilden sair akidelere inanan spiritler tarafından yapılan psişik tecrübeleri karikatürize değil, karakterize ettiğimizi okuyucuya temin ederiz.

ederek Ruhselman'ın ne suretle medyomlarına istediği şeyleri söylediğinin şemasını kavrar. Bununla beraber mumaileyh aldığı cevapların hakikaten ruhlardan geldiğine samimî olarak inanmıştır. Yalnız: Medyomlarında kendi Aurası akislerini görmekten öteye geçmediğini teslim etmek istemez. Halbuki aura'nın ne olduğunu mükemmelen bilir. Bu itibarla bilgisini inancı ile karşılaştırmak istemiyen bir dogmatik mevkiindedir. O kadar ki muhterem doktorun yaptığı tecrübelerde hazır bulunanlar, anlayarak görmek ve işitmek kudretine malik kimselerden iseler, mumaileyhin medyomlarını isticvap ederken âdeta istiğraka düştüğünü, büyük bir heyecan içinde fikirlerini teyit edecek cevaplar beklediğini, muvafık cevaplar alırsa bunları noktai nazarının zaferi saydığını, almazsa izahî sualler, hattâ bazan doğrudan doğruya izahlar ile ruhları gönlünün çektiği cevabı vermeğe zorladığını mutlaka fark etmişlerdir. Yine fark etmişlerdir ki mumaileyh ruhlara karşı son derece naziktir. Suallerini pek büyük nezaket ve hürmetle sorar. Medyomları, yahut ruhları böylece teshir ederek manevî muhitine bağlar. İki taraf arasında sempati doğduktan sonra tavır ve eda, sese verilen ton, daha olmazsa, açıcı sualler ile aurasındaki ruhlardan istediği cevabı almak onun gibi mahir bir operatör, yani spiritizma idarecisi için fevkalâdelik sayılmaz. Spiritizme tecrübelerinde nezaket nisbetinde memnuniyeti mucip cevaplar alınması karakteristiktir. «Rüşveti kelâm» ile manevî muhit ısıtılmamış ise ekseriya ya hiç cevap alınmaz, yahut alınan cevaplar karışık, mânasız olur. Bundan açıkça anlaşılır ki alındığı iddia edilen yüksek tebligatı almak için evvelâ güzel sözler ile medyomların şahsını kazanmak, ondan sonra ruhlara, yahut telâkkimize göre medyomların şuuraltı benliklerine, müstakil varlıklar halinde tezahüratta bulunan hayatîyetlerine ayrıca diller dökmek lâzım geliyor. Bu ise... hakikat arayıcısını hakikî yüksek ruhlara götürebilecek yol değildir. Kâmil ruhanî varlıkların yeryüzü insanı zaaflarından kurtulamamış bir halde iltifattan âri tok sözler karşısında az ağız açmaları, yahut sükût etmeleri, buna mukabil komplimanlar karşısında yağlanmış çığrığa dönmeleri pek gariptir. O kadar ki yalnız buna bakarak Ruhselman'ın hakikî ruhlara ile, betahsis hakikî yüksek ruhlara ile temasa geçtiğinden bihakkin şüphe edilebilir. Mumaileyh Absolut Tanrı, Spatiom, reincarnation, evolution, realite - verite gibi neospiritualizmin çatısını teşkil eden doktrinleri felsefî etüdler ile haklarında tam bir imana varmadan önce bizzat yaptığı tecrübelerde ruhlardan duyduğunu iddia edemez. Aynen A. Kardec gibi doktrinlerini münakaşası füzuli bedihi bir mütearife mahiyetinde kabul ederek tecrübelerine başlamıştır. Ruhselman, fikirlerini tahkik için

değli, teyit için tecrübeler yapar. Felsefesini asla ruhlara danışmaz. Onu teyit ve tasdik ettirir. Herhangi bir psişik esinti doktrinlerine mugayir bir istikamette seyretmiş ise, indinde muhakkak o geri bir ruhtan sadır olmuştur. Neospritualizma dahilinde psişik tebli-gatta bulunmak yüksek ruh olmanın mihengidir. Sebep?... Çün-kü operatör neospiritualizmanın vazıdır. Bedri Ruhselmanın takip ettiği tarz asla bitaraf bir müdekkik tarzı değildir. Mumaileyh spi-ritizme tecrübelerini kitaplarında yazmasa da huşûu tam içinde yaptığı dualarla bir nevi ibadet menasiki haline getirmiş —ki bü-tün hakikî spiritlerde Avrupa ve Amerikada da vaziyet böyledir—, mistiklikten kaçayım derken mistikliğin mihrakına düşmüştür. Mistik, yani mutasavvıf olmak bir nakise değil, bir meziyettir. An-cak, diğer mistikler üzerine basarak yükselmiş gözükmek arzusuna kapılmamak şartıyla... Psişik otoritelerinin vaktiyle A. Kardec hakkında dermeyan ettikleri bütün itirazlar aynen muhterem Ruh-selman hakkında da varittir. Aradan altmış, yetmiş sene kadar za-man geçmesi ile bu itirazlar eskimiş olmuyor. Çünkü matufu aleyh-leri neospiritualizm ile yenilenmiştir. Binaenaleyh bugün söylenmiş gibi onlar neospiritualizmi ile A. Kardec mektebini reforme etmiş olan zata tevcih olunabilir. Biz onlardan maada müsamaha ile kar-şılanacağımızı ümit ederek muhterem Ruhselman'a kendi hesabımı-za aşağıdaki itirazları da sunuyoruz. Maksadımız, bir ömür sarf edi-lerek vücuda getirilmiş olan bir fikir yapısını yıkmak değil, hak ve hakikatın sesini kendi kanaatimize göre duyurmaktır.

1 — Tekâmül, reincarnation, madde - ruh münasebetinden, koz-moğrafya imkânlarından, realite - verite meselesinden başka yüksek ruhların konuşacağı mevzu yok mudur? Hakikaten yüksek ruhlar ile temas halinde bulunuyorsanız, yahut vaktiyle onlar ile temasa gelmiş iseniz nasıl oldu da onlar size bu şeylerin hep içinizde oldu-ğunu söylemediler. Ahiretteki katilleri, müntehirleri, hasis, hodbin, cahil, müteaassıp, doğmatik, mütehakkim müteveffaları isticvap ve istintaka ne için fazla ehemmiyet veriyor da dünyadaki büyük işleri-ni yarıda bırakarak göçmüş olan âlim, fazıl kimseleri isticvaba, on-lardan alacağınız cevaplar ile dünyada yarım bırktıkları eserleri ta-mamlamağa yanaşmıyorsunuz. Tecrübelerinizde ahiret sakinleri ile hakikaten temas kabil oluyorsa bu işin mümkün olması lâzım gelir. Halbuki ne siz, ne başka operatörler şimdiye kadar bir defa olsun böyle bir kimsenin ruhu ile temasa gelerek herhangi bir eseri ori-jinal bir surette tamamlamağa muvaffak oldunuz. Şu halde... Müteveffalar ile temasınız gözü kapalı imandan başka bir şey de-ğildir. Dogmatikliği küçük göstermek doğmatiklikten kurtulmak de-mek olmadığını teslim buyurmalısınız. Öbür dünyadaki katilleri,

müntehirleri ilh. isticvaba teşebbüs etmek spiritizme tecrübelerinde hakikaten ölmüş insanların ruhları ile temasa geldiklerine inanılardan katle, intihara... müstait kimseleri belki intibaha davet eyler. Fakat ahlâkî, isterik tahassüsattan öğrenmeğe ihtiyacı olmayan kimselere o tecrübeler ne söyler? Sonra o tecrübeler ne için âfakî değil de hep manevî muhit dahilinde? Meselâ neden hemcinslerinin selâmeti için cana kıymağa mecbur kalmış ve bu uğurda kendileri de ölmüş bulunan bunca muhterem katilden hiç olmazsa bir tanesi veya yaptıkları harakiriler ile ahirette de öğünecekleri muhakkak olan Japon kahramanlarından biri davet edilerek vazife katilleri ve vazife intiharları hakkında malûmat kabilinden olsun bir istifsar yapılmamış?... Biz şahsan intiharı hiç bir veçhile tecviz etmeyiz. Fakat bazı ahvalde edenler vardır. Bakalım, ahirettekiler bu hususta ne düşünüyor diye bitaraf bir müdekkikin ilgili ruhlardan birini çağırarak sorguya çekmesi lâzım gelmez miydi?! Bu cihet manevî muhitin müsaadesizliği yüzünden akla bile gelmemiştir. Gerek «Ruh ve Kâinat» ta, gerek «Ruhlar arasında» kitabında ruhlara sorulup cevapları alınan suallere münevver sıfatını hakkiyle taşıyan herkes «ruhlaşmadan» da kolayca zengin, çeşitli cevaplar bulabilir. Bilmediklerini ise hayal kuvveti ile uydurur. Meselâ ayın dünyaya dönmiyen yüzü hakkında yahut Spatyomdaki herhangi bir A veya B bölgesine dair sayfeler, kitaplar dolusu söz söyler. Böyle bir vaziyet karşısında başkalarının rivayetleri ile iş görenler onu nasıl tekzip edecekler ve medyomluk ile ilişkî olmiyanlara medyom demekten başka ne yapacaklardır?...

2 — Kitaplarınızda: ruh tebliğlerinde, ruh tebliğleri dışında şimdiye kadar insanların meçhulü kalmış hangi prensip vardır? Felsefenizin yeniliği neresinde? «Ruh ve Kâinat» in üç cildinden iki cildi ile gayyurane müdafaa ettiğiniz reincarnation eskidir. Her şekli ile çoktan bayatlamıştır. «Mutlak» doktrininiz eskidir. Hindistanda muhtelif din ve mezheplerin, bu meyanda reforme edilmiş Hindu dini salikleri demek olan Aryasamacistlerin en aşağı bin senelik Tanrı telâkkisini teşkil eder. Müslümanlıkta kaldığını iddia ederek samimiyet ile kelimeî şehadetı getiren Hindistandaki İsmailîlerden bir fırka da o fikre sizden asırlarca evvel taraftar olmuş bulunuyor. Samimî içtihadında cumhurdan ne kadar ayrılırsa ayrılısın müslümanım diyene şer'an müslüman değilsin demek mümkün olmamakla beraber İsmailiye'nin bilhassa bu fırkası cumhurun kanaatine göre büyük bir yanlışlığa kapılmıştır. O yanlışlığa siz de iştirak etmiş bulunuyorsunuz: Mahiyeti gibi tezahüratı ile de mutlak olan, yani tezahüratında dahi hiç bir fiil, sıfat kabul etmi-

yerek meçhuliyette kalan bir tanrıdan bahsetmek, tanrı ef'alini mantıkan ruhlara atıf ve isnat zarureti hasebiyle putperestliği müdafaadır. Her kanaatin muhterem olması hasebiyle buna kimse bir şey diyemez. Fakat ariasamacizm tanrısını tanrı olarak kabul ettikten sonra Tanrıya artık tabiat kanunlarını yapmak, ilâhî lem'asmdan ruhu yaratmak gibi fiilleri isnada hakkınız kalmaz. Halbuki kitaplarınızda ruhun lem'ai ilâhî olduğunu söylüyor, mütemadiyen ilâhî kanunlardan bahsediyorsunuz. Ya ilâhî kanunlardan vazgeçecek, ya iki taraflı mutlak tanrı telâkkisini feda edeceksiniz. Feda ederseniz ilâhî kanunlardan bahsetmeğe hakkınız olur. Fakat bu takdirde Tanrıyı mahiyeti itibariyle mutlak, tezahüratı itibariyle gayrı mutlak: sıfat, nisbet kabul etmiş, her varlığı kendisine bağlamış, kudreti ile kâinatları içine almış ve kâinatlardan taşmış, onlar dışında yapayalnızlığı ile her türlü tahayyül hududunu aşmış bilen islâm mutasavvıflarından¹ olacaksınız. Feda etmez, hem Tanrıya nisbet demek olan ilâhî² kanunlarda, hem asla nisbet kabul etmiyen ariasamacist tanrısında ısrar ederseniz mantık defektine düşer, ısrarınız nisbetinde karşınızdakileri salim düşünme kabiliyetiniz hakkında tereddüde sevk edersiniz, Ariasamacistler ile bir kısım İsmailî'ler Tanrıyı sizin gibi iki taraflı mutlak, yani hem mahiyeti, hem tezahüratı itibariyle meçhul telâkki ettiklerinden ona asla dua etmezler. Ariasamacistlerde dualar hep hâmi ruhlara, tâli tanrılara, putlara, o kısım İsmailîlerde ise peygamberlere ve evliyayaadır. Halbuki siz, aynı Tanrı telâkkinize rağmen, nasıl oluyor da bir yandan Tanrının hiç bir şeyle alâkası, bağlantısı olmayacağını iddia ederken, bir yandan tecrübelerinizde Tanrıya hitaben dualar ediyor, medyomlarınıza ve diğer hazırına dualara iştirak tavsiye ediyorsunuz. Felsefeniz mucibince iştir mi, iştirmez mi; anlar mı, anlamaz mı bilinemiyeceğini ileri sürdüğünüz bir varlığa dua etmek, dua kabul edip etmiyeceğini de kestiremiyeceğiniz için gülünç olmuyor mu? Ruhların silsilei meratibini namütenahi seyrettiriyor, en yüksek ruhları bile Tanrıya ulaştırmıyorsunuz. Pekâlâ... Fakat dualarınız bu kadar uzakta ulan bir varlığa hangi vasıta ile gidecek? Dua vibrasyonlarınız namütenahiyet içinde muhatabına ulaşmadan sönüp kalmıyacak mı? Şu halde... Ya ariasamacistler gibi dualarınızı hâmi ruhlara tevcih etmeniz, o putlara yalvarmanız, yahut müslümanların cumhurunca kabul edilen Tanrıyı beğenmeniz zarurîdir. Bu ikisinden birini yapmadığınız takdirde çoktanberi düştüğünüz mantıksızlık hufresinden asla çıkamıyacaksınız. Ariasamacizme sadık kalırsanız iki taraflı mutlak mâ-

(1) Tafsîlâtı islâm tasavvufu kısmında.

(2) İlâhî kelimesi ismî mensuptur. Allaha nisbet ifade eder.

nasına da alsanız artık (Allah) ismini ağzınıza almayınız. Çünkü Allah ismi hastr. Müslümanların tanıdığı Hak Tanrının adıdır. İmajinasyon mahsulü olan diğer tanrılara o adı vermeğe kimsenin hakkı yoktur. Daha açık bir söz ile: «Allah» lâfzının patentini kelime-i şehadet getiren müslümanlar aldığından başka ağızlarda onun başka mahiyetler ile anılması hakka taarruzdur. Amma bunu bir çokları fark etmiyor. Fakat geniş bilginiz ile siz de fark etmeyenlerden olmağa devam etmeyiniz.

3 — En ziyade güvendiğiniz ve onunla bütün sabit kıymetleri sıfırlaştırmağa teşebbüs ettiğiniz Realite - Verite felsefesi ne dereceye kadar yeni yahut sizin malınızdır? Bu tâbirleri Fransızlara, daha doğrusu Lâtinlere siz mi öğrettiniz? Dünya mutlak hakikat (Verite), nisbî, izafî hakikat (Realite) fikrini size mi borçlu buluyor? Yahut bunları kitaplarınızda «üstad» ınız olarak okuyucuya takdim ettiğiniz ruhlar mı insanlara hediye etti?. İdealinize karşı duyduğunuz yüksek meftunluk ile medyomlarınızdan sadır olan sözler üzerinde uzun uzadıya düşündüğünüz ve nihayet onları nice skolastik müfessir ve müevvilleri gıptaya düşürecek bir tefsir ve tevil kabiliyeti ile azîm, pek azîm, bu dünyaya sığmayacak kadar azîm fikirler halinde gördüğünüzü biliyoruz. Binaenaleyh felsefenizi ruhlara isnat edemezsiniz. O doğrudan doğruya sizindir. Daha doğrusu siz bir adesesiniz: yerli ve yabancı muhtelif kaynaklardan vaktiyle içini ze aldığınız fikirleri aksettirmekten başka bir şey yapmıyorsunuz. Felsefenizi Türkiyede yeni sayanlar olabilir. Fakat bunlar kitaplarınızda kesretle kullandığınız garp kelimelerinin majisine kendilerini kaptıranlar, anıyamadıkları için onlarda çok yüksek, pek modern, son derece ilmî, fevkalâde derin mânalar vehm edenlerdir. Böyle bir vehme düşmiyerek felsefenizi tahlil etmesini bilenler görüyorlar ki onun altında Hind okültistleri zeki gözleri ile size gülmektedirler. Onlar Allan Kardec'i yetiştirdikleri gibi, sizi de yetiştirmişlerdir. Bunun farkında olmamanız, her şeyi kendi malınız sanmanız, üzerinizdeki Hind büyüünün tesir kudretini gösterir. İtirafınız veçhile çocukluğunuzda «Cinler ile Muhabere» kitabını okumasaydınız psişik tecrübelerle merak sarmaz, yaşınız artıkça bu merakı aşka tahvil etmez, nihayet A. Kardec'in, sair spiritlerin eserlerine başvurarak spirit ve dolayısıyla neospiritualist, yani yeni spirit olmazdınız. «Cinler ile Muhabere» yi bir türk yazmıştır. Fakat mevzu baştan aşağı Hind okültistlerinin garp âleminde moda etmeğe muvaffak oldukları okültizm tatbikatı ve nümâyişlerinin hikâyesinden ibarettir.

4 — Medyomlarınıza gelen ruhlar ne için muayyen nazârî mevzularınız etrafında bol bol konuşuyor da auranız dışında kalan pra-

tik hayata, müsbet bilgilere ait mevzularda daima bocalıyor, daima yalan ve yanlış söylüyor? Medyomlarınızın hepsi «Ruh ve Kâinat» ını okumuş, yahut muhteviyatı hakkında neşrinden evvel ve sonra sizden uzun uzadıya dersler almış, tezlerinizi kabul etmiş kimselerdir. Bunların ister kalem tecrübelerinde, ister manyetizme ve psikolojik infisalde daima kitabınız mevzuları etrafında sormayı prensip ittiğiniz ettiğiniz suallere hoşlanacağınız cevapları verecekleri şüphesizdir. Ölenlerin yeryüzüne döndüklerini, yahut her nevi hakikatin gelip geçici olduğunu sizden duyduğu halde telkinatınıza rağmen kabul etmemiş hangi medyomdan bunca senelik mesainiz zarfında reincarnation'u, yahut realite - verite felsefesini akla getirebilecek tek söz aldınız? Absolut akidesini ve anlattığınız tarzda ahiret ahvalini keza hangi medyomunuz tedrisat ve telkinatınız olmadan size tasdik etmiştir? İngiliz ve Amerikan spiritlerinin A. Kardec aleyhtarlığı kitaplarınızda neden bir kere olsun zikredilmedi? Kardec gibi siz de ne için fizikî tezahürat medyomlarını mental medyomlarınız yanında küçüğün küçüğü gösteriyorsunuz? Fizikî tezahürat medyomlarını öbürleri gibi her el atışta bulamıyacağınız, yahut psişik mesleğinizin en mesut zamanlarını yaşamak üzere bunlardan birini ele geçerseniz bile fizikî tezahürat ile mütezahir ruhlar tarafından doktrinlerinizin gözünüzün önünde baltalanıvereceğini bildiğiniz için değil mi? Karilerinize Üstat, Kadri, Davut, Akın, Kemalettin ilh. isimleri ile yüksek ruh dostlarınız olarak takdim ettiğiniz ruhlardan hiç birinin hakikî ruh âlemlerine intisabı yoktur. Bunlar telkinleriniz altında bulunan medyomların şuuraltı hayatîyetlerinin meydana çıkardığı muhayyel varlıklardır, diye bir iddia ortaya atılsa, ruhlara yer kalsın diye şuuraltını hakikate aykırı olarak dapdaracak göstermeğe kalkmaktan başka hangi müsbet vakıalar ile bu iddiayı red ve cerh edebileceksiniz? Biz ayar, siz ayar, medyomlarınız ayar fanilerin tarihî yüksek medyomlar gibi henüz hayattayken bizzat müşahade ve tahkike muktedir olamayacakları ahiret ahvalinden durmadan bahseden «yüksek ruh dostlar» ınız manevî muhitiniz dışında kalan dünya bilgileri ve hallerinden bahse kalktıkları vakit adım başında yalanları üzerinde yakalanmıyorlar mı? Tecrübelerinizde medyomlarınıza dadanan ruhlardan vaktiyle avukat olduğunu söyleyenlerin hukuktan anlamadıkları, asker olduğunu söyleyenlerin askerlik bilmedikleri, haham olduğunu söyleyenlerin Tevratı ancak medyomlarınız veya sizin kadar bildikleri ilh. görülmüyor mu? Kemalettin Bey diye bir seneden fazla üzerinde durarak yüksek ruhlar katında yer verdiğiniz ruhun medyomunuz ile olan ilk temas celselerinde Çarşıkapıda debbağ esnafından Safranbolulu Kemal usta olduğunu söyle-

mesi ve dükkânına, tezgâhına dair bir çok tafsîlât vermesi hasebiyle mademki debbağ imiş, şu halde hangi mevsimde kesilen hayvanın derisinden en iyi kösele çıkar, bilmesi lâzım gelir, sorunuz!» diyen birinin teklifine istemiyerek muvafakat ettiğiniz zaman bu sualin cevabını ne siz, ne medyomunuz, ne de suali soran bildiği için debbağ ustası Kemalın medyomla irtibatını keserek firar etmekten başka çare bulamadığını «Ruhlar Arasında» adlı kitabınızda yazılı olmasa da elbette hatırlarsınız. Halbuki aynı Kemal usta biraz evvel medyoma ,size ve tecrübede hazır bulunan diğer kimselere reincarnation, evolution, spatyom ilh. gibi frenkçe kelimelerin delâletleri malûm olduğundan bu mevzularda doksan sene evvel dünyada yaşamış esnaftan bir zat olmasına rağmen modern bir ifade ile sizi pek ziyade tatmin eden cevaplar veriyor, teşekkürlerinize nail oluyordu. Keza aynı medyoma gelen Bethoven'in ruhu aynı «yüksek vukuf» ile spatyomdan bahsediyor, fakat alafranga musiki ile alaturka musikiyi birbirine karıştırıyor, Almanca suallere cevap veremiyordu. Çünkü gelen ruh, medyomun Bethoven'i tanıdığı kadarından ötesi değildi. Yine «Ruhlar Arasında» isimli kitabınızda yazılı olmasa da hatırlarsınız ki İstanbulda tanıdıklarınızdan bir tecrübe topluluğu lâtifeden çok hoşlanan bir medyoma çatmış, o medyomla altı ay çalışmış, nihayet şüpheler ayyuka çıkmış, fakat siz, o medyoma gelen Sokrat, Arşimet nam ruhlarda hakiki Sokrat ve Arşimede benzer bir taraf bulamıyan reybi bir zatı —ki ruh Kemal ustayı debbağlıktan imtihana cüret eden zattır— topluluk ahengini bozmakla itham ederek şüpheleri gayrı varid görmüş, tecrübe masasında Arşimet, Sokrat ve diğer hazırın ile birlikte, reybi zat hariç, sabaha kadar «Mutlak» a dua vibrasyonları gönderdikten sonra dualarınızın müstecap olduğu imanı ile şu raporu vermiştiniz: «Arşimet, Sokrat kardeşlerimiz hakiki Arşimet ve Sokrattır. Dualarımıza iştirak etmişlerdir. Onlardan size asla fenalık gelmez. Mahfelinize maaliyyata doğru rehberlik etmeğe memurdurlar. Çift rehber her yerde bulunmaz. Tebrik ederim. Pek değerli medyomunuz ile tecrübelerinize devam ediniz»... Fakat ne yazık ki aynı medyom ile daha uzun müddet tecrübe yapmak kabil olmamış, çünkü... çünkü medyom aradan çok geçmeden itirafı zünup etmiştir: — «Arşimeti, Sokratı ben uydurdum. Ne yapayım: Yaşını, başını almış münevver adamların kalemimden hikmet beklemeleri bana pek cazip bir eğlence geldi... Fena mı oldu? Muntazaman toplandık, sohbetler ettik...»

Otomatik yazı medyomu olarak meydana çıkan bu zat yüksek tahsil görmüş bir artist idi. Bahsi geçen reybi zatı ve tecrübe toplantılarının yapıldığı ev sahibini değilse bile, çünkü artisti itirafa

zorlayan onlardır, isteseydi sizi senelerce aldatabilirdi. Zira, basiret nazarınızın aksine açılması istenmesine rağmen, mumailayhin medyumluktaki değeri ile bilerek, isteyerek hayalhanesinden sahneye çıkardığı uydurma ruhların «sıddık» lîğine siz hükmetmişsiniz. Bu ve emsali hâdiselerin şahidi olanlar ve tecrübelerinizde saplandığınız titiz doğmatikliği bilenler kitaplarınızda adları geçen değerli yüksek ruh dostlarınıza nasıl inanabilirler?!. Yukarıdaki «lâtife yazıcısı» artist, ki lâtifenin bu derece aşırısı elbettete müstahsen bir hareket değildir, Hakkınızda: «Arşimet ile Sokratı bir kaç defa reincarnation'a uğrattığım için bana inandı. Uğratmasaydım, inanmıyacaktı.» demiştir. Bu söz üzerinde çok düşünmeli, karşınıza şimdiye kadar kaç yüz, hattâ tecrübelerinizin kıdemine binaen, kaç bin sahte ruh çıkarıldığını tayine çalışmalısınız. Her medyum şüphesiz «lâtife» ci değildir. Fakat ne kadar ciddi medyumlar ile çalışılırsa çalışılsın spiritizme akaidi tasdikatında hakiki bir ruh ile temasa gelmek, söylediği doğru çıkan bir ruha rastlamak size ve başkalarına henüz nasip olmamıştır. Ne için mi, denecek... Çünkü tecrübî spiritualizmde spiritlik akaidine yer verebilmek için otomatik muhayyele medyumları ile çalışmaktan başka çare yoktur da ondan. O medyumlara ruhlar hakkında sualler sorulur. Sualler ruhlara dair müddahar malûmat ve kanaatler üzerinde muhayyeleyi harekete getirir. Muhayyele ruh maceraları tertibine hazırlanır. Sualler tevali ettikçe medyumlar malûmat ve kanaatleri dahilinde ervah mevzulu rüyalar görmeğe başlarlar. Rüyaları bazan dil ve parmak adalelerine intikal eder. Böylece suallerin yardımı ile uyanık şuur ve iradelerinin dahl ve tesiri haricinde söylerler, yazarlar. Gördüklerinin, söylediklerinin, yazdıklarının hakiki ruhlar ile ilişiği bir türlü isbat edilemez. Tahkikat her safhada çıkmazlara girer. Fizikî tezahürat medyumlarının bile ektoplazmalarını bedenden ayrılmış ruhlar emrine verdiklerini isbat son derece müşküldür. Nerede kaldı ki kendilerinden başka hiç kimsenin «lâtife» olmadığını dahi kolay kolay kestiremeyeceği, lâtife halinde uydurma, ciddiyet halinde ruyai varlıklar ile spiritlik ve yenispiritlik doktrinlerini isbat mümkün olsun. Rüyaların ehemmiyeti büyüktür. Hattâ onlar psişik tezahüratın belki en büyüğüdür. Fakat sun'î olarak, operatörün kumandası altında görülen rüyalar hariç.

Neospiritualizmi ile A. Kardec spiritliğini hakikaten ıslah eden muhterem doktor Bedri Ruhselman'a olan hitaplarımıza burada nihayet veriyoruz. Sempatisizliğimiz şahsına değil, felsefi mesleğinedir. Felsefi spiritliğe dair memleketimize ilk esaslı telif eserini o hediye etmiştir. Bu itibarla hizmeti büyüktür. Müdafaa ettiği tezle-

rin pek çoğumuza, şahsımız da dahil, yabancı gelmesi ve akidelerimiz ile çarpışması mumaiylehin kadrini tenkis değil, ilâ eder. Çünkü hakikat şimşeği, çok söylenmiştir, biz de söyledik, çarpışmalardan doğar. İtiraz edilecek ki itiraz yenilecek, hakikat nuru kalblere dolacaktır. Fikriyat sahası bir nevi spor alanıdır: Orada şahsî iğbirara fikrî sporda eksikliği olanlar kapılırlar. Felsefesi hakkında ne düşündüğümüzü açıkça söyledüğümüzden dolayı muhterem Doktorun şahsımız hakkında şahsına yakışmıyacak bir duygu beslemeyeceğinden emin olarak spiritliğe dair olan mütalââtımıza sureti mahsusada neospiritualizm bahis mevzuu olmıyarak umumî mahiyette devam ediyoruz.

Şimdiye kadar mental medyumlar vasıtasıyla yapılan spiritizme tecrübelerinde bir cihet iyice anlaşılmıştır: Tecrübeler gelen ruhlar dünya ve ahirete müteallik işlerde daima yalan söylerler. Spiritler bu vaziyet karşısında şu tezi ortaya atmağa mecbur olmuşlardır:

— Ruhlar insanları tekâmüle sevk etmek için aldatırlar.

Bu tez ile, ki biz ona «İğfal felsefesi» diyoruz, hakikatin realite-verite diye sun'î olarak ikiye ayrılması arasında yakın bir münasebet vardır. İğfal felsefesi bütün spiritlerde umumen kabul edilmiş bir fikir değildir. İngiliz ve Amerikan spiritleri reincarnation gibi onu da cehennemî bir kaynaktan çıkma sayarak nefretle reddederler. Fakat bu fikir Avrupa spiritlerinin ekseriyeti arasında çok hüsnü kabul görmüştür. Bu felsefeye göre spiritizme tecrübelerinde ruhların yalan söylemeleri bir gayeye müstenittir. Faraza bir ruh Napoleon, Bismark veya Eflâtun, Zenbilli Ali Efendi lih. olduğunu söylemiş, dünyadaki hayatından bahsetmiş, fakat sözleri tarihî kayıtlara, tertümei hallere uymamış ise, yani ruhun yalancı olduğu anlaşılmış ise ziyarı yoktur. Keza bir ruh dünyada iken filân memlekette, filân semtte, filân sokak ve evde oturduğunu, sonra filân hastalıktan öldüğünü söylemiş ve tahkikat neticesinde hiç kimsenin o adreste böyle birini tanımadığı, yahut bildirilen isimde mahalle, sokak bulunmadığı, yahut da adı verilen zatın henüz dipdiri olduğu anlaşılmış ise yine ziyarı yoktur. Çünkü ruhlar yalanları ile¹ insanlara inançlarının bir vakit ile mu-

(1) Müşahit olarak bulunduğumuz yüzlerce spiritizme tecrübesinde istisna kabilinden olsun şimdiye kadar iddia ettiği hüviyet ve verdiği haberde tekzibe uğramıyan hiç bir ruha tesadüf edemedik. Bir seferinde rahmetli öz validemizin fazla reybi olduğumuzdan ötürü medyum delâleti ile bizi tekdir etmek istediğini söylediler. Tekdiratı naçar dinledik. Sonra sıra bize geldi. Validemize ait bazı hususâtı sorduk. Medyumun ailemiz hakkında bildiği kadarına doğru cevaplar alındı. Fakat ondan ötesinde söylenenlerin hiç

kayyet olduğunu, realitelerin geçici bulunduğunu, binaenaleyh ebedî hakikatler zannı ile takılıp kaldıkları inançlardan ayrılarak yeni realiteler, yeni hakikatler peşinde harekete geçmeleri lüzumunu ima ederler. Aldatma işlerini idare edenler hâmi ruhlardır. Bunlar, hâmi ruhlar, insanları doğrudan doğruya, yahut aşağı dereceli ruhlar vasıtasıyla mümkün mertebe çok realite merhalelerinden geçmeğe sevk etmek için aldatırlar. İnanılan her yalan bir realite, her realite bir yalandır. Realiteler ne kadar çabuk arkada bırakılır ise o kadar çok tekâmül edilir. Yalan tekâmülün motörü, yanlış yola saptırma, idlâl ve iğfal büyük ruhların küçük dereceli ruhlar ve bu arada yeryüzü insanları hakkında tatbik ettikleri verimli bir terbiye usulüdür. Yüksek ruhların aldatıcılığı ulvî maksatları hasebiyle ahlâkî bir nakisa değil, fazilettir. İnsanlar ve az tecrübeli ruhlar yalanlara basarak tekâmül skalasını tırmanırlar. Hayal sukutları ile tecrübelerini arttırırlar. İnançlarını attıkça olgunlaşırlar. Yükselmek için evvelâ bir şeyi realite edinmek, yani hakikat sanmak, sonra aldandığını anlamak, o realiteyi atmak, başka realite edinmek, başka yalana kanmak, böylece realiteden realiteye, yalandan yalana göç ederek âlemleri dolaşmak lâzımdır. Rein-carnation budur. Bir seferlik dünya hayatında baştan savulan realiteler ekseriya yetmediğinden mükerrer dünyaya gelişler ile ruhlara mümkün mertebe çok hakikat edinmek ve hakikat devirmek fırsatı verilmiştir. Veriteye, yani mutlak hakikate hiç bir suretle erişilemeyeceğinden namütenahiye doğru, ilânihaye bu minval üzere devam edilecek, yalnız üç buudlu âlemde değil, dört, beş, altı, yedi ilh. buudlu âlemlerde de her buud hayatının kendine mahsus bilgileri,

biri tutmadı. Bundan anladık ki validemiz olduğunu iddia eden ruh validemizin hakikî ruhu değil, medyomun validemiz hakkındaki malûmatıdır. Bu malûmat medyomun hayatıyeti ile muhayyalesinde canlanarak ona müstakil bir varlık ve şahsiyet halinde gözükmüyor. Hepsi bu kadar. Bundan ve nice emsalinden istidlâlen hükmediyoruz ki spiritizme celselerine gelen ruhların hakikî ruhlar ile bir gûna ilişkisi yoktur. Hakikî ruhlar Tanrının kendilerine takdir ettiği yerde dirilerin tacizinden masun bir halde bulunuyorlar. Hiç biri spiritizme operatörlerinin emrinde emir eri durumuna girmez. Bu hususta rica ve niyazların da ehemmiyeti yoktur. Kendileri hayatta iken ölmüşlerin ruhları ile temas edenler olmamış değildir. Fakat buna muvaffak olanlar ancak enderin enderi yüksek tabii medyomlar, yahut ölmeden evvel nefsanîyetlerini öldürmenin yolunu bilmiş müstesna iradeli büyük mücahidlerdir. Bol miktarda spiritizme celselerini süsleyen çoğu iradesizlikleri hasebiyle hevesatı nefsanîyelerini frenlemekden âciz, keyiflerine münhemik basit medyomcuklar değil. Bunların yalancı olmaları ancak operatörlerin talebi üzerine içlerinde doğan ruh taslaklarını auraları dahilinde bize karşı temsil edebiliyorlar.

hakikatleri boş bulundukça daha üstün bir âleme, buuda süzülüp gidilecektir.

Spiritlikte ruhlara cevelângâh olarak tek buudlu âlemden namütenahî buudlu âlemlere doğru hudutsuz vasatlar gösterilir. Buud tâbiri onlarda vasat, muhit mânasından öteye geçmez. Spiritlere göre toprak içinde yaşayan, açık hava ve su yüzü görmeyen toprak kurtları tek buudlu âlemde, balıklar yer ile su sathı arasında hayat sürmeleri hasebiyle çift buudlu âlemde, insanlar ve onlar gibi toprak, su, hava bilen sair mahlûklar üç buudlu âlemde yaşarlar. Ahiret sakinleri henüz üç buudlu âlem hududunu aşmamışlardır. Fakat kaba madde kâinatına dönmiyecek olanları aşmak üzere bulunurlar. Renk, şekil, koku ilh. gibi farikalardan vareste kalarak muhitlerinde bunlar olmadığı halde birbirini tanıyan, birinin bildiğini, duyduğunu diğeri de bilen, duyan ruhlar dört buudlu âlemde otururlar. Spiritlerin muhayyelesindeki mertebe zincirinde dördüncü buuddan itibaren namütenahî buudlarda yer alan ruhlar toptan «yüksek» payelidirler. Tabii aralarında iktidar bakımından fark vardır. Gücü fazlaya yeten yetmeyi irşadı altında tutar. Yüksek ruhların hepsi ilkönce iptidai bir hücreye hulûl etmiş, sonra tecrübeleri arttıkça tekâmül ederek nebatat eşkâlini vücuda getirmiş, daha sonra hayvan ve insan merhalelerinden geçmiş, insanlıktan itibaren devamlı bir yükseliş ile kuvvet ve kudretlerini arttırmakta bulunmuştu. Spiritlerin sözüne bakılırsa cahil insanların, bağlandıkları dinlere göre tanrılar veya tek tanrı tarafından yapıldığını sandıkları işleri bu yüksek ruhlar yapar. Dâvanın aksi de sahihtir. Yani tek tanrı veya tanrılar yüksek ruhtan başkası değildir. Beşindi veya altıncı buuda mensup bir ruhun kuvveti o kadar azımdır ki tek başına yeri, göğü baştan kurabilir. Daha yüksek buudlardakilerin ne yaptıklarına kimsenin aklı ermez. Buudların, âlemlerin namütenahî olduğu düşünülürse ruhların daima müteali olan silsilei meratibi karşısında zihne durgunluk gelir. Yalnız bilinir ki bilinen ve tahayyül edilebilen âlemler ile tahayyülü de imkânsız olan âlemler âzami namütenahîden asgari namütenahiye doğru namütenahî ruhların alâmeratibihim birbirlerine tesir etmeleri ile idare olunur. Yalnız bilinir ki namütenahîlerden insanlara vibrasyonlar yelir ve insanları geçerek namütenahîlere gider. Yüksek ruhların icraatını asıl Tanrının icraatı sanmamalıdır. Tanrı mutlak olduğundan ona hiç bir fiil, amel isnat edilemez. Duyguları fazla olan bazı kimseler yüksek ruhlardan birini kendi hüviyetleri içinde sezmışler, o ruhu Tanrı sanmışlar, her memlekette meşhur olan «ben tanrıyım» sözünü sarfetmişlerdir. O ruh da onları kendi seviyesine çıkarmak için tekzip etmemiş, tanrı olmadığı halde tanrı tanınmasını hoş görmüştür. Bunlar mistikler:

tasavvuf erbabıdır. Spiritler onları ruhların durumunu kavramak bakımından fersah fersah değil, namütenahî geçmişlerdir. Duyguları fazla olanlardan bir kısım da yüksek ruhlardan birine kalplerini açmışlar, onlardan tebellüğ ettiklerini samimiyet ile hemcinslerine tebliğ etmişlerdir. Bunlar peygamberlerdir. Fakat yeryüzünde ve diğer âlemlerde devamlı hiç bir hakikat bulunmadığından peygamberlerin sözlerine ilâniâhye bağlı kalmak, onları başka hakikatler ile değiştirmemek akıllı işi değildir. Akıllı olan ilerlemek ister. Akıllı olmıyan bağlandığı yerde kalır. İlerlemek ancak, realitelerin birbirini kovalaması ile mümkün olur. Yüksek ruhlar, ki haricî temaslarda hepsi biridir ve biri hepsidir. Peygamberlere ben tanrıyım diyerek bazı akait ve şeriat manzumeleri tevdi ederlerken peygamberleri ve dolayısıyla peygamberlere tâbi olan ümmetleri aldatmışlardır. Maksat: akidelere inanç sağlamak ve şeriatleri tatbik ettirmekten ziyade onların akla mugayereti üzerinde insanları düşünmeye sevk etmek, mütevali red ve inkârlar ile insanlara sonsuz bir terakki ve tekâmül yolu açmaktır.

Din kitapları zaman ile tanınmamak için psişik kuvvetler tarafından yeryüzüne indirilmişlerdir. Gerek Vedaların, gerek diğer din kitaplarının içyüzü budur. Musevîlerin, Muhammedîlerin peygamberlerine vahiylerde bulunan ruhun tek ve emsalsiz bir varlık olduğuna inanmaları neticeyi değiştirmez. Keza hristiyanların o ruhu İsa hüviyetinde hem oğul, hem baba, hem de Ruhulküdüs halinde tecelli eden tanrı sanmalarının hükmü yoktur. Dinlerin mahiyeti asırlardanberi yanlış anlaşılmış, insanların büyük ekseriyeti dinden, imandan ayrılmamayı cehaletleri yüzünden meziyet saymıştır. Asıl meziyet bağlı fikirlilik değil, hür fikirlilik: insanlara mümkün olduğu kadar çok realite değiştirtirerek onların seviyesini yükseltmek mefkûresidir. Dinleri evvelâ kabul etmek, sonra baştan atmak gerekir. Dinlerin nüzulünden maksat budur. Bir atlete fazla ileriye atılabilmek için nasıl bir rampa lâzım ise insanlara da bir müddet tâbi olduktan sonra boşluklarını anlıyarak çok geride bırakmak için din, iman, akide öylece lâzımdır. Bu itibarla peygamberler, insanîyetin terakki hamlesine basamak olacak atlama tahtaları hükmünde olan dinlerin yüksek ruhlar tarafından yeryüzüne indirilmesinde işe yaradıklarından pek muhterem kimselerdir. Ancak onların yüksek ruhlar ile teması mazide kalmış, spiritlerinki ise hale ve istikbale taallûk etmekte bulunmuştur. Spirit doktrinlerinin yanında dinî akait ve ahkâm eskimiş realitelerdir. Modern insanları ve müstakbel nesilleri tatmin edemez. Peygamberleri, din büyüklerini, haddi zatında muhterem olmalarına rağmen, kendilerini çocukluk çağında saplandıkları itikatlardan kurtaramıyanlara karşı zemmet-

mek, küçük göstermek zarurîdir. Böyle yapılmazsa, öyle kimseleri mazinin esiri olmaktan kurtarmak mümkün olamaz. Zem ve kadih şüphe doğurur ve şüpheyi besler. Şüphe ulviyetin anahtarıdır. Kendisi gibi bir insanın tahrik ve teşviki dışında ancak pek nadir kimseler umumun hakikat bildiklerine karşı şüphelenerek şüphe kanadı ile zamanlarının fevkine çıkabilirler. Bu müstesna kimselerde şüpheyi doğrudan doğruya ruhlar uyandırır ve besler. Onlarda şüphe ateşi ruhların suptil perisperi kanatları ile yelpazelen-dikçe insaniyete yepyeni, fevkalâde realite ufukları açılır. Yüksek kaynaklardan inme şüphe hâmillerinin vazifesi insanları mazinin ölmüşlüğü hakkında tenvir ve irşat etmek, onlara serbest bir surette insaniyet eviclerine çıkabilmek için din, an'ane, milliyet gibi, keza medrese - üniversite saltanatı, kürsü otoritesi gibi köstekleyici, geri bıraktıracı mazi müesseselerini parçalat-maktır. Bunlar da peygamberlerin kuvvet aldıkları kaynaklardan kuvvet alırlar. Fakat bir tarafa yapmak düşmüş ise diğer tarafa daha iyisini yapmak için yıkmak düşmüştür. Spiritlerin vazifesi yüksek şüphe hâmili büyük önderlerin açtığı çığırda yürümek, dai-ma iyiliğe doğru aldatan yüksek ruhlar ile temasa gelerek bizzat büyük önderlerden olmağa çalışmaktır. Hemcinsini maziye bağlılı-ğın ve hal ile iktifanın zararları hakkında ikaz etmek her spiritin boynuna borçtur.

Alın size öyle bir felsefe, hem de ruh felsefesi ki mutaassıp papası cehennem dünyaya taşmış diye bağirtmağa ve muta-assıp hocaya kafa yarmak için divit kaptırmağa, keza mutaassıp milliyetpervere yumruk sıktırmağa ve titiz üniversite profesörünü çileden çıkarmağa kâfi gelecektir. Spiritler dindar, an'aneye bağlı, milliyetperver adamlar kadar doktrinlerini ilim kadrosuna alarak üniversitelerde okutmağa yanaşmadıkları için otoriter ilim adamlarını da gerilik ile itham ederler. Her vesile ile onların şahıslarını küçük göstermeğe kalkarlar. Haklarında alayları boldur.

Riyazî, heyetşinas, fizikçi, içtimaiyatçı, din âlimi, filosof ilh. düşünme kabiliyeti yerinde herkes tarafından kayıtsız şartsız teslim edileceği veçhile «tefekküre tâbi olmıyan her şey ademi mahz-dır» hakikati ortada olmasaydı, spiritlerin buudlar ve mutlak tanrı ilh. hakkında söyledikleri ile hakikaten mevcut dinlerin, felsefele-rin, ilimlerin fevkine çıktıklarına hükmeder, biz de «iğfal felsefe-si» ne dört el ile sarılarak şimdiye kadar edindiğimiz kanaatlerden bir silkinişte sıyrılırdık. Spiritler hesabına heyhat ki bütün normal ve güzel ahlâklı insanlar bu söylenenlere yan gözle bakarak söyle-yenlerin aklırdan ve akılları başlarında görülürse, insaniyet mu-hibliğinden bihakkin şüpheye düşerler. Evet... spiritler insanları ha-

mur gibi yoğurarak istedikleri kalıba sokmanın kolayını bulmuş olan eski rahip sınıflarından, yahudi, hristiyan, müslüman rafizilerinden, şarklı-garplı bütün yıkıcı fikir adamlarından, din, ahlâk ve ilim tarihinde zamanlarının dinî, ahlâkî, ilmi müesseselerini tahrip için ortaya atılmış bulunan kimselerden fikir ve usul ödünç almışlar ve aldıklarını ruhlara atıf ve isnat ederek kendi karihalarına göre oldukça mahirane işlemişlerdir. Ruhları aradan çıkarsalardı, tezleri, kudsiyetleri berhava etmek içni düşünülmüş mükemmel bir nihilist bombası olurdu. Fakat yine onlar hesabına ne yazık ki bu canım bombayı içine karıştırdıkları ruhlar ile ilelebet patlıyamaz bir hale getirmişler, ultramodern, yani yenilikte zamanın öbür yakasına taşmış ilimlere dayandıklarını iddia ederlerken batıl itikatların en feciine saplanmışlardır: Yalan söyleyen, insanları idlal ve iğfal ile terbiyeye kalkan yüksek ruhlar... İnsan ekseriyetinin şenaat adını verdiği yoldan insanları tekâmüle sevk eden hâmi varlıklar.

Kari, spiritlerin bir kısmını iğfal felsefesine can kurtaran simidine sarılır gibi sarıltan saikin şu olduğunda şüphe etmemelidir: Spiritizme celselerinde ruhların daima yalan söylediklerinin görülmesi ve spiritizme ile hakikate varılamıyacağını anlıyarak spiritliği terk etmeden ise spiritlik gayreti ile yalanı meşruiyete bağlamak ihtiyacı... Bu ihtiyacı duyanlar kadîmdenberi malûm olan realite-verite telâkkisini yalana tatbik ederek iğfal felsefesi haline getirmişler, sonra da bunu, artık manevî muhitlerine dahil olduğundan, yüksek (?) ruhlar cemaati namına bir ruha söyletmişlerdir. Söyletme işine nezaret edenlerden bazılarının eski Mısır, İran, Hind rahiplerinden zamanımıza intikal etmiş bulunan ve islâm âleminde Batınîler ile Bektaşiler ve garp dünyasında Mabet Şövalyeleri, Gülhaç Şövalyeleri ve onlardan çıkma sair tarikatler arasında tatbik edilen dereceli bilgi tekniğine vakıf olanlardan bulunmaları işi kolaylaştırmıştır. Bahsi geçen tarikatlerde, gerek şarkta, gerek garpta, bir üst derece mensupları indinde bir alt derece mensuplarının bilgisi, realitesi, boş, galattan ibaret, yanlış fakat üst dereceye hazırlayıcı itibar olunur ve ancak derecesi bilgisinin kifayetsizliğini kavrıyanlar üst dereceye çıkarılarak kendilerine o derece esrarı, yani o derece realiteleri, bilgileri sunulur. En üst dereceye çıkanlar böylece realiteden realiteye manevî bir seyahat yapmış oulr.

Spiritler yalancı ruhların açığını realite felsefesi ile kapatmağa hakikaten var güçleri ile çalışmışlar, fakat bu arada, yalancı ruhlar ile fazla temas ve ünsiyetten ileri gelse gerek, realite: muvakkat hakikat fikrinin esas itibariyle sırrî cemiyetlerin malı olduğunu saklıyarak onu yüksek ruhların tebligatından çıkan yepyeni, ulvî bir fel-

sefe halinde neşir ve tamime yeltenmişlerdir. Sırrı cemiyetlerin çoğunu dâhiler kurmuş ve dâhiler idare etmekte bulunmuş olduğundan onlar elinde açık tarafını kolay kolay herkese göstermiyen bu felsefe dehâ ile ilişiği olmyan spiritler elinde çuvaldan fırlayan mızrağa dönmüştür.

Yalancı ruhları desteklemek ihtiyacı ile olduğu kadar ruhun ebediyetine inanmalarına rağmen metafizik masdarlı ebedî kıymetleri küçültmek ve zaman ile bayatlaşmış göstermek emeli ile de hakikatı realite ve verite diye ikiye ayıran, veriteyi insanların külliyyen ittila'ı dışına atarak sabit hiçbir hakikat tanımak istemiyen spiritler sırrı cemiyetlerden ödünç aldıkları realite fikrini iğfal felsefesi haline sokmalarının cezası bir kravattın ütüsünün bozulma müddeti içinde sekiz on realite değiştirir olmuşlardır. Bir gün bakarsınız: muharebe eden bir askeri canı, ava giden sporcuyla katil yaparlar. Çünkü bir ruh celselerin birinde onlara böyle söylemiştir. Ertesi gün bakarsınız: aynı asker kahraman olmuş, aynı avcı reincarnation çarkının düğmesine bastığı için öldürdüğü hayvanlara iyilik etmiştir. Çünkü yine bir ruh onlara böyle demiştir. Taammüden adam öldürenleri herkes takbih eder. Fakat spirit, ruhun biri, tekâmülü için o kimsenin taammüden adam öldürüp asılması, yahut hapishanede çürümesi lâzım geldiğini söylemiş ise, takbih edenler içinde değildir. Ahirette iken verilmiş bir kararın dünyadaki tatbikatından ibaret olduğunu ruhlardan duydukları için katlin, zinanın, sirkatin ilh. bazı kimseler için faydalı ve lazım olduğuna inanan spiritler vardır. Fakat aynı zevat itimatlarını kazanan başka ruhlardan bu gibi fiillerin çok mezmum olduğunu, ruhların dünyaya gelmeden evvel ahirette böyle saçma kararlar vermiyeceklerini iştirirlerse evvelce hararetle müdafaa ettikleri eski üstatlarını yere vurmakta bir an tereddüt etmezler. Çünkü... realiteleri değişmiştir. Bunkalemun nasıl kolayca renk değiştirirse onlar da öylece realite değiştirerek bugün ak dediklerine yarın kara, kara dediklerine öbür gün ak derler. Herhangi bir iddialarından ötürü spiritlerin bu takımına ehemmiyet vermek abestir. Çünkü herhangi bir psişik esinti ile onlar çok defa kendi iddialarını baltalarlar. Hattâ ileri sürdükleri temel akideleri bile... Realitelerin tahavvülünü, reincarnation'u dünyaya, ukbaya şamil bir kanun halinde gösteren ruhlardan daha yükseklerine çattıklarına inandırıldıkları takdirde bu sefer onların sözü ile bu doktrinleri gülünç bulmalarında bir sebep yoktur. Spiritleri bu oynak zihniyetlerinden bilistifade spiritizme tecrübeleri ile tekrar hristiyan yapan katolik, protestan rahipleri az değildir. ¹. Fakat böyle kimselerin spiritliğinden spiritliğe ne hayır gelmiş ise, hristiyanlığından hristi-

yanlığa o hayır gelir. Çünkü üzerlerindeki manevî baskı kalkar kalkmaz kimbilir hangi serseri fikrin peşindedirler. Yanlış bir felsefe ile feci bir maraz haline getirilmiş olan bir spiritlik onlarda karakter, seciye namına bir şey bırakmamıştır. Spiritlerin hepsi böyle değildir. Bütün spiritler ruhların sözlerine uymakta bu derece ifrata varmazlar. İçlerinde sabit, güzel ahlâkı şiar edinmeğe çalışan kimseler bulunur.

Müfrit spiritler iddialarında sabitkadem olmasalar bile bir kere onları ortaya atmış bulunduklarından cevaplarını kendilerine vermek lâzım gelir: Hayatın her sahasında kayganlık, salabetsizlik bir nakisedir. Bu hal düşünce sahasında ise, ona fikirsizlik adı verilir. Realite değiştirmek, sathî hükümlere realite, yani hakikat damgasını vurmaktan ileri gelir. Hakikat her zaman birdir. O, aklı selim erbabınca, asla değişmez. Değişenler hakikat değil, hakikat sanılanlardır. Binaenaleyh onlara bir vakit öyle sanıldı diye realite payesi verilemez. Herhangi bir hususta bir iki günden fazla sürmeyen alelade zan ve tahminlerine bile o günün realitesi demekten çekinmeyenler hak ve hakikat mefhumuna hürmeti olmıyanlardır. Hakikati bir müddet ile kayd altına alanlar bir hendese dâvasını anlamaktan daima uzak kaldıkları halde mütevali yanlış anlayışlarını muhtelif vakitlerin muhtelif doğru anlayışları sayanlara benzerler. İnsan aklı mahduttur. Şüphesiz her şeyi lâıykı ile kavrayamaz. Fakat o akıl maverâyı kâinattan aksetmiş bulunan sabit, değişmze, ebedî kıymetlerin mahiyetlerini tayin edemese bile mevcudiyetlerini tasdiğe muktedirdir. Bozguncu bazı filozoflar ve onları takliden bir kısım spiritler hakikat izafidir hükmünü vermiş bulunuyorlar. Bu hüküm sübjektif zaviyeden doğru gibi gözükür. Fakat hakikat medlûlünün mahiyeti tahlil edilirse izafilik, nisbîlik iddiasının yanlışlığı anlaşılır. Bize göre olan hakikat: hakikat değildir. Hakikat ancak objektif olabilir: nefsi hakikate göre hakikat. Sübjektif hakikatten bahsedilemez. Bize göre, size göre hakikat yok; bize göre, size göre hüküm, kanaat, zan vardır. Bunlar ise her vakit değişebilir.

Sabit hakikat yoktur iddiası ile ortaya çıkanlar haklılıklarına güvendikleri, iddialarının her devir için doğruluğunda ısrar ettikleri müddetçe sabit hakikati ikrar zaruretiye düşerler. Metafizîği, yani madenin öte yakasındaki maneviyat sahasını inkâr etmek insan gücü dışında kalır. Çünkü inkâr eden inkârındaki haklılık iddiası ile o sahayı yine tasdik eder. Haklılık iddiası en koyu materyalistin ağzında bile gayrı maddîdir, metafiziktir. Hak, hakikat medlûlünde Tanrıya nisbetten mütevellit bir hüldiyet, edebiyet vardır. Dinî, felsefî, ilmî ihtilâfların sebebi herkesin kıblesi olan hakkın,

hakikatin taaddüt ve tahavvülünde değil, insanların muhtelif duruş noktalarına göre hakkı, hakikati kavrayışlarında, veya muhtelif kavrayış takatleri ile hakka, hakikate sokuluşlarındadır. Zamanın ilerlemesi, bilginin artması ile değişen yalnız akıl menzili, kavrayış derecesidir, hak ve hakikat değildir. Evvelce doğru sayılan bir şey şimdi yanlışla ayrılmış ise, demek evvelce yanlış anlaşılmıştır. Şimdi nasıl hakikat değilse, evvelce de esasında öylece hakikat değildi. Hakikat tektir; değişmez. Onu değişik göstermek isteyenler boşuna zahmete girmişlerdir: bizden doğmıyan, ilâhî olan, ruhumuzun hedefini teşkil eden o, hiç bir felsefe ile bulandırılmıyor. Çünkü tahayyül ve tasavvur mahsulü değil, tabii, insanın fıtratında mütecellidir. Şarkta putperestliğin hâkim olduğu devirlerde eski Mısırlılar, Kaldeliler, İranîler, Hindliler gibi medenî milletlere rehberlik eden kimseler arasında kurulan sırrî cemiyetlerde âzalığa kabul edilenlere politeizm'in: çok tanrıların, putların hakikî olmadığı, uydurma olduğu tedricen öğretiliyor, onlar böylece derece derece tek Tanrıya yaklaştırılıyordu. Son sırrın vakıfları tek Tanrıya varanlardı. Vaziyet Hindistanda, Tibette, sair putperest memleketlerinde yüksek rütbeli rahipler arasında bugün de böyledir¹.

Hıristiyanlığın zuhurundan sonra hıristiyan rahiplerinin bilhassa orta çağda cennet satmağa kalkacak kadar dini inhisarlarına almaları, fikir hürriyetine asla yer vermemeleri, muhalefetlerinden dolayı binlerce kişiyi ateşe atıp yakmaları bir çok münevveri hıristiyanlığa düşman etti. Müslümanlıkta rahiplik yoktu. Fakat bazı hocalar kendilerini şeriatin muhafızlığına tayin ederek aykırı fikir dermeyan edenleri söz ile, münazara, münakaşa ile tenvir ve irşada çalışacak, muvaffak olamazlarsa hallerinin düzelmesini zamanla bırakacak yerde sanki müslüman şeriatı, muterilzer hemen susturulmazsa çöküverecek çürük bir yapı imiş gibi işi ceberuta döktüler. Tekfir ettiklerini ellerine fırsat geçerse öldürüyorlardı. Vakıa bu yolda dögtükleri kan fazla değildi ama, ne de olsa Hallacı Mansur, Seyid Ahmet Nesimî, Oğlan Şeyh gibi bir kaç kişiye kıymışlardı. Bir kısım hocaların bu taassubu da müslümanlığa bir hayli düşman peydahettirirdi. Hıristiyanlığı, müslümanlığı zayıflatmak ve kabil olursa yıkmak başka din idarecilerinin başlıca gayesini teşkil ediyordu. Bunlar hıristiyan ve müslümanlar arasındaki gayrı memnunnara yardım ettiler. Böylece iki din aleyhindeki cereyan kuvvetlendi. Eski putperestlere Tanrıyı bulduran bir usul, bu sefer Tanrıyı bulanlara Tanrıyı kaybettirmek için kullanıldı. Semavî dinler esasındaki değişmiyen kıymetleri değişen kıymetler arasın-

(1) İslâm tasavvufu kısmına da bakınız.

da gösterebilmek amacı ile hakikat sun'î bir bölüntüye tâbî tutuldu: İzaî hakikat, mutlak hakikat tezi ortaya atıldı. Fakat bununla çok bir şey yapılamadı. Hıristiyanlık, müslümanlık yerinde kaldı. İleride de yerinde kalacaktır. Dinleri yıkmak ile ırşaniyete hizmet edilemeyeceği şimdiki halde umumen teslim ediliyor. Çünkü insanîyet zaten dindir. Bütün dinlerin temelidir.

Spiritlerin müfritleri mevcut dinleri kaldırmak isterlerken yine ortaya bir din çıkarıyorlar. Çünkü din zarureti eşyadan mütevellittir. Sun'î değil, tabîîdir. Schleiermacher'ın dediği gibi kökü insan ruhunun en derin yerinde olduğundan dini yeryüzünden söküp atmağa imkân yoktur. Buna çalışan yeni bir din kurar. Din, ilâhî kudretin tecelligâhı olan tabiatın azameti karşısında mutlak acizimizin bilinmesi, tabîliğimizin tanınmasıdır. Biz dine hükmedemeyiz. Din bize hükmeder. Hiç bir felsefe onu yıkamaz. Çünkü zaten felsefe dünyada mesut yaşamak ve ölürlen korkmadan ölmek için cehdi fikri ile varılan imandan ibarettir — [Max Müller]. Yani yine dindir. Din ile felsefe arasında netice bakımından sınır çekmeğe imkân yoktur. Ölümünden korkmayarak mesudane ölmek, lâyetmutluğa inanmak arzusu ile binlerce senedenberi pek çok kişi mütemadiyen düşünmüş, mütemadiyen nazariyeler kurmuş, tezler, hipotezler tertip etmiş... reincarnation, mizan, panteizm, vahdeti vücut, tekâmülü ervah ilh. felsefelerini bulmuştur. Bulunanlar duygu ile varılan iman esaslarına akıl ile varmaktan başka nedir ki?... Materyalizm bile aslında ölümünden korkmadan ölmek için düşünülmüştür: «Toprak ananın kucağında ebediyen kendini bilmeden uyumak, namütenahileşmek, ne büyük teselli!»¹.

Maddenin başlangıcı sayılan atomdan arızımıza kıyasen milyonlarca defa daha büyük yıldızlara kadar bir kısmı meşhudumuz olan madde kâinatı üç buudlu bir kâinatdır. Yani orada bulunan her şeyin pek küçük ve pek büyük cisimlerde standart ölçüler ile ifadesi müşkül de olsa, bir uzunluğu, genişliği, derinliği (veya kalınlığı, yüksekliği) vardır. Üç buudlu kâinata keyfiyyeten bu üç hal ile sınır çekilmiştir. Bu bakımdan o, atom ve yıldız sayısı itibariyle namütenahî de bulunsa buud bakımından öyle değildir. Son zamanlarda bazı âlimler onun maddî ünite sayısı itibariyle dahi namütenahî olmadığı kanaatine varmışlardır. Diğer taraftan madde vası-

(1) Şüphesiz bu telâkkide de büyük bir teselli var. Çünkü... Toprak anaya metafizik bir hüviyet verilmiştir. Ölüm karşısında materyalist bile apaçık metafiziğe, maddenin öbür yakasına iltica ediyor. Yukarda « » içinde gösterilen söz «Cermen dininin yirmi beş amentüsü» adlı tercüme eserimizden alınmıştır.

tasiyle tezahür eden öyle varlıklar vardır ki bunları kütle ağırlığı, hareket, hararet, ziya, elektrik gibi maddenin bir hassası saymak en geniş tarifler ile dahi mümkün olamaz. Ruhun gayeli icraatı, düşünceler, duygular gibi. Bu yazımı bir kâğıda yazıyor, fikirlerimi evvelâ kurşunkalemi zerrelere, sonra matbaa mürekkebi izlerine sığdırıyorum. Yazım maddedir. Çünkü kâğıt üzerinde bir takım siyah cisimciklerden ibarettir. Fakat yazım ile ifade etmek istediğim fikirler madde değildir. Çünkü bunların maddî ölçülere uyar tarafı yoktur. «On trilyon ton su» sözünün delâleti on trilyon ton su olduğu halde sıkleti sıfırdır. Mücerredatta ağırlık, renk, koku, şekil ilh. gibi maddeyi seçtiren hususiyetler görülemiyor. O halde bundan istidlâl edilebilir ki mücerret varlıklar üç buudlu âleme aksetseler de o âlemin malı değildirler. Şayet mücerredatı sembolik olarak bir buud ile anlatmak istersem farazî olarak onlara dördüncü buudda bir yer ayırabilirim. Ama biri bana şu dördüncü buudu ve o buudda düşüncelerinin yerini göster dese kafamın içini işaret etmekten başka bir şey yapamam. Bu işaret ile anlatmak istediğim şey kafamın maddî hacmi değil, manevî sıası: düşünme, tahayyül etme kabiliyetidir. Manevî olan bütün varlıkları dördüncü buud tâbirinde toplamak bir kısım filozof ve ruhiyun indinde âdet olmuştur. Bu buudun hududu olamayacağından Tanrıyı da orada göstermek, Tanrıya mekân tayin etmek değildir. Çünkü gerek hendesede, gerek felsefede dördüncü buudu ileri sürenlerin maksadı metafizik mefhumuna bir müteradif kazandırmaktan ibarettir. Netekim fizikî âlem ile üç buudlu âlem sinonim olarak aynı madde kâinatını bildiregelmiştir. Vaziyet böyleyken müfrit spiritler her işlerinde olduğu gibi bu işlerinde de galata saparak, dördüncü buudu, aralarında ne gibi farklar mevcut olduğunu bilmekten âciz oldukları halde, beşinci buud ile sınırlandırmışlar, Beşinriyi, altıncı ile, altıncıyı yedinci ile ilh. tahdit ederek namütenahî buudlar icat etmişlerdir. Evet, adetler namütenahîdir. Fakat buudlar ramütenahî değildir. Böyle olduğunu isbat etmek için dördüncü buuddan itibaren her buudun karakterini ayrı ayrı tasrih etmek gerekir ki bütün ervahın müzaharetini bir araya karsalar başarılması spiritlerin kudreti dahiline girmez. Onlar hayalî bir tevcih ile dördüncü buudda ruhlar arasında bilgi farkı yoktur deseler bile beşinci, altıncı... milyonuncu, milyarıncı ilh. buudlar hakkında ne diyeceklerdir. Dünyanın en zengin lisanlarından birinin, meselâ Sanskritin veya Arapçanın kelimelerini buudlara serpererek her buuda bir kelime düşürseler yüz binden öteye buuda mı varacaklardır? Yahut herbirini yalnız numara ile ayırmak için ziya süratinin namütenahi misli bir süratle hayalen yüksek buudlu âlemlere gitseler ömürlerinin

sonunda namütenahiyet karşısında bir yüksük dolusundan fazla âlemi mi numaralamış olacaktırlar. Fakat bunları namütenahî buud hayranlarına anlatmak imkânsızdır. Çünkü onlar inandıkları bir ruhtan spiritizme celselerinin birinde buudların namütenahî olduğuna, her buudun müstakil bir âlemi temsil ettiğine ve her âlemde o âlemin realitelerini yaşayan, vazifelerini gören ruhlar bulunduğu dair tebligat almışlardır. Ruh bilmeseyse bunu kendilerine söyler mi?!... Ruh nereden biliyor, sorarlar. Biliyorum, çünkü beşinci buuddan bir ruh bana söylüyor, cevabını alırlar. Bir gün beşinci buud ruhları ile de temasa geldiklerine inanırlarsa altıncı buud sakinlerinin ravi olduğunu görecekler, böylece buudlar arasındaki farka dair tek şey öğrenmeden hayallerinin vus'u nisbetinde atıftan atfa gideceklerdir. Dipsiz kile ile ölçsünler ölçebildikleri kadar boş anbarları... Üç buudlu âlemler dışında kalan âlemler: dördüncü buud yahut metafizik kabili isbattır. Fakat dördüncü buudun: metafiziğin de dışına düşen âlemler, yahut buudlar tamamen mevhumdur. Çünkü evvelâ metafiziği tahdide muktedir olmalıyız ki onun dışında „Meta - Metafizik» te âlemler, buudlar olabileceğine hükmedelim. Maddenin öbür yakasına ne ile sınır çekebileceğiz?

Spiritler, dindarların yedi kat gök, her birinde sayısız âlem, yedi cennet ve cehennem, dördü büyük olmak üzere sayısız melek, keza biri büyük olmak üzere sayısız şeytan, cin telâkkilerinde olduğu gibi sarîh tarif ve tasvirler ile buudlarını tayin ederek metafizik içine sıkıştırsalardı, herhalde bu zaviyeden itiraza uğramazlardı. Halbuki onlar imajination kabilinden bile olsa böyle hareket edecek yerde felsefelerini mevcut felsefelerin üstünde göstermek için tahdit kabul etmeyen dördüncü buudu tahdide kalkmışlar, dinlerin kuvvet aldığı metafiziği akıllarınca küçültmek maksadiyle farkları hakkında bir kelime bile beyan edemedikleri buudlar ortaya atmışlardır. Evvelce de arzettiğimiz gibi icabî veya selbî olarak, yani kat'iyet ile böyledir, yahut değildir tarzında açıkça tayin ve tarif edilmemiş olan her şey yakın bilgi dışında kalır. Eğer bu şey, yalan - yanlış tahayyül ve tasavvur da edilemiyorsa mâdumdur. Spiritlerin buudları dördüncü buuddan itibaren tasavvura sığmıyor. «Onlar insan tasavvuruna sığmıyorlar ama vardır» demek her türlü mantıktan âri bir safsatadır. Var olabilmesi mümkün olan her şey insan tasavvuruna sığar. Sığmayan muhalâttır. Tanrının Zatı Kibriyasını bile tasavvuruma sığdırabilirim. Yani Tanrı hakkında vus'um nisbetinde bir şey anlarım. Yazıma bakan nasıl ondan benim karakterime dair bir fikir edinirse ben de kâinata mün'akis Tanrı yazısından „kâinat kitabı muhteviyatından Tanrının mahiyeti hakkında değilse bile bize müteveccih tezahüratı demek olan

evsaf ve ef'ali hakkında bir fikir edinebilirim. Fikirlerimde yanlışmam Tanrıyı alâkadar etmez. Çünkü bunlar onun hakkında sadece benim görüşlerimden ibarettir. Onu herkes takati ile mütenasip olarak kavrar. O herkese kalp ve aklının alabildiği kadar dolar. Fakat beşinci buuddan itibaren spiritlerin buudları, o buudlara mensup ruhları ve bizden namütenahî uzak buudların, ruhların da namütenahi uzağında farz ettikleri «Mutlak Varlık» ları hakkında ben ne anlayabilirim, onlar ne anlayabilirler, kim ne anlar? Yokluk hayalen de olsa var edilemez ki bunlar hakkında bir şey bulunup söylensin. Namütenahiye aşan namütenahiye, yahut hudutsuzluk üstüne hudutsuzluğu parlak bir felsefi buluş sanan buudcu spiritler objektif-sübjektif farkına henüz akıl erdiremediklerinden Tanrıyı evsaktan muarra telâkki etmekle inkâr ve Tanrı icraatını yüksek ruhlara atıf ve isnat etmekle putperestliği ihya ederler. Onların ileri sürdükleri tarzda yaptığı, yahut yapmadığı şeyler hakkında hiç bir şey bilinmeyen, kendisine kat'iyet ile halik vasfı bile verilemeyen bir Tanrı, mükerreren arzettiğimiz veçhile, sadece yoktur. Spiritler kavrayamamışlardır ki zahiri olmayan bir şeyin batını olamaz ve zahiri bilinmeyen bir şeyin varlığından bahsetmek abestir.

Ruh tezahüratı ile, madde, kütlesi ile malûm olmasaydı, ruha, maddeye var denemezdi. O halde hiç bir hali bilinmeyen «Mutlak» ın varlığı ne ile malûmdur? Bir şeyin mahiyeten mutlak olması o şeyin tezahür ve tecelli etmemesini mi icap ettirir? Böyle ise ruh da, madde de mütezahir değildir. Zira bunların mahiyetleri de mutlaktır. Yani zahirleri hakkında kat'i çok şey bilinip söylendiği halde mahiyetleri hakkında Cenabı Hak tarafından halk edildiklerinden başka kat'i hiç bir şey bilinip söylenemiyor; söylenemiyeciktir de. Çünkü mahiyet meselesinde bunlar da fikri beşerin fevkine çıkıyorlar. Bir kavle göre Panteizm felsefesinin doğmasına sebep olan zaten bu vaziyettir: Tanrı, ruh, madde madem ki mutlaklıkta müşterektir¹, o halde üçü bir ve aynı şeydir. Penteizm kabul edilmese bile ruhun, maddenin de mahiyeten mutlaklığı inkâr edilemez.

Spiritler dördüncü buuda şöyle bir karakter çizerler: Dördüncü buudda kesafet, suhnet, renk, şekil, koku ilh. gibi üç buudlu âlemin hususiyetlerinden hiç biri yoktur. Bu buuda müntesip yüksek ruhlar arasında birinin bildiğini, yaptığını, duyduğunu, diğerinin de bilmesi, yapması, duyması suretiyle tam bir âhenk ve imtizaç hüküm sürer. Yüksek ruhlar birbirlerini ve herkesi hudutsuz bir surette severler....

(1) İslâmî zaviyeden mutlaklıkta iştirak sıfatda iştirak gibidir. Mahiyette iştiraki icap ettirmez.

Bu söz karşısında mantık sahibi bir insanın verebileceği hüküm şundan ibarettir: Öyle ise o ruhların ayrı ayrı şahsiyetleri yoktur. Hepsi birbirine tedahül ederek bir tek şahıstan ibaret kalmıştır. Sempatinin, telepatinin artması, gayrendişî duygusunun, sevginin çoğalması nisbetinde şahsiyet duvarları yıkılır. Herkesi hakikaten sevenler ancak benliklerini öldürenler, şahsiyetlerinin hududunu diğer şahsiyetleri de kucaklıyacak surette genişletenlerdir. Genişleme karşılıklı olursa artık ortada müteaddit şahsiyetler yoktur. Tek şahsiyet vardır. Ruhlardaki karşılıklı sevgi ilânihaye çoğalırsa bir hadde muhakkak şahsiyetlerin visalini, yani birbirine karışmasını ve tek şahsiyet haline gelmesini icap ettirir. Gittikçe artan bir sevgi ile birini sevenin mânen sevgilisinden ibaret kalmamasına imkân yoktur. O sevgili Allah ise onun mânen Allahtan, insaniyet ise mânen insaniyetten ayrısı, gayrısı olamaz. İnsan ruhunun hamuru böyle yuğurulmuştur. Tasavvuftaki vuslat duygusuna ancak insan ruhunu yani kendi ruhunu tanımayanlar itiraza cüret edebilirler. Hem sevgiyi, hem şahsiyeti müdafaa etmek mümkün değildir. Ruhların sevgisi ve dolayısıyla sevgilileri olacak ve tekâmül prensipi icabı sevgi sahasında da ilerlemeleri lâzım gelecek ise şahsiyetleri ilânihaye devam etmiyecek, şahsiyetleri ilânihaye devam edecek ise sevgileri hiç bir vakit kemale sâyeden varlıklara yakışan bir sevgi derecesini bulmıyacak ve ruhlar, kaba fakat yerinde bir tâbir ile, «ham ervah» kalacaklardır. Sevgilerini inkişaf ettirdikçe ruhlar da ferdiyetten eser kalmadığını, tekâmül gayesinin vahdet olduğunu kavriyamıyanlara düşen, hiç olmazsa muvakkaten «ruhların tebliğatı» nı bir tarafa bırakarak Schopenhauer'e uymak, bu zat gibi Upanişad'lar¹ felsefesini tetkik etmektir: O zaman hakikî ruh felsefesinin ne olduğunu öğrenecekler, Schopenhauer gibi «Upanişad'lar hayatımın güneşi oldu. Ölümümün de güneşi olacaktır.» demek lüzumunu duyacaklardır. Müfrit spiritlerden bu tavsiyeye riayet edenler olursa artık aura'larında cebri nefis ile, zor ile, kendini aldatmak için uydurulmuş olan hasta bir ruh felsefesi yerine salim bir felsefe kaim olmuş bulunacağından tekrar ruhlar ile temasa başladıkları vakit butlanı müdafaa eden hayırhah yüksek ruh maskeli şeytanlara: idlal ve iğfale sâi üstadlara, rehberlere çatmazlar. Spi-

(1) Nam diğer ile Vedantalar = Veda tefsirleri. Upanişadların muhteviyatına islâm mutasavvıfları çoktan varmış, hem de iktibas suretiyle değil, resen buluş suretiyle varmıştır. Ancak mutasavvıflarımızı nasılsa küçük görmeğe alışmış olanlarımıza karşı bu ciheti tebarüz ettirmek istemeyiz. Onlar garblı bir kılavuz ile Şarkı tanıma seyahatine çıkarlarsa haklarında daha hayırlı olur.

ritlikte Şeytan yoktur demekle şeytandan korunmaz. Her yanlış fikir, fena niyet Şeytanın ta kendisidir.

Tavsiyeyi suitelâkki edenler şeytanların tebligatına tebaan adetlerin namütenahî olması hipotezine sarılarak her adede bir buud karşılık göstermeğe ve bu suretle mantık ve mavaka'dar namütenahî uzaklaşmağa devam edeceklerdir. Reincarnation nazariyesi bulut temelli bir yapı ise, namütenahi buudlar nazariyesi bulut temelden de mahrum alelâde bir karacümle hatasıdır: Adedlerin namütenahi olması hipotezinde bir mebdeinden itibaren zait namütenahî istikametinde çoğalarak, nakıs namütenahî istikametinde azalarak teselsül edip giden adedler arasında kemmiyet farkı bariz, fakat keyfiyet, cevher farkı mefkuttur. Her hadde daima aynı cevhere delâlet etmesi gereken bir adedi emsaline rastlanmaktadır. Şu halde keyfiyeti asla değişmiye nrakamların kemmî tezayüdüne bakarak farazi veya muhayyel de olsa sarih hudutlar ile birbirlerinden ayrılmaları, yani aralarında fark bulunmaları lâzım gelen buudları bu tezayüde uydurmak, böylece sözde buud ve yüksek ruh tezinde riyaziye ile birlikte adım tutmağa teşebbüs etmek riyaziye ve felsefede yayalığın ilânından başka bir şey değildir. Ancak, spiritlerin mütemerritlerine bunu anlatmanın imkânı yoktur. Onlar «ruh sözü»nden ayrılamıyarak üzerinde bir türlü tutunamadıkları tefsir ve tevil semendine binerler ve her bindikçe düşerler. Buna mukabil buudlarını, mürşit ruhlarını, reincarnation ve mutlaklarını ilh. iman esasları halinde ileri sürseler, kimsenin onlara itiraza hakkı kalmaz. Beğenen onlara inanır, beğenmeyen inanmaz. Her iman muhtemeldir. Kendini bilenler başkalarının inançlarına saygısızlık göstermezler. Halbuki spiritler, doğmadan kurtulmuş gözükmek için ancak doğma halinde, yani gözü kapalı iman ile yaşayabilecek kıymetleri felsefe tezi olarak ileri sürüyorlar. Bu ise onlar hesabına pek zararlı oluyor. Çünkü mantık ile müdafaası mümkün olmıyan şeyleri mantık ile müdafaaya kalkarak sayısız mantıksızlıklar yapıyorlar. Bu hal de çok kere karşılarındakileri akıllarından şüpheye düşürüyor. Doğmatik dinlerde iman esaslarının müdafaası edilmediğine dikkat etmiyorlar. Dikkat ederlerse bundan kendi paylarına büyük bir hikmet dersi alırlar. Meselâ hristiyan teoloğlarının mukaddes Üçübirliği asla münakaşa mevzuu yapmaları cidden hakımanedir. Bu hususta sebep soranlara onlar «sırrı ilâhidir. İnsan akli ermez» cevabını vererek sözü kısa keserler. Sözü uzatsalardı, spiritlerin akıbetine duçar olurlar, hristiyanlığı hristiyan olmıyanların da hürmet ettiği bir din olmaktan kendi elle-riyle çıkarırlardı. Münakaşa pazarına verilen her tez rencide edilmesinden sakınılacak hissiyat tarafını kaybeder. Binaenaleyh

spiritler doğma olmadığını beyan ettikleri iddialarına karşı yapılan tarizleri hoş karşılamalıdır. Karşılamazlarsa iddialarının felsefe tezi değil, münakaşası gayri caiz akide olduklarını zımnen itiraf ederler. Muterizlere artık onlar karşısında sükût düşer.

Spiritlik acayip bir sistem: isticvap ve istintaka müstenit bir dindir. Din diyoruz. Çünkü taraftarlarının itirafına yanaşmamalarına rağmen doğmaları ve itirafları tahtında duaları vardır. Spirit toplantılarında, toplantıyı tertip eden mahfelin karakterine göre dualar edilir. Dualar bazı mahfellerde formüle bağlanmış, bazı mahfellerde operatörlerin irticaline bırakılmıştır. Duagûluğu bir rahip vaz' ve edası ile operatör, yani spirit celsesini idare eden zat yapar. Dinleyenlerden spirit olanlar huşu içinde amin derler. Mahfel spiritlikte «hür fikirli» ise duanın sıklet merkezini dine, milliyete aleyhdar sözler teşkil eder. Meselâ şu duada olduğu gibi:

— «Ey Tanrımız!... Tuttuğumuz yolda bizi daima tenvir ve irtat eden, rehberimiz, penahımız olan yüksek hâmlerimiz ile med-yomumuzun irtibatını kolaylaştır!... Henüz tekâmül etmemiş ruhların tecrübelerimizi karıştırmasına müsaade etme!... Gerek ruhtan, gerek insandan din, mezhep, milliyet gibi küçüklüklerini bize bulaştırmak istiyen iptidai varlıklara karşı bizleri metin, sarsılmaz kıl!... Din, mezhep, milliyet her yerde ayrılıklar doğurur. Senin sevgi kanununa aykırıdır. Sen bizi bu gibi sakim fikir, kanaat ve hislere tâbi olmaktan sıyanet eyle!...»

Spiritlere göre insan ahirete dünyadaki efkâr ve hissiyatını beraber alıp gittiğinden orada da din, mezhep, milliyet... keza dinsiz, mezhepsiz, milliyetsizler vardır. Binaenaleyh dinden, milliyetten hoşlanmıyan bir kısım spiritlerin ruhlardan da dindar ve milliyetperver olanlar ile temasa gelmemeleri için dua etmelerine şaşmamalıdır. Şaşılacak bir şey varsa o da şudur: Din ve milliyet aleyhtarlığının din ittihaz edildiğini; Tanrısı ile, ervahı ile, duası ile acayip bir dinsizlik dini kurulduğunu fark etmemek... Dinin, milliyetin hemcins sevgisine mâni olmadığını, insanlar arasında fefenâlıklar doğuran baş saikin hırs ve tama' olduğunu, yeryüzündeki bütün dinlerin bu baş düşmana baş kaldırtmamağa çalıştığını uzun uzadıya izaha hacet görmüyoruz. Hümanistlik ile dinin, milliyetin bir araya gelebileceğini zannetmek büyük hatadır. Şimal hümanistlerinin ekserisi müttaki hristiyan ve samimî milliyetperverdir. İngiliz Anderson, Alman Fichte bir enmuzeç teşkil eder. Cenup hümanistleri ise, güneşin hararetini artırmasından mı diyelim, Fransadan itibaren fazla ateşli, ekseriya dine, milliyete karşı lâkayit, hattâ bazan düşman oluyolar.

Fazla gayretli spirit operatörlerin riyaset ettikleri tecrübelerde

elde edilen neticeler tipiktir. Bunlar medyomlardan reincarnation'a, ruhların mütevaliyen maddeye hulûlleri ile tekâmüllerine, ahiretteki vaziyetlerine dair cevaplar alırlar. Aldıkları cevapların umumî hatları evvelden malûmlardır. Çünkü suallerini hep, bazan sureti mahsusada, bazan insiyak ile, hoşlarına gidecek cevapları alacak tarzda açarak, izah ederek, beklenen şeyi hatırlatarak sorarlar. İradelerine boyun eğdirdikleri medyomlara bu vaziyette istediklerini söyletmekten, yahut iddiaları mucibince onlar vasıtasıyla yüksek ruhanî varlıkların irşadından müstefit olmaktan tabii bir şey yoktur. Medyom iyi yetiştirilmiş, mümarese sahibi olmuş ise operatörün işi kolaylaşır. Böyle olan medyomların hafızası, muhayyelesi iyi tanzim edilmiş makine gibi evvelki talimat ve telkinat dahilinde ezberden işler. Medyomlara tevcih edilen suallerde onların takip edecekleri ana çıkış açıkça belli edilmelidir. Müphem suallere medyomlar kendi tefsirlerine göre cevaplar verirler ve mümareseleri fazla da olsa mahfelin üstadı, rehberi olan ruh yerine kolayca başka ruhların tercümanı olurlar. Fakat medyomun sözlerinden operatör vaziyeti derhal fark eder. Parazit ruhları nazikâne, ricalar ile kovar. Medyomu suallerini tasrih ve izah suretiyle asıl üstat, mürşit ruh ile temasa getirir. Temas temin edilemezse edilinceye kadar dualar edilir.

Bazı spirit operatörler kuyudata pek ehemmiyet verirler. Zabıt kâtiplerine muntazaman سوال - cevap zabıtları tuttururlar. Sonra tecrübelerde müşahit olarak hazır bulunan spiritlerden otoritelerini en ziyade tanıyanlar ile birlikte ayrıca etüd toplantıları yaparak zabıtnameleri uzun uzadıya tetkik ederler. Bu çıkışı onlara A. Kardec açmıştır. Tetkikat sırasında izahlar, tefsirler, teviller, içtihatlar, ihticaclar birbirini kovalar, şiddetli münakaşalar olur. Hararetli münakaşaların başlıca sebebi itinalı suallere ve sürekli dualara rağmen bazan medyomların üstat ruh nam ve hesabına spiritlik akaidini altüst eden sözlerde ısrar etmeleri, yahut, bütün spiritizme celselerini karakterize ettiği veçhile, söylenenlerin baştan aşağı yalan olduklarının spiritlerce de teslimine zaruret hasıl olmasıdır. Spirit müdekkikler zabıtnameler üzerinde düşünürler: Hâmi ruhların müsaadesi, mürşit ve üstatların muvafakati tahtında medyomları ile konuşan müteveffa filân efendi, bey, hanım... acaba sözlerinde ve ileri sürdüğü şahsiyetinde samimi reel bir ruh mudur, yoksa tecrübe yapanları şaşırtmak, hatalara sevk etmek ve dolayısıyla kemale hazırlamak için hami ruhlar, mürşit ve üstatlar tarafından sahneye çıkarılmış varlığı hakikî, fakat şahsiyeti iğreti vazifedar figüran bir ruh veya sadece esiri maddelerden yapılmış ruhsuz bir otomat mıdır?... Bir celsede merhum filân efendinin hakikaten

merhum filân efendi olduğuna ittifakla hükmederler. Müteakıp celsede zabıtnamelerde gözlerine batan bazı aksaklıklardan ötürü aynı zatın hüviyeti doğru ise de sözlerinin doğru olamayacağı kanaatine varırlar. Öbür celsede aynı zatın mahiyeti hakkında takıldıkları bir yer daha zuhur ederek onun sözleri gibi şahsiyetinin de reel olamayacağını esbabı mucibesi ile bast ve ityan ederler. Sonra mülâhazalarına devam ederek onda şahsiyeti ve sözleri değilse de herhalde lâtif maddesinin hakiki olması lâzım geldiği neticesi üzerinde dururlar. Daha öbür celsede hiçbirini kabul edemiyerek o zatın şahsına, sözüne ve maddesine medyomun şuuraltı uydurmaları damgasını vururlar. Daha sonraki toplantılarında ise bir evvelki kanaatlerinden nadim ve pişman olarak hâmi ruhların, mürşit ve üstatların spiritliği yaymak gibi yüksek bir ideal etrafında toplananları hüsranı düşürmek istemeyeceklerinden hulûs ile, usul ve erkânı dahilinde dualar ederek yaptıkları tecrübelerde şuuraltı saçmalarının yer alamıyacağına, binaenaleyh saçma, yalan gibi gözükken şeyler ile hâmi ruhların, mürşit ve üstatların kendilerine figüran ruhlar veya esiri otomatlar vasıtasıyla bazı hakikatleri işaret ettiklerine iman ederek yalan yanlış sözlerin, birbirini nakzeden ifadelerin veya spiritizm doktrinlerini baştan aşağı yıkan «ruhanî» iddiaların teviline dalarlar... Zabıtnamelerin etüdü için yapılan toplantılar da böylece uzar gider. Bazı spiritlerin anlatmak istediğimiz tarzda bir medyomun muhayyelesinde canlanan müteveffa bir X efendinin ne idüğünü istihraç zımında aynı zabıtname üzerinde senelerce zihin yordukları ve ayın zat hakkında muhtelif celselerde verdikleri muhtelif hükümleri o celselerin realitesi halinde ayrı zabıtnameler ile tesbit ederek dosyalarını Hud Dağı gibi kabarttıkları bir hakikattir. Okuyucu mübalâğa ettiğimiz zannına düşmemelidir. Su üzerine yazı yazmağa çalışan bu zevatın sabrına şaşmamak, daha açıkçası akıllarından şüphe etmemek mümkün değildir. Spiritlik gayretini bu dereceye getirenler için yegâne elyak tâbir manyaklıktır. Fikirlerini müdafaa eden yazılara bakılırsa bunlar entellektüeldirler. O halde entelektüel manyak... Bunlar camiamıza mensup değildir. Fakat kendilerine samimî olarak âcil şifalar temenni ediyoruz.

Spiritizme tecrübelerinin tecrübe olmak mahiyeti ile hiç bir tehlikesi yoktur. Fakat spiritlik tehlikeli olabilir. Saliklerini pek yanlış zanlara düşürebilir. Yayıldığı muhitleri manen dejenere edebilir. İllâ ki değerli liderler elinde saliklerinin fena itiyat ve amelilerini tadil ve ıslaha hizmet eden bir terbiye vasıtası, maneviyatsızlığa karşı açılan savaşta dinler ile beraber adım tutan bir mücadele organı olsun ve teşnelerine daima itidal ile sunulsun. Maddeye tapıcılık tegâne düşman tanınacak yerde dinler aleyhine tev-

cih edilir, onlar yerine geçirilmeğe çalışılır ise spiritlik muhitine zarar verir ve dinler yerinde durduğu halde dindarlar tarafından kolayca yıkılır. Spiritlik ancak spiritualizmden bir kol olarak onun gölgesinde yaşayabilir. Gölgeden çıkarak ana gövdeye hücumla kalkarsa nusğu kesilmiş kopuk dal gibi kurur gider. İngiliz ve Amerikan spiritleri gerek bu ciheti, gerek vazifelerini pek iyi takdir ettiklerinden dinlerin müttefiki olmuşlar, kendi sahalarında muhitlerinin hayrına hizmet etmeğe koyulmuşlardır. Avrupa spiritlerinin mühim bir kısmı ise maatteessüf hedefini şaşırarak dinlere aykırı bir cephe teşkil etmiş, spiritulizme karşı anasına el kaldıran evlât durumunda materyalizm ile birleşmiş bulunuyor. Müfrit Avrupalı spiritler indinde koyu materyalistler itikadı bütün yahudi, hristiyan ve müslümanlardan çok fazla hüsnü teveccühe mazhardırlar.

Geçen izahattan anlaşılır ki spiritlik yanlış bir içtihatla, yahut kasdî mahsusla kökleşmiş manevî müesseselere karşı tahrip silâhı olarak kullanıldığı vakit fenadır. Bu sebepten onun zayıf taraflarını tehlikeye en ziyade maruz kimselere tarıtmak spiritualistlerin vazifesidir. Bu kimseler yüksek münevverler ve ön safta halk değil, spirit selsefesini sathice anlayacak kadar malûmatlı, fakat spiritliğin içyüzünü kavrayamayacak kadar malûmatça noksanı olan orta sınıf münevverlerdir. Spiritlik müsbet ilim kisvesinde iş görür, müsbet ilme hayranlığı olan, fakat hakikî müsbet ilmin mahiyetini bilmeyen orta sınıf münevverleri pek çabuk büyüler. Bunlar bidayette ne kadar münkir geçinirlerse geçinsinler mahir operatörlerin idaresi altındaki spirit toplantılarına devam ederlerse pek çabuk kanarlar ve bilgilerini, bilhassa spiritualizm sahasındaki bilgilerini artırmadıkları müddetçe kanmadan kanmaya atlıyarak akıllı insanlar ile akılsızlar arasında mutavassıt bir tip teşkiline devam ederler. Ahirete inanmak lâzım ve herhalde akıllı işidir. Dünyanın en büyük akıllıları ona inanmışlardır. Fakat iş, ölümlerin dünyadan el-etek çekmiyerek masa ayaklarının vurması, kalemlerin yazması, süjelerinin rüyalar görmesi ilh. ile dirilerin hallerini ıslaha kalktıklarına inanmağa ve «ölü sözleri» ne uygun bir vicdan taşımağa dayanınca pek çok değişir... Spiritlik, felsefî spekülasyonlar ile kendini ne kadar yükseltmeğe çalışırsa çalışsın prensip itibariyle ahiretten haber salan ölü ruhlarına uymak, onlardan hâmi, dost, arkadaş, mürşit, rehber, üstat edinmekten ibarettir. Spirit akidesine göre yüksek ruhların en büyükleri dahi vaktiyle dünyada yaşamış insanlar olduğundan onları da ölü ruhları arasında saymak lâzım gelir.

Spirit tâbirince discarne olmuş, yani etten çıkmış ruhlardan

üstat, mürşit, rehber edinilirse ne olur?... Spirizme celselerinde hakikî ruhlarla mülakat mümkün olsaydı, hayatlarını insaniyetin tealisi uğrunda sarfettikten sonra ahiret diyarına rihlet etmiş nice muhterem zevat ile irtibat tesis edilir, bunların üstatlığı, mürşitliği, rehberliği altında insanlar, artık kadr ve kıymet bilerek onlara yaklaşmış olduklarından, cidden yükselirlerdi. Heyhat ki bu mümkün değildir. Defalarca söyledik, yine söylüyoruz: Spiritizme celselerinde temas edilebilenler hakikî ruhlar değil, âzami muvaffakiyet halinde, aurayı teşkil eden duygu ve fikirlerin medyomlardaki akislerinden ibaret rüyaî şahsiyetlerdir. Manevî muhit mütekâmil ise bu şahsiyetlerin üstat, rehber, mürşit edinilmelinden belki büyük bir ziyan gelmez. Fakat ya mütekâmil değil de geri ise. O zaman batıl itikataların envaı baş gösterir: Onlara iş danışanlar, istikbali soranlar, yalvaranlar, tapanlar olur. Spiritlerin ideali tahakkuk eder, yani spiritlik geniş insan kütlelerine «ışık» tutmağa başlarsa dünyanın hali haraptır. Çünkü iş o zaman pek çabuk ayağa düşer. Avamileşir. Halkın bidayette spiritliğe mukavemeti fazladır. Çünkü doktrinler, nazariyeler ona kolay kolay anlatılamaz. Fakat münevver saydığı kimselerin masalara, fincanlara, kalemlere veya uykuda olan insanlara fikir, felsefe, din danıştığını görürse nihayet o da taklide kalkarak kendi seviyesine göre danışacaklarını danışır. Spiritler bu vaziyette halkı acaba hangi vasıta ile düşkün kaliteli «masa cemaatleri» adedince birbirine aykırı fikir ve kanaat beslemekten ve pek süfli bir ahlâk ile her sahada çil yovrusu gibi dağınık hareketten menceklerdir? Spiritlerin ruhları radyo merkezleri gibi çalışmıyorlar. Çalışsalar, spirit cemaatlerinde birbirine aykırı fikir ve kanaat akla gelmezdi. Çünkü bu takdirde herkes medyomu marifeti ile aynı mevzeleri dinlerdi. O ruhlara sorulacak ki cevap versinler. Hem de kaç tecrübe mahfeli varsa aynı işe dair o kadar birbirini tutmaz cevaplar versinler.

Bildiğimize göre spiritizme ve halk mevzuunu hiç bir spirit muharrir kurcalamağa cesaret edememiştir. Meselenin hal çaresi şu olabilir: Spiritlikte doğma itibariyle en yakın olduğu Hinduizm tipinde bir din geliştirerek halkın başına Uzak Şark örneğinde spirit rahipler tayin etmek, bunların da re'sen tecrübeler yapmalarını menederek —çünkü aksi takdirde keşmekeş devam edip gidecektir— santral bir mahfelde yapılan tecrübeler netayicini spirit şeriatı olarak ilân etmek. Fakat bu sefer de herkesin ruhlardan ihtiyacına göre müstefit olması artık mevbuubahis olamayacağından ortada spiritlik kalmıyacaktır. Bu cihet spiritliğin baş umdesidir.

Görülüyor ki spiritlik taammümü halinde yaşama kabiliyetini kaybedinceye kadar pek büyük zararlar doğurabilecek bir sistem-

dir. Ancak küçük topluluklara inhisarı ve iyi idareciler elinde olması şartıyla insaniyet hizmetinde kendisine yer bulabilir. Fakat yine o tarzda ki «verdiği hayır ürküttüğü kurbağaya değmediğinden» hizmetinden sarfınazar etse insaniyet bir şey kaybetmeyecektir.

Spiritizme tecrübelerinin acaba hiç faydası yok mudur?... Şüphesiz vardır. Aksini iddia bizden uzaktır. Biz sadece Allan Kardec çağırında spiritliği zararlı buluyor, bu çağırı temadi ettiren spiritlerin ileri sürdükleri doğmaların hakikî ilim ve hakikî manevî keşif ile bir gûna alâkası olmadığını iddia ediyoruz. Yoksa spiritizme tecrübeleri ile insan ruhunun acaibliklerini yoklamanın, acayip tezahürler esrarına nüfuza çalışmanın faydasız ve amelî kıymetten mahrum olduğu fikrinde değiliz. O tecrübeler ile ruh bilgisine hizmet etmek mümkündür. Netekim medyomların haleti ruhiyeleri spiritizme tecrübeleri ile pek güzel takip edilerek aura-manevî muhit kanunu bulunmuş, A. Kardec'in itina ile saklı tuttuğu bir sır çözümlere medyomlarda arzu edilen istikametlerde duygu ve fikir cereyanları husule getirmek için nasıl hareket edilmesi lâzım geldiği öğrenilmiştir. Keza, ektoplazma, yahut medyomun fikrine göre şekil aldığı için ideoplazma denen madde spiritizme tecrübeleri sayesinde keşf olunmuştur. Daha keşfolunacak nice şeyler vardır ve spiritizmenin bunların keşfinde, yahut umurun malı edilmesinde büyük yardımı dokunacaktır. Tekrar edelim: Aleyhdarlığımız yalnız spirit akidelerinin semavî dinleri hükümden düşürücü ilmi hakikatler halinde propağanda edilmesinedir. Yoksa spiritizme tecrübelerine değil. Bu vesile ile burada ilimden, nazariyeden, doğmadan, imandan ne anlaşılması lâzım geldiğini karie hatırlatmak istiyoruz:

İlim dilinde ilim diye hâdiseler arasındaki zarurî münasebetlere: kanunlara, illet ile malûl arasındaki yakın bilgiye denir. Zarurî münasebetin, kanunun, yakın bilginin bulunmadığı yerde ilim yoktur. Nerede yalnız ihtimal, imkân mutasavver ise orada ancak nazariye vardır. Nazariyeler tahakkuk ederlerse ilim olurlar. Burada şuna dikkat edilmelidir ki bir nazariyeyi takviye eden yeni deliller bulmak o nazariyenin tahakkukunu isbat etmek değil, sadece mahâlâtta olmadığını teyit etmektedir. Tahakkuk için ihtimal ve imkân dahilinde görülen hâdiselerin uygun şartlar altında her zaman ve mekânda tekerrür ettiğinin ve muhalif iddiaların gayrı varit bulunduğunun sübutu gerekir. Meselâ reincarnation ilim değil, imandır; bundan bahseden ruhlar medyomlardaki inancın spikerleri (sözcüleri) dir denildiği zaman evvelâ aura - manevî muhit ka-

nununun mevcut olmadığını, sonra reincarnation'un fizikteki cazibei arziye ve psikolojideki dikkat, hafıza, tedai kanunları ayarında bir kanun olduğunu fiiliyatı ile, hiç kimse tarafından hikâye, masal addedilemeyecek şekilde isbat etmek lâzım gelir. Ortaya konan bir iddia akla sığmadığı için isbat kabul etmiyor veya kudsiyeti hasebiyle münakaşa edilemiyorsa onun adı doğma'dır. Bazı dinlerde böyle iddialar vardır. Meselâ hıristiyanlıktaki mukaddes Trinite (teslis) ve Sakrament'ler (mukaddes ameller) böyledir. Münakaşa edilemezler. Yahut münakaşaları dinen memnudur: Esrarı ilâhiyeden oldukları bilinerek üzerlerinde fikir yormadan onların doğruluğuna kat'iyyen inanmak, iman etmek icap eder. İman: kuvvetli, sarsılmaz kanaat demektir. Bu, alelâde inanıştan başka bir şeydir. Muhtelif dereceleri ile yalnız doğmalara ve hissî onla diğer kat'i inançlara değil, akli olan bilgi ve tahminlere de taallük edebilir. Doğmasız dinde dinî esaslar gerek hissî, gerek fikrî tafsilli iman ehlinde ilim, yani yakın bilgi halindedir. Böyle olan dinde yalnız derin duygu ile iktifa etmiyerek dinî esasları aklen de sıhhat bakımından tartmak, münakaşa etmek caiz, hattâ o iktidara malik kimseler için farz, yani ifası elzem bir vazifedir. Tahlil ve münakaşalar imanı sarsmaz, bilâkis kuvvetlendirir. Müslümanlıktaki tek Tanrı imanının ve bunu teyit için Kur'an emrine tevfikân¹ tabiati tedkik ve temaşa suretiyle elde edilen gaiyet, aksaksız intizam ve kanun delilinin tahlil ve münakaşasında olduğu gibi.

* *

Spiritlik bahsinin soru olarak karie arz etmek istediğimiz şudur: Spiritizme tecrübelerini inanç değil, tedkik vasıtası yapar, müshadedeleri üzerinde düşünür, gerek muhtelif lisanlardaki spirit neşriyatı, gerek onlara muhalif spiritualist neşriyatı eliyle leh ve aleyh-

(1) Eski yunanca mütalea, fikir, kanaat mânasına gelen bir kelimedir. Garb teolojisinde münakaşası kabil olmıyan iman esaslarına alem olmuştur. Bunun için Türkçeye akide diye tercümesini pek doğru bulmuyoruz. Çünkü bizde dinî akideler münakaşa edilebilir. Kelâm ilmi, islâm felsefesi bu münakaşalardan ibarettir.

(2) Bu emir, Kur'anı Kerimin her tarafına serpilmiş bir haldedir. Tabiat tetkiklerinin lüzumuna işaret eden pek çok âyet vardır. Müslümanlık müsbet ilmi mahzurlu görmez, teşvik eder. Bu sebepten her ırktan eski münevver müslümanlar bugünkü müsbet ilimlerin temellerini atmışlar, babası olmuşlardır: «Arap rakkamları», kesri âşarî, müsellesat, cebir... Kimya eczacılık, optik fenni ve göz hekimliği, teşrih ilmi, nebatat ve hayvanat ilimleri ilh ve ilh... Bu hususta müsbet ilmin ruhu hükmünde olan istikra' — tecrübe ile kanuna varma usulünün onlar tarafından vazolunduğunu söylemek kâfidir.

te mukayeseler yürüterek Tanrı, ruh, ahiret... gibi mücerret mevzular üzerinde malumatını arttırır ve münakaşalara girişirse kendisini mânen yükseltir ve yükseldiği nisbette duygunun felsefî spekülasyonlara tefevvuk ettiğini anlıyarak ecdadının kendisine itina ile korusun, ayrılmasın, hürmet etsin ve hürmet ettirsin diye emanet bıraktığı din ve milliyet gibi mukaddesata dört el ile sarılır. Fikriyat sahasında insaniyetin şimdiye kadar halledemediği meseleleri kurcalamaktan ne çıkar diye düşünenler büyük hataya düşerler: Halletmek için değil, hal ile uğraşarak yükselmek için o meseleler kurcalanır. Bu gaye etrafında tertip olunan tecrübe toplantıları artık çocukça eğlence veya spiritçe ibadet toplantıları değil, tecrübelerle iştirak edenlerin vus'unca «ilmî - felsefî encümen» toplantılarıdır. Böyle olan toplantılarda cazip, yükseltici mevzular üzerinde poker, domino, bezik, iskambil... yahut adam çekiştirmek akla gelmiyerek pek faydalı vakit geçirilir. Çok defa uyku dahi unutulurak sabahlar edilir. Fakat, vakit, kumar veya işret masasında geçirilmemiş olduğundan tatlı bir yorgunluk ile münazaracılar şen ve mes'uddur. Bizden rey soran olursa... Bizden spiritizmeye¹ ancak bu istikamette, ruha dair söz açmaktan ve söz dinlemekten hoşlananların bir araya gelmesine vesile olabildiği takdirde cevaz...

Kuday

(1) Manyetizme ve hipnotizme tecrübelerini spiritizme tecrübeleri grupundan saydığımızı okuyucuya hatırlatırız.

nunun mevcut olmadığını, sonra reincarnation'un fizikdeki cazibei arziye ve psikolojideki dikkat, hafıza, tedai kanunları ayarında bir kanun olduğunu fiiliyatı ile, hiç kimse tarafından hikâye, masal addedilemiyecek şekilde isbat etmek lâzım gelir. Ortaya konan bir iddia akla sığmadığı için isbat kabul etmiyor veya kudsiyeti hasebiyle münakaşa edilemiyorsa onun adı doğma'dır. Bazı dinlerde böyle iddialar vardır. Meselâ hristiyanlıktaki mukaddes Trinite (teslis) ve Sakrament'ler (mukaddes ameller) böyledir. Münakaşa edilemezler. Yahut münakaşaları dinen memnudur: Esrarı ilâhiyeden oldukları bilinerek üzerlerinde fikir yormadan onların doğruluğuna kat'iyen inanmak, iman etmek icap eder. İman: kuvvetli, sarsılmaz kanaat demektir. Bu, alelâde inanıştan başka bir şeydir. Muhtelif dereceleri ile yalnız doğmalara ve hissî onla diğer kat'î inançlara değil, aklî olan bilgi ve tahminlere de taallûk edebilir. Doğmasız dinde dinî esaslar gerek hissî, gerek fikrî tafsilli iman ehlinde ilim, yani yakın bilgi halindedir. Böyle olan dinde yalnız derin duygu ile iktifa etmiyerek dinî esasları aklen de sıhhat bakımından tartmak, münakaşa etmek caiz, hattâ o iktidara malik kimseler için farz, yani ifası elzem bir vazifedir. Tahlil ve münakaşalar imanı sarsmaz, bilâkis kuvvetlendirir. Müslümanlıktaki tek Tanrı imanının ve bunu teyit için Kur'an emrine tevfikân¹ tabiati tedkik ve temaşa suretiyle elde edilen gaiyet, aksaksız intizam ve kanun delilinin tahlil ve münakaşasında olduğu gibi.

* *

Spiritlik bahsinin soru olarak karie arz etmek istediğimiz şudur: Spiritizme tecrübelerini inanç değil, tedkik vasıtası yapar, müşahedeleri üzerinde düşünür, gerek muhtelif lisanlardaki spirit neşriyatı, gerek onlara muhalif spiritualist neşriyatı eliyle leh ve aleyh-

(1) Eski yunanca mütalea, fikir, kanaat mânasına gelen bir kelimedir. Garb teolojisinde münakaşası kabil olmıyan iman esaslarına alem olmuştur. Bunun için Türkçeye akide diye tercümesini pek doğru bulmuyoruz. Çünkü bizde dinî akideler münakaşa edilebilir. Kelâm ilmi, islâm felsefesi bu münakaşalardan ibarettir.

(2) Bu emir, Kur'anı Kerimin her tarafına serpilmiş bir haldedir. Tabiat tetkiklerinin lüzumuna işaret eden pek çok âyet vardır. Müslümanlık müsbet ilmi mahzurlu görmez, teşvik eder. Bu sebepten her ırktan eski münevver müslümanlar bugünkü müsbet ilimlerin temellerini atmışlar, babası olmuşlardır: «Arap rakkamları», kesri âşarî, müsellesat, cebir... Kimya eczacılık, optik fenni ve göz hekimliği, teşrih ilmi, nebatat ve hayvanat ilimleri ilh ve ilh... Bu hususta müsbet ilmin ruhu hükmünde olan istikra' — tecrübe ile kanuna varma usulünün onlar tarafından vazolunduğunu söylemek kâfidir.

te mukayeseler yürüterek Tanrı, ruh, ahiret... gibi mücerret mevzular üzerinde malumatını arttırır ve münakaşalara girişirse kendisini mânen yükseltir ve yükseldiği nisbette duygunun felsefi spekülasyonlara tefevvuk ettiğini anlıyarak ecdadının kendisine itina ile korusun, ayrılmasın, hürmet etsin ve hürmet ettirsin diye emanet bıraktığı din ve milliyet gibi mukaddesata dört el ile sarılır. Fikriyat sahasında insaniyetin şimdiye kadar halledemediği meseleleri kurcalamaktan ne çıkar diye düşünenler büyük hataya düşerler: Halletmek içni değil, hal ile uğraşarak yükselmek için o meseleler kurcalanır. Bu gaye etrafında tertip olunan tecrübe toplantıları artık çocukça eğlence veya spiritçe ibadet toplantıları değil, tecrübelerle iştirak edenlerin vus'unca «ilmî - felsefi encümen» toplantılarıdır. Böyle olan toplantılarda cazip, yükseltici mevzular üzerinde poker, domino, bezik, iskambil... yahut adam çekiştirmek akla gelmiyerek pek faydalı vakit geçirilir. Çok defa uyku dahi unutulurak sabahlar edilir. Fakat, vakit, kumar veya iştret masasında geçirilmemiş olduğundan tatlı bir yorgunluk ile münazaracılar şen ve mes'uddur. Bizden rey soran olursa... Bizden spiritizmeye¹ ancak bu istikamette, ruha dair söz açmaktan ve söz dinlemekten hoşlananların bir araya gelmesine vesile olabildiği takdirde cevaz...

Kuday

(1) Manyetizme ve hipnotizme tecrübelerini spiritizme tecrübeleri grupundan saydığımızı okuyucuya hatırlatırız.

MATERYALİZM

Materyalizm, maddecilik demektir. Kâinatta bulunan, bulunabilecek olan her şeyin münhasıran madde ve onun hallerinden ibaret olduğunu kabul eden bir görüşün umumî ifadesidir. Bu isim altında muayyen bir ideale yönelen bu görüş, kâinatın sonu gelmez tezahüratı karşısında ufak tefek ayrılıklara uğramıştır. Bunda, dehâ sahibi âlimlerin rolleri olduğu kadar tabiatın değişik cilveleri de âmil olmuştur denebilir. Mutlak hakikatlere susamış zihin, haris emellerini tatmin için değişik hâdiseler karşısında nasıl yerinde sayсын?

İnsan temayüllri arasında, tek bir gayeye ulaşmak asıl gibi görünüyorsa da, akıl iştihasının sonsuzluğu dolayısıyla tatmin edildiği noktada da açlığını hissettirmekten geri kalmıyor. Belki doğuşunda basit bir demokritik esaslarla işe başlayan bu felsefe, panteizm, ateizm, ve daha bir sürü «izm» lerle «monizm = vahdeti mevcudat», neantist materyalizm, ütilitarizm ve belki de neomateryalizme doğru giderek —bazı yeni keşiflerin doğurduğu yeni düşüncelerle— Kant'ın şüpheciliğine hak verdirir gibi görünüyor. Maa-mafih biz, materyalizmin henüz laytmotifini teşkil etmekte berdevam olduğu: —«Kâinatta maddeden başka bir şey yoktur.»— fikri üzerinde duracağız. Bu fikrin tarihî seyri, inkişafı, ahlâk üzerindeki psikolojik tesirleri ve daha ileri giderek, atom parçalanmasıyla eski fizikte husule gelen gedikler karşısında alabileceği Neo-materyalizm yahut Meta-Materialisme görüşü ile nereye doğru kaydığını göreceğiz.

Materyalizmin tarihini, Démocrite, Zenon ve Galile'den başlatmakta büyük hata olmasa gerek. Onlara göre kâinat ve bunun nizamında manevî (spirituel) hiç bir şey kabul edilmez. Esas maddedir. Ruh, hattâ Tanrı bile maddedir. Cisimlerin hassaları, ruhun vasıfları ve faziletler hep maddeye nüfuz etmeleriyle birer kıymete maliktir. Maddeye nüfuz eden bu şey (kuvvet) tir. Maddeye, bizzat kuvvet de denilebilir. Kâinatın ahenk ve nizamına sebep bir (aslî kuvvet = Force originale) dir. Bu aslî kuvvet de maddedir ve en mükemmel bir «âkile» dir. Bedenimiz için ruhumuz ne ise, kâinat için bu aslî kuvvet de odur. Bu aslî kuvvet, kâinatın eczasına bir nefha, yahut daha iyi bir tâbirle hayat ve âkile tohumları bahş eden semavî bir ateştir; kâinatın ruhudur. Ruhun bedende olduğu

gibi, o aslî kuvvet her yerde hazır ise de en mühim kısmı ayrı bir yerde —muhtelif filozofların fikirlerine göre— ya kürrei âlemin uzak köşelerinde, yohut güneşte oturmakta olup onun amel (= Action) i bütün eşyaya intişar etmekte ve bundan asıl eşyayı teşkil eden tevettür (=tension), yani (meknî kuvvet) vücuda gelmektedir.

Bu kâinatın ruhu, bizzat kâinattır. Bu suretle bu filozoflar (vücudiyei maddiye = Panthéisme Matériel) ye varıyor. Kâinatta görülen kesret, gelip geçici şeylerdir. Hepsi asıl olan ateşe döneceklerdir. Sonra yine bu ateşten —yeni kanunlara göre— aynı âlemler teşekkül edecek; sonra yine asıl olan ateşe dönülecek ve ilh. Bunlara göre bugünkü dünya, bundan milyonlarca yıl önce aynı surette gelmiş ve milyonlarca sene sonra yine gelecek. (6).

Milâddan önce 470 senesinde doğan Democrite, felsefede «Atomisme» denilen mesleği kurmuş sayılır. Bu meslekte «Leucippe» in de hissesi varsa da bazıları bunu Democrite'in müstear bir ismi sayarlar. Democrite, atomizm faraziyesini, «ne tatlı, ne acı, ne sıcak, ne soğuk ve ne renk değişmez şe'niyetler değildir. Asıl şe'niyet, boşluk, halâ ile atomlardır.» düsturiyle ifade etmiştir. Yeni ilmin babası sayılan Galile, İl Saggiatore adlı eserinde (1623) «Bir maddiyi veya maddî bir cevheri düşündüğüm zaman aynı zamanda onun hudutlarla mahdud olduğunu, muayyen bir şekle malik, muayyen bir mekânda, ya sükûnda veya harekette bulunduğunu ve bir diğer cisimle ya temas ettiğini yahut etmediğini de düşünürüm. Fakat bu maddelerin lezzeti, kokuları, renkleri sade isimlerden başka bir şey değildir.» diyor ki bu ifade Galile ile Democrite arasındaki fikrî münasebeti pekâlâ gösterir.

Democrite, atomların hassaları olarak şekil, vaziyet, sıra, katılık, yumuşaklık ve İmpénétrabilité (içe geçmemezlik) olarak tesbit etmiştir. (1, 2).

Atomcular, maddede görülen hassaların, onun görünmiyen atomlarında bulunduğunu söylerler. Gaz, mayi ve sulp dediğimiz cisimlerin bu hususiyetlerinin atomların birleşme şekliyle ilgili olduğunu iddia ederler. «Meselâ onlar için sıcaklığın tesiriyle buzun atomları birbirinden ayrılarak suya tahavvül ettiği gibi soğğun tesiriyle bu atomlar sıkıca birleşerek su buza döner. Hattâ bu atomların şekil, vaziyet ve adedindeki değişikliklerle cisimlerin vasıf ve keyfiyetleri değişeceğini ta o vakit söylemişlerdi. Democrite'e göre bütün kâinat bu atomların birbiriyle muhtelif tarzda birleşmelerinden vücuda gelir. Muntazam bir adet ve muayyen şekiller altında birleşen atomlar, nizam ve muayyen vaziyetle haiz bir âlem (cosmos) teşkil eder.»

«Âlemdaki atomların hareketini Democrite birbirine gelip çarpan dalgaların, yahut rüzgârların yaptığı girdaplara benzeterek izah etmiştir. Bu girdabın dönücü hareketini daha evvelki filozoflar Nous denilen ve madde haricindeki bir kuvvetin kusule getirdiğini düşündükleri halde atomcular bu hareketin tabiat kuvvetlerinden yani maddenin içindeki bir kuvvetten ileri geldiğini iddia etmişlerdir. İşte bu noktadan atomcular yeni devirler materyalistlerinin büyük babaları sayılabilirler. Democrite'e göre, bu hareket aslı (originale), ebedî ve ezeli idi. Başlangıcı olmayan bir şeye başlangıç aramak Democrite'e abes geliyor. Keza o, illet (cause) denilen şeyi maddeden ayrı tutmuyor. Ve meselâ hareketin maddenin kendi iptidai ve tabii bir hali olduğunu, binaenaleyh hareket için dışarıdan başka bir müessirin tesirine lüzum olmadığını —bir illete ihtiyaç olmadığını— iddia ediyor. Democrite en küçük atomdan en büyük yıldız kadar her şeyin harekette olduğunu söylerdi.» (1).

Maamafih atomistler bugünkü Neantist Materyalist'ler gibi de düşünmüyorlardı. Çünkü onlar yıldızlarda bir nevi ilâhlık tasavvur ettikleri gibi, atomlardan yapılmış bir ruh fikrini de ihmal etmemişlerdi. Hattâ insanüstü bir takım —melek?— mükemmel varlıklara inanmış olmaları bugün bize garip görünebilir. Daha sonra Planck ve Einstein nazariyeleriyle yeni fikirlere doğru yol almış materyalizmde, bir takım ihtimaller belirmesiyle maddenin ötesinde de varlıkların kabulü fikri doğruya başlamış gibidir... Bu hususa tekrar dönülecektir.

Materyalist görüşlerin hararetli bir hatibi sayılan Feuerbach kat'î hükümler vermekte benzerlerinden geri durmamıştır: «Kendimizin de mensup olduğumuz ve hasselerle idraki kabil olan maddî âlimin «yegâne» realite olduğunu, ve bizim şuurumuzun ve tefekkürümüzün bize ne kadar «Müteal» görünürse görünsün maddî ve cismanî bir uzvun, yani dimağın mahsullerinden başka bir şey olmadıklarını anlamıya onu mecbur eder. Madde ruhun bir mahsulü değildir, fakat ruh bizzat maddenin yüksek mahsullerinden ibaretir.»

«İdealizm nasıl bir takım inkişaf safhalarından geçti ise materyalizm de aynı suretle bir çok inkişaf safhalarından geçmiştir. Tabii ilimler sahasında devir açmış olan her keşiften sonra onun şeklini değiştirmek lâzımdır. Ve bizzat tarihin materyalist tetkike tâbi olduğu zamandanberi, burada aynı suretle yeni bir inkişaf yolu açılır (96). Atomist felsefe ile başlayan materyalizme, maddeye; suret, noumène, enerji paketi... ilh. gibi isimler vermekle de bize kat'î bir netice sunmuş olmuyordu. Euclidis hendesesi ve Moleschott Büchner'in fizik düşüncelerinin halitasiyle beslenen dünkü ademci materyalizma, madde de üç buüdü esas olarak alıyordu. Buüdlere izah etmek için hareket noktası da (nokta) idi. Bunun tarifi de Nassî (= Dogmatique) olarak şöyle kabul olunurdu: Fezada yahut buüdü mücerred de iki hattın telâki mahalli — iki çizginin birbirini kestiği yer — noktadır; denilirdi. Hat nedir denildiği zaman iki sathın telâkisi; sath nedir denildiği zaman da bir cimin yüzü

denilirdi ki böylece noktada bizzarure cisim fikri kabul edilmek mecburiyeti hâsıl olur. Zaten birinin izahı ancak diğerinin izahiyle o da üçüncüsününkine bağlı ve bu sonuncuda yine birinciye dönen — fasid dairesel — bir izah... Şu halde noktayı ne kadar tasavvurî, hayalî alırsak alalım cisim olarak kabul etmek mevkiine düşülür. Halbuki biz cismin tarifini yapmak için nokta mefhumunu icat etmiş oluyoruz. O ise cismin, bu şekilde tarif edilmesi mümkün olmıyan nesnenin kendisinden başka bir şey değildir.

Böylece cismi, maddeyi buüddler yoluyla izah ve ifade etmek abes oluyor demektir (*).

İş böyle olunca, son senelerde bir çok düşünürleri teshir etmiş olan Einstein'ın madde hakkındaki nazariyesinin kıymeti ne olabilir? Bu dâhi ri-yaziyecinin (zaman ve mekân) fikrini maddeye bir dördüncü buud olarak ilâve etmesinin neticesi nedir?..

Burasını münakaşa etmeden evvel bu görüşün anlaşılması gerekir:

«Einstein, nazariyesini ortaya koyuncaya kadar, bizim zaman ve mekân hakkında esas ve mutad kanaatlerimiz zamana ve mekâna ayrı ayrı mâna vermekten ibaretti. Yani arz üzerinde yapılan ölçülere nazaran, mekân nisbetlerine ne mâna veriyorsak, meselâ bir kuyruklu yıldız üzerinde olduğumuzu farzettığımız aletler ile veyahut Eter, (Esîr) içinde sabit bulunduğunu farzettığımız aletler ile yapılan ölçülere nazaran olan mekân nisbetlerine de o mânayı veriyorduk. İşte izafiyet nazariyesi, bu suretle muhtelif hareketler ile müteharrik mevkilerden elde edilen mekân nisbetlerine aynı mânayı vermeyi kabul etmedi. Bu nazariye, muhtelif mevkilerden alınan muhtelif mekân nisbetlerindeki farkı zamana da teşmil ediyordu. Yani muhtelif vak'aların aralarında geçen zaman fâsılası, arz üzerinde aletler ile yapılan ölçülere nazaran başka, süratle hareket eden meselâ bir kuyruklu yıldız üzerinde yapılan ölçülere nazaran başka ve Esîr = Eter içinde sabit aletler ile yapılan ölçülere göre yine başka olmak lâzım geldiğini kabul etmek icap ediyordu. O halde umumî ve mutlak surette, yani birden ziyade müşahidler için hem zamanlık (Simultaneité) de mümkün olamazdı. Çünkü muhtelif hareketler ile hareket eden müşahidler için zaman, mekân hesabı değiştiriyor demektir. Vakıâ bu değişiklik küçük mesafelerdeki hem-zaman vakalar için farkedilecek kadar değilse de, izafiyet nazariyesinin taallük ettiği kâinatı ve kâinat mesafelerini düşünürsek o vakit fark büyük ve göze çarpacak derecede olur. Fakat küçük hareketlerin hattâ seyyarelerin hareketi kadar süratli hareketlerin bile hem zamanlıkta farkı pek büyük değildir. Çünkü seyyarelerin süratine nazaran ziyanın sürati pek büyüktür. Meselâ müşteri seyyaresi üzerinde yarım saat evvel vukua gelen patlama ile o anda arz üzerinde vukua gelen patlamanın hem zaman oldukları söylenebilir. Fakat bu iki patlamayı, arzın haricinde, süratle hareket eden bir yıldız üzerinde müşahade eden müşahid hem zaman olarak tesbit edemez. O halde kâinatta umumî bir zaman yoktur. Yani her müşahidin kendi hareketi ile mütenasip bir hususî zamanı vardır (temps Propre). Her müşahid, zamanı kendisi ile beraber taşır. Yani zaman zafidir. Maamafih, arz üzerinde ziyanın süratine nisbeten hemen hemen sükûn halinde bulunduğumuz için hepimizin hususî zamanları, bereket versin ki, birbirine uyuyor. Arz üzerinde yalnız, parçacıkları ziyanın süratine pek yakın bir süratle hareket eden atomlar âleminde parçacıkların hususî zamanları birbirine uymuyor.»

(*) Maddenin yeni düşüncelerle izah tecrübeleri hakkında ileride bazı yazılar görülecektir.

«Zaman ve mekânın, müşahidin hareketine ve hattâ ölçü aletlerinin hareketine uyarak değiştiğini en mücerred tabir ile Einstein'ın hendesindeki değişmez sulb cisimler yerine ziya hatları ile husule gelmiş şekiller düşündüğünü ve ancak bu suretle mekânın tul buudundan kısaltması, ziyanın izafî olması nazariyesine vardığını tekrar edelim. Burada mekân ve zaman ayrı ayrı değil belki bir (Mekân - zaman) mefhumu alınacak olursa «Fâsıla» denilen bu sabit nisbet daha bâriz olacağından, evvelâ Minkowsky tarafından -908 senesinde ortaya atılan mekân - zaman mefhumundan yahut «Continuum» dan bahsetmek lâzımdır.

Bu, 4 buüdlü mekân yahut Muttasıla meselesini biraz izah etmek faydadan hâli değildir. Çünkü, bütün müellifler bu noktanın avamileştirme, «Vulgarisation» eserlerinde en çok karışık kaldığını ve bir çok emeklere rağmen yine okuyucular tarafından anlaşılmadığını itiraf ediyorlar. Vâkıa, böyle bir dördüncü zaman buudunu da mekân buudu gibi elde metre şeridi, ölçülebilecek bir kemmiyetin içine sokarak tasavvur etmek, alelâde düşüncelerimize ve şimdiye kadar öğrendiklerimize haylı güç uyar bir iştir. Eddington, The Physical Nature of the World adlı eserinde bu dört buudlu âlemi izah etmek için, evvelâ âlemde tetkikimize maruz kalacak büyüen eşyanın birer vak'a (Event) olduğunu düşünmek lâzım geldiği noktasından başlarsak 4 üncü buut olan zamanın kendiliğinden, belki haberimiz bile olmadan işin içine gireceğini söylüyor. Binaenaleyh vakalar; sağda solda, arkada önde, aşağıda yukarıda olduğu gibi bir de önce veya sonra olmk üzere 4 buudu haizdir. Hattâ böyle bir vakayı 4 buudlu olmaksızın düşünmek bile kabil değildir. Minkowsky'ye kadar, âlemdeki bütün harekette bulunan eşyayı (her şey, hiç olmazsa arzın hareketi ile harekette bulunduğu için, bütün eşyayı, yani vakaları), 3 buudlu olarak düşünmüş ve sonradan bu eşyanın bir zaman akıntısı içinde yuvarlanıp gitmekte olduklarını tasavvur etmiştik. Halbuki şimdi, bu zamanı da bir buud gibi sayarak, 4 buudlu bir Continuum âlemi tasavvur etmeğe kendimizi alıştırmak mecburiyetinde kaldık. Vâkıa Minkowsky, 1908 senesinde Almanyanın tabii ilimler cemiyetinin Kolonya şehrindeki içtimasında, Euclidis hendesinden bu 4 buud sebebiyle ayrılan bir yeni hendeseden ve dolayısıyla 1905 de Einstein'ın kurduğu hususî izafiyet nazariyesi ile meydana çıkan yeni hareket fizığının (yani Sinematığının) bu 4 buudlu hendeseye bağlı olduğundan bahsetmişti. Bunu izah etmek için, evvelâ hareketin ya bir buud yani bir hat (uzunluk), yahut iki buud (uzunluk ve genişlik yani satıh) veyahut üç buud (yani uzunluk, genişlik, derinlik) yani bildiğimiz mekân içinde vâki olduğunu hatırlatalım.» (1, 2).

Bunlara brer misal verelim: Birinciye misal, bir telgraf teli üzerinde akan bir damla suyu; ikinciye misal, deniz sathında yüzen ufak bir mantar yuvarlağı; üçüncüye misal de, havada uçak bir sabun köpüğünü alabiliriz.

«O halde birinci misaldeki su damlasının muayyen bir anda bulunduğu noktayı tâyin için bir buudu; deniz sathında mantar yuvarlağının muayyen bir anda bulunduğu noktayı bulmak için iki buudu ve üçüncü misalde sabun köpüğünün mevkiini bulmak için 3 buudu bilmeğe ihtiyacımız vardır. Şimdi birinci misaldeki su damlasının son anda bulunduğu yere kadar birbirinin yanında (yani tul buudunda) noktalar olduğu gibi, bu oktalar zaman itibariyle de birbirinin arkasından geliyor demektir. Bundan şu çıkıyor ki, esasen bir buudlu gibi gördüğümüz bu hareket, hakikatte iki buudlu bir harekettir. O halde, ikinci misaldeki hareket 3, üçüncü misaldeki hareket de 4 buudlu

ve nihayet mücerred bir tabir ile «n» buudlu bir hareket ise $n + 1$ buudlu olmaklâzı mgelir. Üç buudlu olan harekette hüküm süren hendese, Euclidis hendese-i ise de, iş 4 üncü buuda dayanınca hendese Euclidis hendese-i olmaktan çıkarak yarı öklidî bir hendese şeklini alır (1).

Bugün maddelerin unsuru müşekkili yani en küçük cüz'ü olduğu isbat edilen atom ve bunun parçaları olan proton, electron, mezon gibi parçacıklar hep yuvarlak «küre» ciklerdir. Esasen bütün, dünya, güneş, ay, yıldızlar gibi makrometrik ve demin yukarıda sayılan atom parçaları gibi mikrometrik varlıkların hepsinin aynı yuvarlak ve küre biçiminde oluşu gözönüne getirilirse kâinatın bir kürreler sisteminde «Globale sisteme» ibaret olduğu çekinilmeden iddia olunabilir. Bir kürrede acaba üç buud mefhumunun kıymeti nedir? Onda, derinlik, genişlik, uzunluk mefhumu bir mikâp (= cube, küp) dakinin aynı mıdır? Halbuki müsbet ilim, hesaplarını, ölçülerini hep maddenin kübik sistemleri esas alınarak yapılmıştır. Buudlar hep bu kübik sistemin ifadeleridir. Kürre sistemlerinde aynı hesaplar ancak takribî denilen ve hakikatten uzak realitelerle iş görür.

Kürrede kutur, üç buudun ilki olarak alınabilir (yani hat). Bunun merkezi etrafında dönüşü ikinci (yani satıh veya daire); bu dairenin kutur etrafında dönüşü de üçüncü (yani hacim veya kürre) buudu temsil edebilir. Böylece kürrede de (hat, satıh, hacim) gibi üçlü bir buud mefhumu ortaya çıkar denilebilirse de mesele bununla halledilmiş olmaz. Değil bir kürre sathının, hattâ bir daire muhitinin kutruna göre olan nisbeti bile kat'iyetsizliğimizin en açık bürhanıdır.

«Pi» nin ihmal edilen son artığı (kesri) metafizik bir düşünce ile (1) olarak kabul edilse yapılan hata akılları durduracak kadar muazzam olur.

Hiç bir zaman bir kürreye eşit küp veya aksi olarak mikâbın tam mukabili bir kürre yapılamıyacağına göre biz iki ayrı realite karşısındayız demektir. Kübik sistemlerin globale sistemlere tercih olunması, insanların matematik ve geometrik kolaylıklarından istifade için, açık göz davranışından mı, yoksa kolayına geldiğinden midir, bilinemez. Yalnız şu da bedahaten görülmektedir ki ister bu, ister diğer sistem olsun buudlar yoliyle ifadelendirilmeğe kalkılınca yine hep eski dâva ortaya çıkacaktır: Buudun tarifi nokta, hat, satıh, hacim gibi ifadelerle muhtaç oldukça mesele fasit daireden kurtulamıyacaktır.

1905 te Einstein'ın izafiyet nazariyesiyle kurulan bu 4 buud hi-

kâyesini, maddenin tarifinde görülen kifayetsizliği tamamlamak için atılmış bir adım olarak sayabiliriz.

Bütün bu mutalâaların «maddeyi daha iyi tarif edebilmek» endişesinden geldiği aşikâr... Acaba bütün konulan nazariyelerle bu iş yapılabilmiş midir?... Maddeyi tarifte bugün bile buud hikâyesinden vazgeçilemediği görülüyor. Bu, muhakkak ki bütün ilim şubeleriyle asırların ve dehâların yarattıkları muazzam bir ilim âleminin temllini ilgilendiren bir mesele olduğu için kola kolay başka düşünce ve nazariyelere yerini terk edemez. Etse bile yeniden bu esasa göre ayarlanma, pek uzun zamanlar ve çalışmalarla, o görüşün hamulesiyle yüklü dehâların yetişmesiyle mümkün olabilecek... Bu hakikat gözönünde tutulmakla beraber yine de tefekkür denen haris ve doymak bilmeyen dev, hamlelerine devam etmekten çekinmiyor. Belki garip ve hadnâşinas sayılabilecek bazı düşünceleri burada cesaretle müdafaadan çekinmiyeceğiz. Bu şekildeki düşüncelerle belki de bir «Neomaterialisme veya Metamaterialisme» e doğru bir adım atılmış olacaktır.

Maddeyi buud mefhumıyla tarif etmek; maddeyi madde ile tarif etmek demektir. Çünkü buud, mevhum, hayalî ve uydurma bir fikirdir. İzah edilmek istendiği zaman yine madde fikri karıştırılmış bir tarife sapılır. Bunu misalle izah etmeğe çalışalım (*):

Eski tarifiyle maddeye üç buudludur, diyoruz. Buud nedir? dediğimiz zaman, bir noktanın doğru olarak hareket etmesinden bir hat husule geliyor, bu birinci buuddur; diyoruz. Şu halde hat veya birinci buudu anlıyabilmek için noktayı bilmek gerekiyor. Noktayı tarif etmek için iki hattın telâki noktasıdır diyoruz. Yani hattı tarif etmek için yine hat fikiriyle izaha kalkışıyoruz. Bu fâsit daireden kurtulmak bir türlü mümkün olmuyor. Bazıları bunu düşünerek hat noktanın hareketinden husule gelmiştir diyor. Bu nokta nedir? yokluk mudur?.. Riyazî olarak yokluk olması lâzım geliyor. Çünkü buudu yoktur. Eni ve boyu yoktur. O halde yokluk nasıl horeket eder. Hareket eden yokluk (?) dan kim, ne anlıyabilir? Keza noktanın buudu sıfır olduğuna göre namütenahî sıfır yanyana gelse (1) yapamayacağını ilim bize söylüyor «1» metre uzunluğu yani vahidi vücade getirebilmek için sonsuz «0» ın yanyana gelmesi fikri ne kadar saçmadır.

Görülüyor ki bu şekilde maddeyi, buudu, noktayı tarif etmek imkânsızdır. Ancak noktayı sonsuz küçük bir madde «Etr» olarak kabul edebilirsek tariflerimiz bir mâna ifade etmeğe başlayabilir. Amma bu sefer de yine maddenin ne olduğu, nasıl tarif edileceği meselesi ortada halledilmemiş bir şekilde kalır. Böyle vâzih ve

(*) Yukarıda bu hususta biraz izahat verilmiştir.

fikrin dalâlette kalmadan kabul edebileceği, herkes tarafından benimsenip, doğruluğuna inanılan bir tarif ortada olmadan buna 4 üncü buud nasıl ilâve ediliyor?.. Esasında çürük olan bu üç buud nazariyesine 4 üncüsünü eglemekle ancak fikirleri büsbütün karıştırmış olmuyor muyuz?... Kaldı ki bu zaman - mekân kompleksi — felsefî düşünceler karşısında — uydurma bir şeydir. Çünkü zihin-deki tasavvuru bakımından bu iki şey — yani zaman ve mekân — ayrı ayrıdır. Böyle olunca, maddeyi Einstein ve Mimkowsky'nin düşünceleriyle 4 değil beş buud kompleksi olarak mütaleaya arz etmek zorunda kalmış oluyoruz. Zaman ve mekânı birbiri içinde mezcolmuş bir «Had» olarak almıya hakkımız yoktur. Çünkü bizde yarattıkları ihsas bakımından bunları birbirinden ayırmaya mecburuz. Henri Poincaré (*) (128). Bu zaman ve mekân mefhumlorının tenkidinde zaman ve mekânı ayrı ayrı mütalea etmiştir. Kendisine göre bizde bir hâtıra bırakan müessirlerin zaman sırası içinde hâtırlanabilmeleri için dimağımızda donmuş bir iz bırakması icap ediyor. Bu donmuş yafta veya etiketler hudutsuz olamazlar. Bu sebepten zaman sübjektif bir mahiyet taşıyor. Biz bu sübjektif zamanı «İlmî zaman» ve «Fizikî zaman» şeklinde şuurlandırmıya meylediyormuşuz. Poincaré kendisine mahsus riyazî tahlillerin sonunda zamanın izafiyetinde karar kılıyor ki esas itibariyle bu hükmün, Einstein'ın nazariyelerinde bühim bir hazırlayıcı rol oynadığını kabul edebiliriz. Matematik yollardan bu iki müellifin vardıkları netice birbirini tamamlar mahiyette olmasına rağmen; zamanın bir netice (= effet) hareketin bir illet (= Cause) oluşunu gözönüne getirip nazariyelerini bu bakımdan yürütmemeleri dikkat nazarlarımızı çekmekten geri durmuyor (124). Bunda olsa olsa hareketi maddenin bir (Attribut) sı gibi kabul ederek mütalealarını (zaman - mekân) ı esas almaları âmil olmuştur denebilir. Şu hale göre hareket bir iç, zaman - mekân dış şe'niyet olarak telâkki edilmiştir. Hareketsiz hiç bir maddî tasavvur kabul edilmeyişi de bunu teyid eder mahiyettedir.

Yukarıda 152 inci sahifede verdiğimiz Crookes'in cetvelinden anlaşılacağı üzere ziya, miknasitisiyet hararet, elektrik, ses gibi insan şuurunda başka başka idrakleri doğuran şey haddizatinde tek bir şeyden, bir vibrasyondan yani hareketten ibarettir. Hattâ beş his uzvumuza tesir eden bütün kâinat hâdiseleri de sadece bu hareketten başka bir şey değildir. Bu vibrasyonların şekil ve mahiyet itibariyle değişmeleri bizde bu kadar çeşitli duygulara sebep oluyorlar demektir. Maddedeki kudretin de bu hareketten geldiği

(1) İlmî kıymeti: H. Poincaré — Salih Zeki 1331.

hesaba katılırsa bütün kâinat hâdiselerinin ileti ûlâsı acaba hareket midir? diye düşünmekten kendimizi alamayız...

Maddenin mahiyetinde Monist ve Dualist münakaşalarına burada hak vermek lâzım. Maddenin kudretten ayrı bir şey olduğunu, maddenin kudrete, kudretin maddeye tahvil edilebileceğini kabul edenler olduğu gibi ikisinin de aynı şey olduğunu kabul edenler var. [Hareketsiz madde, maddesiz hareket fikri şuurumuzda bir idrak yaratamaz] Fihri, bu Monist düşüncenin zarurî bir hükmü olabilir.

Fakat biz yukarda «Ruh nedir» kısmımızda tafsilâtını verdiğimiz düşüncelerle bu kat'î hükmü doğru bulmuyoruz. Ruhun gayri maddî mahiyeti, hiç olmazsa bildiğimiz madde ve onun vasıflarından ayrı varlığı gözönüne getirilirse maddenin dışındaki müessir bir şe'nîyetin varlığına kailiz. Esasen insanların Entüvisyon yoluyla hükümlendirdikleri hâdiseler arasında hareket, bizzat maddeden ayrı bir şey olarak yer almıştır. Çünkü isimler bizde Entüvitif ihsasların, şuurumuzdaki kalıbıdır. Maamafih biz maddenin mahiyetinde bu monist ve Düalist kavgayı ileride yapılabilecek keşiflere bırakarak zaman - mekân buudunun 4 üncü bir buud olarak maddenin tarifine eklenmesinin doğru olup olmadığına geçelim:

Biz dünyada yaşayan mahluklarız. Ve bu dünyamızın maddeleriyle ve o maddelerin hususiyetleri içinde yuvarlanıp gidiyoruz. Şayet güneş içinde yaşayan mahlûklar olsaydık, güneşin bulunduğu şartlar içinde daha başka hususiyetleri de gözönünde bulundurmamız gerekecekti. Farazî olarak orada yaşadığımızı düşünürsek, güneş maddelerinin lâzımı gayri müfarıkı olan «hararet» fikri de bizi bizzarure onunla birlikte düşünmeğe sevkedecekti. Demek istiyoruz ki hararet de zaman, mekân, hareket, buud gibi bir mefhumdur. Kâinatın oluşunda bu mefhumun da hissesi diğerleri kadardır. Madde fikrine bunu da ilâve etmek zaruridir. Bu zaruretler — felsefî düşüncenin vüsatine göre — uzayıp gider. O halde bunları da maddenin tarifine sokarsak Einstein ve Minkavsky'nin 4 buudlu maddesi böylece 5, 6... ilh. buudlu olur ki bu da «tarifi işkâl» den başka bir şey değildir. Keza, mantık ilminin zarureti olarak, hâdiselerde [sebep ve netice] Mu'taları mevzubahs olunca sebepler, neticelere takaddüm ederler:

Meselâ ;ay dünyadan ayrılmıştır, şu halde burada illet (= sebep) dünyadır. Dünya güneşten ayrılmıştır. O halde güneş hem dünyanın, hem de ayın illeti evveli (*) dir.

Şu halde ayın ve dünyanın esası güneştir. Güneş de kâinatın bir parçası olduğuna göre ay, dünya ve güneş kâinatın birer par-

(1) Bu bir zincir halinde İletiula'ye kadar uzarsa da biz oraya kadar gitmeden bir hükme varmak için bunu uzatmadık.

çasıdır. Yani ayın, dünyanın, güneşin sebebi kâinattır. Daha açık-
çası hepsinin esası, ana kaynağı kâinattır. Ay, dünya, güneş neti-
celer ve kâinat illettir. Şimdilik «illtin illeti» ni düşünmeden sebep
evvel olarak kâinatı esas aldığımıza göre — ay, dünya, güneşin
madde oldukları hatırdâ tutularak — maddenin illet evveli kâinat
olmuş olur.

Bu izahtan sonra tekrar mevzuumuza dönmeden evvel zaman
ve mekânın da menşeyini, sebebini araştıralım: Zaman bir hareket-
tir. Meselâ dünyanın dönmesi, hareketi neticesinde bizim zaman
dediğimiz şey husule gelir. Bir an bütün kâinatı sükûnu mutlak
içinde farzedelim. O halde «zaman» fikri de durur, yok olur. Şu
halde zamanın sebebi harekettir. Yani maddenin hareketidir ki zaman
fikrini doğurmuştur. Sözüñ kisası hareket illettir zaman da netice...

Hareket öyle füsunlu bir nesnedir ki mekân da ancak onun vü-
cudiyle kaimdir. Bir şeyin bir varlığın tasavvuru fikri tetkik edi-
lirse onda hareket mefhumunun ön plânda yer aldığı görülür. Me-
selâ, mekân dediğimiz şey 3 buudla izah ediliyor. Yukarda da gör-
dük ki buudlardan ilkinî husule getirmek için bir noktanın hareket
ederek hattı, hattın hareket ederek sathı, sathın hareket ederek hac-
mı vücade getirmesi zarureti vardır. Velhâsıl mekânın da sebebi
evveli harekettir. Böylece zamanın da, mekânın da sebebi olan ha-
reket, bu iki mefhumun da ana kaynağı; ikisinin de illeti oluyor.

Bu mütalealardan sonra maddenin 3 buudlu tarifine «zaman -
mekân» mefhumu yerine onların illeti olan «hareket» mefhumunu
4 üncü buud olarak ilâve etmek daha makul ve doğru olacaktır.

Bu düşünce ile Einstein ve Minkowsky'nin tarifleri yerine, ay-
nî mülâhazalarla «üç buud + hareket» olmak üzere 4 buudlu bir
tarif daha muvafıktır diyebiliriz. Fakat bu takdirde zaten çürük
olan bir kaideye yeni bir bina oturmuş oluruz ki yıkılması her an
için varittir. Yalnız munsıfane düşünceler olursa (üç buud + ha-
reket) fikri (üç buud + zaman - mekân) fikrinden — hakikate ya-
kınlık bakımından — daha doğrudur. Kaldı ki biz şahsen bu tarifi de
muvafık bulmuyoruz. Maddeyi buud gibi sun'î daha doğrusu ame-
lî ve mihanikî bir vasıta ile tarif etmektense ondan büsbütün kur-
tarmaya çalışmanın münasip olacağını zannediyoruz. Her ne kadar
bu şekil tarif maddî ve amelî bir çok faydalar sağlıyorsa da felsefî
bakımdan fikri, dalâletten hem de pek bariz bir dalâletten kurtar-
mıyor. Şu halde sun'î telâkki ettiğimiz kübik sistemlerden uzak-
laşarak kevnî ve tabiî olan global sistemlere yaklaşmayı uygun
buluyoruz. Onun için de yukarıki [üç buud + hareket] fikri yeri-
ne bir düşünce denemesi olarak şu tarifi öne sürmekte bir beis
görmedik:

«Madde; iptidai ve tam hareketli, asgar namütenahide idraki kabil şuursuz varlıktır.»

Bu şekilde yaptığımız tarifde buud mefhumundan — ki bir türlü mantıkı tatmin edici bir tarifi bulunamamıştır — kurulmuş olmakla belki de hakikate bir adım yaklaşmış oluyoruz (*). Bu son tarifi tam ve mükemmel bir tarif olduğunu iddia etmek hayalperestlik olur. Fakat bunun tenkidini zamana bırakarak materyalizmin psikolojik tesirlerine geçiyoruz:

Kâinatta maddeden başka bir şey yoktur. Ruh, Allah, ahiret fikirleri saçmadır! Mihrakından hareket eden bir insan, öldükten sonra tamamen mahvolacağını, yok olacağını sandığı için bu hayat kendisine en mühim bir fırsat olacaktır. Akıl ve zekâsını işletebildiği nisbette hayatının refah, saadet içinde geçmesini istemesi tabiidir. Kâinatın tek cevheri madde ve dünyada bu maddenin en kıymetlisi altın olunca, buna kavuşmak için gidilecek bütün yollar mubah sayılmaktadır. Ahlâk, fazilet, insanlık mefhumlarının bu pek kıymetli nesne — altın — karşısında mevkii ne olabilir?.. Öldükten sonra tamamen yok olacak bir kimsenin biraz faziletsizlik, şerefsizlik ...ilh. pahasına kazanacağı milyonlar, onu bu kısa hayatında bütün arzu ve emellerine nail kılar mı? Hem dese de ne çıkar?... Atı alan Üsküdarı geçtikten sonra?...

Burada akla şimşek gibi bir sual gelir: Din, fazilet nazariyeleri ve nihayet ilim adamlarının hakikatine inanıp herkesi de inandırmıya çalıştıkları spiritualizm gibi düşünceler acaba insanlığı bu korkunç fikirlere karşı aldatmak, oyalamak, onları gemlemek için mi icad edilmiştir? Bu gibi tatlı hülyalarla hakikatleri maskeleyip fenalıkların önüne geçmeğe mi kalkışıyorlar?

İlmin tecrübelerle mücehhez, lâboratuvardan geçmiş müsbet ve inandırıcı vâkıaları, dinlerin dogmatik ve hiç bir tecrübe ve ilmi esasa dayanmayan bazı iddialarını hüsufa uğratmış olabilir. Buna bakarak dinden ilme dönenlerin büyük bir yekûna doğru kabarışı kar-

(1) Bu fikirlerin metafizik mahiyetinin fizikî bakımdan kıymetlendirilebileceğini şimdilik tasavvur etmek güçtür... Burada tarifi biraz izah edilmesi gerekir. Evvelâ «iptidai ve tam hareketten» neyi kastediyoruz; hareket çeşit çeşittir. Bir rakkasın hareketi, helezon hareketi, daire hareketi, kat'î nâkıs ilh. gibi. Bütün bu hareketler içinde daire hareketi en basit ve tam bir harekettir. Biz burada iptidai ve tam tabiriyle daire hareketini kastediyoruz. «Asgar namütenahi» = sonsuz küçük, mefhum bakımından benzerlik düşünülürse noktanın da tarifi olabilir. Maamafih biz noktayı sonsuz küçük bir madde olarak telâkki etmeğe mütemayiliz. «İdraki kabil» den kastımız gerek alet ve vasıtalarla gerek düşüncelerimizle erişebileceğimiz, şuur sahibi olabileceğimiz bir duygudur, anlayıştır. «Şuur» hakkında (ruh nedir) kısmımızda malûmat verdik. «Varlık» (= être) realitesine inandığımız her şey.

şısında bazı dehaların bunu önleyici bir tedbir olarak — ilmî buluşlardan da istifade ederek — dinin, dolambaçlı bir yoldan ve spiritüalizm adıyla yeniden ihya edilmesi telâkkisi de uyanabilir.

Biz, bir din hâmisî veya ahlâk profesörü sıfatlarını benimseyerek bunların müdafaasını ele alacak değiliz. Senelerce meşgul olduğumuz felsefî kanaatlerin tecrübeler kanalıyla bizde yarattığı bir inanış olarak spiritualizmi müdafa edeceğiz. Böyle mevzuların ele alınmasında, müdafa edilmiş tezin önceden bizzat benimsenmesi icap eder. Biz, yaptığımız hayret verici tecrübelerden sonra, ki bunların hiç birisi ilmin görüşleriyle izah edilebilecek şeyler değildir. — spiritualizme inanmış bulunuyoruz. Hâdiseleri ancak spiritualizmanın ilmî ve tecrübî nazariyeleri çerçevesinden izah edilebilir sanıyoruz. Kaleme aldığımız mevzular hep bir arada teemmül edilirse o zaman görülecektir ki bazı hâdiseler spiritualizma kabul olunmadıkça asla izah edilemez. Bu meselelerin nelerden ibaret olduğu kısmen «Ruh nedir.», «Ruhlarla konuşulabilir mi ve nasıl konuşulur.» bahislerimizle, kısmen de «Manyetizme ve hipnotizme nedir, nasıl yapılır» fasıllarında görülecektir. Netice olarak:

1 — Atom parçalanmasından sonra ilimde başlayan yeni düşünceler eski ademci materyalizmayı sarsmıştır. Atomun ötesinde yeni bir maddeler silsilesi sonsuz küçüğe doğru uzanıyor.

2 — Bu düşünce, maddenin ve enerjinin ölmezliği (ebediyeti) ile birleşince yeni ihtimaler doğuruyor.

3 — Büchner ve Meslier'nin dahâkâr ikna kabiliyetlerine ve ruh varlığını inkâr edişlerine rağmen maddeye hâkim ve onu idare eden şuurlu bir kudretin varlığı, bugün inkâr edilemeyecek delillerle ispat edilmiş bir haldedir.

4 — Mahiyeti ve tezahüratı hakkındaki düşüncelerin değişik olmasına rağmen kabul edilmek ıztırasında kalınan bu şuurlu kudretin izahı için spiritualizmadan başka inandırıcı, makul ve ilmî yol yoktur.

5 — Zihnî, kabili takdir hiç bir tegayyüre uğramadan namütenahi şeyler almaya veya vermeğe müsait oluşu karşısında maddenin hiç bir halinde böyle bir şeyin bulunmayışı üzerinde durulmaya değer. Bu, demektir ki maddede mevcut olan ve onun bir hususiyetini teşkil eden tahayyüz hâdisesi ruhî hâdiselerde mevzu-bahs olmuyor.

6 — Seda, hararet, ziya, renk, elektrik, miknatisiyet... ilh. hepsi kâinatın bir tek kuvvetinden yani «hareket» den «vibrasyon» dan ibarettir. Fakat biz ona ayrı ayrı isimler vermekle sanki değişik mahiyetlerde şeylermiş gibi kabul ediyoruz.

7 — Tecrübe ve ilme dayandığı için spiritualizm felsefesi ahlâk

ve fazilete giden yolların en makul, insanî ve tercih edilmeğe lâyık olanıdır.

8 — Tenakuzlara, doğmalara düşmeyen; fikir hürriyetine, düşünceye değer veren — hattâ onu uyandıran — taassubsuz bir ideal yaratan, spiritualizmadan daha yüksek felsefî bir akide bulmak mümkün değildir.

9 — Materyalizmanın «sonunda yok olmak» gibi insanı cidden yeise ve ıztıraba sevkeden inancı karşısında, spiritualizmanın ebedî bir ruh fikriyle insana ne büyük bir teselli ve kudret bahşettiğini yukarılarda «Ruh nedir» bahsimizde gördük. Renouvier ve Sokrat'ın ölüm karşısındaki ruh hallerinin mukayesesıyla bunu anılabiliriz. Birisindeki telâş ve ızdırab, diğerindeki sükûn ve sevinç, bize büyük bir ibret dersi vermeğe kâfi gelmelidir.

10 — Rahip Meslier'in «Hayatı uhrevî tesliyet bahş değildir.» fikri Sokrat'm sözleriyle cevabını buluyor.

Akay

TELEPATİ — TELEKİNEZİ — KLervayyans — KLERODYANS — HABİS RUHLAR.

Telepati türkleşmiş kelimelerden birisidir. Aslı (tele = uzak) ve (Pathos = Duygu)₁ olan iki Yunanca kelimedenden gelmiştir. (Telepati = Télépathie) bizim «Hissi kablelvuku» dediğimiz — yani bir şeyin olmadan önce hissedilmesi, duyulması — şeyden başkadır.₂ «Öncel duyu» diye Türkçemize mal edebileceğimiz bu hissi kablelvuku, hâdiselerin olmadan önce duyulması, hissedilmesidir. Meselâ yarın veya bir kaç saat sonra sevinçli veya kederli bir haber alacağız. Bunu şimdiden bilemiyoruz. Fakat içimize doğuyor. İşte bu duygumuz «hissi kablelvuku» dur. Halbuki telepati — bunu da uzaktan duyu yahut daha kısa olarak öte duyu diye dilimize geçirebiliriz. — başka bir dostumuz veya tanıdığımızın zihninden geçen bir şey aynı zamanda, aynı anda bizim de zihnimizden geçirmemizdir. Meselâ bazan aklımıza gelen bir şeyi, bir düşünceyi tam söylemeğe başladığımız anda karşımızdaki de: «Hah! şimdi ben de bunu söyleyecektim, bunu düşündüm.» demesi gibi... Dikkat edilirse telepati, olayların aynı anda iki zihinden de geçmiş olması veya doğması demek oluyor. Hissi kablelvukuda ise bilâkis hâdis, hissedildikten sonra, bazan çok sonra oluyor. Onun için bunları birbirine karıştırmamalıdır. Keza telepati, son zamanlarda mühim bir ilim şubesi haline giren₃ Radiesthesie'den de ayrı bir şeydir. Daha doğrusu mahiyet itibariyle aynı fakat mânasının delâleti itibariyle ayrıdır. Radyestezi, her cisimden çıktığını yukarılarda söylediğimiz emanasyonlar ve vibrasyonların bazı vasıtalarla tesbiti keyfiyetidir. Bu vasıtalar «Sursiye» lerde olduğu gibi bu işe alışık hassas insanlar yahut bazı «Rakkas = Pandule» ler olabilir. Telepatide de bir insandan çıkan vibrasyonların, fikir ve düşünce dalgalarının başka bir insana tesir etmesi mevzubahs olduğuna göre hâ-

(1) Fransızca kamuslara bakılacak olursa Pathos = Affection = duygu, his, tesir, sevgi, meyil, teveccüh, illet, hastalık mânalarına geliyor. İngilizcede de aynı mânalara gelen Feeling kelimesiyle gösterilmiştir.

(2) Hissi kablelvuku, Frenkçe Préssentiment mukabilidir. Bu ise telepatiden ayrıdır.

(3) Bu hususta Ankara Baytar Fakültesi Ordinaryüs Profesörlerinden gıyabî dostumuz Bay Samoel Aysoy'un çalışmaları zikre şayandır. Kendilerinin bir iki kitabının da çıktığını işittik.

diseler mahiyet itibariyle aynıdır. Bundan dolayıdır ki bazan telepatiye telestezi de dendiği görülmüştür. Maamafih biz birincisinin insanlar arasında, (daha doğrusu iki dimağı vibrasyon arasında vukubulan), ikincisinin bir insanla bir alet veya bir cisimle bir alet yahut da bir cisimle bir insan arasındaki münasebetlere tahsisini ve böylece ayrı iki mefhum olarak muhafazası taraftarıyız. Biraz aşağıda telestezi hakkında da izahlar verip bu hususu daha açık bir şekilde belirteceğiz.

Telepati deyince tanıdığımız ve bildiğimiz bir kimsenin, aşağı yukarı aynı zamanda bizimle aynı fikir ve düşüncüyü duymuş olmasını kastederiz. Bu tanıdık zat bizden çok uzaklarda olabildiği gibi çok yakınımızda da olabilir. Onun içinden geçirdiği hissi, aynı anda biz de aynen duyarsak, buna telepati deriz. Son zamanlarda tecribî psikoloji laboratuvarlarında yapılan tecrübelerle de kat'î olarak anlaşılmıştır ki insanların dimağlarından bir takım vibrasyonlar çıkıyor. Bu çıkan vibrasyonlar çok hassas aletlere — meselâ Ancephalographe aletine — yazdırılabiliyor. Hattâ yapılan bazı çok ince tecrübelerle bu fikirlerin fotoğrafları bile alınabiliyor. Bugün rüyaların sinemalara alınabildiğini okuyucularıma söylersem hayret etmemelidirler. Bunlar da kat'î olarak ispat ediyor ki beyinden çıkan vibrasyon hikâyesi, uydurma bir şey değil, hakikattir. Mesele bu vibrasyonları zaptedebilmektedir. Bazı hassas insanlar — yani medyumlar — bunu çok eskidenberi yapabiliyorlardı. Her insan da uzun mümareselerle bunda muvaffak olabilir. Yapılacak şey ise pek basit... İki kişinin hiç bir şey düşünmeden — İzolman yaparak — karşısındakinden gelecek tesirleri dinlemesi kâfi... Bazı anlarımızda bu, ihtiyarımız dışında, kendiliğinden oluveriyor. Herkes tarafında nbelki de yüzlerce defa sınanmış olan bu iş böyle kendi kendine fakat belirsiz bir zaman ve mekânda olabiliyor. Bazı insanlar mümareselerle bunu pek verimli bir şekilde geliştirerek âdeta aralarında bir telsiz telgraf kurabiliyorlar. Eskimolar, Lamalar arasında pek revaçta olan bu keyfiyet bazı tarikat şeyhleri tarafından bir keramet gibi — tabiî cahillere — satılır. Telepatiyi tecrübe yoluyla tekrarlamak dikkat ve iradenin bir noktaya teksifi ve izolman yapabilmeğe bağlıdır. Bunun için iki arkadaştan biri bütün dikkat ve enerjisiyle mütemadiyen aynı şeyi düşünmeli, diğeri de hiç bir düşünce ile uğraşmadan arkadaşının kendisine neler gönderdiğini sezmeğe çalışmalıdır. Böylece ilk tecrübeler hem de uzun zaman menfi çıkacaktır. Fakat sonraları yavaş yavaş onun ne düşündüğünü hayal meyal seçer gibi olur. Tecrübeler ilerledikeç bu alış - veriş meselesi de berraklaşır ve hemen her istenilen fikir bir taraftan diğerine aktarılabilir bir hale gelir. Burada dikkat edil-

mesi gereken bir nokta var. Gönderici olan zat ilk tecrübelerde mesela bardak, kalem, yüzük v.s. gibi kavranılması ve zihinde imajınasyonu — yani hayalinin beyinde canlandırılması — kolay olan şeylerden işe başlamalıdır. Bu şeyler hem basit, dolayısıyla dimağda hayallerinin kolayca ve uzun müddet tutulması kabil, hem de bir sürü teferruatı ve karışık hayalleri olmadığından alıcı tarafından hemen kapılması mümkün olan şeyler olmalıdır. Başlangıçta bir ilkbahar bahçesi gibi karışık bir çok hayallerin mevzu bahis olduğu bir kompleks veya vicdan, doğruluk gibi mânevî mefhumlar alınmamalıdır. Bunların zihnen tahayyülü ve suretlendirilmesi mümkün olmadığı ancak, mücerred bir kelime gibi tasavvur edilebildiği için tecrübeyi akamete uğratar.

Basit maddelerle işe başlandığı zaman da «verici» düşüncesini başka hiç bir şeye kaptırmadan zihinde tuttuğu — meselâ yüzük hayali — şeyden ayırmamalı. Alıcı da kendi şahsî fikirlerini bir tarafa bırakıp arkadaşının ne düşündüğünü ve devamlı şekilde kendisine hangi fikrin geldiğine dikkat etmelidir. Böylece uzun tecrübelerden sonra bunda muvaffak olmak mümkündür.

Telepati ve hissi kablelvuku ile karıştırılabilecek olan bir şeyden, [Hads = İntuition] dan da biraz bahsedelim: Lûgat mânası itibariyle «tahmin ve zan» kelimelerine delâlet eden Entüvisyon felsefe ve spiritualizm de, hâdiselerin içine nüfuz, onları sezme ve kavrama, kapalı ve karışık yahut olmak üzere olan şeyleri önceden duyuş mânalarına gelir. Bazılarına göre, bu mânalarıyla «Hads» dâhilerin bir marifetidir. (129). Bu izahlara bakılırsa Entüvisyon'u hissi kablelvuku ile bir tutmak mümkündür. Fakat bu iki olay teşir ve netice bakımından birbirinden ayrılır. Çünkü birisi net, âni, şiddetli ve tesiri devamsızdır. Diğeri batî, hafif fakat tatminkâr, sürükleyicidir. Bu sebepten hissi kablelvukular passif, Entüvisyon'lar aktiftirler.

Spiritualistlerin bir kısmı dehayı, medyanimik bir vetire olarak kabule mütemayil bulunuyorlar. Çünkü Perisperital vibrasyonların zaman - mekân kayıtlarından sıyrılmış olarak hâdiseleri tesbitte mühim bir rol oynadıklarını görüyorlar. Her şehsın hayatında Entüvisyon'ların maksatlı ve gayeli sürükleyişini, kendisinin mukadderatında mühim bir yer işgal ettiğini görmemesi mümkün değildir. Hadsler, ruhun beden üzerine olan müessiriyetinin bir ifadesi olması bakımından da tetkike değer. Aralarındaki nüans farkı ihmal edilirse Entüvisyon'u da yukarıki iki olayla, yani telepati ve hissi kablelbuku ile birlikte mütalea etmek büyük bir hata olmaz. Telestezi keyfiyetine gelince:

Talestezi'nin hastalıkları keşfetmek ve henüz başlangıçta teş-

his eylemek gibi kısımları da vardır. Hattâ kanserin daha henüz başlangıç devirlerinde bu yolla tesbiti bile imkân dahilindedir. yalnız bu usuller başlı başına bir ihtisas şubesi sayılabilecek bir haldedir. Uzun tettebbü' ve mümareselere ihtiyaç hisseder. Bu kısmında fazla izahat istiyenler yukarıda zikrettiğimiz Ankara Baytar Fakültesi Profesörü Sayın Ordinaryüs Profesör Samoel Aysoy'a müracaat edebilirler. Bu şekildeki teşhisler, yani telestezik teşhisler için değişik vasıtalar kullanılır. En revaçta olanı Pandül = Rakkas'dır. Pandül ekseriya yün bir ipliğe bağlanmış ağır bir maddeden ibarettir. Uzunluğu 20 - 40 santim olan bu pandül, hastalığı bulunması gereken uzvun veya sahanın üzerine bir iki santim açıklıkta tutulur. Hiç sallanmadan beklenir. Bay Aysoy — elin titreyip pandülün hakikî hareketini bozmaması için — kutu içinde asılmış bir pandülden ibaret bir alet yapmıştır. Pandülün daire, hat, zaid, ilh... şeklindeki hareketleri ile aranılan uzuvda hastalık veya sıhhat hali olduğu tesbit edilir. Aynı teknikle yerde saklı bulunan cevherlerden, altın ve sair madenler, su, petrol bulunabilir, bu hususta kullanılan alet ekseriya kurumuş ve çatal şeklinde kıvrılmış fındık çubuğundan ibarettir.

İsim benzerliği dolayısıyla bazılarını şaşırtabilecek olan Telekineziden de biraz bahsedelim. Telekinezi uzaktan hareket ettirmek demektir. Bazı medyomlar maddelere görünürde hiç bir vasıta ile temas etmeden onları hareket ettirirler. Buna telekinezi denir. Hiç şüphesizdir ki ilim ve mantık kafasıyla yüklü hiç bir kimse, maddelerin hiç bir tesire maruz kalmadan hareket edebileceğini kabul etmez.

Uzun zaman bu işi yapan şeyin ruhlar olduğu — hattâ ispiritler tarafından bile — zannedilmiş ise de, sonraları hâdisenin mahiyeti anlaşılmıştır. Telekineziyi yapan şey medyomdan çıkan ve «Ectoplasme» ismi verilen maddelerdir. Bu maddeler ilmi ve kat'i şekilde ispat edilmiştir. Bu hususta izahatı da «Ruh ve Kâinat» kitabının 629 uncu sahifesinde bulmak mümkündür. (77) Medyomdan çıkan bu ektoplazma dışarıdaki maddeleri harekete getirebildiği gibi tekâsüf etmek suretiyle şekiller de alabilir. İspiritizme celselerinde görülen dedubluman'lar₁, apparition'lar₂ ve saire hep bu ektoplazma vasıtasıyla olmaktadır. Ektoplazmayı operatörlerden ve bazı medyomlardan çıkan emenasyonlarla da bir tutmamalıdır.

(1) Dedubluman: Medyomun çift görünmesi... Herkes tarafından müşahade edilebilir ve fotoğrafı alınabilir şekilde birisi kesif diğeri seyyal iki bedenle görünmesi.

(2) Medyomun yanında ölmüşlerimizden birisinin, meselâ babamızın hayalinin görünmesi...

Çünkü bu emanasyonlar tamamen vibrasyon — belki de elektron ve hattâ ondan da daha suptil maddelerin — mahiyetinde olduğu halde ektoplazma bildiğimiz protoplazmaya yakın mahiyette ve atom üstü maddelerden (Oksijen hidrojen ilh... gibi) yapıldır. Yani birisi infra - atomik ve diğeri ultra - atomik tezahürattır. İspiritezme cel-selerinde görülen Raps — yani darbeler —, masaların havaya kaldırılması, uzakta bulnuan ve el değmeyen eşyanın yer değiştirmesi, kapıların, pencerelerin hattâ kilitli olduğu halde³ açılıp kapanması keyfiyeti hep bu telekinezik hadiseler arasına girer. Fakat bazan hâdiselerde Materyalizasyon ve Demateryalizasyon dediğimiz olay-lar birlikte rol oynamak şartıyla, Kitabımızın hacmi müsaade etmediği için bunları uzun uzadı görüşemedik. Belki diğer kitap-da bu bahisleri tamamlamaya çalışacağız.

Şimdi biraz da Klerveyyans, Klerodyans, Klerodorans'dan bahsedelim.

Sun'î uykunun bazan şarm ve katalepsi fakat ekseriya somnam-bül safhalarında görülebilen hallerin en mühimleri bunlardır. Klerveyyans açık görürlüktür. Normal olarak gözün göremiyece-ği şeylerin görülmesi demektir. Meselâ normal gözle görülmesi im-kânı olmıyan başka bir memleketteki hâdiselerin görülmesi gibi.

Okuyucularımız Swedenborg'un hikâyesini okurken bunu gör-müşlerdir. Buradaki hâdisi Somnambül esnasında olmuş bir hâdi-se değil, yalnız basit bir izolman anında görülen bir haldir. Pek de nadir olmıyan bu gibi hâdiseler tabii olarak husule gelebildiği gibi sun'î olarak da tevliid edilebilirler. Sun'î olarak en çok somnambül-lerde görülürler. Maamafih bu da bir kaide değildir. Katalepsi ve-yahut daha ziyade şarm hallerinde tesadüf etmek te mümkündür. Biz yaptığımız tecrübelerde süjemizi şarm halinde iken bir kaç defa böyle Klerveyyans hale getirdik. Bir tanesini misal olarak yazılarımızda zikretmiştik. Ve bunun tahkikini de telefonla yaptı-ğımızı söylemiştik.

Bu tecrübeyi yapmak için bazan ruhi infisal de işe elverişli oluyor. Maamafih bizce bu kat'î ve emin bir yol olmasa gerektir. En iyisi karma usulle sun'î uyku yapıldıktan sonra süjeyi şarm ve mümkün ise somnambül haline getirmeli. Ondan sonra meselâ: «Şimdi bedeninizden uzaklaştınız... Yandaki odadasınız... Ne görü-yorsunuz...» gibi suallerle süjeyi bu işe alıştırmalı. İlk zamanlarda belki muvaffak olunamaz. Fakat yavaş yavaş medyom yandaki odada bulunan eşyayı doğru dürüst saymaya başlar. Ve böylece Klerveyyan bir medyom olur.

(3) Kilitli kapıların açılmasında materyalizasyon ve demateryalizasyon keyfiyetinin de birlikte vukuu lâzımdır.

Klerodyans'a gelince bu da yukarıkinin işitme şeklidir. Medyomlar bazan çok uzak mesafelerde konuşulan şeyleri aynen işitirler. Bizim yaptığımız tecrübelerden birisinde bir defada bu vâki olmuştur. Ankarada süjenin annesinin neler konuştuğunu medyom bize söylemişti. Maalesef derhal bunun tesbit ve tahkiki imkânı yoktu. Maamafih tahkik edilmiş diğer olaylar yanında biz bunun da hakikatine kaniyiz. Gerek Klerodyans, gerek Klervayyans dünya varlıkları yani insanların vibrasyonlarını, ses ve hareketlerini tesbit edebildiği gibi Dezenkarnelerin — yani ölmüşlerin — ses ve hayallerini de tesbit etmeğe elverişli birer vasıtaadır. Medyom bazan karşısında çok uzakta bulunan bir kimseyi görebildiği gibi ölmüş bir kimseyi de aynen görebiliyor. Yahut onun sesini işitebiliyor. Onlar bu hayali gördükleri, sesi işittikleri zaman bazan etraftakiler de bunu görüyor ve işitebiliyorlar. Bu takdirde hâdisede bir Materyalizasyon keyfiyeti mevzubahs oluyor. Bilâkis etraftakiler duymuyorlarsa hâdisa sadece bir Klerodyans veya Vayyans'dır.

Klerodorans'a gelince o da aynı şekilde bir koku alma fiilidir. Yani normal üstünde bir koku alıştır. Meselâ kapalı bir yerde veya çok uzak bir yerdeki kokuyu duyabilmedir. Bütün bunlarada normal bedeninin yerine Perisperi denilen ruhun seyyalevî bedeninin rolü vardır. Bu seyyalede bedeninin ihtizaları bizim bedeninin kaba ihtizazlarına göre çok ince ve suptildir; seyyaldır. Bu seyyaliyet ona daha ince, daha ayrı, yumşak ve hafif ihtizazlardan bile müteessir olabilecek bir kabiliyet bahşeder. Maddelerin inceldikçe, seyyalleştikçe daha hafif ve ince vibrasyonlardan müteessir olacağı, daha ziyade esirî ihtizazlara karşı rezonnans kaidesine uyarak onunla birlikte ihtizaz edeceği aşikârdır. O halde bu normal bedeninin alamıyacağı vibrasyonları, Perisperi kolaylıkla alabiliyor, demektir. İşte bütün medyomların sırrı burada gizlidir. Elverir ki bu perisperiyi dış vibrasyonları alabilecek bir duruma getirebilsin!...

Habis Ruhlar

Enkarne'ler, yani dünyada yaşayan ruhlar arasında fazilet ve nezahetin düşmanı gibi hareket eden varlıklar eksik değildir. Bütün yaşayışında melanet, habasetten başka bir şey yapmayan, hemcinslerine elinden geldiği kadar kötülük yapmaktan geri durmayan bugibiler, öldükten sonra ruh âleminde de bu marifetlerine devam ederler. Bunların Perisperital vibrasyonları — maddeye bağlı oluşları nisbetinde — kaba olduğundan bir türlü arz cazibesinden kurtulamazlar. Bu sebepten, ispiritizme celselerinde ekseriya tesadüf edilen var-

(1) Enkarne = Incarné = ete girmiş ,beden iktisap etmiş yaşayan insan.

lıklar bunlardır. Bundan dolayı da masa, fincan gibi iptidâî tecrübelerin mah-zurlarının başlıca kaynağını teşkil ederler. Habis ruhlarla, İblis, cin, şeytan gibi isimlerin aynı şeyler olması yanlış olarak düşünülmektedir. Spiritua-list görüşlere göre, habis ruhlar Dezenkarne¹ olmuş insanların ruhlarıdır. Halbuki İblis, cin, şeytan — din kitaplarına nazaran — ateşten halkedilmiş, yani bedenleri ateş olan varlıklardır. Spiritualizm bu gibi ateşten bedenli yaratıkların mevcut olabildiğini muhal görmez. Bilâkis zarurî addeder.

Çünkü kâinat yalnız dünya ve onun tabiatında olan yıldızlardan ibaret değildir. Sayısı sonsuz denebilecek güneşler de vardır. Oralarda da ruh varlıkları kabul edildiğine göre; hattâ dünyamızın merkezî kısmının bile akkor halinde bulunduğu nazaran bu gibi yerlerde de bedeni o muhitin maddele-rinden yapılmış varlıkların bulunması lâzım gelir. İşte bu varlıklar da pek âlâ İblis, cin, şeytan ismiyle adlandırılmış mahlûklar olabilir. Yalnız bu varlık-ların doğrudan doğruya insanlarla münasebeti derecesi nedir? Bu, bilinmez... Sonra, ekseriyetle düşünüldüğünün tersine olarak, her bedeni ateşten olan mahlûkun habis olması, me'ânet ile me'lûf bulunması da zarurî olmasa ge-rektir. İrade sahibi olduklarından, alelîtlak ateşten halkedilmiş varlıklar fe-nadır demek; etten bedenli mahlûklara iyidir demek gibi haksız olur. Nite-kim, dünyamızda bulunan ruhlar — yani Enkarne ruhlar = insanlar — ın da hepsinin iyi veya hepsinin fena olması icap etmiyor... Bir de, sempati kanu-nu mucibince, böyle ateşten bedenli varlıkların, yaşadığımız muhitlerin sart-larına ne kadar uzak olduğu düşünülürse insanlarla, cin, şeytan gibi varlık-ların ilgi ve münasebet dereceleri az çok tâyin edilmiş olur².

Spiritualizm görüşüne göre, dünyadan göçmüş fena huylu, kötü tabiatlı, cânî, hunhar, gaddar, zalim kimseler «habis ruhlar» ı temsil ederler. Bunlar ego-ist, hasis, şehvetperest, kötü insanlardır. Ve ekseriya dünyada başaramadık-ları veya yarıda bıraktıkları kötülükleri, öbür âlemde de tamamlamaya çalış-ırlar. Orada bu emellerine nail olamazlarsa; bu dünyada aynı hisleri taşıyan, aynı amaçları güden biçareleri ararlar. Umumî sempati kanununun imkân-larından istifade ederek dünyada bu işe elverişli bir medyum yakaladılar mı ona dört elle sarılırlar. O medyum şayet kapısını bu parazit misafire açarsa o da, hemen oraya yerleşir. Bu ruhî kaynaşma ve anlaşma ikisi arasında sıkı bir münasebet temin eder ki spirit dilinde buna tasallut = obsession (= op-sesyon) denir. Musallat ruh öncelri bu zavallı avına kendisini güzel ve iyi göstermeğe çalışır. Ona — huyuna, suyuna göre — güzel gelen telkinler, fi-kirler aşılar. Bazı mühim havadisler verir. Gaipen haberler getirir... Şahıs önceleri bunu yabancı bir telkin olarak duyar. Tesirin dışarıdan geldiğini his-seder. Hattâ bazan iradesini kullanarak bu yabancı duyguyu kovmak, ona itaat etmemek ister. Ve bunda muvaffak da olabilir. Fakat eğer ona mutavaat eder ve bundan hoşlanırsa iş kötüleşir. Daha sonraları artık bu yabancı duy-gu ve fikirler kendi öz malı imiş gibi gelir. İrade işlemez olur.

Tanıdığımız ve memleketin çok muhterem bir siması böyle bir vaziyet-te bulunuyordu. Kendisine, «obsesyon» u hatırlattığımız zaman bize verdiği cevap şu olmuştu:

— Beni iradesi altına alacak hiç bir mânevî kuvvet yoktur... Fakat

(1) Dezenkarne = ruhu etten çıkmış, ölmüş insan demektir.

(2) Cin, şeytan ve saire hakkında daha ileride kıymetli dostum ve arkadaşımın mütaleaları görülecektir. Orada, bu mahlûkların din görüşüyle iza-hı yapılmıştır.

bir kaç ay sonra mühim bir ârıza bu iddiacı arkadaşı yatağa sermişti. Obsede₁ Böylece kendi dışından gelen tesirleri bizzat kendi öz düşüncesi olduğuna inanmaya başladı mı opsesion ilerlemiş sayılır. Obsession'un böyle ilerlemiş safhaları bazı müelliflerce ayrı olarak isimlendirilmiştir; Subjigation, Fassination safhaları bu arada sayılabilir. Opsesyon'un derinlik derecesi bakımından bazıları sübjigasyonu ikinci ve Fasinasyonu üçüncü; diğer bazıları da Fasinasyonu ikinci ve sübjigasyonu üçüncü olarak kabul ederler.

Obsession'un ilk ve basit devresinde henüz şahsın iradesi felce uğramamıştır. Bu devrede kurtulmak kolaydır. Şahıs idaresiyle bu musallat varlığı ehemmiyet vermemek; onu kovmak suretiyle kurtulabilir. Hele kendisine yardım edilirse bu iş daha kolaydır. Fakat şahıs bu tasalluttan memnun olur ve onunla haşırneşir olmağa mütemayil ise iş zorlaşır. Klâsik tababet opsesyonu spiritualist görüşlerden ayrı olarak mütalea eder. Mücerred ruh varlığınt kabul etmediği için opsesyonu histeri, nevrasteni ve hattâ asabî rahatsızlıklar nev'inden bir hastalık olarak telâkki eder (130, 131). Fakat opsede'lerin telkin yoluyla şifa buldukları, gözönüne getirilirse, bu görüşe hak vermektense spiritualist nazariyelere yanaşmanın daha makul olacağı iddiası yerinde olur.

Opsede'leri kurtarmak için bir kaç yol vardır. Evvelâ mümkünse süjeyi karma usulle sun'î uykuya sokmalı. Eğer opession'un ilk devresinde ise sun'î uykunun şarm devri bile kâfidir. Bu devirde iken medyum vasıtasıyla kendisine musallat olan — yani opsedeur ruh — çağrılır. Ve ona bunu niçin yaptığı sorulur. Opsedör ruhlar ekseriya kurnaz olurlar. Binaenaleyh operatör mü-kâlemeyi çok kurnazlıkla idare etmeli ve ruhun temayüllerini, zaaflarını yakalamaya açışmalıdır. Yukarıda da demiştik ki opsedör ruhlar ekseriya fena ruhlardır. Ve öbür âlemde ızdırıp çeken, yalnız kalmış, bu ızdıraba başkalarını da sürüklemeye çalışan bedbaht zavallılardır. Onlara biraz nasihat edilir, fazilet dersi verilir, hele ızdıraplarından kurtulmaları için lâzım gelen doğru yol gösterilir ve dua yapılırsa ekseriya yola gelirler. Bu suetle bir taşla iki kuş vurulmuş olur. Hem opsedör ruh ızdırabından kurtulmuş, kötü niyetlerinden vazgeçmiş ve böylece tekâmül yoluna girmiş olur. Hem de opsede olan şahıs ruhun tasallutundan kurtulmuş olur. Opsession'un o kadar çok çeşidi vardır ki saymakla bitmez. Maalesef bir çokları bugün timarhanelerde çürürler. Spiritualizmin görüşleri ve tecrübi psikolojinin henüz tatbik edilmemesi bu zavallılara cemiyetin eski hor muameleyi reva görmesini neticelendirmekte devam ediyor. Ne acı!...

Opsesyon'un değişik şekilleri arasında Hallüsinasyon, illüzyon, idé de persecution'lar sayılabilir. Maamafih bunlar bazan dimağî bir âfetten, bir şuur bozukluğundan, beyindeki bir urdan ve saire de olailir. Fakat sıhhatli görülen, ısrarla hakikatinden bahsedilen, beyinde marazî bir hal tılsbit edilemiyen bir kelimeyle sebebi uzvî olmıyan vak'alarda opsesion teşhisi konduğunda takdirde metapisşik yollarla tedavi edilmeleri lüzumludur kanaatindeyiz.

Akay

(1) Obsede = opsesyona uğramış. (beynel avvam: cin çarpmış; uğramış.)

MELEK, CİN, ŞEYTAN

«Her hareket bir kuvvetin eseridir. Elektrik bir kuvvettir denildiği zaman bir muharrikdir denilmiş olur. Din lisanında bu muharrike daha güzel bir tabir ile melek denir. Şu kadar ki melek denir iken idrak sahibi ruhanî bir muharrik tasavvuru da munzam olur. Zaten kuvvet dendiği zaman bizatihî muharrik ve kendini şair (şuuru ile bilen) ruha kadar gitmemek mümkün değildir... Eshabı-kiram'dan itibaren mütekaddim müfessirinin beyanatına göre ra'd ve berk ve saika (gibi tabiat) hâdiselerinin hakikati kuvvet mebbeine irca edilmiş, fakat kör kuvvet mebbeine değil, kuvvanî ve ruhanî mudir bir muharriki müdrik olan melek kuvvetine irca edilmiştir...».

Elmalılı Hamdi Yazır merhum büyük Kur'an tefsirinde (*) böyle der. Endülüslü Ebu Hayyan «Bahrimuhit» adlı büyük tefsir kitabında melek hakkında hulâsaten şunu bildirir: Melek lûgatte melk cezrinden çıkma olarak kuvvet münasınadır. Din ıstılahında evamiri ilâhiyeyi ifaya müvekkel (vekil, memur) kuvvete delâlet eder. Melik: kuvvet sahibi (hükümdar) ve meleke: iktidar, kabiliyet kelimeleri ile ilgilidir. Bu kelimeler de aynı kökten gelir. Hükümrân kuvvet, meleke — iktidar, kabiliyet mânaları melek kelimesinin geniş mânasında mündemiç mânalardır. Bu bakımdan insandaki melekelerden her birini melek saymak mümkündür. Bazı eski müfessirler melek kelimesinde daha hususî olarak mevzuu risalet, hamili risalet, resul — elçi, vasıta mânasını bulurlar ki hükmen aynı şeydir.

Melek yani Tanrının tabiate hâkim kıldığı kuvvet telâkkisi semavî dinlere: müslümanlığa, hıristiyanlığa, yahudiliğe mahsustur. Diğer dinlerde tabiate hükmeden kuvvetler Tanrı sayılır. Onlar adedince Tanrılar bulunur.

Kur'anı Kerimde müteaddit melek nev'i zikrolunur. Meselâ: Rusuli idrak melekler madde âleminin tekvininden evvel Cenabı Hakkın var ol sözü ile var olmuşlar ve aynı suretle var olan âlemi emir varlıklarından müdrik ve muhtar mebadi'i faileye fiillerinden

(*) «Hak dini Kur'an dili yeni mealli Türkçe tefsir».

evvel rızayı ilâhının, hayrın veçhesini göstererek onları irşad etmişlerdir. Resulü idrak, idrak götüren demektir. Müdrik ve muhtar olan mebadii faile, yani idrak sahibi ve ef'alinde hür ilk tatbikat melekleri idrak elçilerinin irşadı ile vazifelerini kavramışlar, sonra halk âlemine bil'intikal maddeyi vücade getirmişler ve tanzim etmişler, böylece bugün gördüğümüz madde kâinatını teşkil ve muhafaza etmekte bulunmuşlardır. Bunların muhtar olmalarından anlaşılır ki bugünkü madde kâinatı yine rızayı barının lâhakiyeti dahilinde başka türlü de olabilirdi. Tekvin ve tanzim işinde sayısız vecihlerden birini tercih eden mebadî'i faile kudretleri seviyesinde olmadığımızdan bunlar tarafından hangi vecihlerin tercihe lâyık görülmediği hususunda hiç bir fikir dermeyan edemeyiz. Yalnız biliriz ki Cenabıhak tekvin ve tanzim işi için yarattığı bir takım şuurlu varlıklar vasıtasıyla kâinata bugünkü şeklini ve düzeyini vermiştir. Meleklerin risalet ve faaliyeti kudreti ilâhiyenin vechei taayyün ve tecellisinden başka bir şey değildir. Resulü idrak melekler mebadî'i faileye olduğu gibi insanlara da idrak taşımışlardır ve taşırlar. Tanrı idrak elçileri vasıtasıyla insanları idra-ke kavuşturur. Onlara güzel fikirler, hayırlı niyetler ilham eder.

Kur'anda Cibril, Ruhülkudüs, Ruhul Emin adları ile anılan büyük kuvvet din sahasında peygamberlerin mutahhar vicdanına vahyi ilâhının hâmilî olarak aksetmiş, onlara sunduklarının: doğru yolun, güzel ahlâkın hükmen muhtevası olmuştur. Nusret melekleri mücadelelerde Tanrının murad ettiği tarafa nusret getirirler.

Bir hususun bildirilmesine veya bir işin muayyen bir surette yapılmasına memur meleklerde şuur mülâhaza edilebilirse de ihtiyar mülâhaza edilemez. Yani onlar yaptıklarını anlayabilirler, fakat başka türlü yapamazlar. Cenabı hak bu kuvveti mebadî'i faile melekleri gibi ihtiyar sahibi olarak halk ettiği varlıklara ihsan etmiştir. İnsanlar da bu varlıklar arasındadır. Tanrının kudreti hudutsuzdur. Kâinatta en büyükten en küçüğe kadar her varlığı kuşatır. Sayısız tenevvüler gösterir. Melekler: tabiate hâkim şuurlu varlıklar bu tenevvülerden bir kısımdır. Cenabı Hak ihtiyarsız emrinde tuttuğu meleklerden başka gerek meleklerden, gerek onlar dışında muhtar kıldığı sair varlıklardan mürekkep sayısız mahlûkatı ile kendisince malûm bir gayeye doğru icraatta bulunur. Vasıtalarının çokluğuna ve zincirlemesine birbirine tesir etmesine bakan insan onu çok uzakta sanar. Halbuki o, Cenabı Hak, insana şah-damarından daha yakındır.

Acaba meleklerin madde bakımından durumları nedir?... İslâm kelâmcılarının ekseriyetine göre melekler mücerredattan olmayıp mütehayyizdirler. Yani bir mekân işgal ederler. Esiri, lâtif beden-

lere malik bulunurlar. Bu fikirde olanlar şöyle derler: Peygamberler melekleri şekillere sahip görmüşlerdir. Şekil ise cismaniyetin şiarıdır. O halde meleklerin cisimleri vardır. Maddesiz kuvvet tasavvuru bizzat Tanrıyı tasavvur demektir. Ondan başka hakikaten maddesiz kuvvet, zatı mücerred yoktur. Maamafih meleklerin zatiyeti maddenin maverasındadır. Fakat o zatiyet ancak maddeye mürtabıt bir halde tecelli eder. Ondan ayrı mülâhaza edilemez. Edilir ise Allah mülâhaza edilmiş olur. Esîr kendiliğinden faal, müteharrik değildir. Ona ilâhî menbadan kuvvet lâhak olunca müteharrik, faal esîrî cisimler: melekler, ruhlar doğar, esîrî bedenler halinde esîrî faaliyetler, hareketler başlar. Kuvvet esîrden ayrılır ise Tanrıya rücu eder. Artık melek veya ruh mevzuubahs olamaz.

İslâm kelâmcıları islâmiyeti Kur'anı Kerimin zahirî mânaları üstüne müstenid bilen, Kur'an kelimelerinin batını mânasını ikinci derecede tutan din felsefecileridir. Bu hususta diğer islâm mütefekkirlerinin iddiası ise şudur: Melekler mücerred cevherlerdir. Bir mekân işgal etmezler. Cisme malik değildirler. İnsandaki nefsi natıka, yani insan ruhu da böyledir. Mücerred cevherdir. Melekler kendilerine verilen kuvvet ve bilgi bakımından insan ruhlarından üstündür. Fakat her şeyi bilmezler. Yalnız Cenabı hakkın kendilerine bildirdiklerini bilirler. Melek ile insan ruhu arasındaki nisbet güneş ile güneş ziyası arasındaki nisbet gibidir... Melekler iki kısımdır. Bir kısmı marifeti hakka müstağrak ve başka şey ile iştigalden beridir. İftirak etmeden, gece - gündüz Cenabı Hakkı anar. Bir kısmı ise Cenabı Hakkın kader ve kaza kıldığına göre âlemlerin işlerini çevirir. Bu kısımdan bazıları yalnız semaya, bazıları yalsız arza karışır. Birinci kısımdan olanlar, ikinci kısımdan olanların ruhları hükmündedir. Kaza ve kader, mahlûkatın tâbi olduğu kanunlardır. Melekler de dahil olmak üzere hiç bir mahlûk bunun dışına çıkamaz.

Cin, lûgat ve tefsirde bir hail arkasında gizlenmiş şuurlu varlıklar, gaip kuvvetler mânasına gelir. [kelime cemidir. Müfredi: cinnî]. Bu itibarla beş duyguya karşı gizli kaldıkları ve şuurlu oldukları için melekler, insan ruhları, insanlarda gözle görülemiyen akıl, irade, muhayyele gibi kuvvetler ve bunların mahsulleri cindir. Keza gizli teşkilât ve cemiyetler, perde arkasından iş gören kimse-ler cin sayılır. Kur'anı Kerimde cin kelimesi arzettiğimiz mâna şeması dahilinde kullanılmıştır... Melekler ve insan ruhları cindir. Fakat cinden olan her varlık melek ve insan ruhu değildir. Arada geniş ve dar mâna, eski tabirleri ile e'am ve ehas farkları vardır. Firuzî Abadî «Beasair» inde vâziyeti şöyle hulâsa eder: Cin havası hamse ile sezilemeyen ruh sahipleridir ki ins [insanlar, me'nus

olan kimseler, yabancı olmıyanlar] mukabilidir. Bu mâna ile melekler ve şeytanlar cin zümresine dahil olur. Ancak, cin ile melâik arasında umum ve hususu mutlak vardır: Her melek cinnîdir. Yani cin taifesine mensuptur. Fakat her cinnî melek değildir. Cin ruhların bir kısmıdır. Ruh sahipleri üçe ayrılır. A — Ahyar: melekler, daima hayır işleyenler. B — Eşrar: şerir kimseler, şeytanlar, daima fenalık yapanlar. C — Ahyarı da, eşrarı da müstemil olan orta kısım: ma'nayî hassı ile cin taifesi...»

Kur'anı Kerimde nebilerin ve onlara tâbi olarak doğru yolda yürüyen insanların düşmanları hakkında şeyatinül'ins vel'cin tâbiri bir kaç yerde tekrarlanır: İnsin ve cinnin şeytanları. Bu iki terkin bin delâleti bazı müfessirlere göre insanlardan ve cin taifesinden âsi, günahkâr, şerir kimselerdir. Bazı müfessirlere göre ise insanlara ve cin taifesine musallat olan şeytanlar, onları iğfal ve ıldal eden saiklerdir. İkinci şık varid olursa şeytanlar insden ve cinden müstakil olan bir ruh sınıfını teşkil ederler. Müfessirlere nazaran cinden olan bir şeytan (habis ruh) doğrudan doğruya insanı aldatamaz ise yanlış düşünmekte, kötülükte anud, mütemerrit bir insana, yani insden olan bir şeytana baş vurur. Onun muaveneti ile emeline muvaffak olmağa çalışır. Bir hadisi şerifte insan şeytanlarının cin şeytanlarından daha şerir olduğu zikrolunmaktadır. İnsan şeytanları göze görünen fena insanlar, cin şeytanları gizli fenalık kuvvetleridir. İnsan şeytanları gizli cemiyetler halinde harekete geçerler ise her iki gruba birden intisap ederler. Kur'anı Kerimde dine aleyhtar gizli cemiyetlere işaret olunarak müminlere onlara karşı mücadele tavsiye olunur.

Fahrî Razî'nin tahkikatına göre eski filozof ve âriflerin bir çoğu indinde cin ervah-ı süfliyye, yani aşağı tabakaya mensup ruhlardır. Bunlar davete icabette çabuk, fakat zayıf, ervahı felekiye ise icabette ağır, fakat kavidir. Yine mumaileyhe göre cinnin varlığını kabul eden islâm mütefekkirleri mahiyeti hakkında ikiye ayrılırlar. 1 — Cinden olanlar cisim ve cismanî olmayıp mücerred cevherlerdir. Tanrı dahi cisim ve cismanî değildir. Fakat sıfatî selbiyede iştirak hakikat ve mahiyette iştiraki icap ettirmez. Cinden olanların bir mahalle ihtiyaçları vardır. Çünkü bunlar ârazdır. Halbuki Cenabı Hak böyle değildir. Cinnin bazısı iyi, güzel, hayırlı, bazısı fena, çirkin, zararlıdır. Cinni kavrayabilmek için insan nefsi natıkasını (ruhunu) müşahede altına almak kifayet eder: İyi neticeler doğuran şuur safhaları, güzel duygular, hayra matuf tefekkür, tasavvur ve tahayyüller iyi cin, bunların aksi fena cindir. Cinnin mücerredattan olduğunu müdafaa edenlerden bazıları onları bedenlerinden ayrılmış insan nefsi natıkları (ruhları)

sayarlar. Bunlar, onlara göre, dahil oldukları ruh âleminde kuvvet ve kabiliyetlerini arttırarak tekâmül ederler. Ayrıldıkları bedenlere müşabih bedenler hudusa geldikçe o bedenlerin sahiplerine bağlanırlar. Onlara tedbir ve işlerinde yardım ederler. Beden sahibi iyi bir kimse ise ona yardım eden ruh melek ve yardımın şekli ilham olur. Fena bir kimse ise ona yardım eden ruh şeytan ve yardım şekli vesvese olur. 2 — Cinni kabul eden diğer gruba nazaran, Razi anlatmağa devam ediyor, cin taifesi ecsamı lâtife veya lâtif ecsamdan bedene malik ruhlardır. Her kılıkta insana gözükebilirler. Kimi hayıra, kimi şerre yarar.

Alelûmum ervah, bu arada cin için beden lâzım mıdır, değil midir meselesinde ve cinnin durumunu tâyinde Eş'arî'ler şöyle düşünürler: Hayat için beden, bünye şart değildir. Hayat tecezzi kabul etmeyen bir varlıktır. Onun bünyede tecellisi, mevcut olabilmesi için bünyeye iftikarını icap ettirmez. Bünyede tcelli eden hayat bünye eczasının mecmuunda veya bünye cüzülerinin herbirinde değildir. Hayat, ruh maddenin bir tabiatı değil, Tanrının bir emridir. Bir göz başkalarının göremediği şeyleri görebilir. Hattâ görmek için göz bile şart değildir. Allahü Taalâ müsaade ederse göz kapalı iken parmak ucu dahi eşyayı görür. Cin bünyeye muhtaç olmıyan hayat kuvvetidir. Ecsamın herhangi bir kısmında görünür veya görünmiyebilir.

Cin hakkında söylenenler arasında da arzedildiği veçhile Cenabı hakkın müdrik ve muhtar olarak yarattığı kuvvetlerin bir kısmı fitne, fesad, fenalık cihetine gitmiştir. Bunlar şeytan: gözden gizli şerir kuvvet ismi altında kötü insanların, insan şeytanlarının ruhlarında barınırlar. Hayır gibi şerri de halk buyurmuş olan Cenabı hakkın onları şerden menetmemesinin bir hikmeti vardır. Bu hikmete insanlar şerri yendikleri nisbette nüfuz ederler. Kur'anı Kerimde şeytan diye insanın, hayvanın, gözden gizli kuvvetin, ruhun azgınına, hile ve hud'ada, fenalıkta ilerlemişine denir. Kelime ismihas seçil, ismi cinstir. Hilkatte her cins bir ferd ile başlamıştır. Şeytan ile şeytan cinsinin ilk ferdi olan İblis kastolunursa, o zaman kelme ismihas hükmünde olur. Şeytan her dinde vardır. Fakat Kur'anı Kerimden maada hiç bir din kitabında kimsenin reddedemiyeceği derecede makul ve mantikî, tabiî şekle sokulamamıştır. Kur'anın bahsettiği şeytan inkâr edilemez. Bunu inkâr etmek için insanın kendini inkâr etmesi lâzımgelir. İnsan maddesi bakımından göz ile görünen bir mahlûktur. Fakat onun mâneviyatı: düşünceleri, duyguları göz ile görülmez. Ruhu maddesi arkasında gizlidir. O ruh iyi bir düşünce, iş sırasında iyidir, insandır. Fena bir dü-

şünce, iş sırasında habis ruhtur, şeytandır. Nefsine ve hem cinsine zararlıdır. Şeytanı görmek isteyen içine baksın: içinde kendini fena fikir ve tasavvurlara, amellere sevkeden ihtiraslara göz atсын! Fena itiyad ve huylarını, çirkinliklerini, ahlâkî noksanlarını, yanlış kanaatlerini yoklasın! Şeytan onlardır. Şeytanlar bize ekseriya kötü örnekler, misaller ile, iyilik kılığına bürünmüş fenalık telkinleri ile hariçten gelir, ruhumuzda kökleşir, irade silâh başına edilmeden yakamızı bırakmaz. Şeytan muvaffakiyetinin büyüğünü maskelerine medyundur. Maskelere çok dikkat edelim. Her ağızda insaniyet, ahlâk, güzellik hakikî insaniyet, hakikî ahlâk ve güzellik değildir.

Spiritlerin bir kısmına göre melek, cin, şeytan yok, henüz ilerlememiş ruh, ilerlemiş ruh vardır. Her ruh iyidir... Okuyucu kolayca farkedebilir ki bu söz alelâde kelime oyunudur. Üstelik de kıt görüşün ifadesidir. İlerleme yalnız hayır istikametinde olmaz. Şer istikametinde de ilerliyenler bulunur. Fenalıklar ruhların işi, yahut ruh değilse nedir, kimin işidir?!... Büyük fenalıkları büyük fena ruhlar yapmaz mı?

Şeytan hemen her memlekette keskin zekânın timsalidir. Şeytanî zekânın keyfiyet bakımından kayra müteveccih zekâdan dûn olması başka meseledir. İblisi ideal ruh bilen felsefe mezhepleri, tarikatler vardır. Vaktiyle mâbed ve Gülhaç şövalyelerinin bir kısmı hıristiyanlığa karşı kendilerini teslih ettiği için şeytanı muhterem tutar, onu akli selim ile bir sayardı. Bugün de sırrı cemiyetlerin bazılarında şeytan, üzerinde çok düşünülmesi lâzım gelen bir semboldür. Agitation ruhunu, terakkiyi temsil eder. Fakat eyilik istikametinde terakkiyi temin eden bir şeytan, kanaatimizce, asıl şeytan değil, Kur'anda «Erruh» ismi ile yad olunan melektir. Ad değiştirmenin ehemmiyeti mazrufu zarfdan ayıramıyanlar içindir.

Kur'an mucibince tabiata hâkim şuurlu kuvvetler (melekler) insana, insandaki ilâhî soluğa secde etmiş, şeytan secdeye yanaşmamıştır. Bu sembolden anlayabildiğimiz şudur: Tabiata hükmeden kuvvetlere hükmedebilecek kabiliyetler ile mücehhez olarak yaratılmış olan insan nefsi emmare veya levvâmesini daima düşman olarak karşısında bulacak, onu ancak zor ile, azmettiği takdirde yenebilecektir. Nefis şeytanını ruhtan kovmak kolay bir iş değildir. Bunun için çok çarpışmak lâzım gelir, Muvaffak olanlar kahramandır. Mükâfat: ilâhî soluktan ibaret kâmil insanlık.

Kuday

MAJİ VE ASTROLOJİ

Majinin basit sihri efsun formüllerinden, âmiyane mânasında büyüden ibaret sayıldığı devir geride kalmış, kütle sevk ve idaresinin, propaganda fenninin, edebiyatın, tiyatro, resim, musiki, heykeltraşlık gibi güzel sanatların maji branşları olduğu teslim edilmiştir.

Majinin en kısa tarifi tabiat ve ruh esrarına nüfuz etmek sayesinde tabiata ve ruha hükmetmek sanatıdır. Muhtelif tetkik zaviyelerine göre isimleri vardır: Psikomaji (Psychomagie), Teknomaji (Technomagie), Astromaji (Astromagie) gibi.

Tabiat ve ruh esrarına nüfuz, tabiat ve ruh hakkında bilgi edinmek demektir. Bu sebepten majisyen ilim, fen, sanat, felsefe, tasavvuf, din ile yakından ilgilenir. Kendi metodları ile ayrıca tabiatı, ruhu yoklar. İstihraçlarını ve metodlarını gizli tutmak ister. Çünkü bunları ne kadar gizliye bilirse hem cinsini o kadar kolay dilediği istikamette yürütmeğe muvaffak olur. Majisiyenin gizliliğe olan temayülünden dolayı majiye okültizm: gizli bilgi denmiştir. Okültizm veya geniş mânasında maji astrolojiyi, kabbalizmi, spiritlemeyi, hipnotizmeyi, manyetizmeyi içine alır. Arzettiğimiz gibi kütle sevk ve idaresi, propagandacılık ve gizli olmamakla beraber ruh üzerinde harika asa tesirleri bakımından edebiyat, güzel sanatlar onun dışında değildir. Kütle sevk ve idaresi idare hukukundaki idare değil, halk ruhiyatı stratejisidir. Propagandacılık ise halkı ikna yollarıdır. Halkı inandırmak için yayılan şeyin doğru olması lâzım gelmez. Nice hakikat vardır ki iyi propaganda edilmediği için kütlenin meçhulü kalmış, buna mukabil nice yalan çok tekrar ve iddia edildiği için çok taraftar bulmuştur. Dinler ilâhî vahye müstenid dini aslıdan inhirafı nisbetinde insanî ilâveler ile doludur. Yüzlerce milyon insan o ilâvelerin ilâhî olduğuna inanır. İnananların çokluğundan kuvvet alınır. İlân edilir: «Halkın sesi hakkın sesidir». Aslı lâtince olan ve garp milletlerinde darbimesel haline gelen bu sözün menşei ve iç yüzünü anlamak isteyenler kilise tarihlerine baş vurabilirler (*). Topluluğun sesi topluluk sebebi ile ancak, bilerek, bilmiyerek yalan üzerinde ittifakın muhal olduğu yerlerde doğru olabilir.

İmaginatyon tevliidi, telkin ve ikna Psikomaji'nin başlıca muvaffakiyet vasıtasıdır. İnsanlarda uyandırılan fikir ve tasavvurların, tahrik edilen emellerin, arzuların, husule getirilen kanaatlerin muakis cereyanlar ile tesirsiz kalmadıkları takdirde hâmillerini muhtevaları istikametinde sürükledikleri ve böylece gerçekleştikleri görülmüştür. Majisiyenin rolü süjesine (ferd veya kütle) arzu ettiği bir ideyi, inancı, duyguyu aşlamaktan ibarettir. Bunlar süjede şuur

(*) Bu hususta Rahib Dr. Ph. Schaff'ın (1250) sahifelik «Geschichte der alten Kirche» sini tavsiye edebiliriz.

altı hayatiyeti tarafından benimsenirse majisyenin isteği tahakkuka doğru adım atmış, süje kendisine çizilen istikamette başkasının iradesi ile harekete geçtiğini farketmez bir halde yürümeğe başlamıştır. Bu hal manyetizme, hipnotizme tecrübelerinde pek bariz, bunlar dışında kalan söz, yazı, duygu telkinlerinde göze batmaz şekildedir. Aradaki fark bu kadardır. Binaenaleyh duyulan bir sözü veya okunan bir yazıyı kabul etmeden, beğenmeden önce esaslı kritikten geçirmek, söyleyenin, yazanın karakterini öğrenmek, hakikî maksadını keşfe çalışmak, sanat eserlerine kolay kolay güzel dememek, «sanat sanat içindir» tezi ile ahlâk kalelerine saldıranlar olduğunu bilmek kara majinin tesirinden kendini kurtarmak isteyenler için elzemdir. Maji ancak hüsnüniyet sahibi ve noktai nazarında aldanmamış majisyenler elinde hayırlıdır, beyaz majidir. «Sanatta hürriyet» müdafilerinin bir kısmı kara büyüye uğramış, kandırılmıştır. Bunlar ma'zurdurlar. Bir kısmı ise o hürriyetin güzel gelenekleri, sanat gelenekleri de dahil, parçalamak hürriyeti olduğunu pek iyi bilir. İnsaniyet ekseriyetinin başı boş sanattan fayda yerine zarar göreceğini ve gördüğünü müdriktir. Lâkin böyle iken yine onu müdafaa eder. Çünkü kalil bir zümre hesabına hareket eden kara büyücüdür. Bundan evvelki fasıllarımız arasında psikomajiye dair bir kaç misal verdiğimizden ve esasen her kitap, sanat eseri, tiyatro, sinema bunun bir misali olduğundan kariin müsaadesi ile Tekno - ve Astromajiye geçiyoruz.

Teknomaji, teknik farıkaları demektir. Binlerce senedenberi üstad majisyenler tarafından yalnız psikomajik hayaller halinde beşeriyetin zihnine sokulan ideallerin bir kısmı nihayet tahakkuk etmiş: ateş yakmadan ateşe, ziyaya kavuşulmuş, havada uçmakta kuşlar, deniz altından gitmekte balıklar geçilmiş, sun'î altuna kavuşulmuştur. Maddenin sırları birbiri arkasına çözülmekte olduğundan ileride hayallerin bakiyesi de tahakkuk edecek, meselâ yıldızlar komşu kapısına dönecektir. Bindiği süpürge sapı üstünde havadan memleketleri dolaştığını veya dilerse bakır sahanların birbirine vurulması ile yağmur yağdıracağını iddia eden orta çağ sihirbazı gülünçtür. Fakat zamanına zamanımız hakkında bir fikir vermiştir. Teknik çok ilerlemiştir ve ilerliyor. Lâkin onu iten beşeriyet onun peşinde nereye gidiyor? Saadete mi, felâkete mi?... Burasını şimdiden kestirmek zordur. Alâmetler kısmen fenaya, kısmen iyiye benziyor. Atom enerjisi harplerde kullanılır ise feccat, sulh emrine tahsis edilirse saadettir. Fakat ne miktar saadet?... Yalnız bolluk, yalnız maddî refah insana yettiği kadar saadet.

Astromaji, yahut sadece astroloji yıldızların ruh üzerindeki tesirlerini bildirir. Simya nasıl kimyanın anası olmuş ise, astroloji: «yıldızların sözü» de astronominin: «yıldızlar bilgisi» nin anası olmuştur. «Yıldızlar bilgisi» müsbet bir ilim, «yıldızların sözü» henüz müsbetlikten uzak bir rivayettir. Majinin bu kısmı binlerce senelik kudemine rağmen psikomaji, teknomaji ayarında olamamış, fiiliyat veya tecrübeler ile itiraz kaldırmaz ispatlara bağlanamamıştır. Maa-mafih, gaibi bildirmesi tarafı hariç, tamamen esasız sayılamaz. Güneşin hayat üzerindeki tesirleri gözümüzün önündedir. Ay suları kendine çeker. Mehtablı gecelerde köpekler, kurtlar, çakallar

ulur. Uykuda gezen hastaların nöbetleri şiddet kesbeder. Diğer yıldızların da arz ve sakinleri üzerinde güneş ve ay derecesine varmasa bile tesirleri olacaktır. Bu tesirler nelerdir? Astrolojiye göre insanların, hayvanların mukadderatı... Tanrı tertip ve nizamına göre her varlık diğerine tesir eder. Fakat mihanikiyetini Tanrı bize mekşuf kılmadığından küsufu, hüsufu keşfeder gibi «yıldızname» lere bakarak istikbâlimizi keşfedemeyiz. «Yıldızların sözü» ne göre insanların kaza ve kader plânı demek olan ve bir takım karışık hesaplar ile çıkarılan zayçaların ilmi ve psişik bir kıymeti yoktur. Fakat bazılarına göre, astroloğ (müneccim) medyom olursa sözleri psişik bir kıymet kesbedebilir. Medyom müneccim formüllerine göre yıldızına bakılacak kimsenin yıldızını tâyin eder. Sonra ruhunu o yıldız üzerinde toplar. Tabiri mahsusu ile «ruh kulağını yıldızın sesine verir». Talibin karakteri, bünyesi, müstaid olduğu hastalıklar, muvaffakiyet imkânları ilh. hakkında içine doğanı söyler.

Kuday

İLÂHÎ VAHY

Din, ahlâk, hukuk gibi içtimaî müesseselerin mahiyeti ancak insan ruhunu inceleyenler tarafından lâyıki ile kavranabilir. Ruh üzerinde durmadan bu müesseselerin künhüne nüfuz edilemez. Din, ahlâk, hukuk esaslarının insan eseri olduğunu iddia edenler tetkiklerini derinleştirirlerse bunların neye istinad ettiğini tâyinde güçlük çekmezler: Büyük kâinat organizmine ve insan vücudüne hükmeden yüksek bir varlığın kuvvet ve iradesi insan ruhunda muhtelif vetireler halinde tecelli ediyor. Öyle ki, o kuvvet ve irade bir taraftan insanda muayyen bir gayeye doğru icbar edici, zorlayıcı hayat ve idamei hayat kanunlarıdır. Muhafazai nefis ve nesil meyelânları halinde insanları bir arada yaşamağa, aile, kabile, millet teşkiline sevk ediyor. Yine o kuvvet ve irade bir taraftan insanda çerçevesi insan isteki dışında muhkem bir surette çatılmış akıl, mantık, nutuk veya lisandır (*). İnsanları şahsî menfaatleri ile sığındıkları kaleler hükmünde olan cemiyetlerin menfaatlerini telifte muktedir ve fikir mubadelesi suretiyle temeddüne müstaid kılıyor. Yine o

(*) Akıl ve mantığın çerçevesini insan iradesi çatmamış, insan onu çatılı olarak kendinde hazır bulmuştur. Akıl ve mantık ona tâbi olmaz. O akıl ve mantığa tâbi olur. Vaktiyle Aristo mantık kaidelerini vazeder iken bizzat açıkça söylediği gibi ortaya kendiliğinden kaideler çıkarmıyor, insan mentâlesini yokliyerek akıl ve mantıkda bilfiil hüküm süren tabiat kanunlarını keşfediyordu. Konuştuğumuz dillerde de vaziyet böyledir. Onlarda hâkim olan kaideler gramercilerin icadları değil, onlarda keşfedilen insan tabiatı kanunlarıdır. Bu tabiat muhite, ırka, millî bünyeye, içtimaî şartlara göre bir çok değişiklikler arz ediyor. Lisanda bunlara teban muhtelif karakterler alıyor. Fakat ana hatlar insan zihniyeti yapısı icabı daima aynı, daima sabittir. Ko-

kuvvet ve irade bir taraftan insanda daha açık bir kılavuz halinde mütezahir fîtrat mevhibesi olarak mahsus doğruluk, mantıklılık, salim düşünce, iyilik, güzellik, düzenlik prensipidir. İnsanları münferiden ve müctemian akli selime, mantıkîliğe, doğruya, iyiye, güzelle, intizama meylettiriyor... Bu sonuncusu fevkalâde yaratılışlı bazı kimselerin ruhlarında vakit vakit tazelenen kuvvetli cereyanlar halinde doğrudan doğruya din, ahlâk ve hukuk şeklini almış bulunuyor ve insanlığın doğduğu gündenberi «ilâhî vahy» (*) adı ile anılıyor. Keza o kuvvet ve irade diğer taraftan insanda hırs ve tamâm, zulüm ve teaddinin, şüphe, inkâr ve küfrün münebbihidir. İlâhî vahye «şeytanî» vesveseyi karşı çıkararak insanların insanlık kısmına şerri yendirmek ve böylece hayırî mücadele ile kazanılmış bir zafer halinde kalblerde kökleştirmek istiyor. Şerrin halkından murad bu olduğunu ruhlarında ilâhî vahy tecelli eden kimselerin rivayetlerinden biliyoruz. Bu kimseler peygamberlerdir. İlâhî vahy esaslarını yer yüzünde umuma duyuruncaya kadar muhtelif fasıllar ile gelip gitmişler ve esasatta daima aynı şeyleri söylemişlerdir.

İlâhî vahy seçkin insanların ruhlarında dile gelmiş tabiî cemiyet nizamı: tabiî ahlâk, tabiî din, tabiî hukuk olarak gözüküyor. Asla değişmiyor. Yayılmasına tavassut edenlerin kendi akılları mahsulü olmadığı halde daima akli selime uygun oluşundan tabiatteki ahengin, intizamın, mükemmeliyetin refleksleri olduğu anlaşılıyor. Bu sebepten ilâhî vahye müstenid doktrinler hakkında tabiat kanunları değişmedikçe değişmiyecektir hükmü ile iman ehline iltihak etmek mantıkî bir zaruret oluyor. İlâhî vahyin isyan ile karşılanması, nisyana uğraması, söz veya yazı şeklinde nesilden nesle intikal ederken sehven, yahut kasdi mahsus ile tahrif edilmesi mümkündür. Bunlar Tanrı takdiri ile Tanrı irşadı hakkında hep vâki olmuştur. Fakat onun her tazelenişinde daima aynı prensipler göze çarpıyor. Keza tahrifi halinde, efsaneler ile örtülmesi takdirinde

nuşmağa başladığındanberi insan ruhunda cevher bakımından hiç bir değişiklik olmadığına eski lisanlar üzerinde yapılan tetkikat ile hükmolunuyor.

Aklın ve mantığın temelini insan atmadığından bunlar ile varılan neticeleri münhasıran insana mal etmeğe imkân yoktur. Tabiate hükmeden kuvvet bahşettiği akıl ve mantık ile de insanı kendince malûm bir hedefe doğru yediyor. İnsana bırakılan hürriyet veya hareket serbestisi sahası cidden pek dardır. Fakat asla mefkud değildir. İnsan iradesini şidette akan bir ırmakta akıntıya karşı koyamadığı için kayığını akıntıya kaptıran, fakat çekeceği küreğe göre sağ veya sol sahili tutmak elinde olan bir kayıkçıya benzetebiliriz. Küllî ve cüz'î irade hakkında çok tipik olduğu için bu misalimizi icap eden yerlerde tekrarlıyoruz.

(*) Hususî mânasında, geniş mânasında ilâhî vahy hayvanları yeden sevki tabiiye de delâlet eder. Medyomluğun mahiyeti bahsine bakınız.

bile gayri ilâhî, insanî noksanlık ile ilâhî mükemmeliyeti belli olmayacak surette birbirine eklemek mümkün olmadığından dikkatli bir göz ilâhî olanı olmayandan derhal tefrik ediyor. Hindlilerin Manu kanunları, bir çok yahudi, hristiyan teoloğunun itirafı tahtında bugünkü Tevrat ve İncil (*), eski Yunan, Roma, Mısır, İran, Gildan, Çin, Japon, Afrika ve Amerika yerlileri mitolojileri bunun tipik misalleri ile doludur. Tarihlerine nüfuz edebildiğimiz kadar eski milletlerde görüyoruz ki bidayette onlarda tek Tanrı esasına müstenid bir din hâkim olmuş, sonra bu din çok yüksek ve çok mücerred olduğundan mahdud şahısların idealinde kalarak teslis akidesine, onun da bozulması ile kesreti ilâha, putperestliğe ve mânevî seviye sukut ettikçe animizme, fetişizme, totemizme inkılâp etmiştir. Fakat dini, dini aslıye irca etmeğe uğraşanlar o milletlerde eksik olmamıştır. Anlıyoruz ki bir tarafta unutulup giden ilâhî vahy başka bir tarafta tekrar meydana çıkmış, tekrar karıştırılmış, tekrar zuhur etmiştir. Bundan istidlâl edilebilir ki ilâhî vahy esaslarının insaniyete ışık tutması ve bir kısım insanların onu karartmağa kalkması ilâhî bir kanundur ve bu hal ilâhî vahyin nihai zaferine kadar devam edecektir.

Totemiclikten itibaren yukarıya doğru gittikçe artan bir suhuletle monoteizm dışında kalan dinlerde tek Tanrı imanına müstenit dini aslının izlerini bulmak ve böylece binlerce sene evvel insanlara sunulmuş ulviyetler karşısında huşu içinde kalmak dinî tetkikat erbabını bekleyen manevî bir mükâfattır. Dâvanın aksi, yani totemizm veya fetişizm, yahut animizm ile Tanrı taharrisine koyulmuş olan insaniyetin din fikrinin tekâmülü ile mooteizimde (vahdani-

(1) Bugünkü Tevrat ve İncil hakkındaki müslüman görüşüne vâkıaları saklamağa lüzum görmeyen lâik garp bilginleri ile bazı yahudi ve kırıstiyân teologları tamamen iştirak ediyor: Dört İnnil İsadân yüzlerce sene sonra, yüz on iki İncil arasından seçilmiştir. Seçilenler arasında da meal birliği yoktur. Teslis akidesi yalnız Yohanna İncili ile müdafaa olunabilir. Bu incil, incillerin en «genci» dir. Kitabı Mukaddes tercümelerinde bir çok kelimelerde mâna ihtilâflarına düşülmüştür. Bu sebepten kiliseler Kitabı Mukaddesi kendilerine göre doğru olan tercümelerinden takip ederler. Tevrata gelince, hristiyan Kitabı Mukaddesinin Tevrat kısmı bugün yahudilerin elinde bulunan Tevrat'tan daha eskidir. Şimdiki yahudi Tevratı milâdî on ikinci asırda muhtelif Tevratlardan parçalar alınmak suretiyle vücade getirilmiştir. Hristiyan Tevratına tertip ve muhteviyat itibariyle uymaz. Dini, tarihi seyre tâbi bilen hristiyan rahipleri Tevrat ve İncilde, hahamlar Tevrat'ta yazı otentikliği iddia etmiyerek yapılan tashih ve ilâvelerin Tanrı ilhamı ile olduğunu ileri sürerler. — [The Fourth Gospel — Dördüncü İncil, Ernest F. Scott. Die Entstehung der Alten Testaments — Ahdi atikin sureti tesekkülü. D. W. Staerk. Mysticism, True and False — doğru ve yanlış mistisizm, Dom S. Louismet... ve sair eserler.].

yeti ilâhiyede, tek Tanrı telâkkisinde) karar kılması teori bakımından çok muhtemel gözükiyorsa da medeniyetin başlangıcı sayılabilecek kadar eski devirlerde tek Tanrı akidesi ile karşılaşanları tatmin etmiyor. Bunlara göre medeniyet tek Tanrı akidesinin feyzi ile başlamıştır. Bu cihet tarih bilgisinin gelişmesi nisbetinde vuzuh kesbeden bir hakikat halinde meydana çıkıyor. Dinler ve diller hakkındaki fikirlerini dünya münevverlerinin ekseriyetine kabul ettirmiş olan İndolog Max Müller' ki aynı zamanda tanınmış teozoflardandır, tek Tanrı akidesinin insaniyet ile başladığına kat'iyen kani olmuş, ilk insanın peygamberliğine inanmıştır. Mânevî feyzin bugünkü Tevrat ve İncil muhteviyatından ibaret olmadığına hükmeden bilginlerden Samoel Laing'in tarihî bedahetler eliyle yürüttüğü mütaleayı telhisen arz ediyoruz:

— «... Pek eski devirlerde aynı esasatı diniyeye rastlamak hali hazırda aramızda hüküm süren dar din görüşünü izaleye yardım edebilir... Bütün eski müterakki insan toplulukları kendilerine mahsus evamiri aşereye veya Tur-ı Sina hitabesine malik olmuşlardır. Mısırlıların «Ölümler kitabı» nda, Babil'lilerin sırrî ilâhilerinde, zerdüştilerin «Zendavesta» sında, Brehmenlerin gizli «Veda tefsirleri» nde, budistlerin «Buda dersleri» nde, Konfüçyüs taraftarlarının «Ecdad felsefeleri» nde, Eflâtunun ve Stoiklerin güzel amel, sabır ve tahammül, metanet doktrinlerinde veya hristiyanların «Kitabı mukaddes» inde temel olarak aynı özü görmemek dar düşünce çemberinden kurtulmuş bir kimse için mümkün değildir. Birbirinden haberdar olmayan milletler bile ruh-u insanîde mündemiç sevk-i tabîinin inkişafı ile aynı ahlâk düsturlarına tutunmağa çalışmışlardır... Eski milletlerin dininde degeneration hâdisesini takip etmek kolaydır: Müterakki fikirlerde çığır açan önderlerin yeri boş kalır. Rahibler evvelâ muhafazakâr, sonra ilim ve irfan düşmanı olurlar. Tek Tanrının sıfatlarına şahsiyetler isnat edilir. Ruh-u küllînin veya kâinat küllünün tanrılığından çok tanrılara düşülür. Din azlığın azlığı münevverlerden cahil rahibler eliyle halka intikal ettikçe kabalaşır. Efsanelerin, simbollerin hakikî delâletlerini bilenler kalmaz, yahut gözden gizli bir seçkinler mahfeli iç dairesinde bir kaç kişiye inhisar eder. Bu bir kaç kişi ise hakikati sırrın sırrı olarak saklar. Tekrar umumun malı olmamasına var kuvvetiyle çalışır. Eski Mısırlılarda, Gildanilerde, İranlılarda böyle olmuştur.» — Human Origines — İnsanın Menşeleri.

En eski devirlerde tek Tanrıyı bildiren âlemşümul bir dinin yer yer bozularak politeizm kalıplarına döküldüğünü, yahut sevkî tabîî, vahy ve ilham, irşad halinde tecelli eden bir kuvvetin insanları evvelâ vahdaniyeti ilâhiyeye götürdüğünü gösteren emareler

çoktur. Hattâ, çok tanrı tanıyan bazı dinlerde bu emareler sezinti ve tahminden ibaret değil, red ve inkâr kabul etmeyen bariz çizgiler halindedir. İlk misal olarak hinduizmi ele alabiliriz:

Bugünkü İndologil'nin yani hind bilgisinin tesbit ettiğine göre halen Hindistanda yüzlerce milyon insanın vicdanını teşkil eden bu dinin sathî şekli pek iptidai, gülünç, hatta iğrençtir: Agni (Ateş), İndra (hava), Suria (güneş), Dahana (tan, sabah kızılığı) ibadetleri. Bir çok putlar ve inek, öküz, geyik, fil, maymun, timsah, kaplumbağa, yılan, akbaba, güvercin, sığırcık ilâh. gibi bir çok mukaddes hayvanlar. Brahma, Vişnu, Siva adlarını taşıyan putlar, putların büyükleri. Rahibler putlara ve mukaddes hayvanlara karşı nasıl davranılacağını halka öğretir. Bu hususta edeb, erkân tarif eder. Tarifata uygun hareket etmeyenler öldükten sonra fena hayvanlar heyetinde dirilecektir. Mukaddes hayvanlar içinde bilhassa inek, öküz çok muhteremdir. Etleri asla yenmez. Sidikleri yüze göze sürülür, içilir. Köyde, şehirde bevil çıkaran bir inek - öküz görüp de «rahmet» inden nasibedar olmağa koşmamak büyük bir ayıp ve günahtır (*). Çünkü inek - öküz cinsi yağmur yağdıran gök ineğinin (yağmur tanrısının) neslindendir. Vritra ismindeki dev (şeytan) gök ineğinin memesini kopararak yer yüzünü kuraklığa mahkûm etmek ister. Fakat İndra (hava tanrısı) buna mücadele etmez. Soma suyu ile (Ab-ı hayat ile) kuvvetlenerek sarı atlar koşulu arasına biner. Maruts'ın (fırtına tanrısının) yardımı ile Vritra'ya çatar. Gök gürültüsü baltası ile Vritra'nın kafatasını parçalar. Gök ineğini kurtarır. Yeryüzünü yağmura kavuşturur. Yer ineğinin eti yenir, derisi giyilir, yağı kullanılır (*), bevlinden her türlü şifa beklenmezse gök ineği gücenir. Rahmet düşmez. Bir taraftan toprak, bir taraftan ruhlar kavrulur... Mukaddes hayvanlar çoktur. Hattâ bazı Hindu mezheplerinde bütün hayvanlar mukadestir. Hiç biri öldürülmez. O kadar ki meselâ ayağı kırıldığı için yolda terkolunmuş, gözleri kargalar tarafından oyulmuş, iyi olması, iş görmesi im-

(*) Bu sebepten büyük ve medenî Hind şehirlerinde dahi köylerden gelecek öküz arabalarının yollarını bekliyen ve mola verilince itişe kakışa hayvanların altına seğırden kimselere rastlanır. Hinduların. ekseriyeti teşkil ettiği yerlerde inekler, öküzler şehir içinde başıboş dolarak evlerden, dükkânlardan «aidat» toplarlar. Bazan da yollar üstüne yatarak tramvayları durdururlar. Vatman. biletçi ve halk yol açınlar diye onlara yalvarmaktan başka bir şey yapamaz. Nihayet «hilei şer'îye» ye baş vurulur. İnekler, öküzler hoşlarına gidecek bir yiyecek ile yoldan kaldırılır. — [Plange ve Gedat'ın Hindistana dair notlarından].

(*) Geçen asrın sonlarında altmış bin Hindu sipahisi kendilerine inek yağı ile yağlanmış silâh ve kurşun dağıtıldığından brehmenlerin teşviki ile İngilizlere isyan etmiş ve isyan çok zorlukla bastırılmıştır.

kânsız zavallı bir merkebi bir merhamet kurşunu ile ıztıraptan kurtarmağa kimse cesaret edemez. Zira hayvan «hürmetkârı» böyle bir vaziyet karşısında herhangi bir ölmüşünün, bilfarz babasının o merkep kılığında karşısına çıkmış olabileceği ihtimali ile titrer. Gücü yetiyorsa hayvancığı kaldırır, bir hayvan asileumına teslimeder. Hindistanda hayır sahipleri böyle bir çok hayvan «Darülaceze» leri kurmuşlardır. Bunlar hastahane değildir. Onlara yalnız işe yarayacak hayvanlar kabul edilir... Buraya kadarı ihtimal çok insanî fakat bundan ötesi herhalde pek fecidir: Hayvanlara karşı olan bu «saygı» kuraklık ve kıtlık senelerinde intihar yerine geçer. Ehlî ve yabani hayvanların etiyile felâketi atlatması mümkün iken binlerce, hindu günah korkusu ile onlara el süremiyerek açlıktan ölür. Bir taraftan korunmak istenen hayvanlar da açlıklarını gidermek için toprak yiyen insanların gözü önünde açlıktan kırılır. Hayvan sevgisine hayvan hürmetkârlığı şeklini veren ve dişlerinin vaziyetinden hem ot, hem et yemesi icap ettiği açıkça belli olan insana yalnız ot ile yaşamayı kat'î surette emreden Hinduizm şubelerini insaniyet ile telif etmek kolay değildir... Dul kalan kadınlar kocaları ile birlikte yakılır. Yanmağa razı olmıyanlar mel'un olurlar. Hindu kadını Hindu erkeği gibi mabudların lânetinden pek korkar ve diri diri yanmağa rıza gösterir. Her dinde mantığın yeri yoktur... Ganj nehri mukaddestir. Usulü mahsusası ile Ganjda yıkadıkları kimselere rahibler dünyevî, uhrevî saadet bahşederler. Ganjdan uzak yerlerde mabedlerden alınan okunmuş sular Ganj suyu yerine geçer. Kir ile beraber bütün günahları temizler. İçilirse her derde devadır. Bu sebepten herkes bir rahib delâleti ile Ganjdan su tedarik etmeğe veya mahallî mabedden okunmuş su almağa çalışır. Bununla ara sıra yıkanacak ve bunu ara sıra içecektir. Başka türlü fena huylu ruhların şerrinden kurtulamaz. Rahib Ganja, maiyetinde sakalar, bedava gitmez. Mabed de savabına okunmuş su dağıtmaz. Fiyatlar mesafeye ve su miktarına göre ayarlı ve maktudur. Ganj suyu veya okunmuş su bilhassa ölümler için pek lâzımdır. Yakıldıkdan sonra masrafı göze alınarak cenazenin külü ayrıca tertip olunan mutantan bir alay ile dalgalarına tevdi olunmak üzere Ganja kadar gönderilememiş ise daha ucuz sulama alayları ile ölünün istirahatı ruhu temin olunur. Alaydan avdetle merasimi idare eden rahib cenaze sahibine söyler: Müteveffanın azabı ancak kısmen azalmıştır. Tekrar sulanır ise belki tamamen refedilir. Cena-ze sahibi ister istemez ikinci, üçüncü bir alay daha tertip ettirir... Hindunun hürriyetini dini elinden almıştır. Yaşayışının her safhası sınıfının icaplarına uygun olacaktır. Hindu dini, tâbilerini dörde taksim eder: Brehmenler, Çatria'lar, Vaysia'lar, Sudra'lar.

Brehmenler, yani Brahma adamları, rahibler mabud Brahmanın başından (veya ağzından), Çatrialar, yani taç sahipleri, askerler kollarından, Vaysialar yani tacirler, büyük çiftlik sahipleri kalça ve bacaklarından, Sudralar, yani küçük esnaf ve küçük sanayi erbabı, çiftçiler, çobanlar, ameleler ayaklarından peyda olmuştur. Brehmenler Brahmanın başından gelmeleri hasebiyle diğer sınıflar üzerinde onu temsil ederler ve şahsen Tanrı sayılırlar. Onlar düşünür, taç sahipleri: racalar, mihraceler ve maiyetleri düşünülenler dairesinde halkı itaat altında tutar... Sınıflardan matrut günahkârlar ve bunların nesilleri ile sair dinlere mensup insanlar Hinduizme göre Paryaları teşkil ederler. «Elsiz doğmak paryaya el sürmekten hayırlıdır». «Paryaya bakan gözler görmese daha iyi olur». Bu sebepten yabancılara el uzatmak mecburiyetinde kalan hindu erkekleri evlerine gidince mukaddes su ile yıkanır ve vücutlarını ateşe tutarlar. Çünkü «Paryadan geçen levsi ancak mukaddes su veya mukaddes ateş giderir». Mûtaassıb kadınlar ise yerli yabancı herhangi bir paryaya gözü ilişmesin diye sokağa çıktığı vakit yüzüne kalın bir peçe örter, elini bir çocuğa tutturur, kör gibi çocuğun yedmesi ile gideceği yere gider. Hinduizmin sınıflara taallûk eden ahkâmı cidden ağır ve gariptir: «Yalnız brehmenlerin yapmağa salâhiyetkar oldukları işleri yapmağa cür'et edenlerin, diğer sınıflardan din ve felsefe ile uğraşanların müstahak oldukları ceza paryalıktır. Bunların emvali de zaptolunur... Brehmen tuz satarsa bir derece, süt satarsa üç derece aşağı sınıfa iner. Meyva satarsa dinî camiadan koğularak paryalar arasına atılır... Brehmen dilenemediği vakit bedenî olarak çalışmaktan, amele, rençber gibi yaşamaktan veya mukaddes bir hayvana dokunmaktan ise adam öldürecek, ölü eti yiyecektir. Acigarta oğlunu öldürüp yemeğe kalktığı zaman günah işlemedi. Çünkü aç kalmıştı. Odun taşıyarak geçinmek istemiyordu. Şisvamiitra körpe buzağıyı sağ bıraktı. Köpek ölüsü ile karnını doyurmağa katlandı... Brahmanın duvarlarından aşılmaz, düşülür. Alt sınıftan olanlar hiç bir suretle üst sınıfa terfi edemezler. Fakat sınıflarının yasalarını ihlâl etmedikleri takdirde böyleleri müteakıp hayatlarında bir üst sınıfa mensup ana ve babadan dünyaya gelebilirler... Mabudlar karışık bir halde ibadet eden ve yemek yiyenlerden hoşlanmazlar. Onlara her sınıf ayrı ayrı ibadet etmeli ve herkes yemeğini kendi sınıfından olan ile yemelidir... Brehmen erkeği yalnız brehmen sınıfından olan kadınlar ile evlenebilir. Brehmen kadını ise her kasttan erkeğe varmakta serbesttir. Ancak kocası brehmen değilse onun ile bir sofrada yemek yiyemez ve beraber dua edemez...». — (Manava - Darma - Satra)

da (*) kastlara ait böyle binlerce madde vardır... «Bu günkü hinduizm kast zincirleri, maddî - manevî esaret, batıl itikatların envaı, koyu ve kaba hayvanperestlik, koyu ve kaba cemadat perestlik, din kılığına girmiş ahlâksızlıklar, müttetik familyalar arasında iştiraki emval (kommünizm), küçük çevrelere münhasır kardeşlikler, mânasız merasim ve teşrifattır. Salıklarının ruhunu körletmiş, hindularını sınıf sınıf ve sınıflar dahilinde kısım kısım birbirine düşman etmiştir... Amele kasti üstündeki kastlarda familyalar arasında üç nesil sürecek ittifaklar akdi dinî bir vazifedir. Müttetik familyaların her şeyi orta malıdır. Telif hakkının temin ettiği menfaat bile paylaşılr. Aile ittifakları içtimaî bir sigortadır. Fakat aynı zamanda haylazlığı, meskeneti besler, enerjiyi azaltır, şahsî teşebbüsü öldürür. amele kastından olanlar da aile ittifakları yapabilirler. Fakat sefaletten başka paylaşılacak şeyleri olmadığından bunlar arasında böyle ittifaklara nadiren rastlanır... Hindu köylüsü köy rahibinin ayaklarını yıkadığı suyu içer. Çünkü o ve diğer brehmen kasti mensupları yeryüzü tanrılarıdır. Bu hususta Manu kanunlarının bir maddesi şöyle der: Âlim olsun, cahil olsun, dilencilik etsin, yahut bir sarayda saltanat sürsün, her brehmen tanrıdır... Ekseri hinduların brehmenlerden bir Guru'ları, şeyhleri bulunur. Guru dilerse en ağır günahı gökdeki tanrılara affettirir. Fakat o kızar, affetmezse tanrıların affedebileceği günah yoktur. Bu sebepten Hindular gökte kilerden çok ziyade yerdeki tanrılardan korkarlar. Guru'suna so kakta rast gelen Hindu hemen yere kapanarak onun ayağını öper ve bastığı toprağı alır, başına koyar. Vaişnava'ların Vallabha mezhebinde mihrace - şehinşah diye hitap edilen ve mabud Krişnanın incarnation'ları sayılan büyük rütbeli rahiplere karşı kelbîlik en hâh derecesinde umumîdir. Onlar geçerken binlerce kişi yerde sürünür, ağlar, yalvarır... Bütün Hindu kız ve kadınlarına ruhanî şehinşahlar, bunlar olmazsa büyük mabed rahipleri, daha olmazsa orta ve küçük dereceli rahipler, bunlar da ele geçirilemezse alelâde mabed hademeleri ve köy brehmenleri ile cinsî münasebette bulundukları takdirde kendilerine ve ailelerine dünyevî, uhrevî sadet getirecekleri öğretilir. Zengin Bombay tacirlerinin zevcelerini ve kızlarını istifraşlarına kabul etsinler diye giranbaha hediyeler ve tavsiye mektupları ile brehmen ulularına yolladıkları 1862 senesinde İngiliz makamları tarafından yapılan bir tahkikatla resmen meydana çıkmıştır. Hediye ve kadınlar reddedilmez. Hediyeler alıkonur, kadınlar ise din namına sıhhatlerini kaybedinceye kadar yorulduktan sonra yer ve gökyüzü tanrılarının hüsnü teveccü ile bir-

(*) Manu kanunları külliyyatı.

likte ailelerine iade olunur... Büyük putlardan Vişnu bilhassa şimal Hinduları arasında itibar sahibidir. Fakat bir hayvan hastalığı salgınının veya kıtlığı defedemezse halktan yalvarup yakarma yerine küfür işitir. Örneklerin ahlâk üzerinde tesirleri büyüktür. Vişnu dokuzuncu incarnation'unda Krişna olur. Krişna hudutsuz şehvetin, mücamaatın, zenperestinin simbolüdür. On altı bin karısı ve yüz seksen bin oğlu vardır. Hindu evlerinde onun bir çoban kızıyla sevişmesini gösteren açık saçık resimler bulunur. Sarhoşluktan gözleri kıpkırmızı Siva tanrı daha ziyade cenup Hindularını itaat altına almıştır. Zanî ve zaniyeleri himaye eder. Nikâha ehemmiyet vermez. Hünsadır. Yani uzvu tezkir ile uzvu tenise bir arada sahiptir. Onun bu uzuvları etrafında yapılan âyin ve merasimlere mahsus mabedler Brahma heykellerinin teşhirine mahsus mabedlerden fazladır. Sivanın oğlu fil başlı Ganesa kötü ruhların, devlerin, şeytanların başı olduğundan Hindulara kendini diğer mabudlardan çok saydırır. Kurbanların, adakların ekserisi ona gelir. Herhangi bir işe teşebbüste müşkülât çıkarmasın diye evvelâ ona yalvarılır. Kitaplar ona münacat ile başlar. Her tanrının bir veya bir çok Saktisi, yani karısı vardır. Bunlar da tanrı sayılır. Sivanın baş saktisinin adı Kalidir. Meşhur mabedi hasebiyle Kalkuta şehrine isim analığı etmiştir. Kalkuta Kalinin konakladığı yer mânasına gelir. Hindistan-da bu mabude uğruna pek çok kan dökülür. Çünkü gazez, kin ve katil ilâhesidir. Onu ancak kan memnun eder. Mabedi mezbahadır. Eski devirlerde orada açıkça insan da kurban ediliyordu. Şimdi tamamen kalktığı iddia edilemese bile göze çarpmıyor. Bilgi ilâhesi Sarasvati Brahmanın, talih ilâhesi Lakşmi Vişnunun karısıdır. Kıymetli taşlar ile süslü putlar halinde heybetli mabetlere oturtulmuşlardır... Mabudelerin ve Siva gibi hünsa mabudların kadınlık uzuvlarına tapan Hindular Saktalar (Zemperestler) adı ile anılırlar ve bazı mıntakalarda nüfusun ekseriyetini teşkil ederler. Meselâ Bengale halkının 3/4 ü Saktadır. Saktalar iki fırka olmuşlardır. Bir fırkanın ibadeti mabedlerde cansız uzuvu te'nis sembolleri karşısında majik hareketler yapmaktan ibarettir. İkinci fırkanın ibadeti ise... eski Yunan ve Roma sefahat âlemlerini gölgede bırakır. Bu fırkanın sanemi çıplak rahibelerin bacak aralarıdır. Sakiler tapınma tegannileri arasında kafa tasları veya Hindistan cevizi kabukları içinde cemaate şarap dağıtırlar. Şarabı cemaattan evvel kadınlar, sonra erkekler içer. Daha sonra da, ayin kıvamını bulunca, baş rahibin emriyle mumlar söner. Kadın erkek birbirine karışır... Münevver Hindu kadınlarının mühim bir kısmı rahibedir. Rahibeler ruhlarını mabudlara ve vücutlarını bütün kastların erkeklerine tahsis etmişlerdir. Müstefreşeliklerini ettikleri erkekleri mabedler lehine malî feda-

kârlıklara sevkederler. Mukaddes dansları meşhur ve itibarları büyüktür. Her mabedin böyle gönüllü esireleri vardır... Hindu mentalitesini anlamak için Hindu olmak lâzım gelir. O mentaliteyi cinsiyet ahlâkında hristiyan, müslüman, yahudi mentalitesi ile uzlaştırmak mümkün değildir. Hristiyanların, müslümanların, yahudilerin fuhuş itibar ettikleri şeyleri Hindular [ve keza Budistler, Mecusiler] din icabı ve pek ahlâkî biliyorlar¹. Aile kadınlarının rahiblere inhimaki bazı yerlerde itibarlı misafirlere de teşmil olunur. Çünkü mabudların menakıbından bahseden Purana adlı kitaplar Krişnanın sevilen misafir kılığında evleri dolaştığını ve kadınlar ile oynadığını yazarlar. Keza bazı yerlerde mukaddes Vedalardan müstahreç Niyoga ahkâmına riayet olunur: Çocuğu olmıyan veya üst üste iki kız çocuğu olan bir kadına kocası başka bir erkek gösterir. Kadın bu erkekten on bir çocuk doğurmağa çalışacaktır... Rahiblerden ve rahib hükmünde sayılan filosoflardan maada racaları, askerleri tanrı tanıyan Hindu mezhepleri vardır. Hindu mabudlarını umumî ve hususî diye ikiye ayırmak lâzımdır. Umumî mabudların isimlerini aklında tutabildiği kadar, çünkü binlerce, herkes bilir, fakat herkesin asıl ehemmiyet verdiği kendi ailesine ve işine karışan mabudlardır: Aile reislerinin ruhları, iyi veya fena huylu bir çok devler (şeytanlar), mukaddes taş, ağaç, demir parçaları ve meslekleri sembolize eden eşya... Haftanın muayyen günlerinde ev kadınları sepet ve tencerelerine, balıklar ağlarına, marangozlar testerelerine, sarraflar çekmecelerine, tacirler defterlerine, muharrirler kalemlerine taparlar. Her mesleğin aleti ve piri o meslek erbabının baş mabududur. Gurular ailelerin, mesleklerin hususî günlerinde evleri, dükkânları, yazıhaneleri dolaşarak âyinler yapar ve aile ve meslek mabudlarına takdim edilen hediyeleri alıp mabedlerine götürürler. Hindu umumî mabede dua etmekten ziyade süslü putları seyretmek için gider. Bazı mabedlerde binden fazla put vardır. Rahibler ihtimam ile bu putların hizmetlerinde bulunurlar: Yemek yedirmek, diş fırçalamak, elbise giydirmek, süslemek, akşamları teğanniler ile (ninniler ile) uykuya yatırmak,

(1) Böyle bildikleri için islâm şeriati Hindulardan, Budistlerden, Mecusilerden, sair «kitapsız» lardan kız almayı müslüman erkeklerine haram kılmıştır. İhtida ederlerse iş değişir. Çünkü bu takdirde artık rahibeler ile cinsî mukareneti dinî bir farize saymazlar. Zevcenin zevce karşı sadakat vazifesinde müslümanlık ile hristiyanlık, yahudilik arasında görüş farkı olmadığından müslüman erkeklerinin hristiyan veya yahudi zevceler ile yaşamalarına islâm şeriati müsaade etmiştir. Bir taraf camiye, diğer taraf kiliseye, sanagoka gider. Doğan çocukların erkek olanları müslüman, kız olanları anne tarafı istiyorsa hristiyan veya yahudi dinlerinde terbiye olunur.

sabahları çingiraklar veya ilâhiler ile uykudan uyandırmak gibi... Her putun keyfi ayrıdır. Meselâ Vişnu putu yemek takdimini ve sabahleyin çingirakla uyandırılmasını istemez. Sabahları onu şu ilâhi ile uykudan kaldırmalıdır: Karanlık sıyrıldı. Çiçek kokulart bağçeleri kapladı. Uyan ey yüce Vişnu uyan! Sabah kızılığını seyret, sabah rüzgârını içine çek!...» — Harlan P. Beach, İndia¹,

Şimdiki şekli yukardaki gibi olan Hinduizme büyük rütbeli hind rahibleri tâbi olmazlar. Çünkü bilirler ki dinlerinin aslı pek başka türdür. Brehmen kastından fiilen rahiblik etmek üzere yetiştirilmiyen erkek çocuklar büyüdükları zaman ağır el işleri haricinde bir iş tutarlar: Tali'lerine göre kâtip olurlar, nazır olurlar, yahut odacılıkta, kapıcılıkta karar kılarlar. Otuz altı seneye kadar uzayabilen bir tahsilden sonra rahiblik icazeti alanlar ya doğrudan doğruya halkın başında putperest âyinlerini sıdk ile idare ederler. Bunlar rahiblerin alt tabakasıdır. Yahut keskin zekâ ve geniş malûmat ile beraber sıkı bir ağıza malik iseler mabudların esrarını kendilerine nebze nebze ifşa edecek kimseler bulduktan sonra halktan gittikçe uzaklaşırlar. Çünkü yavaş yavaş halkın ve halk rahiblerinin hurafata taptığını, tanrının yüzlerce, binlerce, milyonlarca değil, tek, biricik bulunduğunu anlarlar. Mamafih bunlar da «zahirî hayatlarını halk dininin bütün icaplarına uydurmuşlardır. Lüzumu halinde mabedlerde âyinlere riyaset ederler. Yahut dış daire brehmenlerini kendileri iç daireyi teşkil ederler, etraflarına toplıyarak Ganja, su okumağa, ölü sulamağa, mukaddes hayvanların bakımına, tımarına, putlara edilecek hizmet nevilerine dair vaizler verirler. Muhatapları karşılarında iki büklüm, gafil ve hayrandır. Can kulağı ile âmirlerini dinlerler. vakıfı esrar âmirlerin keza sabahları gün doğarken putlar önünde secdeye kapandıkları görülür. Fakat bu sırada ruhları gerçek tek Tanrının azametini düşünmeğe dalmış, sırrın sırrı o büyük kuvvetin eserlerini tahlile koyulmuş, dudaklarında cemadattan, âciz hayvanlardan meded umanlara karşı merhamet ve istihza tebessümleri belirmiştir²».

Hind rahiblerini tenevvürleri nisbetinde politeizmden teslise, panteizme, monoteizme götüren saik eski kitapların tetkikidir. Tetkik neticesinde görürler ki Manu külliyatında, Vedantalarda, Puranalarda, Mahabharata veya Bhagavatgita gibi destan ve ilâhilerde

(1) H. P. Beach Hinduizm hakkındaki görüşlerinde tek kalmıyor. Diğer hind bilginleri de eserlerinde onun tesbitlerine iştirak ediyorlar. Meselâ: «Hinduism», Monier - Williams «Popular Hinduism», Murdoch «Hinduism Past and Present», Mitchell.

(2) «Christus ein İnder», Plange,

putperestlik akideleri ile tezaad teşkil eden çok mantıkî, çok yüksek, anlaşıldıkları takdirde ruhları cidden yükseltecek yerler vardır.

Manu Milâddan üç bin sene evvel yaşadığı söylenen bir şahıstır. Namına izafetle yâdolunan külliyyat Veda: mukaddes bilgi adını taşıyan dört kitabın¹ elde kalan son parçalarından iktibaslar yapmak suretiyle vücude getirilmiştir. Birbirine muhalif akideleri, bir kısmı kölelere, bir kısmı hür insanlara lâyük kanunları, ya pek çirkin, ya pek güzel ahlâkî örnekler ile dolu kıssaları, menkıbeleri ilh.. ihtiva eder. Öyle ki bu külliyyatta ak ile kara yanyana, içiçedir. Vedaların içinden çıkmak kolay olmadığından Vedanta: Vedaların tefsiri adı ile on tane büyük tefsir yazılmış, sonraları ayrıca bu tefsirleri de tefsir eden eserler telif edilmiştir. Manunun ileri sürdüğüne göre Vedalar Tanrı sözü, Tanrı buyruğudur. Hilkattan evvel levhi ezele yazılmış, insanlara bir lûtfu mahsus olmak üzere seçme kullara mekşuf kılınmıştır. Bu kayıttan ve devrimize kadar intikal eden bazı yerlerinden anlaşılıyor ki Vedalar, bilhassa bunlar içinde en eskisi olan Rig Veda muhteviyatı aslında ilhî vahye istinad eden bir kitabın zaman ile bozulmuş bakiyeleridir. Manu kanunlarının kast teşkilâtına ve put bakımına dair olan fasıllarından sonra evlenme, boşanma, vasilik, velilik, evlâd edinme, mülkiyet, mukavelât, alım ve satım, vedia, ariyet, rehin, hibe, vasiyet fasıllarından birine geçilir, fertlerin fertler ile olan münasebetlerini tanzim eden maddelerine göz gezdirilirse birdenbire pek mükemmel bir hukuk nehci ile karşılaşılır ve insan bu mukemmeliğin nereden geldiğini mecburen kendi kendine sorar. «Galiba» der «Bu maddeler sonradan ilâve edilmiştir». Fakat sonra düşünür: Mecellei Ahkâmı Adliyyeyi, Cod civilî, Alman ve İsviçre kanunu medenîlerini muahhar birehmenler kopyecilikte ve yeni eserleri eski eserler olarak göstermekte ne kadar mahir olurlarsa olsunlar toptan Manuya mal edemezler. Manu külliyyatının bahsettiğimiz kısımlarında Mecellenin, Cod civil'in, Alman ve İsviçre kanunu medenîlerinin o kadar madde madde metinlerine rastlanıyor ki toptan demek mübalâğa olmuyor. Bunlar Manuya mal edilmediği gibi Manudan da alınmamışlardır. O halde... İslâm hukukunda Kur'an, Roma hukuku aksamında² akli selim olarak tecelli eden ilâhî vahy Veda hukuku aksamında da tecelli etmiş bulunuyor. Yüksek bir hak fikrinin ma'kesi olan bu parçalar ilâhî vahyin bozulmamış kısımlarıdır.

(1) Rig Veda, Yacor Veda, Sama Veda, Athar Veda.

(2) Code Civil'i'n yani Fransız kanunu medenîsinin, keza Alman, İsviçre ve diğer garp milletleri kanunu medenîlerinin esası Roma Hukukudur.

Akaide gelince... Putperest dogmaları arasında güneş gibi parlayan şu kısımlara bakınız:

«Tanrıyı ancak ruh kavriyabilir. Cismanî havas idrak edemez. Görölür, işitilir, el ile yoklanır tarafı yoktur. Ezelî ve ebedidir. Her varlığın var edenidir. Kimse künhüne akıl erdiremez». — Manu külliyyatı, birinci kitap madde 7, Plange.

«Tanrı birdir. Lâyetegayyırdır. Suret ve şekillerden münezze, cüzlerden berî, lâyetenahî, alimül'kül vel'gayb her yerde hazır ve nazır, kadir, mutlaktır. Yeri ve göğü ademin derinliklerinden meydana getiren ve fezaya yerleştiren odur. O her şeyin müessiri ve sebebi, büyük aslî varlıktır». Mahabharata¹, Plange.

«Ey Tanrı, ey halik!... İcraatına ne şekiller veriyorsun. Zi kudret iradenin yaptıkları her yerde ayan, beyan. Her yerde azametinin mütecellî: Okyanus kudurmuş dalgalarının göklere şahlandırıyor ve sükûn buluyor. Gök gürültüsü yerleri sarsıyor ve susuyor. Rüzgâr uğultular ile dağlara çatıyor ve duruyor. İnsan da doğuyor ve ölüyor. Kudret elin her tarafta seziliyor, her yerde hüküm sürüyor. Var eden, koruyan, saklıyan, yaşatan, öldüren hep o eldir. Öyle bir el ki beş duyguya çarpmıyor, havas ile kavranamıyor. Fakat böyle olduğu için her şeyin sebebi olan o el nasıl inkâr olunabilir?!... Göz ile göremediği için düşüncesini şimdiye kadar kim inkâr etmiştir?!...» — Eski Puranalardan² Plange.

Eski Hind kitaplarını yoklıyanlar onlara trimurti (teslis) ve panteizm doktrinlerine de tesadüf ederler. Bunları Monoteizmden politeizme inen kademeler sayanlar vardır.

Trimurti (teslis): — «Gayri faal Dyaus faaliyete geçip kâinatı, dünyayı, hayatı husule getirmek için kımıldanınca üç suretle tecelli etti. 1 — Brahma: yaratıcı kuvvet, baba. 2 — Vişnu: yarılgaıcı kuvvet, oğul. 3 — Siva: tamamlayıcı kuvvet, kudsî ruh. Oğul çoban olarak insanları gütmek, felâketten kurtarmak, saadete erİştirmek ve sonra işi bitince İşkence ile öldürölmek için insan kılığında yeryüzüne inen tanrıdır ki, dokuzuncu defasında Krişna heyetinde ete, kana, kemiğe inkilâp etmiştir. Kudsî ruh tekrar başka bir kılıkta diriltmek için öldüren, parçalıyan, dağıtan kuvvet, ölüm ve

(1) İkiyüz bin beyti muhtevi tefsiri ilâhî ve destanlar koleksiyonudur. Çok eskidir. İçinde Bhagavatgita gibi artık ortada bulunmıyan bazı kitapların metinlerinden alınma parçalar vardır. Yukarıdaki gibi pek açık ve parlak bir tevhid akidesine ait beyitler politeizme ait binlerce beyit arasında ancak pek uyanık kimselerin dikkatine çarpmaktadır.

(2) Puranalar putperest akaid ve feraizini efsaneler ile halk rahiblerine öğreten kitaplardır. Bazı eski puranalarda yukardaki gibi putperastlık ile ilişkisi olmıyan, tevhidi bariyi gösteren yerlere tesadüf olunur.

hayatı idare eden ezeli prensip, her hayat sahibine kendiliğinden ittisal eden ruhdur. Bunların üçü birdir, aynıdır. — (Vedantalar-dan)... Ne suretle?... Tanrı sırrıdır. Kimse cevabını veremez. Ruh Ancak büyük ruha kavuşmağa lâyık olduğu vakit hakikati idrak edebilir. — (Mahabharata)» — Plange, «Christus ein İnder?».

Bazı induloglara göre Vişnonun kaç defa yeryüzüne indiği ve Krişna ismi tefsir kitaplarında gözüken Vada metinlerinde yoktur. O metinlerde sadece Vişnonun bir gün yeryüzüne inerek insanların halini ıslah edeceği, herkesi rahm ve şefkati ile örteceği tebşir olunmaktadır. İnme adedi ve Krişna ismi müfessirler tarafından bilâhare akideye eklenmiştir. Hristiyan teologlarının ekserisi bu müta-leaya iştirak ederek Hind Kırışnasının hristiyan Krist'i örneğine göre uydurulduğunu ileri sürmektedir. Ancak Krişna ismi geçmese bile teslisin hristiyanlıktan evvel brehmenlerce malûmiyeti hakkında Hind bilginlerinin ittifakı vardır¹.

Panteizm²: — «Yuvarlana yuvarlana akıp giden Ganj tanrıdır. Coşup kabaran deniz odur. Uğuldayan rüzgâr odur. Gürleyen bulut, çakan şimşek odur... Kâinat nasıl tâ ezelde Brahmanın (Tanrının) ruhunda meknuz bulunmuş ise bugün öylece Brahma (Tanrı) her şeyde tecelli etmiş, her şey onun aksettiği yer olmuştur» — Sama-veda — Manu. Plange.

Hinduizm üzeride fazla durduk. Çünkü politeizme müstenid

(1) «Kur'anı Kerim» de Maide suresinde teslis akidesi reddedilirken bu akideyi kabul etmenin hristiyan ve yahudilerden evvel yoldan çıkıp bir çokların: yoldan çıkaran bir kavmin heva ve hevesine uymak olduğu tebarüz ettirilir (Ayet; 75 - 80).

Otoritesi olan hristiyan teologlarından «Kilisayi kadim» müellifi Dr. P. Schaff'a göre hristiyan teslisi (Trinität) Hind teslisinden (Trimurti'den) biraz farklıdır. Hind teslisi tezahür üçü birliğidir: aynı şahsın üç şahıs halinde tezahürü. Hristiyan üçü birliği ise hüviyet veya mahiyet üçü birliğidir: Üç müstakil şahsın hüviyette veya mahiyette birleşmesi. O tarzda müstakil üç şahıs ki biri ne yapar ve düşünürse diğeri de onu yapar ve düşünür. Hristiyan. O halde bunların şahsiyetleri birdir diyemez. Derse dinden çıkar.

(2) Panteizmi bazıları ruh felsefesi ve materyalizm monizmi (vahdeti mevcudat felsefesi) olarak ikiye ayırır. Yukardaki misalin birinci fıkrası materyalizm monizmine, ikinci fıkrası ruh felsefesine tevafuk ediyor. Misalin son kısmını tercüme ederken Mevlâna Celâlüddini Rumînin bir Mesnevisini hazırladık. Teberrüken buraya geçiriyoruz:

«İpinde sallanan sarhoş bir deve gibi beni kendine çekti. Yükünü sırtıma yükledi. Yaftasını boynuma astı».

Ruh felsefesi vahdaniyeit mutlaka akidesi ile kabili teliftir. İslâm tasavvufundaki vahdeti vücut felsefesi bunun bir misalini verir. Fakat vahdeti mevcudat felsefesini onun ile telif etmek zordur.

bütün dinler aynı karakteri taşırlar. Biri üzerinde durulursa diğerlerinin de mahiyeti anlaşılmış olur.

Budizm kollarının, Konfüçyus, Fo, Laotes mezheplerinin halk arasında bugünkü tatbikatı hinduizmde olduğu gibi hurafat peres-tiden ibarettir. Halbuki Buda ilhamata mazhar clervoyant yüksek bir medyum idi. Bugünkü budist avamı gibi sayısız tanrılar değil, ancak tek tanrı tanıyor, fakat onu münakaşa etmek istemiyor, ruhu safî felsefesini bu esasa göre ayarlıyordu. Konfüçyüs, Ro, Laotse aslında muvahhiddir. Mezhepleri sonradan avamî kılıklara sokulmuş, garabetler ile doldurulmuştur. «Eski Mısırlılarda halk başta Apis öküzü olmak üzere bugünkü Hindular gibi hayvanlara ve insan şekli verilmiş, Oziris, İzis, Horus, Amun, Fetah ilâh.. isimleri takılmış, cemadata tapıyor, fakat rahiblerin Teb mabedinde oturan güzideleri Herodot tarihine ve arkeoloji keşiflerine nazaran ancak tek Tanrıya inanıyordu. Teb'de bulunan kitabelerin birinde şu yazılıdır: «Tanrı göklerin ve yerin rabbidir. Kâinatı halk etmiştir. Tek'dir. Onu halk eden olmamıştır. Onun başlangıcı ve sonu yoktur.» Büyük Ehram ile beraber inşa edilen mabedlerde resim ve heykele tesadüf edilmez. Bundan, sonraları mahdut bir zümreye inhisar eden tek Tanrıyı bildiğine delâlet eder. Gildanî mufahhid demektir. Zerlattığı neticesi çıkarılabilir. Gildanî avamı muhtelif timsallere, putlara, yıldızlara taparken Gildanî havası tek Tanrıya ibadet ediyordu. Gildanî [Kaldeli] kelimesinin lûgat mânası bile vaktiyle Fırat ve Dicle nehirleri arasında sakin olan kavmin pek eski bir zamanda tek Tanrıyı bildiğine delâlet eder. Gildanî muvahhid demektir. Zerdüştiliğinde aslında vahdaniyeti ilâhiyeye müstenid olduğu muhakkaktır. Bu din bozulmuş şeklinde bile Hürmüz isimli hayır tanrısı ile Ehremen isimli şer tanrısının üstünde onlara hâkim bir tanrı tanınmaktadır. Ateşgedelerde heykel ve resim bulunmaz. Zerdüş mezhebine mensup meşhur İran hükümdarı Kikavs'ın Mısırı zaptettiği vakit kendisine tanrı diye takdim edilen Apis öküzünü öldürdüğünü ve Mısır rahiblerine şöyle çıkıştığını Herodot rivayet eder: — «Münafık herifler! Tanrının eti, kanı olur mu ve kılıç ona tesir eder mi? Görüyorsunuz ya Apis geberdi. Onun size lâıyk bir mabud olduğunu teslim ederim. Fakat bir hayvanı bana Tanrı diye tanıtmaya kalktığınız için hepinizin kellesini uçuracağım...».

Eski Yunanlılara göre kaza ve kadere hâkim olan bir kuvvet tarafından karışıklık (Kaos) düzene sokulmuş, gayrı muntazam ve şekilsiz kâinat hamurundan evvelâ dört şey hâsıl olmuştur: Gea - yer, Uranus - Gök, Tartar - Cehennem, Eros - Cazibe (Meyl, Aşk, Sevgi). Cazibenin vesateti ile Gök, Yer ile evlenmiş, bu evlenmeden Kronas (zaman), Titan ve Çiklop isimli devler ile Rea adında bir kız

doğmuştur. Çocuklar babaları olan Gök'e karşı isyankâr bir tavır aldıklarından Gök tarafından saltanatı zaptolunur korkusu ile cehenneme atılmışlar, fakat anneleri olan Yer araya girerek içlerinden Zamanı cehennemden kurtarmıştır. Zaman ise annesinin yardımını ile babasını öldürerek cihan hâkimiyetini ele geçirmiş, kardeşlerini cehennemden çıkarmıştır. Gök'ün dökülen kanından Erimiler (intikam perileri) türemiştir. Zaman kâh annesi, kâh hemşiresi ile münasebette bulunuyor, onlardan doğan çocukları yaşatmak istemediğinden yutuyor. Fakat Rea, Zeus'ı doğurduğu zaman onun ölümüne razı olamıyor. Çocuğu yerine bir taşı beze sararak kocasına veriyor. Ondan sonra doğan Neptun ve Pluton adlı oğullarını ve İyona adlı kızını da aynı suretle yaşatmağa muvaffak oluyor. Zeus Girid adasında bir mağarada büyüyor. Sonra Gök oğullarından amcaları Çikloplar ile ittifak ederek babası Zaman aleyhine kıyam ediyor. Zaman kardeşlerinden Titanlar ile müttefiktir. Ancak Titanlar'm en kuvvetlisi olan Prometheus da Zeus tarafını tutmuştur. Zaman müttefikleri ile beraber Zeus'un sığındığı Olimpos dağına saldırıyor. Dağ çok yüksek olduğundan çıkamıyorlar. Bunun üzerine civardaki tepeleri birbiri üzerine koyarak ondan daha yüksek bir dağ yapmak ve onun üzerinden Olimpos'a atlamak istiyorlar. Çikloplar Zeus'un kumandasında, yıldırımlar çıkararak Zaman ve avanesinin vücade getirdikleri dağları yıkıyorlar. Zeus böylece galebe ederek düşmanlarını cehenneme atıyor. Sicilya adasındaki Etna yanar dağı o zaferin hatırası olarak hâlâ vakit vakit ateşler saçmaktadır. Zeus'un hâkimiyeti ile âlemde yeni bir devir açılmıştır. O âlemin umumî idaresine, biraderlerinden Neptun denizlere, Pluton cehennem işlerine karışır. Fenalar günü gelince cehenneme, iyiler Elysium bahçelerine (cennete) giderler. Diğer Yunan tanrıları derece itibarıyla bu üçünden küçüktür. Onların bir tarafından, veya izdivaçlarından doğarlar. Meselâ Minerva, Zeus'un başından doğmuştur. Akıl, şecaat, hamiyet menbaidir. Atina şehrini himaye eder. Venus, Neptün'ün (denizin) köpüğünden husule gelmiştir. Güzelliği, aşkı temsil eder. Zevk ve safayı korur. Apollon (güneş), Diana (ay), Bakhos (sarap, içki) Zeus'un gayrimeşru çocuklarındandır. O ve diğer Yunan tanrıları kıstasımıza göre güzel ahlâk örneği sayılamazlar. Zeus yeryüzünde pek çok genç kız ayartmış, hem kızkardeşi, hem zevcesi olan kıskanç İyonayı kahr içinde bırakmıştır. Venüs sanavi hamisi olan kocası Volkan'a ihanet ederek harp tanrısı Mars ile metres hayatı yasar. Picleri olan Kupidon genç kalblere ask okları saplar... Mabudlar Zeus'un riyasetinde Olimpos dağında otururlar. Yerler, icerler, ascıları vardır. Hasta olurlar ve Eskulap hekimden ilâç alarak iyileşirler. Ara sıra birbirleri ile kav-

ga ederler. Zeus kavgayı yatıştırır. O mabudların başıdır. Fakat yalnız başına, dilediği gibi hareket edemez. Onu da hükmü altında tutan bir kuvvet vardır: Mukadderat. Mukadderata Zeus ve diğer Yunan tanrıları kemali acz ile baş eğerler.

Mukadderat nedir?... Yunan mitolojisinin açıklayamadığını Yunan filozofları açıklıyorlar. Sokrat, Eflatun, Pindar, Pythagor, Plü-tark, Stoik'lerin piri Zenon talebelerine anlatıyorlar: Mukadderat hakikî tek Tanrının iradesidir. Tanrı tektir. Ondan başka Tanrı yoktur... Bu filozoflar ulvî bir kaynaktan gelen ilhamlar ile fikirlerinin nurlandığını iddia ediyorlar. Sokrat'm tek Tanrıya ve ahirete imanı o kadar kuvvetlidir ki millî mabudları inkâr ettiği için kendisini idama mahkûm eden hemşehrilerinin sunduğu baldıran şerbetini bal şerbeti imiş gibi endişesiz içiyor ve kavuşacağı saadeti yakinen bilen bir kimse güveni ile midesini paralıyan evcaa rağmen huzur ve sükûn içinde ölüyor.

Eski Romalıların dini şekil ve mahiyet bakımından eski Yunan dininin aynıdır. Yunan mabudları Romalılarda sadece isim değiş-tirmiş, meselâ Zeus, İüpiter olmuştur. Bu sebepten tarih kitaplarında sinonim olarak kullanılırlar. Cicero, Virgil, Seneca gibi mü-tefekkirler mabud efsaneleri, çok tanrılar altında zahire uymayan bir hakikat olduğunu sezmişler, onu anlamağa çalışmışlardır.

Mabudların tâbî olduğu mukadderat, ahiret ve zina, katil, yalan gibi çirkin ef'alde onların misallerine uymamak lüzumunu ihtar eden güzel ahlâk, doğruluk, adalet telâkkileri üzerinde durulursa eski Yunan ve Roma dinlerinin altından monoteist bir temel meydana çıkar. Putperest akide, menkıbe, âyin ve ibadetlerinde insaniyetin en eski dininin, Âdemi, Nuhu¹ karanlıktan kurtaran, hakikate, fazilete götüren semavî ışıgım, ilâhî tecelli ve vahyin izleri farkedilmiyecek kadar silinmiş değildir.

Spiritualizm zaviyesinde ilâhî vahy kat'iyen müsbet bir hakikattir. İhtilâf yalnız muhteviyatında, şeriat - din şeklinde olan kısmının hitam bulup bulmadığındadır. Müslüman inanışına göre ilâhî

(1) İsveçli Profesör S. Arrhenius «Das Werden der Welten — âlemlerin tekevvünü» adlı eserinde Riem ismindeki âlimin tesbitine göre beş kitada Tevratın bilinmediği devirlerden kalma 68 tufan hikâyesi olduğunu yazar.

Riem'e nazaran taksimat şöyledir: Avrupada dört hikâve (Eski Yunanlıların Deukalion ve Pyrrha tufanları, Litvanyalıların Edda isimli destanlarında zikri geçen tufan, Avrupa Rusyasının şimalindl sakın Wogul'ların anlattıkları tufan hikâyesi), Asyada on üç hikâve, Afrikada beş hikâve, Avustralya ve Polinezyada dokuz hikâve, şimalî ve cenubî Amerika yerlileri arasında otuz yedi hikâve.

vahyin din halinde tecellisi Hazreti Muhammed ile sona ermiştir. Çünkü din artık tamamlanmış ve halelden masun kılınmış, artık tabiatıta hüküm süren ilâhî ahenk örneğiyle muntazam, disiplinli bir hayat sürmekte insanların takip etmeleri menfaatleri icabı olan rızayı bariye uygun, umumu tatmine kâfi ana prensipler bir daha unutulmıyacak, tahrif ve tadil kabul etmiyecek surette insaniyete duyurulmuş, iş yalnız duyulana ittiba etmekten ibaret kalmıştır. Bu ise bazı kimseler için halb sıcaklığı bazı kimseler için tenevvür ve zaman meselesi, akli selimi rehber edinme işidir. Akli selim, erbabını muhakkak hak dinine yaklaştırır.

Hristiyanlara nazaran ilâhî vahy (Ruhûlkudûs) Hazreti İsadân sonra Havariyyuna ve İncil muharrirlerine rehberlik etmiştir¹. Hristiyanların Katolik kısmı ruhûlkudûs hamillerinden Pier Azizî bilvekâle makamını işgal etmeleri hasebiyle Papalığa seçilen zevatın ruhûlkudûs ile dolduklarına ve bu itibarla fetvalarında yanlışladıklarına itikad eder. Yahudiler ilâhî vahye müstenid dinin Musa şeriatı ile hitam bulduğunu, Musadan sonra gelen İbranî peygamberlerinin evamiri aşare dahilinde ahkâm vaz ettiklerini, nübüvvetin bu tarzının Lâvî kabilesinden olan rahiplere mevrus bir salâhiyet halinde intikal ettiğini ileri sürerler. Bazı spiritler ilâhî vahyin ruhların tebligatı şeklinde tecelli ve temadi ettiğine inanırlar.

Bu itikadlardan doğru olanı herkes kendi görüşüne göre kesirir. Bize kalırsa bu hususta islâm noktai nazarı doğrudur. Çünkü artık hakikî din mahdud zümrelerin gizli bilgisi veya sezintisi olmaktan çıkmış, en eski halinde olduğu gibi tekrar umuma sunulmuş, iradeli insanlar kendilerine duyurulan tek Tanrıya inanıp inanmamakta serbest bulunmuştur. İlâhî vahyin mecma'ı olan Kur'an muk-tazi malûmat ile mücehhez kimselerin anlayışına açıktır. Kur'an okuyanın, dinleyeninin ruhu ilâhî vahy ile aydınlanır. Daima aynı esasları bildiregeldiğinden Kur'an yeryüzünden kalkmadıkça ilâhî vahyin din halinde menbaından tekrar suduruna lüzum yoktur.

(1) Hristiyanların itikadına göre Hazreti İsanın çarmıh macerasından otuz senl sonra on ikisi havarî olmak üzere yüz yirmi hristiyan bir bayram günü yahudiler ile birlikte Kudûsde Mescidi Aksada ibadet ederken havariyyuna birdenbire vecd ve istigrak halleri gelmiş, bu sırada Hazreti İsa onları Ruhûlkudûs ile vaftiz etmiş, böylece ruhûlkudûs onlara geçmiş, o günden itibaren havariyyun fikir ve işlerinde bizzat İsa ve dolayısıyla tanrı gibi olmuşlar ve vekâlet verdiklerine «Tanrı gibiliği» intikal ettirmişlerdir. Katolik, Protestan ve Ortodokslar arasında İncil muharrirlerinin havariyyuna intisapları hasebiyle ruhûlkudûsü taşıyanlardan olduklarında ittifak vardır. Ondan sonrasında ihtilâf başlar. Ortodokslar ile Protestanlar Senpiyerden vekâlet alındığının kavli mücerredde kalmasına mebni Papanın Ruhûlkudûs'ü hâmil olamayacağında Katolıklara karşı birleşirler.

Hazreti Muhammedden sonra peygamberlik evsaf ve iktidarını haiz hiç kimsenin zuhur etmemesi¹, müslümanlığın on üç küsur asırlık kıdemine rağmen yeryüzünde en yeni, en genç² büyük din durumunu muhafaza etmesi bu ciheti kâfice teyideder. Hakikî din tektir. Her zaman ve mekânda birdir. Çünkü Tanrı tektir. İnsan kâinattaki şaşmaz intizam ve ahenk karşısında fermanın bir olduğunu, tabiatı yalnız bir iradenin hükmettiğini teslim etmek zaruretindedir. «Tanrı iki, üç, dört. ilh.. olsaydı, kâinatta intizam ve ahenk olmazdı. Müteaddit tanrılara inanan kimseler bile tanrılar içinden birini baş tanrı kabul etmek, yahut tanrıları tanrılar meclisi mukarreratına tâbbi telâkki etmek, yahut da tanrıları mahiyeten meçhul, fakat icbarıyla mahsus bir mukadderat kuvvetine karşı zebun bilmek suretiyle umumî bir nazımın vücudunu tasdik etmek zorunda kalmışlardır» diyenler pek sağlam olduğu için çok tekrarlanan bir elile tutunurlar. Hakikî din tek Tanrıyı bildirir ve insana yaratılışına uygun bir ahlâk sunar. Öyle bir ahlâk ki her sahada hulâsası tabiatı müşahede olunan tevazünün mâneviyattaki inikâsı halinde ifrat ile tefritin arası olan itidaldır. İnsan yalnız ruhtan ibaret değildir. Vücudunu de düşünecektir. İnsan yalnız vücuttan ibaret değildir. Ruhunu da nurlandıracaktır. İnsan yalnız şahsından ibaret değildir. Cemiyete çok sey borçludur. Cemiyeti de düşünecektir. Cemiyet camid yapı taşlarından veya makine parçalarından mürekkep değildir. Efradına bazı haklar tanıyacaktır.

Her şeyi hakkiyle düşünen, tertip eden lâyezal kuvvet iyilik ile beraber fenalığı da halkeylemiş, fenalığı yenmeyi insanlığın şerefi kılmıştır. Vakit vakit hakikî dinden, doğru yoldan ayrılanların üstünlüğü ele alması, vicdanı kararmışların vicdan sahiplerinin sesini bastırması, dünyanın böylece şeytanî kuvvetler: umumî menfaatleri hususî menfaatlere feda eden kimseler elinde kalması mukadderat icabıdır. Tarih bunun misalleri ile doludur. Böyle devirlerde mü'min-

(1) Medyomluğun mahiyeti ve neveleri faslına bakınız.

(2) Müslümanlığın en yeni, en genç din durumunda olması ondan sonra büyük bir dinin zuhur edemediğine göredir. Yoksa... müslümanlığa göre müslümanlık en eski dindir. Hazreti Âdemden itibaren bütün peygamberler, ümmetleri, bu arada Hazreti Musa ve hakikî museviler, Hazreti İsa ve hakikî iseviler müslümandır. Dolayısıyla bugünün müslümanı bir vakitki öz musevî ve isevînin dindasıdır. Ahmedî Kadyanî'nin iddiası veçhile Krişna aslında Hindlilere tek Tanrıyı bildirmeğe memur hak peygamberi ise Krişnanın da dindasıdır. Kur'anı Kerimde her millete peygamber gönderildiği yazılıdır. Milletler çoktur. Peygamberlerin sayısını Allah bilir. Müslümanlara ancak mahdut bir kısmının isimleri bildirilmiştir. Tarih ilmi müslüman tezini teyid ediyor. Pek eski milletlerin tek Tanrıdan haberdar oldukları anlaşılıyor.

ler Tanrıya sığınrlar ve dünyanın ıslahını onun gönderdeceei bir kurtarıcıdan beklerler.

Kuday

MEHDÎ AKİDESİ

Mehdî akidesi pek eskidir. Müteaddit dinlerde ona rastlanır. Hinduizm vardır: Ensali için ümitsizliğe düşen Ademayı (âdemi) Brahma müstakbel nesilleri ışığa götürecek Krişna ile teselli etmiştir. Musevilikte vardır: Mesih gelecek, yahudileri parlak bir istikbale kavuşturacaktır. Hristiyanlıkta vardır: Tanrı oğlu İsa Havari-leri ve hristiyan azizleri ile birlikte tekrar yeryüzünde gözükcek, dünyada bin sene sürecek bir cihan saltanatı tesis edecektir. Müslümanlıkta vardır: dünyanın en ziyade fık ve fücra düştüğü bir devirde İsa Peygamber tekrar meydana çıkacak, Muhammed şeriatı esaslarını mağribden maşrika geçer edecek, zayıfların hâmisî, zalimlerin hâkimi olacaktır.

Burada şu nokta dikkate alınmalıdır: Hristiyanlara ve müslümanlara göre Tivratta geleceğı Yahudilere tebşir olunan Mesih Hazreti İsadır. Fakat Yahudilere göre Mesih henüz gelmemiştir. Ayrıca müslümanlara göre İncillerin sahihinde hristiyanlara vadolunan münci Hazreti Muhammeddir. Müslümanlara nazaran Hazreti Muhammedden sonra Hazreti İsanın tekrar zuhuru hristiyanlığın müslümanlığa galebesi değil, müslümanlığın teyididir. Müslümanlık ile hakikî hristiyanlık, hakikî yahudilik arasında fark yoktur. İslâmiyet: selâmet yolu, doğru yol; islâm (müslüman): selâmet yolunun, doğru yolun yolcusu demektir. Mehdi ise hidayete, doğru yola, selâmete tavassut eden kimse mânasına gelir. Bütün peygamberler doğru yolda olmaları itibariyle müslüman ve doğru yolu göstermeleri itibariyle Mehdidir. Hazreti Musa kendinden evvel ve sonraki hak peygamberlerinde, dolayısıyla İsa ve Muhammedde, Hazreti İsa Musa ve Muhammedde, peygamberlerin sonuncusu olan ve hepsini temsil eden Hazreti Muhammed İsadan itibaren yukarıya doğru bütün peygamberlerde hükmen dile gelmiştir. Bir devrin peygamberine tâbi olmak, evvel ve ahır hükmen bütün peygamberlere tâbi olmaktır. Peygamberlerin hepsine aynı ruh: Ruhül Kudüs =Cebrail aynı mahivette haberler taşımış, peygamberlerin hepsi ümmetlerine aynı haberleri tekrarlamıştır. Bazı islâm ülemasına göre peygamber olmadıkları halde hem cinsini doğru yola sokmağa çalışanları da birer Mehdi saymağa, kelimenin lûgat mânası gözönünde tutulursa, cevaz vardır.

Tek Tanrı akidesi insanın evvelâ Tanrıya, sonra kendine güven-

mesini, Tanrıdan başka kimseye boyun eğmemesini emreder. Eski müstesmir rahib sınıfları onu bu sebepten hazmedemez bahanesiyle halktan gizli tutmağa çalışmışlardır. Vicdanlarında tek Tanrı akidesi kökleşen insanlar, kendileri gibi fâni birer insandan başka kimse olmıyanların haksız iktihsab edilmiş otorite, fuzulî tahakküm ve mânasız tekebbürlerine tahammül etmezler. İtaatleri yalnız kendilerinden olanlara, başkalarını nefislerinden ziyade düşünenlerdir. Bu zihniyette insanların yetişmesi şüphesiz kolay değildir. Nesillerin binlerce sene aynı terbiyeyi alması, insanlığını müdrik tam insanı ideal bilmesi lâzımdır. Hazreti Musa bu ideal uğruna Mısır sarayında hükümdar zevcesinin mânevî evlâdı olmak gibi itibarlı bir mevkii varken Mısırda insanları en hakiri sayılan İsrail oğullarının başında şahsan Tanrı olduğunu iddia eden hükümdar (Firavn) ve onu halka böyle kabul ettiren rahibler idaresine isyan etmiş, bütün Mısırlılara değilse bile İsrail oğullarına tek Tanrıyı ve onun bilinmesi sayesinde doğacak olan yüksek insan tipini tekrar tanıtmıştır¹. İsrail oğulları arasında Mısırlılarda olduğu gibi dini halka ve rahiblerin güzidelerine mahsus olmak üzere ikiye ayıran ve halka hakikat kisvesi altında sadece esir yetiştirmeye yarıyan imajinasyonlar sunan bir rahib sınıfı türeyince Hazreti İsa meydana çıkmış ve hristiyanlık her haksızlığa zebunane tahammül şeklini alınca müslümanlık parlamıştır.

Hazreti İsa ile Hazreti Muhammed arasındaki altı asırlık müddetin dikkate şayan ciheti hristiyanlardan Hazreti İsayı diğer peygamberler gibi peygamber bilenler ile Tanrı oğlu ve Tanrı bilmek istiyenler arasında mücadele ile geçmiş olmasıdır. Neticede bugünkü hristiyanlığın temelleri üzerinde ikinci grup galip gelerek birinci grubu yahudilik ve rafz ve ilhad ile itham etmiş, birinci grup ise ikinci gruba putperestlik isnadında bulunarak ümidini Hazreti İsanın geleceğini haber verdiği peygambere bağlamıştır. Bu sebepten birinci gruptan olanlardan Hazreti Muhammede yetişenler hakikî hristiyanlıkla müslümanlığın bir olduğuna kanaat getirerek samimî müslümanların ileri gelenlerinden olmuşlardır. Hazreti Muhammedin çocukluğunda amcası ile birlikte yaptığı seyahatlerde rastladığı Bahira ve Nastura adındaki keşişler² birinci gruba mensup hristiyanlardan olacaktır.

(1) İsrail oğulları Hazreti İbrahiminin zürriyetinden gelmeleri hasebiyle evvelce de tek Tanrıyı biliyorlardı. Fakat Mısır hacretlerinden sonra unutulmuşlardı.

(2) Siyeri Nebevî kitaplarında bu iki zat tarafından Hazreti Muhammedin vücudundaki mühürü şeriften, başının üstündeki buluttan, sair âlâmetlerden müstakbelin hak peygamberi olduğuna hükmedildiği yazılıdır.

Dr. Philipp Schaff «Kilisayi Kadim Tarihi» inde¹ «Ebionî» ler hakkında hulâsaten şöyle der:

— «İlk hristiyanlar ikiye ayrılırlar: Yahudilikten hristiyan olanlar, putperestlikten hristiyan olanlar. Yahudilikten hristiyan olanların başı St. Pier, putperestlikten hristiyan olanların başı St. Paul'dür. Bilâhare bunlar birleşerek bugünkü hristiyanlığın çekirdeğini teşkil etmişlerdir. Fakat yahudilikten hristiyanlığa geçenlerin bir kısmı birleşmeyi kabul etmemiş, sünnet olmağa, Musevilikten müdevver ahlâk ve ananata sadık bir halde yaşamağa devam etmiştir. Bu kısımdan olanlar İsanın hem Mesih, hem Tanrı olduğuna inanırlar. Binaenaleyh rafazî, mülhid sayılamazlar. Bunları İsa'ya hürmeti olan, fakat onu Tanrılıktan çıkararak diğer peygamberler derecesine indiren Ebionî'ler ile karıştırmamalıdır. Ebionî ibrânî dilinde fukarayı sabirin mânasına gelir. İsa'ya teban fakru zaruretin şiar edinilmesinden kinayedir. Ebionî'lere Filistin havalisinde, Kıbrıs adasında, Anadolu'da, hatta Romada çok rastlanırdı. Bunlar dördüncü asıra kadar kuvvetlerini muhafaza etmişlerdir. İbrânî lisanında muharrer bir İncil tanıyorlar idi. Bu İncil kaybolmuştur. Müteaddit şubeleri olan Ebionî mezhebinin ana hatları şunlardır: 1 — İsa yahudilere vadolunan Mesihdir. Fakat asla Tanrı değil, diğer insanlar gibi bir insan, Musa ve Davud gibi bir peygamberdir. Bozulan yahudiliği ıslaha çalışmış, Musa şeriatini esas tutmuştur. Musa şeriatı dahilinde yaşamak bütün insanlar için lâzımdır. Başka türlü dünya ve ahirette selâmete çıkılamaz. Her hristiyan erkeği sünnet olmalıdır. 2 — Tarsuslu, putperest dönmesi Paul bir sahtekârdır. Asıl dini olan putperestlikten sureti zahirede yahudiliğe dönmüş, sonra hristiyanlığın intişar kabiliyetini görünce bu kabiliyeti kendi akideleri lehinde istismar etmek için yüzüsü bile görmediği İsanın sadık âşığı geçinerek azizliğini ilân etmiş, bir çok safdil hristiyanı hakikî hristiyanlıktan ayırmıştır. Onun sunduğu hristiyanlık putperestliktir. Mektuplarını ona şeytan yazdırmıştır. Paul'ün maksadı ölmeğe mahkûm putperest dinlerini hristiyanlığa karıştırarak bir müddet daha yaşatmaktır. 3 — Yakında İsa tekrar gözükecek veya aynı ruhu hamil olan biri gelecek, yeryüzünde bütün peygamberlerin mânevî saltanatını dest-i kavî ile geçerecektir...

Ebionî'lerden ismi malûm olmıyan, fakat bilgili, uyanık bir zat olduğu anlaşılan biri tarafından yazılan «Clemen'in yirmi va'zı» kilise tarihinde meşhur bir eserdir. Bu eserde muharrer olarak or-

(1) «Geschichte der alten Kirche», hristiyanlığın ilk altı asrından bahseder.

taya sürülen Klemene söyletildiğine göre mumaileyh Roma İmparatoru Domitian'ın akrabasıdır. Roma dininden memnun olmamış, hakikati aramak üzere seyahate çıkmış, Filistinde St. Pier'e rastlamış, onun irşadı ile hristiyan olmuştur. Clemen St. Pier'den ayrılmıyor. Beraberce dolaşıyorlar. St. Pier'in va'zlarını, münakaşalarını dinliyorlar. Sonra dinlediklerinden öğrendiklerini St. Pier'in emriyle yirmi vaiz halinde kaleme alıp Kudüs hristiyanlarının reisi Yakuba gönderiyor ve ayrıca bildiriyor: St. Pier onu, Clemen'i, Romada yerine vekil tâyin ederek vefat etmiştir... Bu Clemen Romada St. Pier'e halef olan asıl Clemen olamaz. Yirmi va'zın kanonik hristiyanlığa bir alâkası yoktur. Bununla beraber Clemen'e isnad edilen yazı eski kilise tarihinde gayet mühim bir yer tutar. Çünkü pek ciddî münakaşalara yol açmıştır. İddia mucibince muhteviyatının asıl hristiyanlık olduğu sabit olsa idi, kanonik hristiyanlığın uydurma bir hristiyanlık olması lâzım gelirdi. Kanonik hristiyanlık: İsanın Tanrılığı uydurma olmadığından «Clemen'in yirmi va'z» inde ismi geçen Clemen'e St. Pier'in halefi birinci Papa Clemen'den tefrik için «düzmece Clemen» denmiştir. Hakikî hristiyanlığın mümessili olan St. Pier'in fikirlerine makeslik ettiği iddiası ile milâdî ikinci asırda Ebionîler tarafından ortaya çıkarılan Clemen'in yirmi va'zinde, daha doğrusu yirmi va'z romanında müdafaa edilen tez şudur: Hristiyanlık Tanrının ilk insana vahyettiği dini aslının tekrarıdır. Dini asliye süflî maksatlar ile hurafat karıştıranlar olmuş, Tanrı icap ettikçe gönderdiği peygamberler ile onu yenilemiştir. Musa Peygamberden sonra yahudilerin çığırından çıkardığı dini eski safiyetine irca için Tanrı İsa Peygamberi göndermiştir. Âdemden itibaren İsayaya kadar olan peygamberler dini aslının yeryüzündeki direkleridir. Bu direklerin sekiz tanesi baş direktir: Âdem, İdris, Nuh, İbrahim, İshak, Yakup, Musa ve İsa. İsadan sonra bir baş direk daha gelecektir. Peygamberler ilk peygamber olan Âdemin ruhunu taşırlar. Hepsinde ilk peygamber ağız açar. Saf Musevilikle saf hristiyanlık hem mahiyettir. Her iki din aynı din halinde ilk insan ve ilk peygamber olan Âdemin dinine intibak eder. Mahiyet bakımından hakikî dinde, dini aslıde terakki yoktur. Çünkü hakikî din, dinî aslî değişmiyen hakikatin ifadesi, her zaman ve mekân için sabit ilâhî vahydir. Bu sebepten Musaya veya İsayaya inanmak arasında fark yoktur. Fakat isanıştan inanışa fark vardır. Sureti mahsusada yapılan incelemeler ile İsada Musayı bulanın, saf Musevilikle saf İseviliğin aynı din olduğunu anlıyanın ruhu daha mükemmel aydınlanır. Böyle bir kimse görür ki din değişmez, dindarlar çoğalır. Musevilik İbranilerin dışına taşmamıştı. Hristiyanlık taşı ve daha taşacaktır. Tevratta Tanrının oğulların-

dan, kızlarından bahseden, melekleri Tanrı ile karıştıran, peygamberlere sarhoşluk, zina, zevk ve safa, israf, sefahet gibi kötü fiil ve ameller atfeden yerlerde şeytanın parmağı vardır. Şeytanın iğvaatı ile Levitler (Lavî kabilesinden olan rahibler) o kitabı istedikleri gibi değiştirmişlerdir. Dini aslî, her türlü nakaisden münezze olan tek Tanrının insanlığa lâıyk kıldığı yegâne yoldur. Âdem, Musa ve İsa o yolu tutmuş, mabud olarak ancak tek Tanrıyı tanımıştır. Her şey tek Tanrıdan sudur ve tek Tanrıya rücu eder. Tanrı her şeyi zıddı ile birlikte yaratmıştır: Sağ - sol, yer - gök, gece - gündüz, hayat - ölüm, iyilik - fenalık, saadet - felâket, dinsizlik dindarlık, Âdem - Havva gibi. Âdem doğru ve faydalı, Havva yanlış ve zararlı haberlere vasıtalık etmiştir. Şeriate tutunmak ve Tanrıyı tanımağa, marifetullahı cehd etmek selâmet yolunun iki koludur. İki cihanda aziz olmak için hayır işlemek, çok oruç tutmak, çok yıkanmak, fakirliğe gönül rızası ile katlanmak lâzımdır. Erken evlenenler kendilerini fuhuştan daha kolay korurlar. Günahlar affettirilebilir. Tanrıyı inkâr edenlerin ruhları ahirette tasfiye edici ateş ile tazib edilirler ve kendi amellerinin neticesi olarak Tanrı örneğinde yaratılmış olmak hasletini kaybettiklerinden ölürlər. Mü'minlerin ruhları ise ebedî hayata kavuşur...»

Yukarıdaki satırlardan biz kendi hesabımıza müellifin maksadının aksini anlıyoruz: Clemen'in vaizleri hakikî hristiyanlıktır.

Aysi müellif yani Dr. P. Schaff ilk hristiyan mezheplerinden Montanî'ler hakkında şu malûmatı vermektedir: — «Anadoluda Firikyada milâdın ikinci asrı ortalarında Montanus isminde biri Hiristo (İsa) tarafından geleceği haber verilen Paraklet'in¹ öncüsü olduğunu, istikbalde dünyayı kaplıyacak olan Paraklet fikirlerinin ilham rabbani ile şimdiden ön hazırlığını yaptığını ilân etti. Montanus cahil, fakat gayyur, ateşli bir adamdı. Ortaya attığı fikirleri somnambol'e benzeyen vecd ve istiğrak hallerinde ediniyordu. Aynı tarzda ekstaz'lara düşen Priscilla ve Maximilla namınad iki kadın ona iltihak etti. Roma İmparatoru Mark Aurel devrinde hristiyanlara reva görülen mezalim esnasında bunlar hristiyan cemaatlerini dolaşarak Paraklet'in zuhurunun uzak olmadığını, onun çok yakında Firikyada Peputa'da zuhur etmesine ihtimal olduğunu, din uğrunda ölenlerin doğruca cennete gideceğini bildirdiler. Hristiyanlık icapları olarak şunları ileri sürüyorlardı: İsanın müjdelediği Paraklet'e şimdiden iman, oruç, zahidane bedenî mümareseler, ibadette rahiblerin tavassutuna ihtiyaç olmaması, resim ve heykellerden yüz çevirilmesi, kadın-

(1) Yeni peygamber, Mehdi, Münci, Ruhül Kudüs ile hareket eden kimse, yahut doğrudan doğruya Ruhül Kudüs.

ların süslü elbiseler giymemeleri, yetişkin bakirelerin örtünmeleri, zevk ve safaya dalınmaması... İncil ile amel İsa ile nihayet bulmuş, hakikî din Paraklet gelinciye kadar ilhamı rabbanî ile Paraklet dinini sezmekten ibaret kalmıştır.

Montanus ve mânevî hemşireleri çok taraftar topladı. Aleyhtarları Montanus'u ve taraftarlarını tekfir ettiler. Montanus'u müdafaa edenler arasında iki mühim sima vardır: kilise babalarından Tertullian ve İrenäus. Tertullian, Montanus'un fikirlerini aynen kabul ediyor ve dini dört basamaklı bir merdivene benzetiyordu: İlk basamak insanda fitrî olan Tanrı duygusudur. İkinci basamak Tevrat'tır. Üçüncü basamak İsanın arzı hayatına münhasır İncildir. Dördüncü ve son basamak Paraklet nizamatıdır. İrenäus Paraklet'in Roma İmparatorluğu dağıldıktan ve dünyayı kısa bir müddet için dinsizlik kapladığından sonra gözükeceğini söylüyordu...»

Montanîlerin Paraklet ile kime işaret ettiklerini müslümanlar pek iyi anlamışlardır: Paraklet, yeni peygamber Hazreti Muhammeddir. Fakat bugünkü hristiyanlar Paraklet'den onu anlamazlar. Çünkü Katolik kilisesi Paraklet'e papaları tenvir eden Ruhül kudüs mânasını vermiş, her papa Paraklet'tir demiş, Hazreti İsanın mehdî olarak yeryüzünde tekrar gözükmüşü akidesini reddederek İnciller mucibince onun bin sene sürecek saltanatını tevellüdünden itibaren hesaplamıştır. Bu sebepten bininci sene gelice orta çağ Avrupası pek ziyade korkmuş, kıyametten sonra bir işlerine yaramıyacağından zenginler servetlerini kiliselere bağışlamışlardır. İnanişlarına göre saltanatı İseviyenin bininci senesinde kıyamet kopacaktır. Katolik kilisesi Hazreti İsanın kendinden sonra geleceğini katiyet ile haber verdiği Paraklet¹ hakkında Ruhül Kudüsün papalara ilhamları tefsirini bulduktan sonra Montanîler üzerindeki aforozları refetmiş, Tertullian'ı, İrenäus'u kilise babalarının büyüklerinden bilmiştir. Protestanlar da Katolikler gibi kilise otoritesi veya günün hristiyanlığı dışında bir saltanatı münciye olabileceğini kabul etmezler. Böyle bir iddia onlara göre de rafız ve ilhaddır. Reylerine kılarsa saltanatı münciye protestanlık esasları dahilinde rahibler marifetiyle yapılan ve yapılacak olan tanzimatı mükemmeledir ki insanıyeti her devirde tatmine kâfidir. Ortodokslar Montanîleri hristiyan saymamakta berdevamdırlar.

Hristiyan kiliseleri Paraklet hakkında ne fikirde bulunursa bulunsun bir müslüman hristiyanlar tarafından yazılan kilise tarihleri eliyle şöyle düşünmekte kendini pek haklı bulur: Hazreti İsa, Haz-

(1) Yohanna İncili. Diğer İncillerde Paraklet ismi geçmez. Fakat onlarda da istikbalin doğru yol kılavuzuna işaret edilmirtir.

doğru büsbütün azalacaktır. Fakat Mehdi ile beraber onların sayıları artacak, arttıkça insaniyetin arzuları tatmin edilecektir: Hırs ve tamah, kibir, israf, sefahat, fuhuş ilâh. gibi ahlâksızlıklar yerine güzel huy ve ameller kaim olacak, haksızlıklar, adaletsizlikler tarihe karışacak, toprak hasisliğinde devam etse bile iştiha ve zevklerine hükmetmesini bilen kanaatkâr müminin ihtiyacından fazlası Kur'an mucibince mümin kardeşinin malı olacağından fakru sefalet unutulacak, çalışmaktan zevk alınacağından tenbel insan kalmıyacaktır. Fakat mahlûk kâinatta hiç bir şeyin istikrarı yoktur. Bu halde ilelebed sürmiyecek, bolluk, sulh ve müsalemet, güzellik bazı insanları memnun etmemeğe başlayacak, onların azgınlığı tekrar ele almaları ile beraber kıyamet kopacaktır. Artık arz kendisine çizilmiş olan yolun nihayetine varmış, fakat ondan evvel insaniyet Tanrının lûtuflu ile dünyevî emellerinin tahakkuk ettiğini görmüştür.

Ahmedi Kadyaninin baş gayesi müslüman olmıyan milletler arasında müslümanlığı yaymak idi. Kanaatince bu gayeye mevsul yegâne yol pasifizmdir.

Müslümanlığın gaza — cihad: mukaddes harp akidesi hıristiyan-

Aliahın insanı yeryüzünde halifesi, vekili yaratmış olması sembolü pek derin mânaları ihtiva eder. İnsan er geç kendisine gösterilen ideali kavrayacak, izzeti nefsinin idrak edecek, Tanrıya lâıyk bir vekil olabilmek için hayatına, ruhuna hükmeden madde ve insan putlarına karşı İbrahim'in baltasını eline alacaktır. İzzeti nefsin idraki asla egoizm değildir, Tanrıdan başkasına kulluk edilemeyeceğini bilmek, hem cinsinden yalnız kendisi gibi düşünenlerin sözlerine uymaktır... Yine yukardaki âlimlerin kanaatine göre hıristiyanlık, budizm, hinduizm zamanın isteklerini kolayca benimser. Bu dinlerde rahiblerin akideleri zamana göre ayarlamaya salâhiyetleri vardır. Müslümanlık ise zamanı hiçe sayar. Yeryüzünde ilerlemekten müstağni tek dindir. Bunun için müslümanlıkta reform olamaz. Reforme edilmiş bir müslümanlık artık müslümanlık değildir... Bu iddiada pek doğrudur Çünkü müslümanlık, müddeilerin de kabul ve tasdik ettiği gibi, halin dışına taşmıştır. O zamana uymaz, zaman ona uyar. Şimdi uymuyorsa ilerde uyacaktır. İslâmî akidelere kimse el süremez. Sünnilerin müctehidlerinde ve şiiilerin «imamı zaman» larında akide tadili salâhiyeti yoktur. Hareketler ancak akideler dahilinde olabilir. Çünkü islâm akideleri tabiat kanunları vafında,... vafında değil o kanunların ta kendisi, insan ruhunu çerçeveleyen ilahiyyülmenşe tabiat düsturlarının peygamber insan şuuruna aksi, peygamber insanın vicdanını teşkil eden prensiplerin din - ahlâk lisanı ile beyan ve ilânıdır. İnsan isteği ile değişmezler. O akideleri kabul edenler kâmil insanlığa namzed ve cehdleri nisbetinde kâmil insan olur. Kabul etmeyenler prangalarını taşır durur... İslâmiyetin ilerlemekten istiğnası — Çünkü haddi kusvada ileri bir dindir — kendi bünyesine taallûk eder. Bunu medeniyetin terakkisine muhalefet sananlar pek yanılırlar. «Müslüman Âlemi» kolleksiyonları garb medeniyetinin islâm dinine olan borçlarını saymak ile bitiremeyen makaleler ile doludur.

lık âlemine gayrimüslimlere karşı açılan sulh kabul etmez bir harp şeklinde aksetmiş olduğundan hristiyan milletlerini çok korkutmuştur. İspanyanın, şimalî Akdeniz sahillerinin yedi sekiz asır islâm hâkimiyetinde kalması, buna inzimamen Türklerin Viyana kapılarına dayanmaları ve Türk akıncılarının İskandinavvada görülmeleri garp hristiyanlığı indinde unutulmasına imkân olmıyan «dehşet» lerdir. İslâm memleketlerini tetkik eden bazı Avrupalı ve Amerikalı muharirler günümüzün müslümanlığını artık ateş püskürmiyen, fakat için için yandığından dünyayı alt üst etmek üzere her an patlaması ihtimal dahilinde bulunan yuca bir volkana benzetirler. Siyaseten, iktisaden müslümanların ekseriyetine hâkim olan hristiyanların müslümanlık karşısında duydukları asla üstünlük hissi değil, sadece endişe ve ihtirazdır. Rahib Gedat, H. P. Beach, Campbell, Young ve saire eserlerinde bu duyguyu açıklarlar. Bu duygu iledir ki Tanrı takdiri ile hakimiyetlerini kaybetmiş müslüman milletlerine galipleri gaza ve cihad akidesine bağlı kaldıkları nisbette hüsnü muamele etmişler, diğer dinlerden olan tâbilerine tanımadıkları imtiyazları tanımışlardır. Tarihi kalbinde yaşadığı müddetçe hiç bir mağlûp millet ezilmez. Tam istiklâl ve hürriyetten onu ancak bir kaç hatve ayırır. Bunu atmak ise mukaddesatını unutanların iktiham etmeğe mecbur kalacakları büyük müşkülât karşısında hiçtir. Alelâde fırsat meselesidir. Fakat... alevli bir gaza — cihad akidesi ile günümüz hristiyanlarının kalpleri fethedilemez. Kur'anî olan ve müdafaa harbine inhisar eden gaza - cihad akidesi ile milletlerin kuvvetli zamanlarında yayılmak, memleketler fethetmek isteklerini birbirinden ayırmak lâzımdır¹. Ahmedi Kadyanî islâmiyeti bilhassa hristiyanlar arasında yaymak istediği için gaza - cihad akidesinin mahiyetini tavih etmiş, bu hususta tek hatası, arzettiğimiz gibi, silâhsız müdafaaya silâhlı müdafaa âciz kalmadan ümit bağlamak olmuştur. Silâhsız müdafaa Hindistan için doğru olabilirdi. Nitekim olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu dağıldıktan sonra Araplar da kısmen silâhsız hareketler ile istiklâllerine kavuşmuşlardır. Fakat bu vaziyet silâhla taarruz eden bir düşmana silâhla karşı koyarken müslümanın dininden kuvvet almağa hakkı olmamasını icap ettirmez. Ahmedi Kadyanî hristiyanlığı kazanmak, Hazreti İsaya atfolunan mutlak sulhperverlik ile paralel teşkil edebilmek için asrında islâmiyetin muharipliği hiç bir veçhile desteklemediğini ileri sürüyordu:

(1) Bir harp ne vakit taarruz veya istilâ harbidir? Öyle harpler vardır ki taarruz ve istilâ şeklinde gözükmelerine rağmen haddizatında müdafaadırlar. İslâm tarihinde böyle harplerin misâlleri çoktur. Baskın yapacağı bilinen düşmanın basılması fenalığı önlemek olduğundan dine, vicdana aykırı sayılamaz.

— «... Zaman olgunlaşmış, islâmların dinlerini silâh ile korumak mecburiyetinde kaldıkları devirler geçmiştir. Müslümanların hayatına müslüman oldukları için kastedenler artık görülüyor. Dine karşı taarruz silâhı hâlen kalemdir. Binaenaleyh müslümanlığı ancak kalem ile müdafaa şer'î olabilir. Harbin her nev'i menfurdur. Zamanımızdaki siyasî harplerde galip taraf mağlûp tarafın dinine hürmet ettiğinden müslümanlar gaza ve cihad akidesine tutunarak bundan böyle silâhlı çarpışmalarında sağ kalanlarının gazi, ölenlerinin şehit olduğunu iddia edemezler. Silâhlı cidalı dinî vazife kılan sebepler ortadan kalkmış, din harplerde kuvvet kaynağı olmaktan çıkmıştır. Hürriyet ve istiklâl mevzubahs ise o en iyi kültür ile, ilim ve irfan ile, güzel ahlâk ile korunur. Kaybedilmiş ise yine bunlar ile kazanılır. Silâhın zaferi muvakkattir.

Cihad akidesini ters anlıyarak karşılına çıkan gayrimüslimi kesmekten ibaret sananlar islâm dâvasına ihanet ederler. Bu yanlış telâkki ve tatbikatı islâmiyete sayısız düşman kazandırmış, diğer milletlerin kalplerinde sönmez bir kin uyandırmıştır. Cahil monların, mutaassıb dervişlerin mesuliyeti büyüktür...»

Silâhlı cidalı şer'î kılan sebeplerin henüz ortadan kalkmadığına, düşmanın ancak yıldığı yerlerde âlicenab olabildiğine, müslümanlığın istediği şekildeki hürriyeti vicdanın en medenî ülkelerde bile henüz teessüs etmediğine kani olduğumuzdan Ahmedî Kadyanînin fikirlerini bugün için yersiz buluyoruz. Gayrimüslim düşmanlığı islâmiyete yabancıdır. O her din ve mezhebe hayat hakkı tanımıştır. Fakat gayrimüslimlerin istilâsına uğrıyan yerlerde halkın onlara düşmanlığını da tabii karşılamak lâzımdır.

Ahmedî Kadyanî anladığına göre müslümanlık esaslarını havi bir kitap yazarak İngiliz kraliçesine gönderdi. Onu ve hükümetini islâm olmağa davet etti. Kraliçe ve kabine âzalarından kimse müslüman olmadı amma kitap ciddiyetle karşılandı. Çünkü bir meczubun eseri değil, Şark - Garb teolojileri ve hukukunda behresi olan, sosyoloji ve psikolojiden iyi anlıyan bir âlimin eseri idi. Anglikan Kilisesinin müdafaa bakımından fazla alâkasını mucip oldu. Ahmedî Kadyanî ondan evvel de müteaddit kitaplar yazmıştı. Bunları neşretti. Hindistanda ve civar memleketlerde olduğu kadar İngiltere, Amerika ve Avustralyada okuyucular buldu. Kitaplarında kullandığı lisan İngilizce ve Arapça idi. Kuvvetli kalemi olduğu kadar kuvvetli nutku da vardı. Halk vaizlerine koşuyordu. Çok geçmeden müslümanlardan, hindulardan, Hindistan dahilinde ve haricinde İngilizce konuşan hristiyanlardan bir hayli taraftar edildi. Gayrimüslim taraftarları evvelâ onun dinleri birleştirmek projesine hayran oluyor, sonra ~~intida~~ ^{teşvik} ediyordu. Çeyrek asrı geçmeden Kadyan

kasabası büyük bir hareketin merkezi haline geldi. Reislerine son derece bağlı ve ekserisi münevver Kadyanilerin sayısı yalnız Hindistanda iki yüz bine vardı. Ahmedi Kadyanî Hind zenginlerinin yardımı ile beş kıtaya şamil büyük bir misyon teşkilâtı vücade getirdi. İngilizce konuşan hristiyan ülkelerine binlerce müslümanlık misyoneri — murabit gönderdi. Bunlar her sene milyonlarca broşür, pamflet, kitap dağıtarak, vaizler, nutuklar, konferanslar vererek müslümanlık hakkında muhitlerini tenvir etmeğe başladılar ve çok ihtida kaydettiler. Bu teşkilât hâlâ muvaffakiyet ile faaliyettedir. Gündengüne kuvvetini arttırıyor, daha şimdiden Anglikan misyonerliğine mukabil sıklet olabilecek duruma gelmiş, faaliyet müddetinin yarım asrı doldurmamasına rağmen muvaffakiyet kalitesi bakımından onu geçmiştir. Hristiyan misyonerlerinin büyük şehirlerde hristiyan edebildikleri kimseler daha ziyade fakir çocuklar ve kadınlar olduğu halde Kadyanilerin İngiltere, Amerika, Avustralya büyük şehirlerinde hristiyanlıktan müslümanlığa döndürdüğü kimseler daha ziyade zenginler ve münevver erkeklerdir.

Ahmedi Kadyanî birinci dünya harbinden sonra vefat etmiş, teşkilâtının büyük başarıları, Amerikada hristiyanlar tarafından çıkarılan «The Moslem World» mecmuasında D. Vander Meulen imzalı makalede izah edildiği vecihle (Cild XXVI, sayı 4, sene 1934) Kadyanîliği islâmiyet dışı sayanları Kadyanîliğe ısındırmış, Vehhabiler bile onlara «kâfir» demekten vazgeçmiştir.

Ahmedi Kadyanî, yahut uzun ismi ile Kadyanlı Mirza Gulam Ahmet şüphesiz müslümanların beklediği Mehdi değildir. Fakat herhalde pek samimî, Hazreti Muhammede son derece hürmetkâr bir müslümandır. Sisteminde Kur'an ve sünnete harfiyen ittiba eder. Kendi hakkında kullandığı mehdi tabirini nuru Kur'an ile hem cinsini tenvir ve irşad eden kimse mânasında kullanır:

Ben müceddid ve mehdiiyim, fakat şari' değil, müctehidim. Kur'an üzerinde çalışanı Kur'an ruhu kaplar. Kur'an okuyan vahyi ilâhının mürselileyhi olur, ve siasî nisbetinde işaret semaviyeyi görür, halin iyi yollarını tâyin ve istikbalî keşfeyleyler. Kur'an öyle bir kitaptır ki onun satırlarını takip eden Allah ile ittisal temin ettiğini duyar. Bu duygusu ile mesut olur. Dualarının müstecab olacağını Tanrıdan öğrenir. Kalbine ilmi ilâhî dolar. Böylece her türlü günah temayülâtını yener. Gayrı ahlâkîlikten kendini uzak tutar. Diğer din kitaplarında ise akıl ve mantığa muhalif olarak günahattan, kurtulma usulünden başka bir şey yoktur: günahlardan, sebepleri giderilmeden kaçınılır. Müctehidin vazifesi halin icaplarını Kur'andan istinbat etmek, müceddidin vazifesi Kur'an eli ile saf imana ermek,

Mehdinin vazifesi Kur'anî olan saf imandan hemcinsini nasibedar etmeğe çalışmaktır. Bu üç vazife bende birleşmiştir...»

Ahmedi Kadyani'ye intisab etmek için islâmın beş farzına riayetkâr olmak, hüsnü ahlâk üzere yaşamak, ameli sâlih işlemek, maddeye bağlanmamak ve kimseye tahakküm etmemek şarttır:

— «.... İnanarak kelimeî şehadet getirecek, usul ve erkânı dahilinde namaz kılacak, oruç tutacak, fukara vergisi (zekât) verecek ve imkân bulursan hacca kideceksin!... Cehennem azabı Tanrının sonsuzluğu gibi nihayetsiz değildir. Kur'andaki ebedî lâfzı iradei ilâhiye ile takyid edilmiştir. Yani Allah isterse cehennem azabı ebedî olacak, fakat o rahmenürrahim — merhametlilerin en merhametlisi olduğundan istemiyecektir. Bir hadisi şerifde bu ciheti bildirir: Cehenneme öyle bir zaman erişecek ki artık onun içinde kimse kalmıyacak, serin sabah rüzgârı kapılarını oynatacak... Lâkin bil ki muvakkat de olsa o azap çok şiddetlidir ve sana, senin mikyasın ile ebediyet kadar uzun gelebilir. Tanrı sana borçlarını narı cahimde ödetirse vay haline!... Tanrım cennetimdir. Tanrı senin de cennetin olsun!... Maddeyi ruhtan üstün tutanları taklid etmeyiniz: Onlar toprak yutan yılanlara benzerler. Leşler üzerine atılan köpeklerden farklı değildirler. Hırslarına gem vuramazlar. Her şeyi yerler ve her şeyi içerler. İndlerinde domuz eti, şarap ve gayrın hakkı mubahtır. Tanrı yerine insanlara taparlar... Serveti menetmiyorum. Fakat ona güvenmemek, aç, çıplak bulunmasına razı olmamak şartıyla. Geçinmek için herhalde çalışmalı, helalinden kazanmalı, naçar kalmadan başkalarının yardımına katlanmamalı, okuduğunuz için okumayanlara, akıllı olduğunuz için akılsızlara, kuvvetli olduğunuz için kuvvetsizlere tahakküme kalkmamalısınız!...».

Mumaileyh mehafetullah teessüs edinceye kadar kadınların te settürü taraftarıdır. O teessüs edince zinaya, fuhşa gözler kapanır. Vehhabiler gibi ölümlere fazla hürmet edilmesini, kabirlere adaklar adanmasını, tarikat pirllerine, şeyhlere ifrat derecede rabtı kalbi meneder. Alim bir şîî lala tarafından yetiştirildiği halde Şiîler hakkında sünnîler gibi düşünür, onların Ebu Bekir, Ömer düşmanlığını ve taşkın Ali dostluğunu şiddetle tenkit ederler. Asla lâyuhtilik iddiasında değildir. Keşf, istihraç ve istidlâllerinde yanılabilceğini söyler. Kur'anı Kerimi modern dünya münevverlerini her cihetten tatmin edebilecek surette tefsir etmiş, o tefsirler ile teşkilâtının eline müslümanlığa aleyhtar her türlü felsefeyi kıymetten düşürmeğe muktedir mânevî bir arsenal vermiştir. Mumaileyhin Kur'an tefsirleri muakibleri tarafından ayrıca işlenmiş, böylece mükemmel bir tfsir kitabı vücade getirilmiştir. Arapça olan bu kitap Lahur

neşri islâm heyeti reisi Mevlâna Mehmet Ali¹ tarafından İngilizceye tercüme olunmuştur.

Müslümanlığın yayılmasında artık Kadyanilik ve Kadyaniliğin gayrı farkı kalmamıştır. Bütün islâm misyon heyetleri elele vermiştir. Meselâ Amerikadaki «İslâm hareketi cemiyeti» orada bütün islâmî misyon faaliyetlerinin destekleyicisidir. Her yerin islâmî hareketleriyle alâkadar olur².

Kadyaniler akkor Kur'an ateşi ile üstadlarının ruhunda yüksek şuur güneşinin parladığı, mumaileyhin harikalar başardığı fikrindedirler. Kendi de kitaplarında kerametlerinden bahseder, meselâ: binlerce kişinin gördükleri rüyalar üzerine tarikatine sülûk ettiğini, yanında kırk gün kalan bir kimsenin semavî bir işaret ile bütün inkârlarından sıyrılacağını söyler. Kötürümleri el mesihleri ile ayağa kaldırmış, hastaları bir kaç söz ile iyi etmiştir. Gaybı Tanrıdan başka kimsenin bilmediğini, fakat Tanrı dilerse kulunun gözü-nü istikbale açacağını, bu lûtfâ mazhar olarak senelerce sonra olacak hâdiseleri gözü ile gördüğünü, zamanı gelince bunların aynen zuhur ettiğini, eynen zuhur etmeyenlerin tabiri gerekli rüya karakterinde olduğunu yazar. Monlanın biri mumaileyh aleyhinde bir kitap yazarak «Yarab, Kadyanî ile ben senin huzurunda mürâfaa oluyoruz. İçimizden hangisi haksız ise tez vakitte onun canını al» demiş ve on gün sonra monla ölmüştür. Bu monladan sonra diğer bir monla daha aynı tarzda hareket etmiş, onunda soluğu kesilmiştir. Bunlar Ahmedi Kadyanînin «Nüzulü Mesih» adlı kitabında tarih ve isim zikri suretiyle kayıtlıdır. Bu kitap onun cidden hayreti mucip (150) kerametinden bahseder. Kerametlerinden biri de kendisini irşad eden sesin (Klairodiance hadisesi) senelerce evvel haber verdiği veçhile beş senedenberi etraf havali vebadan kırıldığı halde hiç bir sıhî tedbir alınmamasına rağmen hastalığın Kadyan kasabasına uğramamasıdır. Ahmedi Kadyanî şahsı ile alâkalı harikalar hakkında şöyle diyordu:

— «Eğer peygamberlere vaki olan vahiy ve ilhamların ilâhî menşeli olduğu harikalar ile müeyyed ise ben onların çoğunu geride bıraktım. Tanrının bahş buyurduğu kuvvet ile benden sadır

(1) Mumaileyh muhterem Naciye Hamdi Akseki'nin İngilizceden Türkçeye tercüme ettiği «İslâm dini» adlı kitabın muharriridir.

(2) Bu cemiyet 1948 senesinde islâm âleminde Nobel mükâfatına muadil olan «Ramazan» mükâfatını islâmiyete ettiği büyük hizmetten dolayı Pakistanın kurtarıcısı merhum Mehmet Ali Cinnah'a vermiş, mükâfatın beratını Amerika Müftüsü Şeyh Abdürrahman mumaileyhe göndermiştir. Kral İbnissuud ve Kral Faruk daha evvelki senelerin ramazan mükâfatını kazananlar arasındadır.

olan fevkalâdeliklerin şahitleri mazide değil, haldedir. Onların bugün binlerce şahidi yaşıyor. Fakat Muhammedin mucizesi yanında bunlar nedir ki?!... Onun Kur'anı var. Ben ancak o zatıâlinin nurunun makesiyim. Vahdaniyeti ilâhiyeyi tebliğe memur hak peygamberi Krişna yerine Hindular, İsa yerine hristiyanlar bir Tanrı Krişna ve Tanrı İsa uydurdular. Onların Tanrıları ancak muhayyelelerinde mevcuttur. Havarik alanında hindu gurularını, Hint - Tibet yogilerini ve İsaya tapan hristiyan azizlerini karşımda görmek isterim...»

Ahmedi Kadyanînin karşısına azizleri bol hindulardan, Tibetlilerden kimse çıkamıyordu. Yaşayan hristiyan azizi ise artık kalmamıştı. Onun olacak dediği oluyor, ölecek dediği ölüyordu. Bir cür'etkâr ile macerası şöyle olmuştu: Lek Ram isminde brehmen kastından ve Aryasamaç mezhebinden bir hindu Kadyan kasabasına giderek Ahmedi Kadyaniye Kur'an Tanrı kelâmı değildir. Tanrı kelâmı yalnız Vedalardır. Vedalara olan imanım ile bana ilhamat vaki olur. Sana ecelinin ne vakit geleceğini haber verebilirim dedi. Ahmedi Kadyanî dini hakkındaki sıhhat delilinin neden ibaret olduğunu Hinduya sordu. Hindu dinimden aldığım kuvvet ile istikbali kestirmem kâfi bir hüccettir cevabını verdi. Ahmedi Kadyanî öyle ise dininin yanlışlığını dindaşlarına anlatmak kolay olacaktır diyerek karşılıklı kehanetlerin matbuat ile ilânını teklif etti. Hindu kabul etti. Böylece bütün Hindistan meseleye âgâh oldu: Hinduya göre Ahmedi Kadyanî üç sene içinde koleradan ölecektir. Ahmedi Kadyaniye göre Hindu altı sene içinde bir bayram günü dindaşları tarafından parçalanacak ve o günden bir kaç gün sonra Pencab mintakasında taun zuhur edecektir. Hindistanda böyle bahisler unutulmaz. Merak ile neticeye intizar olunur. Üç sene ve daha fazlası geçti: Ahmedi Kadyanî diri kaldı. Altıncı sene bir bayram günü Lek Ram'ı öldürdüler ve bir hafta sonra Pencaptan taun haberleri geldi.

Ahmed Kadyanînin Berahîni Ahmediye ismindeki Arapça kitabında da bu neviden fevkalâdeliklerine dair bazı notlar vardır. Bu etüdümüzün baş mehazi mumaileyh tarafından İngilizce olarak telif edilen «The Promised World Messenger — mevud dünya habercisi »adlı kitaptır. Kadyanî teşkilâtı halen şu yerlerde faal bir haldedir: Hindistan, Burma, Seylan, Çin, Mauritius, Mezopotamya, İran, Arabistan, Mısır, İngiltere, Birleşik Amerika Devletleri, Şarkî ve Garbî Afrika, Avustralya.

Eserleri eli ile Ahmed Kadyanî hakkında verebildiğimiz hüküm şudur: Mumaileyh yüksek bir medyom, hakikî bir mutasavvıf, bir veli, büyük bir idealisttir. Teoloji ve spiritualizm bakımından sureti mahsusade tetkike değer. Kendisinde tecelli eden psişik hallerin mahiyetini bizzat yazdığı İngilizce ve Arapça kitaplarda tam

intisâs ve salâhiyet ile izah etmesi itibariyle müdekkiklere otantik mesnetler verir. Mefkûre kuvveti, samimiliği, şuuraltını vuzuh ile idrak kebiliyeti muhtelif ilimlerdeki vukufuna inzıam etmiş, kendisini yüksek deha sahipleri arasında saydırmıştır. Hazreti Muhammede hudutsuz bir aşk ile bağlanmış, onun büyük idealinin tahakkukuna hayatını vakfetmiştir: Cihan sulhu — tek Tanrı, tek din... Ahmet Kadyanî mevud Mehdi olamaz. Fakat herhalde mevud Mehdi yolunda atılmış bir adım, hem de büyük bir adımdır.

Kuday

ÖLÜM

Hayatla ölüm arasında keskin bir hudut yoktur. Ölüme geçiş, bir çoklarının sandığından daha karışık ve yavaştır. Hayatın en yüksek noktası tam sıhhat ve neşe olduğu söylenebilir. Fakat, ölümün en kritik anı nedir, bu bilenemez. Ölüm eşiğinden itibaren başlayan bütün hadiseler, birçoklarınca meçhul olduğu için, hayatın sonu korkunç görülür. Bilinmeyen şeylerin verdiği korku... Bununla beraber sürüklenen ümitsizlik, ızdırıp, haşyet hattâ gayız ve kin... Hep bu bilgisizliğin doğurduğu neticelerdir. «Ölüm» ü bir nefes kesilmesi, kalp durması, tam şuarsuzluk hali, bütün fizyolojik vazifelerin tatili... gibi adlarla çerçevelemete imkân olmadığı bir çoklarınca malûmdur. Nitekim saatlerce nefes almıyan yahut kalbi hareket etmiyen yani tıbben ölmüş sayılan kimselerin bir müddet sonra tekrar hayata kavuştukları çok görülür. Mezardan dönen ölümler az rastlanır hâdiselerden değildir. Bazı operasyonlarda hastaların öldükleri halde gerek bazı tıbbî müdahaleler, enjeksiyonlar, gerek sun'î teneffüs gibi vasıtalarla hayata döndükleri artık âdi vukuattan sayılıyor. Denizde boğulup kurtarılan, zehirlendikten sonra tekrar hayata getirilen insanlar, ölü doğduğu halde diriltilebilen bebekler hemen sık rastlanan vakalardır. Ölümünden sonra deri, saçlar, tırnaklar, kemik nesci oldukça uzun bir zaman canlılığı muhafaza eder. Doktorların «Transplantation» dedikleri deri aşılama¹ keyfiyeti ölmüş kimselerin ciltlerinden alınmış parçalarla ve muvaffakiyetle tatbik edilebilmektedir. Ölümün kat'î hududu ne-residir? Bunu anlamak ekseriya güçtür. Sıhhatli bir insanın ölüme doğru katettiği mesafeleri şöylece sıralarsak, kat'î ölümün hangi noktada husule geldiğini daha iyi tebarüz ettirmiş oluruz:

Normal bir insanda hastalık, rahatsızlık hallerinin zuhuru, ölümüne doğru bir adım sayılır. Bu haller artıp vaziyetin ağırlaşması ölümüne yaklaşmadır. Bazan bu yaklaşma birdenbire de — kalb hastalarında, Apopleksilerde olduğu gibi — vukua gelebilir.

(1) Transplantation başka bir vücuttan alınan derinin, sağlam bir insanın ameliyatla çıkarılmış «boş» cilt kısmına yamamak keyfiyetine denir. Yırtık veya delik olan bir kumaşa yapılan yama gibi.

Hastalık halinin süratle ilerlemesi ve nihayet baygınlık defeyans hallerinin zuhuru, şuurun bulanması, hezeyanların, ihtilâçların başlaması... daha ileri bir adımdır. Nihayet (Koma) (Haletinezi) en ciddî adımı, eşik adımını teşkil eder. Şuur kalmaz, nefes güçleşir, nabız kötüleşir. Biraz sonra nefes durur. Kalp henüz faaliyetine devam etmektedir. Çok derinden de olsa kalbin çarpış — daha doğrusu çarpınış — seslerini duymak mümkündür¹ kalbin duruşuyla vücut soğumağa başlar. Hiç bir hareket² hissedilmez. Bir müddet sonra vücutta tefessuh da başlar. Bu, önce ciğerlerden, barsaklardan başlar ve nihayet bütün gövdeye sirayet eder. İç organlar çürür ve kokar. Nihayet etler ve deri dökülür. En sonunda da kemikler erir ve kaybolur. Bir zamanlar şu yazıları yazan veya okuyan »varlık« bir zaman sonra bu saydığımız âkıbetlere uğrar. İşte bütün bu uzun hâdiseler silsilesinde, hakikî ve mutlak ölüm hangi noktadadır?. Belki kalbin duruşu, veya şuurun kaybiyle birlikte vücudun soğumağa başlaması... Fakat bu da kısa ve keskin bir safha değil. Bazan saatler hattâ günler devam eden bir [hâdiseler silsilesi] nden ibarettir.

Bu sebeplerden dolayı hayatla ölüm arasında kat'î hudut çizmek müşküldür. Ölüm denilen hâdise vukua geldikten sonra acaba her şey bitmiş midir?.. Burası da pek mühim. Materyalist görüşe göre «evet!» spiritualistlere göre de «hayır!»...

Eğer bütün kâinatın bir yaratıcısını kabul edersek, böyle sonsuz yaratıcılık kudreti taşıyan bir Allahın, üç beş günlük bir ömürle insan varlığını dünyada bir resmi geçit yaptırıp ifna edivermesi mantıksızlık, adaletsizlik, hattâ kudretsizlikle vasıflandırılacak bir iş olur. Kaldı ki madde ve kudrette ebediliği, materyalist ilim de, felsefî akidelerde kabul ediyor.

(1) Anne rahminde; sinir, hazım, teneffüs, hareket ilâh. sistemlerinin henüz faal bulunmadığı bir sırada işlemeğe başlayan kalp bütün hayatın devamı müddetince. gece - gündüz, durmadan, çalışır. Beşikten - mezara uzanan hayat yolunun en çetin yükünü taşır. Bu zavallı hamal, bütün gövdenin yükünü hayatın son dönüm noktasına kadar sırtında sürükler. Nihayet bir silkinişle yükünü atar ve bitap, sessiz, hareketsiz ebedî istirahat dalar. Bu haliyle vücutta en evvel harekete geçen ve nihayet en sonra duran kalp, hayatı ölüme bağlayan yolun son noktasını teşkil eder. Kalbin durması bütün diğer uzuvların da kısa bir zamanda durmasını neticelendirir. Yapılan istatistiklere göre şuursuzluk, hissizlik haftalar ve aylarca devam edebiliyor. Teneffüs etmeden 30 dakika hattâ 45 dakika yaşayabilmek kabil olabiliyor. Fakat kalbin durmasına ancak 8 - 10 dakika mukavemet edilebiliyor.

(2) Yalnız adalelerin takallüsü görülebilir. Bazı kurbanların bağırsakları oynar, etleri titrer.

Böyle olunca, ölümden sonra da varlığı devam ettiren bir şuur halini kabul etmek makul olacaktır. İşte yukarılardanberi bir sürü delillerle ispatına çalışılan şey, ölümden sonra insanın yaşamakta devam eden bir cevher «ruh» sahibi olduğudur. Spiritizminin müs-bet ve müdellel vakaları hep bu cevherin eseridir. Ruhun beden-den ayrılışı, ondaki milyarlarca hücrenin¹ ruhlarını da idarecisiz bırakır. Bu ayrılış mukadderat plâniyle sıkı sıkıya bağlı mıdır, de-ğil midir?.. burası uzun etüdlere ihtiyaç gösterir. Ruhun bedenden ayrılışı bu plân icabı olabileceği gibi sonra verilen bir karar yahut ruh ve beden münasebetlerinin devamına imkân bırakmayan yeni şartların ortaya gelmesi gibi bir keyfiyetten de olabilir. Bu mülâ-hazalardan sonra akla tıbbın hikmeti nedir? suali gelebilir:

Tıp, bütün kudretiyle, beden yapısının fizik durumunu ıslaha gayret eden, ruhun bu bedenden daha sürekli ve faydalı bir şekil-de istifadesini sağlayan bir ilim şubesidir. Bu mânasiyle felsefesinin ıstikameti belki biraz değişmelidir. Fakat netice itibariyle yine aynı yolda yürüdüğünü kabul etmek zor değildir. Ölüme bir son bulmak imkânının mevcut olmayışı karşısında, ruhun ebediliği felsefesini bir teselli olarak telâkki etmek de yersizdir. Çünkü ölüm hakiki mânada bir kurtarıcıdır. Hayat yükünün ıztıraplarından, acıların-dan, yorgunluklarından, tesellsiz kalışlarından bizi sıyıran yegâne kurtarıcı... Maddeler âleminde değişiklikler içinde tevali ve tesel-sül eden hayatlar kabul edilmeden, sürekli bir ömür, mânasız bir şeydir. Hele tekâmül karşısında tamamen mânasız ve cılız kalır. Ölüm, ruh hayatının ebedi tekâmül seyrinde her değişme safhasını adlandıran bir vakadır. Ve ancak bu manasiyle bir kıymet ifade edebilir.

Ölüm tatlı bir kurtarıcıdır. Eğer tekâmül varsa ve eğer bu ebedî ise ölüm en güzel bir vasıta. Okuyucum, hayata sınımsız yapılmış okuyucum! hayatın ötesinde de umduğun büyük saadet vardır. Ve olması zaruri. Bu âlemler, yıldızlar boş yere yaratılma-mıştır. Hayat ve ümit boş yere çağlamıyor. Buna inan!.. Ölüm bir kurtarıcıdır, hem de tatlı kurtarıcıdır dedim. Etrafında gördüğün binbir ıztırap ebediyen devam etseydi, yaratıcıya adaletsiz demek-te senden önce gelirdim. Fakat her yarattığında küçük akıllarımızın alamıyacağı kadar hesaplı davranan yaratıcı, bizlere bu bedbaht-

(1) Bu hücrelerde de ruh vardır. Her birisinin müstakil fakat geri ruh varlığı bütün gövdeyi idare eden ruhun ayrılmasıyla, idaresiz kalırlar. Kısa bir müddet sonra bunlar da kısım kısım kendi bedenleri olan hücrelerden ay-rılırlar. Ve hakiki ölüm de bütün bu hücre ruhlarının tamamen ayrılmalariyle vukubulur.

lıklar karşısında bile ölümle teselli bulmamıza imkân vermiştir. Saadet içinde yüzenlere ölüm belki korku ve haşyet verir. Hayata sınıklı sarılanlara ondan ayrılış bir acıdır. Amma bu da bir adalet değil mi?.. İztırabı, acıyı kesen aynı kılıç, saadeti de aynı şaşmaz adaletin hükmüne arz ediyor. Birisi başlangıcında diğeri sonunda duyulan acı; böylece yer değiştirmekle adaleti, hakkı yerine getimiyor mu?. âbediyen yok olmanın ızdırabı, bilgisizliğimizin düşüncesizliğimizin bir cezasıdır. İster spiritualist, ister materyalist görüşlerle düşünelim, yokluğa kavuşmak mantıksızlıktır. Maddenin de, enerjinin de mahvolmayacağını söyliyeeen ilim, tecrübeleriyle, müsbet eserleriyle bu inancı ruhumuza sindiremediyse yeryüzünde mantık da, şuur da iflâs etmiş olmalıdır. Ruhun ebediyetine inanış aklın bir icadı; adalet ve mutlak mefhumunun uydurulmuş bir neticesi olsaydı temellerini sarsarak yıkacak dahiler yetişmekte gecikmezdi. George Bohen, Rahib Mesliër, Moleschot, Büchner gibi cidden ileri tefekkür kabiliyeti gösteren âsi zihinlerde, kâinat nizamının bir çok hatalarla malûl gösterilişi bile tabiatın akıl almaz şuurunun ahengine delildir. Mutlak bir adalet, mutlak bir nizam ve kâinat ahengini tasavvur etmek kudretinin bize bahşedilmiş olmadığına göre bu dâhi mütefekkirlerin tenkitlerinden menfi değil müsbet mânada bir hisse kapılması gerekir. Bohen'in «zihayatların bünyelerinde lüzumsuz hattâ muzır» şeyler görebilmesini (106) ancak tecrübe imkanı ve şartlarının kifayetsizliğini gösteren bir delili olabilir. Yoksa hayatın mekanizmasında bu «muzır» ve «lüzumsuz» gibi görülen olaylar, çok karışık ve mu'dil hesapların zarurî bir vasıtasıdır: Ölüm! gibi...

HAYAT

Hayat, şuurun maddede tezahür göstermesidir. Yahut, spiritualist görüşle, ruhun, dünya maddeleriyle münasebete geçiş keyfiyetidir. Hayatiyat (= Biologie) âlimlerinin bazılarına (106) göre hayatı, bilhassa iptidaî varlıkların hayatını ebediyen uzatmak mümkündür. Bu bipoloji âlimlerinin yaptıkları tecrübelerde bir tek hayattar varlığın değil de bundan üreyen varlıkların ilânihaye üretebildikleri iddiası görülür. Bu, bizim anladığımız mânada bir ebediyyet değildir. Hayat cevherini, nesilden nesle intikal ettiren gizli bir kuvvet mefhumudur. Bu mânasıyle insandaki ruh varlığını da ebedî sayanlar görülür. Fakat biz meselâ babalarımızdaki mânevî varlığın bizde de devamı şeklinde bir ruh varlığı kabul etmeyiz. Her ne kadar bizlerde de babalarımızın mânevi varlıklarından bi rşeyler bulunuyorsa da — çünkü irsiyet kanunlariyle böy-

le bir mefhumun kabulü iddiası ile sürülüyor — biz, her varlığın bir müstakıl vahdet (Antité) olarak kabulüne taraftarız. Bunun, maddeler bakımından onun kanunlarına tâbi tezahürleri arasında, irsiyet kanunlarını bir dereceye kadar müessir fakat ancak onun dünyadaki hayatında müessir bir takım roller oynadığını kabul ederiz. Bu da esasen kâinatın umumî ve değişmez sempati kanuniyle alâkalıdır. Ve ancak bu kanunun hükümleri içinde mütaleaya değer bir vetire olarak telâkki olunur.

George Bohen'nin kitabında (106- iddia edilen ebedî hayat meselesi ancak bu şekilde düşünülürse kabul edilebilir. Yoksa hiç bir kimse aynı hayatta hücreyi ebediyen yaşatabileceği iddiasında bulunamaz.

Nitekim bu güne kadar yaşayan bir tek canlı görülmemiştir. Hayatın, maddelere bağlı yıpranma ve ihtiyarlama vetireleri bunun en büyük âmilidir.

Bu yıpranma ve ihtiyarlama keyfiyetinin geciktirilmesi hayatı uzatabilir. Fakat o kadar... Bütün yıpratıcı imkânları ortadan kaldırmaya dünya şartları müsait değildir. Şu halde ölüm, hayatın en tabîî bir neticesi olacaktır.

O halde bu kısa hayat ne olmalıdır?..

Bizce, bir tecrübe ve bilhassa tekâmüle vasıta olan bir tecrübe... olmalıdır. Bütün felsefe mekteplerinin birleşebilecekleri bir hüküm ki bundan ne anladığımızı izah etmiye çalışalım:

Bugün yaşadığımız küre sathında bir gül, bir papağan, bir insan ne mâna taşıyabilir? Bundan bin sene evvel de bir gül, bir papağan ve bir insan yaşamıştı. Bu üçü hakkında bugün ne biliyoruz: hiç... Bugün yaşayanlar da yarın hiç olmayacaklar mı?. Gül ile papağan için bir şey demiyelim fakat insan!... Gelmiş geçmiş milyarlarca arasında yaşadığını, üç günlük ömür ve bir de mezar taşıyla mı anlatacak.. Bu ifadenin kıymeti nedir? o da değersiz.. bir de hafızaları yokluyalım... eskilerden bir takım isimler... Buda, Musa, İsa, Muhammed, Aristo, Sokrat, Edison ve saire... Bu isimler kafalarda geziyor, niçin?.. Herbiri zamanında görünmez birer fikir oku gibi hedefin 12 sini vurmuşlar. Bugün maddî varlıklarından eser kalmıyan fakat mânevî hayatları kafalarımızı tutuşturan bu adlar, bizi de yollarına çeken bir miknatis gibi beyinlerimizin potasında kaynamıyor mu?... Yüzbinler, milyonlarca kafa bu izlerde sürüklenmiyor mu? o halde bundan bir ders alma zamanımız geldi.. ey okuyucu! iyi bir ad, ölmez bir isim bırakman için hayat yolunda fazilet hedefinin 12 sine doğru nişan al!... Ona doğru süratle fikir ve enerji okunu fırlat!.. korkma!.. Eğer tam 12 yi vuramasan da senin temiz ve saf idealin, fikir okunu karavana olmaktan kurtarır. O halde

hemen seferber ol!.. faziletin, ahlâkın, insanlığın en asîl yolunda yürü. İyi bir isim bırakman için vakit çok azaldı. Mukadder âkîbet gecikmeden gelecektir. Kendi kudretlerine inan, bu kudretlerin seni mükâfatlandırmakta geç kalmıyacaktır. Bunun için tek güvencin kendi vicdanın olsun, yeter. Bil ki hayat, seni isimsiz bırakacak kadar kısa fakat faziletli bırakacak kadar uzundur.

Akay

Bitirirken,

Aziz okuyucu! size sunduğumuz bu kitap istediğimiz gibi olmadı. Yazılışı biraz aceleye geldi. Bütün samimî gayret ve dikkatimize rağmen tertibinde bir çok hatalar, yanlışlıklar oldu. Bazılarını tashih etmeğe mecbur kaldık. Bazı yerlerde iki üç kelime atlamalar olmuş. Elimizde olmıyan bu hatalara karşı yüksek müsamahanızı diliyeceğiz. Kitabın hacmini daha geniş tutmayı çok istedik. Fakat maddî imkânlar buna fırsat vermedi. Düşündüklerimizi samimiyetle yazdık. İki arkadaşın fikirleri arasında tezadlar olmuştur. Esasen bu kitabın hususiyeti de buradadır. Dileyen birisini veya diğerini tercih de serbesttir. İleride kitabın yeni bir tabı imkânı olursa herhalde sizleri daha çok tatmin etmeğe çalışacağız. Kitapta setırlar çok sık ve aralıksız dizildi. Bu, sırf size daha çok şeyler anlatabilmek endişesinden gelmedi. Belki, biz de fikir hayatının hangi maddî ve iktisadî kombinezonlara zebun olduğunu da acı acı belirtmiş oldu. Bu atmosfer içine düşmüşler durumu daha iyi takdir edeceklerdir. Fakat biz de karie bir gamze ile olsun hali anlatmadan geçemedik. Önceleri kitabın her faslının sonunda o kısma ait literatür vermeyi düşünmüş, bu maksatla da 119 uncu sahifede görülen listeyi sunmuştuk. Fakat sonra bundan — kitabı şişirmemek için — vaz geçildi. Satırlar arasında görülen rakamlar bu kitabiyatın rakamlarıdır. Mehazlerin bir kısmı satırlar arasında isim zikredilmek suretiyle tebarüz ettirildi. Görülecek hatalardan bize ait kısmını hüsnüniyetimize bağışlamanızı dileriz.

SON

LÂHİKA

(119 uncu sahifeden devam)

MÜRACAAT EDİLEN ESERLER — BİBLİYOGRAFYA:

113 - Abdullah Cevdet	Dimag ve Melekâtı Akliye	1333
114 - Ahmet N. Baha T.	Psikoloji, İlmi ahvali ruh	—
115 - Avanzade, Süleyman	İlmi Kehanet	1332
116 - Berkmen, A. Rıza	Madde ve Enerji	1946
117 - Besim Ömer	Tenvim ve Tenevvüm	1330
118 - Bon, Güstave le - A. Cevdet	Amelî ruhiyat	1931
119 - Coué, Emil - H. Bekir	Telkin yoliyle kendinize hâkim olmnın yolları	1242
120 - Dozy - Dr. A. Cevdet	Tarihi İslâmiyet	1908
121 - Droper — A. Mitat	Niza-ı İlmü din	1313
122 - » » »	» »	1313
123 - » » »	» »	1315
124 - Ermin, İ. Tefvik	Miknatısın çözdüğü sırlar	1948
125 - Fenmen, Refik	Yeni Kuantâ fiziği	1940
126 - İsmail Fethi	Alemi lâtifin mevcudiyeti	1328
127 - M. Şekip	Felsefe dersleri — ruhiyat	1926
128 - Münir Raşit	Gayri şuur	1933
129 - Pouancaré — S. Zeki	İlmin Kıymeti	1931
130 - Usman, Dr. Mazhar Osman	Psichiatria	1947
131 - » » » »	Tababeti ruhiye	1947
132 - Valtair — Lûtfi Ay	Felsefe sözlüğü	1945

AKAY

YANLIŞ - DOĞRU CETVELİ (*)

Sayfe	Satır	Yanlış	Doğru
6	21	ve	ne
11	38	maddiyat	maddiyet
14	5—6	çünkü muhtelif	çünkü spirtualist muhtelif
18	7	ceydi ekseriyeti	cehdi ekseriyeti
35	23	Hahire	Kahire
51	19	şahsında	sahasında
79	27	bundan	bedenden
81	18	Animizm	Animizmi
82	36	Pus	Put
84	38	Kint	Hind
87	8	rchunu	ruhu
90	—	22 : 53	1 ci rakam sûre, 2 cisi âyeti gösterir
94	5	vücut da	vücutta
96	3	(Charles Renauvier)	(Ch. Renouvier) nin
102	21	mevuttur	mevcuttur
104	8	âleme	âlemle
107	39	(bergi)	(vergi)
108	22	yolu	yolun
108	37	evvel	evvelâ
110	7	bir bir	bin bir
111	20	bezettikleri	benzettikleri
111	30	benimi	Bedenimi
113	39	maddeler de	maddelerde
119	41	Forlender	Vorlander
120	19	İvanzade	Avanzade
126	30	ölü kudretinin	ulu kudretin
126	41	Kâinatın herhangi bir mekânında	ıkarıacak
127	9	görmek	gütmek
127	15	(şijeşimleri)	(titreşimleri)
128	1	ihtizazla	ihtizazlar
128	22	usullerini	usulleri
129	17	sesi	ses:ni
129	27	bulunuşunu	bulunuşu
132	1	mihanikiyetini	mihanikiyeti
132	5	derisi	derisiz
135	21	itiraflar	itirazlar
135	22	bir bir	bir

(*) Karine ile anlaşılacak yanlışlar ve şeyve hatları bu cetvele alınmamıştır.

138	23	tehüratı	tezahuratı
140	40	vesiselerle	vetirelerle
151	29	bu satır şöyle olacak: [vibrasvonları harekete getirebiliyor. onun için de o âlemlerin realitesi]	
154	7	vesire	ve saire
156	30	bu böyle	Böyle
157	1	uvkuyu	uyku
177	35	zaviyette	vaziyette
184	14	berikilre	berikiler
185	11	edilmiş	edilmemiş
187	5	kadtedilen	kastedilen
190	8	Ruh nasıl	ruhun faaliyeti sükûnet halniin dışında mı olur?
190	8	hasa	yoksa
195		noktasını	noksanını
202	...	ihtiyatla	fiiliyatta
221	5	büyük	bütün
222	29	açılıyorsunuz	çalışıyorsunuz
227	3	harektir	harekettir
230	20	vecibülmevcudun	Vacibülvücûdun
230	33	Rabindrant	Rabindranat
232	37	onoun için	onun içi
233	4	3	4
235	7	miknaysiyet	miknatisiyet
252		şema altındaki yazı şöyle olacak: [Şema: 1 Bedende manyetik kuvvetin 24 saatte azalıp çoğalma durumunu gösterir münhani]	
258	3	Böyle	Böylece
258		Şema altında (metod)	mutad
259	10	ve medyomun	medyuma
259	—	alttaki haşiye	26 ıncı sayfaya geçecek
260	17	yukarda	Aşağıda
261	—	Tablonun üstünde (24)	rakamı silinecek
261	—	tabloda (Op=operatör)	(Op = operatörü)
270	40	285	258
275	23	hipofiz	hipotez
279	10	dinlerin	dinleri
280	7—8	mücerrihlerin	mücerriblerin
280	16	bulunanlar	bulunanlardan
281	5	konusmamağa	konusmağa
281	17	inkâr ederek	reddederek
282	13	söğ	söz
283	11	öğrenilen	öğretilen
284	12	kab	kaba
286	2	idaresine	akidesine
287	11—12	gerçekleştirmeye ideal	idealini gerçekleştirmeye çalışacak, mecmuasını bastırmaya devam edecekti. Spiritizmayı ideal din...
287	24	harikası	farikası
288	42	Raca kışnam	Raca kışnan
313	28	tertümei	tercemesi

315	22	bulunmuştu	bulunmuştur.
320	40	edebiyet	ebediyet
321	34	peydahettirirdi	peydahettirdi.
327	41—42	edinilmesinden	edilmesinden
330	42	egâne	yegâne
331	20	selsefesini	felsefesini
332	39	mevbububahis	mevzuubahis
337	41	vaziyetle	vaziytleri
338	45	cimin	cismin
339	44	zafidir	izafidir
340	7	908	1908
345	30	düşünceler	düşünülecek
349	12	şey	şeyi
350	3	dimağı	dimağî
351	26	teşir	te'sir

ALFABETİK İNDEKS

A

- Ahmedi Kadyanî 390
Alfabetik indeks 416
Allan Kardec ve reincarnation 279
Amerika, Afrika ve Avustralya
dinleri 81
Animizm 81
Arabistan dinleri 87
Artık inanınız 41

B

- Batı Asya dinleri 86
Bibliyografya 119
Bitirirken 411
Brahmanizm 85
Budizm 85

C

- Çindeki dinler 83

D

- Davis, Andrew Jackson 45
Dinlerin görüşü (ruhlar hakkında) 86
Doğu Asya dinleri 83

F

- Fakirizm
Fetişizm 82

H

- Hayat 409
Hindistandaki dinler 84
Hipnotizma, manyatizmanın ubbî
tatbikatı 268
Hipnotizma nasıl yapılır 248

İ

- İlmî-felsefî yoldan ruhlarla ko-
nuşma 146
İlmin görüşü (ruhlar hakkında) 92
İdeks 'alfabetik) 416
İran dini 86
İslâm tasavvufu 223
İsa dini 4ş

K

- Küçük Asya dinleri 87

M

- Manyetizma ve Hipnotizma nedir 235
Materyalizm 336
Medyomluğun mahiyeti ve nevi-
leri 16
Mehdî akidesi 384
Meşhur medyom A. J. Davis 45
Muhammed dini 89
Musa dini 87

N

- Naturalizm 82

Ö

- Ölüm 406
Önsöz 2

R

- Ruh nedir 78
Ruh kelimesinin mânası 78
Ruh için felsefe ne diyor 97
Ruhlarla konuşulabilir mi 122
Ruhlarla nasıl konuşulur 138
Ruhî infisal 262
Rüya nedir 160

S

- Spiritizmanın tehlikesi 273
Spritualizm ve Allan Kardec 275
Spritualizmin mahiyeti 5
Spritualizmin memleketimizdeki
aksleri 298
Sun'î uykudan uyandırma 270
Swedenboy

T

- Telepati 349
Telekinezi 349
Theosophie-tasavvuf 209
Totemizm 83

Y

- Yanlış-doğru cetveli 413
Yogizm-Fakirizm 175